

ΦΩΤΙΟΥ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

12

ΟΜΙΛΙΕΣ
(Α΄. ΙΘ΄.)

Κείμενο - Μετάφραση - Σχολία
ΑΠΟ ΤΟΝ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
ΘΕΟΛΟΓΟ

12

ΕΠΟΠΤΗΣ - ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΕΛΕΥΘ. Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, Π. ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

Ε Π Ε

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2005

ΦΩΤΙΟΣ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

12

Copyright :

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ

Γ. Μπακατσέλου 3, Θεσσαλονίκη

Τ. Θ. 400 90. 560 10 Θεσσαλονίκη

Τηλ. 2310/283 880. Οικίας 2310/696 653.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στὸν παρόντα τόμο δημοσιεύονται οἱ δεκαεννέα γνήσιες ὁμιλίες τοῦ ἱεροῦ Φωτίου, αὐτὲς ποὺ κρίθηκαν καὶ χαρακτηρίσθηκαν ὡς τέτοιες μετὰ ἀπὸ τὴν διεξοδικὴ ἐξέταση ὅλων τῶν ὁμιλιῶν, ποὺ ἐκδόθηκαν ἀρχικὰ ἀπὸ τὸν Σ. Αῤισταρχο, ἀπὸ τὸν Β. Λαούρδα στὴν ἔκδοση αὐτῶν τὸ 1959 ἀπὸ τὴν Ἑταιρεία τῶν Μακεδονικῶν Σπουδῶν, ποὺ ἐκδίδονται μὲ τὴ σειρᾶ ποὺ ἀκολουθήθηκε στὴν ἔκδοση αὐτὴ καὶ ποὺ ἔχει ὡς ἑξῆς:

1η. *Λεχθεῖσα τῇ ἁγίᾳ Παρασκευῇ ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς ἁγίας Εἰρήνης μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν κατηχήσεων.* Ἡ ὁμιλία αὐτὴ, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Β. Λαούρδας, δὲν εἶναι κατηχητικὴ, ἀλλ' ἐκφωνήθηκε πρὸς ὀρθοδόξους Χριστιανούς μετὰ ἀπὸ ὁμιλίες πρὸς κατηχουμένους, καὶ ὅτι αὐτὴ δὲν λέχθηκε τῇ Μεγάλῃ Παρασκευῇ, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀρχὴ τῆς Μεγάλῃς Τεσσαρακοστῆς. Περιγράφοντας στὴν ἀρχὴ τὴν βαριὰ πτώση καὶ πάλι τῶν πιστῶν § β', τονίζει στὴ συνέχεια ὅτι ὑπάρχει τρόπος σωτηρίας, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὴ μετάνοια καὶ ἐξομολόγησι καὶ ἐπιστροφή στὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ § δ', ἡ ὁποία εἶναι πρόξενος μεγάλης ἡδονῆς § ε'. Ἡδονὴ ὅμως νοιώθει κανεὶς καὶ ὅταν ἐξετάζει τὴ συνείδησίν του καὶ τὴν βρίσκει ἀπαλλαγμένη ἀπὸ ἔνοχες § ζ'. Τὴν ὁμιλία κλείνει μὲ τὴν προτροπὴ πρὸς ἀποφυγὴ τῶν ἀκαθάρτων ἡδονῶν καὶ ἐπιδίωξι τῶν καθαρῶν ἡδονῶν ποὺ πηγάζουν ἀπὸ τὴ νηστεία καὶ τὴν ἐγκράτεια § ζ'-η'. Ἡ ὁμιλία αὐτὴ θὰ πρέπει, σύμφωνα μὲ τὸν Σ. Ἀριστάρχην, νὰ ἐκφωνήθηκε τῇ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ τοῦ 859 ἢ 860

2η. *Λεχθεῖσα τῇ ἁγίᾳ Παρασκευῇ ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς ἁγίας Εἰρήνης.* Ἐκφωνήθηκε τὴν 17η Ἀπριλίου τοῦ 862, καθόσον τὸ Πάσχα ἐορτάσθηκε τότε τὴν 19η. Κατ' αὐτὴν κατηγορεῖ τὴν εὐτέ-

λεια τῆς ζωῆς μας, ἡ ὁποία γρήγορα μαραίνεται, περνώντας σάν σκιὰ καὶ ὄνειρο. Στὴ συνέχεια, ὑψώνοντας τὸν νοῦ πρὸς τὸν θάνατο καὶ προβάλλοντας ὅλο τὸ χορὸ τῶν ἀρετῶν, τὴν παρθενία, τὴν πρα-
 ότητα, τὴν φιλαδελφία, τὴν φιλοξενία, τὴν ἐγκράτεια, τὶς προσευ-
 χές, τὴν ταπεινοφροσύνη καὶ τὸ καθάρσιο ὅλων τῶν ἁμαρτιῶν, τὴ
 μετάνοια, μᾶς καλεῖ νὰ ἐγκαταλείψομε τὴν πλεονεξία, τὶς μέθες καὶ
 τὴν γαστριμαργία, τὶς μητέρες τῆς πορνείας καὶ ἀκολασίας, καὶ νὰ
 πλησιάσομε μὲ δάκρυα τὸν κρεμασμένο πάνω στὸ σταυρὸ, πού τὸν
 ὑπομένει προκειμένου νὰ μᾶς ἐξαγοράσει καὶ νὰ μᾶς ἀπαλλάξει
 ἀπὸ τὴ δουλεία τοῦ διαβόλου. Ἡ ὁμιλία θὰ πρέπει νὰ ἔχει ἐκφω-
 νηθεῖ τὴ Μεγάλῃ Ἑβδομάδα τοῦ 860 ἢ 859.

3η. Ὅμιλία πρώτη εἰς τὴν ἔφοδον τῶν Ρώσ. Ἐκφωνήθηκε κατ'
 ἄλλους τὸ 866, κατ' ἄλλους τὸ 964, ἐνῶ κατὰ τὸν Σ. Ἀρίσταρχο, πού
 ἐξέδωκε τὸ 1900 μαζὶ μὲ αὐτὲς τὶς δεκαεννέα γνήσιες κατὰ τὸν Β.
 Λαούρδα μεγάλο ἀριθμὸ νόθων ὁμιλιῶν, τὸ 861, πού εἶναι καὶ τὸ
 ὀρθότερο. Κατὰ τὴν ἔφοδο αὐτὴ τῶν Ρώσων ἐναντίον τῆς
 Βασιλεύουσας, πού συνέβη τὸν Ἰούνιο τοῦ 860, ὅπως καὶ κατὰ τὴ
 δεύτερη, δημιουργήθηκε ἀνάμεσα στὸ λαὸ αὐτῆς παρὰ τὸν μικρὸ
 ἀριθμὸ ἐπιδρομέων, μεγάλη ταραχὴ, καὶ ὁ λόγος ἦταν, ὅπως δια-
 φαίνεται ἀπὸ τὴν ὁμιλία αὐτή, ἐπειδὴ κατὰ τὸ χρονικὸ ἐκεῖνο διά-
 στημα ἡ πόλις ἦταν ἔρημη ἀπὸ στρατιῶτες, πού εἶχαν ἀκολουθήσει
 τὸν αὐτοκράτορα Μιχαὴλ Γ κατὰ τὴν ἐκστρατεία του στὴν Ἀσία.

4η. Ὅμιλία δευτέρα εἰς τὴν ἔφοδον τῶν Ρώσ. Πρὸ τοῦ κινδύνου
 ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ἐπέστρεψε στὴν πρωτεύουσα καὶ ἀφοῦ
 εἰσῆλθε στὸ ναὸ τῆς Θεοτόκου καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὸ παρακλήσιο τῆς
 ἁγίας σοροῦ, παραλαμβάνοντας τὴν τιμία ἐσθήτα τῆς Θεοτόκου
 τὴν παρέδωσε στὰ χέρια τοῦ πατριάρχη Φωτίου. Ἀκολούθησε
 λιτανεία ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς πόλης μὲ τὴ συμμετοχὴ ὅλου τοῦ λαοῦ,
 καὶ στὴ συνέχεια ὀλονύκτια προσευχὴ, ἐπικαλούμενοι τὴ βοήθεια
 τῆς Θεοτόκου. Ἐν τῷ μεταξὺ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἡμέρας ὁ
 Φώτιος ἔρριξε μὲ πίστη μεγάλη τὸ ὠμοφόριο τῆς Θεοτόκου στὰ
 ὕδατα τῆς θάλασσας, καὶ ἐνῶ ἐπικρατοῦσε γαλήνη, ξαφνικὰ ξέσπα-
 σε φοβερὴ τρικυμία καὶ καταπόντισε σχεδὸν ὅλα τὰ πλοῖα καὶ μεγά-

λο μέρος τῶν ἐχθρῶν. Τὸ γεγονός αὐτὸ (θαῦμα) ὁδήγησε τὸν ἀρχηγὸ τῶν Ρώσων Δῆρ τὸν Ὀσκόλδ, ἢ κατ' ἄλους Δῆρ καὶ Ὀσκόλδ, καὶ πλῆθος τοῦ λαοῦ του νὰ προσέλθουν στὸν Χριστιανισμό, πράγμα ποὺ συνέβη κατὰ τὸ θέρος μᾶλλον τοῦ 862 καὶ ὄχι κατὰ τὸ ἔτος 861, κατὰ τὸ ὁποῖο ἐξεφώνησε ὁ Φώτιος τὴν 2α Ἰουλίου τὴν ὁμιλία αὐτή.

5η. Ὁμιλία λεχθεῖσα εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Πρὶν ἀπὸ τὸν ἅγιο Φώτιο ἐκφωνήθηκαν πάρα πολλοὶ λόγοι καὶ ἐγκώμια εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου, καθὼς καὶ ἡ ψαλλόμενη στίς ἐκκλησίαις μας ἱερὴ ἀκολουθία τῶν Χαιρετισμῶν. Ἔτσι ἀκολουθώντας ὁ ἱερός Φώτιος τοὺς παλαιούς ἐκείνους ἄνδρες παρεμβάλλει στὴν ὁμιλία αὐτή καὶ κάποιους χαιρετισμούς, ὅπως στὴν § ζ, «Χαῖρε, ὅτι τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης..., Χαῖρε κεχαριτωμένη, ὅτι τὸν ψυχοτρόφον ἡμῖν στάχυν..., Χαῖρε, ὅτι τὸν ζωηφόρον ἄρτον ..., Χαῖρε, ὅτι τῆς ζωῆς ἡμῖν ξύλον καρποφορήσας..., Χαῖρε, ὅτι τὸν πολυτίμητον μαργαρίτην., Χαῖρε, ὅτι ἐν σοὶ ἐπράχθη τὰ ὑπὲρ ἀνθρώπων...». Ἡ ὁμιλία ἐκφωνήθηκε κατὰ τὸν Σ. Ἀρίσταρχο μᾶλλον τὸ ἔτος 865, ἡμέρα Παρασκευὴ τῆς 25ης Μαρτίου, στὸ ναὸ τῆς ἁγίας Σοφίας, ὅπου τὴν ἡμέρα αὐτὴ προσήρχοντο κατὰ συνήθεια τὰ πλήθη τῶν πιστῶν. Ἡ ὁμιλία εἶναι, κατὰ τὸν Παῖσιο Γάζης, γεμάτη ἀπὸ ποικίλα ἐνθυμήματα καὶ ρηρορικὰ σχήματα καὶ ἀντιθέσεις, καὶ περιλαμβάνει γλαφυρώτατη ἀνάπτυξη τοῦ εὐαγγελίου. Ὁ χρόνος ἐκφώνησής της δὲν ἔχει προσδιορισθεῖ.

6η. *Λεχθεῖσα ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς ἁγίας Εἰρήνης τῇ ἁγία Παρασκευῇ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς κατὰ συνήθειαν κατηχήσεως.* Κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους ἡ προσέλευση τῶν ἑτεροδόξων στὸν Χριστιανισμό γινόταν μετὰ ἀπὸ σειρὰ κατηχήσεων στὴ χριστιανικὴ πίστη, ποὺ διαιροῦνταν σὲ δύο στάδια: στοὺς «ἀκροωμένους» (ἀτελέστερους), καὶ στοὺς «γόνυ κλίνοντας» (τοὺς τελειότερους), ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ γράφονταν στὸν κατάλογο τῶν βαπτηθησομένων ὀνομάζονταν «φωτιζόμενοι», τὸ βάπτισμα τῶν ὁποίων γινόταν κυρίως κατὰ τὴν νύχτα τοῦ μεγάλου Σαββάτου. Τέτοιοι κατηχητικοὶ λόγοι ἔχουν γραφεῖ τόσο ἀπὸ τὸν Κύριλλο

Ἱεροσολύμων, ὅσο και τὸν Θεόδωρο Στουδίτη, πού ἔχουν ἐκδοθεῖ ἀπὸ τὴ σειρὰ αὐτῆ τῶν Πατέρων. Οἱ κατηχήσεις αὐτὲς ἀναγινώσκονταν ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τοῦ Τελώνη καὶ Φαρισαίου μέχρι καὶ τὴν Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ τῆς Τυροφάγου, καθὼς καὶ κατὰ τὴν γ' καὶ δ' Κυριακὴ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καὶ τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων. Κατὰ τὴ Μεγάλῃ ἑβδομάδα συνεχιζόταν ἡ κατήχηση τῶν φωτιζομένων κατὰ καιροὺς μέχρι καὶ τὴ Μεγάλῃ Παρασκευῇ. Ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνο Πορφυρογέννητο μαθαίνομε ὅτι οἱ κατηχήσεις στὴ βασιλεύουσα γίνονταν στὸ ναὸ τῆς ἁγίας εἰρήνης, πράγμα πού ἐξηγεῖ γιατί ὁ ἱερός Φώτιος ἐξεφώνησε τὴν ὁμιλία αὐτὴ τὴν 9ῃ Ἀπριλίου τοῦ 863, κατὰ τὴν ὁποία συνέπεσε ἡ Μεγάλῃ Παρασκευῇ, ἀπὸ τὸν ἄμβωνα τῆς ἁγίας Εἰρήνης, ἡ ὁποία ἀπαυθύνεται πρὸς τοὺς φωτιζομένους καὶ περιέχει «τὸν πίνακα τῶν συνθηκῶν» (§ α' καὶ β', ἤτοι τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ, τὶς ὁμολογίες μας καὶ τὶς πράξεις τοῦ βίου (§ β') κτλ. Δὲν λείπει ὅμως καὶ ἡ λαμπρότατη ἐκείνη ἀποστοφὴ, «Ἀλλὰ μοι δεῦρο καὶ σὺ τήμερον, ὅστις ἂν ἦ, ὁ καταστασιάζων καὶ διασπᾶν ἐπιχειρῶν τὸ τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον» (§ θ'), πού ἀπευθύνεται ἴσως καὶ πρὸς τὸν προκάτοχό του Ἰγνάτιον, τὸν πρόξενο ὅλων τῶν κακῶν, πού ἐξαιτίας αὐτῶν εἶχε καθαιρεθεῖ πρὶν ἀπὸ δύο χρόνια ἀπὸ τὴν πρωτοδευτέρα σύνοδο στὸ ναὸ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων τὴν 25 Μαΐου τοῦ 861, καὶ πρὸς τὴν μικρὰ μερίδα τὴν γύρω ἀπὸ τὸν Ἰγνάτιο.

7η. *Ὁμιλία δευτέρα εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Ἐλέχθη ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ βασιλέως.* Ἐκφωνήθηκε ἴσως τὴν 25 Μαρτίου τοῦ 879, ἡμέρα Τετάρτη, καὶ ἐπομένως κατὰ τὴν δευτέρα πατριαρχία τοῦ Φωτίου ἀπὸ 26 Ὀκτωβρίου τοῦ 878 μέχρι τὴν 1η Σεπτεμβρίου τοῦ 886, διάστημα κατὰ τὸ ὁποῖο βασίλευε ὁ Βασίλειος ὁ Μακεδών, τὸν ὁποῖο ἀποκαλεῖ «βασιλέων φιλοχριστότατον» (§ β') καὶ εὐχεται νὰ τὸν ἀναδεικνύει ὁ Ὑψιστος «τοῖς ἐχθροῖς φοβερόν» (§ η'). Ἡ ὁμιλία ἐκφωνήθηκε στὸ ναὸ τῆς ἁγίας Σοφίας, ὅπου συναθροίζονταν τὴν ἡμέρα αὐτὴ οἱ πιστοί, παρουσία τοῦ βασιλέως, ἡ προσέλευση τοῦ ὁποίου γινόταν μὲ λαμπρὸ τρόπο, ὡς αὐτὸς περιγράφεται ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνο Πορφυρογέννητο.

8η. *Εἰς τὰ Βαΐια καὶ εἰς τὸν Λάζαρον.* Ἡ ὁμιλία αὐτὴ ἐκφωνήθηκε «εἰς τὰ Βαΐια», ὄχι ὅμως καὶ «εἰς τὸν Λάζαρον, γιατί ἡ διπλὴ αὐτὴ ἑορτὴ ποὺ ἑορταζόταν ἀρχικὰ μαζί, ἀπὸ τὸν δ' αἰῶνα εἶχε ἐπικρατήσει ἡ συνήθεια νὰ ἑορτάζεται ὁ ἅγιος Λάζαρος τὸ Σάββατο τῆς 5' ἑβδομάδας τῶν νηστειῶν, καὶ τὰ Βαΐια τὴν ἐπομένη Κυριακὴ, ὅπως καὶ σήμερα. Ἡ λέξη Βαΐια εἶναι αἰγυπτιακὴ καὶ σημαίνει «κλάδος φοινίκων», καὶ ὀνομάσθηκε ἔτσι ἕξαιτίας τῶν κλάδων τῶν φοινίκων ποὺ ἔκοψαν τὰ παιδιά γιὰ νὰ προὔπαντήσουν τὸν Κύριο κατὰ τὴν εἴσοδό του στὰ Ἱεροσόλυμα. Πολλοὶ λόγοι βέβαια ἐκφωνήθηκαν καὶ στὶς δύο αὐτὲς ἑορτὲς ἀπὸ διαφόρους, ὅπως τὸν ἅγιο Μεθόδιο, τὸν Μ. Ἀθανάσιο, τὸν Ἰωάννη Χρυσόστομο, τὸ ἅγιο Ἡσύχιο, τὸν ἅγιο Πρόκλο Κωνσταντινουπόλεως, τὸν ἅγιο Ἀνδρέα τὸν ἱεροσολυμίτη καὶ ἄλλους πολλούς, στοὺς ὁποίους προστίθεται καὶ ὁ ἱερός Φώτιος μὲ τὴν ὁμιλία αὐτὴ, ἡ ὁποία ἐκφωνήθηκε τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων τὴν 27η Μαρτίου τοῦ 880, στὴν ὁποία δὲν γίνεται κανένας λόγος γιὰ τὸν αὐτοκράτορα, ὁ ὁποῖος τὸ ἔτος αὐτὸ βρισκόταν σὲ ἐκστρατεία. Τὴν ὁμιλία κλείνει μὲ τὴν προτροπὴ νὰ φύγομε τὰ ψυχοφθόρα πάθη, τὴν κενοδοξία, τὸν φθόνο, τὴν οἴηση, τὴν ἀχαριστία, τὴν ἀγνωμοσύνη, τὴ θεομαχία, καὶ νὰ γίνομε σὰν τὰ ἄκακα παιδιά, καὶ προσφέροντας κλάδους ἐλεημοσύνης καὶ φιλανθρωπίας στὸν Κύριο, νὰ εἰσέλθομε στὴν αἰώνια χαρὰ τῶν δικαίων.

9. *Εἰς τὸ Γενέσιον τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου.* Ὁμιλίαι ἢ λόγοι στὸ γενέθλιο ἢ τὴ γέννηση τῆς Θεοτόκου ἔχουν γράψει πρὶν ἀπὸ τὸν ἱερὸ Φώτιο πολλοί, ὅπως ὁ Ἐπιφάνιος Κύπρου, ὁ ἅγιος Ἀνδρέας Κρήτης, ὁ ἅγιος Ἰωάννης Δαμασκηνός, ὁ ἅγιος Θεόδωρος Στουδίτης καὶ ἄλλοι, στοὺς ὁποίους προστίθεται καὶ ὁ ἱερός Φώτιος μὲ τὴν ὁμιλία αὐτὴ, ἡ ὁποία ἐκφωνήθηκε ἴσως τὴν 8η Σεπτεμβρίου τοῦ 867, ἡμέρα Κυριακὴ, καὶ ἀποτελεῖ λαμπρὸ ὕμνο πρὸς τὴν Θεοτόκο. Στὴν ὁμιλία αὐτὴ δὲν γίνεται κανένας λόγος γιὰ τοὺς βασιλεῖς Μιχαὴλ Γ' καὶ Βασίλειο τὸν Μακεδόνα, οἱ ὁποῖοι τότε βρισκόνταν σὲ ἐχθρότητα μεταξύ τους. Ἀπὸ τὸ τέλος τῆς ὁμιλίας αὐτῆς § 1α' γίνεται φανερό ὅτι τὸ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου ἀκολουθοῦσε, ὅπως καὶ σήμερα, τὴν ἀνάγνωση τοῦ εὐαγγε-

λίου, καὶ προηγουῖνταν τῆς λειτουργίας τῶν πιστῶν «'Ἄλλ' ὅμως ὁ καιρὸς ἐπὶ ἄλλα παρακαλεῖ, ἐπ' ἄλλην τιμὴν τῆς Παρθένου, τῆς μυστικῆς, φημί, καὶ ἀναιμάκτου θυσίας ἀπάρξασθαι... ἐφ' ἣν μεθελκόμεθα καὶ ἦν ἐπικαιρότατον ἱεράσασθαι».

10η Ῥηθεῖσα ὡς ἐν ἐκφράσει τοῦ ἐν τοῖς βασιλείοις περιωνύμου ναοῦ. Ἡ ὁμιλία αὐτὴ ἐκφωνήθηκε, σύμφωνα μὲ τὸν Παῖσιο τὸν Γάζης, μεταξὺ τῆς 26ης Μαΐου τοῦ 866 καὶ τῆς 23ης Σεπτεμβρίου τοῦ 867, τότε πού συμβασίλευαν ὁ Μιχαὴλ Γ καὶ ὁ Βασίλειος ὁ Μακεδών, ἐνῶ κατὰ τὸν Σ. Ἀρίσταρχο τὸ 881 τὴν 1η Μαΐου, ἡμέρα Δευτέρα, ἡμέρα κατὰ τὴν ὅπια τελέσθηκαν ἀπὸ τὸν πατριάρχη Φώτιο τὰ ἐγκαίνια τῆς νέας βασιλικῆς ἐκκλησίας, ἢ τῆς νέας μεγάλης ἐκκλησίας, ἢ Νέας ἐκκλησίας, ἢ ἀπλῶς Νέας, πού τὰ θεμέλιά της εἶχαν τεθεῖ τὸ 876. Κατὰ τὴν ὁμιλία αὐτὴ γίνεται περιγραφή τῆς ὅλης λαμπρότητας τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς, πού ὑπῆρξε τὸ ὠραιότερο τῶν κτισμάτων τοῦ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα. Ἡ δὲ ὁμιλία ἔχει χαρακτηρισθεῖ ἀπὸ τὸν Παῖσιο τὸν Γάζης ὡς ἡ ρητορικότερη ὅλων τῶν ἄλλων, ὄντας ἀληθινὸ ἄνθος καὶ λειμωνάριον.

11η. Ῥηθεῖσα εἰς τὴν θεόσωμον ταφὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πῶ ἁγίῳ Σαββάτῳ. Σώζονται πάρα πολλές προγενέστερες τοῦ Φωτίου ὁμιλίες πού ἐκφωνήθηκαν στὶς ἐκκλησίες τὸ Μέγα Σάββατο, ὅπως τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, τοῦ Σεβήρου Ἀντιοχείας, τοῦ Γρηγορίου Ἀντιοχείας, τοῦ ἁγίου Γερμανοῦ Ἀκωνσταντινουπόλεως, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ καὶ ἄλλων, στοὺς ὁποίους προστίθεται καὶ ὁ ἱερός Φώτιος μὲ τὴν ὁμιλία του αὐτῆ, ἢ ὁποῖα ἐκφωνήθηκε κατὰ πᾶσα πιθανότητα κατὰ τὴ δευτέρα πατριαρχία του, καὶ ἴσως τὴν 7 Ἀπριλίου τοῦ 882, ἡμέρα τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, στὴν ὁποῖα ἀναφέρεται στὰ ἀμίδαῖα καθήκοντα τῶν ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων, τῶν ποιμένων καὶ ποιμενομένων, χωρὶς νὰ κάνει κανένα λόγο γιὰ τὰ πράγματα ἐκείνου τοῦ καιροῦ. Στὴν ἀρχὴ ἀπαριθμεῖ μὲ συνομία τὰ προγεγενημένα θαύματα τοῦ Κυρίου, καὶ προβάλλει τὸ ἔργο τῆς θεόσομης ταφῆς, μὲ τὴν ὁποῖα ὁ Δεσπότης ἀφάνισε μὲ τὰ ἀγωνίσματά του τὴν ἐξουσία τοῦ θανάτου ἐπάνω σὲ ὅλους, καὶ κλείνοντας αὐτὴν, μᾶς καλεῖ νὰ προσφέρουμε σ'

αὐτὸν ποὺ ἔγινε γιὰ χάρη μας ἄνθρωπος καὶ τάφηκε γιὰ μᾶς καὶ μᾶς ἀπάλλαξε ἀπὸ τὴν τυραννίδα τοῦ ἄδη τὰ ἐπινίκια δῶρα ὅπως αὐτὰ περιγράφονται στὴν ἡ' §.

12. *Ῥηθεῖσα τῷ θείῳ καὶ μεγάλῳ Σαββάτῳ.* Ἡ ὁμιλία αὐτή, ὅπως καὶ ἡ προηγούμενη, θέμα της ἔχει τὴ σταύρωση. Μετὰ τὴν πολεμικὴ ποὺ ἀσκεῖ ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων, ἐκθέτει τὴ μεγάλη σπουδαιότητα τῆς ταφῆς τοῦ Κυρίου. Ὁ Κύριος σταυρώνεται καὶ πεθαίνει καὶ θάπτεται γιὰ νὰ ἀναστήσει μαζί του τὸν ἄνθρωπο καὶ νὰ τὸν καταστήσει ἄξιο τῆς ζωῆς τοῦ Παραδείσου καὶ τῆς ἀθανασίας, ἀγαθὰ ποὺ εἶχε στερηθεῖ μὲ τὴν πώση του. Κλείνει τὴν ὁμιλία του καλώντας τοὺς πιστοὺς, ἀφοῦ καθαρίσουν τὸν ἑαυτό τους μὲ τὴ μετάνοια, νὰ προσέλθουν στὸν Κύριο μὲ πίστη, ἀφοῦ γιὰ χάρη μας ὑπέμεινε τὸν σταυρό ὁ Κύριος καὶ γιὰ χάρη μας ἀναστήθηκε. Ἡ ἀκριβὴς χρονολογία ἐκφώνησης δὲν μπορεῖ νὰ προσδιορισθεῖ. Ὅπως δὲ ὅμως ἐκφωνήθηκε ἐπὶ βασιλείας τοῦ Μιχαήλ Γ', ἀφοῦ γίνεται ἀναφορὰ στὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνου.

13η. *Ῥηθεῖσα ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς μεγάλῃς ἐκκλησίας τῆ Τετράδι τῆς πρώτης ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.* Στὴν ὁμιλία αὐτή, ἀρχίζοντας μὲ τὴν προτροπὴ πρὸς τοὺς πιστοὺς νὰ κάνουν τὴν ἀρχὴ τῆς νηστείας ἀρχὴ τῶν ἀρετῶν καὶ ἡ νηστεία τους νὰ μὴ περιορίζεται μόνο στὴν ἀποχὴ ἀπὸ τὰ φαγητά, ἀλλὰ καὶ στὸν περιορισμὸ τῆς γλώσσας καὶ τῶν ἄλλων παθῶν, ὅπως τὴν κενοδοξία, τὴ συκοφαντία, τὸν φθόνο, τὴν πλεονεξία, γιὰτὶ τότε μόνο, λέγει, γίνεται ἡ νηστεία ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὸν Θεό, ὅταν ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τὶς τροφές συνοδεύεται καὶ ἀπὸ τὴν ἀποκοπὴ τῶν ἁμαρτημάτων, καταλήγει στὴν προτροπὴ νὰ ἀποφεύγομε ὅλα αὐτὰ τὰ πάθη καὶ νὰ συνδυάζομε τὴ νηστεία μας μὲ τὴν ταπεινοφροσύνη καὶ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον μας, μὲ τὰ ὁποῖα μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀποκτήσει τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ὁ χρόνος ἐκφώνησής της δύσκολα μπορεῖ νὰ προσδιορισθεῖ. Κατὰ τὸν Β. Λαούρδα, ὅπως συμπεραίνει ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ πιὸ πιθανὸς χρόνος εἶναι τὸ 859.

14η. *Λεχθεῖσα ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς Ἀγίας Σοφίας τῆ Πρασκευῆ τῆς πρώτης ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν.* Ὁ τίτλος τῆς ὁμιλίας αὐτῆς

δὲν ἔχει ἀπόλυτη σχέσηη πρὸς τὸ περιεχόμενό της. Ἐχοντας ἐκφωνηθεῖ καὶ αὐτὴ κατὰ τὸ ἴδιο κατὰ πᾶσα πιθανότητα ἔτος μὲ τὴν προηγούμενη, ἦτοι τὸ 859, στὸ ναὸ καὶ τὴν ἡμέρα πού προσδιορίζει ὁ τίτλος της, στὴν ἀρχὴ ἐκφράζει τὴ χαρὰ του γιὰ τὸ χρέος πού ἔρχεται νὰ ἐπιτελέσει πρὸς τὸ ἀκροατήριό του, τὸ ὁποῖο παρομοιάζει μὲ τὴ χαρὰ πού αἰσθάνεται ὁ γεωργὸς βλέποντας τὸ χωράφι του γεμᾶτο ἀπὸ στάχυα, ὁ κηπουρὸς βλέποντας τὰ δένδρα του γεμᾶτα ἀπὸ καρπούς, καὶ ὁ ποιμὴν βλέποντας τὸ ποίμνιό του νὰ ἀπολαμβάνει πλούσια τὴν τροφή του. Γιατὶ δὲν εἶναι δυνατὸν καὶ ὁ πνευματικὸς ποιμὴν νὰ μὴ νοιώσει χαρὰ βλέποντας τὸ πνευματικὸ ποίμνιό του νὰ βαδίζει τὸν δρόμο τῆς ἀρετῆς. Τονίζοντας στὴ συνέχεια ὅτι πρέπει κανεὶς νὰ κάνει καλὴ χρῆση τῆς γλώσσας του καὶ νὰ τὴν φρουρεῖ σὰν ὠραία παρθένο μέσα στὸν φυσικὸ θάλαμό της, κλείνει μὲ τὴν προτροπὴ νὰ ἀποφεύγομε τὴν κακία τῶν συκοφαντῶν καὶ ὑβριστῶν γιὰ νὰ μὴ ὑποστοῦμε τίς τιμωρίες πού ἐπιφυλάσσονται γι' αὐτούς.

15η. *Λεχθεῖσα ἐν πῶ ἄμβωνι τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.* Ἡ ὁμιλία αὐτὴ, φέροντας τὸν ἴδιο τίτλο μὲ τὴν ἐπόμενη, ἔχει ὡς θέμα της τίς ἔριδες ἀνάμεσα στὴν Ἐκκλησία μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἀρείου. Τονίζοντας ὅτι ὁ Ἀρειὸς πού καθαιρέθηκε προηγουμένως ἔτυχε συγγνώμης ἀργότερα γιὰ νὰ τοῦ δοθεῖ ἡ δυνατότητα ἐπιστροφῆς στὸν εὐθὺ δρόμο, πρᾶγμα πού ἔγινε ἀπὸ τὸν πατριάρχη Νικηφόρο πρὸς τὸν πατριάρχη Ἰωάννη μὲ τὰ γνωστὰ θετικὰ ἀποτελέσματα, προχωρεῖ στὴ συνέχεια στὴν ἀνάπτυξη τῆς δεύτερης οἰκουμενικῆς συνόδου, ἐκθέτοντας τίς σχετικὲς ἐνέργειες τοῦ Εὐσεβίου Νικομηδείας καὶ τῶν ὀπαδῶν του ἐναντίον τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς πίστεως, καὶ δὴ τοῦ Μ. Ἀθανασίου, πού ὑπῆρξαν ἀνεπιτυχεῖς στὴν ἀρχή, καὶ τοῦ Εὐσταθίου Ἀντιοχείας, τὸν ὁποῖο ἐξεθρόνισαν μετὰ ἀπὸ ψευδεῖς κατηγορίες. Ἐκθέτοντας στὴ συνέχεια ὅλο τὸν ὄρμαθὸ τῶν ἐναντίον τοῦ Μ. Ἀθανασίου κατηγοριῶν καὶ τῶν ὅσων διαδραματίσθηκαν κατὰ τίς ἡμέρες ἐκεῖνες, τὰ σχετικὰ μὲ τὴν Σαρδικὴ σύνοδο καὶ τίς ὅλες συκοφαντίες καὶ δολοπλοκίες ἐναντίον τῶν ἀρχιερέων, τῶν αἵρετικῶν, συνιστᾷ τὸ ἀκροατήριό του νὰ ἀποφεύ-

γει τούς αίρετικούς και νὰ ὑποτάσσεται στοὺς ὀρθοδόξους, ἀποφεύγοντας τὴν παρὰ πέρα κρίση ποῦ ἀνήκει στὸν Κύριο. Τονίζοντας ἐπίσης ὅτι ὁ ἴδιος λόγω τοῦ ἀξιώματός του εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ στενωχωρεῖ κάποιους μὲ τὴν πρὸς αὐτοὺς αὐστηρότητά του, εὐχεται στοὺς ἀκροατές του ἔναντι τῆς ἀγάπης τους πρὸς αὐτὸν νὰ τοὺς κοσμεῖ ὁ Θεὸς μὲ τὸν κόσμον τῶν ἀρετῶν καὶ νὰ τοὺς καταστήσει ἄξιους τῆς βασιλείας του.

16η. *Λεχθεῖσα ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.* Κύριο θέμα καὶ αὐτῆς τῆς ὁμιλίας, ποῦ φέρει τὸν ἴδιο τίτλο μὲ τὴν προηγούμενη, εἶναι οἱ ἔριδες ποῦ ξέσπασαν ἀνάμεσα στὴν Ἐκκλησία μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἀρείου. Μελετώντας προσεκτικὰ κανεῖς αὐτὴν νομίζει ὅτι μελετᾷ τὸ σχετικὸ κεφάλαιο τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς περιόδου ἐκείνης. Ἄλλ' ὅμως δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ σκοποὸς τοῦ ἱεροῦ Φωτίου. Ἐκθέτοντας στὴν ἀρχὴ τὴν ἐκδίωξη τῶν προμάχων τῆς ἀλήθειας ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς αὐτῆς καὶ τὴν κατάληψη τῶν θρόνων τους ἀπὸ τοὺς λύκους καὶ φθορεῖς τῆς πίστεως, τὶς ταλαιπωρίες ποῦ ὑπέστησαν καὶ τὶς ὅλες δολοπλοκίες ἐναντίον τους, τὸ κύριο γνῶρισμα τῶν αίρετικῶν, καὶ τὰ ὅσα ἔλαβαν χώρα κατὰ τοὺς ταραχώδεις ἐκείνους καιροὺς ἕξαιτίας τῶν αίρεικῶν, μᾶς καλεῖ νὰ ἀποφεύγομε τὶς αίρέσεις καὶ τὰ σχίσματα καὶ τὴν ὅλη πορνικὴ παρασυναγωγή, καὶ νὰ ἐπιδιώκομε τὴ φρούρηση καὶ περίθαλψή τους μέσα στὴν πάναγνη ἀγκαλιὰ τῆς νύμφης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὥστε μέσω αὐτῆς νὰ βαδίζομε τὸν εὐθὺ δρόμον πρὸς τὸν οὐρανὸ χειραγωγούμενοι ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ Χριστό.

Ὡς πρὸς τὸ χρόνο συγγραφῆς αὐτῆς τῆς ὁμιλίας, ἀλλὰ καὶ τῆς προηγούμενης, παραθέτομε αὐτὰ ποῦ ἐκθέτει ὁ Β. Λαούρδας, ὅτι σύμφωνα μὲ τὸν Σ. Ἀριστάρχη αὐτὲς ἐκφωνήθηκαν τὸ 859, κατὰ τὴν ἀποψη τοῦ, F. Dvornik, ποῦ στηρίζεται στὴν ἐπίθεση καὶ στὶς δύο τοῦ Φωτίου ἐναντίον τῶν εἰκονομάχων καὶ τῶν σχισματικῶν Ἰγνατιανῶν, αὐτὲς ἐκφωνήθηκαν ἀμέσως μετὰ τὴ σύνοδο τοῦ 861 ποῦ καταδίκασε αὐτούς. Τέλος κατὰ τὸν Μ. Jugie, ποῦ στηρίζεται στὴ διδασκαλία τῆς δέκατης ἕκτης ὁμιλίας περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, αὐτὲς ἐκφωνήθηκαν μετὰ τὸ τέλος τῆς πρώ-

της πατριαρχείας του Φωτίου, ήτοι τὸ 866 ἢ 867, πού ὅμως δὲν φαίνεται πιθανή. Βάσει ὅλων αὐτῶν ὁ Β. Λαούρδας συμπεραίνει ὅτι αὐτὲς ἐκφωνήθηκαν κατὰ πᾶσα πιθανότητα τὸ 861.

17η. *Λεχθεῖσα ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τῷ μεγάλῳ Σαββάτῳ ἐπὶ παρουσία τῶν φιλοχρίστων βασιλέων, ὅτε τῆς Θεοτόκου ἐξεικονίσθη καὶ ἀνεκαλύφθη μορφή*: Τονίζοντας ὅτι ἡ πρὸς τιμὴν τῆς Θεοτόκου πανήγυρις εἶναι πηγὴ χαρᾶς, γιατί κατ' αὐτὴν καταλάμπει ἡ ἀκαταμάχητη δύναμη τῆς εὐσέβειας καὶ ἡ συντριβὴ τῆς ἀσέβειας, ἀλλὰ καὶ ὁ εὐσεβὴς ζῆλος τῶν βασιλέων, τὰ ὁποῖα δηλώνονται μὲ τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου πού κρατᾶ στήν ἀγκαλιά της ὡς βρέφος τὸν πλάστη, καὶ χαρακτηρίζοντας τὴν ἡμέρα αὐτὴ τῆς ἐπαναφορᾶς τῶν εἰκόνων ὡς ἡμέρα τῆς Ὁρθοδοξίας, πού εἶναι ἐπίτευγμα τῆς θεοφιλοῦς βασιλείας, καὶ ἀποτελεῖ τὸ νέο πλήγμα κατὰ τοῦ θανάτου, ὄχι μέσω τῆς ταφῆς τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ μέσω τῆς ἐπαναφορᾶς τῆς εἰκόνας τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν ἁγίων, οἱ ὁποῖες ἀπολαμβάνουν τὸν σεβασμὸ ἐκείνων πού ἀσπάζονται τὴ διδασκαλία τῶν Γραφῶν, ζητεῖ ἀπὸ τῆ Σοφία τοῦ Θεοῦ, στήν ὁποία ἀνῆκε ὁ ἱερός ναὸς στὸν ὁποῖο ἐκφωνεῖται ἡ ὁμιλία, νὰ δώσει συγγνώμη σ' αὐτὸν γιὰ τὰ ὅσα λέχθηκαν ἐλλιπῶς, καὶ στοὺς βασιλεῖς, πού εἶναι μᾶλλον ὁ Μιχαὴλ Γ' καὶ ὁ Βασίλειος, τὴ δυνατότητα νὰ καθιερώσουν καὶ τὰ ὑπόλοιπα μέρη τοῦ ναοῦ μὲ ἱερὸς εἰκόνες, καὶ νὰ τοὺς προστατεύσει ἀπὸ κάθε κακὴ ἐπήρεια, καθιστώντας τοὺς φοβεροὺς καὶ ἀκαταμάχητους πρὸς τοὺς ἐχθροὺς, καὶ εὐμενεῖς πρὸς τοὺς ὑπηκόους τοὺς.

Ἡ ἀκριβὴς χρονολογία τῆς ἐκφώνησης τῆς ὁμιλίας αὐτῆς κατὰ τὸν Σ. Ἀριστάρχη, βάσει τῶν ὑπολογισμῶν του περὶ τῆς σμδρασιλείας τοῦ Μιχαὴλ καὶ τοῦ Βασιλείου, πού διήρκησε μέχρι τὴν 24η Σεπτεμβρίου τοῦ 867, εἶναι τὸ Μέγα Σάββατο 29 Μαρτίου τοῦ 867, κατὰ τὸ ὁποῖο ἐορτάσθηκε γιὰ πρώτη φορὰ ἡ ἐορτὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐνῶ ὁ ἐορτασμὸς αὐτῆς τὴν πρώτη Κυριακὴ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς εἰσήχθηκε ἀργότερα.

18η. *Λεχθεῖσα ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἠνίκα τοῖς ὀρθοδόξοις καὶ μεγάλοις ἡμῶν βασιλεῦσι Μιχαὴλ καὶ Βασιλείῳ ὁ*

κατὰ πάσης αἰρέσεως ἐστηλογραφήθη θρίαμβος: Ἡ ὁμιλία αὐτή, ποῦ λέγεται καὶ στηλιτευτική, ἐκφωνήθηκε μᾶλλον κατὰ τὸ ἔτος 867, ἴσως τὴν 29ῃ Ἰουνίου, ἡμέρα Κυριακή, κατὰ τὴν ὁποία ἐορταζόταν ἡ μνήμη τῶν κορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, καθόσον μάλιστα σ' αὐτὴν ἀναφέρεται μὲ ἐγκώμια ὁ ἀπόστολος Πέτρος (§ δ' στὴν ἀρχή). Ἐπειδὴ δηλαδή τότε ὅλοι οἱ αἵρετικοὶ καὶ εἰδωλολάτρες τοῦ βασιλείου ἔγιναν ὀρθόδοξοι «ὁ κατὰ πάσης αἰρέσεως ἐστηλογραφήθη θρίαμβος», δηλαδή ἀνηγέρθηκε στήλη ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς Μιχαὴλ Γ' καὶ Βασίλειο Μακεδόνα μὲ ἐπιγραφή πρὸς μνήμη τοῦ θριάμβου τῆς ὀρθοδοξίας ἐναντίον ὅλων τῶν αἰρέσεων, ἦτοι κατὰ τοῦ ἀρειανισμοῦ, κατὰ τοῦ Μακεδονίου, κατὰ τῶν Νεστοριανῶν, κατὰ τῶν Εὐτυχιανῶν, κατὰ τῶν Μονοθελητῶν, κατὰ τῶν εἰκονομάχων, κατὰ τῶν Πυθαγορείων καὶ τῶν Μανιχαίων. Στὸν θρίαμβο βέβαια αὐτὸν συνέβαλε τὰ μέγιστα ἡ ἀδάμαστη ἐνέργεια τοῦ Φωτίου ποῦ ὑπῆρξε πρωταγωνιστὴς τοῦ ἀγῶνα.

19η. *Ἐγκώμιον εἰς τὴν ἁγίαν πρωτομάρτυρα Θέκλαν*: Τόσο οἱ ἐπιγραφές τῶν κωδίκων τῆς Μόσχας καὶ Ἰβήρων, ὅσο καὶ τὸ ὕφος μαρτυροῦν ὅτι ἡ ὁμιλία αὐτὴ ἀνήκει στὸν ἱερό Φώτιο. Τὰ ὅσα παθήματα ἐξιστοροῦνται ἐδῶ τοῦ ἀποστόλου Παύλου καὶ τῆς πρωτομάρτυρος Θέκλας μνημονεῦονται στὶς ἐπιστολές τοῦ Παύλου· γιὰτὶ γράφει πρὸς τὸν Τιμόθεο· «Σὺ δὲ παρηκολούθηκάς μου τῇ διδασκαλίᾳ... τῇ ὑπομονῇ, τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασιν, οἷά μοι ἐγένετο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν Λύστροις, οἷους διωγμοὺς ὑπήνεγκα». Ὁ Βασίλειος Σελευκείας συνέταξε τὸ ἔργο «Πράξεις τῆς ἁγίας ἀποστόλου καὶ πρωτομάρτυρος Θέκλης», καὶ ἔμμετρον ἐγκώμιον γι' αὐτήν, ὁ ὁποῖος καὶ παρουσίασε ὑπέρμετρα τὰ ἔργα καὶ τὰ ἄθλα καὶ τὰ νικητήρια αὐτῆς, καὶ πολὺ σωστὰ, γιὰτὶ στὴ Σελεύκεια καὶ ἔζησε ἐπὶ μακρὸν χρόνον καὶ πέθανε ἡ ἁγία Θέκλα (§ ἡ' καὶ θ'). Ἡ μνήμη τῆς ἐορτάζεται ἀπὸ τοὺς δυτικούς τὴν 23ῃ Σεπτεμβρίου, ἐνῶ ἀπὸ ἐμᾶς τὴν 24ῃ τοῦ ἴδιου μηνός. Ἄρα κατὰ τὴν ἡμερομηνία αὐτὴ ἐξεφώνησε ὁ Φώτιος τὴν ὁμιλία, καὶ ἴσως κατὰ τὴν πρώτη πατριαρχεία του, μὲ πιθανὸ ἔτος τὸ 865.

Αὐτὰ σὲ γενικὲς γραμμὲς τὰ σχετικὰ μὲ τὸ περιεχόμενον τῆς κάθε

ὁμιλίας καὶ τὸν χρόνο ἐκφώνησής της, στοιχεῖα ποὺ ἔχουν ληφθεῖ κυρίως ἀπὸ τὶς δύο ἐκδόσεις τῶν ὁμιλιῶν τοῦ ἱεροῦ Φωτίου, τοῦ Στ. Ἀριστάρχου, μεγάλου Λογοθέτη τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, «Λόγοι καὶ ὁμιλίας» ὀγδοήκοντα τρεῖς, τόμοι Α' καὶ Β', Κωνσταντινούπολις 1900, καὶ τῆς Ἑταιρείας τῶν Μακεδονικῶν Σπουδῶν, «Φωτίου Ὁμιλίαι», στὴν ὁποία περιελήφθησαν οἱ 19 γνήσιες ὁμιλίες, μὲ κείμενο καὶ εὐρύτατη εἰσαγωγή καὶ σχόλια τοῦ Β. Λαούρδα, Θεσσαλονίκη 1959, ἀπ' ὅπου καὶ λαμβάνεται τὸ κείμενο. Ἐμεῖς βέβαια ἀρκεσθήκαμε στὰ παραπάνω ἀναγραφόμενα, ὅσοι ὅμως ἐπιθυμοῦν λεπτομερέστερα στοιχεῖα θὰ τοὺς συνιστούσαμε νὰ μελετήσουν τὶς δύο αὐτὲς ἐκδόσεις, καὶ ἰδίως τὴ δεύτερη, ἀπὸ ὅπου θὰ ἀποκομίσουν μεγάλη πολὺπλευρη ὠφέλεια.

Ε. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ

Ο Μ Ι Λ Ι Ε Σ

Α' - ΙΘ'

Ο Μ Ι Λ Ι Α Α'

ΦΩΤΙΟΥ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΟΜΙΛΙΑΙ Α' - ΙΘ'.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΩΤΗ

ΛΕΧΘΕΙΣΑ ΤΗ ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
ΕΝ ΤΩ ΑΜΒΩΝΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΕΙΡΗΝΗΣ
ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΙΝ ΤΩΝ ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΝ

α'. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν προηγουμένῳ λόγῳ τοῖς ἤδη παρεσκευασμένοις πρὸς τὸ βάπτισμα, οὕτω δὲ κατηρτισμένοις τὴν τελειότητα, ἀλλ' ἔτι καὶ τῆς καθάρσεως ἐπιδομένοις καὶ τῆς μυστικῆς τραπέζης ἀπειρομένοις.

5 β'. Τί δαὶ ἡμεῖς οἱ προκαθαθέντες διὰ τοῦ Πνεύματος, οἱ τελειωθέντες διὰ τῆς χάριτος, οἱ καταξιωθέντες τοῦ χαρίσματος, τὸ βασιλείον ἱεράτευμα, ὁ λαὸς ὁ περιούσιος, τὸ ἔθνος τὸ ἅγιον, οὗς οὐ μόσχων καὶ τράγων ἢ κριῶν αἷμα, παλαιοῖς τύποις τελούμενον, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος τῷ
10 οἰκεῖῳ περιεποιήσατο αἷματι, οἱ ταῖς μοχθηραῖς ἀποταξάμενοι πράξεις, χρηστότητα δὲ καὶ δικαιοσύνην ἐπαγγειλάμενοι, οἱ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ἀπεκδυσάμενοι, τὸν Χριστὸν δὲ ἐνδυσάμενοι («ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθημεν, Χριστὸν ἐνεδυσά-
15 μεθα» καὶ Χριστοῦ μέλη γεγόναμεν, τοῦ θεοῦ γὰρ Παύλου διδάσκοντος μεμαθήκαμεν, ὅτι «τὰ σώματα ἡμῶν μέλη

1. Α' Πέτρο. 2, 9.

2. Ἔξ. 19, 6

3. Ἐβρ. 9, 12.

ΦΩΤΙΟΥ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΟΜΙΛΙΕΣ Α΄ - ΙΘ΄

ΟΜΙΛΙΑ Α΄.

ΠΟΥ ΕΚΦΩΝΗΘΗΚΕ ΤΗΝ ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΜΒΩΝΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΕΙΡΗΝΗΣ
ΜΕΤΑ ΤΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ ΤΩΝ ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΝ

1. Αὐτὰ βέβαια εἰπώθηκαν στὸν προηγούμενο λόγο πρὸς ἐκείνους ποὺ ἔχουν ἤδη προετοιμασθεῖ γιὰ τὸ βάπτισμα, δὲν εἶναι ὅμως ἀκόμα τέλεια καταρτισμένοι, ἀλλὰ καὶ τὴν κάθαρση χρειάζονται ἀκόμα, καὶ ἐμποδίζονται ἀπὸ τὴ μυστικὴ τράπεζα.

2. Ἐμεῖς ὅμως ποὺ ἔχομε προκαθαρθεῖ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, ποὺ ἔχομε τελειωθεῖ ἀπὸ τὴ χάρη, ποὺ ἀξιωθήκαμε νὰ λάβομε τὸ χάρισμα, ἔμεῖς τὸ βασίλειο ἱερᾶτευμα¹, ὁ λαὸς ὁ περιούσιος², τὸ ἔθνος τὸ ἅγιο, ποὺ μᾶς ἀπέκτησε ὄχι μὲ τὸ αἷμα τῶν μοσχαριῶν καὶ τῶν τράγων καὶ τῶν κριαριῶν³ τῶν θυσιῶν τοῦ παλαιοῦ νόμου, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος μὲ τὸ δικό του τὸ αἷμα⁴ καὶ μᾶς ἔκανε δικούς του, ἔμεῖς ποὺ ἀποδόλαμε τὶς πονηρὲς πράξεις καὶ ὑποσχεθήκαμε νὰ εἴμαστε χρηστοὶ καὶ δίκαιοι, ποὺ ἀποθέσαμε τὸν παλαιὸ ἄνθρωπο μαζί μὲ τὶς ἐπιθυμίες τῆς σάρκα καὶ ντυθήκαμε τὸν Χριστό⁵ («γιατὶ ὅσα βαπτισθήκαμε στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ντυθήκαμε τὸν Χριστό»⁶ καὶ γίναμε μέλη τοῦ Χριστοῦ· γιατί ὁ θεῖος Παῦλος μᾶς δίδαξε καὶ μάθαμε «ὅτι τὰ σώματά μας εἶναι μέλη τοῦ

4. Πράξ. 20, 28.

5. Κολ. 3, 9. καὶ Ρωμ. 13, 14.

6. Γαλ. 3, 27.

ἔστιν»)· τί οὖν ἡμεῖς; ἄρα τὸ νυμφικὸν διεσωσάμεθα ἄχραντον μηδενὶ καταμολυνθῆναι παραχωρήσαντες χεῖροσι; ἄρα τὸν ἀρραβῶνα τῆς μελλούσης μακαριότητος ἀκατήλευτον διετηρήσαμεν, πόρνης ἡδονῆς οὐ κλαπέντες δελεάσασιν, ἀλλὰ σώφροσι λογισμῶ καὶ ἐπιμελείᾳ θίου τὴν προαγωγὸν ῥασιώνην διαπτύσαντες ἀπεκρουσάμεθα; ἄρα τῶν συνθηκῶν ἀπομνημονεύοντες, ὡς ἐνώπιον ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων Θεῶ συνεθέμεθα, ἀπαραβάτους ταύτας διεφυλάξαμεν, πιστοὺς ἑαυτοὺς ταῖς παραθήκαις, ὧν ἠξιώμεθα, ἐπιδεικνύντες τῇ ἐκπληρώσει τῶν ὑποσχέσεων; ἄρα πᾶσαν μὲν εἴσοδον τῷ πονηρῷ ἀπετειχίσσαμεν, ναὸν δὲ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς τοῦ παναγίου Πνεύματος ἀπειρογασάμεθα, ἢ μᾶλλον τὸν οἰκοδομηθέντα ναὸν τῷ παναγίῳ Πνεύματι (ὡς ὁ μακάριος Παῦλος βοᾷ, «οὐκ οἶδατε, ὅτι τὰ σώματα ἡμῶν ναὸς τοῦ ἐν ἡμῖν ἁγίου Πνεύματος ἐστίν»), ἵνα μὴ φθαρῶμεν, ἀδιάφθορον συνετηρήσαμεν; «Εἴ τις γὰρ φθειρεῖ τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ», αὐτὸς πάλιν διαμαρτύρεται, «φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός». ἄρ' οὐκ ἐκλάπημεν τὸ χάρισμα, οὐκ ἐδουλώθημεν τὴν ἐλευθερίαν, οὐκ ἐρρουπάνθημεν τὴν κα-
 20 θαρρότητα, οὐκ ἠμαυρώσαμεν τὴν λαμπρότητα; ἄρ' οὐ προδεδώκαμεν τῇ ἀμελείᾳ τὴν ἀσφάλειαν, ἀλλ' ἔτι ὁ φυλάσσει ἡμᾶς ἄγρυπνον καὶ ἀνύστακτον ποιεῖ τὴν φυλακὴν; ἔτι παρὰ τῶν μυσταγωγῶν ἀγγέλων ἐπαδόμεθα, οἵτινες τῇ ἡμῶν ἀναγεννήσει συνευφραίνοντο καὶ τῆς πρὸς Θεὸν
 25 συνθήκης παρειστήκεισαν ἀπαράγραπτοι μάρτυρες; «Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι». ἔτι παρησιαζόμεθα τοῖς ἐχθροῖς, ἐπαπειλοῦντες εἰπεῖν, «Κύριος φωτισμός μου καὶ Σωτὴρ μου, τίνα φοβηθήσομαι; Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ
 30 τίνος δειλιάσω;». ἔτι θαρροῦμεν ἄδειν πρὸς Κύριον,

7. Α' Κορ. 6, 15.

8. Α' Κορ. 6, 19 καὶ 3, 16.

9. Α' Κορ. 3, 17.

Χριστοῦ⁷⁾: ἔμεῖς λοιπὸν τί ἔχομε κάνει; " Ἄραγε διαφυλάξαμε τὴ νυμφικὴ στολή ἄχραντη καὶ δὲν ἐπιτρέψαμε νὰ τὴ μολύνει καμμιὰ ἄσχήμα; Διατηρήσαμε ἄραγε τὸν ἄρραβώνα τῆς μελλοντικῆς μακαριότητος ἀνόθευτο καὶ δὲν ἐξαπατηθήκατε ἀπὸ τὰ δολώματα τῆς πόρνῆς ἡδονῆς, ἀλλὰ μὲ φρόνιμο λογισμὸ καὶ ἐπιμέλεια βίου ἀποκρούσαμε μὲ ἀηδία τὴν προαγωγὸ ἀδιαφορία; " Ἄραγε ἐνθυμούμαστε τὶς συμφωνίες ποὺ κάναμε μὲ τὸν Θεὸ μπροστὰ σὲ ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους καὶ τὶς διαφυλάξαμε ἀπαραβίαστες, ἀποδεικνύοντας τοὺς ἑαυτοὺς μας πιστοὺς σ' αὐτὰ ποὺ μᾶς ἐμπιστεύθηκε μὲ τὴν ἐκπλήρωση τῶν ὑποσχέσεών μας; " Ἄραγε ἀποκλείσαμε τὸν πονηρὸ ἀπὸ κάθε εἴσοδο μέσα μας καὶ κάναμε τὶς ψυχές μας ναὸ τοῦ παναγίου Πνεύματος, ἢ μᾶλλον τὸν ναὸ ποὺ οἰκοδομήθηκε ἀπὸ τὸ πανάγιο Πνεῦμα (ὅπως φωνάζει ὁ μακάριος Παῦλος, «δὲν γνωρίζετε ὅτι τὰ σώματά μας εἶναι ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ποὺ ὑπάρχει μέσα σας;»⁸⁾) γιὰ νὰ μὴν ὀδηγηθοῦμε στὴ φθορά, τὸν διατηρήσαμε ἀδιάφθορο; Γιατὶ πάλι ὁ ἴδιος μᾶς διαβεβαιώνει: «ὅποιος καταστρέφει τὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ, θὰ τὸν ἀφανίσει ὁ Θεός»⁹⁾. " Ἄραγε δὲν ἀπομακρύναμε ἀπὸ μέσα μας ἀναιπέσθητα τὸ χάρισμα; δὲν καταστήσαμε δούλη τὴν ἐλευθερία, δὲν ρυπάναμε τὴν καθαρότητα, δὲν ἀμαυρώσαμε τὴ λαμπρότητα; " Ἄραγε δὲν παραδώσαμε τὴν ἀσφάλεια στὴν ἀμέλεια, ἀλλ' αὐτὸς ποὺ μᾶς φυλάγει ἐξακολουθεῖ νὰ κάνει τὴ φύλαξή μας ἄγρυπνη καὶ ἀνύστακτη; Ἐπίσης ἐξυμνούμαστε ἀκόμα ἀπὸ τοὺς μυσταγωγοὺς ἀγγέλους, αὐτοὶ ποὺ χαίρονταν μαζί μας τὴν ἀναγέννησή μας καὶ εἶχαν παρασταθεῖ στὴ συμφωνία μας μὲ τὸν Θεὸ ἀδιαφιλονείκητοι μάρτυρες; «Εἶναι μακάριοι ἐκεῖνοι ποὺ ἔλαβαν συγχώρηση γιὰ τὶς ἀνομίες τους καὶ ἐκεῖνοι ποὺ σκεπάσθηκαν οἱ ἁμαρτίες τους»¹⁰⁾. Ἐξακολουθοῦμε νὰ στεκόμαστε μὲ θάρρος μπροστὰ στοὺς ἐχθροὺς, ἀπειλώντας νὰ τοὺς ποῦμε, «ὁ Κύριος εἶναι ὁ φωτισμὸς καὶ ὁ Σωτήρας μου, ποιὸν θὰ φοβηθῶ; Ὁ Κύριος εἶναι ὁ ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου, τί θὰ μὲ κάνει νὰ δειλιάσω;»¹¹⁾. Ἐχομε ἀκόμα θάρρος νὰ ψάλλομε στὸν Κύριο,

10. Ψαλμ. 31, 1.

11. Ψαλμ. 118, 121.

«Ἐποίησα κρῖμα καὶ δικαιοσύνην, μὴ παραδῶς με τοῖς ἀδικοῦσι με, καί, οὐ φοβηθήσομαι κακά, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ;

Ἄν ἔτι ταῦτα διαπραττώμεθα καὶ τούτων τῶν μυστη-
 5 ρίων καταξιώμεθα καὶ τὸν ἡμέτερον βίον ταῖς ἀρεταῖς
 καταρτίζωμεν καὶ καθέδρας λοιμῶν ἀποκλίνοντες καὶ τὴν
 ὁδὸν αὐτῶν ἐκτρεπόμενοι καὶ βουλὰς ἀσεβῶν μυσαττόμε-
 νοι, ὄντως καλὰ καὶ γενναῖα ἡμῶν τὰ κατὰ τοῦ πονηροῦ
 ἀγωνίσματα, πολλῶ δὲ κρείττονα τὰ ἐλπιζόμενα· μακαριό-
 10 τῆς γὰρ ἀτελεύτητος καὶ οὐρανῶν βασιλεία καὶ ἡ σὺν ἀγ-
 γέλοις εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίασις ἀνεκκλάλητος, ἔνθα πα-
 τριαρχῶν χοροὶ καὶ πατέρων ὁμηγύρεις καὶ μαρτύρων
 τάξεις καὶ ἡ πάντων τῶν εὐαρεστησάντων Θεῷ φαιδρὰ καὶ
 ἀστενοχώρητος κατοικία· ἂν δὲ τούτων ὑπεξερρούημεν καὶ
 15 τὰς πρὸς Θεὸν συνθήκας, ὡς τῆς ἐμῆς ἀθλιότητος, ἠθετήσα-
 μεν καὶ ταῖς ἡμετέραις πράξεσιν ἔτι ὁ πονηρὸς ἐπιγελαῖ τὰ
 τῆς κακίας αὐτοῦ ζιζάνια ταύταις ὄρων συναναβλαστάνο-
 ντα, ἂν οὕτω τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν διαπεπτώκαμεν καὶ
 τῆς ἄνωθεν ἐπικουρίας ἑαυτοὺς ἀπεγυμνώσαμεν καὶ πρὸς
 20 τὰ πάθη κατωλισθήσαμεν, πᾶσαν ἄδειαν καὶ ἐξουσίαν
 καθ' ἡμῶν τοῖς ἐχθροῖς ἐπιτρέψαντες, ὡς τοῦ πτώματος, φευ-
 τῆς ἀπαραμυθήτου συμφορᾶς. Πεπτώκαμεν, ἀνωρθώθη-
 μεν· κοινὰ γὰρ τὰ τοῦ προπάτορος καὶ εἰς πάντας ἡ πτώ-
 σις, ὡσπερ ἡ ἀνόρθωσις, διαδιβάσεται· πεπτώκαμεν πάλιν
 25 μετὰ τὴν χάριν, μετὰ τὴν ἀνόρθωσιν, πτώμα ἐλεεινόν, πτώ-
 μα χαλεπόν, δακρύων ἄξιον· ὁ μὲν ἐχθρὸς ἀνοπλος, «τοῦ
 γὰρ ἐχθροῦ ἐξέλιπον αἱ ρομφαῖαι εἰς τέλος», ἡμεῖς δὲ
 καθωπλισμένοι τοῖς ὅπλοις τῆς χάριτος· καὶ ὁ μὲν ἀναι-
 σχυντεῖ, ἡμεῖς δὲ καλυπτόμεθα· ὁ μὲν προσβάλλει, ἡμεῖς δὲ
 30 καταπίπτομεν, ὡσπερ ἐπ' αὐτὸ τοῦτο καθωπλισμένοι, ἵνα

12. Ψαλμ. 118, 121.

13. Ψαλμ 22, 4.

14. Ψαλμ. 1, 1.

«Ἐφάρμοσα τὶς δίκαιες ἐντολές σου, μὴ μὲ παραδώσεις σ' αὐτοὺς ποὺ μὲ ἀδικοῦν»¹², καί, «δὲν θὰ φοβηθῶ τὸ κακό, ἐπειδὴ ἐσὺ εἶσαι μαζί μου»¹³;

Ἄν συνεχίζουμε νὰ πράττομε ἀκόμα αὐτὰ καὶ καθιστοῦμε ἄξιο τὸν ἑαυτὸ μας σ' αὐτὰ τὰ μυστήρια καὶ στολίζουμε τὸν βίο μας μὲ ἀρετές, καὶ ἀποφεύγοντας τὸ μέρος ὅπου συχνάζουν οἱ διεφθαρμένοι¹⁴ καὶ ἀπομακρυνόμενοι ἀπὸ τὸ δρόμο τους καὶ θεωρῶντας βδελυρὰ τὰ σχέδια τῶν ἀσεβῶν, τότε εἶναι πραγματικὰ ὠραῖοι καὶ εὐγενεῖς οἱ ἀγῶνες μας ἐναντίον τοῦ πονηροῦ καὶ πολὺ ἀνώτερα αὐτὰ ποὺ ἐλπίζουμε ὅτι θὰ ἀκολουθήσουν. Γιατὶ ἡ μακαριότητα δὲν ἔχει τέλος καὶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἀγαλλίαση ἀνάμεσα στοὺς ἀγγέλους εἶναι ἀνεκκλάλητη, ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχουν οἱ χοροὶ τῶν πατριαρχῶν καὶ οἱ συνάξεις τῶν πατέρων, οἱ τάξεις τῶν μαρτύρων καὶ ἡ γεμάτη ἀπὸ χαρὰ καὶ χωρὶς στεναχώρια διαμονὴ ὅλων ἐκείνων ποὺ κατέστησαν ἀρεστοὶ στὸν Θεό. Ἄν ὅμως ξεγλιστρήσαμε ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἀθετήσαμε, ὡς ἀθλιότητά μου, τὶς συμφωνίες μας μὲ τὸν Θεό, καὶ ἐξακολουθεῖ ἀκόμα νὰ χαίρεται ὁ πονηρὸς μὲ τὶς πράξεις μας βλέποντας νὰ βλαστάνουν μαζί μ' αὐτὲς καὶ τὰ ζιζάνια τῆς κακίας του, ἂν ἔχομε ἔτσι ἐκπέσει ἀπὸ τὶς ἐντολές τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπογυμνώσαμε τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ τὴν οὐράνια βοήθεια καὶ ὀλισθήσαμε στὰ πάθη, δίνοντας στοὺς ἐχθροὺς μας κἄθε ἐλευθερία καὶ ἐξουσία ἐναντίον μας, ὡς ἡ μεγάλη πτώση, ἀλλοίμονο γιὰ τὴ συμφορὰ ποὺ δὲν ἔχει παρηγοριὰ. Πέσαμε, σηκωθήκαμε· γιατί εἶναι κοινὰ τὰ παθήματα τοῦ προπάτορά μας καὶ ἡ πτώση εἶναι πάθημα ποὺ περνᾷ σὲ ὅλους, ὅπως καὶ ἡ ἀνόρθωση. Πέσαμε πάλι μετὰ τὴ χάρη, μετὰ τὴν ἀνόρθωση, σὲ μιὰ πτώση ἐλεεινὴ, σὲ μιὰ πτώση φοβερή, ἀσυγχώρητη, ἀδικαιολόγητη, σὲ μιὰ πτώση ἄξια γιὰ πολλὰ δάκρυα. Ὁ ἐχθρὸς μας βέβαια εἶναι χωρὶς ὅπλα, γιατί ἔχασε τὶς ρομφαῖες του ὀριστικά¹⁵, ἐνῶ ἐμεῖς εἴμαστε πάνοπλοι μὲ τὰ ὅπλα τῆς χάριτος. Καὶ ἐκεῖνος ἀσφαλῶς ἐνεργεῖ μὲ ἀδιαντροπιά, ἐνῶ ἐμεῖς καλυπτόμεθα· ἐκεῖνος ἐπιτίθεται καὶ ἐμεῖς πέφτομε,

15. Ψαλμ. 9, 7.

περιφανεστέραν αὐτῷ τὴν καθ' ἡμῶν νίκην ἐπιγραψώμεθα.

γ'. Τίς οὖν ἔτι μηχανὴ σωτηρίας; ποία δὲ καταφυγὴ σωτηρίας; Ἐλάβομεν τὸ τοῦ βαπτίσματος χάρισμα καὶ ταῖς 5 μοχθηρίαις ἠχρειώσαμεν· ἐφωτίσθημεν φωτὶ οὐρανίῳ καὶ θεϊκῷ καὶ τῷ σκότει τῶν πράξεων ἡμανρώσαμεν· ἐσφραγίσθημεν σφραγίδι τιμῆς καὶ φοβερά (ἦν γὰρ τοῖς ἐχθροῖς ἀπρόσιτος καὶ τοῖς ἐναντίοις ἀνεπίμαχος), ἀλλὰ τὴν σφραγίδα διεσπαράξαμεν, ἀλλὰ διεσπάσαμεν, ἀλλὰ λησταῖς 10 ἀγροῖς καὶ πονηροῖς, τοῖς ἐμπαθέσι λογισμοῖς, τὴν καθ' ἡμῶν εὐτρεπίσαμεν πάροδον. Τί οὖν ἔτι ἐλπίζομεν; Μὴ πρὸς δευτέρον ἀφορῶμεν βάπτισμα; μὴ δευτέραν ἀναγέννησιν ἀπεκδεχόμεθα; ἄρα πάλιν ἐξ οὐρανοῦ Χριστὸν προσδοκῶμεν κατερχόμενον καὶ σταυρούμενον καὶ νεκρούμε- 15 νον καὶ θαπτόμενον καὶ πρό γε τούτων βαπτιζόμενον, ἵνα πάλιν ἡμῖν ἀνακαινίσῃ τὸ βάπτισμα; Ὡς φιλόχριστος σύ, οὐχὶ τὸν Χριστὸν φιλῶν, ἀλλὰ τὸν Χριστὸν ἐθέλων πάσχειν διὰ σέ, μᾶλλον δὲ χριστέμπορος ἀληθῶς καὶ τοὺς Ἰουδαίους ὑπερβάλλων τῇ παρανοίᾳ καὶ ὠμότητι, ὁ σταυροῦσθαι 20 καὶ μαστίζεσθαι τὸν σὸν δεσπότην ἐπιθυμῶν, ἵνα σὺ τρυφᾷς τοῖς πάθεσιν ἀφειδῶς καὶ μηδεμίᾳ σοι δυσχέρεια ταῖς ἀκολάστοις ἢ δυπαθείαις ἀπαντᾷ. Διὰ τοῦτο πάλιν Χριστὸν ἐλεύσεσθαι προσδοκᾷς; Ἐλεύσεται μὲν, ἀλλὰ διαχωρίζων ἀπὸ τοῦ σίτου τὸ ἄχυρον, καὶ τὸν μὲν εἰς τὴν ἀποθήκην 25 ἀξίως συλλέγων, τὸ δὲ κατακαίων πυρὶ. Ἐλεύσεται μὲν, οὐ φιλανθρωπευόμενος δέ, ἀλλὰ δίκας τῶν βεβιωμένων εἰσπραττόμενος, ἀλλ' ἀποτομίᾳ χρώμενος, ἀλλὰ τὴν φρικτῶδη φωνὴν ἐκείνην καὶ ἀπαράκλητον τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἀφιεῖς, «ἀπέλθετε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτε- 30 ρον». Ἐλεύσεται, ἀλλ' εἰς τὸ κρῖναι, ἀλλ' ἐν ἡμέρᾳ φοβερά «Ἐγγύς» γάρ, φησὶν ὁ προφήτης, «ἡ ἡμέρα Κυρίου ἢ με-

σὰ νὰ εἶμαστε ὄπλισμένοι γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, γιὰ νὰ τοῦ καταστήσομε λαμπρότερη τὴν ἐναντίον μας νίκη του.

3. Ποιὰ λοιπὸν ἀκόμα ἐπινόηση χρειαζόμαστε γιὰ τὴ σωτηρία μας; Ποιὸ εἶναι τὸ καταφύγιον¹⁶ γιὰ τὴ σωτηρία μας; Ἐλάβαμε τὸ χάρισμα τοῦ βαπτίσματος καὶ τὸ ἀχρηστέψαμε μὲ τὶς κακίες μας. Φωτισθήκαμε μὲ φῶς οὐράνιον καὶ θεϊκὸ καὶ μὲ τὸ σκότος τῶν πράξεών μας τὸ ἀμαυρώσαμε. Σφραγισθήκαμε μὲ σφραγίδα πολύτιμη καὶ φοβερή (γιατὶ ἦταν ἀπροσπέλαστη ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μας καὶ ἀκαταμάχητη γιὰ τοὺς ἀντιπάλους μας), ἀλλὰ τὴ σφραγίδα τὴν κατασπάσαμε, τὴν κομματιάσαμε, καὶ ἐξομαλύνσαμε τὸ πέρασμα ἐναντίον μας σὲ ληστὲς ἀγριοὺς καὶ κακοὺς, τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμοὺς. Τί λοιπὸν ἐλπίζομε ἀκόμα; Μήπως ἀποβλέπομε σὲ δεύτερο βάπτισμα; μήπως περιμένομε δεύτερη ἀναγέννηση; Ἄραγε προσδοκοῦμε πάλι ἀπὸ τὸν οὐρανὸ νὰ κατεβεῖ ὁ Χριστός, πού καὶ νὰ σταυρωθεῖ, καὶ νὰ θανατωθεῖ, καὶ νὰ ταφεῖ, καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὰ νὰ βαπτισθεῖ, γιὰ νὰ ἀνακαινίσει πάλι γιὰ χάρη μας τὸ βάπτισμα; Πόσο φίλος τοῦ Χριστοῦ εἶσαι· δὲν ἀγαπᾶς τὸν Χριστό, ἀλλὰ θέλεις ὁ Χριστὸς νὰ πάσχει γιὰ χάρη σου, καὶ μᾶλλον εἶσαι χριστέμπορος ἀληθινὰ καὶ ξεπερνᾶς τοὺς Ἰουδαίους στὴν ἀνοησία καὶ στὴν ὠμότητα, ἐσὺ πού ἐπιθυμεῖς νὰ σταυρώνεται καὶ νὰ μαστιγώνεται ὁ Κύριός σου, γιὰ νὰ ἀπολαμβάνεις ἐσὺ ἀπὸ τὰ πάθη του μὲ ἀφθονία τὰ ἀγαθὰ καὶ νὰ μὴ συναντᾶς καμμιά δυσκολία στὶς ἀκολασίες καὶ τὶς ἡδονές σου. Γι' αὐτὸ περιμένεις νὰ ξανάρθει ὁ Χριστός. Θὰ ἔρθει βέβαια, ἀλλὰ γιὰ νὰ ξεχωρίσει τὸ σιτᾶρι ἀπὸ τὰ ἄχυρα, καὶ τὸ πρῶτο θὰ τὸ μαζέψει στὴν ἀποθήκη ὅπως τοῦ ἀξίζει, ἐνῶ τὰ ἄχυρα θὰ τὰ κατακάψει στὴ φωτιά¹⁷. Θὰ ρθεῖ βέβαια, ὅχι ὅμως γιὰ νὰ δείξει φιλανθρωπία, ἀλλὰ γιὰ νὰ τιμωρήσει τὶς κακὲς πράξεις, καὶ θὰ χρησιμοποιήσει αὐστηρότητα καὶ θὰ ἐκτοξεύσει ἐναντίον τῶν ἀμαρτωλῶν ἐκείνη τὴ φρικτὴ καὶ ἀμείλικτη φωνή· «Φύγετε μακριὰ μου ἐσεῖς οἱ καταραμένοι στὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον»¹⁸. Θὰ ρθεῖ, ἀλλὰ γιὰ νὰ κάνει κρίση, μιὰ μέρα φοβερή. Γιατὶ λέγει ὁ προ-

18. Ματθ. 25, 41.

γάλη καὶ τραχεῖα σφόδρα»· φωνὴ ἡμέρας Κυρίου πικρὰ τέτακται· δυνατὴ ἡμέρα ὀργῆς ἢ ἡμέρα ἐκείνη, ἡμέρα θλίψεως καὶ ἀνάγκης, ἡμέρα ἀωρίας καὶ ἀφανισμοῦ, ἡμέρα σκότους καὶ γνόφου, ἡμέρα νεφέλης καὶ ὀμίχλης, ἡμέρα
 5 σάλπιγγος καὶ κραυγῆς, ἐν ἧ φησὶν ὁ Κύριος, «θήσω τὴν οἰκουμένην ἔρημον καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀπολέσω ἐξ αὐτῆς καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὁ Ὠρίων καὶ πᾶς ὁ κόσμος τοῦ οὐρανοῦ τὸ φῶς οὐ δώσουσιν· ἐντελοῦμαι» γάρ, φησί, «τῇ οἰκουμένη ὅλη κακὰ καὶ τοῖς ἀσεβέσι τὰς
 10 ἁμαρτίας αὐτῶν καὶ ἀπολωῖ ὕβριν ἀνόμων καὶ ὕβριν ὑπερηφάνων ταπεινώσω».

Ὁρᾶς πῶς ἐλεύσεται; Ἐλεύσεται εἰς τὸ ταῦτα συντελεσθῆναι. Ἄκουσον γὰρ καὶ Μαλαχίου λέγοντος. «Ἴδου ἡμέρα ἔρχεται, καιομένη ὡς κλίβανος, καὶ φλέξει αὐτοὺς
 15 καὶ ἔσονται πάντες οἱ ἄνομοι καλάμη καὶ ἀνάψει αὐτοὺς ἢ ἡμέρα ἢ ἐρχομένη, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, καὶ οὐ μὴ ὑπολειφθῇ αὐτῶν ῥίζα οὐδὲ κλῆμα». Ἀκούεις, ἀγαπητέ, τὴν ἔλευσιν τοῦ Κυρίου, οἷα φοβερὰ καὶ ἀπαράκλητος; οὐ γὰρ εἰς τὸ μετάνοιαν κηροῦξαι, οὐδ' εἰς τὸ φιλαν-
 20 θρωπίαν πηγάσαι, ἀλλ' εἰς τὸ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐπελεύσεται. «Ὡσπερ γὰρ συλλέγεται τὰ ξιζάνια καὶ πυρὶ καίεται», αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν εὐαγγελίοις πάλιν φησὶν, «οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου· ἀποστελεῖ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους
 25 αὐτοῦ καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν καὶ ἐμβαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ θρυγμὸς τῶν ὀδόντων». Ὡς κριτῆς ἐλεύσεται, ὡς διαξευγνὺς καὶ διαχωρίζων ἀπὸ τῶν τὰ δικαιώμα-
 30 τα αὐτοῦ φυλαξάντων τοὺς μὴ φυλάξαντας, τοὺς μὲν βα-

19. Σοφ. 1, 14-16.

20. Ἑσ. 13, 9-11.

21. Μαλαχ. 3, 19.

φήτης· «Εἶναι κοντὰ ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου ἡ μεγάλη, καὶ ἔρχεται μὲ πολὺ μεγάλη ταχύτητα. Ἡ φωνὴ τῆς ἡμέρας ἐκείνης τοῦ Κυρίου εἶναι ὀδυνηρὴ· ἡ ἡμέρα ἐκείνη εἶναι γεμάτη ἀπὸ πολλῆ ὄργῃ, εἶναι ἡμέρα θλίψης καὶ στενοχώριας, ἡμέρα σύγχυσης καὶ ἀφανισμοῦ, ἡμέρα σκοτῶν καὶ ζόφου, ἡμέρα γεμάτη ἀπὸ σύννεφα καὶ ὀμίχλη, ἡμέρα σάλπιγγας καὶ κραυγῆς»¹⁹, ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποία, λέγει ὁ Κύριος, «θὰ καταστήσω ἔρημη τὴν οἰκουμένη καὶ θὰ ἔξαφανίσω τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀπὸ αὐτὴν καὶ τὰ ἀστέρια τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὁ Ὠρίων καὶ ὄλος ὁ διάκοσμος τοῦ οὐρανοῦ δὲν θὰ δώσουν τὸ φῶς τους»· γιατί, «θὰ στείλω», λέγει, «σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη συμφορὰς καὶ στοὺς ἀσεβεῖς τιμωρίες γιὰ τὶς ἁμαρτίες τους, θὰ ἔξαφανίσω τὴν ἔπαρση τῶν ἀνόμων καὶ θὰ ταπεινώσω τὴν ὑπερηφάνεια τῶν ἀλαζόνων»²⁰.

Βλέπεις πῶς θὰ ρθει; Θὰ ρθει γιὰ νὰ συντελεσθοῦν ὅλα αὐτὰ. Γιατὶ ἄκουσε καὶ τὸν Μαλαχία ποὺ λέγει· «Νά, ἔρχεται ἡ ἡμέρα ποὺ καίει ὅπως τὸ καμίνι, καὶ θὰ κατακάψει αὐτούς, καὶ ὅλοι οἱ ἄνομοι θὰ γίνουν καλαμιὰ καὶ θὰ τοὺς ἀνάψει φωτιὰ ἡ ἡμέρα ποὺ ἔρχεται, λέγει ὁ Κύριος ὁ παντοκράτορας, καὶ δὲν θ' ἀπομείνει ἀπὸ αὐτοὺς οὔτε ρίζα οὔτε βλαστάρι»²¹. Ἀκοῦς, ἀγαπητέ μου, ἡ ἔλευση τοῦ Κυρίου πόσο φοβερὴ εἶναι καὶ ἀπαρηγόρητη; Γιατὶ δὲν θὰ ρθει γιὰ νὰ κηρύξει μετάνοια, οὔτε γιὰ νὰ πηγάζει φιλανθρωπία, ἀλλὰ γιὰ ν' ἀποδώσει στὸν καθένα σύμφωνα μὲ τὰ ἔργα του²². Γιατὶ λέγει πάλι ὁ ὁ ἴδιος Κύριος στὰ εὐαγγέλια· «Ὅπως μαζεύονται τὰ ζιζάνια καὶ ρίχνονται στὴ φωτιὰ, ἔτσι θὰ συμβεῖ κατὰ τὴ συντέλεια τῆς ζωῆς αὐτῆς. Θὰ ἀποστείλει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους του καὶ θὰ μαζέψουν ἀπὸ τὴ βασιλεία του ὅλα τὰ σκάνδαλα καὶ ὅσους διαπράττουν ἀνομίες καὶ θὰ τοὺς ρίξουν στὸ καμίνι τῆς φωτιᾶς. Ἐκεῖ θὰ συμβεῖ ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ τριγμὸς τῶν δοντιῶν»²³. Θὰ ρθει ὡς κριτῆς καὶ ὡς ἐκείνος ποὺ θὰ διαχωρίσει ἀπὸ ἐκείνους ποὺ φύλαξαν τὶς δίκαιες ἐντολές του αὐτοὺς ποὺ δὲν τὶς φύλαξαν, κρίνοντας ἄξιους τοὺς πρώτους γιὰ

22. Ρωμ. 2, 6.

23. Ματθ. 13, 40-42.

σιλείας ἀδιαδόχου καταξιῶν, τοὺς δὲ παραπέμπων ἀτελευτήτῳ σκώληκι καὶ πυρί

δ'. Τί οὖν φησίν; ἐπεὶπερ ἐξημάρτομεν μετὰ τὸ βάπτισμα καὶ ταῖς πλημμελείαις κατεμολύνθημεν, οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἔτι σωτηρίας ἐλπίς; οὐκ ἔστιν ἐπιστροφῆς φάρμακον; πάντα οἴχεται, πάντα ἠφάνισται, τὸ μακρόθυμον, τὸ φιλάνθρωπον, τὸ ἀνεξίκακον, τὸ πολυεύσπλαγχνον; οὐκ ἔστιν ἀνάκλησις; οὐκ ἔστιν ἐπάνοδος; οὐκ ἔστι θεραπείας ἄλλη ὁδός; οὐκ ἔστιν ἀνακτήσεως τρόπος ἕτερος; "Ὅσον μὲν οὖν ἐπὶ 10 ταῖς ἡμῶν ἐκτόποις πράξεσιν, οὐκ ἔστιν, ὅσον δ' ἐπὶ τῇ χρηστότητι καὶ τῇ ἀφάτῳ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, ἔστι. Τί οὖν ἔστι τοῦτο; Ἡ διὰ μετανοίας εἰλικρινοῦς ἐξαγόρευσις. «Εἶπα» γάρ, φησίν, «ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ, καὶ σὺ ἀφήκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας 15 μου»· καί, «ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰς ἁμαρτίας», ὁ μαθητῆς τοῦ Κυρίου καὶ ἀδελφὸς ἐγκελεύεται, «καὶ εὐχέσθε ὑπὲρ ἀλλήλων ὅπως ἰαθῶμεν, καί, «ἐὰν ὁμολογήσωμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν», ὁ τῶν μαθητῶν ἠγαπημένος πάλιν μεσεγγυᾶται, «πιστός ἐστι καὶ δίκαιος, ἵνα ἀφῆ ἡμῖν τὰς 20 ἁμαρτίας ἡμῶν καὶ καθαρῶς ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας».

Πῶς δὲ ἐξαγορεύσω; Τὸν ἄσωτον μιμούμενος ἐν τῷ προσπίπτειν καὶ κραυγάζειν πρὸς Κύριον ἐν συντετριμμένη καρδίᾳ καὶ πνεύματι ταπεινώσεως, «ἤμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, δέξαι με, πάτερ, μετανοοῦντα». Πῶς 25 ἐξαγορεύσω; Ἀφιστάμενος τοῦ παραπτώματος καὶ τὸ ἀμάρτημα βδελυσσόμενος «Ἐὰν γὰρ ἐπιστραφῆς καὶ ταπεινώσης σεαυτὸν ἔναντι Κυρίου καὶ πόρρω ποιήσης ἀπὸ διαίτης σου τὸ ἄδικον, ἔσται σοι ὁ παντοκράτωρ βοηθός»· καί, «ἐπιστράφητε καὶ ἐπιστραφήσομαι πρὸς ὑμᾶς, λέγει Κύριος παντο- 30 κράτωρ». Πῶς ἐξαγορεύσω; Ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ἐπιστροφόμενος καὶ νηστεία καὶ κοπετῶ καὶ καρδίας διαρρηξεί

τὴν χωρὶς τέλος βασιλεία, ἐνῶ τοὺς ἄλλους παραπέμποντάς τους σὺν αἰῶνιο σκουλήκι καὶ τὴν αἰῶνια φωτιᾶ.

4. Τί λοιπόν; λέγει· ἐπειδὴ ἁμαρτήσαμε μετὰ τὸ βάπτισμα καὶ καταμολυνθήκαμε ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά μας, δὲν ὑπάρχει πιά γιὰ μᾶς ἐλπίδα σωτηρίας, δὲν ὑπάρχει φάρμακο ἐπιστροφῆς; Ὅλα χάθηκαν, ὅλα ἐξαφανίσθηκαν· ἡ μακροθυμία, ἡ φιλανθρωπία, ἡ ἀνεξικακία, ἡ εὐσπλαχνία; Δὲν ὑπάρχει δυνατότητα ἀνάκλησης, δὲν ὑπάρχει ἐπάνοδος, δὲν ὑπάρχει ἄλλος δρόμος θεραπείας, δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος ἀνάκτησης αὐτῶν; Ὅσον ἀφορᾶ βέβαια τὶς ἄτοπες πράξεις μας δὲν ὑπάρχει, ὡς πρὸς τὴν ἀγαθότητα ὅμως καὶ τὴν ἀνέκφραστη φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ ὑπάρχει. Καὶ ποῖος εἶναι αὐτός; Ἡ μετάνοια ἢ συνοδευόμενη ἀπὸ εἰλικρινῆ ἔξομολόγηση. Γιατὶ λέγει· «Εἶπα, θὰ ἐξομολογηθῶ τὴν ἀνομία μου πρὸς τὸν Κύριο καταδικάζοντας τὸν ἑαυτό μου, καὶ ἐσὺ μοῦ συγχώρησες τὴν ἀσέβειά μου»²⁴. καὶ ὁ μαθητὴς καὶ ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου μᾶς προτρέπει, «Ἐξομολογεῖσθε ὁ ἕνας στὸν ἄλλο τὶς ἁμαρτίες σας, καὶ νὰ προσεύχεσθε ὁ ἕνας γιὰ τὸν ἄλλο νὰ θεραπευθοῦμε»²⁵. καὶ ὁ ἀγαπημένος πάλι ἀπὸ τοὺς μαθητὲς μᾶς διαβεβεδαίωνει, «Ἄν ὁμολογήσουμε τὶς ἁμαρτίες μας, εἶναι ἀξιόπιστος καὶ δίκαιος ὁ Κύριος, καὶ θὰ συγχωρήσει τὶς ἁμαρτίες μας καὶ θὰ μᾶς καθαρῶσει ἀπὸ κάθε ἀδικία»²⁶.

Πῶς ὅμως θὰ τὶς ἐξομολογηθῶ; Μὲ τὸ νὰ μιμηθῶ τὸν ἄσωτο πέφτοντας μπροστὰ του καὶ κραυγάζοντας πρὸς τὸν Κύριο μὲ καρδιὰ συντετριμμένη καὶ πνεῦμα ταπείνωσης· «Ἐμάρτησα στὸν οὐρανὸ καὶ σὺ ἐσένα»²⁷. δέξου με πατέρα, ἔχω μετανοήσει. Πῶς θὰ τὶς ἐξομολογηθῶ; Μὲ τὸ νὰ ἀπομακρυνθῶ ἀπὸ τὸ παράπτωμά μου καὶ νὰ θεωρήσω σιχαμερὸ τὸ ἁμάρτημά μου. Γιατὶ λέγει· «Ἄν ἐπιστρέψεις καὶ ταπεινωθεῖς μπροστὰ στὸν Κύριο καὶ ἀπομακρύνεις ἀπὸ τὴ ζωὴ του τὴν ἀδικία θὰ ἔχεις βοηθὸ σου τὸν παντοκράτορα»²⁸. καί, «Ἐπιστρέψετε καὶ θὰ ἐπιστρέψω κοντὰ σας, λέγει ὁ Κύριος ὁ παντοκράτωρ»²⁹. Πῶς θὰ τὶς ἐξομολογηθῶ; Ἐπιστρέφοντας μὲ ὅλη μου τὴν καρδιὰ καὶ δείχνοντας ταπείνωση

27. Λουκᾶ 15, 21.

28. Ἰωβ 22, 23-25.

29. Ζαχ. 1, 3.

ταπεινούμενος. «Νῦν» γάρ, «λέγει Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐπιστρέψατε πρὸς με ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ὑμῶν ἐν νηστεία καὶ ἐν κλαυθμῷ καὶ κοπετῷ καὶ διαρρήξατε τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ μὴ τὰ ἱμάτια ὑμῶν, καὶ ἐπιστρέψατε πρὸς Κύριον τὸν
 5 Θεὸν ὑμῶν, ὅτι ἐλεήμων καὶ οἰκτιρῶν ἐστὶ, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος». Πῶς ἐξαγορεύσω; Ἐλεῶν πτωχὸν καὶ πένητα καὶ τὰ τοῦ πλησίον ἀφίεις πλημμελήματα. «Ὁ ἐλεῶν» γάρ, φησὶν, «ἐλεηθήσεται»· καί, «ἄφετε καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν»· καί, «ελεημοσύνη ἀνδρὸς ὡς σφραγὶς μετ' αὐτοῦ»·
 10 καί, «δῶρον ἀγαθὸν ἐστὶ τοῖς ποιούσιν αὐτήν ἐνώπιον τοῦ Ὑψίστου». Οὕτως ἁμαρτία ἀπαλείφεται, οὕτω τῶν πλημμελημάτων καθαιρόμεθα· αὐτὸς γὰρ πάλιν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου βοᾷ, «ἐγὼ εἰμι, ἐγὼ εἰμι ὁ ἐξαλείφων τὰς ἁμαρτίας σου καὶ σὺ μὴ μνησθήσονται· σὺ δὲ μνήσθητι καὶ κρι-
 15 θῶμεν· λέγε δὲ σὺ πρῶτος τὰς ἁμαρτίας σου, ἵνα δικαιωθῆς»· καί, «ἰδοὺ ἀπήλειψα ὡς νεφέλην τὰς ἀνομίας σου καὶ ὡς γνόφον τὰς ἁμαρτίας σου».

Ἄν δὲ ὁ πονηρὸς πάλιν ἀναισχυντῶν ἐπιβουλεύσῃ καὶ πορνείας θάλη λογισμοὺς ἢ καὶ ὅλως παθῶν σωματικῶν
 20 ἐπὶ πράξεις ἀτόπους παρακαλῆ, τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο ῥητὸν τοῖς λογισμοῖς ἀντανάστησον, ὡς θηρεὸν τοῦτο προβαλοῦ· ἀπράκτους δείξει τὰς βολίδας, ἂν τοῖς τῆς προσοχῆς καὶ νήψεως σοφῶς καὶ εὐτόνως περιστρέφῃται δακτύλοις· φεύγετε τὴν πορνείαν· «πᾶν ἁμάρτημα, ὃ ἐὰν
 25 ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν, ὃ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει», ἥτοι τὸ ἴδιον ἐπιβουλεύει καὶ ληστεύει σῶμα, ἀποσπῶν μὲν αὐτὸ τῆς πρὸς Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν οἰκειώσεως (καὶ γὰρ αὐτοῦ μέλη γεγόναμεν), τῷ ἀκαθάρτῳ δὲ προσαιπτόμενος δαίμονι. «Ὁ
 30 γὰρ κολλώμενος τῇ πόρνῃ ἐν σῶμά ἐστι»· καί, «μὴ πλανᾷ-

30. Ἰωήλ 2, 12-13.

31. Πρβλ. Ματθ. 5, 7.

32. Πρβλ. Ματθ. 6, 14.

33. Σοφ. Σειρ. 17, 22.

34. Τωβ. 4, 11.

35. Ἡσ. 43, 25-26.

36. Ἡσ. 44, 22.

μὲ νηστεία καὶ θρη̄νο καὶ συντριβὴ καρδιᾶς. Γιατὶ λέγει· «Τώρα, λέγει ὁ Κύριος ὁ Θεός μας, ἐπιστρέψατε σ' ἐμένα μὲ ὅλη τὴν καρδιά σας, μὲ νηστεία καὶ κλάματα καὶ θρη̄νο, καὶ σχίσετε τὶς καρδιές σας, καὶ ὄχι τὰ ἐνδύματά σας, καὶ ἐπιστρέψατε στὸν Κύριο τὸν Θεό σας, γιατί εἶναι ἐλεήμων καὶ φιλεύσπλαχνος, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος»³⁰. Πῶς θὰ ἐξομολογηθῶ; Ἐλεώντας τὸν φτωχὸ καὶ τὸν ἄπορο καὶ συγχωρώντας τὰ πλημμελήματα τοῦ πλησίον μου. Γιατὶ λέγει, «Αὐτὸς ποὺ ἐλεεῖ θὰ ἐλεηθεῖ»³¹. καὶ «Συγχωρῆστε καὶ θὰ συγχωρηθεῖτε»³². καί· «Ἡ ἐλεημοσύνη τοῦ ἀνθρώπου τὸν συνοδεύει σὰν σφραγίδα του»³³. καί, «Ἡ ἐλεημοσύνη εἶναι δῶρο ἀγαθὸ γι' αὐτοὺς ποὺ τὴν πράττουν ἐνώπιον τοῦ Ἵψίστου»³⁴. Ἔτσι ἐξαλείφεται ἡ ἁμαρτία, ἔτσι καθαριζόμαστε ἀπὸ τὰ πλημμελήματα μας. Γιατὶ ὁ ἴδιος πάλι μὲ τὸ στόμα τοῦ προφήτη Ἡσαΐα φωνάζει· «Ἐγὼ εἶμαι ποὺ ἐξαλείφω τὶς ἁμαρτίες σου καὶ δὲν θὰ τοὺς θυμηθῶ. Ἔσὺ ὅμως νὰ τὶς θυμᾶσαι, καὶ ἔλα νὰ τὶς ἐξετάσομε. Λέγε πρῶτος τὶς ἁμαρτίες σου, γιὰ νὰ δικαιωθεῖς»³⁵. καί· «Νᾶ, ἐξαφάνισα τὶς ἀνομίες σου σὰ νὰ ἦταν νέφος καὶ τὶς ἁμαρτίες σου σὰ νὰ ἦταν ὀμίχλη»³⁶.

Ἄν ὅμως ὁ πονηρὸς σὲ ἐπιβουλευθεῖ πάλι χωρὶς ντροπὴ καὶ βάλει μέσα σου λογισμοὺς πορνείας ἢ καὶ σὲ προτρέπει γενικὰ σὲ πράξεις ἄτοπες σωματικῶν παθῶν, ἀντιπαράθεσε ἐκεῖνον τὸν ἀποστολικὸ λόγο στοὺς λογισμοὺς αὐτοὺς καὶ πρόβαλέ τον σὰν ἀσπίδα· θ' ἀποδείξεις ἄπρακτες τὶς βολίδες, ἂν περιστρέφεται μὲ σοφία καὶ δύναμη στὰ δάχτυλα τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ἐπαγρύπνησης. Νᾶ ἀποφεύγετε τὴν πορνεία· «Κάθε ἁμάρτημα ποὺ θὰ κάνει ὁ ἄνθρωπος βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὸ σῶμα του, ὅποιος ὅμως πορνεύει, ἁμαρτάνει στὸ ἴδιο του τὸ σῶμα του»³⁷, ἦτοι ἐπιβουλεύεται καὶ ληστεύει τὸ ἴδιο του τὸ σῶμα, ἀποσπώντας το ἀπὸ τὴν οἰκείωσή του μὲ τὸν Χριστὸ, τὸν ἀληθινὸ Θεό μας (γιατὶ ἔχομε γίνει μέλη δικὰ του³⁸) καὶ προσκολλᾶται στὸν ἀκάθαρτο δαίμονα. Γιατὶ λέγει· «Ὅποιος προσκολλᾶται στὴν πόρνη γίνεται ἓνα σῶμα»³⁹. καὶ ἐπίσης· «Μὴ ξεγελιέστε, κανέναν ἀπὸ τοὺς πόρνους

37. Α' Κορ. 6, 18.

38. Α' Κορ. 6, 15.

39. Ὅπ. π. 6, 17.

σθε, οὐδεὶς τῶν πορνευόντων δύναται βασιλείαν Θεοῦ κληρονομήσαι”· «οὐ γὰρ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ». Ἐν ἐπὶ πλεονεξίαν καθέλκη καὶ χρημάτων ἄπληστον ἐπιθυμίαν, εἶπέ σεαυτῷ τὴν δαυϊτικὴν ἐκείνην φωνήν, μᾶλλον δὲ τὴν τοῦ Πνεύματος, «θησαυρίζεις καὶ οὐ γινώσκεις τίνι συνάξεις αὐτά»· καί, «πολλοὶ ἐδόθησαν εἰς πῶμα χάριν χρυσίου»· καί, «ὁ ἀγαπῶν χρυσίον οὐ δικαιωθήσεται»· καί, «ἰδοὺ ἄνθρωπος, ὃς οὐκ ἔθετο τὸν Θεὸν βοηθὸν αὐτοῦ, ἀλλ’ ἐπήλπισεν ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλούτου αὐτοῦ καὶ ἐνεδυναμώθη ἐπὶ τῇ ματαιότητι αὐτοῦ». Πρόσθε, εἰ βούλει, καὶ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἀπειλήν· “Ἄφρον, σὺ ὁ τὰς οἰκίας καὶ οἰκοδομὰς μετασκευάζων καὶ πολυτελεστέρας ἀποτελῶν, ἵνα σοι πλέον ὁ τῆς ἀπληστίας ὄγκος καὶ φόρτος θριαμβευόμενος ἀποθησαυρίζοιτο, τῇ νυκτὶ ταύτῃ αἴρουσι τὴν ψυχὴν σου ἀπὸ σοῦ, ἃ δὲ συνέλεξας τίνι ἔσται;”.

Ἐν ὑπερηφάνῳ καὶ ἀλαζόνι λογισμῷ τὴν ψυχὴν φλεγμαίνειν ἐπιχειρῆς καὶ φυσᾶς, μὴ παραδράμῃς τό, «Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν», καὶ τό, «ἄνθρωπος ματαιότητι ὠμοιώθη, αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὡσεὶ σκιαὶ παράγουσι», καὶ τό, «γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ», καί, «Τί ὑπερηφανεύεται γῆ καὶ σποδός;», καί, «Ἀκάθατος παρὰ Κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάδιος»· καί, «μὴ ἐξύψου σεαυτόν, ἵνα μὴ πέσης καὶ ἐπαγάγῃς τῇ ψυχῇ σου ἀτιμίαν καὶ ἀποκαλύψῃ Κύριος τὰ κρυπτὰ σου καὶ ἐν μέσῳ ἐκκλησίας καταβάλλῃ σε· μισητὴ γὰρ ἔναντι Κυρίου ὑπερηφανία». Ἐν ἀδικίας εἰς βάραθρον συνωθῆ, ἐπιφθέγγασθαι δεῖ μετὰ παρρησίας αὐτῷ [παρρησίας δέ], ἦν ἡ τῶν ἀρετῶν ἐργασία ἐχαρίσατο, «ἀδικίαν ἐμίσησα καὶ ἐβδελυξάμην, τὸν δὲ νόμον Κυρίου ἠγάπησα· ὁ γὰρ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, οὗτος ὑψωθήσεται»· καί, «σπεύρατε ἑαυτοῖς δικαιο-

40. Ὁπ. π. 15, 50. 41. Α' Κορ. 15, 50. 42. Ψαλμ. 38, 7. 43. Σ. Σειρ. 31, 6.

44. Ὁπ. π. 5. 45. Ψαλμ. 51, 9. 46. Πρβλ. Λουκᾶ 12, 20. 47. Παροιμ. 3, 34.

δὲν μπορεῖ νὰ κληρονομήσει τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ»⁴⁰. Γιατὶ «Ἡ φθορὰ δὲν κληρονομεῖ τὴν ἀφθαρσία»⁴¹. Ἐὰν σύρεσαι στὴν πλεονεξία καὶ τὴν ἀχόρταγη ἐπιθυμία τῶν χρημάτων, πὲς στὸν ἑαυτό σου ἐκεῖνον τὸν δαδτικὸ λόγον, ἢ μᾶλλον τὸν λόγον τοῦ Πνεύματος «Θησαυρίζεις καὶ δὲν γνωρίζεις γιὰ ποιὸν θὰ μαζέψεις ὅλα αὐτά»⁴²· καί, «Πολλοὶ ἔπесαν γιὰ χάρη τοῦ χρυσοῦ»⁴³· καί· «Ὅποιος ἀγαπᾷ τὸν χρυσό, δὲν θὰ θεωρηθεῖ δίκαιος»⁴⁴· καί· «Νὰ ἕνας ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος δὲν ἔλαβε βοηθό του τὸν Θεό, ἀλλὰ στήριξε τὴν ἐλπίδα του πάνω στὴν ἀφθονία τοῦ πλούτου του καὶ ἀπέκτησε δύναμη ἀπὸ τὴ ματαιότητά του»⁴⁵. Ἐὰν θέλεις πρόσθεσε καὶ τὴν ἀπειλή τοῦ Σωτήρα· «Ἐάνητε, ἐσὺ ποῦ ἀνακατασκευάζεις τὰ σπίτια σου καὶ τὰ οἰκοδομήματά σου καὶ τὰ κάνεις πολυτελέστερα γιὰ νὰ ἀποθηκεύεται γιὰ σένα θριαμβευτικὰ ὁ ὄγκος καὶ τὸ φορτίο τῆς ἀπληστίας, αὐτὴ τὴ νύχτα παίρνουν ἀπὸ σένα τὴν ψυχὴ σου, καὶ αὐτὰ ποῦ μάζεψες σὲ ποιὸν θὰ μείνουν;»⁴⁶.

Ἐὰν μὲ σκέψεις ὑπερηφάνειας καὶ ἀλαζονείας ἐπιχειρεῖς νὰ ἀνάδεις καὶ νὰ φουσκώνεις τὴν ψυχὴ σου, μὴν παραβλέψεις τὸν λόγον· «Ὁ Κύριος ἀντιτάσσεται στοὺς ὑπερήφανους, ἐνῶ στοὺς ταπεινοὺς δίνει τὴ χάρη του»⁴⁷, καθὼς καὶ τό· «Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὅμοιος μὲ τὴ ματαιότητα, οἱ ἡμέρες του περνοῦν ὅπως οἱ σκιές»⁴⁸, καὶ τό· «Εἶσαι χῶμα καὶ στὸ χῶμα θὰ καταλήξεις»⁴⁹· καί, «Τὶ ὑπερηφανεύεται τὸ χῶμα καὶ ἡ στάχτη;»⁵⁰· καί· «Εἶναι ἀκάθαρτος γιὰ τὸν Κύριον κάθε ὑπερήφανος»⁵¹· καί· «Μὴν ἐξυψώνεις τὸν ἑαυτό σου, γιὰ νὰ μὴν πέσεις καὶ προκαλέσεις στὴν ψυχὴ σου ἀτιμία καὶ φανερώσει ὁ Κύριος ὅσα κρύβεις καὶ σὲ ταπεινώσει ἀνάμεσα στὴν σύναξη τοῦ λαοῦ»⁵²· γιὰ τὸ «Ὁ Κύριος μισεῖ τὴν ὑπερηφάνεια»⁵³. Ἐὰν σὲ ὠθεῖ σὲ βάραθρο ἀδικίας, πρέπει νὰ πεῖς σ' ἐκεῖνον μὲ παρηγορία, μὲ τὴν παρηγορία ἐκείνη ποῦ σοῦ χάρισε ἡ ἐκτέλεση τῶν ἀρετῶν· «Ἐμίσησα τὴν ἀδικία καὶ τὴν θεώρησα σιχαμερὴ, ἐνῶ ἀγάπησα τὸν νόμον τοῦ Κυρίου»⁵⁴. Γιατὶ «Ὅποιος ἀσκεῖ τὴ δικαιοσύνη, αὐτὸς θὰ ὑψωθεῖ»⁵⁵· καί· «Σπείρετε γιὰ τὸν ἑαυτό

48. Ψαλμ. 143, 4.

49. Γέν. 3, 19.

50. Σ. Σειρ. 10, 9.

51. Παρμ. 16, 5.

52. Σ. Σειρ. 1, 30.

53. Ὅπ. π. 10, 7.

54. Ψαλμ. 118, 163.

55. Ψαλμ. 14, 2.

σύνην καὶ θερίσατε καρπὸν ζωῆς· ὁδὸς γὰρ δικαιοσύνης
 καὶ ἐλεημοσύνης», ἄλλος προφητῶν ἐπιμαρτύρεται, «εὐρή-
 σει ζωὴν καὶ δόξαν». Ἐν γαστρομαργαίαις καὶ μέθαις πάλιν
 ὑποσῦραι πειρᾶται, αὐτὸς μὴ παρίδῃς τὸν Ἰωβ παραι-
 5 νοῦντα καὶ ὑπομιμνήσκοντα, ὡς «ἡ δύναμις τοῦ σατανᾶ ἐπ’
 ὀμφαλοῦ γαστροῦ ἐστι»· μέμνησο καὶ τοῦ προφήτου Ἡ-
 σαΐου, διακεκραγότες καὶ λέγοντος, «οὐαὶ οἱ ἐγειρόμενοι
 τὸ πρῶτον καὶ τὸ σίκερα διώκοντες, οἱ μένοντες τὸ ὄψεν· ὁ γὰρ
 οἶνος αὐτοὺς ἐκκαύσει»· μηδ’ ἄλλω πάλιν παραινοῦντι καὶ
 10 καλῶς συμβουλεύοντι ἀπειθήσης, «ὀπίσω τῶν ἐπιθυμιῶν
 σου μὴ πορεύου καὶ ἀπὸ τῶν ὀρέξεών σου κωλύου· ἐὰν
 χορηγήσῃς τῇ ψυχῇ σου εὐδοκίαν ἐπιθυμίας, ποιήσει σε
 ἐπίχαρμα ἐχθρῶν σου». Ἐννόει καὶ τὴν δεσποτικὴν ἐντο-
 λήν, μᾶλλον δὲ τὴν φορικώδη καὶ φοβερὰν ἀράν, «οὐαὶ ὑμῖν
 15 οἱ ἐμπεπλησμένοι», διαπειλοῦντος, «ὅτι πεινάσετε»· καί,
 «προσέχετε αὐτοῖς, μήποτε βαρυνθῶσιν αἱ καρδίαι ὑμῶν ἐν
 κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιοτικαῖς, καὶ αἰφνίδιος
 ἡμῖν ἐπιστῇ ἡ ἡμέρα ἐκείνη· ὡς παγὶς γὰρ ἐπελεύσεται ἐπὶ
 πάντα τοὺς καθημένους ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς».

20 Ἐν δὲ διὰ πάσης ἰδέας ἡμαρτημάτων προσβαλῶν καὶ
 τοῖς εἰρημένοις ὄπλοις ἀποκρουσθεῖς, ἐπὶ τὴν χρησιότητα
 καὶ τὴν φιλανθρωπίαν μεταπέση τοῦ Θεοῦ, καταφρονεῖν
 σε τῶν κολάσεων ἀναπείθειν ἐπιχειρῶν (πολύτροπος γὰρ
 ἐστὶ καὶ πολυμήχανος ὁ ἐχθρὸς καὶ δεινὸς παρασκευάζειν
 25 πρὸς τὴν ἁμαρτίαν εὐκατάφορον ἡμῶν τὴν ὁρμήν), μὴ
 ἀμελήσης· ἔχεις πάλιν θεοχάλκευτα ξίφη καὶ θυρεοὺς ἀπὸ
 τῆς θείας σοὶ χορηγούμενα Γραφῆς, οἷς καθοπλιζόμενος
 καὶ πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἀγωνιζόμενος δείξεις ἠττώμενον καὶ
 πάσης αἰσχύνῃς καὶ ἀτιμίας πληρούμενον· ὁ γὰρ τοῦ Κάϊν
 30 στόνος καὶ τρόμος καὶ ἡ χαλεπωτέρα τοῦ θανάτου ζωὴ

56. Ὡσηὲ 10, 12. 57. Παρμ. 21, 21. 58. Ἰωβ 40, 16. 59. Ἡσ. 5, 11.
 60. Σοφ. Σειρ. 18, 30-31. 61. Λουκᾶ 6, 25. 62. Λουκᾶ 21, 34-35.

σας δικαιοσύνη και θά θερίσετε τὸν καρπὸ τῆς ζωῆς»⁵⁶. Καὶ ἄλλος προφήτης δεβαιώνει· «Ἡ ὁδὸς τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐλεημοσύνης θά σέ ὀδηγήσει στή ζωὴ καὶ τὴ δόξα»⁵⁷. Ἄν πάλι ἐπιδιώκει νὰ σέ παρασύρει σὲ γαστριμαργίες καὶ μάθεις, ἐσὺ μὴ παραβλέψεις τὸν Ἰωβ πού συμβουλεύει καὶ ὑπενθυμίζει, ὅτι «Ἡ δύναμη τοῦ Σατανᾶ βρίσκεται στὸν ὀμφαλὸ τοῦ ἀνθρώπου»⁵⁸. Θυμήσου καὶ τὸν προφήτη Ἡσαΐα πού φωνάζει καὶ λέγει· «Ἄλλοίμονο σ' αὐτοὺς πού σηκώνονται τὸ πρωὶ καὶ ζητοῦν σίκερα καὶ συνεχίζουν νὰ πίνουν ὡς ἀργὰ τὸ βράδυ· τὸ κρασί θά τοὺς κατακάψει»⁵⁹. Οὔτε νὰ παρακούσεις πάλι σὲ ἄλλον πού σέ προτρέπει καὶ σέ συμβουλεύει ὀρθά· «Νὰ μὴ πορεύεσαι πίσω ἀπὸ τὶς ἐπιθυμίες σου καὶ νὰ συγκρατεῖσαι ἀπὸ τὶς ὀρέξεις σου. Ἄν ἱκανοποιήσεις τὶς ἐπιθυμίες τῆς ψυχῆς σου, θά σέ κάνει νὰ γελοιοποιηθεῖς στοὺς ἐχθρούς σου»⁶⁰. Φέρε στή σκέψη σου καὶ τὴν ἐντολὴ τοῦ Κυρίου, ἢ μᾶλλον τὴ φρικτὴ καὶ φοβερὴ κατάρα πού ἀπειλεῖ λέγοντας· «Ἄλλοίμονο σ' ἐσᾶς πού εἴσαστε παραχορτασμένοι, γιατί θά πεινάσετε»⁶¹. καὶ ἐπίσης· «Προσέχετε τὸν ἑαυτὸ σας, μήπως οἱ καρδιές σας καταβαρυνθοῦν ἀπὸ κραιπάλες καὶ μέθες καὶ μέριμνες βιοτικές, καὶ σᾶς ἔρθει ξαφνικὰ ἐκείνη ἡ ἡμέρα. Γιατί θά ἔρθει καὶ θά πέσει σὰν παγίδα σὲ ὅλους ὅσοι κατοικοῦν πάνω στή γῆ»⁶².

Ἄν σὲ προσβάλλει μὲ κάθε εἶδους ἁμαρτήματα καὶ ἀφοῦ ἀποκρουσθεῖ μὲ τὰ ὄπλα πού εἴπαμε, ὑποκριθεῖ τὴν καλωσύνη καὶ τὴ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, ἐπιχειρώντας νὰ σὲ πείσει νὰ περιφρονεῖς τὶς τιμωρίες (γιατί εἶναι πολύτροπος καὶ πολυμήχανος ὁ ἐχθρὸς καὶ φοβερὸς νὰ κάνει τὴν ὁρμὴ μας εὐκόλα νὰ κλίνει πρὸς τὴν ἁμαρτία) μὴν ἀδιαφορήσεις· ἔχεις καὶ σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσι θεοχάλκευτα ξίφη καὶ ἀσπίδες πού σοῦ χορηγεῖ ἡ θεία Γραφή, μὲ τὰ ὁποῖα, ἀφοῦ ὀπλισθεῖς καὶ ἀγωνισθεῖς ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ, θά τὸν ἀποδείξεις νικημένο, καὶ γεμᾶτο ἀπὸ κάθε ντροπὴ καὶ ἀτιμία. Γιατί μελετώμενα ὁ στεναγμὸς καὶ ὁ τρόμος τοῦ Κάιν καὶ ἡ πιὸ βαριὰ ἀπὸ τὸ θάνατο ζωὴ⁶³ ἔχουν τὴ δύναμη νὰ διασπά-

63. Πρὸβλ. Γέν. 4, 12-14 καὶ 7-11.

μελετώμενα δυνατὰ διαρρηῆξαι καὶ τρέψαι τῶν ματαίων αὐτοῦ λογισμῶν τὴν παράταξιν· οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ ἀνοιγόμενοι καὶ τὴν γῆν πᾶσαν διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἐνοικούντων ἐν αὐτῇ κατακλύζοντες, τὸ κοινὸν ἐκεῖνο 5 καὶ παγκόσμιον ναυάγιον· τὸ σοδομιτικὸν πάλιν πῦρ ἐξ οὐρανοῦ κατασπώμενον καὶ φερόμενον καὶ πᾶσαν ἡλικίαν ἀφειδῶς ἐπιβοσκόμενον· αἱ αἰγυπτιακαὶ καὶ φοβεραὶ πληγαὶ τε καὶ μάστιγες παρακοῆς ἐντολῶν Θεοῦ αὐτῶ τε Φαραὼ καὶ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐπισκῆπτουσαι καὶ πᾶσαν τὴν Αἴ- 10 γυπτον εἰς ἔσχατον κακῶν καὶ κινδύνων συνελάνουσαι καὶ οἱ τοῦ θυθοῦ πυθμένες τάφος τοῖς αὐτοῖς Αἰγυπτίοις διὰ τὴν αὐτῶν σκληροκαρδίαν ἀναρρηγνύμενοι.

Οἱ Ἰσραηλῖται, πάλιν, ἡνίκα κατεδουλοῦντο τοῖς πάθεσι, πολλάκις μὲν ὑπὸ χειρὸς καὶ μαχαίρας ἀδελφικῆς θεριζόμε- 15 νοι, ἄλλοτε δ' αὖ ἄλλοφύλοις εἰς προνομίαν προδιδόμενοι καὶ πυρὶ φλογιζόμενοι καὶ τοῖς ὄφεσι θανατούμενοι· καὶ τέλος, ὁ λαὸς ἐκεῖνος ὁ ἐκλεκτὸς καὶ στύλω νεφέλης ὁδηγούμενος, ὑπὲρ ὧν τοῖς Αἰγυπτίοις αἱ πικραὶ καὶ βαρεῖαι τιμω- ρίαι ἠφίοντο, ὑπὲρ ὧν τὰ μεγάλα ἐπετελεῖτο τεράστια, οὗτοι 20 δὴ, ἐφ' οἷς πεπόνθασι μνημονευόμενοι, τοὺς ματαίους ἐκεί- νους καὶ δαιμονιώδεις λογισμοὺς διακρουέτωσαν· καὶ γὰρ καὶ οὗτοι, οἱ τοσαύτης καὶ τηλικαύτης ἀξιοθέντες προνοίας καὶ χάριτος, ἀχαριστίας καὶ διαγογγυσμοῦ τὰς εὐθύνas ὑπέ- χοντες, ἐν τῇ ἐρήμῳ κατεστρώθησαν καὶ τὴν τῆς ἐπηγγελμέ- 25 νης κατεδικάσθησαν ἔκπτωσιν· Ναδάβ πάλιν καὶ Ἀβιούδ, λευιτικῆς φυλῆς καὶ ἀφωρισμένοι Θεῷ χρηματίζοντες, ὅτι πῦρ ἀλλότριον παρεκόμιζον, τῆς ζωῆς ἀλλοτριούμενοι καὶ πυρὸς ἀθρόον γινόμενοι παρανάλωμα· οἱ περὶ Δαθὰν αὐθις καὶ Ἀβειρῶν Μωϋσέως καὶ Ἀαρῶν καταγογγύζοντες καὶ 30 διὰ τοῦτο χάσματι γῆς σὺν πάσαις ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν ἀρπαζόμενοι καὶ πρὸ θανάτου θαπτόμενοι καὶ τὴν ζωὴν

64. Πρὸβλ. Γέν. 7, 10-24.

65. Πρὸβλ. Γέν. 19, 24.

σουν καὶ νὰ τρέψουν σὲ φυγῆ τὴν παράταξη τῶν μάταιων λογισμῶν. Ἐπίσης οἱ καταρράκτες τοῦ οὐρανοῦ ποὺ ἀνοίγουν ἕξαιτίας τῶν ἁμαρτιῶν τῶν κατοίκων τῆς καὶ κατακλύζουν ὅλη τὴ γῆ σ' ἐκεῖνο τὸ παγκόσμιο κοινὸ ναυάγιο⁶⁴, ἡ σοδομιτικὴ ἕξάλλου φωτιὰ ποὺ ἀποσπᾶται ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ πέφτει καὶ ἀποδεκατίζει ἀλύπητα κάθε ἡλικία⁶⁵, οἱ αἰγυπτιακὲς καὶ φοβερὲς πληγὲς καὶ μάστιγες ἕξαιτίας τῆς παρακοῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ποὺ πέφτουν στὸν ἴδιο τὸν Φαραὼ καὶ στοὺς Αἰγυπτίους καὶ ὀδηγοῦν ὅλη τὴν Αἴγυπτο στὰ ἔσχατα δεινὰ καὶ τοὺς ἔσχατους κινδύνους, καὶ οἱ πυθμένες τοῦ βυθοῦ ποὺ ἀνοίγονται τᾶφος γιὰ τοὺς ἴδιους τοὺς Αἰγυπτίους ἕξαιτίας τῆς σκληρότητάς τους⁶⁶.

Οἱ Ἰσραηλιτὲς πάλι, ὅταν ὑποδηλώνονταν στὰ πάθη, πολλές φορὲς βέβαια θερίζονταν ἀπὸ χέρι καὶ ξίφος ἀδελφικὸ, ἄλλοτε ὅμως παραδίδονταν πρὸς λεηλασία στοὺς ἄλλοφύλους καὶ καίγονταν ἀπὸ τὶς φωτιὲς καὶ θανατώνονταν ἀπὸ τὰ φίδια⁶⁷ καὶ τέλος, ὁ λαὸς ἐκεῖνος ὁ ἐκλεκτὸς καὶ ποὺ ὀδηγοῦνταν ἀπὸ στύλο νεφέλης⁶⁸, ἕξαιτίας τῶν ὁποίων στέλνονταν ἐναντίον τῶν Αἰγυπτίων οἱ ὀδυνηρὲς καὶ βαριὲς τιμωρίες, γιὰ χάρη τῶν ὁποίων συνέβαιναν τὰ μεγάλα θαυμαστὰ τερατουργήματα, αὐτοὶ λοιπὸν, ποὺ μνημονεύονται γιὰ ὅσα ἔπαθαν, ἄς ἀπορρίψουν τοὺς μάταιους ἐκείνους καὶ δαιμωνιώδεις λογισμοὺς. Γιατὶ κι αὐτοί, ποὺ ἀξιώθηκαν νὰ δεχθοῦν τόση πολλὴ καὶ μεγάλη πρόνοια καὶ χάρη, ἐπειδὴ κρίθηκαν ἔνοχοι ἀχαριστίας καὶ γογγυσμοῦ, ἔπεσαν νεκροὶ στὴν ἔρημο⁶⁹ καὶ καταδικάσθηκαν στὸ νὰ ὑποστοῦν τὴ στέρηση τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας. Ὁ Ναδάβ πάλι καὶ ὁ Ἀβιούδ, ποὺ κατάγονταν ἀπὸ τὴν Λευίτικὴ φυλὴ καὶ ἦταν ἀφιερωμένοι στὸν Θεό, ἐπειδὴ προσκόμισαν ξένη φωτιὰ στὸ θυσιαστήριον τοῦ Κυρίου ἔχασαν τὴ ζωὴ τους καὶ ἔγιναν παρανάλωμα τοῦ πυρός⁷⁰. Ἐπίσης οἱ γύρω ἀπὸ τὸν Δαθάν καὶ τὸν Ἀβειρών, ἐπειδὴ γόγγυζαν ἐναντίον τοῦ Μωυσῆ καὶ τοῦ Ἀαρών, γι' αὐτὸ ἀρπάχθηκαν σὲ χάσμα τῆς γῆς μαζὶ μὲ ὅλες τὶς ἁμαρτίες τους καὶ θάφθηκαν προτοῦ πεθάνουν, καὶ ἔχα-

66. Πρὸβλ. Ἔξ. κεφ. 7-14.

68. Ἔξ. 13, 21.

67. Βλ. Ἔξ. 32, 15-29.

69. Α' Κορ. 10, 5.

67. Ἀριθμ. 11, 1-3 καὶ 2, 6.

70. Ἀριθμ. 26, 61.

πικρῶς συγχωννύμενοι· ὁ τοῦ Φινεές κατὰ τῶν ἐκπορευ-
 σάντων ἀκατάσχετος θυμὸς καὶ φόνος τοῦ περὶ Ἀνανίαν
 καὶ Σαπφείραν πάθους τὸ αὐστηρὸν καὶ ἀπότομον· ταῦτά
 σοι καὶ τὰ τοιαῦτα καὶ ὄπλα καὶ βέλη καὶ θυρεοὶ ἀποχρή-
 5 σοῦσι καὶ τούτων ταῖς βολίσις εὖ οἶδ' ὅτι βαλλόμενος ὁ ἐπη-
 ρεάζων κραταιῶς ἀπελαθήσεται.

Ἄν δὲ τούτοις ἀποκρουσθεὶς καὶ ἀπελαθεὶς διὰ τῆς
 ἀπογνώσεως πάλιν θυθίζειν ἡμᾶς φιλονεικῆ, τὸ πλῆθος
 τῶν ἀμαρτηθέντων καὶ τὸν ὄγκον τῶν πλημμεληθέντων
 10 ὑποτιθεὶς καὶ δι' αὐτῶν ἀνωφελῆ τὴν μετάνοιαν ἐπιδει-
 κνύς, ἔχεις τὴν τῶν Νινευιτῶν μετάνοιαν, τὴν ἐπίνοιαν αὐ-
 τοῦ διασκεδάζουσαν· ἔχεις τὸν Δαυῖδ διὰ μετανοίας ἐξα-
 λείφοντα τὸ ἀμάρτημα καὶ τοσαύτην αὐτῆς τὴν ἰσχὺν ἐμ-
 φανίζοντα, ὥστε δι' αὐτῆς καὶ τοῦ προφητικοῦ χαρίσματος
 15 πάλιν ἀξιούμενον καὶ προφήταις συναριθμούμενον καὶ
 θεοπάτορα γνωριζόμενον· ἔχεις τὸν Πέτρον, ὃς παιδίσκης
 μὲν διερωτώσης τὸν διδάσκαλον ἀτηρήσατο, ἀπώμοτον
 αὐτὸν τὸ γινώσκειν ποιησάμενος καὶ ψευδορκία ἀλισόμε-
 νος, ἐπὶ τοσοῦτον δὲ τοῖς δάκρυσι τὸ μόλυσμα τῆς ἀρνήσε-
 20 ως ἐξεκάθηρεν, ὥστε καὶ τοῦ κορυφαῖος εἶναι τῆς ἀποστο-
 λικῆς χοροστασίας οὐκ ἐξέπεσε, καὶ πέτρα τῆς Ἐκκλησίας
 τεθεμελίωται, καὶ τῆς οὐρανῶν βασιλείας κλειδοῦχος ὑπὸ
 τῆς Ἀληθείας ἀνηγόρευται· ἔχεις τὸν τελώνην, τὸν ἄσωτον,
 τὴν πόρνην, τὸν ληστήν, ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῆ καὶ μιᾷ εὐ-
 25 γνωμοσύνης φωνῆ καὶ τὰ πταίσματα διαλύοντα καὶ παρα-
 δεῖσου πολίτην ἀπογραφόμενον. Τούτοις καὶ τοῖς παρα-
 πλησίοις ἀποχρώμενος παραδείγμασι τὸν τῆς ῥαθυμίας
 γνόφον διασκέδασον, τὸ νέφος ἀπόθου τῆς ἀπογνώσεως,
 διάλυσον τὴν ἐπιβουλήν, δεῖξον κἀνταῦθα πάλιν τὸν ἐχθρὸν
 30 σκυθρωπάζοντα, θάρσει τῇ μετανοίᾳ· ἔκδυσαι γὰρ ῥύπον
 καὶ οὐ συμπνίγοντες ἡμῶν τὰς ψυχὰς

71. Ἄριθμ. 16, 12-33.

72. Ὁπ. π. 25, 7-8.

73. Πράξ. 5, 1-11.

σαν ὀδυνηρὰ τὴ ζωὴ τους μέσα στὸ χῶμα⁷¹. Ὁ ἀσυγκράτητος πάλι θυμὸς τοῦ Φινεὲς ἐναντίον ἐκείνων ποὺ εἶχαν διαπράξει πορνεία καὶ ὁ φόνος τους⁷², ἡ αὐστηρὴ καὶ ἀμεση τιμωρία τῆς ἁμαρτίας τοῦ Ἄνανια καὶ τῆς Σαπφείρας⁷³, αὐτὰ καὶ τὰ ὅμοιά τους θὰ σοῦ χρησιμεύσουν σὰν ὄπλα καὶ βέλη καὶ ἀσπίδες, καὶ γνωρίζω καλά ὅτι ἂν μὲ τίς βολὲς αὐτῶν χτυπηθεῖ δυνατὰ αὐτὸς ποὺ μᾶς ὑποβάλλει τοὺς πειρασμοὺς θὰ ἀπελαθεῖ.

Ἄν ὅμως, ἀφοῦ ἀποκρουσθεῖ μὲ αὐτὰ καὶ ἀπελαθεῖ, ἀγωνίζεται νὰ μᾶς θυθίσει πάλι μὲ τὴν ἀπόγνωση, προβάλλοντας τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτημάτων καὶ τὸν ὄγκο τῶν πλημμελημάτων μας καὶ προσπαθεῖ μὲ αὐτὰ νὰ δείξει ἀνώφελη τὴ μετάνοιά μας, ἔχεις ὡς παράδειγμα τὴ μετάνοια τῶν Νινευιτῶν⁷⁴, ποὺ διαλύει τὰ ἐπινοήματά του. Ἐχεις τὸν Δαβὶδ ποὺ μὲ τὴ μετάνοια ἐξαφανίζει τὸ ἁμάρτημά του, καὶ ποὺ παρουσιάζει τόσο μεγάλη τὴ δύναμή της, ὥστε μέσω αὐτῆς καὶ τὸ προφητικὸ χάρισμά του ν' ἀξιῶνεται καὶ νὰ συναριθμεῖται στοὺς προφήτες καὶ νὰ νὰ ἀναγνωρίζεται ὡς θεοπάτωρ. Ἐχεις τὸν Πέτρο, ποὺ ὅταν βέβαια τὸν ρώτησε ἡ ὑπηρετρία ἀρνήθηκε τὸ δάσκαλό του, ὀρκιζόμενος ὅτι δὲν τὸν γνωρίζει καὶ συλλαμβανόμενος νὰ ψευδορκεῖ⁷⁵, ἀλλὰ τόσο πολὺ καθάρισε τὸ μόλυσμα τῆς ἀρνήσεως μὲ τὰ δάκρυά του, ὥστε καὶ δὲν ἐξέπεσε ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι κορυφαῖος τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων, καὶ τέθηκε θεμελιόπετρα στὰ θεμέλια τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἀνακηρύχθηκε ἀπὸ τὴν Ἀλήθεια κλειδοῦχος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ἐχεις τὸν τελῶνη, τὸν ἄσωτο, τὴν πόρνη, τὸν ληστή, ὁ ὁποῖος σὲ μιὰ στιγμή καὶ μὲ μιὰ λέξη εὐγνωμοσύνης καὶ τὰ ἁμαρτήματά του διέγραψε, καὶ ὁ ἴδιος ἀπογράφηκε πολίτης τοῦ παραδείσου. Αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια χρησιμοποιώντας παραδείγματα, διασκόρπισε τὴν ὁμίχλη τῆς ραθυμίας, ἀπομάκρυνε τὸ νέφος τῆς ἀπόγνωσης, διάλυσε τὴν ἐπιβουλή, δείξε καὶ ἐδῶ πάλι τὸν ἐχθρὸ νὰ σκυθρωπάζει, πάρε θάρρος μὲ τὴ μετάνοια· ἀπόβαλε τὸν ρύπο⁷⁷ καὶ μὴ συμπνίγετε τίς ψυχές σας.

74. Ἰωνᾶ 3, 5-10. καὶ Ματθ. 12, 41.

76. Ματθ. 16, 18-19.

75. Πρβλ. Ματθ. 26, 69-75.

77. Ἰωβ 11, 15.

5 *έ. Θέλεις ἡδυπαθείας εἰς κόρον ἔλθειν καὶ μηδεμιᾶς
 δίχης λόγον ὑποσχεῖν, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ πολλῶν χαρίτων
 ἄξιον σεαυτὸν παρασχεῖν; Ἀπόβλεπον μετὰ τοῦ θεσπεσίου
 Δαυῖδ εἰς τὸν πολυανθῆ καὶ παμφόρον τῶν ἐντολῶν Κυ-
 10 ρίου λειμῶνα, ἀπόβλεπον καὶ μὴ ἀποστῆς, ἀλλὰ τῆς δια-
 νοίας ἐρείσας τὰ ὄμματα ἐπ' αὐτὸν καὶ τὴν ποικιλίαν τῆς
 τερπνότητος πολυπραγμονῶν, «ὡς ἠγάπησα τὸν νόμον
 σου, Κύριε, ὅλην τὴν ἡμέραν μελέτη μου ἐστίν», εἶπέ, συν-
 τρέχουσαν δεικνὺς τὴν ἐργασίαν τῷ ῥήματι. Οὕτω τε γὰρ
 15 τῆς ἐκειθεν ἀγιοπρεποῦς τε καὶ μυριπνόου γλυκύτητος
 ἐμφορηθήσῃ, καί, «ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγια
 σου, ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου», ἔργω πειραθεῖς ὑμνολογή-
 σεις. Ταύτης ἀπολαύει τῆς ἡδυπαθείας ὁ τῶν εὐσεβούντων
 χορός, αὕτη καθαίρει καὶ ἀνάγει πρὸς θεοειδεστέραν ὄρε-
 20 ξίν τε καὶ ἀπόλαυσιν, ἀρπάζουσα μὲν τὴν ψυχὴν τῶν δελε-
 ασμάτων τῶν σαρκικῶν, εἰς δὲ τὸν οἰκεῖον αὐτῆ καὶ προσ-
 φυῆ τῆς ἀπροσπαθείας ἐνιδρύουσα θρόνον· αὕτη μαλα-
 κίαν μὲν διώκει, τὸ δὲ ἀρρενωπὸν καὶ πρὸς τὴν ὕλην ἀρρε-
 πὲς ἐγκεντρίζει.*

20 *ς. Οἶδα ταύτη καὶ ἄλλην σύντροφόν τε καὶ ὁμωρόφιον
 καὶ πολλὴν πρὸς αὐτὴν ἔλκουσαν τὴν συγγένειαν· τίκτεται
 μὲν γὰρ καὶ αὕτη ἐκ τῆς ἐνδεδελεχοῦς τῶν θεοσόφων λογίων
 μελέτης, ἀμήχανον δέ τινα καὶ θαυμασίαν ἀφήσι τὴν τερ-
 πνότητα· ἡδύνει μὲν γὰρ τὸν ἄνθρωπον ἐν τροφαῖς, ἡδύνει
 25 δὲ ἐν ὕπνοις, ἐν εὐεξία σώματος. ἐν ἀρρωστίᾳ, ἄρχειν ἄλλων
 ἠξιομένον, ὑπ' ἀρχὴν τεταγμένον, ἐν πλούτῳ, ἐν πενίᾳ, ἐν
 παντὶ δῖω καὶ πάσῃ διαγωγῇ. Τίς οὖν ἐστίν αὕτη; ἴσως πο-
 θεῖτε μαθεῖν. Ἐγὼ ὑμῖν προθύμως ἐρῶ. Αὕτη ἐστίν ἡ ἀπὸ
 τῆς τοῦ συνειδότος ἀνακρίσεως ἀναφυομένη ἡδονή, ἐπειδὴν
 30 μὴ λίαν ἡμῖν κατακεκριμένον καὶ ἀναπολόγητον εὖρεθῆ· ὅτε
 γὰρ τις ἐτάζων περὶ τῶν πρακτέων ἑαυτὸν οὐκ ἔχει κατήγο-*

5. Θέλεις νὰ φθάσεις σὲ κορεσμὸ τῆς ἡδυπάθειας καὶ νὰ μὴν θεωρηθεῖς ὑπόλογος καμμιᾶς καταδίκης, ἢ μᾶλλον νὰ καταστήσεις τὸν ἑαυτὸ σου ἄξιο καὶ πολλῶν δωρεῶν; Ρίξε τὸ βλέμμα σου μαζὶ μὲ τὸν θεσπέσιο Δαβὶδ στὸν πολυανθῆ καὶ γεμᾶτο ἀπὸ τὶς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, ρίξε τὸ βλέμμα σου σ' αὐτὸν καὶ μὴν ἀπομακρυνθεῖς, ἀλλὰ στηρίζοντας σ' αὐτὸν τὰ μάτια τοῦ νοῦ σου καὶ περιεργαζόμενος τὴν ποικίλη τερπνότητά του, πές: «Πόσο ἀγάπησα, Κύριε, τὸν νόμο σου, ὅλη τὴν ἡμέρα ἀποτελεῖ τὴ μελέτη μου»⁷⁸, δείχνοντας τὴν πράξη νὰ ἀκολουθεῖ τὸ λόγο. Γιατὶ ἔτσι θὰ γεμίσεις ἀπὸ τὴν ἐκεῖ ἀγιοπρεπῆ καὶ μυρίπνοη γλυκύτητα καί, ἀφοῦ τὰ γευθεῖς πραγματικά, θὰ ἀφήσεις νὰ βγεῖ ὁ ὕμνος ἀπὸ τὰ χεῖλη σου· «Πόσο γλυκὰ εἶναι τὰ λόγια σου στὸ λάρυγγά μου· εἶναι πιὸ γλυκὰ ἀπὸ τὸ μέλι στὸ στόμα μου»⁷⁹. Αὕτῃ τὴν τρυφή ἀπολαμβάνει ὁ χορὸς τῶν εὐσεβῶν, αὕτῃ καθαρίζει καὶ ἀνυψώνει σὲ θεϊκότερη ὄρεξη καὶ ἀπόλαυση, ἀναρπάζοντας τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὰ δελεάσματα τῆς σάρκα καὶ ἐγκαθιστώντάς την στὸν οἰκεῖο καὶ κατάλληλο γι' αὐτὴν θρόνο τὸν ἀπαλλαγμένο ἀπὸ τὰ πάθη. Αὕτῃ ἀποδιώκει τὴ μαλθακότητα καὶ ἐμβολιάζει στὴν ψυχὴ τὴν ἀρρενωπότητα καὶ τὴν μὴ ροπὴ στὴν ὕλη.

6. Γνωρίζω καὶ ἄλλη σύντροφο καὶ ὁμόστεγη αὐτῆς καὶ ποὺ ἔχει πολλὴ συγγένεια μ' αὐτὴ· γιατί ἀπορρέει κι αὕτῃ ἀπὸ τὴν ἀδιάλειπτη μελέτη τῶν θείων καὶ σοφῶν λόγων καὶ ἀναδίδει μιὰν ἀνεξήγητη καὶ θαυμαστὴ τερπνότητα· καθόσον εὐχαριστεῖ τὸν ἄνθρωπο κατὰ τὴν ὥρα τῆς τροφῆς, τὸν εὐχαριστεῖ κατὰ τὴν ὥρα τοῦ ὕπνου, ὅταν νοιώθει σωματικὴ εὐεξία, ὅταν ἀσθενεῖ, ὅταν ἔχει ἀξιωθεῖ νὰ ἐξουσιάζει ἄλλους, ὅταν βρίσκεται κάτω ἀπὸ ἄλλη ἐξουσία, στὸν πλοῦτο, στὴ φτώχεια, σὲ κάθε μορφὴ βίου καὶ κάθε διαγωγή. Ποιὰ λοιπὸν εἶναι αὕτῃ ἡ σύντροφος; Ἴσως ἐπιθυμεῖτε νὰ τὸ μάθετε· θὰ σᾶς τὸ πῶ μὲ προθυμία. Εἶναι ἡ ἡδονὴ ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ τὴ συνεχῆ ἐξέταση τῆς συνείδησης, ὅταν βρεθεῖ ὄχι τόσο πολὺ ἔνοχη καὶ ἀδικαιολόγητη. Ὅταν δηλαδὴ κάποιος ἐξετάζει τὸν ἑαυτὸ του γιὰ τὶς πράξεις του καὶ δὲν ἔχει κατήγορο τῆ

79. Ψαλμ. 118, 103.

ρον τὸ συνειδός, οὐδὲ τιτρώσκον τοῖς ἐλέγχοις, ὅτι τῶν ὁμοφυῶν τὴν ἀναγκαίαν ζωὴν αὐτὸς ἀφελόμενος ἐντροφᾷ, ὅτι ῥιγῶντα καταλιπὼν τὸν ἀδελφὸν ἐνδιδύσκειται λαμπρῶς, ὅτι γάμων ἀλλοτριῶν οὐκ ἐγένετο ληστής, μέγα γὰρ εἶπειν ὡς 5 οὐκ ἐφθάρη τὴν παρθενίαν, οὐ τὰς ἄλλων συμφορὰς ἰδίας ἔθετο εὐφροσύνας, οὐ τῷ φθόνῳ συνεμερίσατο τοῦ πλησίον τὴν εὐημερίαν, οὐ χειρῶν ἤρξεν ἀδίκων, τί γὰρ δεῖ λέγειν, ὡς οὐδὲ ἠμύνατο, μείζον ὃν ἢ κατὰ τὴν νῦν ἐπιπολάζουσαν τῶν ἀνθρώπων πολιτείαν; "Όταν οὖν τις ἀνακρίνων ἑαυτόν, 10 ὡς ἔφημεν, οὐχ εὐρίσκη τὴν συνείδησιν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις πικρῶς ἀπελέγχουσαν, βαβαί, ἠλίκης οὗτος ἀπολαύει τῆς ἡδονῆς, ὄσης εὐθυμίας, οἷας ἀγαλλιᾶσεως. Εἰκὼν ἐστὶν αὕτη τῆς μελλούσης χαρᾶς, ἀκήρατον καὶ αὐτῇ τὴν χάριν παρέχουσα, καὶ γηράσκουσα μὲν ἀκμάζει, ἀκμάζουσα δὲ 15 διαιωνίζει καί, οἷς ἂν ἐμφυῆ, μακαρίους αὐτοὺς καὶ εὐδαίμονας ἀποτελεῖ

Ἄλλ' ὁ μὲν φέρων ἀνενόχλητον τὸ συνειδός οὕτω θάλλει καὶ τοῖς ἀγαθοῖς, ἂν δέ τις ἔχη πλήττουσαν τὴν συνείδησιν, ἐφ' οἷς τροφήν τοῦ πλησίον ἐνετρούφησεν, ἢ τὸν χιτωνίσκον ἢ τὸ χρυσίον διήρπασεν, ἢ τῷ πτώματι ἐπεγέλασεν, ἢ τὸν φθόνον ὡς ὄπλον ἠκόντισεν, ἢ τὸν μηδὲν αὐτῷ προσήκοντα γάμον διώρουξεν, ἢ τινι τῶν τούτοις παραπλησίων ὑπενήνεκται, οὐκ οἶδα τίνας οὗτος τυγχάνων ἡδυνθήσεται, ἢ τίνας πληρούμενος εὐφρανθήσεται, ἢ πῶς ὁ τοι- 25 οὗτος ἐν εὐθυμίᾳ γενήσεται, εἰ καὶ μὴ παρ' αὐτὸ τὸ πάθος, τιτρώσκουσάν που πάντως καὶ δαπανῶσαν ἐντὸς περιφέρων τὴν συνείδησιν, εἰ μήπως τελέως εἰς τὸν τῆς ἀναλγησίας καὶ ἀσεβείας ἀπεκρημνίσθη κρημνόν. Οὐκ ἔστιν οὖν ἡδυνθῆναι πρᾶττοντα τὸ κακόν, εἰ καὶ πᾶσα τροφή ῥέει 30 διὰ τοῦ λαμοῦ, ἢ οἱ τοῦ Κροίσου τοῦ πολυχρύσου ἐν ἐξουσία παρακέοιντο θησαυροί, οὐδ' εἰ τῶν ἐκ Σηρῶν συμπάν-

συνείδησή του, οὔτε τὸν βασανίζει μὲ τοὺς ἐλέγχους της, ἐπειδὴ, ἐνῶ ἀφαιρεῖ τὰ ἀναγκαῖα γιὰ τὴ ζωὴ τῶν συνανθρώπων του, ὁ ἴδιος ἐπιδίδεται στὴν τρυφή⁸⁰, ἐπειδὴ, ἀφήνοντας τὸν ἀδελφό του ποὺ τρέμει ἀπὸ τὸ κρῦο, αὐτὸς ντύνεται λαμπρά, ἐπειδὴ δὲν ἔγινε ληστής τῶν ξένων γάμων, γιὰτὶ εἶναι μεγάλο νὰ πῶ ὅτι δὲν διέφθειρε τὴν παρθενία του, δὲν ἔκανε τίς συμφορὲς τῶν ἄλλων χαρὲς δικῆς του, δὲν ἐκδήλωσε φθόνο γιὰ τὴν εὐτυχία τοῦ πλησίον του, δὲν σήκωσε πρῶτος ἄδικα χέρια· γιὰτὶ τί χρειάζεται νὰ πῶ, ὅτι οὔτε κἂν ἀμύνθηκε, ποὺ εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ τὸν τρόπο ζωῆς τῶν ἀνθρώπων ποὺ τώρα ἐπικρατεῖ; Ὅταν λοιπὸν ἐξετάζοντας κάποιος τὸν ἑαυτό του, ὅπως εἶπαμε, δὲν βρίσκει τὴ συνείδησή του νὰ τὸν ἐλέγχει αὐστηρὰ γιὰ ὅλα αὐτὰ, ἀλήθεια, πόση ἡδονὴ αὐτὸς δοκιμάζει, πόση εὐθυμία, πόση ἀγαλλίαση! Αὕτη εἶναι εἰκόνα τῆς μέλλουσας χαρᾶς καὶ παρέχει σ' αὐτὴν ἀθάνατη τὴ χάρη, καὶ ὅσο γηράσκει ἀκμάζει, καὶ ἀκμάζοντας τὴν διαιωνίζει, καὶ ἐκείνους ποὺ θὰ τὴ δοκιμάσουν τοὺς κάνει μακάριους καὶ εὐτυχισμένους.

Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ δὲν ἐνοχλεῖται ἀπὸ τὴ συνείδησή του ἔτσι χαίρεται καὶ μὲ τὰ ἀγαθὰ του. Ἐάν ὅμως κάποιος ἔχει τὴ συνείδησή του νὰ τὸν κεντρίζει, ἐπειδὴ ἀπόλαυσε ἐκεῖνα ποὺ προορίζονταν γιὰ τὴ διατροφή τοῦ πλησίον του, ἢ τοῦ ἄρπαξε τὸ χιτωνίσκο του ἢ τὰ χρήματά του, ἢ ἐγέλασε μὲ τὴν πώση του, ἢ τὸν ἀκόντισε μὲ τὸ φθόνο του σὰν ὄπλο, ἢ ὑπονόμευσε τὸν ἄσχετο μὲ αὐτὸν τὸν ἴδιο γάμο του, ἢ παρασύρθηκε σὲ κἄτι παραπλήσιο μ' αὐτὰ, δὲν γνωρίζω τί πετυχαίνοντας αὐτὸς θὰ τὸν κάνει νὰ εὐχαριστηθεῖ, ἢ τί ἀποκτώντας θὰ εὐφρανθεῖ, ἢ πῶς αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος θὰ νοιώσει εὐθυμία, ἂν καὶ ὄχι ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ πάθος, ἀλλ' ἔχει μέσα του τὴ συνείδησή του νὰ τὸν κεντρίζει καὶ νὰ τὸν τρώει, ἂν δὲν ἔχει βέβαια τελείως καταπέσει στὸν γκρεμὸ τῆς ἀναλγησίας καὶ τῆς ἀσέβειας. Δὲν εἶναι λοιπὸν δυνατόν νὰ εὐχαριστηθεῖ κάποιος πράττοντας τὸ κακὸ, καὶ ἂν ἀκόμα περνᾷ ἀπὸ τὸ λαιμὸ του κἄθε ἡδονή, ἢ βρίσκονταν σωρευμένοι στὴν ἐξουσία του οἱ θησαυροὶ τοῦ πολύχρυσου Κροίσου⁸¹, οὔτε ἂν

των νημάτων ἀναγράφοιτο δεσπότης, οὐδ' οὕτω τις ἠδέως
 διώσεται. Τὰ μὲν γὰρ ἐκτὸς προσγελᾶ καὶ οὐχ ἴσταται, ἡ δὲ
 τοῦ συνειδότος κατάκρισις ἔνδον ἀνιᾶ καὶ πλήττει καὶ οὐ
 παρατρέχει. Οὐκ ἔστιν οὖν ἀληθῶς τὸν φαύλας ἑαυτῶ
 5 συνειδότα πράξεις μεθ' ἡδονῆς ζῆν, καὶ οὐκ ἔστι τὸν καλὸν
 καὶ ἀγαθὸν μὴ εὐφραίνεισθαι ταῖς κατὰ ψυχὴν εὐπραγίαις,
 εἰ καὶ κριθίνῃ τρῦφει τοῦ σώματος ἀναπληροῦται ἢ χρεῖα
 καὶ ῥακίοις περιστέλλεται ἢ φύσις καὶ ἀσσαρείου τιμᾶται
 τὸ πᾶν τῆς περιουσίας.

10 ζ. Ἐρ' οὐ πανταχόθεν ἡμᾶς δεῖ τὰς μὲν ῥυπαράς καὶ
 βορβορώδεις ἐκτρέπεσθαι τῶν ἡδονῶν, τὰς δ' ὡσπερ ἀδελ-
 φὰς τῇ καθαρότητι καὶ ἀπαθείᾳ συμφυομένας μεταδιώκειν
 τε καὶ ἐπιποθεῖν; Αἱ μὲν γὰρ τρυφῇ καὶ ἀκρασίᾳ καὶ μέθαις
 συνεξευγμέναι τὴν πολυκέφαλον ἐν ἡμῖν τῶν παθῶν ζω-
 15 πλαστοῦσιν ὕδραν, ὑφ' ἧς τὰ τε τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος
 ἐπιδοσκόμενοι αἰσθητήρια, οἷς ἀθλίως τοῦτο δεδυστύχη-
 ται, τυφλοῖς ὁμοίως καὶ ἀναπήροις εἰς τὸν τῆς ὀλοτελοῦς
 ἀπωλείας βόθρον καθέλκονται, αἱ δὲ καθαρὰ καθαρῶς
 ἀπὸ τῆς νηστείας ἀνατεθήλασιν (αι;), αἷς εἰς τὸ τῶν ἀρετῶν
 20 ἡμεροφόρον τε καὶ ἀξιέραστον παραπεμπόμεθα πεδίον,
 ὥραϊον μὲν ἰδεῖν, ὥραϊον δὲ ἐνδιαιτηθῆναι καὶ τῶν ἐν αὐτῶ
 χαρίτων ἐπαπολαῦσαι, καὶ μακάριον ὡς ἀληθῶς αὐτόθεν
 εἰς τὰς οὐρανίους σκηναὶς μετακομισθῆναι, ἔνθα τὸ μὲν
 λυποῦν ἀπελήλαται, χαρὰ δὲ καὶ ἀγαλλίασις πολιτεύεται
 25 καὶ τῶν ὀρεκτῶν ἐνορᾶται τὸ ἀκρότατον. Δι' ἧς χρὴ τρυφᾶς
 μὲν καὶ ἡδυπαθείας ἐμπαθεῖς ἐκκλίνειν, νηστείαν δὲ καὶ
 ἐγκράτειαν ἐπιτηδεύειν καὶ γὰρ καὶ τὸ ἐτήσιον τῆς ἱεραῆς
 νηστείας ἐφέστηκε στάδιον πρὸς τὸν δρόμον παρακαλοῦν
 καὶ πρὸς τὴν πάλην προτρεπόμενον τοῦ ἀντικειμένου, πρὸς
 30 ὃν δεήσει ἀντικαθίστασθαι, οὐχ ὄπλα καὶ βέλη κινουῦντας,
 οὐδὲ τείνοντας τόξα, νηστεία δὲ τὸ σῶμα φρουροῦντας καὶ

θεωροῦνταν κύριος ὅλων τῶν μεταξωτῶν νημάτων, οὔτε κι ἔτσι κάποιος θὰ ζήσει μὲ εὐχαρίστηση. Γιατὶ τὰ ἐξωτερικὰ τὸν ξεγελοῦν καὶ δὲν παραμένουν, ἐνῶ ἡ κατάκριση μέσα του ἀπὸ τὴ συνείδησή του τοῦ προξενεῖ λύπη καὶ τὸν κεντρίζει καὶ δὲν φεύγει. Δὲν εἶναι λοιπὸν δυνατὸν ὅποιος ἔχει συναίσθηση τῶν φάσεων πράξεών σου νὰ ζήσει μὲ εὐχαρίστηση, ἀλλὰ καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς νὰ μὴν εὐφραίνεται μὲ τὴν ψυχικὴ χαρὰ, ἀκόμα κι ἂν ἱκανοποιεῖται ἡπεῖνα του μὲ κριθινο ψωμὶ καὶ ντύνει μὲ ράκη τὸ σῶμα του καὶ ὅλη ἡ παρουσία του ἰσοδυναμεῖ μὲ μιὰ δεκάρα.

7. Ἐπειδὴ λοιπὸν πρέπει ἐμεῖς ἀπὸ παντοῦ ν' ἀποφεύγομε τὶς ρυπαρὲς καὶ βορβορώδεις ἡδονές, καὶ νὰ ἐπιδιώκομε καὶ νὰ ποθοῦμε τὶς ἄλλες ποὺ σὰν ἀδελφές συμφύονται μὲ τὴν καθαρότητα καὶ τὴν ἀπάθεια. Γιατὶ οἱ πρῶτες συζευγμένες μὲ τὴν τρυφή καὶ τὴν ἀκρασία καὶ τὶς μέθες τρέφουν μέσα μας τὴν πολυκέφαλη ὕδρα τῶν παθῶν, ἡ ὁποία καταδόσκοντας τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἐκείνων στοὺς ὁποίους ἔχει συμβεῖ αὐτὴ ἡ δυστυχία, παρόμοια μὲ τοὺς τυφλοὺς καὶ ἀνάπηρους σύρονται αὐτοὶ στὸν βόθρο τῆς ὀλοκληρωτικῆς ἀπώλειας, ἐνῶ οἱ καθαρὲς ποὺ ἀναβλάστησαν καθαρὰ ἀπὸ τὴ νηστεία, μὲ τὶς ὁποῖες παραπεμπόμαστε στὸ ἡμεροφῶρο καὶ ἀξιέραστο πεδίο, ποὺ εἶναι ὠραῖο νὰ τὸ δεῖ κανεὶς, ὠραῖο καὶ νὰ ζήσει σ' αὐτὸ καὶ ν' ἀπολαύσει τὶς χάριτες ποὺ ὑπάρχουν σ' αὐτὸ καὶ εἶναι ἀληθινὰ μακάριο νὰ μετακομισθεῖ ἀπὸ αὐτὸ στὶς οὐράνιες σκηνές, ἀπὸ ὅπου ἔχει ἀπομακρυνθεῖ ἡ λύπη καὶ κυριαρχεῖ χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση καὶ μπορεῖ νὰ δεῖ κανεὶς τὸ κορυφαῖο ἀπὸ τὰ ἐπιθυμητὰ. Ἐξαιτίας ὅλων αὐτῶν πρέπει ν' ἀποφεύγομε τὶς τρυφές καὶ τὶς κυριαρχημένες ἀπὸ τὰ πάθη ἡδονές, καὶ νὰ ἀσκοῦμε τὴν νηστεία καὶ τὴν ἐγκράτεια. Καθόσον ἔφτασε καὶ τὸ ἐτήσιο στάδιο τῆς ἱερῆς νηστείας, ποὺ μᾶς προσκαλεῖ στὸ νὰ τρέξομε πρὸς αὐτὸ καὶ μᾶς προτρέπει νὰ ἐπιδιοθεῖμε τὴν πάλη ἐναντίον τοῦ ἀντιπάλου μας, πρὸς τὸν ὁποῖο πρέπει νὰ ἀντιπαραταχθοῦμε χρησιμοποιώντας ὄχι ὄπλα καὶ βέλη, οὔτε τεντώνοντας τόξα, ἀλλὰ περιφρουρώντας

ἀσκήσει τονοῦντας, δι' ὧν ἡ τῆς σαρκὸς οἰκονομεῖται νέκρωσις καὶ τὸν τοῦ Χριστοῦ ζωοποιούμεθα θάνατον καὶ τὴν κατὰ τοῦ πονηροῦ πανοπλίαν ἐνδιδυσκόμεθα καὶ τῆς νίκης, ἃν ἄρα προθύμως μέχρι τέλους ἀγωνισώμεθα, ἀξι-
5 ούμεθα.

ἦ. Μηδεὶς οὖν ἀπολειφθῆ τοῦ ἀγῶνος, μηδεὶς ὀκλάση, ἀγαπητοί, μηδεὶς λιποτακτήσῃ, πάντες προθύμως ἀποδυσώμεθα, γενναίως ἀγωνισώμεθα. Καρτερήσωμεν εὐψύχως, ἀντιπαραταξώμεθα ἀνδρικῶς· μέσος γὰρ ὁ στεφοδότης
10 ἔστηκεν, ὁ Χριστός, τὰ τῆς νίκης ἀνατεινόμενος βραβεῖα, τῇ μὲν προαιρέσει τὴν ἰσχὺν ἐπιμετρῶν, τῇ προθυμίᾳ δὲ τὴν νίκην διδούς καὶ τῇ σπουδῇ τοὺς στεφάνους ἡμῖν ἀναδούμενος, ὧν γένοιτο πάντας ἐπιτυχεῖν, αὐτοῦ χάριτι καὶ φι-
λανθρωπία Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τοῦ δόντος
15 ἑαυτὸν ἀντάλλαγμα ὑπὲρ ἡμῶν καὶ τῷ ἰδίῳ μώλωπι τὰ ἡμῶν ἐξαλείψαντος ἁμαρτήματα καὶ τῆς παλαιᾶς κατάρ-
ρας ἐλευθερώσαντος καὶ τῆς δουλείας ἀπαλλάξαντος καὶ τῆς υἰοθεσίας ἀξιόσαντος, πρεσβείαις τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Γέ-
20 νοιτο. Ἀμήν.

τὸ σῶμα μὲ τὴ νηστεία καὶ ἐνδυναμώνοντάς το μὲ τὴν ἄσκησι, μὲ τὰ ὁποῖα συντελεῖται ἡ νέκρωσι τῆς σάρκα καὶ λαμβάνεται ζωὴ ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Χριστοῦ, καὶ φοροῦμε τὴν πανοπλία ἐναντίον τοῦ πονηροῦ καὶ γινόμεσθε ἄξιοι τῆς νίκης⁸², ἂν ἀγωνισθοῦμε μὲ προθυμία μέχρι τέλους.

ἦ. Κανένας λοιπὸν νὰ μὴ λείψει ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἀγῶνα, κανένας νὰ μὴ γονατίσει, ἀγαπητοί μου, κανένας νὰ μὴ λιποτακτήσει, ἀλλ' ὅλοι ἄς ἐπιδοθοῦμε μὲ προθυμία στὸν ἀγῶνα, ἄς ἀγωνισθοῦμε μὲ γενναιότητα. " Ἄς δείξομε καρτερία μὲ εὐψυχία, ἄς ἀντιπαραταχθοῦμε μὲ ἀνδρεία. Γιατὶ ἀνάμεσά μας στέκεται ὁ στεφανοδότης, ὁ Χριστὸς, χορηγώντας τὰ βραβεῖα τῆς νίκης, ἐπιμετρώντας στὴν προαίρεσι τὴν ἰσχύ, στὴν προθυμία δίνοντας τὴ νίκη, καὶ γιὰ τὸν ζῆλο ποὺ ἐπιδεικνύομε στεφανώνοντάς μας μὲ στεφάνια, τὰ ὁποῖα εὐχομαι νὰ ἐπιτύχομε ὅλοι μας μὲ τὴ χάρι καὶ τὴ φιλανθρωπία τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ μας, ὁ ὁποῖος προσφερε ὡς ἀντάλλαγμα γιὰ χάρι μας τὸν ἑαυτὸ μου καὶ μὲ τὸ δικὸ του τραῦμα καὶ ἐξάλειψε τὰ ἁμαρτήματά μας, καὶ μᾶς ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὴν παλαιὰ κατάρρα, καὶ μᾶς ἀπάλλαξε ἀπὸ τὴ δουλεία, καὶ μᾶς κατέστησε ἄξιους τῆς υἰοθεσίας μὲ τὶς προσβεῖες τῆς Ὑπεραγίας Δέσποινας μας Θεοτόκου καὶ ὄλων τῶν ἁγίων. Γένοιτο. Ἀμήν.

82. Πρὸβλ. Ἐφ. 6, 11, 13.

2.
ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΛΕΧΘΕΙΣΑ Τῆ ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥῆ
ΕΝ Τῷ ΑΜΒΩΝΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

α'. Μετά τὴν τῶν κατηχητικῶν λογίων ἀνάγνωσιν, ὧν
ὑμεῖς ἐν προσοχῇ καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιδεικνύντες κατάνυ-
ξιν ἐποιεῖσθε τὴν ἀκρόασιν, καὶ ἡμᾶς τὸν παρόντα καιρὸν
5 προσομιλεῖν ὑμῖν ἔγνωμεν ἀπαιτεῖν· ὥσπερ γάρ, εἰ καὶ πολ-
λάκις ταῦτα ταῖς ἀκοαῖς παρεδέξασθε, ἀλλά γε καὶ νῦν τῶν
αὐτῶν ἐπακοῦσαι προθύμῳ γνώμῃ συνηθροίσθητε καὶ οὐχ
ἢ τοῦ πολλάκις ἀκούειν ἀφορμὴ τῆς ἐπὶ τὴν ἀκρόασιν προ-
θυμίας κατέστη ἐγκοπὴ, οὕτως οὐδὲ ἡμᾶς προσήκειν
ἠγούμεθα σιγαῖν, κἂν ἑτέροις τοῖς πρὸ ἡμῶν οὐχ ἢ τυχοῦσα
10 προσῆν εἰς τὸ παρακαλεῖν τε καὶ διδάσκειν τοὺς ποιμαινο-
μένους σπουδῇ· μάλλον μὲν οὖν τοῦναντίον, εἰς τῶν μακα-
ρίων ἐκείνων ἀνδρῶν τὸν χορὸν ὥσπερ ἀφορῶντας εἰς πα-
ράδειγμα καὶ πρὸς τὴν ἐκείνων ἑαυτοὺς ἀνέλκοντας μίμη-
σιν, καθόσον ἡμῖν ἢ τοῦ λέγειν ἰσχὺς ἐπεμετροῦθη, καὶ πα-
15 ραινεῖν δεήσει τὰ δέοντα καὶ προτρέπεσθαι πράττειν ἐκεῖ-
να, ὧν ἢ πρᾶξις καὶ τὰς πρὸς Θεὸν συνθήκας ἀπαραβά-
τους συνέχειν πιστεύεται, καὶ τὴν κατὰ τοῦ πονηροῦ νίκην
ἀνίστησι, καὶ τοὺς καρποὺς τῆς σωτηρίας ἐν καιρῷ τῆς
χρείας παρέχεται. Ἀλλὰ χρὴ καὶ ὑμᾶς μὴ μόνον μέχρι τῶν
20 ἀκοῶν περιγράφειν τὰ λεγόμενα, ἀλλὰ κἂν ταῖς ἑαυτῶν
ἔνδον παραπέμπειν ψυχαῖς, ἵν' αὐτόθεν ὑμῖν τῇ μελέτῃ τῶν
εἰς ἀρετὴν χειραγωγούντων ἢ τῶν καλῶν πράξεων ἐπίδο-

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΠΟΥ ΕΚΦΩΝΗΘΗΚΕ ΤΗΝ ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΜΒΩΝΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

1. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσι τῶν κατηχητικῶν λόγων, τοὺς ὁποίους ἀκούσατε μὲ προσοχὴ καὶ δείχνοντας τὴν κατάνυξι τῆς ψυχῆς σας, σκεφθήκαμε καὶ ἑμεῖς ὅτι ἡ παροῦσα εὐκαιρία ἀπαιτεῖ νὰ μιλήσω σ' ἐσᾶς. Γιατί, ὅπως, ἂν καὶ πολλὰ φορὲς ἀκούσατε αὐτὰ τὰ πράγματα, ὅμως καὶ τώρα συναθροισθήκατε μὲ προθυμία ν' ἀκούσετε τὰ ἴδια πάλι, καὶ ἡ ἀφορμὴ νὰ τ' ἀκούτε πολλὰ φορὲς δὲν ἔγινε αἰτία διακοπῆς τῆς προθυμίας σας πρὸς ἀκοή, ἔτσι οὔτε ἑμεῖς νομίζομε ὅτι πρέπει νὰ σιωποῦμε, ἔστω κι ἂν ἄλλοι πρὶν ἀπὸ ἡμᾶς εἶχαν δείξει ὅχι τὴν τυχαία προθυμία νὰ συμβουλευοῦν καὶ νὰ διδάσκωιν τὸ ποιμνιό τους. Μᾶλλον ὅμως τὸ ἀντίθετο γίνεται· ἀποβλέποντας στὸ χορὸ ἐκείνων τῶν μακάριων ἀνδρῶν σὰν πρὸς παράδειγμα κατὰ κάποιον τρόπο καὶ ὠθώντας τὸν ἑαυτὸ μας στὴ μίμησι ἐκείνων, στὸ βαθμὸ ποῦ μᾶς ἐπιμετρήθηκε ἡ δύναμι τῆς ὁμιλίας, καὶ τίς ἀναγκαῖες συμβουλὲς θὰ πρέπει νὰ σᾶς δώσομε, καὶ νὰ σᾶς προτρέψομε νὰ πράττετε ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων ἡ ἐκτέλεσι πιστεύεται ὅτι καὶ τίς συμφωνίαι μὲ τὸν Θεὸ τίς κρατᾶ ἀπαράβατες, καὶ τὴ νίκη ἐναντίον τοῦ πονηροῦ παρέχει, καὶ τὸν καιρὸ ποῦ χρειάζεται παρέχει τοὺς καρποὺς τῆς σωτηρίας. Πρέπει ὅμως κι ἐσεῖς νὰ μὴ περιορίζεσθε ν' ἀκούτε μόνο τὰ ὅσα σᾶς λέμε, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰ παραπέμπετε μέσα σὲ τὴν ψυχὴν σας, ὥστε ἐκεῖ μὲ τὴ μελέτη ὧν χειραγωγοῦν στὴν ἀρετὴ νὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ πρόοδος τῶν καλῶν πράξεων. Γιατί μὲ τὴ μελέτη

σις εὖρη προκοπήν· ἐν μελέτῃ γὰρ ἀρετῆς ἀρχὴ φύεται
 πράξεως ἀγαθῆς· πράξις δὲ λόγῳ, καθ' ὃ πρόεισι, ὀυθμιζο-
 μένη ῥᾶον μὲν εἰς ἕξιν στηρίζεται, ῥᾶον δὲ τὰς συνερίθους
 ἐφέλκεται καὶ τῶν ὁμοίων γίνεται ποριστικὴ, ἅτε δὴ τοῦ
 5 Λόγου γεωργοῦ τεχνίτου δίκην εἰς τὸ αὐτὸ τῆς ψυχῆς
 ἱερὸν ἔδαφος σπεῖρειν τε καὶ συναύξειν εἰωθότος τὰς ἀρε-
 τὰς καὶ οὐκ ἐῶντος αὐτὰς ἀπ' ἀλλήλων διασπᾶσθαι καὶ
 διασκίδνασθαι.

Οὕτως οὖν δεῖ τῶν ῥηθησομένων λόγων γενέσθαι ὑμᾶς
 10 ἀκροατάς, ὥστε τοιούτων ἔργων δειχθῆναι γεωροῦς καὶ
 καρπῶν παραπλησίων ὀφθῆναι συγκομιστάς· ὅς γὰρ τὰς
 μὲν παραινέσεις τοῖς ὡσὶ παραδέχεται, τῆς δὲ διανοίας ἀπο-
 πέμπεται καὶ τῇ πράξει τὸ κέρδος οὐκ ἐπιδείκνυται, οὐδὲ τῷ
 καρπῷ τοὺς πόνους ἐπιμαρτύρεται, ὁμοίός ἐστι τοῖς νοσοῦσι
 15 τὸ σῶμα χαλεπῶς, οἱ καὶ ἰατρῶν μὲν λεγόντων καὶ ὑγείαν
 εἰσηγουμένων ἠδέως ἀκούουσι, πείθεσθαι δὲ τούτοις οὐκέτι
 βούλονται· οὔτε γὰρ ἐκεῖνοι τῇ ἀκροάσει μόνη τῶν λόγων
 τῆς ὑγείας ἐπιτυγχάνουσι, ἀλλ' οὐδὲ οὗτοι τῆς κατὰ ψυχὴν
 ὠφελείας ἀπολαύουσιν, ἐπειδὴν αὐτοῖς ὁ παραινετικὸς
 20 λόγος μὴ διὰ τῶν ὧτων εἰς τὴν καρδίαν ἐνσπαρεῖς πολύχουν
 τὸν στάχυν τῆς ἀγαθοουργίας ἀναφύη. Ὑμεῖς δὲ καὶ
 προθύμῳ γνώμῃ συνεληλύθατε καὶ προθυμότερον ἐμοὶ
 σπουδάσατε πείθεσθαι. Ὑπακούσατέ μοι καλοῦντι πρὸς τὴν
 ὑμῶν αὐτῶν σωτηρίαν, πρὸς δὲ τὴν τῆς ψυχῆς εὐεργεσίαν·
 25 ἐγὼ γάρ, εἰ καὶ τὸν ἑμαυτοῦ βίον ῥαθύμως βιώω, ἀλλ' ὑμᾶς γε
 καλῶς καὶ ἀξίως τῆς ἄνω κλήσεως πολιτευομένους ὁρᾶν
 ἔργον τε διὰ παντός ποιῶμαι εὐχῆς καὶ πάσης ἐφευρίσκω
 θυμηδίας τε καὶ εὐφροσύνης παρεκτικόν· καὶ γὰρ καὶ ποι-
 μνιον εὐθηνούμενον πολλῆς τῷ ποιμένι πρόξενον καθίστα-
 30 ται χαρμονῆς, καὶ τὸν γεωργὸν ἢ εὐφορία τῆς χώρας οὐχ
 ἧττον τὴν ἄλλω τῶν δραγμάτων ἢ τὴν αὐτοῦ ψυχὴν πληροῖ
 τῆς ἀγαλλιάσεως· Οὕτω δὴ καὶ τὸ τῆς λογικῆς ταύτης καὶ
 μεγάλης ἀγέλης ἢ τῶν ἀρετῶν καρποφορία καὶ τῶν δογμά-

τῆς ἀρετῆς φύεται ἢ ἀρχὴ τῆς ἀγαθῆς πράξης. Καὶ ἡ πράξις καθὼς προχωρεῖ ρυθμιζόμενη μετὰ τὸ λόγο, γίνεται εὐκολότερα ἔξις κι εὐκολότερα ἔλκει τοὺς συμβοηθοὺς καὶ γίνεται χορηγὸς τῶν ὁμοίων, ἐπειδὴ σὰν τεχνίτης ὁ γεωργὸς λόγος συνηθίζει νὰ σπέρνει σ' αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ ἱερὸ ἔδαφος τῆς ψυχῆς καὶ νὰ συναυξάνει ὅλες μαζί τις ἀρετές, καὶ δὲν ἀφήνει νὰ ἀποσυνδέονται ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ νὰ διασκορπίζονται.

Ἔτσι λοιπὸν πρέπει νὰ γίνετε ἀκροατὲς τῶν λόγων ποὺ θὰ σᾶς πῶ, ὥστε νὰ ἀναδειχθεῖτε γεωργοὶ τέτοιων καρπῶν καὶ νὰ φανεῖτε συγκομιστὲς παρόμοιων καρπῶν. Γιατὶ ὅποιος δέχεται τις παραινέσεις σ' αὐτιά του, ἀλλὰ τις ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴ διάνοιά του καὶ δὲν δείχνει τὸ κέρδος μετὰ τὴν πράξις, οὔτε ἐπιβεβαιώνει τοὺς κόπους του μετὰ τὸν καρπὸ, εἶναι ὁμοίος μετὰ ἐκείνους ποὺ πάσχουν ἀπὸ βαρῖα ἀσθένεια τοῦ σώματος, οἱ ὁποῖοι ἀκοῦν βέβαια μετὰ εὐχαρίστηση αὐτὰ ποὺ τοὺς λένε οἱ γιατροὶ καὶ τοὺς τρόπους θεραπείας ποὺ εἰσηγοῦνται, δὲν θέλουν ὅμως νὰ πεισθοῦν σ' αὐτούς. Γιατὶ οὔτε ἐκεῖνοι πετυχαίνουν τὴν ὑγεία τους μόνο μετὰ τὴν ἀκρόαση τῶν λόγων, ἀλλ' οὔτε κι αὐτοὶ ἀπολαμβάνουν τὴν ψυχικὴ ὠφέλεια, ὅταν ὁ παραινετικὸς λόγος σ' αὐτούς, σπαρμένος μέσω τῶν αὐτιῶν στὴν καρδιά, δὲν καρποφορεῖ τὸ παχὺ στάχυ τῆς ἀγαθοεργίας. Ἔσεῖς ὅμως καὶ μετὰ προθυμία συγκεντρωθήκατε, καὶ μετὰ μετὰλύτερη προθυμία θελήσατε νὰ πεισθεῖτε σ' ἐμένα. Ἀκοῦστε με ποὺ σᾶς καλῶ γιὰ τὴ σωτηρία σας καὶ γιὰ τὴν εὐεργεσία τῆς ψυχῆς σας. Γιατὶ ἐγώ, ἂν καὶ τὴ δική μου ζωὴ τὴ ζωὴ μετὰ ραθυμία, ἀλλ' ὅμως ἀδιάκοπα ἔργο τῆς προσευχῆς μου κάνω τὸ νὰ βλέπω ἐσᾶς νὰ ζεῖτε ὀρθὰ καὶ ἄξια τῆς οὐράνιας κλήσεως¹, καὶ βρίσκω ὅτι παρέχει ψυχικὴ ἡδονὴ καὶ εὐχαρίστηση. Γιατὶ καὶ τὸ πολυπληθὲς ποίμνιο προξενεῖ στὸν ποιμένα πολλὴ χαρὰ, καὶ ἡ εὐφορία τῶν χωραφιῶν γεμίζει τὴν ψυχὴ τοῦ γεωργοῦ ἀπὸ ἀγαλλίαση ὅχι λιγότερη ἀπὸ τὸ ἄλώνι. Ἔτσι λοιπὸν συμβαίνει καὶ μετὰ αὐτὸ τὸ μεγάλο λογικὸ ποίμνιο. Ἡ καρποφορία τῶν ἀρετῶν καὶ ἡ ὀρθὴ διδασκαλία εἶναι ἱκανὰ νὰ

1. Φιλιπ. 3, 14.

των ἢ εὐδοξία ἱκανὰ εὐφραῖναι καὶ λαμπρῶναι τὸν ἐφεστηκότα καὶ κριθέντα ποιμαίνειν, κἂν οὐχ ὁμοίως εἴη τοῖς καθ' ἑαυτὸν διακειόμενος.

β'. Προσέχετε τοίνυν, ἀδελφοί, καὶ κατανοήσατε τὸ
 5 εὐτελὲς ἡμῶν τῆς ζωῆς καὶ ταχέως μαραινόμενον, ὅτι σκιᾶ
 ἀπεικάζεται καὶ ὄνειροις παραβάλλεται καὶ οὐδενὸς τούτων
 εὐρίσκεται μονιμώτερον· καὶ γὰρ ἡ ἐνταῦθα ζωὴ πα-
 ρεῖναι μὲν δοκοῦσα παρέρχεται, παρελθοῦσα δὲ οὐκ ἐπα-
 ναστρέφει, ἀλλὰ τῇ χρονικῇ ῥύσει μετρουμένη τε καὶ συνα-
 10 πορρέουσα, σύνδρομον ἔχει καὶ τῷ ἐστάναι τὴν πάροδον,
 καὶ τῷ ἀνυπάρκτῳ τὴν ὑπαρξιν, καὶ τῇ γενέσει τὸ φθείρε-
 σθαι. Ἐννοήσωμεν τίνες ἐσμὲν καὶ ὅσον ἂν ἐνθάδε χρόνον
 διώσωμεν, ποῦ μετὰ ταῦτα πορευσόμεθα, καὶ ὅπως τῶν
 δεδωμένων ἡμῖν ἀπαραιτήτως τὰς εὐθύνas εἰσπραχθησό-
 15 μεθα, καὶ μὴ πρὸς μόνον ἑαυτοὺς ἀναρτῶμεν τὸν παρόντα
 βίον, ἀλλὰ καὶ τοῦ μέλλοντος μνημονεύσωμεν· «μιμνήσκου»
 γὰρ, φησὶν ὁ προφήτης, «τὰ ἔσχατά σου καὶ εἰς τὸν αἰῶνα
 οὐχ ἁμαρτήσεις». Ἐννοήσωμεν τὸν τοῦ θανάτου καιρὸν
 καὶ τὴν τελευταίαν ὥραν ἐκείνην, ὅτε, πολλοὶ καὶ τῶν συγ-
 20 γενῶν καὶ τῶν φίλων παρεστηκότες καὶ δακρυρροοῦντες,
 οὐδεμιᾶς ἡμῖν ὠφελείας οὐδὲ ῥανίδα στάξαι δύνανται,
 οὐδὲ βοηθείας οὐδεμιᾶς ἐλπίδα καταβαλεῖν, ἀλλὰ κόπτον-
 ται μὲν φιλανθρώπως ἐφ' ἡμᾶς, οὐκ ἐλαττοῦσι δὲ τὰ συνέ-
 χοντα ἀλγεινὰ· καὶ ὀδύρονται μὲν συμπαθῶς, οὐ πραῦνου-
 25 σι δὲ τὸν τάραχον τὸν ἐν τῇ ψυχῇ, οὐδὲ τὸν κλόνον καὶ τὸν
 ἀπαραμύθητον ἐκείνον ἐπικουφίζουσι πειρασμόν, ἀνξά-
 νουσι δὲ μᾶλλον τοῖς δάκρουσι καὶ τοῖς ὀδυρομοῖς τῶν προσ-
 δοκωμένων τὰ φοβερὰ καὶ ἐκδειματοῦσι πλέον καὶ θο-
 ρυθοῦσι καὶ ἐκταράττουσι· φίλων γὰρ ἐπὶ φίλοις κοπετὸς
 30 καὶ τὴν προσδοκίαν ἐπιβεβαιοῖ τῶν ἀνιαρῶν καὶ τὸ ἄφνυ-
 κτόν τε καὶ ἀπαραίτητον παριστᾷ.

Τίς ἂν ἰσχύσοι τὴν τότε συνοχὴν καὶ τὸν ἀγῶνα τῆς

εὐφραίνουσι καὶ νὰ λαμπρύνουσι ἐκεῖνον ποὺ κρίθηκε νὰ γίνῃ προϊστάμενος καὶ ποιμένας του, ἔστω κι ἂν δὲν ἔχει κι αὐτὸς τὴν ἴδια διάθεση.

2. Προσέχετε λοιπόν, ἀδελφοί μου, καὶ σκεφθεῖτε πόσο εὐτελῆς εἶναι ἡ ζωὴ μας καὶ πόσο γρήγορα μαραίνεται τὸ ἄνθος της, γιατί παρομοιάζεται μὲ σκιά καὶ παραβάλλεται μὲ ὄνειρα, καὶ ἀπὸ κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν βρῖσκεται πιὸ μόνιμο². Γιατὶ ἡ ἐδῶ ζωὴ, ἐνῶ φαίνεται ὅτι εἶναι παροῦσα, περνᾷ καὶ φεύγει, κι ὅταν περάσει δὲν ἐπιστρέφει, ἀλλὰ μετρούμενη μὲ τὴ χρονικὴ ροὴ καὶ ρέοντας μαζί της, ἔχει καὶ τὴν πάροδο δεμένη μὲ τὴ στάση, καὶ τὴν ὑπαρξὴ μὲ τὸ ἀνύπαρκτο, καὶ τὴ φθορὰ μὲ τὴ γένεση. "Ἄς σκεφθοῦμε ποιοὶ εἴμαστε καὶ πόσα χρόνια θὰ ζήσομε ἐδῶ, ποῦ θὰ μεταβοῦμε μετὰ ἀπὸ ἐδῶ, καὶ πῶς θὰ ὑποστοῦμε ἀναπόφευκτα τὶς συνέπειες γιὰ τὶς πράξεις μας, καὶ ἅς μὴν περιορίζομε τοὺς ἑαυτοὺς μας μόνο στὴ ζωὴ αὐτή, ἀλλὰ ἅς φέρομε στὴ μνήμη μας καὶ τὴ μελλοντική. Γιατὶ λέγει ὁ προφήτης· «Νὰ θυμᾶσαι τὰ τελευταῖα σου, καὶ δὲν θ' ἁμαρτήσεις στὸν αἰῶνα»³. "Ἄς σκεφθοῦμε τὸν καιρὸ τοῦ θανάτου κι ἐκεῖνη τὴν τελευταία ὥρα, ὅταν πολλοὶ κι ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους, ποὺ στέκονται κοντὰ μας καὶ χύνουν δάκρυα, δὲν μποροῦν οὔτε σταγόνα ὠφέλειας νὰ μᾶς στάξουν, οὔτε νὰ μᾶς δώσουν καμμιά ἐλπίδα βοήθειας, ἀλλὰ παραδίνονται βέβαια σὲ θρήνους συγκινημένοι γιὰ μᾶς, δὲν μειώνουν ὅμως τὰ δεινὰ ποὺ μᾶς διακατέχουν. Καὶ ὀδύρονται βέβαια πάσχοντας μαζί μας, δὲν καταπραῦνουν ὅμως τὴν ταραχὴ τῆς ψυχῆς, οὔτε ἀνακουφίζουν τὸν συγκλονισμό μας καὶ τὴν ἀπαρηγόρητη ἐκεῖνη δοκιμασία, ἀλλὰ μᾶλλον μὲ τὰ δάκρυα καὶ τοὺς ὀδυρμούς τους αὐξάνουν τὰ φοβερὰ ποὺ προσδοκοῦμε, καὶ μᾶς φοβίζουν περισσότερο καὶ μᾶς ταράζουν καὶ μᾶς ἀναστατώνουν. Γιατὶ ὁ κοπετός καὶ θρήνος τῶν φίλων γιὰ τοὺς φίλους τους καὶ τὴν προσδοκία τῶν λυπαρῶν ἐπιβεβαιώνουν, καὶ παριστάνουν τὸ ἀναπόφευκτο καὶ ἀναγκαιότατο.

Ποιὸς θὰ μποροῦσε νὰ περιγράψῃ τὴν τότε ὀδύνη ποὺ θὰ

3. Σοφ. Σειρ. 7, 36.

ψυχῆς ἐξειπεῖν; ἢ πῶς ὁ λόγος τὸ πάθος ἀδακρυτὶ παρα-
 στήσει; Κεῖται γὰρ ἄνθρωπος ἀθλίως ψυχορραγῶν, ἰδρῶτι
 περισταζόμενος πολλῶ καὶ ψυχρῶ, ἅτε δὴ τῆς ἐμφύτου
 θερμότητος ἀφανιζομένης καὶ μηκέτι κατέχειν τῆς κα-
 5 θεκτικῆς δυνάμεως τὴν οἶονεὶ τρόφμον καὶ συνεκτικὴν
 ἰκμάδα κατισχυούσης τῆς γὰρ συνεχούσης καὶ ἡγεμονού-
 σης λογικῆς ψυχῆς, ὡς ἂν τις εἴποι, συστελλομένης ἀπὸ
 τοῦ σώματος καὶ πρὸς τὴν ἀπαραίτητον ἐκείνην μετάστα-
 σιν ἀναρπαζομένης, δι' ἧς καὶ ἡ φυσικὴ θερμότης διασπει-
 10 ρομένη τῷ σώματι τὴν τῆς σαρκὸς σύμπτηξιν οἰκονομοῦσα
 περιέθαλπεν, ὁ χουῖς πρὸς τὸν χουῖν ἀπάρχεται καταρρεῖν
 καὶ τὴν οἶονεὶ κόλλησιν καὶ συναλοιφὴν τοῦ συγκρίματος
 παραντίκα ἀποπτύειν ἐπείγεται. Καὶ ἔστιν ἰδεῖν θέαμα
 πολλῆς γέμον ταλαιπωρίας καὶ σκυθρωπότητος· πνοὴν ὁ
 15 κείμενος ἀναπνέει ἀμυδρὰν, βλέπει ἐλεεινόν, στενάζει ὀδυ-
 νηρόν, τὴν γλῶσσαν κινεῖ σιγῶσαν, εἰ δὲ καὶ ψιθυρίζου-
 σαν, ἀλλ' ἀνεπαίσθητον, ἄχρηστος ἢ ἀκοή, αἱ χεῖρες παρει-
 μέναι. Ἐπιβοῶσιν οἱ φίλοι τέκνα περιάγοντες ἢ γυναῖκα
 παριστώντες ἢ καὶ τῶν συνήθων τοὺς φιλτάτους ἐξονομά-
 20 ζοντες μικρὸν αὐτοῖς ἐπιφθέγγασθαι ἢ καὶ προσβλέψαι
 διαζόμενοι, ὁ δὲ ἢ μὴ συγχωρούμενος ἢ μὴ βουλόμενος οὐ
 προσδέχεται, ἀλλ' ἔσθ' ὅτε μὲν βαθὺν ἀφήσει στεναγμόν,
 ἄλλοτε δὲ βλέπει μὲν, ἀλλὰ τεταραγμένον καὶ σκυθρωπὸν ἢ
 καὶ παντελῶς ἀκίνητος πρὸς τοὺς λόγους διατελεῖ· ἔχει
 25 γὰρ τοὺς ἔνδον ἐπ' ἄλλοις λογοθετοῦντας καὶ ἄλλων λό-
 γους ἀπαιτοῦντας καὶ τὸν χωρισμὸν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ
 σώματος κατεργαζομένους καὶ ὥσπερ ξίφος τὸν θάνατον
 κατὰ τῆς συμφύσεως ἐπαφιέντας

γ'. Ἐν τοιαύτῃ βίου καταστάσει προσήκει λογίζεσθαι
 30 ἡμᾶς αὐτούς, ἀγαπητοί, καὶ ταῖς τῶν πλησίον τελευταῖς
 τὸν ἡμέτερον ἐνοπτρίζεσθαι θάνατον καὶ σωφρονισμὸν
 οἰκειὸν ποιεῖσθαι τῶν ἀλλοτρίων τὴν ἔξοδον. Μηδ' ἐφ'

μᾶς διακατέχει καὶ τὴν ἀγωνία τῆς ψυχῆς; Ἡ πῶς ὁ λόγος θὰ μποροῦσε νὰ παραστήσει τὸ πάθος χωρὶς νὰ δακρῦσει; Γιατὶ κεί-
 τεται ὁ ἄνθρωπος ἀξιολύπητος ψυχορραγώντας, ἐνῶ περιλούεται
 ἀπὸ ἰδρώτα πολὺ καὶ κρούσ', ἐπειδὴ ἐξαφανίζεται ἢ ἔμφυτη θερ-
 μότητα καὶ δὲν μπορεῖ πιά ἢ δύναμη πού τὴν διατηρεῖ νὰ συγ-
 κρατεῖ τὴν κατὰ κάποιον τρόπο τρόφιμον καὶ συνεκτικὴ ἰκμάδα.
 Γιατὶ ἡ λογικὴ ψυχὴ πού συγκρατεῖ καὶ ἡγεμονεύει, ὅπως θὰ
 μποροῦσε νὰ πεῖ κάποιος, ἀποχωρίζεται ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ ἀναρ-
 πάζεται πρὸς τὴν ἀναπόφευκτη ἐκείνη μετάσταση, μὲ τὴν ὁποία
 καὶ ἡ φυσικὴ θερμότητα πού διασκορπιζόμενη μέσα στὸ σῶμα
 περιέθαλπε καὶ ρύθμιζε τὴ σύμπληξη τῆς σάρκας, τὸ γήινο
 στοιχεῖο ἀρχίζει νὰ καταρρέει στὴ γῆ καὶ κατὰ κάποιον τρόπο βιά-
 ζεται νὰ ἀποβάλει ἀμέσως τὴ συγκόλληση καὶ συνένωση τοῦ μίγ-
 ματος. Καὶ μπορεῖ νὰ δεῖ κανεὶς θέαμα πού περιέχει πολλὴ ταλαι-
 πωρία καὶ θλίψη. Αὐτὸς πού κείτεται μόλις ἀναπνέει ἀμυδρά, τὸ
 βλέμμα του προκαλεῖ οἶκτο, στενάζει ὅλος ἀπὸ πόνον, κινεῖ τὴ
 γλῶσσα χωρὶς ν' ἀκούγεται κάτι, ἀλλὰ κι ἂν ψιθυρίζει, τὸ ψιθύρι-
 σμα εἶναι ἀνεπαίσθητο, ἢ ἀκοὴ εἶναι ἄχρηστη, τὰ χέρια παράλυ-
 τα. Φωνάζουν οἱ φίλοι φέροντας τρυγύρω του τὰ παιδιά, ἢ ὀδη-
 γώντας κοντά του τὴ γυναῖκα του, ἢ καλώντας μὲ τὸ ὄνομά τους
 καὶ τοὺς πιὸ ἀγαπητοὺς ἀπὸ τοὺς οἰκείους του καὶ βιάζονται
 κάποιον λόγο νὰ πεῖ σ' αὐτοὺς ἢ καὶ νὰ τοὺς κοιτάξει ἀπλῶς, ἀλλ'
 αὐτὸς, ἢ μὴ μπορώντας ἢ μὴ θέλοντας, δὲν τοὺς δέχεται, ἀλλὰ
 πολλῆς φορὲς ἀφήνει βαθὺ στεναγμό, καὶ ἄλλοτε πάλι βλέπει
 βέβαια, ἀλλὰ εἶναι σκυθρωπὸς καὶ ταραγμένος, ἢ καὶ παραμένει
 τελείως ἀσάλευτος στὰ λόγια τους. Γιατὶ ἔχει τοὺς μέσα του γιὰ
 ἄλλα νὰ τοῦ μιλοῦν καὶ νὰ ἀπαιτοῦν λόγους ἄλλων, καὶ νὰ ἐπε-
 ξεργάζονται τὸ χωρισμὸ τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ σῶμα, καὶ σὰν ξίφος
 νὰ καταφέρουν τὸ θάνατον κατὰ τῆς συνένωσης αὐτῶν.

3. Σὲ τέτοια κατάσταση τῆς ζωῆς ἀρμόζει, ἀγαπητοί, νὰ σκε-
 φτόμαστε τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ στὶς τελευταῖες στιγμὲς τῶν πλη-
 σίων μας νὰ βλέπομε νὰ καθρεφτίζεται ὁ δικὸς μας θάνατος, καὶ
 ἢ ἔξοδος ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν ἄλλων νὰ γίνεται δικὸς μας σωφροनि-

ἡμᾶς ἄλλους σωφρονισθῆναι ἀναμείνωμεν, ἀλλ' ἑαυτούς,
 ἐφ' οἷς εἶδομέν τε καὶ συνηγήσαμεν, σωφρονίσωμεν καὶ
 πρὸ θανάτου τὸν θάνατον μελετήσωμεν, ἵνα ζήσωμεν μετὰ
 θάνατον, ὑπνον τίμιον ἐναντίον Κυρίου, κατὰ τὸν μελω-
 5 δοῦντα, ὑπνώσαντες. Μέχρις ἂν ἡ πανήγυρις ἴσταται,
 σπουδαίως ἀγωνισώμεθα, ἵνα ὦμεν ἑαυτοῖς τὰ πρὸς τὴν
 πορείαν παρεσκευακότες ἐφόδια. Ἐπὶ θύραις ἔστηκεν ἡ
 ὁδὸς καὶ τοῦ τέλους ἐγγύς ὁ καιρὸς καὶ τῶν ἐφοδίων ἡ
 χρεία πολλή καὶ ἡ πραγματεία, δι' ἧς ἐμπορεύεσθαι ταῦτα
 10 δυνατόν, ἀταλαίπωρος· οὐ δεῖται πόνων πλειόνων, οὐχ
 ὑπερορίας ὁδοῦ καὶ μακρᾶς, ληστὰς ἐχούσης ἐνεδρεύον-
 τας, ἢ χειμῶνων πικρίαν ἐμποδιζουσας, ἢ φλογμὸν ἡλίου
 κατὰ κεφαλῆς ἀνυπόστατον· οὐδὲ θαλάσσης ἐκπλεῦσαι δεῖ
 πέλαγος ἀχανές, καταποντισμοῖς ἀπείροις καὶ ναυαγίοις
 15 καὶ πειραταῖς ἀπορούμενον καὶ πολὺν τίκτειν τὸν ὄκνον
 δυνάμενον. Καίτοιγε τοῖς ἐμπόροις τοῦ βίου καὶ ταῦτα πρὸ
 τῶν ὀφθαλμῶν κείμενα τῆς γνώμης τὴν ὁρμὴν οὐκ ἀπείρ-
 γουσιν, οὐδὲ τῆς προθυμίας ἐκκόπτουσιν, ἀλλ' αἱ τοῦ προσ-
 δοκωμένου καὶ μέλλοντος κέρδους ἐλπίδες καὶ τῶν προ-
 20 φανῶν καὶ παρόντων καταφρονεῖν ἀναπείθουσι κινδύνων
 ἡμῖν δέ, τοῖς τὴν ψυχικὴν ἐμπορίαν ἐλέσθαι βουλομένοις,
 οὐδὲν τούτων ἐστὶν ἐμποδῶν, οὐδὲν ὑπάρχει ἐκδειματουῦν,
 οὐδὲν ἀντιπίπτει.

Παρ' ἡμῖν ἐστὶ τῆς πραγματείας τὰ κέρδη, παρ' ἑαυτοῖς
 25 ἐστὶν ἡ τῶν δακρύων πηγὴ, τὸ κάλλιστον τοῦτο χρῆμα καὶ
 πολυχρησιτότατον, ὃ στάζει μὲν κατὰ τῶν παρεϊῶν, βαπτί-
 ζει δὲ λαμπρῶς τὴν ψυχὴν· καὶ θλύζει μὲν ἀπὸ τῶν ὀφθαλ-
 μῶν, θυθίζει δὲ τὸν καθ' ἡμῶν Φαραῶ· καὶ τῶν βλεφάρων
 μὲν τῶν ἡμετέρων ἀπορρεῖ, εἰς δὲ τὸν οὐράνιον χῶρον
 30 ὑποχωρεῖ καὶ τὸν παράδεισον ἡμῖν εἰς καρποφορίαν κα-
 τάρδει. Τούτῳ δροσίζεται μὲν τὸ πρόσωπον, ῥαντίζεται δὲ
 ἴσα ὑσώπῳ ἡ ψυχὴ καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκαίνεται καὶ Χρι-

σμός. Ούτε νὰ περιμένομε νὰ σωφρονισθοῦν ἄλλοι ἀπὸ ἐμᾶς, ἀλλὰ νὰ σωφρονίσομε τὸν ἑαυτό μας μὲ αὐτὰ ποὺ εἶδαμε καὶ πονέσαμε μαζί τους, καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατο νὰ σκεφθοῦμε τὸ θάνατο, γιὰ νὰ ζήσομε μετὰ θάνατο, καὶ νὰ παραδοθοῦμε σὲ ἕναν τίμιο, σύμφωνα μὲ τὸν Μελωδό⁵, ὕπνο ἐνώπιον τοῦ Κυρίου. Ὅσο διαρκεῖ ἡ πανήγυρη, ἃς ἀγωνισθοῦμε μὲ ζῆλο, γιὰ νὰ παρασκευάσομε γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας τὰ ἐφόδια τῆς πορείας μας. Ὁ δρόμος βρῖσκεται στὶς πόρτες μας καὶ ὁ καιρὸς τοῦ τέλους εἶναι κοντὰ, καὶ ἡ ἀνάγκη τῶν ἐφοδίων μεγάλη, καὶ ἡ προσπάθεια, μὲ τὴν ὁποία εἶναι δυνατὸ νὰ τὰ ἀποκτήσομε, εἶναι ἄκοπη. Δὲν χρειάζεται περισσότερος κόπος, οὔτε πορεία ὑπερόρια καὶ μακρινή, ὅπου παραμονεύουν ληστὲς ἢ ἐμποδίζει τὸ ψῦχος χειμῶνων ἢ ἡ ἀνυπόφορη κάψα τοῦ ἡλίου ποὺ χτυπάει στὸ κεφάλι, οὔτε χρειάζεται νὰ πλεύσεις σὲ πέλαγος ἀχανές, ὅπου τὰ χάνει κανεὶς ἕξαιτίας τῶν ἀπειρῶν καταποντισμῶν καὶ ναυαγίων καὶ τῶν πειρατῶν καὶ ποὺ μπορεῖ αὐτὸ νὰ προξενήσῃ μεγάλο δισταγμὸ. Μολονότι βέβαια στοὺς ἐμπόρους τοῦ βίου, ἐνῶ κι αὐτὰ ἀπλώνονται μπροστὰ στὰ μάτια τους, δὲν ἐμποδίζουν τὴν δύναμη τῆς γνώμης τους, οὔτε διακόπτουν τὴν προθυμία τους, ἀλλὰ οἱ ἐλπίδες τοῦ ἀναμενόμενου καὶ μελλοντικοῦ κέρδους τοὺς πείθουν νὰ περιφρονοῦν τοὺς προφανεῖς καὶ παρόντες κινδύνους. Σ' ἐμᾶς ὅμως, ποὺ θέλομε νὰ ἐπιδιώξομε τὴν ψυχικὴ ἐμπορία, τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἀποτελεῖ ἐμπόδιο, τίποτε δὲν ὑπάρχει ποὺ νὰ μᾶς φοβίζει, τίποτα δὲν εἶναι ἀντίθετο.

Τὰ κέρδη τῆς προσπάθειας ἀνήκουν σ' ἐμᾶς, σ' ἐμᾶς βρῖσκεται ἡ πηγὴ τῶν δακρύων, τὸ ὠραιότατο αὐτὸ καὶ πολυωφελιμότατο πρᾶγμα, ποὺ στάζουν βέβαια στὸ πρόσωπο, ἀλλὰ λούουν λαμπρὰ τὴν ψυχὴ. Καὶ ἀναβλύζουν βέβαια ἀπὸ τὰ μάτια, βυθίζονται ὅμως τὸν Φαραῶν ποὺ μᾶς ἐπιτίθεται. Καὶ κυλοῦν βέβαια ἀπὸ τὰ βλέφαρά μας, ἀλλὰ κατευθύνονται στὸν οὐράνιο χῶρο καὶ ποτίζουν τὸν παράδεισο γιὰ νὰ μᾶς προσφέρει καρπούς. Αὐτὰ δροσίζουν βέβαια τὸ πρόσωπο, ραντίζεται ὅμως μὲ ὕσσωπο ἢ ψυχὴ καὶ γίνεται πιὸ λευκὴ ἀπὸ τὸ χιόνι⁶ καὶ προσφέρεται στὸν

σιῶ προσάγεται δεκτὴ προσφορά. Οὕτω δι' αὐτοῦ ῥαδίως παντοδαπὰς ὠφελείας ἐξωνεῖσθαι δυνάμεθα. Ἐπίγνωσις ἁμαρτήματος καὶ συντριμμὸς καρδίας τοῦτο τὸ χάρισμα βρῦουσι· ταῦτα γὰρ ἐν τῇ ψυχῇ διεισδύνοντα καὶ τοὺς πώ-
 5 ρωσιν ἐμποιοῦντας τῶν λογισμῶν οἴονεὶ πως ἐκλαξεύοντα καὶ τῆς ἐν αὐτῇ ἰκμάδος ἀναστομοῦσι τὰς φλέβας καὶ τὸ ῥεῖθρον προχέουσι καὶ πολλῶν χαρίτων ἀναδιδόασιν πρό-
 ξενον. Οὐκ ἀλλαχόθεν τοῦτο συλλέγεται, ἀλλ' ἐν ἡμῖν αὐ-
 τοῖς ἀποτίκτεται, τῆς μὲν ψυχωφελοῦς ἐμπορίας ὑπάρχον
 10 ἀντάλλαγμα, τῶν δὲ δυσεκνίπτων ἁμαρτημάτων καὶ πα-
 θῶν χρηματίζον καθάρσιον. Ῥύπτει τοῦτο πορνείας λογι-
 σμούς, ψευδορκίας καὶ ἀρνήσεως Θεοῦ κηλίδας ἐκπλύνει,
 ἀμβλύνει δὲ κέντρα θανάτου (καὶ τοῦ λόγου σοὶ γινέσθω
 μαρτύριον Ἐζεκίας καὶ πόρνη καὶ Πέτρος, ὁ τῶν μαθητῶν
 15 πρῶτος καὶ τῶν οὐρανίων πυλῶν κλειδοῦχος μετὰ τὸ δά-
 κρυον), εἰ βούλει δέ, καὶ τεταρταῖον Λάζαρον τῶν νεκρο-
 φόρων καὶ κατωτάτων κόλπων ἀνασπᾶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν
 μελῶν τὴν λύσιν ἐκλύει καὶ συσφίγγει τὰ ἄρθρα καὶ τοῖς
 ζῶσι συντάπτει καὶ τοῦ παραδόξου θαύματος καθίσταται
 20 ἀπαρχή· ἐδάκρυον γὰρ Μαρία καὶ Μάρθα παρὰ τοὺς
 πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ εὐσπλαγχνίσθη αὐτὸς ἐπ' αὐταῖς καὶ
 συνεδάκρυσε καὶ ὁ νεκρὸς ἀνίστατο καὶ πρὸς τὴν ζωὴν
 μεθίστατο καὶ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως ἀσίγητος κῆρυξ
 ἐγνωρίζετο.

25 Εἶδες τῶν δακρύων τὸ εὐχρηστον; εἶδες τὴν ἰσχύν;
 εἶδες τὸ ὄφελος; Δακρύσωμεν ἐνταῦθα, ἵν' ἐκεῖθεν πα-
 ρακληθῶμεν «Μακάριοι» γὰρ, φησὶν, «οἱ πενθοῦντες, ὅτι
 αὐτοὶ παρακληθήσονται». Δακρύσωμεν ἐκ ψυχῆς, ἵνα τὸν
 ἐν αὐτῇ ῥύπον ἀποσμήξωμεν, ἵνα τὸν θόροβρον τῶν πα-
 30 θῶν ἀποπλύνωμεν, ἵνα τὰ στίγματα ἐξαλείψωμεν, ἵνα τὸν
 νεκρωθέντα ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν ἀναστήσωμεν Λάζαρον.
 Συγκαλεσώμεθα τὰς τοῦ τεθνηκότος πιστὰς ὄντως καὶ

7. Α' Κορ. 15, 56.

8. Δ' Βασ. 20, 5-6.

9. Λουκᾶ 7, 44.

Χριστὸ προσφορὰ δεκτὴ. Ἔτσι μ' αὐτὰ εὐκόλα μποροῦμε νὰ προσπορισθοῦμε κάθε εἶδους ὠφέλεια. Αὐτὸ τὸ χάρισμα τὸ ἀναβλύζουν ἢ ἐπίγνωση τῆς ἁμαρτίας καὶ ἢ συντριβὴ τῆς καρδιᾶς. Γιατὶ αὐτά, εἰσδύοντας στὴν ψυχὴ καὶ λαξεύοντας κατὰ κάποιο τρόπο τοὺς λογισμοὺς ποὺ προκαλοῦν τὴν πώρωσή της, καὶ στομώνουν τὶς φλέβες ποὺ τῆς δίνουν τὴν ἰκμάδα καὶ προχέουν καὶ πηγάζουν τὸ ρυάκι ποὺ προξενεῖ πολλὰ χαρίσματα. Δὲν συλλέγονται τὰ δάκρυα ἀπὸ ἄλλοῦ κάπου, ἀλλὰ γεννιοῦνται μέσα μας, καὶ εἶναι ἀπὸ τὴ μιὰ ἀντάλλαγμα τῆς ψυχωφελοῦς ἐμπορίας, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη γίνονται καθάρσιο τῶν ἁμαρτημάτων καὶ τῶν παθῶν ποὺ δύσκολα ξεπλύνονται. Αὐτὰ καθαρίζουν τοὺς λογισμοὺς πορνείας, ξεπλαίνουν τοὺς λεκέδες τῆς ψευδορκίας καὶ τῆς ἄρνησης τοῦ Θεοῦ, ἀμβλύνουν τὰ ἀγκάθια τοῦ θανάτου⁷ (καὶ ἀπόδειξη τοῦ λόγου ἅς γίνει ὁ Ἐζεκίας⁸ καὶ ἡ πόρνη⁹ καὶ ὁ Πέτρος, ὁ πρῶτος ἀπὸ τοὺς μαθητὲς καὶ κλειδοῦχος τῶν μαθητῶν μετὰ τὰ δάκρυα¹⁰), καὶ ἂν θέλεις καὶ τὸν τετραήμερο Λάζαρο τὸν ἀναρπάζουν τὰ δάκρυα ἀπὸ τοὺς κατώτατους κόλπους τοῦ Ἄδου ὅπου βρῖσκονται οἱ νεκροὶ καὶ ἀκυρώνουν τὴ διάλυση τῶν μελῶν, καὶ συσφίγγουν τὶς ἄρθρωσεις καὶ τὸν ἐνώνουν μὲ τοὺς ζωντανοὺς καὶ γίνονται ἀπαρχὴ τοῦ παραδόξου θαύματος. Γιατὶ ἔχυναν δάκρυα ἡ Μαρία καὶ ἡ Μάρθα πεσμένες στὰ πόδια τοῦ Ἰησοῦ, καὶ αὐτὸς τὶς εὐσπλαγχνίσθηκε καὶ δάκρυσε μαζί μ' αὐτές, καὶ ὁ νεκρὸς ἀναστήθηκε καὶ μεταφέρθηκε στὴ ζωὴ καὶ ἔγινε ἀσίγητος κήρυκας τῆς κοινῆς ἀνάστασης¹¹.

Εἶδες τὴν εὐκόλη χρῆση τῶν δακρύων; εἶδες τὴ δύναμή τους; εἶδες τὴν ὠφέλεια; Ἄς δακρῦσομε ἐδῶ, γιὰ νὰ παρηγορηθοῦμε ἐκεῖ. Γιατὶ λέγει· «Εἶναι μακάριοι ὅσοι πενθοῦν, γιατί αὐτοὶ θὰ παρηγορηθοῦν»¹². Ἄς χύσομε δάκρυα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μας, γιὰ νὰ καθορίσομε τοὺς ρύπους της, γιὰ νὰ ξεπλύνομε τὸν βουρκο τῶν παθῶν, γιὰ νὰ ἐξαλείψομε τοὺς λεκέδες, γιὰ νὰ ἀναστήσομε τὸν Λάζαρο ποὺ ἔχει πεθάνει ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες μας. Ἄς καλέσομε μαζί μας τὶς πιστὲς ἀληθινὰ καὶ γνήσιες ἀδελφές τοῦ

10. Ματθ. 26, 75.

11. Ἰω. 11, 32-44.

12. Ματθ. 5, 4.

γνησίας ἀδελφάς, ἐπίγνωσιν, φημί, παισιμάτων καὶ ἐξομολόγησιν «Μὴ αἰσχυνθῆς» γὰρ «ὁμολογήσαι ἐφ' ἁμαρτίαις σου» καὶ «Ὅταν ἐπιστραφεῖς στενάξῃς», παρεγγυᾶ σε τὰ λόγια, «τότε σωθήσῃ» καὶ «Ἐγὼ εἰμι ὁ τῶν ὄλων Κύριος», 5 διὰ τοῦ αὐτοῦ προφήτου πάλιν βᾶ, «ὁ ἐξαλείφω τὰς ἁμαρτίας σου, σὺ δὲ μνήσθητι καὶ λέγε σὺ πρῶτος τὰς ἀνομίας σου, ἵνα δικαιωθῆς». Οὕτως ἰσχύει πρὸς σωτηρίαν τῆς ἐξομολογήσεως καὶ ἐπιστροφῆς ἢ παρηγοσία. Δι' ὃ συγκαλεσώμεθα ταύτας προχῦσαι δάκρυα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ 10 Ἰησοῦ· πάρεστι καὶ νῦν ὁ πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ ὑπάρχων ἐγγὺς καὶ τῆς φωνῆς εἰσακούει καὶ συμπαθεῖ τοῖς πενθοῦσι καὶ παρέχεται τὴν εὐσπλαγχνίαν καὶ παρίσταται τῷ τάφῳ καὶ ἀνέχεται τῆς δυσωδίας καὶ προσφωνεῖ τῷ κειμένῳ καὶ τὸν νεκρὸν ἡμῶν ἀνιστᾶ. Ἔως 15 ἔτι τεταρταῖός ἐστι, δακρύνωμεν, δυσωπήσωμεν, ἵνα μὴ ἐπὶ πλέον διαλυθεῖς καὶ παρὰ τὸν Ἄδην τῆς ἀπογνώσεως τὰ ὄστᾶ τῆς διανοίας διασκορπισθεῖς, οἴονεὶ τὸ στερρόν τε καὶ πρὸς τὴν εὐσέβειαν πάγιον διασκευδασθεῖς καὶ τὴν πρὸς τὰ μέλλοντα ἐλπίδα τε καὶ ἐπιθυμίαν τέλεον ὑπεκρυνεῖς, καὶ 20 τὴν τῶν δακρῦων πηγὴν ξηρανθῆ καὶ τὴ μετάνοιαν ἐξαιρεθῆ καὶ εἰς τὸν τῆς πανωλεθρίας θόθρον καθελκυσθῆ. Δακρύνωμεν πρόσκαιρα, ἵνα μὴ πενθήσωμεν ἀτελεύτητα. Δακρύνωμεν ἐπὶ πταίσμασιν, ἵνα μὴ ἐπὶ ταῖς τιμωρίαις θρηνοῦντες οὐδὲν ὠφελήσωμεν, ἵνα μὴ δι' αἰῶνος κοπτώ- 25 μεθα, εἰς θρυγμὸν καὶ σκώληκας καὶ πῦρ καὶ σκότος καταδικαζόμενοι.

δ. Μέγα τῶν δακρῦων τὸ φάρμακον, χρονίας σηπεδόνας εἴληφεν ἰᾶσθαι, ἔλκη πορνείας δυσίατα θεραπεύει καὶ τὰς ἀπ' αὐτῶν ἐπιγινόμενας δυσωδίας τῇ ψυχῇ ἡμῶν ἐξαι- 30 ροῦν, εὐωδιάζει, καὶ τὰς ἐνστιζομένας αὐτῇ κηλίδας καὶ οὐλάς μικροῦ δεῖν ἐξαλείφον λεαίνει. Ἄν δὲ καὶ προσλάβῃ τὸν ἔλεον, ὀξυτέραν ἐπιδείκνυσι τὴν ἐνέργειαν, παντοδα-

νεκροῦ, ἐννοῶ τὴν ἐπίγνωση τῶν ἁμαρτημάτων καὶ τὴν ἔξομολόγησι· γιατί λέγει, «μὴν ντραπεῖς νὰ ἔξομολογηθεῖς τίς ἁμαρτίες σου»¹³. Καὶ ἡ Γραφή σὲ διαβεβαιώνει, ὅτι «Ὅταν ἐπιστρέψεις μετανοώντας καὶ στενάξεις, τότε θὰ σωθεῖς»¹⁴. Καὶ πάλι μέσω τοῦ ἴδιου προφήτη φωνάζει· «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Κύριος τῶν πάντων, πού ἐξαλείφω τίς ἁμαρτίες σου, ἐσὺ ὅμως νὰ τίς θυμᾶσαι καὶ νὰ λές ἐσὺ πρῶτος τίς ἀνομίες σου, γιὰ νὰ βρεῖς τὴ δικαίωση»¹⁵. Τόση δύναμη ἔχει γιὰ τὴ σωτηρία τὸ θάρρος τῆς ἔξομολόγησι καὶ τῆς μετάνοιας. Γι' αὐτὸ ἄς τίς καλέσομε αὐτὲς μαζί μας νὰ χύσουν δάκρυα μπροστὰ στὰ πόδια τοῦ Ἰησοῦ. Εἶναι παρῶν καὶ τώρα αὐτὸς πού εἶναι κοντὰ σὲ ὅλους ὅσοι τὸν ἐπικαλοῦνται ἀληθινὰ, καὶ ἀκούει τὴ φωνή τους καὶ συμπάσχει μ' αὐτοὺς πού πενθοῦν, καὶ παρέχει τὴν εὐσπλαχνία του καὶ στέκεται δίπλα στὸν τάφο, καὶ ἀνέχεται τὴν δυσωδία, καὶ προσφωνεῖ τὸν ἐνταφιασμένο καὶ ἀνασταίνει τὸν νεκρὸ μας. Ὅσο εἶναι ἀκόμα τετραήμερος, ἄς χύσομε δάκρυα, ἄς παρακαλέσομε, γιὰ νὰ μὴ διαλυθεῖ ἐπὶ πλεόν καὶ διασκορπισθοῦν τὰ ὀστᾶ τῆς διάνοιάς του στὸν Ἄδη τῆς ἀπόγνωσις, δηλαδή γιὰ νὰ μὴ διαλυθεῖ ἢ στερεὰ προσήλωσή του στὴν εὐσέβεια καὶ ἀφοῦ χάσει τελείως τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἐπιθυμία γιὰ τὰ μελλοντικά, καὶ ἡ πηγὴ τῶν δακρῶν νὰ ξηραθεῖ, καὶ ἡ μετάνοια νὰ χαθεῖ καὶ νὰ συρθεῖ στὸ βάραθρο τῆς πανωλεθρίας. Ἄς κλάψομε πρόσκαιρα, γιὰ νὰ μὴν πενήσομε χωρὶς τελειωμό. Ἄς κλάψομε γιὰ τὰ πταίσματά μας, γιὰ νὰ μὴ συμβεῖ, θρηνώντας γιὰ τὰ ἁμαρτήματά μας, νὰ μὴ ἔχομε καμμιά ὠφέλεια, γιὰ νὰ μὴ θρηνοῦμε αἰῶνια, καταδικασμένοι σὲ τρίξιμο δοντιῶν καὶ σκουλήκια καὶ φωτιὰ καὶ σκότος¹⁶.

4. Εἶναι μεγάλο τὸ φάρμακο τῶν δακρῶν, περιλαμβάνει τὴ θεραπεία τῆς χρόνιας σαπίλας, θεραπεύει τὰ δυσκολοθεράπευτα ἔλκη τῆς πορνείας καὶ ἀφαιρώντας τίς προκαλούμενες ἀπὸ αὐτὰ δυσωδίες τῆς ψυχῆς μας, εὐωδιάζει, καὶ ἐξαλείφοντας σχεδὸν τίς κηλίδες πού σχηματίσθηκαν σ' αὐτὴ καὶ τίς οὐλές τίς λειαίνει. Ἄν πάλι λάβει μαζί του καὶ τὴν εὐσπλαχνία, δείχνει ἐντονότερη

15. Ἡ. 43, 25-26.

16. Ματθ. 8, 12.

πῶν νοσημάτων χρηματίζει ἀλεξητήριοι, ῥύπου παντός
 ὁράται καθάρσιον. Καὶ τί λέγω; τῆς φοβεράς ἐκείνης καὶ
 φρικτῆς κολάσεως τὸ ἄστεκτον πῦρ ἀποσβέννυσι καὶ τὴν
 ἐν παραδείσῳ δρόσον πορίζεται. «Μακάριοι γὰρ οἱ ἐλεή-
 5 μονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται» καί, «ὁ ἐλεῶν ἐλεηθήσε-
 ται»· «ἔλεός τε κατακαυχᾶται κρίσεως», τὰ θεῖα διαμαρτύ-
 ρεται λόγια, καὶ τῶν πιστῶν τὰ πλήθη ἀδιστάκτῳ γνώμῃ
 καὶ περιπτύσσεται καὶ στηρίζεται. Οἰκτείρησον τὸν ὁμό-
 δουλον, ἵνα τὸν κοινὸν δεσπότην σεαυτῷ ποιήσης ὑπό-
 10 χρεων· «ἐφ' ὅσον γὰρ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν
 μου τῶν ἐλαχίστων», αὐτός ἐστιν ὁ λέγων, «ἐμοὶ ἐποιήσα-
 τε». Μὴ παραδρόμῃς τὸν πένητα, μηδὲ τὰ περὶ αὐτὸν διερ-
 ρηγμένα ῥάκια εἰς καταφρόνησιν συνωθείτω σε, ἀλλ' εἰς
 ἔλεον μᾶλλον κινεῖτω σε τοῦ ὁμοφυοῦς· ἄνθρωπός ἐστι καὶ
 15 αὐτός, πλάσμα Θεοῦ, σάρκα περικείμενος ὥσπερ σὺ καὶ
 ψυχῆς ἴσως ἀρετῇ τὸν κοινὸν πλάστην μᾶλλον ἐξεικονίζων
 ἢ περὶ σὺ οὐχ οὕτως αὐτὸν ἀπορον ἢ φύσις ἐτελεσφόρησεν,
 ἀλλ' ἢ τοῦ πλησίον τυραννίς ἢ αὐτὸν ἢ τοὺς τεκόντας εἰς
 ἀπορίαν περιέστησε, τὸ δὲ ἡμέτερον ἄσπλαγχνον καὶ ἀσυμ-
 20 παθὲς τὴν πενίαν αὐτῷ συντηρήσῃ ἢ καὶ ἐπηύξησεν.

Εὐχαρίστησον Θεῷ ἐφ' οἷς, ἅπερ ἐκεῖνοι κακῶς πά-
 σχουσιν, οὐχ ἥλως αὐτός, τῷ μετόχους ποιεῖν τοὺς δυστυ-
 χοῦντας τῆς σῆς εὐπαθείας· μεγίστη γὰρ εὐχαριστία Θεῷ ἢ
 πρὸς τοὺς ὁμοδούλους φιλανθρωπία. Κτῆσαι σεαυτῷ
 25 βεβαίαν τὴν εὐημερίαν, τῶν ἀπορουμένων ἀφαιρούμενος
 τὴν δυστυχίαν. Συντήρησον τὴν εὐεξίαν ἐν τῇ πρὸς ἀρρώ-
 στους ἐπιδημίᾳ. Ἐάν δε νοσηῖς, ἀνάκτησαι τὴν ὑγείαν, τῶν
 ἀσθενούντων ἐπικουφίσας τὴν ἐκ τῆς ἀπορίας ταλαιπω-
 ρίαν. Ἐάν ἐρρικνωμένον ἴδῃς τὸ σῶμα, ἂν ἠλκωμένον καὶ
 30 τετραυματισμένον καὶ εἰς γῆν, ὃ τῆς ἐμῆς ἀσυμπαθείας!
 ἐρριμμένον, μὴ ἀποστραφῆς, ἀλλ' ἐπίβλεψον, τὸ ἄδηλον

17. Ματθ. 5, 7.

18. Πρβλ. Παρμ. 22, 9.

τὴν ἐνέργεια, γίνεται κάθε εἶδους νοσημάτων μέσο ἀπόκρουσης, ἀποδεικνύεται καθαρτικὸ κάθε ρύπου. Καὶ τί λέγω; σβήνει τὴν ἀνυπόφορη φωτιᾶ τῆς φοβερῆς ἐκείνης καὶ φρικτῆς κόλασης καὶ παρέχει τὴ δροσιᾶ τοῦ παραδείσου. Γιατὶ λέγει· «Εἶναι μακάριοι ὅσοι ἐλεοῦν, γιατί αὐτοὶ θὰ ἐλεηθοῦν»¹⁷. Καί, «ὅποιος ἐλεεῖ θὰ ἐλεηθεῖ»¹⁸, ἐπιβεβαιώνουν τὰ ἱερὰ λόγια, «καὶ νικᾷ θριαμβευτικὰ ἢ εὐσπλαγχνία τὴν κρίση»¹⁹, καὶ τὰ πλῆθη τῶν πιστῶν καὶ τὰ ἐναγκαλίζεται καὶ τὰ στηρίζει χωρὶς δισταγμό. Σπλαχνίσου τὸν ὁμόδουλό σου, γιὰ νὰ καταστήσεις ὑπόχρεων ἀπέναντί σου τὸν κοινὸ Κύριο. Γιατὶ εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος ποὺ λέγει· «Ἐφόσον τὸ κάνατε σὲ ἓναν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀσήμαντους ἀδελφούς μου, τὸ κάνατε σ' ἐμένα»²⁰. Μὴ προσπεράσεις τὸν φτωχό, οὔτε τὰ κουρέλια του ποὺ τὸν περιβάλλουν νὰ σὲ ὠθήσουν στὸ νὰ τὸν περιφρονήσεις, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ σὲ κινήσουν στὴν εὐσπλαγχνία τοῦ ὁμοδούλου σου· εἶναι κι αὐτὸς ἄνθρωπος, πλάσμα τοῦ Θεοῦ, ποὺ περιβάλλεται σάρκα ὅπως κι ἐσὺ καὶ μὲ τὴν ἀρετὴ τῆς ψυχῆς του εἰκονίζει ἴσως καλύτερα τὸν κοινὸ πλάστη ἀπὸ ὅ,τι ἐσὺ. Δὲν τὸν ἔκανε ἢ φύση τόσο ἄπορο, ἀλλὰ ἢ τυραννικὴ συμπεριφορὰ τοῦ πλησίον εἶναι αὐτὴ ποὺ ἔρριξε στὴν ἀπορία ἢ αὐτὸν ἢ τοὺς γονεῖς του, καὶ ἢ δικῆ μας ἀσπλαχνία καὶ ἔλλειψη συμπάθειας διατήρησε τὴν ἀπορία του ἢ καὶ τὴν ἐπαύξησε.

Εὐχαρίστησε τὸν Θεὸ ποὺ δὲν περιέπεσες ἐσὺ σ' αὐτὰ, ἐξαιτίας τῶν ὁποίων ἐκεῖνοι ὑποφέρουν μὲ τὸ νὰ κάνεις μετόχους τῆς εὐημερίας σου αὐτοὺς ποὺ δυστυχοῦν. Γιατὶ μέγιστη εὐχαριστία στὸν Θεὸ εἶναι ἢ φιλανθρωπία πρὸς τοὺς ὁμοδούλους μας. Ἐπέκτησε γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου σίγουρη τὴν εὐημερία, ἐξαλείφοντας τὴ δυστυχία τῶν φτωχῶν. Συντήρησε τὴν ὑγεία καὶ εὐπορία σου μὲ τὴν ἐπίσκεψη τῶν ἀρρώστων. Ἐάν πάλι εἶσαι ἄρρωστος, ἀνάκτησε τὴν ὑγεία σου ἀνακουφίζοντας τὴν ταλαιπωρία τῶν ἀρρώστων λόγῳ τῆς φτώχειας τους. Ἐάν δεῖς τὸ σῶμα ρυτιδωμένο, γεμᾶτο πληγῆς καὶ τραύματα καὶ πεταμένο στὴ γῆ, ἀλλοίμονό μου γι' αὐτὴ τὴ σκηρότητά μου, μὴν τὸν ἀποστραφεῖς, ἀλλὰ κοί-

19. Ἰακ. 2, 13.

20. Ματθ. 25, 40.

τῶν συμφορῶν ἀσφαλιζόμενος. Τὸν κατασχεθέντα θερά-
 πευσον, ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς ὁμοίων σπλάγχνων δεηθῆς ἐπὶ
 ὁμοίοις τοῖς ἀρρωσθήμασι. Μέγα σοι τὸ μὴ δεηθῆναι τού-
 των, ἀλλ' ἴσον ἀδίκημα τὸ μὴ βοηθῆσαι τοῖς δεομένοις· ὅσα
 5 γὰρ αὐτὸς κρείττων γινόμενος τῶν δυσχεριῶν εὐθυμεῖς,
 τοσοῦτον ἀδικεῖς, ἄλλους ὁρῶν δυστυχοῦντας, ἂν οὐ βοη-
 θῆς.

Σπλαγχνίσθητι ἐπὶ τὸν πένητα καὶ μὴ ἀπώση δεόμενον,
 μηδὲ τῷ ἀσυμπαθεῖ τοῦ τρόπου Λάζαρον αὐτὸν ἐνταῦθα
 10 ποιήσης, ἵνα μὴ αὐτὸς ἐκεῖθεν παραστήσῃ σε πλούσιον.
 Ἐνόησον τοῦ πλουσίου τὸ ἄστεκτον πῦρ καὶ σβέσον τῆς
 ἐν σοὶ φιλαργυρίας τὴν φλόγα· μὴ συστείλῃς τὴν χεῖρα τῷ
 πτωχῷ, ἵνα μὴ, δακτύλου δεηθεῖς, δροσίζοντος ἀποτύχῃς.
 Λάβε τὸν πένητα τῶν παρὰ σοὶ ἀγαθῶν κοινωνόν, ἵνα μὴ
 15 ἀκούσῃς, «ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου». Δυσω-
 πήθητι τὴν φύσιν, εὐλαβήθητι τὴν κρίσιν, πρὸς τὴν μισθα-
 ποδοσίαν ἀπόβλεψον· αἰδέσθητι τὴν νίοθεσίαν· δὸς ἐν-
 ταῦθα μικρά, ἵνα ἐκεῖθεν εὐρήσῃς μεγάλα. Στάξον ἐνταῦθα
 ῥανίδα συμπαθείας, ἵνα σεαυτῷ ποταμοὺς πηγᾶσθαι φιλαν-
 20 θρωπίας. Καὶ τὴν φύσιν μὴ φαυλίσης, ἵνα τὴν δίκην δια-
 δράσῃ· καὶ τὸν κριτὴν ἐξιλέωσον, ἵνα τύχῃς τῆς ἀντιμι-
 σθίας, ἢ καὶ κριθῆς ἄξιος τῆς νίοθεσίας. Τί τούτου τοῦ
 συναλλάγματος τιμιώτερον ἢ εὐκοπώτερον, τί δὲ τοῦ ταῦτα
 παριδεῖν ἀθλιώτερον; Ἄν μὲν οὖν ἡ χεῖρ εὐπορῇ, καὶ ἀργύ-
 25 ριον κατάθου τῷ δεομένῳ· εἰ δ' οὕτως ἑαυτὸν τῷ μετρίῳ
 συνετήρησας καὶ τῇ αὐταρκείᾳ ἐχαράκωσας, ὥστε μηδὲν
 τῶν περιττῶν καὶ ὑπὲρ τὴν χρεῖαν τοῖς σοῖς θησαυροῖς ἐνα-
 ποτίθεσθαι, ἐξ ὧν αὐτὸς τρυφᾶς παράσχου τροφήν καὶ τῷ
 πένητι, μᾶλλον δέ, ἐξ ὧν σεαυτὸν διατρέφεις, διάθρεψον
 30 καὶ τὸν πένητα. Τὸν ῥιγοῦντα περιβάλε το ἱμάτιον· τὸν
 ἄστεγον εἰς τὴν οἰκίαν ὑπόδεξαι· φιλόξενον σεαυτὸν τοῖς

21. Λουκᾶ 16, 25.

22. Ἐβρ. 11, 26.

23. Πρβλ. Γαλ. 4, 5.

ταξέ τον μὲ συμπάθεια, διασφαλίζοντας τὸ ἄγνωστο τῶν συμφορῶν. Θεράπευσε αὐτὸν ποὺ τὸν βρῆκαν οἱ συμφορές, γιὰ νὰ μὴ χρειασθεῖς κι ἐσὺ ὅμοια εὐσπλαγχνία γιὰ ὅμοια ἀρρωστήματα. Εἶναι πολὺ σπουδαῖο νὰ μὴν τῆ χρειασθεῖς, ἀλλὰ εἶναι ἴσο ἀδίκημα νὰ μὴ βοηθήσεις αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀνάγκη. Γιατὶ ὅσο περισσότερο ἐσὺ εὐθυμεῖς ὑπερβαίνονατς τὶς δυσχέρειες, τόσο περισσότερο ἀδικεῖς βλέποντας ἄλλους νὰ δυστυχοῦν, ἂν δὲν τοὺς βοηθεῖς.

Σπλαχνίσου τὸν φτωχὸ καὶ μὴν τὸν διώξεις ὅταν σὲ παρακαλεῖ, οὔτε μὲ τὸν σκληρὸ τρόπο σου νὰ τὸν κάνεις ἐδῶ Λάζαρο, γιὰ νὰ μὴ σὲ παρουσιάσει αὐτὸς ἀπὸ ἐκεῖ πλούσιο. Σκέψου τὴν ἀβάσταχτη φλόγα τοῦ πλουσίου καὶ σβῆσε τὴ φλόγα τῆς φιλαργυρίας ποὺ ἔχεις μέσα σου. Μὴν μαζέψεις τὸ χέρι σου ἀπέναντι στὸν φτωχό, γιὰ νὰ μὴ συμβεῖ νὰ χρειασθεῖς δάχτυλο νὰ σὲ δροσίσει καὶ νὰ μὴ μπορέσεις νὰ δροσιθεῖς. Κάνε τὸν φτωχὸ κοινωνὸ τῶν ἀγαθῶν σου, γιὰ νὰ μὴν ἀκούσεις· «Ἀπόλαυσε τὰ ἀγαθὰ σου ὅταν ζοῦσες»²¹. Σεβάσου τὴ φύση, φοθήσου τὴν καταδίκη, «ἀπόβλεψε στὴ μισθαποδοσία»²². Σεβάσου τὴν υἰοθεσία²³, δῶσε ἐδῶ λίγα, γιὰ νὰ βρεῖς ἐκεῖ πολλά. Ἐφησε νὰ στάξει ἐδῶ μὰ στάλα συμπάθειας, γιὰ νὰ γίνεις αἰτία νὰ πηγᾶσουν γιὰ σένα ποταμοὶ φιλανθρωπίας. Καὶ μὴν ἐξευτελίσεις τὴν ἀνθρώπινη φύση, γιὰ νὰ διαφύγεις τὴν καταδίκη· ἐξiléωσε καὶ τὸν κριτῆ, γιὰ νὰ ἐπιτύχεις τὴν ἀνταμοιβή σου, ἢ καὶ νὰ κριθεῖς ἄξιος τῆς υἰοθεσίας. Τί ὑπάρχει πολυτιμότερο ἢ εὐκολώτερο ἀπὸ αὐτὴ τὴ συναλλαγῆ, ἢ τί εἶναι πιὸ ἄθλιο ἀπὸ τὸ νὰ παραβλέψεις αὐτά; Ἐάν τὸ χέρι εἶναι γεμᾶτο, δῶσε καὶ χρήματα σ' αὐτὸν ποὺ ἔχει ἀνάγκη. Ἐάν ἔτσι περιέκλεισες τὸν ἑαυτὸ σου στὴ μετριότητα καὶ τὸν περιχαράκωσες μὲ τὴν αὐτάρκεια, ὥστε τίποτε ἀπὸ τὰ περιττὰ καὶ πέρα ἀπὸ τὶς ἀνάγκες σου νὰ μὴν ἐναποθέτεις στοὺς θησαυροὺς σου, ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἐσὺ ἐξασφαλίζεις τὶς ἀπολαύσεις σου, δῶσε τροφή καὶ στὸν φτωχό, ἢ μᾶλλον ἀπὸ αὐτὰ ποὺ τρέφεις τὸν ἑαυτὸ σου θρέψε καὶ τὸν φτωχό. Ντύσε μὲ ἔνδυμα αὐτὸν ποὺ τρέμει ἀπὸ τὸ κρύο, ὑποδέξου τὸν ἄστεγο στὸ σπίτι σου· κατάρχησε τὸν ἑαυτὸ

ξένοις παρέχε, τῆς Ἀβραάμ μεμνημένος φιλοξενίας καὶ τῆς ἀντιμετρηθείσης αὐτῷ παρὰ Θεοῦ εὐλογίας τὴν ἐλπίδα φιλοξενῶν τε καὶ φιλοφρονούμενος. Ἄν δὲ καὶ τούτων ἀπορηῆς, ποτήριον ψυχροῦ μετάδος ὕδατος· δέχεται τοῦτο
 5 Χριστὸς παρὰ σοῦ οὐδὲν ἔλαττον, ἢ τὰς τῶν πλουσίων πολυτελεῖς δόσεις· οὐ γὰρ τὸν ὄγκον τοῦ δώρου, τὸν δὲ τῆς γνώμης τρόπον ταλαντεύων ἀποδέχεται τὴν προθυμίαν.

Μέχρι τούτου τῆς ἐλεημοσύνης ἐκτείνει τὰ μέτρα, μᾶλλον δὲ οὐδ' ἐνταῦθα ἴσθησιν, ἀλλ' ἐὰν ἔτι καὶ τούτων ἄπο-
 10 ρος ᾖς, καὶ κινή μὲν σε πρὸς εὐσπλαγχνίαν ἢ προαίρεσις, ἀναστέλλῃ δὲ τὴν προθυμίαν ἢ ἀπορία, ἐπὶ τὸν ἀσθενοῦντα θάδιζε, τὸν ἐν φυλακῇ ἐπισκέπτου, συμπάθησον ἐκ καρδίας τῷ ὁμοπαθεῖ, στέναξον ἐκ ψυχῆς ἐπὶ τῷ συνενεχθέντι δυστυχήματι, στάξον δάκρυον εἰς δρόσον τοῦ πά-
 15 σχοντος· ἢ γὰρ τοῦ πλησίον ἐκ θάθους συμπάθεια πολλὴ γίνεται τῷ δυσφοροῦντι παραψυχή. Εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ποτε τοῖς ὁμοίοις συνεσχέθης κακοῖς, τῷ καθ' ἑαυτὸν διηγῆματι τὴν συμφορὰν ἐπελάφρυνον· καὶ γὰρ καὶ μόναι τῶν ὁμοιπαθῶν αἱ ὁμιλίαι τοῖς ἀθυμοῦσιν εὐρίσκονται παρηγορί-
 20 αι. Οὐδὲν τούτων ὁ Θεὸς ἀποστρέφεται· πάντα προσίεται, ἐπὶ πᾶσιν ἀντιμετρεῖ τὸν ἔλεον, ἐπὶ πᾶσι πηγάζει τὴν εὐσπλαγχνίαν, διὰ πάντων ἡμᾶς εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν συγκαλεῖται βασιλείαν.

Ὅρας πῶς ἅπασιν ὁ τῶν ὄλων δεσπότης τοῦτο τὸ χάρι-
 25 σμα προὔθηκε κοινόν, πλουσίοις, μέσοις, πένησιν, ἀπόροις; πῶς οὐδενὶ ἐκ τῶν πηγῶν τῆς εὐσπλαγχνίας ἀντλεῖν ἀπεκώλυσεν, ἀλλ' ὥσπερ ἡλίου φῶς καὶ σελήνης λαμπρότητα παραπλησίως πᾶσι παρέσχето, καὶ ἀέρος εὐκρασίαν πρὸς ἰσομοιρίαν ἀναπνοῆς συνεκέρασε, καὶ ὥρῶν εὐτάκτους
 30 ἐναλλαγὰς σοφῶς ἐτεχνούργησε, καὶ καρποφόρων ὑετῶν εὐκαίρους ὄμβρους ἐξέχεε, κοινήν παρέχων αὐτῶν τὴν

σου φιλόξενο στους ξένους, ἔχοντας στὸ νοῦ σου τὴ φιλοξενία τοῦ Ἀβραάμ καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς ἰσόμετρης εὐλογίας ποὺ τοῦ χάρισε ὁ Θεὸς ὅταν τὸν φιλοξένησε καὶ τὸν περιποιήθηκε²⁴. Ἄν δὲν τὰ διαθέτεις οὔτε αὐτὰ, δῶσε του ἓνα ποτήρι κρύο νερό²⁵. τὸ δέχεται αὐτὸ ὁ Χριστὸς ἀπὸ ἑσένα καθόλου λιγότερο ἀπὸ τις ἀκριβῆς δόσεις τῶν πλουσίων. Γιατὶ δὲν προσέχει τὸ μέγεθος τοῦ δώρου, ἀλλὰ ζυγίζοντας τὴ διάθεση τῆς γνώμης ἀποδέχεται τὴν προθυμία.

Μέχρι σ' αὐτὸ ἐκτείνει τὰ ὅρια τῆς ἐλεημοσύνης, ἢ καλύτερα οὔτε ἐδῶ τὰ σταματᾷ, ἀλλὰ ἂν ἀκόμα οὔτε κι αὐτὰ τὰ διαθέτεις, καὶ σὲ κινεῖ βέβαια στὴν εὐσπλαχνία ἢ προαίρεσή σου, ἀλλὰ ἡ φτώχεια σου ἐμποδίζει τὴν προθυμία, πῆγαινε στὸν ἀσθενῆ, ἐπισκέψου τὸν φυλακισμένο, δεῖξε συμπάθεια μὲ ὅλη τὴν καρδιά σου πρὸς αὐτὸν ποὺ πάσχει ὅμοια μ' ἑσένα, στέναξε ἀπὸ τὴν ψυχὴ σου γιὰ τὸ δυστύχημα ποὺ τοῦ συνέβη, στάξε ἓνα δάκρυ γιὰ νὰ δροσιθεῖ αὐτὸς ποὺ πάσχει· γιατί ἡ βαθειὰ συμπάθεια τοῦ πλησίον ἀποτελεῖ μεγάλη παρηγοριᾶ γι' αὐτὸν ποὺ ἀντιμετωπίζει δυσφορία. Καὶ ἂν κι ἐσὺ ὁ ἴδιος βρέθηκες κάποτε σὲ ὅμοια κακᾶ, διηγώντας αὐτὸ ποὺ συνέβη στὸν ἑαυτό σου, ἐλάφρυνε τὴ συμφορὰ του. Γιατὶ καὶ μόνο ἡ συνομιλία μὲ τοὺς ὁμοιοπαθεῖς γίνεται παρηγοριᾶ γι' αὐτοὺς ποὺ πάσχουν. Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἀποστρέφεται ὁ Θεός· ὅλα τὰ δέχεται, σὲ ὅλα ἀνταποδίδει ἴσο ἔλεος, σὲ ὅλα ἀναβλύζει εὐσπλαχνία, μὲ ὅλα μᾶς συγκαλεῖ στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Βλέπεις πῶς σὲ ὅλους ὁ Κύριος τῶν ὅλων πρόσφερε αὐτὸ τὸ χάρισμα κοινό, σὲ πλούσιους, μεσαίους, φτωχοὺς, ἄπορους; Πῶς κανέναν δὲν ἐμπόδισε νὰ ἀντλεῖ ἀπὸ τις πηγές τῆς εὐσπλαχνίας του, ἀλλὰ, ὅπως τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ τὴ λάμψη τῆς σελήνης τὰ μοίρασε ἐξίσου σὲ ὅλους, καὶ τοῦ ἀέρα τὴν εὐκρασία τὴν παρέθεσε πρὸς ἴσο μοίρασμα τῆς ἀναπνοῆς, καὶ τεχνούργησε μὲ σοφία τις κανονικὲς ἐναλλαγές τῶν ἐποχῶν, καὶ ρίχνει τις ἐπικαιρὲς καρποφόρες βροχές, προσφέροντας κοινὴ τὴν ἀπόλαυση ὅλων

ἀπόλαυσιν, οὕτω καὶ τὸ τῆς ἐλεημοσύνης ἀγαθὸν καὶ
 φιλανθρωπίας εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁμοτίμως ἐξήπλωσε
 καὶ τὸν πλοῦτον δι' αὐτῶν εὐχρηστον τοῖς πλουσίοις χαρι-
 ζόμενος καὶ τὴν πενίαν οὐκ ἐμπόδιον, ἀλλὰ γε καὶ συνερ-
 5 γὸν εἰς σωτηρίαν τοῖς πένησι παρεχόμενος.

ε'. Τί οὖν; Ἄν μὲν οἱ πένητες, καθόσον αὐτοῖς προσῆν
 δυνάμεως, ἀντλήσαντες ὡσι καὶ προαποθέμενοι τὸ ἔλαιον,
 οἱ δὲ τῷ πλούτῳ πεποισθότες καὶ τῷ πλήθει τούτου στενοχω-
 ρούμενοι μηδὲν τοῦ ἐλαίου ἐμπορεύσονται, εἰ μὴ ὅσον τοῖς
 10 τραύμασιν ἐξαρκεῖ, ἃρ' ἔστιν αὐτοῖς ἀπολογίας τόπος ὑπο-
 λειπόμενος, ἢ οὐ δικαίως κατ' αὐτῶν αἰ τοῦ παραδείσου
 πύλαι συγκλεισθήσονται; Καίτοι τοῖς μὲν ἀπόροις καὶ
 πένησι καὶ ἡ παρὰ τῶν πλουτούντων μόνη ἀποστροφή ἰκα-
 νή ἔστιν αὐτοῖς ἐφελκύσαι τὸν ἄνωθεν ἔλεον· ὥσπερ γὰρ
 15 τῶν εὐθηνούντων ἡ σκληροκαρδία καὶ τὸ πρὸς τοὺς ὁμο-
 δούλους ἀφιλόφρονον τῆς δεσποτικῆς αὐτοῖς φιλανθρω-
 πίας κλείει τὰς πύλας, οὕτως ἡ πρὸς αὐτοὺς ἀσπλαγχνία
 καὶ παρόρασις τῆς θεϊκῆς δεξιώσεως τοῖς δεινοπαθοῦσιν
 ὑπανοίγει τὰς εἰσόδους. Μὴ οὖν ἑτέροις τὰς οὐρανίας
 20 πύλας ἀναπεταννύντες, ταύτας ἑαυτοῖς ἀποκλείσωμεν,
 μηδὲ ταῖς ἡμῶν ἀπαρακλήτοις συμφοραῖς λαμπρῶς ἐτέ-
 ρους ἐστιάσωμεν καὶ τῷ πένθει φαιδρύνωμεν· οἱ γὰρ πεν-
 θοῦντας καὶ πενομένους τοὺς ὁμογενεῖς οὐκ οἰκτεῖραντες,
 ἀλλ' ἀσυμπαθεῖς φανέντες αὐτοῖς, τὴν δεσποτικὴν μὲν
 25 συμπάθειαν ἐκείνοις δαψιλεστέραν πηγάζουσιν, ἑαυτῶν δὲ
 ἀποστρέφουσι. Μηδὲ τὰς μωρὰς μιμησώμεθα παρθέτους,
 ἀλλὰ τὰς φρονίμους ζηλώσαμεν· μωραὶ γὰρ ὄντως ἐκείναι,
 ὅτι τοὺς ἄνθρακας τῶν παθῶν κατασδέεσσαι καὶ τὴν φλό-
 γα τῆς παρθενίας ἀνάπτουσαι, τὸ μέγα τοῦτο καὶ πολλῆς
 30 ἐπιμελείας δεόμενον προἄγμα, ῥαδίως οὕτω κατορθούμενον
 καὶ εὐχερῶς ποριζόμενον, τὸ ἔλαιον οὐ προσελάβοντο. Μὴ
 ὁμοιώσωμεν ἑαυτοὺς ταῖς παραφρονούσαις παρθένοις, ἵνα

αὐτῶν, ἔτσι καὶ τὸ ἀγαθὸ τῆς ἐλεημοσύνης καὶ τῆς φιλανθρωπίας τὸ ἄπλωσε ἐξίσου σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ χαρίζοντας μὲ αὐτὰ τὸν πλοῦτο γιὰ νὰ χρησιμοποιεῖται καλῶς ἀπὸ τοὺς πλουσίους, καὶ τὴ φτώχεια τὴν παρέχει ὄχι ἔμπόδιο, ἀλλὰ καὶ συνεργὸ γιὰ τὴ σωτηρία τῶν φτωχῶν.

5. Τί λοιπόν; Ἄν οἱ φτωχοί, κατὰ τὴ δυνατότητα ποῦ ἔχουν, ἀντλήσουν καὶ προαποθηκεύσουν τὸ λάδι τους, ἐνῶ ὅσοι στηρίζονται στὸν πλοῦτο τους καὶ δὲν ἔχουν χώρους γι' αὐτὸ δὲν διαθέσουν σταγόνα λαδιοῦ, παρὰ μόνο ὅσο ἀρκεῖ γιὰ τὰ τραύματα, ἄραγε ἀπομένει γι' αὐτοὺς μέρος γιὰ τὴν ἀπολογία τους, ἢ δὲν θὰ κλείσουν δίκαια γι' αὐτοὺς οἱ πόρτες τοῦ παραδείσου; Ἄν καὶ βέβαια γιὰ τοὺς ἄπορους καὶ τοὺς φτωχοὺς καὶ μόνο ἢ ἀποστροφή τους ἀπὸ τοὺς πλούσιους εἶναι ἱκανὴ νὰ προσελκύσει τὴν εὐσπλαχνία ἀπὸ τὸν οὐρανό. Ὅπως δηλαδὴ ἡ σκληροκαρδία τῶν πλουσίων καὶ ἡ ἔλλειψη εὐσπλαχνίας πρὸς τοὺς ὁμοδόουλους τους κλείνει γι' αὐτοὺς τὶς πύλες τῆς εὐχπλαχνίας τοῦ Κυρίου, ἔτσι ἡ ἀσπλαχνία πρὸς αὐτοὺς καὶ ἡ ἀδιαφορία ἀνοίγει σ' αὐτοὺς ποῦ δεινοπαθοῦν τὶς εἰσόδους γιὰ τὴ θεϊκὴ ὑποδοχή. Μὴ λοιπόν, ἀνοίγοντας διάπλατα γι' ἄλλους τὶς οὐράνιες πύλες, κλείσομε αὐτὲς γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας, οὔτε μὲ τὶς ἀπαρηγόρητες συμφορὲς μας παραθέσομε γεῦμα λαμπρὸ σὲ ἄλλους καὶ μὲ τὴ λύπη μας τοὺς δώσομε χαρὰ. Γιατί αὐτοὶ ποῦ δὲν λυποῦνται τοὺς συνανθρώπους τους ποῦ πενθοῦν καὶ ὑποφέρουν ἀπὸ πείνα, ἀλλὰ φάνηκαν ἀσυγκίνητοι πρὸς αὐτούς, γι' αὐτοὺς βέβαια ἐκπηγάζουν πλουσιότερη τὴ συμπάθεια τοῦ Κυρίου, τὴν ἀποστρέφουν ὅμως ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τους. Οὔτε νὰ μιμηθοῦμε τὶς μωρὲς παρθένες, ἀλλὰ νὰ γίνομε ζηλωτὲς τῶν φρονίμων. Γιατί ὑπῆρξαν πράγματι μωρὲς ἐκεῖνες, ἀφοῦ, ἐνῶ ἔσθησαν τοὺς ἀνθρακες τῶν παθῶν καὶ ἀναψαν τὴ φλόγα τῆς παρθενίας, αὐτὸ τὸ μεγάλο πρῶγμα ποῦ χρειάζεται μεγάλη ἐπιμέλεια, δὲν πῆραν μαζί τους τὸ λάδι²⁶, πρῶγμα ποῦ τόσο εὐκόλα καταρθώνεται καὶ ἀποκτᾶται μὲ εὐκολία. Ἄς μὴν ἔξομοιώσομε τοὺς ἑαυτοὺς μας μὲ τὶς ἀνόη-

26. Ματθ. 25, 1-13.

μή, τὸν καιρὸν τῆς βασιλείας καιρὸν ἐμπορίας ποιούμενοι, τοῦ νυμφῶνος ἀποπεμφθῶμεν, ἵνα μὴ ἀκούσωμεν, «οὐκ οἶδα ὑμᾶς».

Ἐὰν γὰρ τὸν πένητα οὐ διαθρέψωμεν, οὐδὲ τὸν ἄστε-
5 γον ὑπὸ στέγην εἰσδεξώμεθα, τὸν ῥιγοῦντα οὐκ ἐνδύσω-
μεν, οὐδὲ τὸν ξένον εἰσοικισώμεθα, ἂν οὐδὲ ψυχροῦ ὕδα-
τος τὸν διψῶνα ποτίσωμεν, οὐκ ἐπισκεψώμεθα τὸν ἀσθε-
νουῦντα, οὐδὲ τὸν ἐν φυλακῇ, οὐδ' ἐφ' οἷς ἐκεῖνοι κακῶς
πάσχουσιν ἡμεῖς συναλγήσωμεν, ἐλεύσεται ὁ κριτῆς ἐπὶ
10 θρόνου δόξης καὶ ἐρεῖ (ἀλλὰ μηδενὶ ἡμῶν εἶη, Κύριε, ταύ-
της ἀκοῦσαι τῆς ὀδυνηρᾶς καὶ πικρᾶς φωνῆς), «πορεύ-
εσθε», λέγων, «ἂπ' ἐμοῦ, οἱ κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώ-
νιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐ-
τοῦ· ἐπέίνασα γὰρ καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα
15 καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με· ξένος ἦμην καὶ οὐ συνηγάγετέ με·
γυμνός καὶ οὐ περιεβάλετέ με· ἀσθενής καὶ ἐν φυλακῇ καὶ
οὐκ ἐπεσκέψασθέ με». Μὴ οὖν οὕτως ἑαυτοὺς ἀθλίως δια-
θῶμεν, ἀγαπητοί, ὥστε τοιαύταις βαρείαις ἀπειλαῖς ὑπε-
νεχθῆναι· κἂν γὰρ ἀποκριθέντες εἴπωμεν (αἶ, αἶ, μεθ' ὅσων
20 δακρῶν καὶ στεναγμῶν), «Κύριε, πότε σὲ εἶδομεν πεινῶν-
τα ἢ διψῶντα ἢ ξένον ἢ γυμνὸν ἢ ἀσθενῆ καὶ ἐν φυλακῇ
καὶ οὐ διηκονήσαμέν σοι;», τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς
(ἀλλὰ μὴ ἡμῖν, Κύριε, μὴ ἡμῖν), «ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε
ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε».

25 ζ. Ἀκούεις, ἄνθρωπε, τῆς φοβερᾶς ἐκείνης καὶ ἀπαρα-
κλήτου ἀπειλῆς καὶ οὕπω τοῖς δεομένοις ἐπαρκεῖς; Χριστῷ
δανείζεις ἐκείνοις κιχρῶν, καὶ οὐ σπουδῇ τοῦτο πολλῇ
ἐκτελεῖς; Ἀρᾶς καὶ σκότους καὶ κολάσεως διηνεκοῦς τὴν
ἀσπλαγχνίαν ὑπέκκαυμα ὄρας, τὴν εὐσπλαγχνίαν δὲ βασι-
30 λείας οὐρανῶν ἀντάλλαγμα καὶ ταύτην μὲν παρορᾶς, εἰς

27. Ματθ. 25, 12.

28. Ματθ. 25, 41-43.

τες παρθένες, ὥστε νὰ μὴ συμβεῖ, κάνοντας τὸν καιρὸ τῆς βασιλείας καιρὸ ἐμπορίου, νὰ ἐκδιωχθοῦμε ἀπὸ τὸν νυμφῶνα, γιὰ νὰ μὴν ἀκούσομε, «δὲν θὰ σᾶς γνωρίζω»²⁷.

Ἄν δηλαδή δὲν δώσομε τροφὴ στὸν φτωχό, οὔτε δεχθοῦμε κἄτω ἀπὸ τὴ στέγη μας τὸν ἄστεγο, οὔτε ντύσομε αὐτὸν ποὺ τρέμει ἀπὸ τὸ κρύο, οὔτε δεχθοῦμε στὸ σπίτι μας τὸν ξένο, ἂν δὲν δώσομε στὸ διψασμένο νὰ πιεῖ οὔτε ἓνα ποτήρι κρύο νερό, οὔτε ἐπισκεφθοῦμε τὸν ἀσθενῆ ἢ τὸν φυλακισμένο, οὔτε καὶ πονέσομε μαζὶ μὲ ἐκείνους ποὺ ὑποφέρουν, θὰ ρθεῖ ὁ κριτῆς ἐπάνω στὸ θρόνο τῆς δόξας του καὶ θὰ πεῖ (ἀλλ' εἴθε, Κύριε, νὰ μὴ συμβεῖ σὲ κανένα ἀπὸ ἐμᾶς ν' ἀκούσομε αὐτὸν τὸν ὀδυνηρὸ καὶ σκληρὸ λόγο): «Φύγετε μακριὰ ἀπὸ ἐμένα, σεῖς οἱ καταραμένοι, καὶ πηγαίνετε στὴν αἰώνια φωτιά, ποὺ ἔχει ἐτοιμασθεῖ γιὰ τὸ διάβολο καὶ τοὺς ἀγγέλους του· γιατί πείνασα καὶ δὲν μοῦ δώσατε νὰ φάγω· δίψασα καὶ δὲν μοῦ προσφέρετε νερό· ἦμουν ξένος καὶ δὲν μὲ περιμαζέψατε· ἦμουν γυμνὸς καὶ δὲν μὲ ντύσατε· ἦμουν ἄρρωστος καὶ φυλακισμένος καὶ δὲν μὲ ἐπισκεφθήκατε»²⁸. Ἄς μὴ φέρομε λοιπόν, ἀγαπητοί μου, τὸν ἑαυτὸ μας σ' αὐτὴ τὴν ἄθλια θέση, ὥστε νὰ δεχθοῦμε τέτοιες βαριεὲς ἀπειλές. Γιατί, κι ἂν ἀποκριθοῦμε (ἀλλοίμονο μὲ πόσα δάκρυα καὶ στεναγμούς) καὶ ποῦμε, «Κύριε, πότε σὲ εἶδαμε πεινασμένο ἢ διψασμένο ἢ ξένο ἢ γυμνὸ ἢ ἀσθενῆ καὶ φυλακισμένο καὶ δὲν σὲ ὑπηρετήσαμε;», τότε θ' ἀποκριθεῖ σ' αὐτοὺς (ἀλλὰ ὄχι σ' ἐμᾶς, Κύριε, ὄχι σ' ἐμᾶς): «Ἐφόσον δὲν τὸ κάνατε σὲ ἓναν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀσήμαντους, δὲν τὸ κάνατε οὔτε σ' ἐμένα»²⁹.

6. Ἀκοῦς, ἄνθρωπε, ἐκείνη τὴ φοβερὴ καὶ ἀπαρηγόρητη ἀπειλὴ καὶ δὲν προσφέρεις ἐπαρκῆ βοήθεια σὲ ἐκείνους ποὺ ἔχουν ἀνάγκη; Δανείζεις στὸν Χριστὸ δανείζοντας σ' ἐκείνους καὶ δὲν τὸ κάνεις αὐτὸ μὲ προθυμία πολλή; Βλέπεις ὅτι εἶναι προσάναμμα κατάρας καὶ σκότους καὶ κόλασης ἀδιάκοπης ἢ ἀσπλαχνία, ἐνῶ ἡ εὐσπλαχνία εἶναι τὸ ἀντάλλαγμα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, κι αὐτὴν βέβαια τὴν παραβλέπεις, καὶ στρέφεις τὴν

29. Ματθ. 25, 44-45.

ἐκείνην δὲ ἀφορᾶς; Μὴ σύ γε, εἰάν ἐμοὶ πείθῃ, μᾶλλον δέ, εἰάν ταῖς τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ἐντολαῖς καὶ ἐπαγγελίαις πειθαρχῆς· καὶ γὰρ φησιν, ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐκ δεξιῶν, «Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα καὶ ἐποίησατέ με· ξένος ἦμην καὶ συνηγάγετέ με· γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με· ἠσθένησα καὶ ἐπεσκέψασθέ με· ἐν φυλακῇ ἦμην καὶ ἤλθετε πρὸς με. Ἐφ' ὅσον γὰρ ἐποιήσατε 10 ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε». Εἶδες χρηστότητα; εἶδες φιλανθρωπίαν; πῶς εἰς ἑαυτὸν ἀναδέχεται τὰ τῶν πενήτων; πῶς οἰκειοποιεῖται τὴν εὐεργεσίαν; Τί τοῦτο; Ἴνα κἀκείνους τῆς πολλῆς αἰσχύνης καὶ ἀθυμίας κουφίσῃ καὶ σὲ προθυμότερον εἰς τὴν ἐκείνων 15 εὐεργεσίαν παρασκευάσῃ καὶ πολυπλασίονα καὶ δαψιλεστέρα σοι παράσῃ τὴν ἀντιμισθίαν, ὡς οὐχ ὁμόδουλον μόνον, ἀλλὰ δι' αὐτοῦ καὶ τὸν κοινὸν δεσπότην εὐεργητηκότι. Εἶδες συγκατάβασιν; εἶδες δεσπότην συμπάθειαν; Οὐκ αἰσχύνεται συνδούλων σου καὶ ἀδελφῶν τάξιν καὶ 20 κλῆσιν ὑπεισιέναι, ἵνα σε τῶν ἀγγέλων συνόμιλον δείξῃ. Οὐκ αἰσχύνεται τροφέα καὶ προνοητήν, ὁ ἐμπιπλὰς πᾶν ζῶον εὐδοκίας, διομολογεῖν, ἵνα σε παραδείσου πολίτην ποιήσῃ· «ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν», καί, «ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων», διαρρήδην βοᾷ, «ἐμοὶ ἐποιήσατε»· «δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν». Ἀκούεις προσκαλουμένου; διανάστηθι, ἐτοιμάσθητι καὶ «Μὴ ὑπερβάλλου ἡμέραν ἐξ ἡμέρας», τὸ λόγιόν σε συμπαραίνει· «ἐξαπίνης γὰρ ἐλεύσεται ἡ ὀργὴ 30 Κυρίου καὶ ἐν καιρῷ ἐκδικήσεως ἐξολῆ».

ζ. Διὸ σπεύσωμεν, ἀδελφοί, παρασκευασώμεθα. Συγ-

προσοχή σου στην πρώτη; Μὴν τὸ κάνεις αὐτὸ σὺ, ἂν πείθεσαι σ' ἐμένα, ἢ μᾶλλον ἂν πειθαρχεῖς στίς ἐντολές και στίς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ και Σωτήρα μας. Γιατί λέγει, ὅτι ὁ βασιλιάς θὰ πεί σέ ἐκείνους πού θὰ εἶναι στὰ δεξιά του· «Ἐλᾶτε, σεῖς οἱ εὐλογημένοι ἀπὸ τὸν Πατέρα μου, κληρονομηστε τὴ βασιλεία πού ἔχει ἐτοιμασθεῖ για σᾶς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ κόσμου· γιατί πείνασα και μοῦ δώσατε νὰ φάγω· δίψασα και μοῦ δώσατε νὰ πιῶ νερό· ἦμουν ξένος και με περιμαζέψατε· ἦμουν γυμνός και με ντύσατε· ἦμουν ἄρρωστος και μ' ἐπισκεφτήκατε, ἦμουν στή φυλακὴ και ἦρθατε κοντά μου»³⁰. «Ἐφόσον τὸ κάνατε αὐτὸ σ' ἓναν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀσήμαντους ἀδελφούς μου, τὸ κάνατε σ' ἐμένα»³¹. Εἶδες ἀγαθότητα, εἶδες φιλανθρωπία; Πῶς μεταφέρει στὸν ἑαυτὸ του τὴν ὑπόθεση τῶν φτωχῶν; Πῶς οἰκειοποιεῖται τὴν εὐεργεσία; Γιατί αὐτό; Μὲ σκοπὸ και ἐκείνους νὰ τοὺς ἀνακουφίσει ἀπὸ τὴν πολλὴ ντροπὴ και λύπη, και ἐσένα νὰ σέ κάνει πιὸ προθυμο πρὸς τὴν εὐεργεσία ἐκείνων και νὰ παράσχει σ' ἐσένα πολλαπλάσια και πλουσιότερη ἀνταμοιβή, ὅχι μόνο σάν ὁμόδουλο, ἀλλὰ μέσω αὐτοῦ και σάν εὐεργέτη τοῦ κοινοῦ Κυρίου. Εἶδες συγκατάβαση, εἶδες συμπάθεια Δεσπότη; Δὲν ντρέπεται νὰ περιέλθει στήν τάξη τῶν συνδούλων και ἀδελφῶν σου, γιὰ νὰ σέ ἀναδείξει συνόμλο τῶν ἀγγέλων. Δὲν ντρέπεται νὰ σέ ὁμολογήσει τροφῆα και προνοητὴ του, αὐτὸς πού γεμίζει κάθε ζωντανὸ ἀπὸ αὐτά πού ἐπιθυμεῖ³², γιὰ νὰ σέ κάνει πολίτη τοῦ παραδείσου. Γιατί λέγει· «Ἐπείνασα και μοῦ δώσατε νὰ φάγω»³³, και «Ἐφόσον τὸ κάνατε σ' ἓναν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀδελφούς μου τοὺς ἀσήμαντους», φωνάζει ὀλοφάνερα, «τὸ κάνατε σ' ἐμένα»³⁴. «Ἐλᾶτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατέρα μου, κληρονομηστε τὴ βασιλεία πού ἔχει ἐτοιμασθεῖ για σᾶς»³⁵. Ἀκοῦς αὐτὸν πού σέ προσκαλεῖ; Σήκου ἐπάνω, ἐτοιμάσου και «Μὴν ἀναβάλλεις ἀπὸ μέρα σὲ μέρα», σὲ συμβουλεύει ὁ ἱερός λόγος· «γιατί θὰ ξεσπάσει ξαφνικὰ ἡ ὀργὴ τοῦ Κυρίου και θὰ σέ ἀφανίσει τὴν ὥρα τῆς ἐκδίκησής του»³⁶.

7. Γι' αὐτό, ἀδελφοί μου, ἄς διαστοῦμε, ἄς ἐτοιμασθοῦμε. " Ἀς

33. Ματθ. 25, 35. 34. Ματθ. 25, 40. 35. Ματθ. 25, 34. 36. Σοφ. Σειρ. 5, 7.

καλεσώμεθα τοὺς πένητας, καὶ παρ' αὐτῶν τὸ ἔλαιον ἐμπο-
 ρευσώμεθα, ἵνα τὰς λαμπάδας ἀσβέστους φυλάξωμεν καὶ
 τῆς μακαρίας ταύτης φωνῆς ἐπακούσωμεν καὶ τῆς εὐλο-
 γίας κριθῶμεν ἐπάξιοι. Εὖ ποιήσον τὸν πένητα, εἰ καὶ μὴ
 5 διὰ τὴν ἔμφυτον καὶ κεχρεωστημένην εὐσπλαγχνίαν τῷ
 ὁμογενεῖ, ἀλλ' ἵνα τὴν ἀντιμισθίαν εὕρης, εἰ δ' οὖν μὴ διὰ
 τοῦτο, ἀλλ' ἵνα τὴν κόλασιν ἐκφύγῃς καὶ τοῦ πυρὸς ἐκεί-
 νου ῥυσθῆς. Τί τούτου κερδαλεώτερον ἢ εὐκοπώτερον,
 πτωχὸν ἐλεῆσαι καὶ Χριστὸν δι' αὐτοῦ χρεώστην ποιῆσαι;
 10 Τί δὲ μακαριώτερον, κοινωνὸν λαβεῖν τῆς τραπέζης καὶ
 Χριστῷ συνεστιασθῆναι καὶ τοῦ νυμφῶνος ἄξιον
 κριθῆναι; Τίς οὗτος ἄφρων καὶ ταλαίπωρος, ὃς οὕτως εὐώ-
 νως τε καὶ κατὰ χεῖρας τῆς τηλικαύτης συνεστιάσεως ἀξι-
 ούμενος καὶ δόξης ἀδιαδόχου καὶ σωτηρίας δεικνύμενος
 15 μέτοχος, ὁ δὲ ταῦτα παρατρέχει, ῥεύματι παρασυρόμενος
 ἀσπλαγχνίας, εἰς Ἄδου δὲ πέταυρον, ὃ λέγεται, καταφέρε-
 ται; Πῶς δ' οὐκ ἄθλιος, ὃς οὐ συνήσῃ χρῆναι πάντα τὰ
 πρόσκαιρα προῖεσθαι μακρᾶς ἔνεκα τῆς ἐκεῖθεν εὐμοιρίας
 καὶ μὴ τοῦ κλήρου τῶν σωζομένων οἰκτρῶς ἀπελαύνεσθαι;
 20 Ὅτε δὲ καὶ μικρὰ τῶν προσκαίρων ἀπαιτούμεθα, τροφήν
 καὶ πόμα καὶ ῥάκος καὶ στέγην καὶ θῆμα ποδός καὶ τὸ
 συναλγῆσαι τοῖς πάσχουσιν, ἵνα βασιλείαν αὐτὴν οὐρανῶν
 ἀντιλάβωμεν, ἡμεῖς δὲ οὐ προαιρούμεθα, ἄρα καταλιμπά-
 νει τοῦτο παραπληξίας ἢ ἀθλιότητος ὑπερβολήν; Ἡ οὐκ
 25 αὐτοὶ καθ' ἑαυτῶν ψηφοφοροῦμεν τὴν ἀπόφασιν καὶ πά-
 σης ἑαυτοὺς ἀλλοτριοῦν συμπαθείας ἔργον εἰσάγομεν;

ἦ. Τί συνέχεις τὸν πλοῦτον, ἄνθρωπε, καὶ κατορού-
 σεις ἐν γῆ καὶ ταῖς φροντίσιν ἐπαγρουπνεῖς καὶ λογοθετεῖς
 τὰ μὴ παρὰ σοί, μὴ δ' ὧν κυρία ἢ βούλησις, ἐπαυξήσεις
 30 οἴκων καὶ πολυπλασιασμοὺς χρημάτων καὶ προκοπὰς
 ἀξιομάτων ἀνατυπούμενος καὶ φαντασιούμενος καὶ δι-

καλέσομε τοὺς φτωχοὺς κι ἄς ἀγοράσομε ἀπὸ αὐτοὺς τὸ λάδι, γιὰ νὰ διατηρήσομε ἀναμμένες τὶς λαμπάδες, καὶ ν' ἀκούσομε ἐκείνη τὴ μακάρια φωνὴ καὶ νὰ κριθοῦμε ἄξιοι τῆς εὐλογίας. Εὐεργέτησε τὸν φτωχό, κι ἂν ἀκόμα ὄχι ἐξαιτίας τῆς ἔμφυτης καὶ χρεωστούμενης εὐσπλαχνίας πρὸς τὸν συνάνθρωπό σου, τουλάχιστο γιὰ νὰ ἐπιτύχεις τὴν ἀνταμοιβή, κι ἂν ὄχι γι' αὐτό, ἀλλὰ γιὰ ν' ἀποφύγεις τὴν κόλαση καὶ νὰ σωθεῖς ἀπὸ ἐκείνη τὴ φωτιά. Τί ὑπάρχει μεγαλύτερο κέρδος ἀπὸ αὐτὸ ἢ πιὸ εὐκόλο, τὸ νὰ ἐλεήσεις τὸν φτωχὸ καὶ μέσω αὐτοῦ νὰ καταστήσεις ὀφειλέτη σου τὸν Χριστό; Καὶ τί εἶναι πιὸ μακάριο, τὸ νὰ κάνεις αὐτὸν κοινωνὸ τοῦ τραπεζιοῦ σου, καὶ γι' αὐτὸ νὰ γίνεις ὁμοτράπεζος τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ κριθεῖς ἄξιος τοῦ νυμφώνα του; Ποιὸς εἶναι τόσο ἀνόητος καὶ μαζί ἀξιολύπητος, ὁ ὁποῖος, ἐνῶ μὲ τόσο μικρὸ τίμημα καὶ μέσα στὴ δυνατότητά του γίνεσαι ἄξιος μιᾶς τόσο μεγάλης συνεστίασης καὶ ἀναδεικνύεται μέτοχος δόξας αἰώνιας καὶ σωτηρίας, αὐτὸς ὅμως αὐτὰ τὰ παραβλέπει, παρασυρμένος ἀπὸ τὸ ρεῦμα τῆς ἀσπλαχνίας, καὶ πέφτει ὀρμητικὰ στὴ λεγόμενη καταπακτὴ τοῦ "Αδῆ"³⁷; Πῶς δὲν εἶναι ἄθλιος αὐτὸς ποὺ δὲν ἀντιλαμβάνεται ὅτι πρέπει νὰ ἐγκαταλείψει ὅλα τὰ πρόσκαιρα γιὰ χάρη τῆς μακρᾶς ἐκεῖ εὐδαιμονίας καὶ νὰ μὴν ἐκδιωχθεῖ οἰκτροῦ ἀπὸ τὴν μερίδα τῶν σωζομένων; "Ὅταν, ἐνῶ μᾶς ζητοῦνται μικρὰ ἀπὸ τὰ πρόσκαιρα, τροφή καὶ ποτὸ καὶ ράκος καὶ στέγη καὶ πορεία ποδιῶν καὶ συμπόνια γιὰ ὅσους πάσχουν, γιὰ νὰ λάβομε ὡς ἀμοιβὴ τὴ βασιλεία τῶν ουρανῶν, καὶ ἐμεῖς δὲν θέλομε, ἄραγε ἀφήνει αὐτὸ ὑπόλοιπο ὑπερβολικῆς παρανοϊκότητος καὶ ἀθλιότητος; "Ἡ δὲν βγάζομε τὴν ἀπόφαση εἰς βάρος μας ἐμεῖς οἱ ἴδιοι καὶ ἐργαζόμαστε γιὰ νὰ ἀποξενώσομε τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ κάθε συμπάθεια;

8. Γιατί, ἄνθρωπε, κρατᾶς τὸν πλοῦτο καὶ τὸν θάβεις στὴ γῆ³⁸ καὶ φροντίζεις ἄγρυπνα καὶ λογαριάζεις ὅσα δὲν εἶναι στὸ χέρι σου, οὔτε ἐξουσιάζονται ἀπὸ τὴ θέλησή σου, ἐπεκτάσεις σπιτιῶν καὶ πολλαπλασιασμοὺς χρημάτων, σχεδιάζοντας καὶ φανταζόμε-

38. Πρὸβλ. Ματθ. 25, 18.

λοῖς αὐτὸν ὑπάγων κακοῖς, ταῖς τε καθημεριναῖς μερί-
 μναις συνεχόμενος τε καὶ διασπώμενος καὶ τῆς μελλούσης
 κρίσεως τήν, ἐφ' οἷς φιλοπλουτεῖς τε καὶ φαντασιοκοπεῖς,
 κατάκρισιν ἐκδεχόμενος καὶ ταύτῃ δαπανώμενος τε καὶ
 5 συντηκόμενος; Τί προστέτηκας τῇ γῆ καὶ τοῖς ἐν γῆ ἀπορ-
 ρέουσιν, ἐκεῖ προσηλῶν τὴν καρδίαν, ὡς τὸ κυριακὸν
 λόγιον, ἔνθα ὁ θησαυρός σου κατορῶνεται; Τί τῆς κολά-
 σεως σεαυτῷ θησαυρίζεις ὄνια καὶ τὸ πῦρ ἐκεῖνο πλέον
 ἐκκαίεις, ἀσπλάχνῳ γνώμῃ ἀναρριπιζόμενον καὶ ἀσυμ-
 10 παθεῖ τρόπῳ εἰς σὴν δαπάνην τρεφόμενόν τε καὶ ἐπαυξό-
 μενον; Τί, τῶν ἄλλων λιμῶν τηκομένων, αὐτὸς ἐντροφᾶς
 καὶ τὴν φύσιν ἐνοχλεῖς καὶ τὴν γαστέρα στενοχωρεῖς καὶ
 σάρκα παινεις καὶ σῶμα παχύνεις, εἰς σκωλήκων βορὰν
 οὐδὲ μετὰ βραχὺ προκεισόμενον καὶ εἰς κόνιν λεπτυνθη-
 15 σόμενον; Τί δὲ τὰς ὀφρυῦς ἀνασπᾶς καὶ τὰς γνάθους φυσαῖς
 καὶ ἀποβλέπεις δεσποτικόν, τό, «γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύ-
 ση», ἐπιλαθόμενος ἢ παρωσάμενος καὶ τὸ «ἄνθρωπος
 ματαιότητι ὡμοιώθη, αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὡσεὶ σκιᾶ παρά-
 γουσι»; Τί δὲ παρορᾶς τὸν πεινῶντα καὶ βδελύσσει τὸν
 20 πένητα; ὅτι πλέον αὐτῶν ἐνετρούφησας ἢ μᾶλλον ὅτι τὰς
 ἐκείνων ἀναγκαίας τροφᾶς εἰς τὴν σὴν ἐδαπάνησας ἄσω-
 τον τρυφήν καὶ τῷ κόρῳ τὸν κόρον μεθύσκων ἄπορον
 αὐτοῖς παρεσκευάσας τὴν πόσιν; ὅτι τὰς ἀλλοτρίας συμ-
 φορᾶς ἰδίας ἔθου εὐφροσύνας; Ταῦτ' ἄ σε τοῦ πλησίον
 25 ὑπερόπτην ποιεῖ; ταῦτα κατεπαίρεσθαι κινεῖ τῶν ὁμογε-
 νῶν; ταῦτα παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν ἀναπεῖθει ὑπερφρονεῖν καὶ
 τοῦ σωφρονεῖν καταφρονεῖν; Ἐφ' οἷς ἔδει στένειν, ἐφ' οἷς
 σκυθρωπάζειν, ἐφ' οἷς κόπτεσθαι καὶ μετανοεῖν, ἐπὶ τού-

39. Πρὸβλ. Λουκᾶ 12, 34.

40. Γέν. 3, 19.

41. Ψαλμ. 143, 4.

νος προαγωγές σέ ἀξιώματα, καί θέτοντας τόν ἑαυτό σου κάτω ἀπό διπλά κακά, καί κυριευόμενος καί διασπόμενος ἀπό καθημερινές μέριμνες, καί ἀποδεχόμενος τή μέλλουσα κατάκριση ἐξαιτίας τῆς ἀγάπης σου καί τῆς φαντασμοποιίας σου γιά τόν πλοῦτο, κι ἀπό αὐτή τή μέριμνά σου καταβάλλεσαι καί καταλειώνεις; Γιατί καταλειώνεις καί γιά τή γῆ καί γιά ὅσα καταλήγουν στή γῆ, προσηλώνοντας ἐκεῖ τήν καρδιά σου, ὅπως λέγει ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, ἐκεῖ ὅπου ἔχεις θάψει τόν θησαυρό σου;³⁹ Γιατί θησαυρίζεις γιά τόν ἑαυτό σου ψώνια τῆς κόλασης καί ἀνάβεις περισσότερο τή φωτιά ἐκείνη, πού ἀναρριπίζεται μέ τήν ἀσπλαχνη γνώμη καί μέ τήν ἔλλειψη συμπάθειας τρέφεται καί ἐπαυξάνεται γιά τή δική σου ἐξολόθρευση; Γιατί, ἐνῶ οἱ ἄλλοι λειώνουν ἀπό τήν πείνα, ἐσύ παραδίνεσαι στίς ἀπολαύσεις, καί ἐνοχλεῖς τή φύση καί τὸ στομάχι στενοχωρεῖς καί τή σάρκα σου παχαίνει καί τὸ σῶμα πρὸς τροφή τῶν σκουληκιῶν, πού δὲν θ' ἀργήσει καθόλου νὰ γίνει καί νὰ διαλυθεῖ σέ σκόνη; Γιατί σηκώνεις τὰ φρύδια καί φουσκώνεις τὰ μάγουλα καί κοιτᾶζεις μέ βλέμμα ἀφεντικοῦ, ξεχνώντας ἢ παραβλέποντας τό, «Χῶμα εἶσαι καί σὸ χῶμα θὰ καταλήξεις»⁴⁰, καί τὸ ἄλλο, «Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὅμοιος μέ τή ματαιότητα, καί οἱ ἡμέρες του περνοῦν ὅπως ἡ σκιά»⁴¹; Γιατί παραβλέπεις τόν πεινασμένο καί σιχένεσαι τόν φτωχό; Ἐπειδὴ περισσότερο ἀπὸ αὐτοῦς ἔζησες στήν ἀπόλαυση, ἢ μᾶλλον ἐπειδὴ τίς ἀπαραίτητες γιά ἐκείνους τροφές τίς δαπάνησες στίς δικές σου ἀσωτεῖες, καί μεθώντας μέ τόν κορεσμό τόν κορεσμό ἔκανες γι' αὐτοῦς ἀδύνατη τήν πόση; Ἐπειδὴ τίς συμφορές τῶν ἄλλων τίς ἔκανες δικές σου εὐφροσύνες; Αὐτὰ σέ κάνουν νὰ φέρεσαι ὑπεροπτικά πρὸς τόν πλησίον; Αὐτὰ σέ ὠθοῦν νὰ δείχνεις τή μεγάλη ἔπαρσή σου πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς σου; Αὐτὰ, ἀντίθετα μ' αὐτὸ πού πρέπει νὰ φρονεῖς, σέ πείθουν νὰ ὑπερηφανεύεσαι καί νὰ περιφρονεῖς τή σωφροσύνη; Αὐτὰ γιά τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ στενάζεις, αὐτὰ γιά τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ εἶσαι σκυθρωπός, αὐτὰ γιά τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ παραδίνεσαι σέ κοπετό καί νὰ μετανοεῖς, γι' αὐτὰ ὑπερηφανεύεσαι μέ ἀγερωχία καί πνέεις τὸ φοβερὸ ἄλαζο-

τοῖς ἀγερώχως γαυριᾶς καὶ τὸν ὄγκον τοῦ φυχήματος πνέεις φοβερόν ἴσως καὶ κατὰ τοῦ λυμώττοντος, οὐ καὶ τοῖς λίαν φιλοκόμποις τὸ πειραῖσθαι κατευμεγεθεῖν ἔκπτωσις λογίζεται τῆς σεμνότητος;

5 θ. Οὐκ οἶδας ὅτι τούτων ἀπάντων αἱ βίβλοι τὰς ἀπογραφὰς φέρουσιν; Οὐκ οἶδας ὅτι ἀγγέλους ἔχεις τοὺς τὰ σὰ πολιτεύματα λεπτομερῶς ἐπισκοποῦντας καὶ διαγράφοντας; Οὐκ οἶδατε ὅτι ἐνώπιον αὐτῶν ἕξαρονοι τῶν πράξεων ἐγενόμεθα τῶν τοῦ πονηροῦ καὶ αὐτῷ μὲν ἀπεταξάμεθα, 10 συνθήκας δὲ ἐθέμεθα πρὸς Θεὸν κατὰ τὰς αὐτοῦ βιοῦν ἐντολάς; Πῶς οὖν τὰς συνθήκας ἀθετεῖς, ἃ δὲ διέπτυσας, ταῦτα πράττειν πάλιν οὐκ ἀποκνεῖς; Πῶς δὲ τὸν φιλόανθρωπον δεσπότην φεύγεις, πρὸς δὲ τὸν τύραννον καταφεύγεις; Ἐκεῖνος, ἐὰν ὑπὸ τὴν ἰδίαν σε τυραννίδα λάβῃ, σκότος καὶ 15 σκώληκα καὶ βρυγμὸν ὀδόντων προξενεῖ καὶ τέρεται τούτῳ, ἵνα μὴ μόνος εἶῃ τὴν κόλασιν ἐκπληρῶν, ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς δόξης καὶ τῶν ὄλων κηδεμῶν παράδεισον κληροδοτεῖ καὶ φῶς ὑπέρλαμπρον χορηγεῖ, εἰς τε τὴν μετ' ἀγγέλων συναυλίαν πολιτογραφεῖ. Σὺ δὲ τούτων μὲν κατα- 20 φρονεῖς, εἰς ἐκεῖνα δὲ προθύμως χωρεῖς, κἀκείνων μὲν ἀμελεῖς, ταῦτα δὲ ἐπιποθεῖς; καὶ ὑπὲρ ὧν μὲν σοι πλουσίως αἱ εὐεργεσίαι καταβάλλονται οὐδὲ πόδα κινεῖς, οἷς δὲ κόλασις καὶ καταδίκη ἐπακολουθεῖ, ταῦτα σεαυτῷ ἐργολαβῶν ἀθλίως φιλοπονεῖς; Βλέπεις πρὸς οἷα κακῶν ἐκτρα- 25 χηλιζόμεθα καὶ τίνα τίνων ἀμειδόμεθα; Οὐ χρύσεια γὰρ χαλκείων, ὡς ἂν φαῖεν οἱ ὀμηρίζοντες, ἀλλὰ τῶν φθαροῦν τὰ ἄφθαρτα καὶ τῶν ἐπικήρων τὰ αἰώνια προιέμεθα, ναὶ μὴν καὶ τῶν ἐπιμόχθων ἡδονῶν καὶ φαύλων παθῶν τὰ ὄντως ὄντα καλὰ καὶ ἀγαθὰ καὶ μακάρια προδιδόαμεν, ὅτε 30 τῶν πενήτων οὐ προνοούμεθα, οὐδὲ τῶν πτωχῶν ἐπιμελούμεθα ἢ τῶν ἀπόρων οὐ προϊστάμεθα, ἂν τῶν ἀσθενῶν οὐκ

νικὸ φούσκωμά σου καὶ τὴν ἔπαρση ἴσως καὶ ἐναντίον ἐκείνου ποὺ πεθαίνει ἀπὸ τὴν πείνα, πράγμα ποὺ καὶ γι' αὐτοὺς ποὺ ἀγαποῦν ὑπερβολικὰ νὰ καυχῶνται, ἢ ἀπόπειρα νὰ δείξουν τὴ μεγαλοκαύχηση τους θεωρεῖται ἔκπτωση τῆς σεμνότητος;

9. Δὲν γνωρίζεις ὅτι τὰ ἱερὰ βιβλία ἔχουν ὅλων αὐτῶν τὶς περιγραφές; Δὲν γνωρίζεις ὅτι ἔχεις τοὺς ἀγγέλους ποὺ παρακολουθοῦν μὲ λεπτομέρεια καὶ καταγράφουν τὰ ὅσα κάνεις στὴ ζωὴ σου; Δὲν γνωρίζετε ὅτι μπροστὰ σ' αὐτοὺς γίναμε ἀρνητὲς τῶν πράξεων τοῦ πονηροῦ, καὶ αὐτὸν βέβαια τὸν ἀρνηθήκαμε, κάναμε ὅμως συμφωνίες μὲ τὸν Θεὸ νὰ ζοῦμε σύμφωνα μὲ τὶς ἐντολές του; Πῶς λοιπὸν ἀθετεῖς τὶς συμφωνίες, κι αὐτὰ ποὺ ἀρνήθηκες, αὐτὰ δὲν διστάζεις νὰ τὰ πράξεις πάλι; Πῶς φεύγεις ἀπὸ τὸν φιλάνθρωπο Κύριο καὶ ζητᾶς καταφύγιο στὸν τύραννο; Αὐτὸς ἂν σὲ βάλει κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία του, γίνεται πρόξενος σκοτότος καὶ σκουληκιοῦ καὶ τριξίματος δοντιῶν κι εὐχαριστεῖται μ' αὐτὰ, γιὰ νὰ μὴν εἶναι μόνος κατὰ τὴν ὀλοκλήρωση τῆς τιμωρίας του, ὁ βασιλιάς ὅμως τῆς δόξας καὶ προνοητῆς τῶν ὅλων προσφέρει ὡς κληρονομία τὸν παράδεισο καὶ χορηγεῖ φῶς ὑπερλαμπρο καὶ σὲ ἐγγράφει στὴ συναυλία τῶν ἀγγέλων. Ἐσὺ ὅμως αὐτὰ τὰ περιφρονεῖς καὶ προχωρεῖς προῦθυμα σ' ἐκεῖνα, καὶ ἐκεῖνα βέβαια τὰ ἀμελεῖς, ἐνῶ αὐτὰ τὰ ἐπιθυμεῖς; Καὶ πρὸς ἐκεῖνα ποὺ οἱ εὐεργεσίες σου προσφέρονται πλούσια οὔτε τὰ πόδια σου κινεῖς, ὅποια ὅμως τὰ ἀκολουθεῖ τιμωρία καὶ καταδίκη, γι' αὐτὰ γίνεσαι φιλόπρονος ἐργολάβος μὲ τρόπο ἄθλιο γιὰ τὸν ἑαυτό σου; Βλέπεις λοιπὸν σὲ ποιά κακὰ παρεκκλίνομε καὶ ποιά ἀμοιβὴ παίρνομε γιὰ τέτοιου εἴδους πράγματα; Ὅχι χρυσὰ γιὰ χάλκινα, ὅπως θὰ ἔλεγαν ὅσοι ἀσχολοῦνται μὲ τὸν Ὅμηρο⁴², ἀλλὰ ἐγκαταλείπομε τὰ ἀφθαρτα γιὰ τὰ φθαρτὰ καὶ γιὰ τὰ θνητὰ τὰ αἰώνια, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὶς ἡδονές ποὺ κερδίζονται μὲ κόπο καὶ τὰ φαῦλα πάθη προδίδομε τὰ πραγματικὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ καὶ μακάρια, ὅταν δὲν δείχνομε πρόνοια γιὰ τοὺς πένητες, οὔτε φροντίζομε γιὰ τοὺς φτωχοὺς ἢ ἄπορους, ἂν δὲν βοηθοῦμε τοὺς

42. Ὅμηρου Ἰλιάς, Ζ 236.

ἀντιλαμβανόμεθα ἢ τῶν ὁμοδούλων κατεπαιρώμεθα, ἂν ὑπὲρ τὴν χρεῖαν γαστριζώμεθα, τοῖς αἰτουῖσι δὲ τροφήν οὐκ ἐπικαμπτώμεθα.

ί. Ἀποβλέψωμεν εἰς τὸν ὑπαναγνωσθέντα ἡμῖν τῶν
5 συνθηκῶν πίνακα, κριτὴν δὲ καὶ ἐξεταστὴν τὸ οἰκεῖον
ἕκαστος συνειδὸς προῖσχύμενοι σκοπήσωμεν, ἃ τῶν ὁμο-
λογηθέντων ἡμῖν συνετηρήσαμεν καὶ ὧν ἡμελήσαμεν· καὶ
ἃ μὲν ἐφυλάξαμεν, ἂν ἄρα τι καὶ ἐφυλάξαμεν, ἐπαυξήσω-
μεν, ἃ δὲ προδεδώκαμεν, ἀνακαλεσώμεθα. Μηδ' εἴπερ τι
10 κατωρθώσαμεν, τούτῳ σεμνυνώμεθα, ἀλλ' ὑπὲρ ὧν ἡμάρ-
τομεν, αἰσχυνώμεθα, καὶ ἃ παρελίπομεν, ἀναπληρῶσαι
σπουδάσωμεν· οὐδὲ γὰρ οὐδ' ὅπερ κατώρθωται τῶν ἁμαρ-
τηθέντων ἀθώωσις, ἀλλ' οἷς ἡμάρτομεν καὶ ὃ κατωρθώθη
ἐκφανλίζεται, μᾶλλον δέ, οἷς κατωρθώσαμεν καὶ ὑπὲρ ὧν
15 ἡμάρτομεν ἐλεγχόμεθα· ἢ γὰρ ἐπὶ τῶν ὁμοίων ἐντολῶν
φυλακὴ τῶν λοιπῶν τὴν παράβασιν ἐκούσιόν τε καὶ ἀνα-
πολόγητον παριστᾷ. Οὕτως οὐδ' ὃ τὸ πολὺ τοῦ χρέους μὴ
ἀποδιδούς ἀνεύθυνος, ἀλλ' ὃς μὴ τὸ πᾶν παρέσχεν ὑπεύ-
θυνος· εἰ γὰρ ὃ τὸ τάλαντον μὴ πολυπλασιάσας ὑπόδικος,
20 ἄρα ὃ μὴδὲ τὸ χρέος ἀποπληρῶν οὐ κατάκριτος; καὶ εἰ ὃ
προσευχόμενος καὶ εὐχαριστῶν, ὅτι περ οὐδέν, ὧν οἱ πολ-
λοὶ δρωσιν, ἔπραξε, μεγαλορρημοσύνης ἔνοχος, ἄρ' ὃς ἐφ'
οἷς αἰσχύνεσθαι δεῖ καὶ σεμνύνεται οὐ τῆς ἐσχάτης κολά-
σεως ἄξιος; Ἀλλ' ὃ μὲν γάμου ἔνδυμα μὴ ἔχων τοῦ νυμ-
25 φῶνος ἀπόβλητος, ὃ δὲ καὶ ψυχὴν αὐτὴν καὶ σῶμα κατά-
στικτος οὐκ ἐξόριστος;

Ζητήσωμεν οὖν διὰ ταῦτα ἐπιμελῶς, ἅπερ ἡμῖν τῶν
συνθηκῶν παρωράθη καὶ ἐκπέφευγε, καὶ ταῦτα προθύμως
ἀναληψώμεθα· μηδὲ ψεῦσται φανῶμεν τοῦ ἐπαγγέλματος,
30 μηδ' ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἀναβαλλώμεθα· «οὐ γὰρ οἶδας τί

43. Πράξ. 20, 35.

44. Ματθ. 25, 24-30.

45. Πρβλ. Λουκᾶ 18, 11.

46. Ματθ. 22, 12.

47. Πρβλ. Σοφία Σειρ. 5, 7.

ἀσθενεῖς⁴³ ἢ φερόμαστε μὲ ἔπαρση πρὸς τοὺς ὁμοδούλους μας, ἂν φροντίζομε γιὰ τὴν κοιλιὰ πέρα ἀπὸ ὅ,τι χρειάζεται, ἐνῶ εἴμαστε ἄκαμπτοι πρὸς ὅσους μᾶς ζητοῦν τροφή.

10. Ἄς στρέψομε τὸ βλέμμα στὸν πίνακα τῶν συμφωνιῶν πού διαβάσαμε καὶ βάζοντας καθένας κριτὴ καὶ ἐξεταστὴ τὴν ἴδια του τὴ συνείδηση, ἅς ἐξετάσομε ποιὰ ἀπὸ τὰ συμφωνημένα τηρήσαμε, καὶ γιὰ ποιὰ δείξαμε ἀδιαφορία καὶ ὅσα βέβαια τὰ φυλάξαμε, ἂν φυσικὰ φυλάξαμε κάποιο, ἅς τὸ ἐπαυξήσομε, ὅσα ὅμως προδώσαμε, ἅς τὰ ἀνακαλέσομε. Οὔτε ἂν κατορθώσαμε κάτι νὰ καυχιόμαστε γι' αὐτό, ἀλλὰ νὰ νοιώθομε ντροπὴ γιὰ τὰ ἁμαρτήματα πού διαπράξαμε, καὶ ἐκεῖνα πού τὰ παραλείψαμε ἅς φροντίσομε νὰ τὰ ἀναπληρώσομε. Γιατὶ οὔτε αὐτὸ πού ἔχει κατορθωθεῖ εἶναι ἀθώωση τῶν ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ μὲ τὰ ἁμαρτήματα πού διεπράξαμε ἐξευτελίζεται κι αὐτὸ πού κατορθώθηκε, ἢ μᾶλλον ἐλεγχόμαστε σύμφωνα μὲ αὐτὰ πού κατορθώσαμε καὶ μὲ τὰ ἁμαρτήματα πού διεπράξαμε. Γιατὶ ἡ φύλαξη τῶν ὁμοίων ἐντολῶν καθιστᾷ ἐκούσια καὶ ἀναπολόγητη τὴν παράβαση τῶν λοιπῶν. Ἔτσι οὔτε αὐτὸς πού δὲν ἀποδίδει τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ χρέους του εἶναι ἀνεύθυνος, ἀλλ' εἶναι ὑπεύθυνος ὅποιος δὲν ἀπέδωσε τὸ σύνολο. Γιατί, ἂν αὐτὸς πού δὲν πολλαπλασίασε τὸ τάλαντό του εἶναι ὑπόδικος⁴⁴, ἄραγε δὲν εἶναι ἀξιοκατάκριτος κι αὐτὸς πού δὲν ἐξοφλεῖ τὸ χρέος του; Καὶ ἂν αὐτὸς πού προσεύχεται καὶ εὐχαριστεῖ τὸν Θεὸ ἐπειδὴ δὲν ἔπραξε τίποτε ἀπὸ ὅσα πράττουν οἱ πολλοί, εἶναι ἔνοχος γιὰ μεγαλορρημοσύνη⁴⁵, ἄραγε αὐτὸς πού γιὰ ὅσα πρέπει νὰ ντρέπεται, καὶ ὑπερηφανεύεται, δὲν εἶναι ἄξιος γιὰ τὴ μεγαλύτερη τιμωρία; Ἄλλ' αὐτὸς βέβαια πού δὲν ἔχει ἐνδυμα γάμου ἀποβάλλεται ἀπὸ τὸ νυμφῶνα⁴⁶, κι αὐτὸς πού ἔχει κατὰστικτὴ ψυχὴ καὶ σῶμα δὲν ἐξορίζεται;

Ἄς ἐξετάσομε λοιπὸν γι' αὐτὰ μὲ ἐπιμέλεια ὅσα ἀπὸ τὶς συμφωνίες παραβλέψαμε καὶ μᾶς διέφυγαν, κι αὐτὰ ἅς ἀναλάβομε νὰ τὰ ἐκπληρώσομε μὲ προθυμία. Οὔτε νὰ γίνομε ψευῆστες τῆς ὑπόσχεσής μας, οὔτε νὰ ἀναβάλλομε ἀπὸ μέρα σὲ μέρα⁴⁷, γιατί

τέξεται ἢ ἐπιούσα»· καί, «γρηγορεῖτε», φησίν, «ὅτι οὐκ οἴδατε ποία ὥρα ὁ Κύριος ὑμῶν ἔρχεται»· καί, «ἂν εἴπη ὁ κακὸς δούλος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χρονίζει ὁ κύριός μου ἐλθεῖν καὶ ἄρξῃται τύπτειν τοὺς συνδούλους αὐτοῦ, ἐσθίειν 5 δὲ καὶ πίνειν μετὰ τῶν μεθυόντων, ἤξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ἧ οὐ προσδοκᾷ καὶ ἐν ὥρᾳ ἧ οὐ γινώσκει καὶ διχοτομήσει αὐτὸν καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων». Τίς οὐ φοβεῖται τὴν ἀπειλήν; τίς ὑφίσταται τὴν 10 ὀργήν; τίς δὲ τηλικαύτην οὐ φρίσσει ποιήν, ἢ τίς τὸ ἀπότομον οὐ τρέμει τῆς τομῆς; διχάζεται γὰρ ὁ δούλος ἐκεῖνος ὁ μὴ γρηγορῶν, ἀλλ' εἰς τοὺς ὁμοδούλους ἐμπαροινῶν καὶ συγκατακρίνεται τοῖς ὑποκριταῖς καὶ βρυγμῶ ὀδόντων καὶ ἀπαρακλήτῳ κλαυθμῶ παραπέμπεται.

15 *ια*. Ἄλλ' ἐκεῖνος μὲν τοιούτων σπερμάτων τοιούτους τρυγᾷ τοὺς καρπούς, σὺ δὲ τί λέγεις; οὐδὲ ταῦτά σε μέθης καὶ γαστριμαργίας ἀποσπᾷ, οὐδὲ ταῦτά σε νηφάλιον καὶ ἐγρηγορότα καθιστᾷ, οὐδὲ ταῦτά σου τὸ μισάδελφον καὶ τυραννικὸν ἄγχει τῆς γνώμης, πρὸς φιланθρωπίαν δὲ καὶ 20 ἰσονομίαν χαλιναγωγεῖ; Ἄλλὰ τὸν μὲν ὁμότροπον ὁρᾷς διχαζόμενον, τὰ ἴσα δὲ συμπαρανομῶν τὴν ἴσῃν δίκην οὐκ ἐλπίζεις ὑποσχεῖν, ὅς καὶ μείζω δοῦναι ἔνοχος; Σὺ μὲν γὰρ ἐκεῖνον εἶχες, εἴπερ ἤθελες, εἰς ἀφορμὴν διορθώσεως καὶ τοῦ θίου σωφρονιστήν, ἐκεῖνος δὲ πρὸ τοῦ περνισθεῖς καὶ 25 μὴ ἔχων πρὸς σὲ ἀφορᾷν προήχθη ποιεῖν, ἐφ' οἷς ἐκρίθη παθεῖν, ἅπερ ἔδει παθεῖν. Οὐκ ἄλλος ἐλεύσεται κριτής, ἀλλ' αὐτός σε κρινεῖ, ὁ τὴν κρίσιν ἐκείνῳ προὑποδεικνύς. Προδείκνυσι τὴν κρίσιν, οὐχ ἵνα ταύτην ἐπάξῃ, ἀλλ' ἵνα σε ταύτης, ἂν αὐτὸς ἐθέλῃς, ἀπαλλάξῃ· καὶ προβάλλεται τὴν 30 ἀπειλήν, οὐχ ἵνα θυθίσῃ τῇ ἀπογνώσει, ἀλλ' ἵνα τῇ μετα-

48. Παρμ. 3, 8.

49. Ματθ. 24, 42.

λέγει· «Δὲν ξέρεις τί θὰ φέρει ἡ ἐπόμενη ἡμέρα»⁴⁸, καί, «Μένετε ἄγρυπνοι, γιατί δὲν γνωρίζετε ποιά ὥρα ἔρχεται ὁ Κύριός σας»⁴⁹. καί, «Ἐάν πεῖ μέσα του ὁ κακὸς δούλος, Ἄργεῖ νὰ ρθεῖ ὁ κύριός μου, κι ἀρχίσει νὰ χτυπᾷ τοὺς συνδούλους του καὶ νὰ τρώγει καὶ νὰ πίνει μὲ ἐκείνους ποὺ μεθοῦν, θὰ ρθεῖ ὁ κύριος τοῦ δούλου μιὰ μέρα ποὺ δὲν περιμένει καὶ μιὰ ὥρα ποὺ δὲν γνωρίζει καὶ θὰ τὸν σχίσει στὰ δύο καὶ θὰ τὸν πετάξει στοὺς ὑποκριτὲς· ἐκεῖ τὸν περιμένουν τὰ κλάματα καὶ τὸ τρίξιμο τῶν δοντιῶν»⁵⁰. Ποιὸς δὲν φοβᾶται τὴν ἀπειλή; ποιὸς ἀντέχει τὴν ὀργή; ποιὸς δὲν νοιώθει φρίκη γιὰ μιὰ τόσο μεγάλη ποινὴ, ἢ δὲν τρέμει τὴν ἀπότομη ἀποκοπή; Γιατὶ ἀποχωρίζεται ἐκεῖνος ὁ δούλος ποὺ δὲν ἀγρυπνεῖ, ἀλλὰ μεθᾷ μαζί μὲ τοὺς συνδούλους του καὶ καταδικάζεται μαζί μὲ τοὺς ὑποκριτὲς καὶ παραπέμπεται ἐκεῖ ποὺ τρίζουν τὰ δόντια καὶ τὸ κλάμα εἶναι ἀπαρηγόρητο.

11. Ἄλλ' ἐκεῖνος βέβαια ἀπὸ τέτοιο σπóρο τέτοιους καρποὺς τραυᾷ, ἐσὺ ὅμως τί λές; Οὔτε αὐτὰ σὲ ἀποσποῦν ἀπὸ τὴ μέθη καὶ τὴ λαίμαργία, οὔτε αὐτὰ σὲ κάνουν νηφάλιο καὶ ἄγρυπνο, οὔτε αὐτὰ πνίγουν τὸ μῖσος σου καὶ τὴν τυραννικὴ συμπεριφορὰ σου ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν καὶ δὲν σὲ χαλιναγωγοῦν πρὸς τὴ φιλανθρωπία καὶ τὴν ἰσονομία; Ἄλλὰ τὸν ὁμότροπό σου βέβαια τὸν βλέπεις νὰ ἔρχεται σὲ διάσταση, ἐσὺ ὅμως μολονότι παρανομεῖς ἐξίσου μ' αὐτὸν ἐλπίζεις ὅτι δὲν θὰ ὑποστεῖς τὴν ἴδια τιμωρία, καὶ μάλιστα ἐνῶ εἶσαι ἔνοχος καὶ γιὰ μεγαλύτερη; Γιατὶ σύ, ἂν ἤθελες, θὰ τὸν εἶχες ἐκεῖνον ὡς ἀφορμὴ πρὸς διόρθωση καὶ σωφρονισμό στὴ ζωὴ σου, ἐνῶ ἐκεῖνος ἀπατημένος πρὶν ἀπὸ σένα κι ἐπειδὴ δὲν μπορούσε νὰ σὲ ἔχει ὡς παράδειγμα προχώρησε στὴν διάπραξη ἐκείνων, γιὰ τὰ ὁποῖα καταδικάσθηκε νὰ πάθει ὅσα ἔπρεπε νὰ πάθει. Δὲν θὰ ρθεῖ ἄλλος κριτής, ἀλλὰ θὰ σὲ κρίνει ὁ ἴδιος ποὺ σοῦ ὑπέδειξε ἀπὸ πρὶν τὴν καταδίκη σ' ἐκεῖνον. Καὶ δείχνει ἀπὸ πρῶτα τὴν καταδίκη, ὄχι γιὰ νὰ σὲ ὑποβάλει σ' αὐτήν, ἀλλὰ, ἂν θέλεις σὺ ὁ ἴδιος, γιὰ νὰ σὲ ἀπαλλάξει ἀπὸ αὐτήν. Καὶ προβάλλει τὴν ἀπειλή, ὄχι γιὰ νὰ σὲ θυθίσει στὴν ἀπόγνωση, ἀλλὰ γιὰ νὰ σὲ

50. Ματθ. 24, 48-51.

νοιά διασώση. Φυτουργός αὐτός γίνεται τῆς ἀπειλῆς, ἵνα σὺ τὴν μετάνοιαν τρυγήσης, καὶ σπείρει τὴν καταδίκην, ἵνα σὺ, ὡσπερ δρεπάνῳ τῷ τῆς κολάσεως φόβῳ καὶ αὐτῆς τῆς κολάσεως τὰς ρίζας ἐκκόψῃς καὶ τῆς ἀπολαύσεως τοὺς
5 στάχους θερίσῃς. Εἰ δ' ὁ μὲν πάντα καὶ δείκνυσι καὶ ποιεῖ, ἵνα σε πολυτρόπως σώσῃ, σὺ δὲ οὐδενὶ τούτων ἐπιστρέφῃ, ἀλλὰ καὶ πάντα λίθον κινεῖς, ὡς φασιν, ἵνα πάντων φανῆς ἀλογήσας, αὐτὸς ἑαυτὸν διχάζεις καὶ τὸν ὄλεθρον εἰσάγεις καὶ τὸ χαλεπὸν τῆς τιμωρίας καινουργεῖς

10 ιβ. Μὴ τοίνυν καὶ ἡμεῖς τὸν μέλλοντα καιρὸν, ἀγαπητοί, πικρὸν ἑαυτοῖς οὕτω καὶ φοβερὸν παρασκευασώμεθα ἐπελθεῖν, μηδὲ τὸν καιρὸν τῆς ἀναρρύσεως καιρὸν ποιήσωμεν κατακρίσεως, μηδὲ τὴν ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως ἡμέραν ἐτοιμάσωμεν καταπτώσεως· ἀναστάσεως γὰρ τὴν μέλ-
15 λουσαν ἡμέραν ἔθετο ὁ Θεὸς καὶ ἀγαλλιάσεως, ἀλλ' οὐ θλίψεως ἢ ἀπογνώσεως· οἷς δὲ ἡ τῶν ἐντολῶν παράδοσις τῆς φυλακῆς προτετίμηται καὶ ὁ πρὸς τὸ θεῖον ἔρωσ τῷ πρὸς ἀλλήλους ἀπεσθέσθη μίσει, οὗτοι καὶ τὸν καιρὸν τῆς ἀπολαύσεως καιρὸν ἑαυτοῖς κολάσεως ἀπειρογάσαντο καὶ πτώ-
20 σιν ἐσχάτην τὴν ἀνάστασιν, ἀλλ' οὐκ ἀνάστασιν ἐφευρίσκουσι. Τηλικούτοις ὑπάγονται κακοῖς οἱ τῶν τοῦ Κυρίου προσταγμάτων καταφρονηταὶ καὶ τῶν οἰκείων θελημάτων ἐπιμεληταί, οἱ τῶν καλῶν ἔργων τὴν λήθην δεξάμενοι, τῶν παραπτωμάτων δὲ τῇ πράξει τὴν μνήμην φυλάττοντες ἀνε-
25 πύληστον, ὧν τοὺς τρόπους καὶ τὰς πράξεις σθένει παντὶ ἐκτρέπεσθαι χροῖ, ἀλλὰ μὴ τὴν πολιτείαν παραζηλοῦν, εἰ καὶ τισιν αὐτῶν ἡ εὐημερία τοῦ βίου ἐπιμειδιᾷ· «Μὴ παραζήλου» γὰρ «ἐν πονηρευομένοις, μηδὲ ζῆλου τοῖς ποιούσιν τὴν ἀνομίαν· ὅτι ὡσεὶ χόρτος ταχὺ ἀποξηρανθήσονται
30 καὶ ὡσεὶ λάχανα γλόσῃς ταχὺ ἀποπεσοῦνται». Μὴ παραζήλου ἐν πονηρευομένοις, ὅτι ὁ αὐτὸς θεοπάτωρ ἀνακράζει Δαυΐδ· «Εἶδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον καὶ ἐπαιρόμε-

σώσει μὲ τὴ μετάνοια. Γίνεται αὐτὸς φυτευτὴς τῆς ἀπειλῆς, γιὰ νὰ τρυγήσεις ἐσὺ τὴ μετάνοια, καὶ σπέρνει τὴν καταδίκη, ὥστε ἐσύ, σὰν μὲ δρεπάνι μὲ τὸ φόβο τῆς κόλασης, καὶ τὶς ρίζες τῆς ἴδιας τῆς κόλασης νὰ κόψεις, καὶ νὰ θερίσεις τὰ σάχια τῆς ἀπόλαυσης. Ἐάν ὅμως ἐκεῖνος τὰ δείχνει ὅλα καὶ τὰ κάνει, γιὰ νὰ σὲ σώσει μὲ κάθε τρόπο, καὶ ἐσὺ δὲν ἀποφεύγεις κανένα ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ κινεῖς, ὅπως λένε, κάθε πέτρα, γιὰ νὰ φανεῖς ὅτι ἀδιαφόρησες γιὰ ὅλα αὐτὰ, ἐσὺ ὁ ἴδιος καταδικάζεις τὸν ἑαυτό σου καὶ φέρνεις τὴν καταστροφή σου καὶ ἐγκαινιάζεις τὴ βαρεῖα τιμωρία σου.

12. Ἄς μὴν προπαρασκευάσομε λοιπόν, ἀγαπητοί μου, καὶ ἐμεῖς τὸν μελλοντικὸ καιρὸ νὰ μᾶς ἔρθει τόσο ὀδυνηρὸς καὶ φοβερός, οὔτε τὸν καιρὸ τῆς ἀπελευθέρωσης νὰ τὸν μετατρέψομε σὲ καιρὸ κατάκρισης, οὔτε τὴν ἡμέρα τῆς ἀνάστασης νὰ τὴν καταστήσομε ἡμέρα πτώσης. Γιατὶ τὴ μέλλουσα ἡμέρα τὴν ἔκανε ὁ Θεὸς ἡμέρα ἀνάστασης καὶ ἀγαλλίασης, καὶ ὄχι θλίψης ἢ ἀπόγνωσης. Ὅποιοι ὅμως προτίμησαν τὴν παράβαση τῶν ἐντολῶν ἀπὸ τὴ φύλαξή τους, καὶ ὁ ἔρωτας πρὸς τὴ θεότητα ἔσθησε ἀπὸ τὸ μῖσος μεταξὺ τους, αὐτοὶ καὶ τὸν καιρὸ τῆς ἀπόλαυσης τὸν μετέβαλλαν σὲ καιρὸ τιμωρίας καὶ σὲ ἔσχατη πτώση τὴν ἀνάσταση, ἀλλὰ ἀνάσταση δὲν βρίσκουν. Σὲ τέτοια δεινὰ πέφτουν ὅσοι καταφρονοῦν τὰ προστάγματα τοῦ Κυρίου καὶ προκρίνουν τὰ δικά τους θελήματα, αὐτοὶ ποὺ λησιμόνησαν τὰ καλὰ ἔργα καὶ διατηροῦν ἀλησιμόνητη στὴν πράξη τὴ μνήμη τῶν παραπτωμάτων, τῶν ὁποίων πρέπει μὲ ὅλη τὴ δύναμή μας νὰ ἀποφεύγομε τὴ συμπεριφορὰ καὶ τὶς πράξεις τους, καὶ νὰ μὴ ζηλεύομε τὸν τρόπο ζωῆς τους, ἔστω καὶ ἂν σὲ κάποιους ἀπὸ αὐτοὺς χαμογελᾷ ἢ εὐτυχία τῆς ζωῆς. Γιατὶ λέγει: «Μὴ παρασύρεσαι ἀπὸ ἐκείνους ποὺ πράττουν τὸ κακὸ, καὶ μὴ ζηλεύεις αὐτοὺς ποὺ παρανομοῦν· γιατί γρήγορα σὰν χόρτα θὰ ξεραθοῦν καὶ σὰν πράσινη χλόη θὰ μαραθοῦν»⁵¹. Μὴ ζηλεύεις τοὺς πονηροὺς, γιατί ὁ ἴδιος ὁ θεοπάτωρ Δαβὶδ φωνάζει: «Εἶδα τὸν ἀσεβῆ νὰ ὑπερυψώνεται καὶ νὰ κυριεύεται ἀπὸ ἔπαρση σὰν τὰ κέδρα τοῦ Λιβάνου· ξαναπέρασα

51. Ψαλμ. 36, 1-2.

νον, ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιδάνου, καὶ παρῆλθον, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν, καὶ ἐζήτησα αὐτὸν καὶ οὐχ εὐρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ».

ιγ'. Ἐν μηδενὶ τοιγαροῦν τούτους παραζηλώσωμεν. Φύγωμεν δὲ μᾶλλον πλεονεξίαν, δι' ἧς ἀδικία πολιτεύεται
5 καὶ δικαιοσύνη ἐξορίζεται, φιλαδελφία διαπτύεται καὶ μισανθρωπία περιπτύσσεται. Φύγωμεν μέθας καὶ γαστριμαργίας, αἱ μητέρες πορνείας καὶ ἀκολασίας πεφύκασι· κόρος γὰρ ἅπας ὕβρεως αἴτιος καὶ τῆς πληρώσεως ἢ ἀπορροῆ ἀποκύημα, ὑφ' ὧν πορνεία τε καὶ ἀκολασία μαιεύεται. Φύ-
10 γωμεν ἔρεις καὶ διχαστασίας καὶ μάχας, ἐξ ὧν ἐπιβουλαὶ ὠδίνονται καὶ ἐφ' αἷς οἱ φόνοι ἐπιτίκτονται, ἐπειδὴ πονηρῶν σπερμάτων πονηρὰ φύεται καὶ τὰ γεώργια. Φύγωμεν αἰσχρορρημοσύνας, δι' ὧν οἱ ταύταις συνεθισθέντες καὶ εἰς τὸν τῆς αἰσχουργίας βόθρον ῥᾶστα περιολισθαίνουσι· ἃ
15 γὰρ τις λέγειν οὐκ αἰσχύνεται, οὐδὲ ποιεῖν αἰσχυνθήσεται· καὶ οἷς τις ἀκούων ἤδεται, ταῦτα καὶ πράττειν ὑποσυρήσεται. Μισήσωμεν ταῦτα καὶ διαπτύσωμεν, τὰς ἐντολάς δὲ τοῦ Κυρίου ἀγαπήσωμεν καὶ ταύταις ἐαυτοὺς κατακοσμήσωμεν. Παρθενίαν τιμήσωμεν, πραότητα κατορθώσωμεν, φιλα-
20 δελφίαν συντηρήσωμεν, τὴν φιλοξενίαν εἰσοικισώμεθα, τῆς ἐγκρατείας ἀντεχώμεθα, ταῖς προσευχαῖς καὶ τῇ μετανοίᾳ καθαιρώμεθα, τὴν ταπεινοφροσύνην ἀσπασώμεθα, ἵνα Χριστῷ πλησιάσωμεν. «Ἐγγὺς» γὰρ «Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τῇ καρδίᾳ καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώ-
25 σει». Σωφροσύνην ἐναγκαλισώμεθα, τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ χειρόνος τὴν κρίσιν τε καὶ τὴν διάκρισιν ἐξασκήσωμεν. Ἀπτόητος ἔστω πρὸς τὰ ἐν βίῳ δεινὰ ἢ ψυχὴ, ἂν ὑπὲρ Χριστοῦ μάλιστα καὶ τῶν αὐτοῦ προσταγμάτων ἡμῖν ἐπαφίωνται, οἷς ἐπακολουθεῖν τὴν δικαιοσύνην ἐπιστάμεθα καὶ δι' ὧν πρὸς
30 τὸν οὐρανὸν ῥαδίως ἀναφερόμεθα.

52. Ψαλμ. 36, 35-36. 53. Νεοπλατωνικὸς καὶ φιλοσοφικὸς ὅρος ποὺ σημαίνει ἐκβολή, ἐκχυση, ἐκκριση, ἀποβολή, ἀλλὰ καὶ περιίττωμα. 54. Ψαλμ. 33, 19.

καὶ νὰ, δὲν ὑπῆρχε· ἔψαξα νὰ τὸν βρῶ, καὶ δὲν ὑπῆρχε ὁ τόπος του»⁵².

13. Νὰ μὴν τοὺς ζηλέψομε λοιπὸν αὐτοὺς γιὰ τίποτε, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ἀποφύγομε τὴν πλεονεξία, μὲ τὴν ὁποία διαπράττεται ἡ ἀδικία καὶ ἡ δικαιοσύνη ἐξορίζεται, ἡ φιλαδελφία ἐξευτελίζεται καὶ ἡ μισανθρωπία περιθάλλεται. "Ἄς ἀποφύγομε τὴ μέθη καὶ τὶς λαιμαργίες, οἱ ὁποῖες ἀπὸ τὴ φύση τους εἶναι μητέρες τῆς πορνείας καὶ τῆς ἀκολασίας. Γιατὶ κάθε κορεσμὸς εἶναι αἷτιος ἀτίμωσης καὶ τοῦ κορεσμοῦ ἀποκύημα εἶναι ἡ ἀπορροή⁵³, ἀπὸ τὶς ὁποῖες γεννιέται ἡ πορνεία καὶ ἡ ἀκολασία. "Ἄς ἀποφύγομε τὶς φιλονεικίες καὶ τὶς διαιρέσεις καὶ τὶς διαμάχες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες γεννιοῦνται ἐπιβουλές καὶ ἀπὸ αὐτὲς οἱ φόνοι, ἐπειδὴ ἀπὸ πονηροὺς σπόρους φύονται πονηροὶ καρποί. "Ἄς ἀποφύγομε τὶς αἰσχρολογίες, μὲ τὶς ὁποῖες ὅσοι ἔχουν ἐθισθεῖ σ' αὐτὲς, ὀλισθαίνουν εὐκόλα καὶ στὸν βόθρο τῆς αἰσχροπραξίας. Γιατὶ αὐτὰ ποὺ δὲν ντρέπεται κανεὶς νὰ λέγει, δὲν θὰ ντραπεῖ καὶ νὰ τὰ πράξει· καὶ αὐτὰ ποὺ εὐχαριστεῖται κάποιος νὰ τ' ἀκούει, αὐτὰ σύρεται ἀσυναίσθητα καὶ νὰ τὰ πράττει. "Ἄς τὰ μισήσομε αὐτὰ καὶ ὡς τὰ ἀποστραφοῦμε, καὶ ὡς ἀγαπήσομε τὶς ἐντολὲς τοῦ Κυρίου καὶ μὲ αὐτὲς ὡς κοσμήσομε τοὺς ἑαυτοὺς μας. "Ἄς τιμήσομε τὴν παρθενία, ὡς κατορθώσομε τὴν πραότητα, ὡς διατηρήσομε τὴ φιλαδελφία, ὡς βάλομε στὸ σπίτι μας τὴ φιλοξενία, ὡς ἀσκήσομε τὴν ἐγκράτεια, ὡς καθαρίζομαστε μὲ τὴ προσευχὴ καὶ τὴ μετάνοια, ὡς ἀσπασθοῦμε τὴν ταπεινοφροσύνη, γιὰ νὰ πλησιάσομε τὸν Χριστό. Γιατὶ λέγει· «Ὁ Κύριος βρίσκεται κοντὰ σ' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν συντριμμένη τὴν καρδιά τους καὶ θὰ σώσει αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ταπεινὸ φρόνημα»⁵⁴. "Ἄς ἀγκαλιάσομε τὴ σωφροσύνη, ὡς ἀσκήσομε τὴν κρίση καὶ τὴ διάκριση τοῦ καλοῦ ἀπὸ τὸ κακό. "Ἄς εἶναι ἡ ψυχὴ ἀπτόητη ἀπὸ τὰ δεινὰ τοῦ βίου, ἂν μάλιστα μᾶς συμβαίνουν γιὰ χάρη τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν προσταγμάτων του, στὰ ὁποῖα γνωρίζομε ὅτι ἐπακολουθεῖ ἡ δικαιοσύνη καὶ μὲ τὰ ὁποῖα ἀνεδαίνομε εὐκόλα στὸν οὐρανό.

ιδ'. Ἐννοήσωμεν, εἰ μὴ τι ἄλλο, ἀλλὰ γε τῆς παρούσης
 ἡμέρας τὸ μυστήριον, ὅπως ὁ τῶν ὄλων δεσπότης καὶ ποι-
 ητής, ὁ ἀπεριόριστός τε καὶ ἀπερίγραπτος, ὁ τὴν γῆν με-
 τέωρον ῥήματι μόνῳ κρατῶν καὶ νεύματι κινῶν τὸν οὐ-
 5 ρανὸν καὶ τὸ σύμπαν κατέχων δρακί, ἐννοήσωμεν, ὅπως
 ἐκ παρθενικῶν αἱμάτων σαρκοφόρος ἐμοὶ προελθὼν ἐπὶ
 σταυροῦ κρέματα καὶ τὰς χεῖρας ἤλοις ἐκδίδωσι καὶ τοὺς
 πόδας προσπήγνυται καὶ τὴν πλευρὰν διορύσσεται καὶ
 ἐμπτύεται καὶ ῥαπίζεται, ὃν τὰ Χερουβὶμ τρέμει καὶ οὐ
 10 προνοία τοῦ παντός ἢ κυβέρνησις. Διατί ταῦτα πάσχει;
 Ἵνα σοι τὴν σωτηρίαν πηγάσῃ, ἵνα τῆς δουλείας τοῦ δια-
 βόλου ἀπαλλάξῃ, ἵνα τῆς παλαιᾶς τυραννίδος ἐξαρπάσῃ.
 Ἄλλ' ἐκεῖνος μὲν ταῦτα πάσχει, ἵνα ἡμᾶς ἐφάπαξ πραθέ-
 ντας τῇ ἁμαρτία ἐξαγοράσῃ, ἡμεῖς δὲ αἰσχροῖς οὕτω καὶ
 15 ἐκτόποις ἡδοναῖς καὶ ῥαθυμίαις πάλιν ἀπεμπολεῖν ἐαν-
 τοὺς ἀπαρχόμεθα; Ἐκεῖνος μαστίζειται, ἵνα τὰς μάστιγας
 τῶν ἁμαρτιῶν ἀποστήσῃ ἀφ' ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς πάλιν ὡς-
 περ δεσπότης ἀγαθοῖς ὑποκατακλινόμεθα αὐταῖς; Ἐ-
 κεῖνος τὸ σῶμα τῷ θανάτῳ παραδίδωσιν, ἵνα τὴν ἡμετέ-
 20 ραν ζωοποιήσῃ ψυχὴν, καὶ ἡμεῖς τὸ οἰκεῖον σῶμα ἐκφύ-
 λοις πράξεσιν ἀγριαίνοντες πολεμεῖν τε καὶ φονᾶν ἐπιτρέ-
 πομεν κατὰ τῆς ψυχῆς; Ἐκεῖνος θανάτου γεύεται, ἵνα
 ἡμῖν τὴν ἀθανασίαν ἀποδῶ, καὶ ἡμεῖς τῷ βρόχῳ τῶν
 παθῶν ἐαυτοὺς ἀποπνίγειν φιλονεικοῦμεν; Ἡ γῆ σειέται,
 25 ὁ ἥλιος σκοτίζεται, τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ῥήγνυται,
 ὅτι δεσπότην ὄρα σταυρούμενον δι' ἡμᾶς, ἡμεῖς δὲ οὐδὲ
 στυγνάζομεν ἐφ' οἷς ἐξημάρομεν; Τὰ στοιχεῖα ἀλλοιοῦ-
 ται, καὶ σοὶ οὐδ' οὕτως ἐπὶ τὸ κρεῖττον γίνεται μεταβολή,
 οὐδὲ ταῦτά σε πρὸς μετάνοιαν καλεῖ, οὐδὲ ταῦτα τὴν πώ-
 30 ρωσιν μαλάττει τῆς ψυχῆς;

ιε'. Ἐννοήσωμεν ταῦτα, ἀγαπητοί, καὶ ἐννοοῦντες ἀγω-
 νισώμεθα, ὥστε μὴ ὄνειδισμούς καὶ ἐγκλήματα εἰς ἡμᾶς

14. " Ἄς σκεφθοῦμε, ἂν ὄχι κάτι ἄλλο, ἀλλὰ τὸ μυστήριον τῆς παρουσίας ἡμέρας, πῶς ὁ Θεσπότης καὶ Ποιητὴς τῶν ὄλων, ὁ ἀπεριόριστος καὶ ἀπερίγραφτος, αὐτὸς ποὺ μὲ τὸ λόγο του μόνο κρατεῖ μετέωρη τὴ γῆ, ποὺ μ' ἓνα νεῦμα του κινεῖ τὸν οὐρανὸ, καὶ κρατεῖ μέσα στὴ χούφτα του τὸ σύμπαν· ἄς σκεφθοῦμε πῶς ἀπὸ τὰ παρθενικά αἵματα ἀφοῦ ἦρθε γιὰ χάρη μου μέσα στὴ σάρκα, κρέμεται πάνω στὸ σταυρὸ, ἀνοίγει τὶς παλάμες του στὰ καρφιά, δέχεται νὰ καρφωθοῦν τὰ πόδια του, νὰ τοῦ σχισθεῖ ἡ πλευρὰ του, δέχεται ἐμπτυσμοὺς καὶ ραπίσματα, αὐτὸς ποὺ τρέμουν τὰ Χερουδὶμ καὶ ποὺ μὲ τὴν πρόνοιάν του γίνεται ἡ διακυβέρνηση τοῦ σύμπαντος. Γιατὶ τὰ πάσχει αὐτά; Γιὰ νὰ κάνει νὰ πηγᾶσει γιὰ σένα ἢ σωτηρία, γιὰ νὰ σὲ ἀπαλλάξει ἀπὸ τὴ δειλία τοῦ διαβόλου, γιὰ νὰ σὲ ἀρπάξει ἀπὸ τὴν παλαιὰ τυραννία. Ἄλλ' ἐκεῖνος βέβαια τὰ ὑποφέρει αὐτὰ γιὰ νὰ ἐξαγοράσει γιὰ πάντα ἐμᾶς ποὺ εἴχαμε πούληθεῖ στὴν ἁμαρτία, καὶ ἐμεῖς μὲ τόσο αἰσχροὺς καὶ ἄτοπες ἡδονὲς καὶ ραθυμίες ἀρχίσαμε πάλι νὰ ξεπουλάμε τὸν ἑαυτὸ μας; Ἐκεῖνος μαστιγώνεται, γιὰ ν' ἀπομακρύνει ἀπὸ ἐμᾶς τὶς μάστιγες τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ ἐμεῖς πάλι ὑποδουλωνόμαστε σ' αὐτὲς σὰ νὰ εἶναι ἀγαθοὶ κύριοί μας; Ἐκεῖνος παραδίδει τὸ σῶμα του στὸ θάνατο, γιὰ νὰ ζωοποιῆσει τὴν ψυχὴν μας, καὶ ἐμεῖς ἐπιτρέπομε ἐξαγριώνοντας τὸ δικὸν μας σῶμα μὲ ἀνήθικες πράξεις νὰ πολεμᾶ καὶ νὰ θέλει νὰ φονεύσει τὴν ψυχὴν; Ἐκεῖνος γεύεται τὸ θάνατο γιὰ νὰ μᾶς ἀποδώσει τὴν ἀθανασία, καὶ ἐμεῖς ἀγωνιζόμαστε νὰ πνίξομε τοὺς ἑαυτοὺς μας μὲ τὴν θηλειὰ τῶν παθῶν; Ἡ γῆ σειεται, ὁ ἥλιος σκοτεινιάζει, τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ σχίζεται, ἐπειδὴ βλέπει τὸν Κύριον νὰ σταυρώνεται γιὰ μᾶς⁵⁵, καὶ ἐμεῖς οὔτε κὰν λυπούμαστε γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας; Τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως μεταβάλλονται, καὶ σ' ἐσένα οὔτε ἔτσι δὲν γίνεται μεταβολὴ πρὸς τὸ καλύτερο, οὔτε αὐτὰ δὲν σὲ καλοῦν σὲ μετάνοια, οὔτε αὐτὰ δὲν μαλακώνουν τὴν πώρωση τῆς ψυχῆς σου;

15. " Ἄς τὰ σκεφθοῦμε αὐτὰ, ἀγαπητοί, καὶ σκεπτόμενοι αὐτὰ ἄς ἀγωνισθοῦμε, ὥστε νὰ μὴν παρουσιάσομε ὅσα εἶπαμε ὅτι εἶναι

55. Πρὸβλ. Ματθ. 27, 51 καὶ Λουκᾶ 23, 45.

ἀφιέμενα ἐπιδείξαι τὰ εἰρημένα, ἀλλὰ προτροπῆς καὶ
 παραινέσεως τόπον ἀναπληροῦντα τῶν οὐδ' ἡμῖν ἀμελῶς
 διαπραττομένων· καὶ γὰρ καὶ τοὺς πρὸς τὸ βραβεῖον προ-
 θύμως θέοντας οἱ ἀγωνοθέται βλέποντες ἐνωραῖζονται μὲν
 5 τῷ ἀγῶνι, οὐκ ἀποκάμνουσι δὲ τοῦ προτρέπειν καὶ παραι-
 νεῖν μέχρις ἂν τῶν στεφάνων τύχῳσιν οἱ ἀγωνιζόμενοι· καὶ
 ὑμᾶς γὰρ Χριστοῦ χάριτι καθορῶ καὶ κατάνυξιν βρύοντας
 καὶ περισταζομένους τοῖς δάκρυσι καὶ παράκλησιν δει-
 κνύντας ἐπὶ τῆς ὄψεως· Καὶ εἶη μοι ταῦτα διατηρηθῆναι
 10 ὑμῖν. Εἶη μοι τοῖς ὑμῶν ἐντροφᾶν κατορθώμασι, καὶ ταῖς
 ὑμῶν κατὰ Θεὸν πολιτείαις σεμνύνεσθαι. Εἶη μοι τὰ νυνὶ
 βλεπόμενα συμπαθείας καὶ κατανύξεως σχήματα καὶ αὐ-
 τοῖς δεδαιωθῆναι τοῖς πράγμασι καὶ τὰς ψυχὰς ἐν τοιαύτῃ
 διαθέσει τε καὶ καταστάσει φυλάττεσθαι, ὡς ἂν καὶ γὰρ δι'
 15 ὑμῶν ἅμα ὑμῖν τῆς ἐπουρανίου καταξιωθῶμεν βασιλείας
 ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, δι' οὗ βασιλεῖς βασιλεύ-
 ονσι καὶ τύραννοι κρατοῦσι γῆς, ὅς καὶ τὸν φιλόχριστον
 καὶ εὐσεβῆ βασιλέα ἡμῶν, ὃν εἰς φῶς ἐπὶ προνοίᾳ τοῦ
 Ῥωμαίων γένους προήγαγε καὶ χρίσματι βασιλείας ἔχρι-
 20 σεν, ἐπὶ πλεῖον κοσμήσειε ταῖς ἀρεταῖς, τὴν ὁδὸν τῆς ἀλη-
 θείας ἀκλινῶς τε καὶ ἀνεπιστρόφως ὁδεύοντα, πᾶσιν ἐπι-
 δεικνὺς τοῖς ἐχθροῖς ἀνεπίμαχον, τοῖς ὑπηκόοις φιλάνθρω-
 πον, τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας ἐπάξιον, πρεσβείαις τῆς ὑπερα-
 γίας Δεσποίνης ἡμῶν τῆς Θεομήτορος, καὶ πάντων τῶν
 25 ἀγίων, τῶν ἀπ' αἰῶνος εὐαρεστησάντων Θεῷ, ᾧ ἡ δόξα καὶ
 τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ὄνειδισμοὶ καὶ ἐγκλήματα ποὺ ἐπιρρίπτονται σ' ἐμᾶς, ἀλλ' ἀποτελοῦν προτροπὴ καὶ παραίνεση αὐτῶν ποὺ οὔτε ἐμεῖς τὰ πράττομε ἀμελώντας. Γιατὶ κι αὐτοὶ ποὺ τρέχουν προθύμα πρὸς τὸ βραβεῖο, βλέποντάς τους οἱ ἀγωνοθέτες καμαρώνουν βέβαια γιὰ τὸν ἀγῶνα, δὲν κουράζονται ὅμως νὰ τοὺς παρακινοῦν καὶ νὰ τοὺς προτρέπουν, μέχρι ποῦ οἱ ἀθλητὲς νὰ λάβουν τὸ στεφάνι. Κι ἐσᾶς βέβαια μὲ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ σᾶς βλέπω καὶ ἀπὸ κατάνυξη νὰ εἶστε γεμάτοι, καὶ στὰ δάκρυα νὰ εἶστε λουσιμένοι, καὶ παρηγοριὰ νὰ δείχνετε στὰ πρόσωπά σας. Καὶ εἶθε αὐτὰ νὰ τὰ διατηρήσετε γιὰ χάρη μου. Εἶθε νὰ ἐντρυφῶ μὲ τὰ κατορθώματά σας καὶ νὰ εἶμαι ὑπερήφανος γιὰ τὴν σύμφωνα μὲ τὶς ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ πολιτεία σας. Εἶθε τὶς στάσεις συμπάθειας καὶ κατάνυξης ποὺ βλέπω νὰ ἐπιβεβαιωθοῦν καὶ μὲ τὰ ἴδια τὰ πράγματα καὶ οἱ ψυχὲς σας νὰ διατηροῦνται σὲ τέτοια διάθεση καὶ κατάσταση, ὥστε κι ἐγὼ μὲ ἐνδιάμεσους ἐσᾶς καὶ μαζὶ μὲ σᾶς νὰ καταστοῦμε ἄξιοι τῆς ἐπουράνιας βασιλείας μὲ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, μὲ τὴ χάρη τοῦ ὁποίου οἱ βασιλεῖς βασιλεύουν καὶ οἱ τύραννοι γίνονται κύριοι τῆς γῆς, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν φιλόχριστο καὶ εὐσεβῆ βασιλιά μας, τὸν ὁποῖο ἔφερε στὸ φῶς ἀπὸ πρόνοια γιὰ τὸ γένος τῶν Ρωμαίων καὶ τὸν ἔχρισε μὲ τὸ χρίσμα τῆς βασιλείας, νὰ τὸν κοσμήσει καὶ μὲ ἄλλες ἀκόμα ἀρετὲς, γιὰ νὰ βαδίζει ἀπαρέγκλιτα καὶ ἀνυποχώρητα τὸ δρόμο τῆς ἀλήθειας, ἀποδεικνύοντάς τον ἀκαταμάχητο σ' ὅλους τοὺς ἐχθροὺς, ἐνῶ φιλόανθρωπο στους ὑπηκόους του καὶ ἄξιο τῆς βασιλείας του, μὲ τὶς πρεσβεῖες τῆς Ὑπεραγίας Δέσποινας μας τῆς Θεομήτορος καὶ ὅλων τῶν ἁγίων ποὺ μέσω τῶν αἰῶνων εὐαρέστησαν τὸν Θεό, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος στους αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

3. ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΤΗ

ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΩΤΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΦΟΔΟΝ ΤΩΝ ἙΡΩΣ

α. Τί τοῦτο; τίς ἢ χαλεπή αὕτη καὶ βαρεῖα πληγή καὶ
ὄργη; Πόθεν ἡμῖν ὁ ὑπερβόρειος οὔτος καὶ φοβερός ἐπέ-
5 σκηψε κεραννός; Ποῖα νέφη παθῶν πυκνωθέντα, τίνων δὲ
κρομάτων σφοδραὶ παρατρέψεις τὴν ἀνυπόστατον ταύτην
καθ' ἡμῶν ἐξυπηρήνισαν ἀστραπὴν; Πόθεν ἢ βαρβαρικὴ
αὕτη καὶ πυκνὴ καὶ ἀθρόα κατερράγη θάλασσα, οὐ καλά-
μην σίτου κείρουσα καὶ τὸν στάχυν συμπατάσσουσα, οὐδὲ
κληματίδας ἀμπελου μαστίζουσα καὶ τὸν καρπὸν ἄωρον
τεμαχίζουσα, οὐδὲ φυτῶν τὰ στελέχη τύπτουσα καὶ τοὺς
10 κλάδους διασχίζουσα, ὃ πολλοῖς πολλάκις μέτρον ἐπλήρω-
σεν ἐσχάτης κακώσεως, ἀλλ' ἀνθρώπων αὐτῶν οἰκτρῶς τὰ
σώματα συναλήθουσα καὶ τὸ γένος ἅπαν πικρῶς ὀλοθρεύ-
ουσα; Πόθεν ἢ πῶς τῶν τηλικούτων καὶ τοσοῦτων κακῶν ὁ
τρυγίας, ὅ,τι μὴ μείζον εἰπεῖν, ἐξεχύθη ἐφ' ἡμᾶς; Ἐρ' οὐ
15 διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ταῦτα πάντα ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς; οὐκ
ἔλεγχος ταῦτα καὶ ἀνάγραπτος θρίαμβος τῶν ἡμετέρων
παραπτωμάτων; οὐχὶ δὲ καὶ τεκμηριοῖ τὸ τῶν παρόντων
φοβερόν τὰ τῶν μελλόντων φρικτὰ καὶ ἀδέκαστα δικαιο-
τήρια; οὐκ ἐλπίς ἀπάντων ἡμῶν, μᾶλλον δὲ κοινὴ προκει-
20 μένη ὄψις, ἵνα μηδὲ τῆς συμφορᾶς τοῖς ἔπειτα πυρφόρος
ἐκφύγη, μηκέτι μηδένα εἰς τὸ περιεῖναι ἐγκαταλειφθῆναι;
Ὅντως «ἐλασσονοῦσι φυλὰς ἁμαρτίαι» καὶ ὡς ῥομφαία

3. ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΤΗ

ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΩΤΗ ΣΤΗΝ ΕΠΙΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΡΩΣΩΝ

1. Τί εἶναι αὐτό; Τί εἶναι αὐτό τὸ φοβερό καὶ βαρὺ πλήγμα καὶ ἡ ὀργή; Γιατί ὄρμησε ἐναντίον μας ἀπὸ τὸν ἀπὸμακρο βορρᾶ ὁ φοβερός αὐτὸς κεραυνός; Ποιὰ σύννεφα παθῶν ποὺ συμπυκνώθηκαν, ποιῶν κριμάτων συγκροῦσαις ἰσχυρές ἐξαπόλυσαν ἐναντίον μας αὐτὴ τὴν ἀβάσταχτη ἀστραπή; Πῶς ξέσπασε ἡ πυκνὴ αὐτὴ καὶ ὀγκώδης βαρβαρικὴ θάλασσα, ποὺ δὲν θερίζει τὴν καλαμὰ τοῦ σιταριοῦ καταστρέφοντας μαζὶ καὶ τὰ στάχυα, οὔτε χτυπάει τοὺς βλαστοὺς τοῦ ἀμπελιοῦ καὶ κομματιάζει τὸν καρπὸ ἄγουρο, οὔτε χτυπάει τὰ δένδρα καὶ σπάζει τὰ κλαδιά τους, πράγμα ποὺ γιὰ πολλοὺς εἶναι ἐκπλήρωση τοῦ μέτρου ἔσχατης καταστροφῆς, ἀλλ' ἀλέθει οἰκτρὰ τῶν ἴδιων τῶν ἀνθρώπων τὰ σώματα καὶ ἐξολοθρεύει ὀδυνηρὰ ὀλόκληρο τὸ γένος. Γιὰ ποιὸ λόγο καὶ πῶς αὐτὸ τὸ κατακάθι κρασιοῦ, γιὰ νὰ μὴν πῶ κάτι χειρότερο, χύθηκε ἐπάνω μας; Δὲν ἦρθαν ἄραγε ὅλα αὐτὰ σ' ἐμᾶς ἐξαιτίας τῶν ἁμαρτιῶν μας, δὲν εἶναι αὐτὰ ἀπόδειξη καὶ θρίαμβος ἀναγραμμένος τῶν παραπτωμάτων μας; Καὶ τὰ φοβερὰ αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν τώρα δὲν ἐπιβεβαιώνουν τὶς φρικτὲς καὶ ἀδέκαστες τιμωρίες τοῦ μέλλοντος; Δὲν εἶναι κοινὴ ἐλπίδα ὅλων μας, ἢ μᾶλλον κοινὸ θέαμα μπροστὰ στὰ μάτια μας, γιὰ νὰ μὴν διαφύγει γιὰ τοὺς μεταγενέστερους οὔτε πυρφόρος ἀπὸ τὴ συμφορὰ, οὔτε ν' ἀπομείνει κανένας στὴ ζωὴ; Πράγματι «λιγοστεύουν οἱ ἁμαρτίες φυλές»¹ καὶ εἶναι σὰν ρομφαία δίστομη γι' αὐτοὺς ποὺ τὴ χρησιμοποιοῦν. Σωθήκαμε ἀπὸ τὰ δεινὰ τὰ ὅποια πολλὲς φορές

δίστομος πᾶσι τοῖς χρωμένοις αὐτῇ. Ἐρρύσθημεν κακῶν, οἷς πολλάκις συνεσχέθημεν· δέον εὐχαριστεῖν, οὐκ εὐγνωμονήσαμεν· ἐσώθημεν, ἡμελήσαμεν· ἐφρουρήθημεν, κατεφρονήσαμεν ἐφ' οἷς δέος ἦν τιμωρίαν ὑποσχεῖν.

5 Ὡ γνῶμης ὠμῆς καὶ ἀδιακρίτου, καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν δυσχερῶν καὶ δεινῶν πάσχειν ἀξίας; Τοὺς μικρά τινα καὶ τῶν εὐτελεστάτων ὀφείλοντας, ἀποτόμως εἰσπραξάμεθα, ἐτιμωρησάμεθα. Οὐκ ἐμνήσθημεν τῆς εὐχαριστίας, παρελθούσης τῆς εὐεργεσίας· οὐδ' ὅτι συγγνώμης ἐτύχομεν, τοὺς
10 πλησίον ὠκτειρήσαμεν, ἀλλ' ἐν ᾧ τῶν ἐπικρεμασθέντων φόβων καὶ κινδύνων ἀπηλλάγημεν, ἀγριώτεροι τούτοις κατέστημεν, μήτε τὸ πλῆθος καὶ μέγεθος τῶν οἰκείων ὀφλημάτων καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις τοῦ Σωτῆρος συγχώρησιν λογισάμενοι, μήτε τὴν τῶν ὁμοδούλων ὀφειλὴν βραχυτά-
15 τὴν οὖσαν καὶ μηδὲ ἐν στάθμῃ λόγου ζυγσοστατουμένην πρὸς τὰς ἡμετέρας αἰδεσάμενοι, πολλῶν δὲ καὶ μεγάλων φιλανθρώπως ἐλευθερωθέντες ἀλγεινῶν, ἄλλους καὶ ἀφιλανθρώπως ἐδουλώσαμεν. Εὐφράνθημεν, ἐλυπήσαμεν, ἐδοξάσθημεν, ἠτιμώσαμεν· ἰσχύσαμεν, εὐθηνήσαμεν, ἐξυ-
20 βρίσαμεν, ἠφρονευσάμεθα. Ἐλιπάνθημεν, ἐπαχύνθημεν, ἐπλατύνθημεν, καί, εἰ μὴ τὸν Θεὸν ὡς ὁ πάλαι Ἰακώβ ἐγκατελίπομεν, ἀλλ' ὡς ὁ ἠγαπημένος πλησθέντες ἀπελακτίσαμεν καὶ ὡς δάμαλις παροιστρῶσα τῶν τοῦ Κυρίου προ-
σταγμάτων παροιστρήσαμεν καὶ τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ
25 κατωλιγορήσαμεν. Διὰ τοῦτο φωνὴ πολέμου καὶ συντριβὴ μεγάλη ἐν τῇ γῇ ἡμῶν· διὰ τοῦτο ἤνοιξε Κύριος τὸν θησαυρὸν αὐτοῦ καὶ ἐξήνεγκε τὰ σκεύη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ· διὰ τοῦτο λαὸς ἐξεῖρψεν ἀπὸ βορρᾶ ὡς τὴν ἄλλην ἐπελαύνων Ἱερουσαλήμ καὶ ἔθνη ἐξηγέροθη ἀπ' ἐσχάτου τῆς γῆς,
30 «τόξον καὶ ζιβύνην κρατοῦντες»· ἰταμός ἐστι καὶ οὐκ ἐλεεῖ φωνὴ αὐτοῦ ὡς θάλασσα κυμαίνουσα.

2. Δευτ. 32, 15.

3. Ὡσηέ 4, 16.

μᾶς περικύκλωσαν ἐνῶ ἔπρεπε νὰ εὐχαριστοῦμε τὸν Θεό, δὲν τοῦ ἐκφράσαμε εὐγνωμοσύνη· σωθήκαμε, ἀλλὰ δείξαμε ἀμέλεια· δεχθήκαμε τὴ φρούρησή του, ἀλλὰ περιφρονήσαμε αὐτὰ γιὰ τὰ ὅποια ὑπῆρχε φόβος νὰ ὑποστοῦμε τιμωρία.

Ἔγω γνῶμη ἀπάνθρωπη καὶ χωρὶς διάκριση· καὶ ποιά ἀπὸ τὰ δυσχερῆ καὶ δεινὰ δὲν εἶναι ἄξια νὰ πάθει; Ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ μᾶς ὀφείλαν μικρὰ κι ἀσήμαντα, τὰ εἰσπράξαμε βάνουσα καὶ τοὺς τιμωρήσαμε. Δὲν θυμηθήκαμε νὰ εὐχαριστήσομε τὸν Θεό, ὅταν πέρασε ἡ εὐεργεσία. Οὔτε, ἐνῶ ἐλάβαμε συγγνώμη, δείξαμε οἴκτο στοὺς συνανθρώπους μας, ἀλλὰ, ἀφοῦ ἀπαλλαχθήκαμε ἀπὸ τοὺς φόβους καὶ τοὺς κινδύνους ποὺ μᾶς ἀπειλοῦσαν, γίναμε ἀγριότεροι πρὸς αὐτούς, καὶ οὔτε σκεφθήκαμε τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος τῶν ὀφειλῶν μας καὶ τὴ συγχώρηση τοῦ Σωτήρα μας γι' αὐτά, οὔτε σεβασθήκαμε τὴν ὀφειλή τῶν ὁμοδούλων μας ποὺ ἦταν πολὺ μικρὴ καὶ ποὺ δὲν ἰσορροποῦσε στὴ ζυγαριὰ μὲ τὶς δικές μας ὀφειλές. Ἐνῶ ἐλευθερωθήκαμε ἀπὸ πολλὰ καὶ μεγάλα ὀδύνηρὰ ἀπὸ φιλανθρωπία, ὑποδουλώσαμε ἄλλους τελείως ἀπάνθρωπα. Εὐφρανθήκαμε, ἀλλὰ προξενήσαμε λύπη· τιμηθήκαμε, ἀλλὰ προξενήσαμε ἀτίμωση· ἀποκτήσαμε δύναμη καὶ ἀφθονα ἀγαθὰ, ἀλλ' ὅμως ταπεινώσαμε τοὺς ἄλλους, δείξαμε ἀφροσύνη. Πλουτήσαμε, παχύνουμε, αὐξηθήκαμε, καὶ ὅμως ὅπως ὁ παλαιὸς Ἰακώβ ἐγκαταλείψαμε τὸν Θεό, ὅπως ὁ ἀγαπημένος ἐκεῖνος, ἂν καὶ γεμίσαμε ἀπὸ εὐεργεσίες, ἐμεῖς τὸν κλωπήσαμε² καὶ σὰν δαμάλα ξέφρενη ἀπομακρυνθήκαμε ἀνόητα ἀπὸ τὰ προστάγματα τοῦ Κυρίου³ καὶ δείξαμε μεγάλη ἀδιαφορία γιὰ τὶς δίκαιες ἀποφάσεις του. Γι' αὐτὸ ξέσπασε αὐτὴ ἡ φωνὴ τοῦ πολέμου καὶ ἡ μεγάλη συντριβὴ στὴ γῆ μας⁴. Γι' αὐτὸ ἀνοιξε ὁ Κύριος τὸ σκευοφυλάκιό του κι ἔβγαλε ἀπὸ ἐκεῖ τὰ σκεύη τῆς ὀργῆς του. Γι' αὐτὸ ξεκίνησε λαὸς ἀπὸ τὸν βορρᾶ καὶ ὄρμησε σὰ νὰ εἶχε μπροστά του μιὰ ἄλλη Ἱερουσαλήμ, καὶ ξεσηκώθηκαν ἔθνη ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς κρατώντας τόξα καὶ ἀκόντια⁵· εἶναι θρασὺς καὶ δὲν δείχνει ἔλεος· ἡ φωνὴ του εἶναι σὰν θάλασσα τρικυμισμένη.

4. Ἱερ. 27, 22.

5. Πρβλ. Ἱερ. 6, 23

«Ἦκούσαμεν τὴν ἀκοὴν αὐτῶν», μᾶλλον δὲ ἀθρόαν
 εἶδομεν τὴν ὄψιν αὐτῶν «καὶ παρελύθησαν αἱ χεῖρες ἡμῶν
 θλίψις κατέσχεν ἡμᾶς καὶ ὠδῖνες ὡς τικτούσης. Μὴ ἐκπο-
 5 ρεύεσθε εἰς ἀγρὸν καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς μὴ βαδίζετε, ὅτι ῥομ-
 σοι», Ἰερεμίας σὺν ἐμοὶ κεκραῖξεται σήμερον, πόλις βασιλῆς;
 «τίς σώσει σε καὶ παρακαλέσει σε, ὅτι ἐμεγαλύνθη ποτήριον
 συντριβῆς σου; τίς ἰάσεταιί σε;». Νῦν κλαίετε· μικροῦ καμὲ τὸ
 πάθος ἐθύθισε καὶ τοῦ λέγειν ἀνέκοψεν. Ἀλλὰ τί βοᾶτε πρὸς
 10 με, τί δὲ ὀδύρεσθε; Ἀκούσατέ μου· στήσατε μικρὸν τὸν
 κλαυθμὸν καὶ δότε τοῖς λόγοις πάροδον. Δακρῦώ μὲν γὰρ
 καὶ γὰρ σὺν ὑμῖν, ἀλλ' οὔτε τὴν ἐν χρόνῳ ἀναρροπισθεῖσαν
 φλόγα μικραὶ ῥανίδες σβεννύουσι (τί γὰρ δεῖ λέγειν, ὡς
 πλέον ἀνάπτουσι;), οὔτε τὸν ἐκκαυθέντα ὑπὸ τῶν ἡμετέρων
 15 ἁμαρτημάτων θυμὸν τοῦ Θεοῦ πρόσκαιρον δάκρυον ἰσχύει
 ἐξιλεώσασθαι. Δακρῦώ καὶ γὰρ σὺν ὑμῖν, ἀλλὰ πολλῶν ταλαι-
 πωρουμένων παρείδομεν δάκρυα· παρατρέχω γὰρ ὡς καὶ
 ἐκενώσαμεν· δακρῦώ καὶ γὰρ σὺν ὑμῖν, εἴπερ ἐστὶ δακρῦων
 καιρὸς ὁ παρῶν καιρὸς, ἀλλὰ μὴ πολλῶ μείζων τῆς τῶν
 20 δακρῦων φορᾶς ἢ καταλαβοῦσα συμφορὰ· εἰσὶ γὰρ, εἰσὶν
 ὄντως μείζους δακρῦων πολλαὶ συμφοραὶ, ἐν αἷς τῶν ἔνδον
 ὑπὸ τοῦ στηριχθέντος διαφλεχθέντων, ἢ καὶ σφόδρα γε
 συσταλέντων τε καὶ συμμεμυκόντων, οὐδὲ ἢ διὰ τῶν ὀμμάτων
 προχεομένη πολλάκις καταλείβεται νοτὶς. Οὐχ ὁρῶ δὲ νῦν
 25 οὐδὲ τῶν δακρυνόντων τὸ κέρδος· ὅτε γὰρ πρὸ τῶν ἡμετέρων
 ὀμμάτων τὰ τῶν ἐχθρῶν ξίφη τοῖς τῶν ὁμοφύλων βαπτίζεται
 αἵμασιν, ἡμεῖς δὲ τοῦτο καθορῶντες, ἐπικουρεῖν δέον, τοῦτο
 μὲν ἀπορία τοῦ πράττειν οὐκ ἀναδεχόμεθα, εἰς δάκρυα δὲ
 καταφερόμεθα, ποταπὴ τοῖς ἀτυχοῦσι παρὰ κλησὶς ἐπιγίγνε-
 30 ται; μείζους ἂν ποταμοὺς τὰ ἀπὸ τῶν διαιρεθέντων σαμάτων
 ἐκίνησεν αἵματα ἢ τὰ ἀπὸ τῶν ἡμετέρων βλεφάρων ἀναδι-

«Ἀκούσαμε τὸ θόρυβό τους», ἢ μᾶλλον εἶδαμε τὸ ὄλο θέαμά τους «καὶ παρέλυσαν τὰ χέρια μας· μᾶς κατέλαβε θλίψη καὶ πόνος ὅπως ἐκείνης πού γεννᾷ. Μὴ θγαίνετε στὸ χωράφι σας καὶ μὴ βαδίζετε στοὺς δρόμους, γιατί ὀλόγυρα παραμονεύει ρομφαία»⁶. «Μὲ τί νὰ σὲ παραβάλω καὶ μὲ τί νὰ σὲ παρομοιάσω», θὰ φωνάξει σήμερα μαζί μου ὁ Ἰερεμίας, ὧ πῶλη βασίλισσα; «Ποιὸς θὰ σὲ σώσει καὶ θὰ σὲ παρηγορήσει πού ἔχει μεγαλώσει τὸ ποτήρι τῆς συντριβῆς σου; ποιὸς θὰ σὲ θεραπεύσει;»⁷ Τώρα κλαῖτε· λίγο ἄκόμα καὶ τὸ πάθος θὰ μὲ βύθιζε στὸ κλάμα καὶ θὰ διέκοπτε τὸ λόγο μου. Ἀλλὰ γιατί φωνάζετε σ' ἐμένα, γιατί θρηνεῖτε; Ἀκούστε με· σταματήστε γιὰ λίγο τὸ κλάμα καὶ ἀφῆστε τὰ λόγια ν' ἀκουσθοῦν. Κλαίω βέβαια μαζί σας καὶ ἐγώ, ἀλλ' οὔτε λίγες σταγόνες σβήνουν τὴ φλόγα πού ἀναρριπίσθηκε τώρα (καὶ τί χρειάζεται νὰ πῶ, ὅτι τὴν ἀνάβουν περισσότερο;), οὔτε τὸν θυμὸ τοῦ Θεοῦ πού ἀναψε μὲ τὰ ἁμαρτήματά μας μπορεῖ νὰ τὸν ἐξιλεώσει τὸ πρόσκαιρο κλάμα. Κλαίω καὶ ἐγώ μαζί σας, ἀλλὰ παραβλέψαμε τὰ δάκρυα πολλῶν πού ταλαιπωροῦνται. Τὰ παρατρέχω γιατί κιόλας τὰ ἔχομε ἐξαντλήσει. Κλαίω καὶ ἐγώ μαζί σας, ἀφοῦ ἡ ὥρα αὐτὴ τώρα εἶναι ὥρα γιὰ δάκρυα, ἀλλὰ δὲν εἶναι πολὺ μεγαλύτερη ἀπὸ τὰ κλάματα ἢ συμφορὰ πού μᾶς βρῆκε. Γιατὶ ὑπάρχουν, πραγματικὰ ὑπάρχουν πολλές συμφορὲς μεγαλύτερες ἀπὸ τὰ δάκρυα, κατὰ τίς ὁποῖες, ὅταν ἐκεῖνα πού εἶναι μέσα μας διαφλεγοῦν ἀπὸ αὐτὸν πού στηρίχθηκαν, ἢ καὶ περιορισθοῦν πολὺ καὶ συγκλεισθοῦν, πολλές φορὲς οὔτε τὸ δάκρυ πού ἀναβλύζει ἀπὸ τὰ μάτια μας χύνεται. Ἀλλὰ τώρα δὲν βλέπω οὔτε αὐτῶν πού κλαῖνε τὸ κέρδος. Γιατὶ ὅταν μπροστὰ στὰ μάτια μας τὰ ξίφη τῶν ἐχθρῶν μας βιάφονται κόκκινα ἀπὸ τὰ αἵματα τῶν συμπολιτῶν μας, καὶ ἐμεῖς, ἂν καὶ βλέπομε τὸ γεγονὸς καὶ πρέπει νὰ βοηθήσομε, αὐτὸ βέβαια δὲν τὸ ἀναλαμβάνομε ἀπὸ ἀδυναμία νὰ τὸ φέρομε σὲ πέρας, ἀλλὰ καταφεύγομε στὰ δάκρυα, τί εἶδους παρηγοριὰ προσφέρεται σ' αὐτοὺς πού ἀτυχοῦν; Μεγαλύτερα ποτάμα θὰ μπορούσαν νὰ δημιουργήσουν τὰ αἵματα ἀπὸ τὰ ἀποκομμένα

7. Ἰερ. Θρηνοὶ 2, 13.

δόμμενα δάκρυα· ἀλλ' ὅτε ταῖς ἐκεῖθεν καταφερομέναις τῶν λύθρων ῥοαῖς ὁ τῶν πλημμελημάτων οὐκ ἀποσμήχεται μολυσμός, ἧ̅που γε τὰ τῶν ὀμμάτων ῥεῖθρα τοῦτον ἐκπλῦναι δυναθήσεται;

5 Οὐ νῦν ἔδει κλαίειν, ἀγαπητοί, ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν μισεῖν ἀπ' ἀρχῆς· οὐ νῦν πενθεῖν, ἀλλὰ τὰς δι' ὧν ἡμῖν τὸ πένθος ἐξέφυ πάλαι φεύγειν ἡδονάς· ἴσον γάρ ἐστι δεσπόταις καταδουλωθέντας πικροῖς τὴν ἀπὸ τῶν μαστίγων θάσανον μὴ θούλεσθαι καρτερεῖν, καὶ πράξειςιν ἑαυτοὺς ἐκδεδωκό-

10 τας πονηραῖς τὰς ἀπὸ τῆς δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ ἐπαφιέμενας ἡμῖν παραιτεῖσθαι ποινάς. Οὐ νῦν ἐχρὴν ὀλοφύρεσθαι, ἀλλὰ διὰ θίου σωφρονεῖν· οὐ νῦν τὸν πλοῦτον σκορπίζειν, ὅτε μηδ' αὐτὸς οἶδας, εἰ τούτου κύριος ἔτι καταστήσῃ, ἀλλὰ πάλαι τῶν ἀλλοτριῶν ἀπέχεσθαι, ὅτε ἡ πα-

15 ροῦσα θραῦσις οὐ̅πω ἐστήρικτο καθ' ἡμῶν· οὐ νῦν τὸν ἔλεον ἐμπορεύεσθαι, ὅτε ἡ τοῦ θίου πανήγυρις ἐν ἐλπίδι κεῖται τοῖς ἐνεστηκόσι λυθῆναι κακοῖς, ἀλλ' ἐν ᾧ̅ τοῦ δύνασθαι ἢ ἐξουσία περιῆν μηδέποτε ἀδικεῖν· οὐ νῦν παννυχίζειν καὶ λιταῖς προστρέχειν καὶ στήθη τύπτειν καὶ βαθύ-

20 στενάζειν καὶ χειρὰς ἐπαίρειν καὶ γόνατα κάμπτειν καὶ γοερὰ δακρύειν καὶ στυγνὸν προσβλέπειν, ὅτε τοῦ θανάτου τὰ κέντρα ἠκονημένα ἦκει καθ' ἡμῶν· πάλαι ταῦτα προσῆκε ποιεῖν, πάλαι σχολάζειν τοῖς ἔργοις τοῖς ἀγαθοῖς, πάλαι μετανοεῖν ἐπὶ τοῖς κακοῖς. Ἐν ᾧ̅ γὰρ ταῦτα πράττο-

25 μεν νυνί, παρὰ γε δικαίῳ μάλιστα κριτῇ καὶ μὴ παρὰ πολὺ τὴν γνώμην πρὸς τὴν συγγνώμην ἐπιρροεπῶς ἔχοντι, οὐκ εἰς ἔλεον, οἶμαι, κινου̅μεν τὸν Θεόν, ἀλλὰ τῶν ὑπηρεγμένων ἡμῖν ἁμαρτημάτων κατήγοροι καθιστάμεθα πικροί. Οἱ γὰρ οὕτω τανῦν σωφρόνως καὶ θεοφιλῶς ἐπιστάμενοί τε

30 καὶ κατισχύοντες ἐμβιοῦν, εἶτα πρὶν ἢ τῶν κακῶν ἐπιδημήσῃ φορὰ μηδὲν εἰς ἀρετῆς καὶ σωτηρίας λόγον προξάμε-

σώματα, παρὰ τὰ δάκρυα ποὺ κυλοῦν ἀπὸ τὰ βλέφαρά μας. Ἄλλὰ ὅταν ἀπὸ τὰ ρεύματα τῶν αἱμάτων ποὺ κυλοῦν ἀπὸ ἐκεῖ δὲν ξεπλύνεται ὁ μολυσμὸς τῶν ἁμαρτημάτων, θὰ μπορέσουν ἄραγε νὰ τὸν ξεπλύνουν τὰ ποτάμια δακρύων τῶν ματιῶν;

Δὲν ἔπρεπε λοιπὸν νὰ κλαῖμε, ἀγαπητοί, ἀλλὰ νὰ μισοῦμε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὴν ἁμαρτία. "Ὅχι νὰ πενθοῦμε τώρα, ἀλλὰ νὰ ἀποφεύγαμε τὶς ἡδονές στοὺς παρελθόν ἀπὸ τὶς ὁποῖες προέκυψε τὸ πένθος μας. Γιατὶ εἶναι τὸ ἴδιο, ἔχοντας ὑποδουλωθεῖ σὲ σκληροὺς κυρίους, νὰ μὴ θέλομε νὰ ὑπομένομε τὸ μαρτύριο τῆς μάστιγας, καὶ ἔχοντας παραδοθεῖ σὲ πράξεις πονηρές, νὰ ἀρνούμαστε τὶς ποινές ποὺ μᾶς ἐπιβάλλει ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ.⁸ Δὲν ἔπρεπε λοιπὸν τώρα νὰ θρηνοῦμε, ἀλλὰ νὰ δείχναμε σωφροσύνη σ' ὅλη μας τὴ ζωὴ. Νὰ μὴ σκορπίζομε τώρα τὸν πλοῦτο μας, ὅταν οὔτε ὁ ἴδιος γνωρίζεις ἂν θὰ ἐξακολουθήσεις νὰ εἶσαι ἀκόμα ἰδιοκτήτης του, ἀλλὰ ἀπὸ παλαιὰ ἔπρεπε νὰ ἀπέχεις ἀπὸ τὰ ξένα πράγματα, ὅταν δὲν εἶχε πέσει ἀκόμα ἐπάνω μας αὐτὸς ὁ χαλασμός. Νὰ μὴν ἐμπορευόμαστε τώρα τὸν οἶκτο, ὅταν ἡ πανήγυρη τοῦ βίου ἔγκειται στὴν ἐλπίδα ν' ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ τὰ παρόντα δεινά, ἀλλὰ τότε ποὺ εἶχαμε στὴ διάθεσή μας τὴν ἐξουσία νὰ μὴν ἀδικοῦμε ποτέ. Νὰ μὴν κάνομε τώρα ὀλονύκτιες προσευχές καὶ νὰ προστρέχομε σὲ παρακλήσεις, νὰ χτυποῦμε τὰ στήθη μας, νὰ στενάζομε ἀπὸ τὰ βάθη μας, νὰ ὑψώνομε παρακλητικὰ τὰ χέρια, νὰ γονατίζομε, νὰ κλαῖμε γοερὰ καὶ νὰ κοιτάζομε ἀπελπισμένα, ὅταν τὰ βέλη τοῦ θανάτου μᾶς χτυποῦν καλοακονισμένα⁹, ἀλλὰ ἀπὸ παλαιὰ ἔπρεπε νὰ τὰ κάναμε αὐτὰ, ἀπὸ παλαιὰ νὰ ἀσχολοῦμαστε μὲ τὰ καλὰ ἔργα, ἀπὸ παλαιὰ νὰ μετανοοῦμε γιὰ τὰ λάθη μας. Γιατὶ ἐνῶ τὰ πράττομε αὐτὰ, ἐνώπιον μάλιστα ἑνὸς ἀδέκαστου κριτῆ καὶ ποὺ δὲν ἔχει καὶ μεγάλη κλίση στὴ χορήγηση συγγνώμης, δὲν κινοῦμε τὸν Θεὸ στὸν νὰ μᾶς ἐλεήσει, νομίζω, ἀλλὰ γινόμαστε σκληροὶ κατήγοροι τῶν ἁμαρτημάτων ποὺ διαπράξαμε. Γιατὶ αὐτοὶ ποὺ γνωρίζουν καλὰ καὶ μποροῦν νὰ ζοῦν τώρα ἔτσι φρόνιμα καὶ ἄρεστὰ στὸν Θεό, προτοῦ ἐνσκήψει ὁμως ἡ ἐπίθεση τῶν δεινῶν

9. Α' Κορ. 15, 56

νοι, ἀλλ' ἀμελῶς οὕτω καὶ ῥαθύμως τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς τοῖς πάθεσι κηλιδώσαντες, πῶς οὐκ αὐτοκατακρίτους εἰσάγουσιν ἑαυτούς;

Τί γὰρ νῦν πενθῶν οὐ πρότερον ἐξίστασο γελώτων μὲν
5 ἀκρατῶν, ἀσμάτων δὲ πορνικῶν καὶ ἀθυρομάτων θυμελικῶν; Τί δὲ σκυθρωπάζων νυνὶ τὰς ὀφροῦς συνῆγες καὶ τὰς παρειὰς ἐξῆρες, τὸ πρόσωπον τυραννίδος δεικνύων μεστόν; Τί δ' ἐλεῶν τοὺς ἠδικημένους καὶ συμπαθεῖν σεμννόμενος, λοιμὸς αὐτὸς τοῖς παρατηχοῦσιν ἐνέπιπτες
10 ἀπροσδοκῆτως καί, λόγῳ ἐνί, τί νῦν πᾶσι καὶ πάντα χρηστός ὢν, οὐδενὶ παρεῖχες πρότερον μέτριον σεαυτόν; Ἀλλὰ χειρῶν μὲν ἄρχων ἀδίκων ἐμεγαλοφρόνεις, ἀμύνασθαι δὲ τὸν ὑπονοηθέντα εἰ μὴ διεπράξω, οὐδὲ διωτόν σοι τὸν θίον ἐνόμιζες· καὶ πένης μὲν πρὸ πυλῶν λιμῶντων διέρριπτο
15 βδέλυγμα, οἱ δὲ πρὸς γέλωτα εὐδοκιοῦντες τῆς σῆς ἐμπιμπλάμενοι τραπέζης καὶ περιουσίας οὐδὲν ἤττον ἐνετρούφων καὶ τῆς εὐηθείας· καὶ φίλων μὲν στοργὴν μικροῦ παρέβλεπες λήμματος, συγγενείας δὲ φύσιν διέπτυες καὶ δεσμούς συνηθείας ἐρρήγνυες, ἐριννώδης τις ὥσπερ εἶναι
20 φιλονεικῶν καὶ μισάνθρωπος ἄνθρωπος· πολλοῦ γε δὴ δέω καταλέγειν κλοπᾶς τε καὶ ἀρπαγᾶς, πορνείας τε καὶ μοιχείας καὶ τὰς ἄλλας ἀρρητοποιΐας, τὰ μεγάλα καὶ πολυαρκῆ ταυτησί τῆς ἐκπυρσευθείσης ἡμῖν καὶ περιχυθείσης φλογὸς ὑπεκκαύματα.

25 Οἶδα ὅτι ταῦτα νυνὶ καὶ ὑμεῖς ἀναλογιζόμενοι πενθεῖτε καὶ σκυθρωπάζετε· ἀλλ' ὄξυς μὲν ὁ καιρὸς, ἀδέκαστος δὲ ὁ κριτής, ἢ δ' ἀπειλὴ φοβερά, τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἡμαρτημένων πολὺ καὶ οὐκ ἐξαρκουῖσα ἢ μετάνοια. Ἐγὼ πολλάκις ὑμῶν τοῖς ὡσὶ τοὺς παραινετικούς κατέσπειρα λόγους, τοὺς ἀπει-
30 λητικούς, ἀλλ', ὡς ἔοικεν, εἰς ἀκάνθας ἐξεφύησαν. Ἐδυσώπησα, ἐπέπληξα, πολλάκις ὑμῖν τὴν τῶν Σοδομιτῶν ὑπέδει-

δὲν ἔπραξαν τίποτα γιὰ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴ σωτηρία τους, ἀλλὰ ἔτσι ἀδιάφορα καὶ ράθυμα κηλίδωσαν μὲ τὰ πάθη τὶς ψυχές τους, πῶς δὲν παρουσιάζουν τοὺς ἑαυτοὺς μας αὐτοκατὰκριτους;

Γιατί λοιπὸν τώρα πενθεῖς, ἐνῶ προηγουμένως δὲν ἀπειχες ἀπὸ γέλια ἀκρόατητα, ἀπὸ τραγούδια πορνικὰ καὶ θεατρικὰ παιγνίδια; Γιατί τώρα ἐμφανίζεται σκυθρωπὸς καὶ μαζεύεις τὰ φρύδια, σχίζεις τὰ μάγουλά σου καὶ παρουσιάζεις τὸ πρόσωπό σου καταδασανισμένο; Γιατί, ἐνῶ ἔλεεις ἐκείνους ποὺ ἀδικήθηκαν καὶ καυχιέσαι ὅτι τοὺς συμπαθεῖς, ὁρμουῖσες ἀπροσδόκητα ὁ ἴδιος ὡς καταστροφέας σ' ὅποιους ἔβλεπες μπροστὰ σου, καὶ μ' ἓνα λόγο, γιατί, ἐνῶ τώρα εἶσαι σὲ ὅλους καλὸς σὲ ὅλα, δὲν παρουσιάζουσιν πρωτύτερα σὰν ἄνθρωπος μετριόφρων, ἀλλὰ μεγαλοφρονοῦσες γιὰ τὸ ὅτι ἄρχιζες ἐσὺ τὶς ἀδικες πράξεις, κι ἂν δὲν πετύχαινες νὰ πολεμήσεις καὶ νὰ νικήσεις τὸν φανταστικὸ ἐχθρό σου, νόμιζες ὅτι δὲν ἄξιζε οὔτε κ' ἂν νὰ ζεῖς στὴ ζωὴ; Ὁ φτωχὸς ἦταν πεσμένος μπροστὰ στὴν πόρτα σου σιχαμερὸς καὶ πεινῶντας¹⁰, ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ γελοῦσαν, εὐτυχισμένοι χορταίνοντας ἀπὸ τὸ τραπέζι καὶ τὰ ἀγαθὰ σου, ἀπολαμβάναν καθόλου λιγότερο καὶ τὴν ἄνοησία σου. Ἐπίσης τὴ στοργὴ τῶν φίλων σου τὴν παρεβλεπες γιὰ ἀσημαντὸ κέρδος, ἀρνιόσουν τὴ φυσικὴ συγγένεια, ἔσπαζες τοὺς δεσμοὺς μὲ ἄνθρώπους ποὺ συναναστρεφόσουν, ὄντας κατὰ κάποιον τρόπο ἄνθρωπος ἐριστικὸς καὶ φιλόνηκος καὶ μισάνθρωπος. Καὶ ἀπέχω βέβαια πολὺ ἀπὸ τὸ νὰ ἀριθμήσω τὶς κλοπές καὶ τὶς ἀρπαγές, τὶς πορνείες καὶ τὶς μοιχεῖες, καὶ τὶς ἄλλες ποὺ δὲν λέγονται πράξεις¹¹ τὰ μεγάλα καὶ ὑπεραρκετὰ προσανάμματα αὐτῆς τῆς φλόγας ποὺ ξεχύθηκε καὶ μᾶς περιτύλιξε.

Γνωρίζω ὅτι αὐτὰ ἀναλογίζεσθε τώρα κι ἐσεῖς καὶ πενθεῖτε καὶ γίνεστε σκυθρωποί, ἀλλ' ὁ καιρὸς βέβαια εἶναι ἄγριος, ὁ κριτὴς ὅμως ἀδέκαστος, ἡ ἀπειλὴ εἶναι φοβερή, τὸ πλῆθος ὅμως τῶν ἁμαρτημάτων μεγάλο καὶ ἡ μετάνοια δὲν ἀρκεῖ. Πολλές φορές ἐγὼ ἔσπειρα στ' αὐτιά σας τοὺς παραινετικούς καὶ ἀπειλητικούς λόγους, ἀλλά, ὅπως φαίνεται, φύτρωσαν ἀνάμεσα στ' ἀγκάθια¹². Σᾶς παρακάλεσα, σᾶς ἐπέπληξα, πολλές φορές σᾶς ἔδειξα τ'

ξα τέφραν καὶ τὸν πρὸ ταύτης κατακλυσμόν, ἠνίκα τοῖς
 ὕδασιν ἐπικαταρούτου γεγεννημένης τῆς γῆς ὁ τοῦ ἀνθρω-
 πείου γένους συνετελέσθη παγκόσμιος ὄλεθρος. Πολλάκις
 τὸν ἰσραηλίτην παρέστησα λαόν, τὸν περιούσιον, τὸν ἠγα-
 5 πημένον, τὸ βασίλειον ἱεράτευμα, διὰ γογγυσμόν, δι' ἀντιλο-
 γίαν, δι' ἀχαριστίαν, διὰ παραπλήσιον πλημμέλημα μαστι-
 ζόμενον, ταπεινούμενον ὑπὸ τῶν ἠττωμένων ἐχθρῶν καί,
 καθ' ὧν αὐτὸς ἐτροπαιοφόρει, ἐλασσούμενον, πίπτοντα,
 ἰδιολλύμενον. Πολλάκις ὑμῖν ὑπεθέμην, φυλάξασθε, διορθώ-
 10 θητε, ἐπιστράφητε· μὴ ἀναμείνητε σιλῶσθῆναι τὴν ῥομ-
 φαίαν· τὸ τόξον ἐντείνεται· μὴ τὴν μακροθυμίαν ἀφορμὴν
 καταφρονήσεως λάβητε· μὴ κατὰ τῆς πολλῆς χρηστότητος
 πονηρεύσθε. Ἄλλὰ πῶς ὑμῶν τὰς καρδίας ἤδη φλεγμαι-
 νούσας ἐπιξέσω; ἢ κρεῖττον νῦν ἀλγυννομένους ἐπιπλήξαι, ἢ
 15 ἐκεῖθεν ἀνεπιτιμήτους δίκας ὑφέξοντας παραπέμψει, καὶ
 τὴν παροῦσαν συμφορὰν τοῦ πρὸς ὑμᾶς ἐλέγχου συνεργὸν
 προσλαβεῖν, ἢ διευλαβηθέντα τὸ πάθος ἀνεξέλεγκτον κατα-
 λιπεῖν τὸ ἀπειθήσαν καὶ ἡμαρτηκός. Τί οὖν; Ἐνουθετή-
 σαμεν, ἠπειλήσαμεν, Θεὸν λέγοντες, ὁ Θεὸς ἡμῶν ζηλωτής,
 20 μακρόθυμος, ἀλλ' ἐὰν ὀργισθῆ, τίς ὑποστήσεται;

β. Ταῦτα ἔλεγον, ἀλλ', ὡς ἔοικεν, εἰς πῦρ ἔξαινον· τοῦτο
 γάρ μοι τὸ νῦν εἶναι, ὡς, εἴθε μὴ ὠφέλε, παροιμιάσασθαι
 καίριον· οὐ γὰρ ἐπεστράφητε, οὐδὲ μετενοήσατε, ἀλλ' ἐβα-
 ρύνατε τὰ ὦτα τοῦ μὴ εἰσακούειν λόγον Κυρίου. Διὰ τοῦτο
 25 ἐξεχύθη ἐφ' ἡμᾶς ὁ θυμὸς αὐτοῦ καὶ ἐγρηγόρησεν ἐν ταῖς
 ἁμαρτίαις ἡμῶν καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστήριξεν ἐφ' ἡμᾶς
 «Οἴμοι, ὅτι ἐμακρύνθη ἡ παροιμία μου», καὶ μὴ μακρᾶς
 οὔσης, μετὰ τοῦ ψαλμωδοῦ δοήσομαι Δαυΐδ· «ἐμακρύνθη»,
 ὅτι οὐκ εἰσηκούσθην παρακαλῶν, ὅτι νέφος βαρβάρων ὄρω
 30 τοῖς πταίσμασι καταξηρανθεῖσαν τὴν πόλιν ἡμῶν τοῖς αἵ-
 μασιν ἐπικλύζοντας. Οἴμοι, ὅτι ἐπὶ τούτοις ἐφυλαττόμην

13. Γέν 19, 24-25.

16. Ἄριθμ. 16, 2.

14. Γέν. 7, 17-23.

17. Πρὸβλ. Ψαλμ. 7, 13.

15. Ἄριθμ. 14, 26-38.

18. Ναοὺμ 1, 2-6.

ἀποκαΐδια τῶν Σοδομιτῶν¹³ καὶ τὸν πρὶν ἀπὸ αὐτὰ κατακλυσμό, ὅταν ἡ γῆ πλημμύρισε ἀπὸ τὰ νερὰ καὶ ἔγινε ὁ παγκόσμιος ὄλεθρος τοῦ ἀνθρώπινου γένους¹⁴. Πολλές φορές σᾶς ἔφερα τὸ παρᾶδειγμα τῶν Ἰσραηλιτῶν, τοῦ λαοῦ τοῦ περιούσιου, τοῦ ἀγαπημένου, τὸ βασίλειο ἱεράτευμα, πού μαστιγωνόταν γιὰ γογγυσμῶ¹⁵, γιὰ ἀντίρρηση¹⁶, γιὰ ἀχαριστία καὶ γιὰ κάποιο ἄλλο παραπλήσιο πλημμέλημα, πού ταπειωνόταν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς πού εἶχε νικήσει καὶ πού ἔστηνε τρόπαια ἐναντίον τους, πού φαινόταν κατώτερος, πού ἔπεφτε, πού χανόταν. Πολλές φορές σᾶς συμβούλευα, φυλαχθεῖτε, διορθωθεῖτε, μετανοεῖτε, μὴν περιμένετε ν' ἀκονισθεῖ ἡ ρομφαία. Τὸ τόξο, ἔλεγα, τεντώνεται¹⁷· μὴ θεωρήσετε τὴ μακροθυμία ἀφορμὴ γιὰ περιφρόνηση· μὴν ἐκμεταλλεύεσθε πονηρὰ τὴ μεγάλη ἀγαθότητά του. Ἄλλὰ πῶς νὰ καλλιτερεύσω τὶς καρδιές σας πού ἔχουν ἤδη φλεγμονή; Ἡ εἶναι καλύτερο νὰ σᾶς ἐπιπλήξω τώρα πού πονᾶτε, παρὰ νὰ σᾶς παραπέμψω ἐκεῖ χωρὶς νὰ σᾶς ἐπιτιμήσω καὶ νὰ ὑποστεῖτε τιμωρίες, καὶ τὴν παροῦσα συμφορὰ νὰ προσλάβω συνεργὸ στὸν ἔλεγχό σας, παρὰ σεβόμενος τὸ πάθημά σας νὰ ἀφήσω ἐνεξέλεγκτη τὴν ἀνυπακοή καὶ τὴν ἁμαρτία σας; Τί λοιπὸν; Σᾶς συμβουλέψαμε, σᾶς ἀπειλήσαμε λέγοντας γιὰ τὸν Θεό, ὁ Θεός μας εἶναι ζηλωτής, εἶναι μακρόθυμος, ἀλλὰ ἂν ὀργισθεῖ, ποίος θὰ τὸν ἀντέξει¹⁸;

2. Αὐτὰ ἔλεγα, ἀλλά, ὅπως φαίνεται, ἔξαινα μαλλιά γιὰ τὴ φωτιά. Γιὰ τὴν περίσταση, πού εἶθε νὰ μὴν ἔφτανε, αὐτὴ εἶναι ἡ κατάλληλη παροιμία. Γιατὶ δὲν ἐπεστρέψατε, οὔτε μετανοήσατε, ἀλλὰ γίνατε βαρήκοι γιὰ νὰ μὴν ἀκοῦτε τὸ λόγο τοῦ Κυρίου¹⁹. Γι' αὐτὸ ἔπεσε ἐπάνω μας ὁ θυμὸς του, καὶ δὲν τοῦ διέφυγαν οἱ ἁμαρτίες μας, καὶ κάρφωσε ἐπάνω μας τὸ βλέμμα του²⁰. «Ἄλλοίμονο· μακρυνε τὸ διάστημα πού εἶμαι πάροικος»²¹, κι ἐνῶ δὲν εἶναι μακρὸ, θὰ φωνάζω μαζί μὲ τὸ ψαλμωδὸ Δαβίδ· μακρυνε γιατί δὲν εἰσακούσθηκα παρακαλώντας, γιατί βλέπω νέφος βαρῶν νὰ κατακλύζουν μὲ αἷμα τὴν ξεραμένη ἀπὸ τὰ πταίσματά μας πόλη. Ἄλλοίμονο, γιατί γι' αὐτὰ τὰ δεινὰ φυλασσόμουν ἐγώ,

19. Ζαχ. 7, 11.

20. Πρβλ. Βαρούχ 2, 9-10.

21. Ψαλμ. 119, 5.

τοῖς κακοῖς ἐγώ, ὅτι ἐγεννήθημεν ὄνειδος τοῖς γείτοσιν
 ἡμῶν, μυκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς τοῖς κύκλῳ ἡμῶν· ὅτι
 βαρβάρων ἄπυστος δρόμος οὐκ ἔδωκε τῇ φήμῃ καιρὸν
 ἀγγελίας, ὡς ἂν τις ἀσφάλεια περινοηθεῖη, ἀλλὰ σύνδρο-
 5 μον ἔσχεν ἢ θεὰ τὴν ἀκοήν, καίτοι γε πολλαχόθεν, καὶ χώ-
 ραις πόσαις, ἔθναρχίαις τε καὶ ποταμοῖς ναυσιπόροις καὶ
 ἀλμμένοις πελάγεσι τῶν ἐπελασάντων διειρηγομένων. Οἴμοι,
 ὅτι ἔθνος ὠμὸν καὶ ἀνήμερον ἐπ' ἀδείας ὄρω τῆς πόλεως
 περιχεόμενον καὶ τὰ πρὸ τῆς πόλεως ληιζόμενον, πάντα
 10 φθειρόν, πάντα λυμαινόμενον, ἀγρούς, οἰκίας, βοσκήματα,
 ὑποζύγια, γυναῖα, παιδάρια, πρεσβύτας, νεανίας, διὰ πάν-
 των τὸ ξίφος ὠθούμενον, οὐδενὸς λαμβάνον οἶκτον, οὐδε-
 νὸς φειδόμενον. Παγγενῆς ἦ καταφθορά· Ὡς ἀκροῖς ἐν λη-
 ῖῳ καὶ ὡς ἐρυσίβῃ ἐν ἀμπελῶνι, μᾶλλον δὲ ὡς προστήρ ἢ
 15 τυφῶν ἢ χειμάρρους, ἢ οὐκ οἶδ' ὅτι εἶπω, εἰς τὴν χώραν
 ἡμῶν εἰσπεσόν αὐταῖς γενεαῖς τοὺς κατοικοῦντας ἀνάλω-
 σε. Μακαρίζω τοὺς τῆς παλαμναίας καὶ βαρβάρου χειρὸς
 ἔργον γεγονότας, ὅτι τεθνηκότες θᾶσσον διέφυγον τὴν συν-
 αίσθησιν τῶν κατασχόντων ἡμᾶς ἀνελπίστων συμφορῶν· εἰ
 20 δὲ αἴσθησις ἦν αὐτοῖς τούτων ἀποικοινομένοις, ἐθρήνησαν ἂν
 κάκεινοι σὺν ἐμοὶ τοὺς ἔτι περιόντας, ὧν τε διὰ παντὸς πά-
 σχουσι καὶ οἷων ἀλγεινῶν ἀναπλησθέντες οὐκ ἀπαλλάσ-
 σονται, καὶ ἐν ᾧ ζητοῦντες τὸν θάνατον, οὐχ εὐρίσκουσι.
 Πολλῷ γὰρ αἰρετώτερον ἅπαξ θανεῖν, τοῦ διὰ παντὸς ἐλπί-
 25 ζειν θανεῖν καὶ τοῖς τῶν πλησίων πάθεσι συνεχῶς ἀλγεῖν
 καὶ σπαράσσεσθαι τὴν ψυχὴν.

γ'. Ποῦ νῦν βασιλεὺς ὁ φιλόχριστος, ποῦ τὰ στρατόπεδα,
 ποῦ τὰ ὄπλα, τὰ μηχανήματα, αἱ στρατηγικαὶ βουλαί τε καὶ
 παρασκευαί; οὐ βαρβάρων ἄλλων ἔφοδος ἐφ' ἑαυτὴν ταῦτα
 30 πάντα μετέστησέ τε καὶ μεθειλκύσατο; Καὶ βασιλεὺς μὲν ὑπε-
 ρορίους πόνους καὶ μακροὺς ἀνατλά, συναπῆρε δὲ καὶ συν-

γιατι «γίναμε χλεύασμα τῶν γειτόνων μας, καὶ ὅλοι οἱ γύρω μας μᾶς περιπαίξουν καὶ μᾶς κοροϊδεύουν»²², γιατι ἡ μυστικὴ πορεία τῶν βαρβάρων δὲν ἔδωσε τὸν καιρὸ στὴ φήμη νὰ μᾶς φέρει τὴν εἶδηση, ὥστε νὰ ἐπινοηθεῖ κάποιο μέτρο ἀσφάλειας, ἀλλὰ ταυτόχρονα μὲ τὴ θεά ἤρθε καὶ ἡ εἶδηση, μολονότι ἀπὸ πολλὰ μέρη καὶ ἀπὸ πόσες χῶρες καὶ ἔθναρχίες καὶ πλωτοὺς ποταμοὺς καὶ πελάγη χωρὶς λιμένα ἐμποδίζονταν οἱ ἐπιδρομεῖς. Ἀλλοίμονο, γιατι ἓνα ἔθνος ὠμὸ καὶ ἀνήμερο βλέπω νὰ περικυκλώνει ἐλεύθερο τὴν πόλη καὶ νὰ λεηλατεῖ τὰ μέρη μπροστὰ στὴν πόλη, νὰ καταστρέφει τὰ πάντα, νὰ ληστεύει ἀγρούς, σπίτια, κοπάδια, ὑποζύγια, γυναῖκες, παιδάκια, γέροντες, νέους, καὶ νὰ περνᾷ ὅλους ἀπὸ τὸ ξίφος του, χωρὶς νὰ δείχνει οἴκτο σὲ κανένα, χωρὶς νὰ λυπᾶται κανένα. Ὁλοκληρωτικὴ ἢ καταστροφή. Ὅπως ἀκριβῶς ἡ ἀκρίδα στὸ χωράφι, ὅπως ἡ ἐρυσίδη²³ στὸ ἀμπέλι, ἢ καλύτερα σὰν κεραυνὸς ἢ τυφῶνας ἢ χεῖμαρρος ἢ, δὲν ξέρω τί ἄλλο νὰ πῶ, εἰσβάλλοντας στὴ χώρα μας, ἐξόντωσε τοὺς κατοίκους της, αὐτὲς τὶς ἴδιες τὶς ρίζες της. Μακαρίζω ἐκείνους ποὺ ἔπεσαν ἀπὸ τὰ ἐγκληματικά καὶ βάρβαρα χέρια, ἐπειδὴ πεθαίνοντας διέφυγαν γρήγορα τὴν αἴσθησι τῶν ἀνέλπιστων συμφορῶν ποὺ μᾶς βροῦσαν. Κι ἂν εἶχαν αἴσθησι γι' αὐτὰ τὰ πράγματα αὐτοὶ ποὺ ἔφυγαν, θὰ θρηνοῦσαν κι αὐτοὶ μαζί μου αὐτοὺς ποὺ ζοῦν ἀκόμα, γιὰ ὅσα συνεχίζουν νὰ πάσχουν καὶ γιὰ τὰ θλιβερὰ πράγματα ποὺ τοὺς πλάκωσαν καὶ δὲν μποροῦν ν' ἀπαλλαγοῦν, καὶ ἐνῶ ζητοῦν τὸ θάνατο, δὲν τὸν βρίσκουν. Γιατι εἶναι πολὺ προτιμότερο νὰ πεθάνει κανεὶς μὰ κι ἔξω, παρὰ νὰ περιμένει διαρκῶς τὸ θάνατο καὶ νὰ ὑποφέρει συνεχῶς μὲ τὰ παθήματα τῶν συνανθρώπων του καὶ νὰ σπαράσσεται ἡ ψυχὴ του.

3. Ποῦ εἶναι τώρα ὁ φιλόχριστος βασιλιάς, ποῦ εἶναι τὰ στρατόπεδα, ποῦ τὰ ὅπλα, οἱ πολεμικὲς μηχανές, τὰ στρατηγικὰ συμβούλια καὶ οἱ προπαρασκευεῖς; Δὲν τὰ πῆρε ὅλα αὐτὰ καὶ δὲν τὰ ἀπέσπασε κοντὰ της μὰ ἔφοδος ἄλλων βαρβάρων; Καὶ ὁ βασιλιάς βέβαια ὑπομένει μεγάλους κόπους καὶ μακροὺς πέρα ἀπὸ τὰ

23. Εἶδος νόσου τῶν φυτῶν, κοινῶς καπνιά.

ταλαιπωρεῖ τὸ στρατιωτικόν, ἡμᾶς δὲ ὁ κατ' ὀφθαλμοὺς ὄλε-
 θρος καὶ φόνος δαπανᾷ, τοῖς μὲν ἐπελθών, τοῖς δὲ ἤδη ἐπερ-
 χόμενος. Τὸ δὲ σκυθικὸν τοῦτο καὶ ὠμὸν ἔθνος καὶ βάροβα-
 ρον ἐξ αὐτῶν τῶν τῆς πόλεως ἐξερπύσαν προπυλαίων μο-
 5 νιοῦ δίκην ἀγρίου τὰ περίξ αὐτῆς κατενεμήσατο. Τίς οὖν
 ἡμῶν προπολεμήσει; Τίς ἀντιπαρατάξεται τοῖς ἐχθροῖς;
 Πάντων ἡμεῖς ἔρημοι, πανταχόθεν ἐξηπορημένοι. Τίς ἐξισω-
 θεῖη θρῆνος ταῖς συμφοραῖς; ποῖον ἐξισχύσει δάκρυον ἐπαρ-
 κέσαι πρὸς τὸ μέγεθος τῶν περιστοιχισαμένων ἡμᾶς δυσ-
 10 χερῶν; Δευρό μοι, τῶν προφητῶν συμπαθέστατε, συνθρήνη-
 σον τὴν Ἱερουσαλήμ, οὐ τὴν παλαιὰν ἐκείνην ἔθνος ἐνός,
 ἐκ μιᾶς ῥίζης δωδεκαστελέχου βλαστήσαντος τὴν μητρόπο-
 λιν, ἀλλὰ συμπάσης τῆς οἰκουμένης, ὁπόσην ὁ Χριστιανῶν
 λαμπρύνει θεσμός, τὴν χρόνῳ καὶ κάλλει καὶ μεγέθει καὶ
 15 λαμπρότητι πολυπληθείᾳ τε τῶν ἐνοικούντων καὶ πολυτε-
 λείᾳ δεσπόζουσαν· συνθρήνησόν μοι ταύτην τὴν Ἱερου-
 σαλήμ, οὐχ ἀλοῦσαν ἤδη καὶ χαμαὶ πεσοῦσαν, ἀλλ' ἐγγὺς
 κειμένην τοῦ ἀλῶναι καὶ τοῖς ὀρωμένοις κατασειομένην·
 συνθρήνησον τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων, οὐκ αἰχμάλωτον
 20 ἀγομένην, ἀλλὰ τῆς σωτηρίας ἐλπίδος ἠχμαλωτισμένην·
 ζήτησον ὕδωρ τῇ κεφαλῇ καὶ πηγὰς δακρύων τοῖς ὀφθαλ-
 μοῖς καὶ συμπένθησον καὶ πένθησον ἐπ' αὐτῇ, ὅτι «κλαίουσα
 ἔκλαυσεν ἐν νυκτὶ καὶ τὰ δάκρυα αὐτῆς ἐπὶ τῶν σιαγόνων
 αὐτῆς καὶ οὐχ ὑπάρχει ὁ παρακαλῶν αὐτήν», «ὅτι ἁμαρτίαν
 25 ἠμαρτεν Ἱερουσαλήμ, διὰ τοῦτο εἰς σάλον ἐγένετο» καὶ οἱ
 τεθηπότες αὐτῆς τὴν ἰσχὺν ἐξεμυκτήρισαν αὐτήν· ὅτι «ἐξα-
 πέστειλε Κύριος πῦρ ἐν τοῖς ὀστέοις αὐτῆς» καὶ ἐβάρυνε τὸν
 ζυγὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸν τράχηλον ἡμῶν καὶ «ἔδωκεν ἐν χερσὶν
 ἡμῶν ὀδύνας, ἃς οὐ δυνησόμεθα ὑποστῆναι». Συνθρήνη-
 30 σον, ὅτι ἐξέλιπον ἐν δάκρυσιν οἱ ὀφθαλμοί μου, «ἡ κοιλία
 μου ἔταράχθη καὶ ἐστράφη ἡ καρδία μου ἐν ἐμοί, ὅτι παρα-

24. Ψαλμ. 79, 14.

25. Πρβλ. Ἱερ. 9, 1.

26. Ἱερ. Θρηνοὶ 1, 2.

σύνορα, καὶ πῆρε μαζί του καὶ τολαιπωρεῖ τὸ στρατό, ἐνῶ ἐμᾶς μᾶς ἔξαντλεῖ ὁ ὄλεθρος καὶ οἱ σκοτωμοὶ μπροστὰ στὰ μάτια μας, καὶ ἄλλους ἤδη τοὺς ἔχει βρεῖ, ἐνῶ ἄλλους ἤδη τοὺς ἀπειλεῖ. Τὸ Σκυθικὸ ὅμως αὐτό, τὸ ἄγριο καὶ βαρβαρικὸ ἔθνος, ἀφοῦ εἰσχώρησε ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ προπύλαια τῆς πόλης σὰν ἄγριος χοῖρος²⁴ κατέστρεψε τὸν περίγυρο τῆς πόλης. Ποιὸς θὰ πολεμήσει γιὰ μᾶς μπροστὰ σ' αὐτούς; ποιὸς θ' ἀντιπαραταχθεῖ στοὺς ἐχθρούς; Εἴμαστε ἀπὸ ὅλα ἔρημοι, μᾶς λείπουν τὰ πάντα. Ποιὸς θρηῆνος θὰ ἐξισωθεῖ μὲ τὸ ὕψος τῆς συμφορᾶς; Ποιὸ δάκρυ θὰ σταθεῖ ἀρκετὸ γιὰ τὸ μέγεθος τῶν δυσχερειῶν ποὺ μᾶς περιστοιχίζουν; Ἔλα μαζί μου, ἐσὺ ὁ πιὸ συμπαθὴς ἀπὸ τοὺς προφήτες, θρήνησε μαζί μου τὴν Ἱερουσαλήμ, ὄχι ἐκεῖνη τὴν παλαιὰ τοῦ ἐνὸς ἔθνους μόνο μητρόπολη, ποὺ βλάστησε ἀπὸ τὴν κοινὴ ρίζα τῶν δώδεκα κορμῶν, ἀλλὰ ὅλης τῆς οἰκουμένης, ὅση λαμπρύνει ἢ χριστιανικὴ πίστη, ποὺ δεσπάζει στὸ χρόνο, στὴν ὁμορφιά, στὸ μέγεθος, τὴ λαμπρότητα, τὸ μεγάλο πλῆθος καὶ τὴν πολυτελεῖ ζωὴ τῶν κατοίκων της. Αὐτὴ τὴν Ἱερουσαλήμ θρήνησε μαζί μου, ποὺ δὲν ἀλώθηκε ἀκόμα οὔτε ἔπεσε χάμω, ἀλλὰ βρῖσκεται κοντὰ στὴν ἄλωση καὶ συγκλονίζεται ἀπὸ ὅσα βλέπομε. Θρήνησε μαζί μου τὴ βασίλισσα τῶν πόλεων, ποὺ δὲν σέρνεται ἀκόμα αἰχμάλωτη, ἀλλὰ εἶναι αἰχμαλωτισμένη ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας. Ζήτησε νερὸ γιὰ τὴν κεφαλὴ καὶ πηγὲς δακρυῶν γιὰ τὰ μάτια²⁵, καὶ πένθησε μαζί μου καὶ πένθησε γι' αὐτήν, γιατί «ἔκλαψε γοερὰ ὅλη τὴ νύχτα καὶ τὰ δάκρυα κυλοῦσαν στὰ μάγουλά της, καὶ δὲν ὑπάρχει αὐτὸς ποὺ θὰ τὴν παρηγορήσει»²⁶, γιατί «ἡ Ἱερουσαλήμ διέπραξε μεγάλη ἁμαρτία, γι' αὐτὸ βρέθηκε σ' αὐτὸ τὸν κλονισμό»²⁷, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ θαύμαζαν τὴ δύναμὴ της τὴν περιγέλασαν. Γιατί «ἔρριξε ὁ Κύριος φωτιὰ στὰ ὀστᾶ της»²⁸ καὶ ἄφησε βαρὺ τὸ ζυγὸ του ἐπάνω στὸν τράχηλό μας, καὶ «μᾶς φόρτωσε φοβεροὺς πόνους ποὺ δὲν θὰ μπορέσομε νὰ τοὺς ἀντέξομε»²⁹. Θρήνησε μαζί μου, γιατί ἔσθησαν τὰ μάτια μου ἀπὸ τὰ δάκρυα «τὰ σωθικά μου ταράχθηκαν καὶ ἡ καρδιὰ μου σπάρραξε μέσα μου, γιατί πίκρα

27. Θρηῆνοι Ἱερ. 1, 8.

28. Θρηῆνοι Ἱερ. 1, 13.

29. Θρηῆνοι Ἱερ. 1, 14.

πικραίνουσα παρεπίκρανα· ἔξωθεν ἠτέκνωσέ με μάχαιρα»
καὶ διήνοιξεν ἐπ' ἐμέ ὁ ἐχθρὸς στόμα αὐτοῦ καὶ ἔβρουξεν
ὀδόντας καὶ εἶπε, «καταπίομαι αὐτήν».

᾽Ω πόλις βασιλῆς, οἷων κακῶν περιέχεται ὄχλος «καὶ
5 τὰ σὰ τῆς κοιλίας ἔκγονα» καὶ ἅ πρό τοῦ ἄστεος λαμπρῶς
ἐπεπόλιστο λαγόνες θαλάσσης καὶ πυρὸς καὶ μαχαίρας
στόμα βαρβαρικῶ νόμῳ διακληρωσάμενα κατεσθίουσιν.
᾽Ω πολλῶν ἐλπίς ἀγαθή, ὄση χαλεπῶν ἀπειλῆ καὶ δειμά-
των πλήθος περικλύσαν τὰ κύκλω τὴν σὴν περιδόητον ἐτα-
10 πείνωσε δόξαν. ᾽Ω πόλις βασιλεύουσα μικροῦ συμπάσης
τῆς οἰκουμένης, οἷός σε στρατὸς ἀστρατήγητος καὶ δου-
λικῶς ἐνεσκευασμένος ὡς δουλεύουσιν ἐκμυκτηρίζει. ᾽Ω
πόλις πολλῶν ἐθνῶν λαφύροις ἐκλαμπρυνθεῖσα, οἷον
λαφυραγωγεῖν σε διενόησατο ἔθνος. ᾽Ω πολλὰ στησαμένη
15 κατὰ τῶν πολεμίων Εὐρώπης τε καὶ Ἀσίας καὶ Λιβύης
τρόπαια, ὅπως νῦν ἐπὶ σέ βαρβαρικὴ καὶ ταπεινὴ χεὶρ ἐξέ-
τεινε δόρυ, τὸ κατὰ σοῦ κράτος ἐπαρθεῖσα τροπαιοφο-
ρῆσαι. Ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ κακώσεως πάντα σοι ἦκει, ὥστε
καὶ τὴν ἀπροσμάχητόν σου ῥώμην εἰς τρύγα ἐλάσαι βαθυ-
20 τάτης ἀρρωστίας, καὶ τὸ ἀρρωστοῦν καὶ τεταπεινωμένον
τῶν ἀντιπάλων ἀφιλόανθρωπον ὄμμα χειρὸς ἰσχὺν ἐν σοὶ
ἀποφαίνειν καὶ δόξης ὀνόματι πειραῖσθαι διακοσμηθῆναι.
᾽Ω βασιλῆς πόλεων βασιλίδων, πολλὰς μὲν συμμαχίαις ἐξ-
αρπάσασα κινδύνων, πολλὰς δὲ ἐπὶ γόνυ κλιθείσας ἀνορ-
25 θώσασα τοῖς ὅπλοις, εἰς προνομὴν δὲ νυνὶ προκειμένη καὶ
τῶν συνεπικουρούντων ἐξηπορημένη.

᾽Ω ναῶν σεβασμίων χάρις καὶ λαμπρότης, ὧ μεγέθη
καὶ κάλλη καὶ λεπτοουργίαι καὶ ἀγλαΐσματα, ὧ θυμάτων
ἀναμάκτων καὶ φρικτῆς θυσίας καὶ μυστικῆς τροπέξης, ὧ
30 θυσιαστήριον καὶ χῶρος ἄβατος καὶ σεπτός, ὅπως πολε-
μίων πόδες θεθήλωσιν ἀπειλοῦσιν. ᾽Ω σέβας ἄγνόν καὶ

30. Ἱερ. Θρηνοὶ 1, 20.

31. Πρβλ. Ἦσ. 48, 19.

μεγάλη δοκίμασα, ἐνῶ ἀπ' ἔξω τὸ ξίφος μ' ἔκανε ὄρφανή ἀπὸ τὰ παιδιά μου»³⁰, καὶ ὁ ἐχθρὸς ἀνοιξε τὸ στόμα του σ' ἐμένα, ἔτριξε τὰ δόντια του καὶ εἶπε, “θὰ τὴν καταπιῶ”.

“Ὡ πόλη βασίλισσα, πόσο πλῆθος κακῶν σὲ περικυκλώνει «καὶ τὰ παιδιά τῆς κοιλιᾶς σου»³¹, πού κατοικοῦσαν σὲ λαμπρὰ προάστια τῆς πόλης, τὰ κατατρῶνε οἱ λαγόνες τῆς θάλασσας καὶ τῆς φωτιᾶς καὶ τοῦ ξίφους, ἀφοῦ τὰ μοιράσθηκαν σύμφωνα μὲ τὸ βαρβαρικὸ νόμο. “Ὡ ἀγαθὴ ἐλπίδα πολλῶν, ὅσο μεγάλη εἶναι ἡ ἀπειλὴ τῶν δεινῶν καὶ τὸ πλῆθος τῶν φοβερῶν, τὰ ὅποια κατακλύζοντας τὰ γύρω, ταπείνωσαν τὴν κοσμοδόγητὴ δόξα σου. “Ὡ πόλη πού σχεδὸν βασιλεύεις σ' ὀλόκληρη τὴν οἰκουμένη, ποιὸς στρατὸς εἶναι αὐτὸς ὁ ἀτακτος καὶ ἐξοπλισμένος μὲ τὸν τρόπο τῶν δούλων πού σὲ περιπαίζει σὰ νὰ εἶσαι δούλη. “Ὡ πόλη πού λαμπρύνθηκες μὲ τὰ λάφυρα πολλῶν ἐθνῶν, ποιὸ ἔθνος ἔβαλε στὸ νοῦ του νὰ σὲ λαφυραγωγῆσει. “Ὡ σὺ πού ἔστισες ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν σου στὴν Εὐρώπη καὶ τὴν Ἀσία καὶ τὴν Ἀφρική πολλὰ τρόπαια, πῶς τώρα ἔρριξε τὸ δόρυ του χερί βαρβαρικὸ καὶ ἄτιμο, ἔχοντας τὴν ἔπαρση νὰ σὲ κατακτήσει καὶ νὰ στήσει τὸ τρόπαιο κατὰ τῆς δυνάμει σου. Γιατὶ σὲ τέτοιο βαθμὸ κἀκώσεως ἔχουν φτάσει ὅλα γιὰ σένα, ὥστε καὶ τὴν ἀκαταμάχητή σου δύναμη νὰ τὴ σπρώξουν στὸ βοῦρκο βαθύτατες ἀρρώστιες, καὶ τὸ ἄρρωστο καὶ ταπεινωμένο ἀφιλόνητο μάτι τῶν ἀντιπάλων νὰ ἐπιχειρήσει νὰ ἀποδείξει σ' ἐσένα τὴ δύναμη τοῦ χεριοῦ του καὶ νὰ διακοσμηθεῖ μὲ τὸ ὄνομα τῆς δόξας. “Ὡ βασίλισσα τῶν βασιλικῶν πόλεων, πολλὰ ἀπὸ τίς ὅποιες τίς ἐξάρπασες ἀπὸ τοὺς κινδύνους συμμαχώντας μαζί τους, καὶ πολλὰ πού εἶχαν γονατίσει τίς ἀνόρθωσες μὲ τὰ ὅπλα, τώρα ὅμως ἔχεις παραδοθεῖ στὴ λεηλασία καὶ δὲν ἔχεις αὐτὰ πού θὰ σὲ βοηθήσουν.

“Ὡ χάρη καὶ λαμπρότητα ναῶν σεβάσμιων, ὧ μεγαλεῖα καὶ ὁμορφιᾶς καὶ λεπτοεργήματα καὶ ἀγλαΐσματα, ὧ ἀναίμακτα θύματα, ὧ φρικτὴ θυσία καὶ μυστικὴ τράπεζα, ὧ θυσιαστήριο καὶ χῶρος ἄδατος καὶ σεπτὸς, πῶς ἀπειλοῦν πόδια ἐχθρῶν νὰ τὰ βεβηλώσουν. “Ὡ ἀγνὸ σέβας καὶ πίστη ἄχραντη καὶ λατρεία

πίστις ἄχραντος καὶ λατρεία καθαρὰ, ὅπως δυσσεβούντων
καθ' ἡμῶν καὶ φρουαττομένων πλατύνεται στόμα. Ὡς ἱερέων
πολιὰ καὶ χρίσμα καὶ ἱερωσύνη. Ὡς μοι τέμενος ἱερόν Θεοῦ
καὶ Θεοῦ σοφίας, ὃ τῆς οἰκουμένης ἀκοίμητος ὀφθαλμός
5 Θρηνήσατε παρθένοι, θυγατέρες Ἱερουσαλήμ· κλαύσατε
νεανίσκοι πόλεως Ἱερουσαλήμ· πενθήσατε καὶ μητέρες·
δακρύσατε νήπια, δακρύσατε· τὸ μέγεθος γὰρ τοῦ πάθους
καὶ ὑμᾶς εἰς συναίσθησιν ἐκδιάζεται· δακρύσατε, ὅτι ἐπλή-
θυνεν ἡμῖν τὰ κακὰ καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἐξαιρούμενος, οὐκ
10 ἔστιν ὁ βοηθός

δ. Ἀλλὰ μέχρι τίνος ὁ θρηῆνος, μέχρι τίνος τὸ πένθος,
μέχρι τίνος ὁ ὀλολυγμός; Τίς εἰσακούσεται καὶ πῶς ἡ θραῦ-
σις κοπάσει; Τίς ἐξιλάσεται, τίς βοήσεται ὑπὲρ ἡμῶν; Εἴ τις
ἦν Μωυσῆς, εἶπεν ἂν πρὸς Κύριον, «ἐὰν αὐτοῖς ἀφῆς,
15 ἄφες, εἰ δὲ μή, ἐξάλειψον καὶ ἐκ τῆς δίβλου τῆς ζωῆς, ἧς
ἔγραψας»· καὶ πρὸς ἡμᾶς δέ, «Κύριος πολεμήσει ὑπὲρ
ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς σιγήσομεν». Ἀλλ' οὐκ ἔστιν, «ὅτι ἐκλέλοι-
πεν ὅσιος ἀπὸ τῆς γῆς»· οὐκ ἔστι Μωυσῆς, οὐκ ἔστι Ἀ-
βραάμ, ὥστε διάραι τὸ στόμα καὶ παρησιάσασθαι καὶ
20 εἰπεῖν πρὸς τὸν Θεόν, «μὴ συναπολέσης δίκαιον μετὰ
ἀσεβοῦς καὶ ἔσται ὁ δίκαιος ὡς ὁ ἀσεβής». Οὐκ ἔστιν ὅστις
ἐπέλθοι τὰς φιλανθρώπους ἐκείνας καὶ θαυμασίους τῶν
λόγων ἐπαγωγάς, δι' ὧν ἐπὶ δέκα δικαίοις τὴν μυριάνθρω-
πον πόλιν, ἔξω φύσεως φερομένην, ἐντὸς σωτηρίας ἡξίου
25 γενέσθαι καὶ πρὸς τοῦ τῶν ὄλων ἀκοῦσαι Θεοῦ, ὡς, «ἐὰν
εὐρεθῶσιν ἐν τῇ πόλει δέκα, οὐ μὴ ἀπολέσω ἕνεκεν τῶν
δέκα».

Οὐκ ἔστιν οὖν Μωυσῆς, οὐκ ἔστιν Ἀβραάμ, ἀλλ' ἐὰν
ὑμεῖς βούλησθε, παράδοξον μὲν ἐρῶ, ἀληθές δὲ ὅμως,
30 δύνασθε ὑμῖν αὐτοῖς Μωσέα παρασκευάσαι, δύνασθε
Ἀβραάμ δεῖξαι. Καὶ Μωσῆς γάρ, ἀνεπιστρόφως ἔχοντος

καθαρή, πῶς ἐναντίον μας ἀνοίγουν πλατὺ στόμα αὐτοὶ ποὺ εἶναι γεμᾶτοι ἀπὸ δυσσέβεια καὶ μανιώδη αὐθάδεια. Ὡς ἱερεῖς λευκόμαλλοι καὶ χρίσμα καὶ ἱερωσύνη. Ὡς ἱερὸς ναὸς τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, ὁ ἀκοίμητος ὀφθαλμὸς τῆς οἰκουμένης. Θρηνηστε παρθένες, θυγατέρες τῆς Ἱερουσαλήμ· κλάψτε νέοι τῆς πόλεως τῆς Ἱερουσαλήμ· πενθῆστε καὶ οἱ μητέρες· δακρῦστε τὰ νήπια, δακρῦστε· γιατί τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς σᾶς ἀναγκάζει νὰ τὸ νοιώσετε κι ἐσεῖς. Κλάψετε, γιατί πλήθυναν τὰ δεινὰ γιὰ σᾶς καὶ δὲν ὑπάρχει αὐτὸς ποὺ θὰ σᾶς ἀπαλλάξει ἀπὸ αὐτὰ, δὲν ὑπάρχει ὁ βοηθός.

4. Ἀλλὰ μέχρι ποῦ θὰ φτάσει ὁ θρηνησ, μέχρι ποῦ τὸ πένθος, μέχρι ποῦ οἱ θρηνώδεις κραυγές; Ποιὸς θὰ μᾶς ἀκούσει καὶ πῶς θὰ κοπάσει ὁ χαλασμός; Ποιὸς θὰ μᾶς λυπηθεῖ, ποιὸς θὰ φωνάξει γιὰ μᾶς; Ἄν κάποιος ἦταν Μωυσῆς, θὰ μπορούσε νὰ πεῖ στὸν Κύριο· «Ἄν τοὺς συγχωρήσεις, συγχώρησέ τους· ἄλλιῶς σβῆσε κι ἐμένα ἀπὸ τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς στὸ ὁποῖο μὲ ἔγραψες»³². καὶ σ' ἐμᾶς θὰ ἔλεγε· «Ὁ Κύριος θὰ πολεμήσει γιὰ μᾶς καὶ ἐμεῖς θὰ σωπησομε»³³. Ὁμως δὲν ὑπάρχει, «γιατὶ χάθηκε ὁ ὄσιος ἀπὸ τὴ γῆ»³⁴. Δὲν ὑπάρχει Μωυσῆς, δὲν ὑπάρχει Ἀβραάμ, ὥστε ν' ἀνοίξει τὸ στόμα του καὶ νὰ λάβει τὸ θάρρος καὶ νὰ πεῖ στὸν Θεό, «Μὴν ἐξαφανίσῃς τὸν δίκαιο μαζὶ μὲ τὸν ἀσεβῆ καὶ παρουσιασθεῖ ὁ δίκαιος σὰν ἀσεβής»³⁵. Δὲν ὑπάρχει ἐκεῖνος ποὺ θὰ προβάλλει ἐκείνους τοὺς φιλόανθρωπους καὶ θαυμάσιους λόγους, μὲ τοὺς ὁποίους ἐξαιτίας τῶν δέκα δικαίων τὴν πόλιν τῶν μυριάδων κατοίκων, ποὺ πορεύθηκε ἔξω ἀπὸ τὸν φυσικὸ νόμο, τὴν ἔκανε ἄξια νὰ ἐπιτύχει τὴ σωτηρία της καὶ ν' ἀκούσει ἀπὸ τὸν Θεὸ τῶν ὅλων· «Ἄν βρεθοῦν μέσα στὴν πόλιν δέκα δίκαιοι, δὲν θὰ τὴν καταστρέψω γιὰ χάριν αὐτῶν τῶν δέκα»³⁶.

Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν Μωυσῆς, δὲν ὑπάρχει Ἀβραάμ, ἀλλὰ ἂν ἐσεῖς θέλετε, θὰ πῶ κάτι παράδοξο βέβαια, ἀλλ' ὅμως ἀληθινό, μπορεῖτε νὰ παρασκευάσετε γιὰ σᾶς τοὺς ἴδιους Μωυσῆ, μπορεῖτε νὰ ἀναδείξετε κάποιον Ἀβραάμ. Γιατὶ καὶ ὁ Μωυσῆς, ὅταν

34. Ψαλμ. 11, 2.

35. Γέν. 18, 23.

36. Γέν. 18, 32.

τοῦ λαοῦ, [δεινόν] οὐπω δεινόν, εἰ πρεσβεύων παρηκούετο,
 ἀλλ' ἐκεῖνο λίαν φοβερόν, ὡς πολλοὺς πολλάκις, ὑπὲρ ὧν
 ἅπαντα ἔπραττεν, ὑπὸ χειρὶ διεχρήσατο. Καὶ Ἀβραάμ δέ,
 περὶ ὧν ἐδυσώπει καὶ ἰκέτευε, τούτους ἐώρα τὸν βίον εἰς
 5 πυρὸς δαπάνην καταστρέφοντας, ὅτι παθῶν αὐτοῖς ἄκαν-
 θαι τὸ γεώργιον ἦν Δύνασθε, εἰάν βούλησθε, ἵνα λέγῃ κα-
 κείνος πρὸς ὑμᾶς, «Κύριος πολεμήσει ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἡμεῖς
 σιγήσομεν». Ποθεῖτε μαθεῖν, ὅπως δέδοικα τὸν κλαυθμὸν
 ὑμῶν, ὅτι πρόσκαιρος· τὴν ελεημοσύνην ὑμῶν, ὅτι πρὸς
 10 βραχύ, τὴν σωφροσύνην, ὅτι ἐφήμερος· τὴν φιλαδελφίαν,
 ὅτι μέχρις ἂν τὸ δυσμενὲς τῶν κύκλω ἐχθρῶν, ἅτε δὴ κοινὸν
 ὑπάρχον κακόν, εἰς ὁμόνοιαν ὑμᾶς συνωθῆ· τὸ ταπεινὸν
 καὶ μέτριον τῶν ἡθῶν, ὅτι μέχρις ἂν ἡ αἰχμαλωσία ἐμπρό-
 θεσμος· τὸν τυφὸν πατούμενον καὶ τὸν θυμὸν χαλινούμενον
 15 καὶ τὴν γλῶτταν πνευματικῶν ἁσμάτων, ἀλλὰ μὴ αἰσχροῦν
 ῥημάτων, δεικνυμένην ὄργανον, ὅτι μέχρις ἂν τῶν πολε-
 μίων οἱ ἀλαλαγμοὶ τοῖς ὡσὶν ὑμᾶς προσαράσσωσι· τὰς
 λιτᾶς καὶ τὰς παννύχους στάσεις καὶ τὴν νηστείαν καὶ τοὺς
 στεναγμοὺς, ὅτι μέχρις ἂν ὁ διὰ ξίφους θάνατος.
 20 εἴ. Ταῦτά με ταράττει καὶ θορυβεῖ πολὺ τῶν ὄπλων
 πλεόν τῶν βαρβαρικῶν. Ταῦτα δέδοικα, ῥαδίως νυνὶ καὶ
 παρὰ πάντων ἅμα ὄρων συντελούμενα, ὅτι πρότερον οὐδ'
 ἐνίοις τισὶν οὐδὲ χωρὶς καὶ μόλις ἐπράττετο. Φοβεῖ με καὶ
 ἀνιᾶ, ὅτι ὅτε ἴσταται ἡ πληγὴ, τότε καὶ ἡμεῖς σεμνυνόμεθα
 25 τὴν ἐπιστροφὴν, ὅτι, ὅταν ἐπιστῆ τὰ λυπηρὰ, τότε πρὸς τὰς
 πράξεις καταφεύγομεν τὰς χρηστάς. Διὰ τοῦτο νῦν οὐκ
 ἔστι Μωυσῆς, οὐδὲ Ἀβραάμ. Εἰ δὲ καὶ παρελθούσης τῆς
 νῦν ἡμᾶς κατεχούσης συμφορᾶς τὴν αὐτὴν κοσμιότητα καὶ
 τάξιν καὶ κατάστασιν ἐφυλάττετε, πολλοὺς ἂν Μωσέας καὶ
 30 Ἀβραάμ προπολεμεῖν ὑμῶν καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἐξιλεοῦσθαι

37. Ἔξ. 32, 27-28.

38. Γέν 18, 23.

προεβάλετο Θεός. Καί τί λέγω Μωσέα καί Ἀβραάμ; αὐτὸν τὸν κοινὸν Δεσπότην ἡμῶν τε καὶ κείνων πρόμαχον ἡμῶν καί προασπιστὴν ἀπειρογάξεσθε, τὸν ἐπαγαγόντα τὸν ἐχθρὸν διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, θραύοντα τῶν ἐχθρῶν τὴν
 5 ἰσχύν, τὸν παιδεύοντα, ἰώμενον, τὸν ὀργιζόμενον, φιλανθρωπευόμενον· μεγάλη γὰρ ἡ ἐλεημοσύνη Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καί ὁ ἐξίλασμός αὐτοῦ τοῖς ἐπιστρέφουσιν ἐπ' αὐτόν. «Ὅσιους καί βελτίους ποιήσατε», διὰ Ἰερεμίου βοᾷ, «τὰς ὁδοὺς ὑμῶν καί τὰ ἔργα ὑμῶν καί ἀκούσατε τῆς
 10 φωνῆς Κυρίου καί παύσεται Κύριος τῶν κακῶν, ὧν ἐλάλησεν ἐφ' ὑμᾶς». Ἄλλ' οὐ βούλεσθε. Μὴ βοᾷτε, μηδὲ θορυβεῖσθε· κρεῖσσον ἦν ἡσύχως εὐχαριστεῖν, ἀλλὰ μὴ διωλύγιον βοᾶν, ὑπὲρ ὧν μὴ ἐπάσχομεν, ἀλλὰ μὴ περὶ τοῦ δεδιέναι παθεῖν ἃ τοῖς οὐκ ὀρθῶς διοῦσιν ἔπεται παθεῖν, ἐφ' ᾧ
 15 τῶν ἀγαθῶν ἡμῖν αἰ κατὰ τὸν δῖον ἄφθονοι πηγαὶ ἀνεδίδοντο, ἀλλὰ μὴ τῶν χαλεπῶν ἡμῖν ἀπείρων ὄχλον ἐπὶ ξυροῦ δεδηκότα πειροᾶσθαι φυγεῖν.

ζ. Ἄλλὰ στήσατε τὸν κλαυθμὸν, παύσασθε, τούτων ἀσφαλεῖς φύλακες γένεσθε, τολμῶ καί λέγω ἐγὼ τῆς σωτη-
 20 ρίας ὑμῖν ἐγγυητής· ταῖς ἐπαγγελίαις ὑμῶν θαρρῶν τοῦτό φημι, οὐ ταῖς πράξεσι ταῖς ἐμαῖς, ταῖς ὑμῶν ὑποσχέσεσιν, ἀλλ' οὐ ταῖς ἐμαῖς φωναῖς. Ἐγὼ ὑμῖν ἐγγυῶμαι τὴν σωτηρίαν, ἂν αὐτοὶ βεβαίως συντηρήσητε τὰς ὁμολογίας· ἐγὼ τὴν τῶν δυσχερῶν ἀπαλλαγὴν, ἂν ὑμεῖς πάγιον τὴν ἐπι-
 25 στροφήν· ἐγὼ τὴν ὑποχώρησιν τῶν ἐχθρῶν, ἂν τὴν ἀναχώρησιν ὑμεῖς τῶν παθῶν· μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐγὼ τούτων ἐγγυητής, ἀλλὰ καί ὑπὲρ ἐμαντοῦ καί ὑπὲρ ὑμῶν, ἂν ἄρα τῶν συνθηκῶν ὑμεῖς ἀπροφάσιστοι γένησθε πληρωταί, ὑμᾶς αὐτοὺς προβάλλομαι ἐγγυητάς, ὑμᾶς ἀποφαίνω πρεσβευ-
 30 τάς. Καί γὰρ Κύριος, φιλόανθρωπος ὢν καί «μετανοῶν ἐπὶ κακίαις ἀνθρώπων», ἐρεῖ πρὸς ὑμᾶς, «Ἴδου ἀπαλείφω ὡς

39. Πρὸβλ. Ἰερ. 5, 15.

40. Ἰερ. 33, 13.

41. Ἰωήλ 2, 13.

σας ἀπὸ αὐτόν. Καὶ γιὰτί λέγω τὸν Μωυσῆ καὶ τὸν Ἀβραάμ; Τὸν ἴδιο τὸν κοινὸ Κύριο τὸν δικό μας καὶ δικό τους, θὰ τὸν κάνετε πρόμαχο καὶ ὑπερασπιστή σας, αὐτὸν ποὺ μᾶς ἔφερε τοὺς ἐχθροὺς γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας³⁹, αὐτὸν ποὺ συντρίβει τὴν ἰσχύ τῶν ἐχθρῶν, αὐτὸν ποὺ παιδεύει, ποὺ θεραπεύει, ποὺ ὀργίζεται, ποὺ δείχνει τὴ φιλανθρωπία του. Γιατί εἶναι μεγάλη ἡ ἐλεημοσύνη καὶ ἡ συγγνώμη πρὸς ὅσους ἐπιστρέφουν κοντὰ του. Γιατί φωνάζει μὲ τὸ στόμα τοῦ Ἱερεμῖα: «Κάνετε καθαρὸς καὶ καλύτερους τοὺς δρόμους καὶ τὰ ἔργα σας· ἀκοῦστε αὐτὰ ποὺ σᾶς λέγει ὁ Κύριος καὶ θ' ἀποσύρει ὁ Θεὸς τὰ δεινὰ ποὺ ἐξήγγειλε ἐναντίον σας»⁴⁰. Ἄλλὰ δὲν θέλετε. Μὴ φωνάζετε, μὴν ταράξετε· καλύτερο θὰ ἦταν νὰ τὸν εὐχαριστεῖτε μὲ ἡρεμία, ἀλλὰ νὰ μὴ φωνάζετε ἀσταμάτητα γι' αὐτὰ ποὺ δὲν πάθαμε, καὶ ὄχι γι' αὐτὰ ποὺ φοβᾶστε ὅτι θὰ πάθετε, ὅσα εἶναι ἐπόμενο νὰ πάθουν ὅποιοι δὲν ζοῦν ὀρθά, γιὰ τὸ ὅτι ἀνέδιδαν τὰ ἀγαθὰ τους γιὰ μᾶς πλούσιες οἱ πηγές τῆς ζωῆς, ἀλλ' ὄχι νὰ προσπαθεῖτε νὰ διαφύγετε τὸ πλῆθος τῶν ἀπειρῶν δεινῶν ποὺ μᾶς ἀπειλοῦν ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή τώρα (ποὺ ἔχουν φτάσει στὴν κόψη τοῦ ξυραφιοῦ).

6. Ἄλλὰ σταματήστε τὰ κλάματα, σταματήστε τα· γίνετε ἀσφαλεῖς φύλακες αὐτῶν, καὶ τολμῶ καὶ σᾶς πῶ, ἐγὼ γίνομαι ἐγγυητὴς τῆς σωτηρίας σας. Καὶ σᾶς τὸ λέγω αὐτὸ παίρονοντας θάρρος ἀπὸ τὶς ὑποσχέσεις σας, ὄχι ἀπὸ τὶς δικές μου πράξεις, ἀπὸ τὶς δικές σας ὑποσχέσεις, ὄχι ἀπὸ τὰ δικά μου λόγια. Ἐγὼ σᾶς γίνομαι ἐγγυητὴς τῆς σωτηρίας σας, ἂν σεῖς οἱ ἴδιοι τηρήσετε ἀκλόνητες τὶς ὁμολογίες σας· ἐγὼ σᾶς γίνομαι ἐγγυητὴς τῆς ἀπαλλαγῆς σας ἀπὸ τὰ θλιβερά, ἂν ἐσεῖς τηρήσετε σταθερὴ τὴν ἐπιστροφή σας· ἐγὼ σᾶς γίνομαι ἐγγυητὴς τῆς ὑποχώρησης τῶν ἐχθρῶν, ἂν ἐσεῖς φυλάξετε τὴν ἀπομάκρυνση τῶν παθῶν. Ἡ μᾶλλον οὔτε ἐγὼ γίνομαι ὁ ἐγγυητὴς γι' αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ γιὰ μένα καὶ γιὰ σᾶς, ἂν βέβαια ἐσεῖς γίνετε ἐκτελεστές χωρὶς ὑπεκφυγές τῶν συμφωνιῶν μας, ἐσᾶς τοὺς ἴδιους προβάλλω ἐγγυητές, ἐσᾶς παρουσιάζω πρεσβευτές. Γιατί ὁ Κύριος, ποὺ εἶναι φιλάνθρωπος καὶ «ἀλλάζει γνώμη γιὰ τὶς κακίες τῶν ἀνθρώπων»⁴¹ θὰ σᾶς πει·

νεφέλην τὰς ἀνομίας σου καὶ ὡς γνόφον τὰς ἁμαρτίας σου ἐπιστράφηθι ἐπ' ἐμὲ καὶ λυτρώσομαί σε»· καί, «Ἐπιστράφητε πρὸς με, καὶ ἐπιστραφήσομαι πρὸς ὑμᾶς»· καί, «Πέρασ λαλήσω ἐπὶ ἔθνος ἢ ἐπὶ βασιλείαν τοῦ ἐξᾶραι αὐτοὺς καὶ ἀπολλύειν· καὶ ἐὰν ἐπιστραφῇ τὸ ἔθνος ἐκεῖνο ἀπὸ τῶν κακῶν αὐτῶν, μετανοήσω καὶ ἄγω περὶ πάντων τῶν κακῶν, ὧν ἐλογισάμην τοῦ ποιῆσαι αὐτοῖς».

ζ. Τὸ λοιπόν, ἀγαπητοί, πρὸς τὴν μητέρα τοῦ Λόγου, τὴν μόνην ἡμῶν ἐλπίδα καὶ καταφυγὴν, καιρὸς ἐφέστηκε
10 προσδραμεῖν. Ταύτη βοήσωμεν ποτνιώμενοι· Σῶσον πόλιν σὴν, ὡς οἶδας, ὧ Δέσποινα. Ταύτην πρὸς τὸν Υἱὸν αὐτῆς καὶ Θεὸν ἡμῶν μεσίτιν στησώμεθα καὶ τῶν διομολογηθέντων ἡμῖν μάρτυρα καὶ ἐγγυητὴν ποιησώμεθα, τὴν τὰς ἡμετέρας αἰτήσεις διαπορθμεύουσαν καὶ τὴν παρὰ τοῦ τεχθέν-
15 τος ἐξ αὐτῆς φιλανθρωπίαν ἐπομβρίζουσαν καὶ τὸ νέφος τῶν ἐχθρῶν διασκεδάζουσαν καὶ τὰς τῆς σωτηρίας ἡμῖν ἀνγὰς ἀναλάμπουσαν, ἧς ταῖς πρεσβείαις τῆς παρούσης μὲν ῥυσθείημεν ὀργῆς, ῥυσθείημεν δὲ καὶ τῆς μελλούσης καὶ ἀτελευτήτου κατακρίσεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ
20 ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα καὶ εὐχαριστία καὶ προσκύνησις ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

«Νὰ διαλύω σὰν σύννεφο τὶς ἀνομίες σου καὶ σὰν ὀμίχλη τὶς ἁμαρτίες σου. Γύρισε σ' ἐμένα καὶ θὰ σὲ λυτρῶσω»⁴². καί· «Ἐπιστρέψετε σ' ἐμένα² καὶ θὰ ἐπιστρέψω σ' ἐσᾶς»⁴³. καί, «Θὰ ἀναγγείλω τέλος γιὰ ἓνα ἔθνος καὶ μία βασιλεία γιὰ νὰ τοὺς βγάλω ἀπὸ τὴ μέση καὶ νὰ τοὺς καταστρέψω. Ἄλλὰ ἂν τὸ ἔθνος ἐκεῖνο ἐπιστρέψει ἀφήνοντας τὶς κακίες του, θ' ἀλλάξω καὶ ἐγὼ γνώμη γιὰ ὅλα τὰ δεινὰ ποὺ σκέφθηκα νὰ τοὺς προξενήσω»⁴⁴.

7. Ἄλλὰ τώρα,, ἀγαπητοί μου, ἔφτασε ὁ καιρὸς νὰ προστρέξουμε στὴ μητέρα τοῦ Λόγου, τὴ μόνη μας ἐλπίδα καὶ καταφυγή. Ἄς φωνάξουμε πρὸς αὐτὴν ἰκετεύοντάς την μὲ δάκρυα· Σῶσε, ὅπως γνωρίζεις, τὴν πόλη σου, Δέσποινά μας. Αὐτὴν ἃς βάλομε πρὸς τὸν Υἱὸ τῆς καὶ Θεοῦ μας μεσίτρια καὶ ἃς τὴν κάνομε μάρτυρα καὶ ἐγγυήτρια γιὰ ὅσα συμφωνήθηκαν, αὐτὴν ποὺ διαβιβάζει τὶς αἰτήσεις μας πρὸς αὐτὸν καὶ ποὺ σὰν ἀγαθὴ βροχὴ μᾶς στέλνει τὴ φιλανθρωπία ἀπὸ Ἐκεῖνον ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ αὐτὴν, καὶ διασκορπίζει τὸ νέφος τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀνάβει τὸ φῶς τῆς σωτηρίας γιὰ μᾶς, μὲ τὶς πρεσβεῖες τῆς ὁποίας εἶθε νὰ σωθοῦμε ἀπὸ τὴν παροῦσα ὀργή, ἀλλὰ καὶ νὰ σωθοῦμε κι ἀπὸ τὴ μέλλουσα καὶ χωρὶς τέλος κατὰκριση μὲ τὴ χάρις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, στὸν ὅποιο ἀρμόζει κάθε δοξολογία καὶ εὐχαριστία καὶ προσκύνηση καὶ συγχρόνως καὶ στὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

42. Ἦσ. 44, 22.

43. Ζαχ. 1, 3.

44. Ἰερ. 18, 7-8.

4.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΦΟΔΟΝ ΤΩΝ ἙΡΩΣ

α'. Οἶδα μὲν ὡς ἅπαντες συνεπίστασθε, ὅσοι τε δεινοὶ
συνιδεῖν ἀποστροφὴν πρὸς ἀνθρώπους Θεοῦ, ὅσοι τε ἀμα-
5 θέστερόν πως περὶ τὰ τοῦ Κυρίου διάκεισθε κρίματα, πάν-
τας δ' οὖν ὁμως συνιέναι καὶ κατανοῆσαι λογίζομαι τὴν
ἐπενεχθεῖσαν ἡμῖν ἀπειλὴν καὶ τὴν τοῦ ἔθνους ἀθρόαν ἐπι-
δρομὴν οὐκ ἄλλοθεν ποθεν, ἢ ἐξ ὀργῆς καὶ θυμοῦ παντο-
κράτορος Κυρίου ἡμῖν ἐπισπλάσαι. Ἀγαθὸν μὲν γὰρ τὸ
10 Θεῖον καὶ θυμοῦ κρεῖττον καὶ παντὸς πάθους, ἅτε δὴ πά-
σης ὑλαίας διαθέσεως ἀνυπερβλήτῳ λόγῳ τὴν ὑπόβασιν
κληρωσαμένης, τὴν φύσιν ἔχον ὑπερανωκισμένην· ὀργίζε-
σθαι δὲ καὶ θυμοῦσθαι λέγοιτ' ἂν εἰκότως, ἐπειδὴν τι τῶν
πεπραγμένων, θυμοῦ καὶ ὀργῆς κριθὲν ἄξιον, τὴν προσή-
15 κουσαν ἐκεῖθεν δίκην τοῖς δεδρακόσιν ἐπισπάσῃται, καθ'
ὄν τρόπον καὶ νῦν ἡμῖν ἐπεισφρήσασα κατερράγη συμφο-
ρά, κατὰ πρόσωπον ἡμῶν παριστῶσα τῶν ἡμαρτημένων
τὸν ἔλεγχον. Οὐδὲ γάρ, οὐδὲ ταῖς ἄλλαις τῶν βαρβάρων
καταδρομαῖς προσέοικεν, ἀλλὰ τὸ τῆς ἐφόδου παράλογον
20 καὶ τοῦ τάχους τὸ παράδοξον, τοῦ τε βαρβάρου φύλου τὸ
ἀπάνθρωπον καὶ τῶν τρόπων τὸ ἀπότομον καὶ τῆς γνώμης
τὸ ἀνήμερον οὐρανόθεν τὴν πληγὴν ὡς σκηπτὸν μηνύει
ἐπαφεθῆναι. Οὐχ ὅτι δὲ πάντες τοῦτο συνεπίστασθε καὶ
ταῖς ὑμῶν καρδίαις ἢ τε τοῦ πάθους ὀξύτης καὶ ἢ τοῦ και-

4.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΤΗΝ ΕΠΙΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΡΩΣ

1. Γνωρίζω ὅτι ὅλοι ἀντιλαμβάνεσθε, καὶ ὅσοι εἶστε ἱκανοὶ ν' ἀντιληφθεῖτε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Θεοῦ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὅσοι γνωρίζετε λιγότερα γιὰ τὶς ἀποφάσεις τοῦ Κυρίου, ὅλοι ὅμως, σκέφτομαι, ἀντιλαμβάνεσθε καὶ θὰ ἔχετε κατανοήσει, ὅτι ἡ ἀπειλὴ ποὺ μᾶς στάλθηκε καὶ ἡ ξαφνικὴ ἐπιδρομὴ τοῦ ξένου λαοῦ δὲν προῆλθε ἀπὸ πουθενὰ ἄλλοῦ, παρὰ ἀπὸ τὴν ἀγανάκτηση καὶ τὸ θυμὸ τοῦ παντοδύναμου Κυρίου¹. Ἡ θεότητα βέβαια εἶναι ἀγαθὴ καὶ ἀνώτερη ἀπὸ θυμὸ καὶ κάθε πάθος, γιὰτί βρίσκεται πάνω ἀπὸ κάθε ὑλικὴ διάθεση, ποὺ γιὰ ἀκατανόητο λόγο τῆς δόθηκε νὰ εἶναι κατώτερη. Θὰ λέγαμε ὅμως ὅτι εὐλογα ἀγανακτεῖ καὶ θυμώνει, ὅταν κάποια πράξη, ποὺ κρίθηκε ὅτι εἶναι ἄξια γιὰ θυμὸ καὶ ἀγανάκτηση, ἐπισύρει ἐναντίον τῶν δραστῶν τῆς τὴν τιμωρία ποὺ τοὺς ἀρμόζει, ὅμοια μὲ τὸν τρόπο ποὺ καὶ ἡ τωρινὴ συμφορὰ ξέσπασε ἀπρόοπτα σ' ἐμᾶς καὶ μᾶς φέρνει μπροστὰ στὰ μάτια μας τὴν ἀπόδειξη τῶν ἁμαρτιῶν μας. Οὔτε βέβαια μοιάζει μὲ τὶς ἄλλες ἐπιδρομὲς τῶν βαρβάρων, ἀλλὰ ἡ παράλογη ἐπιδρομὴ καὶ ἡ ἀπρόσμενη ταχύτητα καὶ ἡ ἀπανθρωπιὰ τῆς βαρβαρικῆς φυλῆς, ἡ ὠμότητα τῶν τρόπων καὶ ἡ ἀνήμερη διάθεσή τους, δείχνουν ὅτι τὸ πλήγμα ἐξαπολύθηκε σὰν κεραυνὸς ἀπὸ τὸν οὐρανὸ. Ὁχι ὅμως, ἐπειδὴ ὅλοι τὸ ἀντιλαμβάνεσθε αὐτὸ καὶ ἡ σκληρότητα τοῦ παθήματός μας καὶ ἡ χρονικὴ συγκυρία χάραξε στὶς καρδιές σας τὴν αἰτία τῆς συμφορᾶς, γι'

1. Πρὸβλ. Ψαλμ. 105, 40.

ροῦ ἀκμὴ τῶν συνενεχθέντων τὸ αἴτιον ἐνεχάραξε, διὰ τοῦτο σιγήσομαι, ἀλλ' ὅτι καὶ ὑμᾶς τῶν εἰρημένων λαβὼν ἔχω συνίστορας, διὰ τοῦτο μᾶλλον σὺν ἐλέγχῳ δικαίῳ τοὺς λόγους ποιήσομαι, ἐκεῖνα ὑμῖν ἐκτραγωδῶν καὶ ὑποκρινόμενος, ὧν αὐτοὶ τὴν σκηνὴν τοῖς οἰκείοις ἐπηξάμεθα παραπτώμασι καὶ τὸ δράμα συνεπεσκευασάμεθα, παθῶν πολυμόρφων θέατρον τὴν ἡμῶν πολιτείαν στησάμενοι.

Ὁργὴ γὰρ Θεοῦ διὰ τὰς ἡμῶν ἁμαρτίας ἐπέρχεται καὶ τῆς ἀπειλῆς ὕλη τῶν ἁμαρτανόντων αἱ πράξεις τυγχάνουσι
 10 καὶ τῆς τιμωρίας ἢ εἴσπραξις τῶν ὀλισθημάτων τὸ ἀνεπίστροφον. Ὅσα δὲ ξένη καὶ δεινῶς ἄτοπος τοῦ καταρραγέντος ἔθνους ἢ ἔφοδος, τοσοῦτω τῶν πλημμεληθέντων ἢ ὑπερβολὴ διελέγχεται ὅσον δὲ πάλιν ἀφανές, ἄσημον καὶ μηδὲ μέχρι τῆς καθ' ἡμῶν ἐπελεύσεως γινωσκόμενον, τοσοῦτον
 15 ἡμῖν ὁ τῆς αἰσχύνης ὄγκος ἐπιγράφεται καὶ τῶν ὄνειδισμῶν ὁ θρίαμβος αἴρεται καὶ πικρότερον αἱ μάστιγες τὴν ὀδύνην ἐναποτίθενται. Ἡ γὰρ τοι τῶν ἀσθενεστέρων τε καὶ παρεωραμένων κατὰ τῶν ἐπιφανείᾳ λαμπруνομένων καὶ ἰσχὺν ἀμάχων ἐπικράτεια ἀνυπέρβλητον παρίστησι τὴν πληγὴν,
 20 ἀπαραμύθητον εἰσάγει τὴν συμφορὰν, ἀνεξάλειπτον συνέχει τῶν δυστυχημάτων τὴν μνήμην. Οὕτω ταῖς ἀνομίαις ἡμῶν ἐμασίχθημεν καὶ τοῖς πάθεσιν ὠδυνήθημεν καὶ τοῖς παραπτώμασιν ἐταπεινώθημεν καὶ τοῖς κακοῖς ἐκαρῶθημεν, μυκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς τοῖς κύκλῳ γενόμενοι. Οἷς γὰρ
 25 οὐδὲ Ῥωμαίων φήμη μόνη φορητὴ ποτε κατεφαίνετο, οὗτοι κατ' αὐτῆς αὐτῶν τῆς ἐξουσίας ὅπλα ἤσαντο καὶ τὰς χεῖρας ἀνεκρότησαν, ἐν ἐλπίδι τοῦ λαβεῖν τὴν βασιλίδα πόλιν ὡς νοσσιὰν φρουραζάμενοι. Τὰ τε γὰρ πέριξ αὐτῆς ἐληίσαντο, καὶ τὰ πρὸ τοῦ ἄστεος ἐλυμήναντο, καὶ τοὺς συλληφθέντας
 30 ὡμῶς ἀπεχρήσαντο, καὶ σὺν ἀδείᾳ πάσῃ ταύτῃ περιεχύθησαν, ἐπὶ τοσοῦτον ὑπὸ τῆς ὑμετέρας δυσπραγίας ἐπαρθέντες

αὐτὸ ἐγὼ θὰ σιωπήσω, ἀλλ' ἐπειδὴ κι ἐσᾶς σᾶς πῆρα καὶ σᾶς ἔχω μάρτυρες τῶν λόγων μου, γι' αὐτὸ μᾶλλον θὰ μιλήσω κάνοντας δίκαιο ἔλεγχο, καὶ θὰ διεκτραγωδήσω σὰν ὑποκριτῆς θεάτρου ἐκεῖνα ποὺ ἐμεῖς ἀνεβάσαμε στὴ σκηνὴ μὲ τὰ δικά μας παραπτώματα καὶ συνθέσαμε τὸ δράμα κάνοντας τὴν πόλη μας θέατρο πολλῶν εἰδῶν παθῶν.

Πράγματι ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ξεσπᾷ ἐξαιτίας τῶν ἁμαρτιῶν μας², καὶ ὕλη τῆς ἀπειλῆς εἶναι οἱ πρᾶξεις αὐτῶν ποὺ ἁμαρτάνουν καὶ ἡ τιμωρία ἐπιβάλλεται ἐξαιτίας τῆς ἀμετανοησίας μας γιὰ τὰ ἁμαρτήματά μας²⁴. "Ὅσο βέβαια πρωτοφανῆς καὶ φοβερὰ παράλογη εἶναι ἡ ἔφοδος τοῦ ἔθνους ποὺ χύθηκε σὰν ποτάμι, τόσο καλῦτερα ἀποδεικνύεται ἡ ὑπερβολὴ τῶν πλημμελημάτων, καὶ ὅσο πάλι ἓνα γεγονός δὲν φαίνεται καὶ δὲν διακρίνεται καὶ εἶναι ἄγνωστο ὥσπου νὰ μᾶς χτυπήσει, τόσο πιὸ πολὺ μᾶς καταλογίζεται τὸ μέγεθος τῆς ντροπῆς καὶ μεγαλώνει ὁ θρίαμβος τῶν ὄνειδισμῶν καὶ οἱ μάστιγες ἀφήνουν ἐπάνω μας πικρότερη τὴν ὀδύνη. Γιατὶ ἡ ἐπικράτηση τῶν ἀνίσχυρων καὶ περιφρονημένων εἰς βάρος ἐκείνων ποὺ λαμπρύνονται ἀπὸ τὴ δόξα τους καὶ ποὺ ἡ δύναμή τους εἶναι ἀκαταμάχητη, κάνει τὸ πλήγμα ἀνυπέροβλητο, παρουσιάζει τὴ συμφορὰ ἀπαρηγόρητη, καὶ διατηρεῖ ἀνεξάλειπτη τὴ μνήμη τῶν δυστυχημάτων." Ἔτσι, μαστιγωθήκαμε γιὰ τὰ ἁμαρτήματά μας, καὶ ὑποφέραμε ἀπὸ τὰ κακοπαθήματα, καὶ ταπεινωθήκαμε γιὰ τὰ παραπτώματά μας, καὶ παραλύσαμε ἀπὸ τὰ δεινὰ ποὺ μᾶς βρῆκαν, καὶ γίναμε στοὺς γύρω μας αἰτία ἐξευτελισμοῦ καὶ χλευασμοῦ. Γιατὶ αὐτοὶ ποὺ δὲν ἄντεχαν οὔτε στὸ ἄκουσμα τῶν Ρωμαίων, αὐτοὶ σήκωσαν ὄπλα ἐναντίον τῆς ἐξουσίας τους καὶ ξέσπασαν ἀλαζονικὰ σὲ χειροκροτήματα, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ καταλάβουν καὶ νὰ κάνουν φωλιὰ τους τὴ βασιλισσα πόλη. Γιατὶ καὶ τὰ γύρω της μέρη λήστεψαν, καὶ τὰ ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν πόλη λεηλάτησαν, καὶ ἐκείνους ποὺ συνέλαβαν τοὺς μεταχειρίσθηκαν μὲ ἀπανθρωπιά, καὶ χύθηκαν μὲ ὅλη τὴν ἐλευθερία σ' αὐτὴ, καὶ τόσο πολὺ ἐξαιτίας τῆς δικῆς σας δυσπραξίας

2. Πρὸβλ. Ἐφ. 5, 6.

καὶ ὑψωθέντες, ὥστε μὴδ' ὀρθοῖς εἰς αὐτοὺς καὶ ἀπποήτοις ἐνατενίζειν τοῖς ὀφθαλμοῖς τοὺς ἐνοικοῦντας δύνασθαι, ἀλλ' ἐξ ὧν εἰκὸς ἦν μᾶλλον αὐτοὺς ἀνδρικότερον τοῖς πολεμίοις συμπλέκεσθαι, τούτοις ἐξενευροῦντο καὶ κατέπιπτον. Τὴν 5 γὰρ εἰς τοὺς ὁμοφύλους τῶν βαρβάρων μαιφονίαν δέον δικαίαν ποιῆσθαι ὀργὴν καὶ μετ' εὐλόγων ἐλπίδων τὴν ἴσην τιμωρίαν ἐπάγεσθαι ἀπαιτεῖν, οἱ δὲ κατεπτηχότες καὶ ἐκπεπληγμένοι παρελέλυντο, τὰ πάθη τῶν ἐαλωκότων οἰκείαν ἄλωσιν οἱ σεσωσμένοι καὶ παρ' ὧν ἐκδίκησις τοῖς ἠτυχηκό- 10 σιν ὠφείλετο φανταζόμενοι. Ἐφ' ἅπαξ γὰρ τοῦ αἰφνιδίου δείματος τοῖς τῆς καρδίας κόλποις ἐναπτοσκήψαντος καὶ εἰς τραῦμα τὸ πάθος κοιλάναντος, ὥσπερ ἀπὸ πηγῆς τινος καὶ ἀρχῆς τοῦ περικαρδίου μάλωπος τὸ τῆς δειλίας ῥεῦμα εἰς ὄλον τὸ σῶμα μετωχετεύετο καὶ παρειμένα πάντα φέροντας 15 τὰ μέλη τούς, ἐφ' οἷς ἢ τοῦ πολέμου κρίσις ἀνέκειτο, διεδείκνυεν. Οὕτω δὴ τοῦ βαρβάρου φύλου γεγενήμεθα παίγνιον καὶ τὴν ἀπειλὴν αὐτῶν ἀνυπόστατον ἠγησάμεθα καὶ τὴν βουλὴν ἀκαταίσχυντον καὶ τὴν προσβολὴν ἀπροσμάχητον. Ἐνθα γὰρ ὀργὴ Θεοῦ, ἐκεῖ καὶ τὸ ἀτυχεῖν, καὶ ἠνίκα αὐτὸς 20 ἀποστρέφεται, ἐκ τοῦ ῥάστου καὶ τὸ καταστραφῆναι παρεισδύεται, καὶ οὖς αὐτὸς μαστίζεσθαι παραδίδωσι, τὸ λαφυραγωγεῖν κατὰ χεῖρας τοῖς ἐπιχειροῦσι παραγίνεται, καί, «εἰ μὴ Κύριος φυλάσσει πόλιν, εἰς μάτην ἀγρυπνοῦσιν οἱ φυλάσσοντες».

25 β. Ἔθνος ἀφανές, ἔθνος ἀναρίθμητον, ἔθνος ἐν ἀνδραπόδοις ταπτόμενον, ἄγνωστον μὲν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς καθ' ἡμῶν στρατείας ὄνομα λαβόν, καὶ ἄσημον μὲν, ἀλλ' ἐπίσημον γεγονός, ταπεινὸν καὶ ἠπορημένον, ἀλλ' εἰς ὑψωμα λαμπρὸν καὶ πλουτὸν ἄπλετον ἀναβεθηκός, ἔθνος 30 πόρρω που τῆς ἡμῶν ἀπωκισμένον, βαρβαρικόν, νομαδικόν, τὸ θράσος ἔχον εἰς ὄπλα, ἀφύλακτον, ἀνεξέλεγκτον,

ὑπερηφανεύθησαν καὶ ὑψηλοφρόνησαν, ὥστε οὔτε μὲ ὄρθιο καὶ ἀπτῶντο βλέμμα νὰ μποροῦν νὰ τοὺς ἀτενίσουν οἱ κάτοικοι, ἀλλὰ ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἦταν φυσικὸ νὰ μάχονται γενναιότερα πρὸς τοὺς ἐχθρούς, ἀπὸ αὐτὰ ἔχαναν τὴ δύναμή τους καὶ κατέπιπταν. Ἐνῶ δηλαδή ἐπρεπε τοὺς ἀδικούς φόνους ἀπὸ τοὺς βαρβάρους τῶν ὁμοφύλων τους νὰ τοὺς κἄνουν ἀφορμὴ δίκαιας ὀργῆς καὶ ν' ἀπαιτοῦν μὲ εὐλογες ἐλπίδες νὰ ἐπιβληθεῖ ἡ ἴση τιμωρία, αὐτοὶ παρέλυσαν ζαρωμένοι καὶ κατατρομαγμένοι, φανταζόμενοι δική τους αἰχμαλωσίᾳ τὰ παθήματα ἐκείνων ποὺ εἶχαν αἰχμαλωτισθεῖ αὐτοὶ ποὺ εἶχαν σωθεῖ καὶ ποὺ ὄφειλαν νὰ λάβουν ἐκδίκηση γιὰ ἐκείνους ποὺ εἶχαν ἀτυχῆσει. Γιατὶ ἔχοντας γεμίσει ἡ καρδιά τους ἀπὸ αἰφνίδιο φόβο ποὺ βᾶθνε καὶ μετέτρεψε τὸ πάθημα σὲ τραῦμα, σὰν ἀπὸ κάποια πηγὴ καὶ ἀρχὴ τοῦ περικάρδιου μωλωπισμοῦ τὸ ρεῦμα τῆς δειλίας διοχευτευτόταν σὲ ὅλο τὸ σῶμα, κι ἔχοντας παράλυτα ὅλα τὰ μέλη τους, φανέρωνε ἐκείνους ἀπὸ τοὺς ὁποίους κρεμόταν ἡ κρίση τοῦ πολέμου. Ἔτσι λοιπὸν γίναμε παιγνίδι τοῦ βαρβαρικοῦ φύλου καὶ θεωρήσαμε ἀκατάβλητη τὴν ἀπειλή τους, τὴν πρόθεση τους ὄχι κατασχύνη μας καὶ τὴν ἐπίθεσή τους ἀκαταμάχητη. Γιατὶ ὅπου ὑπάρχει ὀργὴ Θεοῦ, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ ἡ ἀτυχία, καὶ ὅταν αὐτὸς γυρίζει ἀπὸ κάποιους τὸ πρόσωπό του, μὲ εὐκολία ἐκεῖ παρeisodύει καὶ ἡ καταστροφή, καὶ ὅταν αὐτὸς παραδίδει κάποιους στὰ μαστιγώματα, τότε σ' αὐτοὺς ποὺ τοὺς ἐπιτίθενται δίνεται ἡ δυνατότητα τῆς λαφυραγωγίας, καὶ «Ἄν ὁ Κύριος δὲν φυλάγει μιᾶ πόλη, μάταια ἀγρυπνοῦν ἐκεῖνοι ποὺ τὴ φυλάγουν»³.

2. Ἔθνος ἀσήμαντο, ἔθνος ἀναρίθμητο, ἔθνος ποὺ κατατάσσεται στὴν κατηγορία τῶν δοῦλων, ἄγνωστο βέβαια, ἀλλὰ ποὺ ἀπέκτησε ὄνομα ἐξαιτίας τῆς ἐκστρατείας του ἐναντίον μας, καὶ ποὺ ἦταν ἀσήμαντο βέβαια, ἀλλ' ἔγινε σημαντικό, ταπεινὸ καὶ ἄπορο, ἀλλὰ ποὺ ἀνέβηκε σὲ ὕψωμα λαμπρὸ καὶ πλούτη ἀφθονα, ἔθνος ποὺ κατοικεῖ μακριὰ ἀπὸ μᾶς, βαρβαρικὸ, νομοδικό, ποὺ στηρίζει τὸ θράσος του στὰ ὄπλα, ἀπροφύλακτο, χωρὶς ἔλεγ-

3. Ψαλμ. 126, 1.

ἀστρατήγητον, οὕτως ἀθρόον, οὕτως ἐν ῥίπτῃ ὀφθαλμοῦ
 ὡς κῦμα θαλάσσης ἐξεχύθη τοῖς ὁρίοις ἡμῶν καὶ ὡς μο-
 νιὸς ἄγριος οἴονει χόρτον ἢ καλάμην ἢ λήϊον κατενεμή-
 σατο τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν τῇ γῆ, ὡς τῆς συμπεσοῦσης ἡμῖν
 5 θεηλάτου ποινῆς, μὴ φειδόμενον ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτή-
 νους, οὐ θηλέων ἀσθένειαν εὐλαβούμενον, οὐ νηπίων
 ἀπαλότητα δυσωπούμενον, οὐ πρεσβυτέρων πολιᾶν κα-
 ταιδούμενον, ὑπ' οὐδενὸς τῶν ὅσα δυσωπεῖν εἴωθεν ἄν-
 θρώπους, κἂν εἰς θηρίων ἐκδράμῃ φύσιν μαλασσόμενον,
 10 ἀλλὰ διὰ πάσης ἡλικίας καὶ φύσεως τὸ ξίφος ὠθεῖν θρα-
 συνόμενον. Ἦν ἰδεῖν παρ' αὐτῶν νήπια, μαζῶν καὶ γάλα-
 κτος ἅμα καὶ ζωῆς αὐτῆς ἀποσπῶμενα καὶ τάφον αὐτοῖς
 αὐτοσχέδιον, οἴμοι, τὰς πέτρας, αἷς προσηράσσοντο μη-
 τέρας οἰκτρῶς ὀλολυζούσας καὶ ἐπισφαττομένας ἔτι σπα-
 15 ρασσομένοις καὶ ψυχορραγοῦσι τοῖς βρέφεσιν· ἄκουσμα
 ἔλεινόν καὶ θέαμα ἔλεινότερον καὶ πολὺ κρεῖττον σιγαῖ-
 σθαι ἢ λέγεσθαι, καὶ τῶν δεδρακότων μᾶλλον ἢ τῶν πε-
 πονθότων ἄξιον.

Οὐδὲ γάρ, οὐδὲ μέχρι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἢ ἀγριό-
 20 τῆς προέβαινε, ἀλλὰ διὰ πάντων ἀλόγων ζώων, βοῶν καὶ
 ἵππων καὶ ὀρνίθων καὶ τῶν ἄλλων, οἷς ἐνέπιπτον, ἢ ὠμότης
 διήλανεν· ἔκειτο βοῦς καὶ παρ' αὐτὸν ἄνθρωπος, καὶ παῖς
 καὶ ἵππος τάφον εἶχον ὁμόσκηνον, καὶ γυναῖκες καὶ ὀрни-
 θες τοῖς ἀλλήλων συνεφύροντο αἵμασι. Μεστὰ δὲ νεκρῶν
 25 σωμάτων ἐτύγγανεν ἅπαντα, ποταμοῖς τὸ ρεῖθρον εἰς αἷμα
 μετεσκευάζετο, κρήνας καὶ δεξαμενάς τὰς μὲν οὐκ ἦν ἔτι
 διακρίνειν, ἐξομαλισθέντων τῶν κοιλωμάτων τοῖς πτώμασι,
 ταῖς δὲ παντελῶς ἀμυδρᾶ τοῦ προτέρου σχήματος ἵχνη
 ἐφαίνετο, τῶν παρακειμένων αὐταῖς ἀναπληροῦντων τὰ
 30 λείποντα, τὰς ἀρούρας νεκρὰ κατέσηπε σώματα, τὰς ὁδοὺς
 ἐστενοχῶρει, τὰ ἄλση τούτοις μᾶλλον ἢ τοῖς θάμνοις καὶ

χο, χωρίς στρατηγούς, ἔτσι ξαφνικά, ἔτσι σὲ ριπή ὀφθαλμοῦ σὰν κύμα τῆς θάλασσας ξεχύθηκε στὰ ὄριά μας καὶ σὰν ἄγριος χοῖρος, σὰ νὰ ἦταν χόρτα ἢ καλαμιές ἢ σπαρτά, καταδόσκησε, ὡς ἢ θεϊκὴ τιμωρία ποὺ ἔπεσε ἐπάνω μας! τοὺς κατοίκους τῆς χώρας, χωρίς νὰ λυπᾶται τίποτα ἀπὸ ἄνθρωπο μέχρι τὰ ζῶα, χωρίς νὰ σέβεται τὴν ἀδυναμία τῶν γυναικῶν, χωρίς νὰ λυπᾶται τὴν τρυφερότητα τῶν νηπίων, χωρίς νὰ σέβεται τ' ἄσπρα μαλλιά τῶν γερόντων, χωρίς νὰ μαλακώνει ἀπὸ τίποτε ἀπὸ ὅσα συνήθως συγκινοῦν τοὺς ἀνθρώπους ἀκόμα κι ἂν συμβοῦν αὐτὰ στὴ φύση τῶν θηρίων, ἀλλὰ μὲ θρασύτητα χρησιμοποιοεῖ τὸ ξίφος πρὸς κάθε ἡλικία καὶ φύση. Μποροῦσε νὰ δεῖ κανεὶς νήπια νὰ ἀποσπῶνται ἀπὸ αὐτοὺς ἀπὸ τὰ στήθη καὶ τὸ θηλασμό καὶ μαζὶ ἀπὸ τὴ ζωὴ, καὶ νὰ γίνεται, ἀλλοίμονο, τάφος τους αὐτοσχέδιος οἱ πέτρες ὅπου τὰ χτυποῦσαν, μητέρες νὰ θρηνοῦν οἰκτρὰ καὶ νὰ σφάζονται ἐπάνω στὰ βρέφη ποὺ ἀκόμα σπαρταροῦσαν καὶ ψυχορραγοῦσαν, πράγματα ποὺ ἀποτελοῦν ἄκουσμα ἔλεεινὸ καὶ πιὸ ἔλεεινὸ θέαμα, καὶ πολὺ καλύτερα εἶναι νὰ τ' ἀποσιωπᾶ κανεὶς, παρὰ νὰ τὰ περιγράψει, καὶ ποὺ ἦταν ἄξιο γιὰ τοὺς δράστες τους μᾶλλον, παρὰ γι' αὐτοὺς ποὺ τὰ πάθαιναν.

Ἡ ἀγριότητά τους βέβαια δὲν ἔφτανε μόνο μέχρι τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἡ ὠμότητά τους ἐπεκτεινόταν σὲ ὅλα τὰ ἄλογα ζῶα, βόδια καὶ ἄλογα καὶ πουλερικά καὶ ὅσα ἄλλα ἔπεφταν μπροστὰ τους. Βόδι βρισκόταν κάτω πεσμένο καὶ δίπλα του ἄνθρωπος, παιδιὰ καὶ ἄλογα εἶχαν κοινὸ τάφο, καὶ γυναῖκες καὶ πουλερικά βρίσκονταν ἀνακατεμένα στὰ αἵματά τους. Ὅλα ἦταν γεμᾶτα ἀπὸ νεκρὰ σώματα. Τὸ νερὸ στὰ ποτάμια μετατρέποταν σὲ αἷμα, τὶς βρύσες καὶ τὶς δεξαμενὲς δὲν μποροῦσε πιά νὰ τὶς διακρίνει κανεὶς, γιατί τὰ βαθουλώματά τους εἶχαν ἰσοπεδωθεῖ ἀπὸ τὰ πτώματα, ἄλλων ἀπὸ αὐτὲς φαίνονταν ἐντελῶς ἀμυδρὰ ἴχνη τοῦ παλαιοῦ σχήματός τους, κι αὐτὸ ποῦ τοὺς ἔλειπε τὸ ἀναπλήρωναν ὅσοι κείτονταν κοντὰ τους. Τὰ χωράφια τὰ κατέστησε τὸ ἔθνος αὐτὸ νεκρὰ σώματα, τοὺς δρόμους τοὺς ἔκανε δυσχερεῖς, τὴν ἀγριὰδα καὶ τὰ θηρία τῶν δασῶν τὴν ἀποτελοῦσαν αὐτοὶ

ταῖς ἐρημίαις ἐθηριούτο καὶ ἐξηγρίωτο, τὰ σπήλαια ἐπε-
 πλήρωτο, ὄρη καὶ λόφοι καὶ χαράδραι καὶ φάραγγες οὐ-
 δὲν τῶν ἐν ταῖς πόλεσι πολυανδρίων διέφερον. Οὕτω τοῦ
 πάθους ἢ θραῦσις ἐξήπλωτο καὶ ὁ τοῦ πολέμου λοιμὸς τοῖς
 5 τῶν ἁμαρτημάτων πτεροῖς ἐποχούμενος πανταχοῦ περι-
 ἴπτατο, τὸ προστυχὸν λυμαινόμενος

γ'. Οὐδεὶς ἂν δύναίτο τὴν ἐπιστάσαν ἡμῖν τότε τῶν
 κακῶν ἰλιάδα ἐφικέσθαι τῷ λόγῳ. Καὶ τίς ταῦτα συνορῶν
 οὐ τὸν τρυγίαν τοῦ ποτηρίου, ὃν ὁ θυμὸς ἐκέρασε Κυρίου
 10 τοῖς ἡμῶν ὑπερξέσας πλημμελήμασιν, οὐκ ἐφ' ἡμᾶς ἐκ-
 χυθῆναι ἂν ὁμολογήσειε; Τίς ταῦτα μελετῶν καὶ συλλογιζό-
 μενος, οὐ πενθῶν καὶ σκυθρωπάζων δι' ὅλου τοῦ βίου καὶ
 πρὸς δυσμᾶς αὐτὰς ἀφικόμενος πορεύεται; Ὡ πῶς ἅπαντα
 τότε συνεκέχυτο καὶ πῶς ἡ πόλις, μικροῦ δέω φάναι δοριά-
 15 λωτος ἐγεγένητο· ἐν ᾧ γὰρ ῥάδιον μὲν τὸ ἀλῶναι, ἀπορον
 δὲ τοῖς ἐνοικοῦσι τὸ ὑπερασπίσαι, ἐν ἐξουσίᾳ δηλονότι τῶν
 ἀντιπάλων τὸ παθεῖν ταύτην ἢ μὴ παθεῖν ἔκειτο, ἐν ᾧ δὲ ἡ
 τῆς πόλεως σωτηρία τοῖς τῶν πολεμίων ἤρητο δακτύλοις
 καὶ τῇ τούτων εὐμενείᾳ ἢ ταύτης διεμετρεῖτο στάσις, παρὰ
 20 βραχὺ φημι διαφέρειν, μᾶλλον δὲ πολὺ χαλεπώτερον εἶναι
 τὸ μήπω πεσεῖν τὴν πόλιν τοῦ πάλαι πεσεῖν· τὸ μὲν γὰρ ἴσως
 τῷ τάχει τοῦ πάθους ἀδηλον ἂν παρεῖχε τῆς μὴ παραντίκα
 ἀλώσεως τὴν αἰτίαν, τὸ δὲ τῷ μήκει τοῦ χρόνου καὶ τὴν τῶν
 ἀντιπάλων ἐπαῖρον φιλανθρωπίαν, ὡς τῇ ἐκείνων οὕπω
 25 συγκατενεχθείσης εὐσπλαγχνία καὶ τῷ πάθει συνάπτον τὴν
 ἀπὸ τῆς συμπαθείας ἀδοξίαν ἀλγεινότεραν ποιεῖται τὴν
 συναίσθησιν τῆς αἰχμαλωσίας

Ἔρα μέμνησθε τοῦ κλόνου καὶ τῶν δακρῶν καὶ τῶν
 ὀλολυγμῶν, εἰς ἃ τότε ἡ πόλις πᾶσα σὺν ἀπογνώσει τελευ-
 30 ταία κατεφέρετο; Ἴστε τὴν νύκτα ἐκείνην τὴν ζοφώδη καὶ
 φοβεράν, ὅτε συμπάντων ἡμῶν ὁ τοῦ βίου κύκλος τῷ τοῦ
 ἡλίου κύκλῳ συγκατεδύετο καὶ τὸ τῆς ζωῆς ἡμῶν φέγγος
 εἰς τὸ βαθὺ τοῦ θανάτου σκότος ἐβυθίζετο; Ἴστε τὴν ὥραν

μᾶλλον, παρὰ ἢ ἔρημιὰ καὶ τὰ πουρνάρια, τὰ σπήλαια ἦταν γεμᾶτα, τὰ ὄρη, οἱ λόφοι, οἱ χαράδρες καὶ τὰ φαράγγια δὲν διέφεραν σὲ τίποτε ἀπὸ τὰ νεκροταφεῖα τῶν πόλεων. Τόσο πολὺ εἶχε ἀπλωθεῖ ὁ χαλασμός καὶ ἢ σὰν λοιμὸς καταστροφή τοῦ πολέμου μὲ τὰ φτερὰ τῶν ἁμαρτημάτων μας πετοῦσε παντοῦ καὶ κατέστρεφε ὅ,τι συναντοῦσε.

3. Κανένας δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ἐξιτορήσει μὲ τὸ λόγο του τὴν ἰλιάδα τῶν κακῶν ποὺ μᾶς βρῆκε τότε. Καὶ ποιὸς παρατηρῶντας ὅλα αὐτὰ δὲν θὰ ὁμολογοῦσε, ὅτι τὸ κατακάθι τοῦ ποτηριοῦ ποὺ γέμισε ὁ θυμὸς τοῦ Κυρίου ἀνάβοντας ὑπερβολικὰ, ξεχύθηκε σ' ἐμᾶς ἐξαιτίας τῶν ἁμαρτημάτων μας; Ποιὸς μελετώντας καὶ ἀναλογιζόμενος αὐτὴν τὴν κατάσταση, δὲν περνᾷ ὅλη τὴ ζωὴ του ἀκόμα καὶ ὅταν φτάνει στὴ δύση τῆς γεμᾶτος πένθος καὶ λύπη; "ὦ, πῶς ὅλα τότε ἦταν ἀνάστατα καὶ πῶς ἢ πόλη παρὰ λίγο, θὰ μποροῦσα νὰ πῶ, θὰ εἶχε κυριευθεῖ. Ἐνῶ δηλαδὴ ἢ ἄλωση ἦταν εὐκόλη, ἐνῶ ἢ ὑπεράσπισή της ἐκ μέρους τῶν κατοίκων τῆς ἦταν ἀδύνατη, γιατί ἦταν στὴν ἐξουσία τῶν ἐχθρῶν νὰ πάθει ἢ νὰ μὴν πάθει, κι ἐνῶ ἢ σωτηρία τῆς πόλης ἦταν παραδομένη στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν καὶ στὴν καλὴ διάθεση αὐτῶν, ἢ θέση τῆς πόλης ταλαντευόταν καὶ λίγο διέφερε, λέγω, ἢ μᾶλλον ἦταν πολὺ πιὸ δύσκολο τὸ νὰ μὴν πέσει, ἀπὸ τὸ νὰ ἔχει πέσει ἀπὸ παλαιὰ, γιατί ἢ ταχύτητα ἴσως τῆς προσβολῆς ἔκανε ἄδηλη τὴν αἰτία τοῦ νὰ μὴ γίνει ἀμέσως ἢ ἄλωση, ἐνῶ ἢ διέγερση τῆς φιλανθρωπίας τῶν ἀντιπάλων μὲ τὴν παράταση τοῦ χρόνου, ἐπειδὴ μὲ τὴν εὐσπλαγχνία ἐκείνων δὲν εἶχε ἀκόμα κατανικηθεῖ καὶ ἢ σύνδεση μὲ τὸ πάθημα τῆς ταπείνωσης ἀπὸ τὴ συμπάθεια κάνει ὀδυνηρότερη τὴ συναίσθηση τῆς αἰχμαλωσίας.

Θυμᾶστε ἄραγε τὴν ταραχὴ καὶ τὰ δάκρυα καὶ τοὺς ὀλολυγμοὺς στὰ ὁποῖα παρασυρόταν τότε ὅλη ἢ πολιτεία μὲ ἔσχατη ἀπόγνωση; Γνωρίζετε ἐκείνη τὴ νύχτα τὴ ζοφερὴ καὶ φοβερή, ὅταν ὁ κύκλος τῆς ζωῆς ὅλων μας καταδυόταν μαζί μὲ τὴν κυκλικὴ τροχιά τοῦ ἡλίου καὶ ἢ λάμψη τῆς ζωῆς μας βυθιζόταν στὸ βαθὺ σκότος τοῦ θανάτου; Γνωρίζετε ἐκείνη τὴν ὥρα, τὴν ἀφό-

ἐκείνην, τὴν ἀφόρητον καὶ πικράν, ὅτε κατέπλεον ἡμῖν αἱ
 βαρβαρικαὶ νῆες, ὠμόν τι καὶ ἄγριον καὶ φονικὸν ἀποπνέ-
 ονσαι, ὅτε ἡ θάλασσα γαληνιῶσα καὶ ἀτρεμίζουσα τὰ νῶτα
 ἐξήπλωτο, αὐταῖς μὲν τὸν πλοῦν ἠδὺν καὶ καταθύμιον
 5 παρεχομένη, τὰ δὲ τοῦ πολέμου κύματα καθ' ἡμῶν ἐπεκύ-
 μαιεν ἀγριαίνουσα; ὅτε τὴν πόλιν παρεπορεύοντο ἀνατεί-
 νοντάς τὰ ξίφη φέρουσαι καὶ δεικνύουσαι τοὺς ἐμπλέοντας
 καὶ θάνατον ὥσπερ τὸν διὰ ξίφους ἀπειλοῦσαι κατὰ τῆς
 πόλεως; ὅτε πᾶσα μὲν ἐλπίς ἀνθρωπίνη ἐξ ἀνθρώπων
 10 ἐρρῦη, τῇ δὲ πρὸς τὸ θεῖον μόνῃ καταφυγῇ ἡ πόλις ἐπεσά-
 λευεν; ὅτε σκότος καὶ γνόφος κατεῖχε τοὺς λογισμοὺς καὶ
 τὰ ὦτα πρὸς οὐδὲν ἠνέωκτο ἕτερον, ἢ ὡς οἱ θάρβαροι
 τειχῶν εἰσήλασαν ἐντὸς καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἡ πόλις κεχείρω-
 ται; Τὸ γὰρ τοῦ συνενεχθέντος ἀπροσδόκητον καὶ τῆς ἐφό-
 15 δου τὸ ἀνέλπιστον τοιαῦτα φαντάζεσθαι καὶ ἀκούειν ὡς-
 περ ἀνέπειθεν ἅπαντας, εἰωθὸς μάλιστα τὸ πάθημα τοῦτο
 τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἄλλως ἐπιφοιτᾶν· ὁ μὲν γὰρ ἐκτόπως
 δεδίασιν, ἀκρίτῳ δόξῃ καὶ μὴ παρὸν ἐστάναι νομίζουσιν,
 οὐ δ' ὑπόνοιαν οὐ προέλαβον, αὐτεξουσίῳ γνώμῃ καὶ φθά-
 20 σαντος πόρρω πέμπουσιν.

Ἦν ὄντως τότε πένθος καὶ θρηῆνος καὶ οὐαί, τότε τῶν
 ιδίων ἁμαρτημάτων ἀδέκαστος κριτῆς καθίστατο ἕκαστος,
 οὐ συκοφάντημα κατηγόρων εἰς φυγὴν τῆς κατηγορίας λοι-
 δορούμενος, οὐ τῶν ἔξωθεν ἐλέγχων δεόμενος, οὐ μαρτύρων
 25 κλῆσιν προσποιούμενος εἰς τὸν κατὰ τοῦ πονηρεύματος
 θρίαμβον, ἀλλὰ τὴν ὀργὴν Κυρίου κατ' ὀφθαλμοὺς τιθέμε-
 νος ἕκαστος, τὸ ἴδιον πταῖσμα ἐπεγίνωσκε, καὶ ὑπὲρ ὧν τῆς
 ἐντολῆς ἐκτὸς ἀφρόνως ἐπολιτεύσατο, ἐντὸς γενέσθαι τῆς
 ἀπειλῆς ἐλογίζετο, καὶ τῇ τῶν λυπούντων πείρᾳ τῶν ἠδονῶν
 30 ἀποσπώμενος, εἰς σῶφρονα βίον μετεκοσμεῖτο καὶ μετερρυ-
 θμίζετο, καὶ ἀνθομολογεῖσθαι Κυρίῳ τοῖς στεναγμοῖς, ἀνθο-
 μολογεῖσθαι τοῖς δάκρυσι, ταῖς προσευχαῖς, ταῖς δεήσεσιν.
 Οἶδε γὰρ, οἶδε κοινὴ συμφορὰ καὶ προσδοκωμένη μετανά-

ρητη καὶ πικρή, ὅταν κατέπλεαν σ' ἐμᾶς τὰ βαρβαρικά πλοῖα, ἀποπνέοντας ὠμότητα καὶ ἀγριότητα καὶ διάθεση γιὰ φόνο, ὅταν ἡ θάλασσα ἀπλωνόταν γαλημένη καὶ ἤσυχη, προσφέροντας σ' αὐτὰ ἓνα ταξίδι εὐχάριστο καὶ χαρούμενο, ἐνῶ σ' ἐμᾶς ἔστελνε τὰ ἀγρία κύματα τοῦ πολέμου; Ὅταν ἔπλεαν δίπλα ἀπὸ τὴν πόλη μεταφέροντας καὶ δείχνοντας τοὺς ἐπιδάτες τους νὰ ὑψώνουν τὰ ξίφη καὶ ἀπειλοῦσαν κατὰ κάποιον τρόπο τὴν πόλη μὲ θάνατο μὲ τὰ ξίφη; Ὅταν κᾶθε ἀνθρώπινη ἐλπίδα εἶχε ἐκλείψει ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἡ πόλη ἀπλωνε τὴν ἐλπίδα τῆς στῆν καταφυγῆ στὸν Θεό; Ὅταν σκοτάδι καὶ καταχνιὰ τύλιγε τοὺς λογισμούς, καὶ τ' αὐτιᾶ σὲ τίποτε ἄλλο δὲν ἄνοιγαν, παρὰ ὅτι οἱ βάρβαροι μπῆκαν μέσα ἀπὸ τὰ τείχη καὶ ἡ πόλη ἔπεσε στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν; Γιατὶ ἡ ἀπροσδόκητη συμφορὰ καὶ ἡ ἀνέλπιστη ἔφοδος τοὺς ἔπειθε ὅλους τέτοια νὰ ἀκοῦνε καὶ νὰ φαντάζονται, πάθημα ποὺ εἶναι συνηθισμένο ἄλλωστε νὰ συμβαίνει στοὺς ἀνθρώπους. Γιατὶ αὐτὸ ποὺ φοβοῦνται ἄτοπα, ἀνεξέταστα νομίζουν ὅτι ἔχει συμβεῖ ἐνῶ δὲν ἔγινε τίποτα, καὶ αὐτὸ ποὺ οὔτε ὑποψιάστηκαν, μὲ αὐτεξούσια γνώμη καὶ ὅταν φτάσει τὸ στέλνουν μακριά.

Ἦταν πράγματι τότε πένθος καὶ θρῆνος καὶ ἀλλοίμονο, καθένας γινόταν ἀδέκαστος κριτῆς τῶν δικῶν του ἁμαρτημάτων, χωρὶς νὰ κατηγορεῖ ὡς συκοφαντία τῶν κατηγορῶν γιὰ ν' ἀποφύγει τὴν κατηγορία, χωρὶς νὰ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἐξωτερικὲς ἀποδείξεις, χωρὶς νὰ ζητεῖ νὰ κληθοῦν μάρτυρες γιὰ τὸ θρίαμβο κατὰ τῆς πονηρίας, ἀλλὰ φέροντας καθένας μπροστὰ στὰ μάτια του τὴν ὀργὴ τοῦ Κυρίου, ἀναγνώριζε τὸ δικό του παράπτωμα, καὶ γιὰ ὅσα ἔξω ἀπὸ τὴν ἐντολὴ ἔπραξε ἀνόητα, σκεφτόταν ὅτι ἦταν μέσα στὴν ἐντολή, καὶ μὲ τὴν πείρα τῶν λυπηρῶν ἀποσπώμενος ἀπὸ τὶς ἡδονές, μεταβαλλόταν καὶ μεταφερόταν στὸν φρόνιμο βίον, ἀναπέμποντας εὐχαριστίες στὸν Κύριον μὲ τοὺς στεναγμούς του, ἀναπέμποντας εὐχαριστίες μὲ τὰ δάκρυα, μὲ τὶς προσευχές, μὲ τὶς παρακλήσεις. Γιατὶ γνωρίζει, ναὶ γνωρίζει ἡ κοινὴ συμφορὰ καὶ ἡ προσδοκώμενη μετοίκηση νὰ μᾶς κάνει ν' ἀνα-

στασις ἐπιγνώμονας τῶν ἐλαττωμάτων ποιεῖν καὶ ἑαυτῶν γίνεσθαι καὶ θελτίους ταῖς πράξεσιν ἀπεργάζεσθαι.

δ. Ἄλλ' ὅτε ταῦτα παρ' ἡμῖν κατεβάλλετο, ὅτε τῶν ἡμαρτημένων ἑαυτοῖς τὸν λογισμόν ἰστώμεν διαιτητὴν ἀπαρέ-
 5 γκλιτον καὶ τὴν ἐλαττουμένην ὡς νικῶσαν ἐφ' ἑαυτοὺς ἐψηφοφοροῦμεν οἱ διωκόμενοι, ὅτε τὸ θεῖον λιταῖς καὶ ὕμνοις ἐξεκαλούμεθα, ὅτι συντριμμῶ καρδίας τὴν μετάνοιαν προσε-
 φέρομεν, ὅτε χειῖρας πρὸς Θεὸν δι' ὅλης νυκτὸς ἐξαπλοῦντες τῆς αὐτόθεν φιλανθρωπίας ἐδεόμεθα, πάσας ἡμῶν τὰς ἐλπί-
 10 δας πρὸς αὐτὸν ἀναρτήσαντες, τότε τῆς συμφορᾶς ἐλυτρούμεθα, τότε τῶν περιστοιχισάντων ἡμᾶς κακῶν ἀπαλλαγὴν ἐλαμβάνομεν, τότε τὴν ἀπειλὴν θραυνομένην ἐβλέπομεν καὶ ἡ ὀργὴ Κυρίου ἀναρπαζομένη ἀφ' ἡμῶν κατεφαίνεται· τοὺς γὰρ ἐχθροὺς ἡμῶν ὑποχωροῦντας ἐθεώμεθα καὶ τὴν ἀπει-
 15 λουμένην πόλιν εἰς ἀρπαγὴν ἐλευθερουμένην τῆς προνομῆς. Τότε. Πότε; Ἐπειδὴν ἀπάσης βοηθείας ἀπογυμνωθέντες καὶ τῆς ἐξ ἀνθρώπων συμμαχίας ἐξηπορημένοι, ἐπὶ ταῖς παρὰ τῆς μητρὸς τοῦ Λόγου καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἐπέχοντες προσδοκίαις ἐψυχαγωγούμεθα, αὐτὴν εἰς παράκλησιν κινοῦντες τοῦ
 20 Υἱοῦ, αὐτὴν εἰς ἐξίλασμόν τῶν ὀλισθημάτων, ταύτης τὴν παρησίαν εἰς σωτηρίαν ἐπιδοώμενοι, ταύτης τὴν σκέπην εἰς τεῖχος εὐρεῖν ἀπολιόρητον, αὐτὴν θραῦσαι τὸ θράσος τῶν βαρβάρων καθικετεύοντες, αὐτὴν κατασπάσαι τὸ φρούραγμα, αὐτὴν τοῦ ἀπηλπικότος λαοῦ προασπίσαι, τοῦ οἰκεί-
 25 ου ποιμνίου ὑπερμαχῆσαι, ἧς καὶ τὴν περιβολὴν εἰς ἀναστολὴν μὲν τῶν πολιορκούντων, φυλακὴν δὲ τῶν πολιορκουμένων σὺν ἐμοὶ πᾶσα ἡ πόλις ἐπιφερόμενοι τὰς ἰκεσίας ἐκουσιαζόμεθα, τὴν λιτανείαν ἐποιούμεθα, ἐφ' οἷς ἀφάτω φιλανθρωπία, μητρικῆς παρησιασασμένης ἐντεύξεως, καὶ τὸ
 30 θεῖον ἐπεκλίθη, καὶ ὁ θυμὸς ἀπεστράφη, καὶ ἠλέησε Κύριος τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ.

Ὡντως μητρὸς Θεοῦ περιβολὴ ἢ πάνσεπτος αὕτη στολή· αὕτη περιεκύκλου τὰ τεῖχη καὶ τὰ τῶν πολεμίων ἀρρή-

γνωρίζομε τὰ ἐλαττώματά μας καὶ τὸν ἑαυτό μας καὶ μὲ τίς πράξεις μας νὰ γινόμαστε καλύτεροι.

4. Ἄλλ' ὅταν αὐτὰ κάναμε ἑμεῖς, ὅταν ἐγκαθιστούσαμε γιὰ τὸν ἑαυτό μας διαιτητὴ ἀδιαφιλονείκητο τὸν λογισμό καὶ ρίχναμε ἑμεῖς οἱ καταδιωκόμενοι τὴ μειοψηφοῦσα ψῆφο γιὰ τὸν ἑαυτό μας ὡς ψῆφο νικήτρια, ὅταν ἐπικαλούμασταν τὸν Θεὸ μὲ προσευχὰς καὶ ὕμνους, ὅταν μὲ συντριβὴ καρδιάς προσφέραμε τὴ μετάνοιά μας, ὅταν ὑψώνοντας ὅλη τὴ νύχτα τὰ χέρια μας πρὸς τὸν Θεὸ παρακαλούσαμε γιὰ τὴ φιλανθρωπία του, ἐξαρτώντας ὅλες μας τίς ἐλπίδες ἀπὸ αὐτόν, τότε λυτρωνόμασταν ἀπὸ τὴ συμφορὰ, τότε ἀπαλλασσόμασταν ἀπὸ τὰ δεινὰ ποὺ μᾶς περιστοίχισαν, τότε βλέπαμε νὰ διαλύεται ἡ ἀπειλή, καὶ ἡ ὀργὴ τοῦ Κυρίου φαινόταν ν' ἀπομακρύνεται ἀπὸ μᾶς· γιατί βλέπαμε τοὺς ἐχθρούς μας νὰ ὑποχωροῦν καὶ τὴν πόλη ποὺ τὴν ἀπειλοῦσε ἡ ἀρπαγὴ νὰ ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴ λεηλασία. Τότε. Πότε τότε; Ὅταν, ἀπογυμνωμένοι ἀπὸ κάθε βοήθεια καὶ μὴ ἔχοντας ἀνθρώπινη συμμαχία, παίρναμε θάρρος στηρίζοντας τίς προσδοκίς μας στὴ μητέρα τοῦ Λόγου καὶ Θεοῦ μας, αὐτὴν παρακινώντας τὴν νὰ παρακαλέσει τὸν Υἱὸ της, αὐτὴν παρακαλώντας τὴν νὰ συγχωρήσει τὰ ὀλισθήματά μας, αὐτῆς ἐπικαλούμενοι τὴν παρησία της πρὸς τὸν Υἱὸ της γιὰ τὴ σωτηρία μας, αὐτῆς τὴ σκέπη νὰ βροῦμε σὰν τεῖχος ἀπολιόρητο, αὐτὴν ἱκετεύοντάς τὴν θερμὰ νὰ συντρίψει τὸ θράσος τῶν βαρβάρων, αὐτὴν νὰ τσακίσει τὴ λύσσα τους, αὐτὴν νὰ γίνῃ πρόμαχος τοῦ ἀπελπισμένου λαοῦ, νὰ ὑπερασπισθεῖ τὸ ποίμνιό της, τῆς ὁποίας καὶ τὴν περιβολὴ γιὰ τὴν ἀναχαίτιση τῶν πολιορκητῶν καὶ τὴ διαφύλαξη τῶν πολιορκημένων περιφέροντας μαζί μου ὅλη ἡ πόλη ἐκούσια ἀναπέμπαμε τίς ἱκεσίες μας καὶ κάναμε τὴ λιτανεία, καὶ μὲ αὐτὰ μὲ ἀνείπωτη φιλανθρωπία μὲ τὴ μητρικὴ γεμάτη παρησία παράκληση καὶ τὸ Θεῖο λῦγισε, καὶ ὁ θυμὸς του ἔπαυσε, καὶ ὁ Κύριος ἐλέησε τὴν κληρονομία του.

Εἶναι πραγματικὰ περιβολὴ τῆς μητέρας τοῦ Θεοῦ ἡ πάνσεπτη αὐτὴ ἐνδυμασία· αὐτὴ περικύκλωνε τὰ τεῖχη καὶ μὲ ἀνέκ-

τῷ λόγῳ ἐδείκνυτο νῶτα· ἡ πόλις ταύτην περιεβάλλετο καὶ
 τὸ χαράκωμα τῶν πολεμίων ὡς ἐκ συνθήματος διελύετο·
 αὕτη ταύτην ἐστολίζετο καὶ τῆς ἐλπίδος αὐτῶν, ἐφ' ἧς ἐπω-
 χουῦντο, ἐγυμνοῦτο τὸ πολέμιον. Ἐμα γὰρ τὸ τεῖχος ἢ παρ-
 5 θενικὴ στολὴ περιελήλυθε, καὶ τῆς πολιορκίας οἱ βάρβαροι
 ἀπειπόντες ἀνεσκευάσαντο, καὶ τῆς προσδοκωμένης ἀλώ-
 σεως ἐλυτρώθημεν, καὶ τῆς ἀδοκῆτου σωτηρίας ἠξιώμεθα.
 Οὐ γὰρ ἐπέβλεψε Κύριος ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν, ἀλλ' ἐπὶ
 τὴν μετάνοιαν, οὐδὲ ἐμνήσθη τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν, ἀλλ' ἐπὶ
 10 τὸν συντριμμὸν ἐπέϊδε τῶν καρδιῶν ἡμῶν καὶ ἔκλινε τὸ οὖς
 αὐτοῦ τῇ ἐξομολογήσει τῶν χειλέων ἡμῶν. Ἀπροσδόκητος
 ἐπέστη ἡ ἔφοδος τῶν ἐχθρῶν, ἀνέλπιστος ἐδείχθη ἡ ἀναχώ-
 ρησις αὐτῶν· ἐξαίσιος ἢ ἀγανάκτησις, ἀλλ' ὑπὲρ λόγον τὸ
 ἔλεος· ἄφατος ἦν αὐτῶν ὁ φόβος, εὐκαταφρόνητοι γεγόνα-
 15 σι τῇ φυγῇ· ὀργὴν εἶχον εἰς τὴν καθ' ἡμῶν ἐπιδρομὴν, συνε-
 λαύνουσαν αὐτοὺς φιλανθρωπίαν εὖρομεν Θεοῦ, τούτων
 ἀναστέλλουσαν τὴν ὀργὴν.

ε'. Μὴ οὖν τὴν φιλανθρωπίαν ἀφορμὴν ὀλιγορίας
 ποιησώμεθα, μηδὲ τὴν εὐσπλαγχνίαν ἐπὶ ῥαθυμίαν παρά-
 20 κλησιν ἠγησώμεθα, μηδὲ τῆς ἀπωλείας πύλην τὴν ἀρχὴν
 τῆς σωτηρίας ἑαυτοῖς ἀναπετάσωμεν, μηδὲ καταμαλακι-
 σθῶμεν ἐν τῷ ἐλέει αὐτοῦ, ἵνα μὴ τὰ ἔσχατα τῶν πρώτων
 χεῖρῳ γένηται, καὶ τὴν κατὰ Ἰουδαίων ἀρὰν ἑαυτοῖς ἐφε-
 λκυσώμεθα· «Οὐαὶ ἔθνος ἁμαρτωλόν, λαὸς πλήρης ἁμαρ-
 25 τιῶν, τί ἔτι πληγῆτε, προστιθέντες ἀνομίαν;», Ἡσαΐου λέ-
 γοντος, «καὶ οὐκ ἔστι μάλαγμα ἐπιθεῖναι, οὔτε ἔλαιον, οὔ-
 τε καταδέσμους». Μὴ οὖν τηλικούτων κακῶν ὑπευθύνους
 ἑαυτοὺς παρασκευάσωμεν, ἀγαπητοί, μηδὲ τῶν συνθη-
 κῶν ἐπιλήσιμονες γενώμεθα, ὡς Θεῷ συνετιθέμεθα, ὅτε
 30 τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἀπειλήν κατὰ πρόσωπον ἡμῶν στη-
 ριζομένην ἐβλέπομεν. Ἴστε γάρ, ἴστε πάντες, ὑπὸ τῆς οἰ-
 κείας ἕκαστος ἀναδιδασκόμενος συνειδήσεως, ὡς κατ'

φραστο λόγο ἔδειχνε τὰ νῶτα τῶν ἐχθρῶν μας· αὐτὴν φοροῦσε ἢ πῶλη καὶ ἢ παρὰταξη τῶν ἐχθρῶν διαλυόταν σὰ νὰ τῆς δινόταν σύνθημα· αὐτὴ τῆ στολή ντυνόταν ἢ πῶλη καὶ ἀπὸ τὴν ἐλπίδα ποὺ τοὺς ἔδινε φτερὰ ἀπογυμνώνονταν οἱ ἐχθροὶ τῆς. Μόλις δηλαδή ἢ παρθενικὴ αὐτὴ στολή περιῆλθε τὸ τεῖχος οἱ βάρβαροι ἀποκαμωμένοι καὶ σὰν βουβοὶ μάζεψαν τὶς ἀποσκευές τους καὶ ἐγκατέλειψαν τὴν πολιορκία, καὶ ἔτσι καὶ τὴν προσδοκώμενη ἄλωση ἀποφύγαμε, καὶ ἀξιωθήκαμε τὴν ἀπροσδόκητη σωτηρία. Γιατὶ δὲν ἔρριξε ὁ Κύριος τὸ βλέμμα του σὲ τίς ἁμαρτίες μας, ἀλλὰ στὴ μετάνοιά μας, οὔτε θυμήθηκε τὶς ἀνομίες μας, ἀλλὰ πρόσεξε τὴ συντριβὴ τῶν καρδιῶν μας καὶ ἔκλινε τὴν ἀκοή του στὴν ἐξομολόγηση τῶν χειλιῶν μας. Ἦταν ἀπροσδόκητη ἢ ἔφοδος τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἀνέλπιστη παρουσιάσθηκε καὶ ἢ ἀναχώρησή τους· φοβερὴ ἦταν ἢ ἀγανάκτηση, ἀλλὰ πάνω ἀπὸ τὸ λόγο τὸ ἔλεος· ἀνείπωτος ἦταν ὁ φόβος ποὺ προκάλεσαν αὐτοί, γελοιοποιήθηκαν ὅμως μὲ τὴ φυγὴ τους· ἔκαναν γεμᾶτοι ὄργι τὴν ἐπιδρομὴ τους ἐναντίον μας, εἶδαμε ὅμως νὰ τοὺς καταδιώκει ταυτόχρονα ἢ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἀνακόπτει τὴν ὁρμὴ τους.

5. "Ἄς μὴ κάνομε λοιπὸν τὴ φιλανθρωπία ἀφορμὴ ἀδιαφορίας, οὔτε νὰ θεωρήσομε τὴν εὐσπλαγχνία προτροπὴ γιὰ ἀμέλεια, οὔτε νὰ ἀνοιξομε σὰν πύλη ἀπώλειας γιὰ μᾶς τὴν ἀρχὴ τῆς σωτηρίας, οὔτε νὰ ἀδρανήσομε ἐξαιτίας τοῦ ἔλεους του, γιὰ νὰ μὴ γίνουν τὰ τελευταῖα χειρότερα ἀπὸ τὰ πρῶτα καὶ ἐπισύρομε ἐπάνω μας τὴν κατὰρα κατὰ τῶν Ἰουδαίων· γιατί λέγει ὁ Ἡσαΐας· «Ἀλλοίμονο, ἔθνος ἁμαρτωλὸ, λαὸς γεμᾶτος ἁμαρτίες, γιατί νὰ προσθέτετε καὶ ἄλλα πλήγματα στὸν ἑαυτὸ σας; Δὲν ὑπάρχει πιά μαλακτικὸ ἐπίθεμα, οὔτε λάδι οὔτε ἐπίδεσμοι»⁴. Ἄς μὴ καταστήσομε λοιπὸν τοὺς ἑαυτοὺς μας ἔνοχους τόσο μεγάλων κακῶν, ἀγαπητοί, οὔτε νὰ λησμονήσομε τὶς συμφωνίες ποὺ κάναμε μὲ τὸν Θεὸ ὅταν βλέπαμε νὰ προβάλλει μπροστά μας ἐκείνη ἢ φοβερὴ ἀπειλή. Γιατὶ γνωρίζετε, γνωρίζετε ὅλοι, διαβάζοντας καθένας τὴ συνείδησή του, ὅτι τὶς ὥρες ἐκεῖνες ὅποιος εἶχε πρά-

4. Ἡσ. 1, 4-6.

ἐκεῖνο καιροῦ ὁ μὲν ἄδικόν τι δεδρακῶς μηκέτι πράσσειν
 τοῦτο Θεῷ συνετίθετο, ὁ δὲ πορνεία τὸ σῶμα προδεδω-
 κῶς μίσει τοῦ πάθους τὴν τῆς σωφροσύνης ὁμολογίαν
 ἐκουσιαζόμενος ἐπεδείκνυτο· καὶ δὴ καὶ ὁ μέθαις σχολά-
 5 ζων ἔνηφε καὶ νήφειν ὑπισχνεῖτο τὸ ἐπίλοιπον· ἄλλος
 σκληρὰν ἔχων τὴν καρδίαν καὶ ἀφιλόανθρωπον ὅλος τῆς
 ἐλεημοσύνης ἐγίνετο, τὸν παρὰ Θεοῦ ἔλεον εἰς ἀρραβῶνα
 τῆς πρὸς τοὺς πλησίον ἐλεημοσύνης ἐξαιτούμενος· καὶ ὁ
 φίλοις μὲν θάσκανος, διαπολιτευομένοις δὲ ὄλεθρος καὶ
 10 δούλοις μὲν δῆμιος, ἐλευθέροις δὲ τύραννος, θρήνοις καὶ
 κοπετοῖς συνεχόμενος, τὸ τῶν ἡθῶν ἐξημέρου καὶ μετε-
 σκεύαζε τὸ ἄγριον.

Ταπεινοὺς ἦν ἰδεῖν τοὺς ὑψαύχενας καὶ τοὺς τρυφητὰς
 νηστευτὰς, καὶ οἷς γέλωσ δια βίου καὶ παίγνια, δακρῶν
 15 ῥεῖθροις αἱ παρειαὶ κατεπλύνοντο· οἷς δ' ἐπὶ χρημάτων
 κτησιν ἑαυτοὺς ἀφεῖναι διεσπούδαστο, οὗτοι κοινωνοὺς
 ἐποιοῦντο τοὺς πένητας, τὸ τῆς φιλαργυρίας ἀρρώστημα
 διαπτύοντες, καί, συγκεφαλαιωσάμενον εἰπεῖν, τὸ οἰκεῖον
 πολυπραγμονοῦντες ἐλάττωμα, σπουδῇ πολλῇ περιήρουν
 20 καὶ ἀπεσκευάζοντο, καὶ τῶν ὀλιγωρίαις καὶ ῥαστώναις
 ἐμβεδιωκότων ἕκαστος, χειρὶ καὶ ποδὶ καὶ πάσῃ δυνάμει
 παραγγέλλειν εἰς ἀρετὴν ἐπηγγέλλετο καὶ τὸν ἔπειτα χρό-
 νον καθαρῶς καὶ ἀνεπιστρόφως τὴν τρίβον τέμνειν τῶν
 διομολογηθέντων ἠϋχοντό τε καὶ συνετίθεντο. Μηδεὶς οὖν
 25 ἡμῶν τούτων ἀμνημονεῖτω, μηδεὶς τὰς τοιαύτας ὑποσχέ-
 σεις λήθη λυμνηνάσθω· ἡ γὰρ τούτων λήθη ὀργὴν οἶδεν
 ἀνάπτειν Θεοῦ· Καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ ταύταις ἡμῶν ταῖς ὁμολο-
 γίαις καὶ τὴν μητέρα τοῦ Λόγου καὶ Θεοῦ ἡμῶν πρὸς αὐ-
 τὸν ἐξηγγνησάμεθα, καὶ ἡ αὐτόθεν ἡμᾶς φιλανθρωπία τῆς
 30 αἰχμαλωσίας ἀφελούσα κατελάβετο. Ταύταις τὰς καρδίας
 ἡμῶν περικαθάραντες καὶ ἀρόσαντες τοὺς ἐπὶ τῇ μετανοίᾳ

Ξει κάτι ἄδικο συμφωνοῦσε μὲ τὸν Θεό, ὅτι δὲν θὰ τὸ ἔκανε ξανά, καὶ ὅποιος εἶχε παραδώσει τὸ σῶμα του στὴν πορνεία, ἀπὸ μῖσος πρὸς τὸ ἁμάρτημα ἔκανε θεληματικὰ τὴν ὁμολογία, ὅτι θὰ σωφρονεῖ, καὶ βέβαια καὶ ὅποιος εἶχε παραδοθεῖ στὴ μέθη ἔδειχνε σωφροσύνη, καὶ ὑποσχόταν ὅτι θὰ τὴν ἀσκεῖ καὶ στὸ ἔξῃς. Ἄλλος πάλι ποὺ εἶχε σκληρὴ καρδιὰ καὶ ἀφιλόανθρωπη, παραδινόταν ὀλόκληρος στὴν ἐλεημοσύνη, ζητώντας τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν ὡς ἀρραβώνα τῆς ἐλεημοσύνης πρὸς τοὺς πλησίον. Καὶ αὐτὸς ποὺ ἔτρεφε φθόνο πρὸς τοὺς φίλους, καὶ ἦταν καταστροφή γιὰ τοὺς συμπολίτες του, δήμιος γιὰ τοὺς δούλους καὶ γιὰ τοὺς ἐλεύθερους τύραννος, παραδομένος στοὺς θρήνους καὶ στοὺς κοπετούς, ἐξημέρωνε καὶ μετέβαλλε τὴν ἀγριότητα τῆς συμπεριφορᾶς του.

Μποροῦσε νὰ δεῖ κανεὶς ταπεινοὺς τοὺς γεμάτους ἔπαρση καὶ τοὺς φαγοπότες νηστευτές, καὶ σὲ ἐκείνους ποὺ σ' ὅλη τὴ ζωὴ τους κυριαρχοῦσαν τὸ γέλιο καὶ τὰ παιγνίδια, αὐτῶν τὰ μάγουλα τὰ ἔπλυναν ποτάμια δακρῶν. Ὅσοι πάλι εἶχαν ριχθεῖ μὲ πάθος στὴν ἀπόκτηση χρημάτων, ἔκαναν συμμετόχους τοὺς φτωχοὺς, ἀρνούμενοι μὲ περιφρόνηση τὸ ἀρρώστημα τῆς φιλαργυρίας· καὶ γιὰ νὰ συγκεφαλαιώσω, ἐξετάζοντας ἐξονυχιστικὰ τὸ ἐλάττωμά τους, μὲ πολὺ ζῆλο τὸ διέλυαν καὶ τὸ ἀφάνιζαν, καὶ καθένας ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εἶχαν ζήσει μέσα στὴν ἀδιαφορία καὶ τὴν ἀναμελία, μὲ χέρια καὶ πόδια καὶ μὲ ὅλη τὴ δύναμή τους ὑποσχόταν ὅτι θὰ ἐπιδιώκει νὰ ἔχει βοηθὸ του τὴν ἀρετὴ, καὶ εὔχονταν καὶ συμφωνοῦσαν ὅτι τὸν μετέπειτα χρόνο θὰ βαδίζουν καθαρὰ καὶ χωρὶς ἐπιστροφή τὸ δρόμο τῶν συμφωνημένων. Κανένας λοιπὸν νὰ μὴν τὰ ξεχνᾷ αὐτὰ, κανένας νὰ μὴν καταστρέψει αὐτὲς τὶς ὑποσχέσεις μὲ τὴ λήθη· γιατί ἡ λήθη αὐτῶν μπορεῖ νὰ ἐξάπτει τὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ. Καὶ βέβαια γι' αὐτὲς τὶς ὁμολογίες μας βάλουμε ἐγγυήτρια καὶ τὴ μητέρα τοῦ Λόγου καὶ Θεοῦ μας, καὶ ἡ φιλανθρωπία τῆς μᾶς προλάβει ἐλευθερώνοντάς μας ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία. Μὲ αὐτὲς τὶς ὑποσχέσεις, ἀφοῦ καθαρίσαμε τὶς καρδιές μας καὶ ὀργώσαμε τὶς ψυχές μας, τρυγήσαμε τοὺς καρπούς

καρπούς ἐτρογγήσαμεν· οὕτω τὰς γνώμας βελτιωθέντες, τῶν δυσχερῶν ἀπηλλάγημεν.

Ταύτας κρηπίδας τῆς ἔπειτα πολιτείας πηξάμενοι, μὴ ξύλα, μηδὲ χόρτον, μὴ καλάμην, ὕλην εὐφλεκτον τῆς ἁμαρ-
5 τίας καὶ συνδαπανῶσαν τοὺς πεφορτισμένους, ἐπισωρεύ-
σωμεν, ἀλλὰ χρυσὸν καὶ ἄργυρον, τὰς εἰλικρινεῖς καὶ καθαρωτάτας τῶν πράξεων, αἷς ἰὸς πονηρίας οὐκ ἐνέσπαρ-
ται, ἐποικοδομήσωμεν, ἵνα ἡμῖν ἔσοιτο τεῖχος ἄρρηκτον εἰς
10 καταφυγὴν καὶ ἱερὸν ἄσυλον ἐν ταῖς τῶν πειρασμῶν ἐπα-
ναστάσεσι· μηδὲ ἐκκλίνωμεν εἰς τὰ ὀπίσω, ἵνα μὴ κατα-
κριθῶμεν τὸ μὴ εὐθετοὶ φανῆναι ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐ-
ρανῶν, ἵνα μὴ τὰ παρελθόντα δυσχερῆ ἐπακολουθοῦντα
καὶ συμπαραμένοντα δείξωμεν τοῖς ἔργοις ἡμῶν. Ἐπιστρα-
φήτω ἕκαστος ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ τῶν πονηρῶν ἐξ ὅλης
15 τῆς καρδίας αὐτοῦ, ἐπισταθμώμενος καὶ διερευνώμενος
ἑαυτόν, τί τῶν εἰργασμένων αὐτῷ λυπεῖν οὕτως οἶδε Θεόν,
ὡς τοσαύτην ἐπισπᾶσθαι τὴν ὀργήν, τί τοσαύτην ἔχει τῆς
μοχθηρίας τὴν ὑπερβολήν, ὡς τηλικαύτην κινεῖν ἀπειλήν,
ἐπὶ τίσι τῶν πράξεων ἀνήφθη ἐφ' ἡμᾶς ὁ θυμὸς αὐτοῦ, καὶ
20 ποῖαι τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ τὴν νεφέλην ἡμῖν ἐπισκιά-
σαι συγκατειργάσαντο, πόθεν ἐπηνέχθη ἡ ποινή, καὶ πῶς
ἀνεστάλη ἡ πληγὴ, πόθεν ἐτραυματίσθημεν, καὶ τίσι μοτω-
θέντες ἰατρεύθημεν.

Ἄν γὰρ ταῦτα ζητῶμεν καὶ οὕτω πολυπραγμονῶμεν
25 ἑαυτοὺς καὶ μελέτην ταῦτα ποιῶμεθα, οἶδα ὅτι ἐπὶ πλεον τὸν
ἔλεον αὐτοῦ ἐπιδαψιλεύσοιτο Κύριος· «Ἐγγὺς γὰρ πᾶσι
τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν» ἐν ἀληθείᾳ, καὶ «θέλημα τῶν
φοβουμένων αὐτόν ποιήσει καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν εἰσα-
κούσεται καὶ σώσει αὐτούς», καὶ «Ἐπεραπιστής ἐστι
30 πάντων τῶν ἐλ-πιζόντων ἐπ' αὐτόν». Ἐὰν δὲ τοῖς ἔμπροσθεν
ἡμῶν ἁμαρτήμασιν, ὃ μὴ γένοιτο, προστηκώμεθα (μηδὲ
γὰρ, μηδ' εἴη τις ἐν ἡμῖν οὕτως ἀνάλητος καὶ ἀδιόρθωτος,

τῆς μετάνοιας. Ἔτσι, ἀφοῦ βελτιώσαμε τὶς ἀποφάσεις μας, ἀπαλάχθηκαμε ἀπὸ τὶς δυσκολίες.

Αὐτὲς τοποθετώντας τὶς θεμέλια τῆς μετέπειτα ζωῆς μας, ἃς ἐπισωρεῦσομε ὄχι ξύλα, οὔτε χόρτα, οὔτε καλάμια, ποὺ εἶναι ὑλικά εὐφλεκτα τῆς ἁμαρτίας καὶ ἐξολοθρεύουν ἐκείνους ποὺ εἶναι φορτωμένοι μ' αὐτά, ἀλλὰ χρυσάφι καὶ ἀσήμι, τὶς γνήσιες καὶ καθαρότατες ἀπὸ τὶς πράξεις, στὶς ὁποῖες δὲν ἔχει σπαρεῖ ὁ ἰὸς τῆς πονηρίας, γιὰ νὰ ἔχομε τεῖχος ἀδιάσπαστο πρὸς καταφυγή μας καὶ ἱερὸ ἀσύλητο στὶς ἐξεγέρσεις τῶν πειρασμῶν. Οὔτε νὰ ὀπισθοχωρήσομε, γιὰ νὰ μὴν καταδικασθοῦμε ποὺ δὲν φανήκαμε κατάλληλοι γιὰ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, γιὰ νὰ μὴ δείξομε μὲ τὰ ἔργα μας ὅτι οἱ προηγούμενες δυσχέρειες ἀκολουθοῦν καὶ παραμένουν μαζί μας. Ἄς ἐπιστρέψει καθέννας ἀπὸ τὰ πονηρὰ ἔργα του μὲ ὅλη τὴν καρδιά του, ζυγίζοντας καὶ ἐρευνώντας τὸν ἑαυτό του, ποιὰ πράξη του κατάλαβε ὅτι λυπεῖ τόσο πολὺ τὸν Θεό, ὥστε νὰ ἐπισύρει τόση ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, ποιὰ ἔχει τόση ὑπερβολὴ κακίας, ὥστε νὰ προκαλεῖ τόση ἀπειλή, ἐξαιτίας ποιῶν πράξεών μας ἀναίψε ἐναντίον μας ὁ θυμὸς του, καὶ ποιὲς συνετέλεσαν ὥστε νὰ μᾶς ἐπισκιάσει ἡ νεφέλη τῆς φιλανθρωπίας του, ἐξαιτίας ποιῶν μᾶς ἐπιβλήθηκε ἡ ποινή, καὶ πῶς ἀναστάλθηκε τὸ πλήμα, ἐξαιτίας ποιῶν τραυματισθήκαμε, καὶ ἀπὸ ποιὲς ποὺ πληγωθήκαμε θεραπευθήκαμε.

Ἄν λοιπὸν αὐτὸ ζητοῦμε καὶ ἔτσι ἐξονυχιστικὰ ἐρευνοῦμε τὸν ἑαυτό μας καὶ τὰ κάνομε αὐτὰ μελέτη μας, γνωρίζω ὅτι ὁ Κύριος θὰ μᾶς προσφέρει ἀκόμα περισσότερο πλούσιο τὸ ἔλεός του. Γιατὶ λέγει· «Βρίσκεται κοντὰ σὲ ὅσους τὸν ἐπικαλοῦνται» εἰλικρινὰ καί, «θὰ πραγματοποιήσει τὸ αἶτημα ἐκείνων ποὺ τὸν φοβοῦνται, θὰ εἰσακούσει τὴ δέησή τους καὶ θὰ τοῦ σώσει»⁵· καί, «Εἶναι ὑπερασπιστὴς ὅλων ἐκείνων ποὺ ἐλπίζουν σ' αὐτὸν»⁶. Ἄν ὅμως, πρῶγμα ποῦ εὐχομαι νὰ μὴ συμβεῖ, λειώνομε στὸ κλάμα γιὰ τὰ προηγούμενα ἁμαρτήματά μας (γιατὶ κανέννας, κανέννας νὰ μὴ ὑπάρξει ἀνάμεσά μας τόσο ἀναίσθητος καὶ ἀδιόρθωτος,

5. Ψαλμ. 144, 18-19.

6. Ψαλμ. 17, 31.

τοσαύτης καὶ τηλικαύτης θεηλάτου ἀγανακτήσεως), ἂν οὖν
τούτοις αὐτοῖς ἐμολυνώμεθα τοῖς πάθεσι καὶ τῷ βορβόρῳ
τῶν ἡδονῶν ἰλυσπώμεθα, καὶ μὴ τῇ ἐπιμονῇ τῆς μετανοίας
τὰ φθάσαντα ἐξίλασώμεθα, μηδὲ φυλακὴν τοῦ μέλλοντος
5 βίου τῶν λυπηρῶν τὰ παρωχηκότα ποιησώμεθα, φεῦ, εἰς
οἶον πάλιν ἑαυτοὺς ἐπιρρίπτομεν ὄλεθρον, οἶων συμφορῶν
ἀνορύσσομεν βόθυνον, ἡλίκων κακῶν χειμῶνα καθ' ἑαυτῶν
ἀγριαίνοντες ἐπεγείρομεν. «Ἐὰν» γάρ, φησί, «μὴ ἐπιστρα-
φήτε, τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ σιλδώσει, τὸ τόξον αὐτοῦ ἐνέτει-
10 νε καὶ ἠτοίμασεν αὐτὸ καὶ ἐν αὐτῷ ἠτοίμασε σκευὴ θανά-
του» καὶ, «ἐπιβρέξει ἐπὶ ἁμαρτωλοὺς παγίδα, πῦρ καὶ θεῖον
καὶ πνεῦμα καταγίδος ἢ μερίς τοῦ ποτηρίου αὐτοῦ» καὶ,
«Πῦρ καὶ χάλαζα, λιμὸς καὶ θάνατος, ῥομφαία καὶ μάστιξ,
ἐπὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐκτίσθησαν ταῦτα πάντα».

15 Οὐκ ἄλλοτριῶν ἡμῖν ὑποδειγμάτων χρεῖα εἰς τὸν οἰ-
κεῖον σωφρονισμόν· ἡμᾶς αὐτοὺς εἰς τὴν σφῶν αὐτῶν
διόρθωσιν καὶ νουθεσίαν δεῖ παραλαβεῖν, τὸ πάθος ἡμῶν
εἰς ἡμέτερον ἴαμα, τῶν μελλόντων τὸ προλαβόν. Ὅτε γὰρ
ἀναγώγοις καὶ ἡδυπαθέσι διατριβαῖς ἐντροφῶντες ἐκ-
20 δεδιητήμεθα, ἵνα μὴ τὰ ἄλλα λέγω, τότε τὴν ὀργὴν Κυρίου
ἐφ' ἡμᾶς ὡς χαλάξης πληθὸς ἐπὶ καρπῶν συγκομιδῇ κατα-
φερομένην ἐβλέπομεν. Ἔστω ἡ θραῦσις τῇ μετανοίᾳ, μὴ
κινήσωμεν αὐτὴν τῇ ἀμελείᾳ· κατεπραῦνθη ὁ θυμὸς αὐτοῦ
τοῖς τῶν δακρῦν ἡμῶν ὀχετοῖς, μὴ ἀνάψωμεν πάλιν
25 αὐτὸν βρασμῷ γέλωτος ἀκρατοῦς καὶ θυμελικῶν ἀθυρμά-
των ἐνδεδελεχισμοῖς· ἢ καθ' ἡμῶν ἠκονημένη συνεστάλη
ῥομφαία, λιταῖς καὶ δεήσεσιν ὑποχωρήσασα· μὴ σιλδώ-
σωμεν πάλιν αὐτὴν ὕπνοις καὶ μέθαις καὶ θεραπείᾳ τῆς
ἀκολάστου σχολάζοντες γαστροῦ τοῦ στεναγμοῦ τῆς καρ-
30 δίας ἡμῶν καὶ τῆς βοῆς ἐκεῖνης ἠκούσεν ὁ Θεός, καὶ οὐχ
ὑπερεῖδε· μὴ παυσώμεθα τοῦτο ποιεῖν, ἵνα διὰ παντὸς ἡμῖν
ἢ θεόθεν φιланθρωπία ἐπικουρῇ. Κακὸν ἢ μέθη, κακὸν ἢ

7. Πρὸβλ. Ἦσ. 51, 1.

8. Ψαλμ. 7, 13-14.

ὥστε νὰ μὴ λάβει ὑπόψη μιὰ τόσο μεγάλη καὶ τέτοιου εἴδους ἀγανάκτηση προερχόμενη ἀπὸ τὸν Θεό), ἂν λοιπὸν μὲ αὐτὰ τὰ ἴδια πάθη ἐξακολουθοῦμε νὰ μολυνόμαστε καὶ νὰ κυλιόμαστε στὸ βουρκο τῶν ἡδονῶν καὶ δὲν ἐξιλεωθοῦμε μὲ τὴν ἐπίμονη μετάνοιά μας γιὰ τὰ προηγούμενα, οὔτε κάνομε φρουρούς τῆς μελλοντικῆς μας ζωῆς τὰ περασμένα λυπηρὰ, ἀλλοίμονο, σὲ ποιὸ πάλι ὄλεθρο πέφτομε, ποιῶν συμφορῶν λάκκο σκάβομε⁷, ποιῶν δεινῶν χειμῶνα ἀγριεύοντας σηκώνομε γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας. Γιατὶ λέγει· «Ἄν δὲν ἐπιστρέψετε, θὰ ἀκονίσει τὴ ρομφαία τοῦ τὸ τόξο τοῦ τὸ τέντωσε καὶ τὸ ἐτοίμασε καὶ πέρασε σ' αὐτὸ τὰ βέλη θανάτου»⁸· καί, «Θὰ βρέξει ἐπάνω στοὺς ἁμαρτωλοὺς παγίδα· φωτιά καὶ θειάφι καὶ ἄνεμος καταιγίδας εἶναι ἡ μερίδα τοῦ ποτηρίου τοῦ»⁹· καί, «Φωτιά καὶ χαλάζι, πείνα καὶ θάνατος, ρομφαία καὶ μάστιγα, πράγματα ποὺ ὅλα ἐτοιμάσθηκαν γιὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς»¹⁰.

Δὲν χρειαζόμαστε ξένα παραδείγματα γιὰ τὸ σωφρονισμὸ μας, ἀλλὰ πρέπει ἑμᾶς τοὺς ἴδους νὰ παραλάβομε παράδειγμα γιὰ τὴ δικὴ μας τὴ διόρθωση καὶ τὴ νουθεσία, τὸ δικό μας πάθημα ὡς δικό μας φάρμακο, αὐτὰ ποὺ προηγήθηκαν γιὰ τὰ μελλοντικά. Γιατὶ ὅταν παραδινόμαστε σὲ ἀκολασίες ζώντας ἀνάγωγη καὶ γεμάτη ἡδυπάθεια ζωή, γιὰ νὰ μὴν ἀναφέρω τὰ ἄλλα, τότε βλέπομε τὴν ὀργὴ τοῦ Κυρίου νὰ πέφτει ἐπάνω μας ὅπως πλῆθος χαλαζιοῦ πάνω στὴ σοδειὰ τῶν καρπῶν. Σταμάτησε ἡ συντριβὴ μὲ τὴ μετάνοια· ὡς μὴν τὴν θέσομε σὲ κίνηση μὲ τὴν ἀμέλειά μας. Καταπραῦνθηκε ὁ θυμὸς τοῦ μὲ τὰ ποτάμια τῶν δακρῶν μας ὡς μὴν τὸν ἀνάψομε πάλι μὲ τὴν ἔκρηξη γέλιου ἀσυγκράτητου καὶ ἀτέλειωτα θεατρικὰ παιγνίδια. Μπῆκε στὴ θήκη ἡ ἐναντίον μας ἀκονημένη ρομφαία· ὡς μὴν τὴ στυλβώσομε πάλι ἀσχολούμενοι μὲ ὑπνους καὶ μέθες καὶ ἱκανοποίηση τῆς ἀκόλαστης κοιλιᾶς. Ἦκουσε ὁ Θεὸς τὸ στεναγμὸ τῆς καρδιᾶς μας καὶ τοὺς θρήνους ἐκείνης καὶ δὲν τοὺς παρέβλεψε· ὡς μὴ σταματήσομε νὰ τὸ κάνομε αὐτὸ, γιὰ νὰ ἔχομε ἀδιάκοπα τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Εἶναι

9. Ψαλμ. 10, 6.

10. Σοφ. Σειράχ 39, 29 καὶ 40, 9-10.

πορνεία, κακὸν τὸ ἀδικεῖν, κακὸν ἢ μισαδελφία, ἢ κατὰ τοῦ πλησίον ὀργή, ἢ ὑπεροψία, ὁ φόνος, ὁ φθόνος, κακὸν ἢ ὀραθυμία καὶ ἢ ἀμέλεια· φύγωμεν ταῦτα πάση δυνάμει, ἀγαπητοί. Κοινὰ τὰ πάθη ἀρχόντων, ἀρχομένων, πλουσίων, πενήτων, ἀνδράσι, γυναιξί, κοινὰ γενέσθω καὶ τὰ κατορθώματα. Ταῦτα τὴν ὀργὴν ἐκκαίει τοῦ Θεοῦ, ταῦτα τὴν ἀπειλήν αὖξει, τὴν φιλανθρωπίαν ἀναστέλλει, καὶ ταπεινοὺς μὲν παρασκευάζει τοῖς ἐχθροῖς, ὑπερνοσοῖ δὲ τὸ πολέμιον καθ' ἡμῶν· ταῦτα βδελυξώμεθα καὶ ἀποστραφῶμεν ἐκ ψυχῆς, ἵνα μὴ τὴν ἀπὸ Θεοῦ καταδικασθῶμεν ἀποστροφήν.

ζ. Καὶ γὰρ ὁ παλαιὸς Ἰσραήλ, ὅτε τοῖς πάθεσιν ἀλοῦς ἐξηλέγχετο, τότε ῥομφαίας παρεδίδοτο στόματι, Ἰσραήλ ἐκεῖνος, οὐχὶ τυχὸν ἔθνος, οὐδὲ λαὸς παρορώμενος, ἀλλ' ὅς 15 σχοίνισμα κληρονομίας ἐδοξάζετο καὶ λαὸς ἐμακαρίζετο περιούσιος· ἐκεῖνος οὗτος ἁμαρτάνων μὲν ἐχθροῖς ἐμαστίζετο, κατορθῶν δὲ τούτων ἐκράτει καὶ ὑπερίσχυε· καὶ φυλακὴν μὲν τῶν ἐντολῶν μελετῶν ὅπλοις ἐκαρποῦτο τὴν ἀλλοτριάν, ἐτέρων πόνοις αὐτὸς εὐφραινόμενος, τοῦ νόμου 20 δὲ κατολιγωρῶν, αὐτὸς ἀγόμενος δοριάλωτος τὴν οἰκείαν τοὺς ἐχθροὺς ἑώρα διακληρουμένους καὶ τὸ ἐνυάλιον παιωνίζοντάς τε καὶ πυρριχίζοντας· καὶ λίαν γε τοῦτο σοφῶς τε καὶ δικαίως· δεῖ γὰρ τὸν ἠγαπημένον καὶ οἰκειωθέντα τῷ Θεῷ λαὸν οὐ τῇ ἰσχυί πεποιθέναι τῶν χειρῶν, οὐδὲ τῇ 25 ῥώμῃ μέγα φρονεῖν τοῦ βραχίονος, οὐδὲ ταῖς τῶν ὅπλων παρασκευαῖς ἐπερείδεσθαι, πεπεισθαι δὲ κατακυριεύειν τῶν ἀνθεστηκότων καὶ κρατεῖν τῇ συμμαχίᾳ τοῦ κρείττονος, ἐκείνην δὲ πράξεων συνειδέναι ταῖς ἀρίσταις ἐπακο-

11. Ψαλμ. 104, 11.

12. Ἐξ. 19, 5.

13. Πυρριχίος· εἶδος χοροῦ ἐνόπλων ἀνδρῶν.

κακὸ ἢ μέθη, κακὸ ἢ πορνεία, κακὴ ἢ ἀδικία, κακὸ τὸ μῖσος πρὸς τὸν ἀδελφόν, κακὴ ἢ πορνεία, κακὴ ἢ ἀδικία, κακὸ τὸ μῖσος πρὸς τὸν ἀδελφόν, ἡ ὀργὴ κατὰ τοῦ συνανθρώπου μας, ἡ ὑπεροψία, ὁ φόνος, ὁ φθόνος, εἶναι κακὸ ἢ ραθυμία, ἢ ἀμέλεια· ἄς τ' ἀποφύγομε αὐτά, ἀγαπητοί μου, μὲ ὅλη μας τὴ δύναμή μας. Εἶναι κοινὰ τὰ πάθη στοὺς ἄρχοντες καὶ στοὺς ἀρχόμενους, στοὺς πλούσιους καὶ στοὺς φτωχοὺς, σὲ ἄνδρες καὶ σὲ γυναῖκες, καὶ ἄς γίνουν κοινὰ καὶ τὰ κατορθώματα. Αὐτὰ ἀνάβουν τὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, αὐτὰ αὐξάνουν τὴν ἀπειλή, ἐμποδίζουν τὴ φιλανθρωπία, καὶ ἀπὸ τὴ μιὰ κάνουν ἐμᾶς δειλοὺς μπροστὰ στοὺς ἐχθροὺς, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ὑψώνουν τοὺς ἐχθροὺς ἐναντίον μας. Αὐτὰ ἄς τὰ σιχαθοῦμε καὶ ἄς τὰ ἀπομακρύνουμε ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μας, γιὰ νὰ μὴν καταδικασθοῦμε νὰ μᾶς ἀποστραφεῖ ὁ Θεός.

6. Καὶ βέβαια ὁ παλαιὸς Ἰσραήλ, ὅταν ἀποδεικνυόταν ὅτι εἶχε αἰχμαλωτισθεῖ ἀπὸ τὰ πάθη, τότε παραδινόταν στὴν κόψη τῆς ρομφαίας, ἐκεῖνος ὁ Ἰσραήλ, ὄχι ἓνα τυχαῖο ἔθνος, οὔτε ἓνας περιφρονημένος λαός, ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ θεωροῦνταν μέρος τῆς κληρονομίας¹¹ καὶ μακαριζόταν ὡς λαὸς περιούσιος¹². Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὅταν ἀμάρτανε δεχόταν μαστιγώσεις ἀπὸ ἐχθροὺς, ἐνῶ ὅταν ἐνεργοῦσε ὀρθὰ, νικοῦσε τοὺς ἐχθροὺς του καὶ ὑπερίσχυε. Καὶ ὅταν βέβαια τηροῦσε τὶς ἐντολές, κυρίευε μὲ τὰ ὄπλα τὴν ξένη χώρα καὶ ἀπολάμβανε τοὺς κόπους τῶν ἄλλων, ἐνῶ ὅταν ἀδιαφοροῦσε γιὰ τὸ νόμο, αὐτὸς καθὼς τὸν ἔσερναν σκλαβωμένο, ἔβλεπε τοὺς ἐχθροὺς νὰ κληρονομοῦν τὴ δική του χώρα, νὰ παιανίζουν τὸ νικητήριο ἄσμα καὶ νὰ χορεύουν τὸν πυρρῆχο¹³. Κι αὐτὸ γινόταν μὲ πολλὴ σοφία καὶ δικαιοσύνη. Γιατὶ πρέπει ὁ ἀγαπημένος καὶ οἰκεῖος τοῦ Θεοῦ λαός νὰ ἔχει τὴν πεποίθησή του στηριγμένη ὄχι στὴ δύναμη τῶν χειρῶν του, οὔτε νὰ μεγαλοφρονεῖ γιὰ τὴ ρώμη τοῦ βραχίονά του, οὔτε νὰ στηρίζεται σὶς προπαρασκευές τῶν ὄπλων, ἀλλὰ νὰ πιστεύει ὅτι θὰ ὑποδουλώσει ἐκείνους ποὺ ἀντιστέκονται καὶ θὰ τοὺς νικήσει μὲ τὴ συμμαχία τοῦ ἀνώτερου, καὶ νὰ ἀναγνωρίζει ὅτι ἐκείνη εἶναι ἐπακόλουθο τῶν ἀρίστων πράξεων καὶ ὅτι προκύπτει ἀπὸ τὸ πλῆθος

λουθεῖν καὶ κατορθωμάτων πλήθει ἐπιφοιτᾶν. Ἐὰν οὖν ἐξολισθήσῃ τις τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς, συνολισθαίνειν πάντως ἀνάγκη καὶ τῆς συμμαχίας αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ· ἂν δὲ τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις τὸν θῖον κομᾶ καὶ τεθωρακισμένος 5 μένη τὴν ἀρετὴν, σύμμαχον φέρει τὴν ἄμαχον ἐπικουρίαν κατ' ἐχθρῶν.

Ἄλλ' ὁ μὲν τοῦ Θεοῦ λαὸς τῇ ἐξ αὐτοῦ συμμαχίᾳ καὶ κρατύνεται καὶ τὴν κατὰ τῶν ἀντιπάλων νίκην τροπαιοφορεῖ, τὰ δὲ λοιπὰ τῶν ἐθνῶν, οἷς ἢ περὶ τὸ θεῖον δόξα 10 ἡμάρτηται, οὐ ταῖς σφῶν αὐτῶν ἀγαθοεργίαις, ταῖς ἡμετέραις δὲ κακοπραγίαις αὐξοῖ τὴν ἰσχύνα καὶ ταύταις κραταιοῦται καὶ μεγαλύνεται καθ' ἡμῶν· μάστιγες γὰρ ὡσπερ ἐπαφίενται ἡμῖν καὶ τὰ ἡμέτερα παραπτώματα τῶν μαστίγων ὕλη γίνεται, καὶ τοσοῦτον αὐτοῖς τὸ καθ' ἡμῶν κράτος 15 ἐγχειρίζεται, ὅσον ἂν ἡμεῖς ἑαυτῶν τοῖς πάθεσι καταστρατηγήσωμεν καὶ τῇ πρὸς τὸ κακὸν νεύσει καὶ ὑποχωρήσει τὴν τάξιν, ἐφ' ἣν ἡμᾶς ὁ σωτήριος καὶ θεῖος νόμος ἔταξεν, ἐγκαταλείψωμεν.

Ὅταν οὖν κατορθοῦντες μὲν οἰκειώμεθα Θεῷ καὶ τὸ 20 κρατεῖν ἡμῖν παραγίνηται τῶν ἐχθρῶν τῷ κρατεῖν τῶν παθῶν, ἀμαρτάνοντες δὲ τὴν θεόθεν εἰσπραττώμεθα ἀποστροφὴν καὶ τὸ πεσεῖν ὑποχείριοι τοῖς ἐχθροῖς, πῶς οὐχὶ ταῦτα μὲν ἐκτρέπεσθαι καὶ βδελύττεσθαι δεῖ, τὰ κατορθώματα δὲ μεταδιώκειν καὶ τούτοις θάλλειν καὶ συναύξειν 25 τὸν θῖον διὰ παντός; Πῶς δ' ἂν τις καὶ κατισχυῖσαι θαρρήσειεν ἐχθρῶν, ὅτε τοὺς ἐν αὐτῷ πολεμίους καὶ τὰς στάσεις ἔνδον θάλλει πορθοῦντας αὐτόν, ὅτε θυμὸς ἄλογος τοῦ αὐτοκράτορος λογισμοῦ κρατεῖ καὶ κατὰ τοῦ πλησίον, μηδὲν ἴσως ἡδίκηκότος, ἀναπείθει φονᾶν; Πῶς σοι πολε- 30 μίων περιεῖναι τὸ νικᾶν ζητεῖς, ὅτε τὸ λίχνον τῆς ἐπιθυμίας ὑποχείριον λαβὼν τὸν αὐτοδέσποτον λογισμὸν ἔλκει τε καὶ

τῶν κατορθωμάτων. "Αν λοιπὸν κάποιος ξεγλιστρήσει ἀπὸ τὸ καλὸ καὶ τὴν ἀρετὴ, εἶναι ἀνάγκη νὰ γλιστρήσει καὶ νὰ θγει ὀπωσδήποτε καὶ ἀπὸ τὴ συμμαχία τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ." Ἄν ὅμως κοσμεῖ τὸν βίον του μὲ ἀφθονὰ ἀγαθὰ ἔργα καὶ μένει θωρακισμένος μὲ τὴν ἀρετὴ, ἔχει σύμμαχόν του ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τὴν ἀκαταμάχητη βοήθεια.

Ἄλλὰ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ μὲ τὴ συμμαχία αὐτοῦ καὶ καθίσταται ἰσχυρὸς καὶ κερδίζει τὴν τροπαιοφόρα νίκη κατὰ τῶν ἀντιπάλων του, ἐνῶ τὰ ὑπόλοιπα ἔθνη ποὺ ἔχουν ἐσφαλμένη ἰδέα περὶ Θεοῦ, ὅχι μὲ τὶς δικές τους ἀγαθὲς πράξεις, ἀλλὰ μὲ τὶς δικές μας κακὲς πράξεις αὐξάνουν τὴν ἰσχύ τους καὶ γίνονται ἰσχυροὶ καὶ φέρονται μὲ ἔπαρση πρὸς ἐμᾶς. Γιατὶ σὰν μάστιγες ρίχνονται ἐναντίον μας καὶ τὰ παραπτώματά μας γίνονται ἀντικείμενα τῶν μαστίγων, καὶ τόσο μεγάλη ἐξουσία εἰς βᾶρος μας παραχωρεῖται σ' αὐτούς, ὅσο ἐμεῖς συμβεῖ μὲ τὰ πάθημα μας νὰ νικήσουμε τοὺς ἑαυτούς μας μὲ τὴ συγκατάθεση στὸ κακὸ καὶ μὲ τὴν ὑποχώρησή μας ἐγκαταλείψομε τὴν τάξιν ἧς ἔταξε ὁ σωτήριος καὶ θεῖος νόμος.

"Ὅταν λοιπὸν πράττοντας τὸ ἀγαθὸ γινόμαστε οἰκειῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ ἐπικρατήσή μας πάνω στους ἐχθροὺς ἔρχεται μὲ τὴ νίκη τῶν παθῶν μας, ἐνῶ ὅταν ἁμαρτάνομε δεχόμεστε τὴν ἀποστροφή ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ὑποδούλωσή μας στους ἐχθροὺς, πῶς δὲν πρέπει ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ ἀποφεύγομε καὶ νὰ τὰ σιχαινόμαστε, καὶ νὰ ἐπιδιώκομε τὶς ὀρθὲς πράξεις καὶ μ' αὐτὲς νὰ χαιρόμαστε καὶ νὰ αὐξάνομε ἀδιάκοπα στὴ ζωὴ μας ὡς πρὸς τὸ καλὸ; Πῶς θὰ βρεῖ κανεὶς τὸ θάρρος νὰ νικήσει τοὺς ἐχθροὺς ποὺ ἔχει μέσα του ὅταν περιθάλλει τοὺς ἐχθροὺς ποὺ βρίσκονται μέσα του καὶ τὶς στάσεις ποὺ τὸν λεηλατοῦν, ὅταν ὁ παράλογος θυμὸς νικᾷ τὸν αὐτοκράτορα λογισμό καὶ τὸν πείθει νὰ διαπράξει φόνον εἰς βᾶρος τοῦ πλησίον του, ποὺ ἴσως δὲν τὸν ἔχει ἀδικήσει σὲ τίποτε; Πῶς ἐπιζητεῖς νὰ ἀναδειχθεῖς ἐσὺ νικητὴς κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ὅταν ἡ φιλήδονη ἐπιθυμία κάνοντας ὑποχείριό της τὸν αὐτοκυρίαρχο λογισμό τὸν σύρει καὶ τὸν παρασύρει περιφέ-

μεθέλκει, περιάγον καὶ δουλαγωγοῦν ἔνθα ἂν ἐπιτάτῃ τὸ πάθος; Πῶς οὕτω πορθουμένοις τε καὶ κατηνδραποδισμένοις τὸ κατὰ τῶν πολεμίων ἔπαθλον ἔψοιτο; Οὐκ ἔστιν ὄλως, οὐκ ἔστιν, ὑπὸ τῶν ἐμφυλίων ἐχθρῶν δεσμευθέντα τε
5 καὶ δουλωθέντα καὶ τοῖς πάθεσι πεπρακότα ἑαυτόν, κυριεύειν δύνασθαι τῶν ὑπαίθρων ἐχθρῶν.

Ἐάν οὖν ἐκείνους καθελεῖν ἐθελήσωμεν, πολὺ πρότερον τοὺς ἐντὸς πολεμίους ὑποτάξαι σπουδάσωμεν, τὴν τούτων στάσιν καὶ τὴν ἔριν καταλύσωμεν. Ἐστω τῶν παθῶν ὁ λο-
10 γισμὸς αὐταρχῶν, καὶ τότε τῶν ἐναντίων, οἷς ἔξωθεν βάλλειν καὶ τιτρώσκειν ἄδεια, ἐγκρατεῖς γενησόμεθα. Ἐάν γάρ, ὃν αὐτοκράτορα λογισμὸν ἔλαβες ἐκ Θεοῦ, τοῦτον ταῖς ἡδοναῖς προπιῶν ὡς ἀνδράποδον ὑπέταξας αὐταῖς αὐτόν, πῶς πολεμίων ἔξωθεν ἐπιτιθεμένων γενέσθαι κύριος ἐπι-
15 θυμεῖς; πῶς δυσμενῶν σκυλεύσεις ἀποσκευὴν ὁ ταῖς ἐγκολπίοις στάσεσι καὶ ταῖς ἐπιβουλαῖς καθ' ἑκάστην σκυλευόμενος τὸν νοῦν; Ἐκφυλλοφορήσωμεν πρότερον τοὺς ἐμφυλίους τῶν λογισμῶν, καὶ τότε λαφυραγωγήσωμεν τῶν ἀλλοφύλων εὐχερῶς τὴν ἰσχύν. Οὐχ ὄρας καὶ τὸν Ἰσραὴλ
20 ὡς, ἐπειδὴν μὲν ἐκράτει παθῶν, ἐκράτει καὶ τῶν ἐχθρῶν (συνεστρατήγει γὰρ αὐτῷ ὁ Θεός), ὅτε δὲ τῇ ἁμαρτίᾳ ἐδεδούλωτο, τότε καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐξεδίδοτο; (ἐγκατελελοίπει γὰρ αὐτόν ἡ συστρατηγοῦσα θεία ἰσχύς). Οὗτος εὐαρε-
25 στῶν Θεῷ διὰ Μωυσέως τὰς τῶν Αἰγυπτίων φοβερὰς καὶ βαρείας χεῖρας ἐξέφυγε· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀγριαίνουσα θάλασσα αὐτοῖς μὲν εἰς εὐθείαν τρίβον ὑπὲρ λόγον κατηντρέπιστο, τάφος δ' αἰώνιος τοῖς τῶν Αἰγυπτίων ἐπιδιῶκουσιν ἀνεώγγυτο, αὐτοῖς ἵπποις, αὐτοῖς ἄρμα-
30 ἡγαπημένος τῷ Θεῷ λαὸς ἠὺφράνθη τε καὶ ἡγαλλιάσατο

ροντας τον και ὀδηγώντας τον ὡς δοῦλο ἐκεῖ ὅπου προστάζει τὸ πάθος; Πῶς ἔτσι αἰχμαλωτισμένοι και σκλαβωμένοι θὰ λάβουν τὸ ἔπαθλο κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Δὲν εἶναι μὲ τίποτε δυνατὸ, δὲν εἶναι δυνατὸ ἔχοντας κάποιος δεσμευθεῖ και ὑποδουλωθεῖ ἀπὸ τοὺς ἐσωτερικοὺς ἐχθροὺς και ἔχοντας πουλήσει τὸν ἑαυτό του στὰ πάθη, νὰ μπορέσει νὰ γίνεи κύριος τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν.

”Αν λοιπὸν θέλομε νὰ ἐξολοθρευσομε τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς, ἄς φροντίσομε πολὺ πρὶν νὰ ὑποτάξομε τοὺς ἐσωτερικοὺς ἐχθροὺς, ἄς καταλύσομε τὴν ἐξέγερση και τὴ διαμάχη τῶν ἐσωτερικῶν.” Ἄς εἶναι ὁ λογισμὸς ὁ αὐτοκυρίαρχος τῶν παθῶν, και τότε θὰ γίνομε κύριοι τῶν ἀντιπάλων, πού ἔχουν τὴν ἄδεια νὰ μᾶς χτυποῦν και νὰ μᾶς τραυματίζουν ἀπὸ ἔξω.” Ἄν δηλαδὴ τὸν λογισμὸ πού τὸν ἔλαβες αὐτοκράτορα ἀπὸ τὸν Θεό, αὐτὸν τὸν παρέδωσες και τὸν ὑπέταξες στὶς ἡδονὲς ὡς ἀνδράποδο, πῶς ἐπιθυμεῖς νὰ γίνεις κύριος τῶν ἐχθρῶν πού σοῦ ἐπιτίθενται ἀπὸ ἔξω; Πῶς θὰ λαφυραγωγῆσεις τῶν ἐχθρῶν τὶς ἀποσκευές ἐσὺ πού παραδίνεις καθημερινὰ τὸ νοῦ σου στὸ νὰ λεηλατεῖται ἀπὸ τὶς ἐσωτερικὲς στάσεις και ἐπιβουλές;” Ἄς καταδικάσομε και ἀπομακρύνομε πρῶτα τοὺς ἐνδόμυχους λογισμοὺς, και τότε εὐκολότατα θὰ λαφυραγωγῆσομε τὴ δύναμη τῶν ἐξωτερικῶν. Δὲν βλέπεις και τὸν Ἰσραήλ;” Ὄταν γινόταν κυρίαρχος τῶν παθῶν του, τότε νικοῦσε και τοὺς ἐχθροὺς (γιατὶ εἶχε συστράτηγὸ του τὸν Θεὸ), ὅταν ὅμως ὑποδουλωνόταν στὴν ἁμαρτία, τότε παραδινόταν και στοὺς ἐχθροὺς (γιατὶ τὸν εἶχε ἐγκαταλείψει ἡ θεία δύναμη πού ἦταν συστράτηγὸς του). Αὐτὸς πράττοντας τὰ ἀρεστὰ στὸν Θεὸ μὲ τὴν καθοδήγηση τοῦ Μωυσῆ διέφευγε τὴ φοβερὴ και βαρεῖα δύναμη τῶν Αἰγυπτίων¹⁴. Καὶ ὄχι αὐτὸ μόνον, ἀλλὰ και ἡ ἀγριεμένη θάλασσα στρωνόταν γιὰ χάρη τους πέρα ἀπὸ τὸ λόγος ἐῖσιο δρόμο, ἐνῶ ἀνοιγε τάφος αἰώνιος γιὰ τοὺς Αἰγυπτίους πού τοὺς καταδίωκαν μαζί μὲ τὰ ἄλογα και τὰ ἄρματα, προξενώντας κατὰ θαυμαστὸ τρόπο τὸν ὄλεθρο στὸν Φαραῶ, γεγονότα μὲ τὰ ὅποια γέμισε ἀπὸ χαρὰ και ἀγαλλίαση ὁ

14. Πρὸβλ. Ἐξ. 13, 14 ἔ.

καὶ τῷ στρατηγῷ καὶ νικοποιῷ Θεῷ ὠδὴν ἀνεκρούσατο ἐν
χαρᾷ τὴν ἐξόδιον.

Ἄλλ' οὗτοι πάλιν, ἐπειδὴν ὑπεσύρησαν ἀλῶναι γογ-
γυσμῷ καὶ δίχα προστάγματος Θεοῦ ἐπὶ πολέμου παρα-
5 σκευὴν ἐξηρτύσαντο καὶ τὴν ἐν χειρῶν νόμῳ πεποίθησιν
τοῦ θείου προτεθεικέναι συνθήματος ἐξηνέχθησαν, κρα-
ταιῶς καταπολεμηθέντες ἠττήθησαν, τῷ οἰκειῷ παραπτώ-
ματι τῶν ἀντιπάλων τὸ κράτος ὀγκώσαντες καὶ τὸ κλέος
ἀννύσαντες. Πάλιν δὲ νόμῳ Θεοῦ στρατηγούμενοι καὶ
10 τοῖς Μωυσέως λόγοις πειθαρχούμενοι πολλὰς μὲν τῶν πολε-
μίων πόλεις ἐξεπόρθησαν, πολλῶν δὲ σωμάτων ἐκράτησαν,
πολλὴν δὲν λείαν ἐλαφυραγωγῆσαν καὶ πολλῆς θυμηδίας
καὶ χαρᾶς ἐνεπλήσθησαν. Καὶ παρέμεινεν ἂν αὐτοῖς ἢ ἐπὶ τῇ
νίκῃ θυμηδία καὶ τέρψις, εἰ μὴ ἀχαριστία τοὺς ὄφεις καθ'
15 ἑαυτῶν ἐπεστράτευσαν· ἐπεὶ μὴ παρῆν ἔθνος, ὃ τὴν ἐπὶ τῇ
ἀχαριστία δικαίαν ἀγανάκτησιν τοῦ Θεοῦ διὰ ξίφους ἀνε-
πλήρου καὶ ἀνεδείκνυτο. Οὕτω μαστίζεται λαὸς ἁμαρτά-
νων, ἢ ξίφεσι πολεμίων θεριζόμενοι, ἢ θηρίων ὀδοῦσι κατε-
σθιόμενοι, ἢ κλόνῳ γῆς καὶ βρασμῷ διαίῳ παιδευόμενοι, ἢ
20 σκηπτοῖς οὐρανίοις ἀπανθρακούμενοι, ἢ καρπῶν ἀφορία
πιεζόμενοι, ἢ ἀέρος φθόρῳ συμφθειρόμενοι. Καὶ τρόπος
κολάσεως οὐκ ἐξαπορεῖται κατάλληλος τῷ τοῦ σφάλματος
ἐπιτηδεύματι· καὶ τοῦτό τις διαφυγῶν ἐκείνῳ περιεπάρη,
κἀκεῖνο πάλιν ἄλλ' ἴσως διαδράς, ὑπὸ τοῦ ἐτέρου συνεσχέ-
25 θη, καὶ ὁ παρανόμως βιούς καὶ τὰς εὐθύνas ὠφληκῶς τὴν
δίχην φυγεῖν οὐ δυνήσεται.

Τί γάρ μοι δεῖ καταλέγειν τὰ ἐπίλοιπα τοῦ Ἰσραήλ, τὰς
κατ' ἐχθρῶν νίκας, ὅτε ἐσωφρόνει, τὰς ἀπροσδοκῆτους
ἠττας, ὅτε πάλιν παρεφρόνει, τὴν αἰχμαλωσίαν, τὴν ἐπάνο-
30 δον, τὴν ἐπανάστασιν, πάλιν τὴν ἀποκατάστασιν, αὐτὴν
τὴν καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλήμ, τὴν ἀνοικοδομὴν πάλιν,
ὧν τὰ μὲν χρηστὰ χρησταῖς ἐπήνθει πράξεις, μοχθη-

15. Ἐξ. 14, 15-31 καὶ 16, 1έ.

16. Δευτ. 1, 44.

ἀγαπημένος λαὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνέκρουσε με χαρὰ τῆ λυτρωτικῆ ὠδῆ πρὸς τὸν στρατηγὸ καὶ πρόξενο τῆς νίκης Θεό¹⁵.

Οἱ ἴδιοι ὅμως πάλι ὅταν παρασύρθηκαν καὶ ἄρχισαν νὰ γογγύζουν καὶ χωρὶς διαταγὴ τοῦ Θεοῦ ἐξοπλίσθηκαν γιὰ πόλεμο καὶ ἔφτασαν τὴν πεποίθησή τους στὴ δύναμη τῶν χειρῶν τους νὰ τὴν θέσουν πρὶν ἀπὸ τὴ θεία προσταγή, ἀφοῦ ὑπέστησαν ἰσχυρὸ πόλεμο νικήθηκαν, καθιστώντας με τὰ παραπτώματά τους ἰσχυρὴ τὴ δύναμη τῶν ἀντιπάλων καὶ ἀνυψώνοντας τὴ δόξα τους¹⁶. Καὶ πάλι ὅμως ἔχοντας στρατηγὸ τους τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ καὶ πειθαρχώντας στοὺς λόγους τοῦ Μωυσῆ ἐκπύρθηκαν πολλὲς πόλεις τῶν ἐχθρῶν, συνέλαβαν πολλοὺς αἰχμαλώτους, πῆραν πολλὰ λάφυρα καὶ γέμισαν ἀπὸ εὐχαρίστηση καὶ χαρὰ¹⁷. Κι αὐτὴ ἡ εὐχάριστη καὶ χαρούμενη διάθεση ἀπὸ τὴ νίκη θὰ τοὺς ἔμεινε, ἂν ἀπὸ ἀχαριστία δὲν ἐπιστράτευαν ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ τους τὰ φίδια¹⁸. γιὰτὶ δὲν ὑπῆρχε ἔθνος πού θὰ πραγματοποιοῦσε καὶ θὰ ἔδειχνε με τὸ ξίφος τὴ δίκαια ἀγανάκτηση τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν ἀχαριστία. Ἔτσι μαστιγώνεται ὁ λαὸς πού ἀμαρτάνει, ἢ θερίζονται ἀπὸ τὰ ξίφη τῶν ἐχθρῶν, ἢ σπαράζονται ἀπὸ τὰ δόντια τῶν θηρίων, ἢ παιδεύονται ἀπὸ σεισμὸ τῆς γῆς καὶ βίαιη ἀναταραχὴ, ἢ ἀπανθρακώνονται ἀπὸ οὐράνιους κεραυνούς, ἢ βασανίζονται ἀπὸ ἀφορία τῶν καρπῶν, ἢ χάνονται ἀπὸ καταστροφικοὺς ἀνέμους. Δὲν ὑπάρχει ἔλλειψη κατάλληλου τρόπου τιμωρίας πρὸς ἀντιμετώπιση τοῦ σφάλματος· κι ἂν διαφύγει κανεὶς ἀπὸ τὸν ἕνα, πλέκεται στὸ ἄλλο, κι ἀπὸ αὐτὸ πάλι ἂν ἴσως διαφύγει, συλλαμβάνεται ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ ὅποιος ἔζησε παράνομα καὶ εἶναι ἔνοχος, δὲν μπορεῖ ν' ἀποφύγει τὴν τιμωρία.

Καὶ γιὰτὶ πρέπει ν' ἀναφέρω τὰ ὑπόλοιπα τὰ σχετικὰ με τοὺς Ἰσραηλιῖτες, τὴ νίκη τους κατὰ τῶν ἐχθρῶν του ὅταν ἔδειχναν σωφροσύνη, τίς ἀπροσδόκητες ἤττες τους ὅταν πάλι παραφρονοῦσαν, τὴν αἰχμαλωσίαν, τὴν ἐπιστροφή, τὴν ἐπανάσταση, καὶ πάλι τὴν ἀποκατάσταση τῆς τάξης, τὴν καταστροφή τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ τὴν ἀνοικοδόμησή της πάλι, ἀπὸ τὰ ὅποια τὰ καλὰ

17. Ἄριθμ. 21, 3-32. 32, 33-42. Δευτ. 2, 34-36 καὶ 3, 4-12.

18. Ἄριθμ. 21, 6.

ρῶν δὲ ἦσαν εἰσπράξεις τὰ δυσχερῆ; Ἐχοντες οὖν, ἀγαπητοί, τὰ ἐφ' ἡμᾶς αὐτοὺς συνενεχθέντα εἰς ἡμῶν αὐτῶν ἐπανόρθωσιν, τὰ κατὰ τὸν Ἰσραὴλ πάλαι προῦποδειχθέντα, μισήσωμεν τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἀνθεξώμεθα τῶν ἀρετῶν·
 5 φύγωμεν τὰ ἐγκύκλια ταῦτα καὶ ψυχοβλαβῆ πλημμελήματα, μέθην, πορνείαν, φθόνον, καταλαλιάν, πλεονεξίαν, ἀδικίαν, ἀλαξονείαν, μισαδελφίαν, τὰ τούτων ἔκγονα, ὡς ἂν καὶ τῆς ἐν πολέμοις τροπαιοφορίας εὐτυχήσωμεν καὶ τῆς οὐρανίου κληροδοσίας μὴ ἀστοχήσωμεν.

10 ζ. Ἄλλ' ἐπειδὴ τῆς ἀπειλῆς ἐρρούσθημεν καὶ τὴν μάχαιραν διεφύγομεν καὶ παρῆλθεν ἡμᾶς ὁ ὀλοθρευτής, τῆς μητρὸς τοῦ Λόγου τῆ περιβολῆ σκεπασθέντας τε καὶ διασημανθέντας, κοινῇ πάντες σὺν αὐτῇ τῷ ἐξ αὐτῆς τεχθέντι Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν εὐχαριστηρίους ᾠδὰς ἀναπέμψωμεν πᾶς
 15 οἶκος, ὃς τὸ ξίφος διέφυγεν, ἡλικία πᾶσα, γυναῖκες, παῖδες, νέοι καὶ πρεσβύτεροι. Οἷς γὰρ κοινὸς ὁ ὄλεθρος ἐπεκρέματο, οὗτοι κοινὸν τὸν ὕμνον ἐξοσιοῦν καὶ προσάγειν Θεῷ καὶ τῇ τούτου μητρὶ κεχρεωστήκασιν. Κοινῆς ἐλευθερίας ἀπηλάσσωμεν, κοινήν τὴν εὐχαριστίαν προσοίσωμεν. Εἵπωμεν τῇ
 20 μητρὶ τοῦ Λόγου καὶ γνώμης εὐθύτητι καὶ ψυχῆς καθαρότητι. Ἡμεῖς τὴν πρὸς σὲ πίστιν καὶ τὸν πόθον ἀδιοστάκτως φυλάττομεν· αὐτὴ τὴν σὴν πόλιν, ὡς οἶδας, ὡς βούλει, περισώσον· ὄπλα σὲ καὶ τεῖχος καὶ θυρεοὺς καὶ στρατηγὸν αὐτὸν προβαλλόμεθα, αὐτὴ τοῦ λαοῦ σου ὑπερμάχησον· ἡμεῖς σοὶ
 25 τὰς καρδίας καθαρὰς, ὄση δύναμις, ῥύπου καὶ παθῶν ἐαυτοὺς ἐξαρπάσαντες παραστήσαι σπουδάσομεν, αὐτὴ τὰς βουλὰς τῶν καθ' ἡμῶν ἐξωφρουμένων διασκέδασον. Ἄν γάρ τι καὶ παρασφαλῶμεν τῶν ἐπηγγελμένων ἡμῖν, σὸν ἐστὶ τὸ διορθώσασθαι, σὸν ἐστὶ τὸ χεῖρα τοῖς ἐπὶ γόνυ κλιθεῖσι
 30 παρασχεῖν καὶ ἀναστήσαι τοῦ πτώματος. Εἵπωμεν ταῦτα τῇ Παρθένῳ καὶ μὴ ψευσώμεθα, ἵνα μὴ τῆς καλῆς ἡμῶν ἐλπίδος διαψευσθῶμεν, ἵνα τῆς προσδοκίας μὴ παρασφαλῶμεν,

ἦταν ἀποτέλεσμα καλῶν πράξεων, ἐνῶ τὰ δυσάρεστα ἦταν εἰσπράξεις τῶν κακῶν πράξεών τους. "Ἐχοντας λοιπόν, ἀγαπητοί, ὅσα ἔγιναν σ' ἐμᾶς γιὰ τὴ διόρθωση τῆ δική μας, καὶ ἐκεῖνα ποὺ εἶχαν συμβεῖ προηγουμένως στοὺς Ἰσραηλίτες, ἄς μισήσομε τὴν ἁμαρτία, καὶ ἄς προσηλωθοῦμε στὶς ἀρετές. "Ἀς ἀποφύγομε αὐτὰ τὰ περιοδικὰ καὶ ψυχοβλαβῆ ἁμαρτήματα, τὴ μέθη, τὴν πορνεία, τὸν φθόνο, τὴν καταλαλιά, τὴν πλεονεξία, τὴν ἀδικία, τὴν ἀλαζονεία, τὴ μισαδελφία, τὰ γεννήματα αὐτῶν, ὥστε καὶ τὰ πολεμικὰ τρόπαια νὰ ἐπιτύχομε, καὶ νὰ μὴν ἀστοχήσομε στὴν ἀπόκτηση τῆς οὐράνιας κληροδοσίας.

7. Ἄλλ' ἀφοῦ σωθήκαμε ἀπὸ τὴν ἀπειλὴ καὶ ἀποφύγαμε τὸ μαχαίρι καὶ ὁ ἐξολοθρευτὴς μας ἀποχώρησε, ἔχοντας σκεπασθεῖ ἀπὸ τὴν περιβολὴ τῆς μητέρας τοῦ Λόγου καὶ ἐπισημανθεῖ ἀπὸ αὐτὴν, ὅλοι μαζί μὲ αὐτὴν ἄς ἀναπέμψομε στὸν Χριστὸ τὸν Θεὸ μας ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ αὐτὴν εὐχαριστήριες ὠδές, κάθε σπῖτι ποὺ διέφυγε τὸ ξίφος, κάθε ἡλικία, γυναῖκες, παιδιά, νέοι καὶ γέροντες. Αὐτοὶ δηλαδή ποὺ ἀντιμετώπιζαν τὸν ἴδιο ὄλεθρο, αὐτοὶ χρεωστοῦν μὲ εὐλάβεια νὰ προσφέρουν στὸν Θεὸ καὶ στὴ μητέρα του κοινὸ ὕμνο. Ἀπολαύσαμε κοινὴ ἐλευθερία, ἄς προσφέρομε κοινὴ τὴν εὐχαριστία. "Ἀς ποῦμε στὴ μητέρα τοῦ Λόγου μὲ εὐθύτητα γνώμης καὶ καθαρότητα ψυχῆς. Ἐμεῖς τηροῦμε ἀνεπιφύλακτα τὴν πίστη καὶ τὸν πόθο σ' ἐσένα. Ἐσὺ σῶσε τὴν πόλη σου ὅπως γνωρίζεις, ὅπως θέλεις. Ἐσένα προτάσσομε ὡς ὄπλα καὶ τεῖχος καὶ θυρεοὺς καὶ στρατηγὸ ἴδιο, ἐσὺ ὑπεράσπισε τὸν λαό σου. Ἐμεῖς θὰ φροντίσομε νὰ σοῦ προσφέρομε τὶς καρδιές μας καθαρὲς μὲ ὅλη μας τὴ δύναμη, ἀποσπώντας τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ τοὺς ρύπους καὶ τὰ πάθη, ἐσὺ διάλυσε τὰ σχέδια τῶν ἐχθρῶν μας ποὺ εἶναι γεμᾶτοι ἀπὸ ὀργή. Γιατί, ἂν ξεφύγομε κάπως ἀπὸ τὶς ὑποσχέσεις μας, ἢ διόρθωσή μας ἀνήκει σ' ἐσένα, εἶναι δικό σου ἔργο νὰ δώσεις χέρι βοήθειας σ' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν γονατίσει καὶ νὰ τοὺς σηκώσεις ἀπὸ τὴν πτώση τους. "Ἀς ποῦμε αὐτὰ στὴν Παρθένο κι ἄς μὴν τῆς ποῦμε ψέματα, γιὰ νὰ μὴν διαψευσθοῦμε στὴν καλή μας ἐλπίδα, γιὰ νὰ μὴν ἀποτύχομε στὴν προσδοκία μας, ὥστε,

ἵνα, σάλου καὶ κυμάτων καὶ ζάλης τῶν ἐν τῷ βίῳ κακῶν ὑπε-
ρανασχόντες, τῆς σωτηρίας ἡμῶν τῷ λιμένι ἐγκαθορμι-
σθῶμεν καὶ τῆς ἐπουρανίου δόξης καταξιωθῶμεν, χάριτι
καὶ φιλανθρωπία Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ᾧ πρό-
5 πει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις ᾧμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ
ἀγίῳ Πνεύματι, τῇ ὁμοουσίῳ καὶ ζωαρχικῇ τριάδι, νῦν καὶ
ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ξεπερνώντας τὸν σάλο καὶ τὰ κύματα καὶ τὴ ζόλη τῶν κακῶν τῆς ζωῆς, νὰ προσαράξομε στὸν λιμένα τῆς σωτηρίας μας, μετὰ τὴ χάρη καὶ τὴ φιλανθρωπία τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ μας, στὸν ὁποῖο πρέπει ὅλη ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνηση μαζί μετὰ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, τὴν ὁμοούσια καὶ ζωαστική Τριάδα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

5.
ΟΜΙΛΙΑ ΠΕΜΠΤΗ

ΛΕΧΘΕΙΣΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΝ
ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

α'. Φαιδρὰ τῆς παρούσης ἡμέρας καθέστηκεν ἡ πανή-
5 γυρις καὶ λαμπρὰν τὴν χαρὰν τοῖς πέρασιν ἀποφέρεται·
χαρὰν χορηγεῖ, λύπην παλαιὰν διαλύουσιν· χαρὰν χορη-
γεῖ, κοσμικὴν ἄρὰν ἐξορίζουσιν καὶ τοῦ πεπτωκότος
πάλαι τὴν ἔγερσιν ἐγκαινίζουσιν καὶ πᾶσιν ἡμῖν τὴν σω-
τηρίαν ὑπογράφουσιν. Ἄγγελος Παρθένῳ προσομιλεῖ, καὶ
10 τοῦ ὄψεως καταργεῖται ὁ ψιθυρισμὸς καὶ τῆς ἐπιβουλῆς
ἀποπέμπεται ἡ προσβολή. Ἄγγελος Παρθένῳ προσομιλεῖ,
καὶ ἡ τῆς Εὐας ἀπάτη ἐξασθενεῖ καὶ ἡ κατάκριτος φύσις
ἀνωτέρα τῆς δίκης, ὡς καὶ πρὸ δίκης ὀρωμένη, παραδεί-
σου κτῆσιν ὡς κληρὸν καταπλουτεῖ. Αὐτὸς τῇ Παρθένῳ
15 συλλαλεῖ, καὶ ὁ Ἀδὰμ τὴν ἐλευθερίαν ἀρραβωνίζεται καὶ ὁ
ἀρχέκακος ὄφις τὴν κατὰ τοῦ γένους ἡμῶν τυραννίδα ἀναρ-
πάζεται καὶ τοῦ κράτους διακρούεται καὶ μανθάνει νῦν ὡς
μάτην κατὰ τῆς πλάσεως ἐξωπλίσαστο· ἀσθενεῖ γὰρ τὰ καθ'
ἡμῶν μηχανήματα, ἀσωμάτου φύσεως ἀγγελοφορούσης τὸ
20 κατὰ τῆς ἁμαρτίας ἀνίκητον τρόπαιον· Χριστοῦ γὰρ σταυ-
ρὸς καὶ πάθος ἐκούσιον θανάτου καὶ ἁμαρτίας εἰς νῆκος
κατάποσις, πρὸς δὲ καὶ πάθος διὰ σαρκώσεως· εὐαγγέλια
δὲ νῦν ὁ ἄγγελος φέρει τῆς σαρκώσεως, οἷς ἐπαγαλλόμεθα
σήμερον καὶ ὧν τὴν πανήγυριν ἐορτάζομεν.

25 Ἄγγελος πρὸς τὴν Παρθένον ἀποστέλλεται καὶ τῶν ἀν-

5.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΕΜΠΤΗ

ΠΟΥ ΛΕΧΘΗΚΕ ΣΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

α. Ἦρθε γενάτη φαιδρότητα ἢ πανήγυρη τῆς ἡμέρας αὐτῆς καὶ στέλνει λαμπρὴ τὴ χαρὰ στὰ πέρατα. Δίνει χαρὰ πὺ διαλύει τὴν παλαιὰ λύπη. Δίνει χαρὰ πὺ ἐξορίζει τὴν κατάρα τοῦ κόσμου, πὺ ἐγκαινιάζει τὴν ἔγερση ἐκείνου πὺ ἔπεσε παλαιὰ καὶ ὑπογράφει τὴ σωτηρία ὄλων μας. " Ἀγγελος συνομιλεῖ μὲ τὴν Παρθένο καὶ καταργεῖται τὸ ψιθύρισμα τοῦ φιδιοῦ, ἀποπέμπεται ἢ ἐπίθεση τῆς ἐπιβουλῆς. " Ἀγγελος συνομιλεῖ μὲ τὴν Παρθένο καὶ ἢ ἔξαπάτηση τῆς Εὐας χάνει τὴ δύναμή της καὶ ἢ καταδικασμένη φύση ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴν τιμωρία της, παρουσιάζομενη ὅπως ἦταν πρὶν τιμωρηθεῖ, καταπλουτώντας μὲ τὴν κληρονομία τοῦ παραδείσου. Ἐκεῖνος συνομιλεῖ μὲ τὴν Παρθένο καὶ ὁ Ἄδὰμ παίρνει τὸν ἀρραβῶνα τῆς ἐλευθερίας, ἐνῶ τὸ ἀρχέκακο φίδι χάνει τὴν τυραννία κατὰ τοῦ γένους μας, ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ἐξουσία, καὶ μαθαίνει τώρα δι μάταια ἐξοπλίσθηκε κατὰ τοῦ πλάσματος τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ ἐξασθενοῦν τὰ ἐναντίον μας μηχανορραφήματά του, ἐπειδὴ ἀσώματη φύση φέρνει μὲ τὸ ἄγγελμά της τὸ ἀνίκητο τρόπαιο κατὰ τῆς ἁμαρτίας. Γιατὶ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ ἐκούσιο πάθος του εἶναι νίκη καὶ κατάποση τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἁμαρτίας καὶ μαζὶ καὶ πάθος μέσω τῆς σάρκωσης. Τὴ χαρμόσυνη ἀγγελία τῆς σάρκωσης φέρνει σήμερα ὁ ἄγγελος, μὲ τὰ ὅποια σήμερα γεμίζομε ἀπὸ ἀγαλλίαση καὶ ἔξαιτίας αὐτῆς ἐορτάζομε τὴν πανήγυρη.

Ἐποστέλλεται ἄγγελος στὴν Παρθένο καὶ ἀνακαινίζεται ἢ

θρώπων ἢ φύσις ἀνακαινίζεται· τὴν ἀγγελίαν γὰρ ὡς σω-
 τηρίας ἐκπιούσα φάρμακον, τὸν ἰὸν ὄλον ἐκπτύει τοῦ δρά-
 κοντος καὶ τὰς φολίδας ἀποκαθαίρεται τοῦ νοσήματος. Ἄ-
 γγελος πρὸς τὴν Παρθένον ἀποστέλλεται, καὶ τὸ τῆς ἀμαρ-
 5 τίας χειρόγραφον ἀποσχίζεται καὶ τὸ τῆς παρακοῆς ἐπιτί-
 μιον διαλύεται καὶ ἡ πάντων ἀνάκλησις προμνηστεύεται.
 Σήμερον χαρᾶς ἐφέστηκεν εὐαγγέλια, ὅτι μετὰ παρθένου
 κόρης λόγους κινεῖ ὁ ἀρχάγγελος, ὅτι μετὰ τῆς μνηστευθεί-
 10 σης μὲν Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, προορισθείσης δὲ καὶ συντη-
 ρουμένης τῷ Ἰησοῦ, ὁ τῶν ἀοράτων δυνάμεων ἀρχιστρατή-
 γος διαλέγεται. Ἄλλὰ τίνα φθεγγόμενος καὶ τί κομιζόμενος;
 Τίνα; Ὡ φρικτοῦ μυστηρίου λόγος ἄφραστος καὶ παραδό-
 ξου λόγου τρόπος ἄληπτος! τίνα φθεγγόμενος καὶ τί κομιζό-
 15 μενος λέγειν προάγομαι καὶ τῇ ἀγωνίᾳ συστέλλομαι; Συ-
 στέλλομαι, δεσποτικῆς φιλανθρωπίας πέλαγος μετρεῖν
 ἀπαρχόμενος. Συστέλλομαι, θεϊκῆς οἰκονομίας θυθὸν ἀνι-
 χνεύειν ἀπαιτούμενος. Καὶ νοῦς μὲν ἰλιγγιᾶ προσβάλλειν,
 λόγος δὲ ὑποχωρεῖ, γλῶσσα δὲ λαλεῖν ἀναδύεται. Καὶ προ-
 20 θυμία μὲν ὁ λόγος πάλιν ὥσπερ φιλονεικῶν ἐθέλει παρη-
 σιάζεσθαι, ἡ ἀπορία δὲ τὴν σιωπὴν ἀνθοπλίζουσα κατ'
 αὐτοῦ ποιεῖ φέρειν τὰ νικητήρια.

β'. Ἀλλὰ μοι, τῶν εὐαγγελιστῶν ὦ σοφώτατε, δεῦρο
 τοῦ λόγου συναπαρχόμενος τῇ συνεργίᾳ τὴν ἀγωνίαν
 ἀπόρριψον καὶ τὸ δειλὸν τῆς γνώμης ἀνακτησάμενος, τὸ
 25 θαρρεῖν τῇ συνηγορίᾳ κατεγγύησον, «Τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ
 ἀπεστάλη», λέγων, «ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ
 εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ἣ ὄνομα Ναζαρέτ, πρὸς Παρθένον
 μεμνηστευμένην ἀνδρὶ, ὃ ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ οἴκου καὶ πα-
 30 τριάς Δαυΐδ· καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαρίας· καὶ
 εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν εἶπε, Χαῖρε, κεχαριτωμέ-
 νη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ». Ὁρᾶς τίνα ἦν, ἅπερ ἐκόμιζε καὶ
 ἃ προσεφθέγγετο; Ὁρᾶς τῆς ὁμιλίας τὸ αἷτιον; «Χαῖρε»,
 φησί, «κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ». Ὡ παράδοξον

φύση τῶν ἀνθρώπων. Γιατὶ πίνοντας τὴν ἀγγελία σὰν φάρμακο, ἀποβάλλει ὅλο τὸ δηλητήριό τοῦ φιδιοῦ καὶ καθαρίζεται ἀπὸ τὶς φολίδες τῆς νόσου. Ἀποστέλλεται ἄγγελος στὴν Παρθένο καὶ τὸ χειρόγραφο τῆς ἁμαρτίας σχίζεται, καὶ τὸ ἐπιτίμιο τῆς παρακοῆς διαλύεται, καὶ δίνεται ἡ ἐγγύηση γιὰ τὴν ἀνάκληση ὅλων. Ἐφθασαν σήμερα τὰ εὐαγγέλια τῆς χαρᾶς γιατί ὁ ἀρχάγγελος συνομιλεῖ μὲ τὴν παρθένο κόρη, ἐπειδὴ ὁ ἀρχιστράτηγος τῶν ἀόρατων δυνάμεων συνομιλεῖ μὲ τὴ Μαρία πού μνηστεύθηκε βέβαια τὸν Ἰωσήφ, ἀλλ' εἶχε προορισθεῖ καὶ φυλαγόταν γιὰ τὸν Ἰησοῦ. Τί ὅμως λέγει καὶ τί ἄγγελμα κομίζει; Ποιὰ εἶναι αὐτὰ ποῦ κομίζει; Ὡς λόγος ἀφραστός φρικτοῦ μυστηρίου καὶ ἀκατανόητη ἔκφραση παράδοξου λόγου. Προχωρῶ νὰ πῶ τί λέγει καὶ τί κομίζει, καὶ ἀπὸ τὴν ἀγωνία σταματῶ. Σταματῶ μόλις ἀρχίζω νὰ μετρῶ τὸ πέλαγος τῆς δεσποτικῆς φιλανθρωπίας· σταματῶ καθὼς μοῦ ζητεῖται νὰ ἀνιχνεύσω τὸν θυτῶ τῆς θεϊκῆς οἰκονομίας. Καὶ ὁ νοῦς βέβαια κυριεύεται ἀπὸ ἴλιγγο νὰ τὸ ἐπιχειρήσει, ἐνῶ ὁ λόγος ὑποχωρεῖ, ἡ γλῶσσα ἀρνεῖται νὰ μιλῆσει. Καὶ ἀπὸ προθυμία βέβαια ὁ λόγος πάλι, σὰ νὰ φιλονικεῖ, θέλει νὰ τὸ τολμήσει, ἀλλὰ ἡ ἀπορία ἐξοπλίζοντας ἐναντίον τοῦ τῆ σιωπῆ, τὴν κάνει νὰ κερδίσει τὰ νικητήρια.

2. Ἀλλά, ὡς ἐσὺ ὁ σοφώτατος τῶν εὐαγγελιστῶν, ἀρχίζοντας μαζί μου τὸ λόγο μὲ τὴ βοήθειά σου ἀπόρριψε τὴν ἀγωνία, καὶ ἀφαιρώντας τὴ δειλία μου μὲ τὴ συνηγορία σου γίνε ἐγγυητὴς τοῦ θάρρους μου, λέγοντας, «Ὅτι τὸν ἕκτο μήνα ἀπέστειλε ὁ Θεὸς τὸν ἀρχάγγελο Γαβριήλ στὴν πόλη τῆς Γαλιλαίας πού λέγεται Ναζαρέτ, στὴν Παρθένο πού ἦταν μνηστευμένη μ' ἕναν ἄνδρα λεγόμενο Ἰωσήφ, ἀπὸ τὸν οἶκο καὶ τὴν πατριὰ τοῦ Δαβὶδ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς Παρθένου ἦταν Μαριάμ. Καὶ ἀφοῦ μπῆκε ὁ ἄγγελος στὸ σπίτι τῆς εἶπε· Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος εἶναι μαζί σου»¹. Βλέπεις τί ἦταν αὐτὰ ποῦ μετέφερε καὶ ἔλεγε; Βλέπεις τὴν αἰτία τῆς συνομιλίας; «Χαῖρε», λέγει, «κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος εἶναι μαζί σου». Ὡς μυστήριο παράδοξο, ποῦ διαφεύγει

1. Λουκᾶ 1, 26-28.

μυστήριον, πάντα νοῦν καὶ πᾶσαν διαδιδρασκον κατά-
 ληψιν μυστήριον πιστευόμενον, οὐ πολυπραγμονούμενον
 θαυμαζόμενον, οὐκ ἐρευνώμενον· μυστήριον προσκυνού-
 μενον, ἀλλ' οὐκ ἐξεταζόμενον· ὑμολογούμενον, οὐκ ἐξι-
 5 χνιαζόμενον· τιμώμενον, οὐ ζυγοστατούμενον· ποθούμε-
 νον, οὐ καταλαμβάνόμενον. Ἄγγελος πρὸς τὴν Παρθένον
 ἀποστέλλεται, δεσποτικὴν παρουσίαν ἀρραβωνιζόμενος,
 Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους ἐπιδημίαν ἐπαγγελλόμενος, τῆς
 πλάσεως ἡμῶν τὴν ἀνάπλασιν εὐαγγελιζόμενος Ἄγγελος
 10 πρὸς τὴν Παρθένον ἀποστέλλεται, τοῦ Δεσπότης μηνύων
 τὴν κάθοδον, καὶ ὁ Δεσπότης τῇ ἀγγελίᾳ παραγίνεται. Ἐ-
 κεῖνος φέρει τὰ εὐαγγέλια, καὶ ὁ δεσπότης συντρέχει τοῖς
 ῥήμασιν. Ἐκεῖνος, τό, «Χαῖρε, κεχαριτωμένη», τῇ Παρθένῳ
 βοᾷ, καὶ ὁ Δεσπότης ἔργῳ τὴν χαρὰν ἐκπληροῖ. Αὐτὸς τό,
 15 «Χαῖρε, κεχαριτωμένη», τῇ Παρθένῳ προσφωνεῖ, καὶ ὁ
 κόσμος ὅλος δι' αὐτῆς τῆς χαρᾶς τρυγᾷ τοὺς καρπούς.
 Αὐτὸς τὸν χαιρετισμὸν τῇ ἀσπίλῳ κόρῃ ἐπευφημεῖ, καὶ ἡ
 Παρθένος θορυβεῖται μὲν τῷ παραδόξῳ τοῦ ἀσπασμοῦ, ἡ
 σύμπασα δὲ κτίσις σκιριτᾷ τὸν σωτήριον εὐαγγελισμόν.
 20 γ'. Θορυβεῖται ἡ τιμία Παρθένος, οὐ διωθεῖται· θορυ-
 βεῖται τοῖς λόγοις, οὐκ ἀποστρέφεται τὴν εὐεργεσίαν. «Ἰ-
 δοῦσα» γάρ, φησί, «διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ καὶ
 διελογίζετο ποταπὸς εἶη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος». Διεταρά-
 χθη, οὐκ ἀπεστράφη· διεταράχθη, ἀλλὰ διελογίζετο· διε-
 25 λογίζετο, τὸν τρόπον μὲν ἐπιζητοῦσα τοῦ ἀσπασμοῦ, τὸν
 δὲ λόγον ὁρῶσα διαφεύγοντα τοὺς λογισμούς· «ποταπὸς
 εἶη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος». Ὁρῶ γάρ, φησὶν, ὡς συνηθείας
 ὄροις οὐ περιέχεται, φύσεως θεσμοὺς ὑπερήλασεν, ἀν-
 θρωπίνους ἔργοις οὐ περιγράφεται· «ποταπὸς εἶη ὁ ἀσπα-
 30 σμὸς οὗτος». Ὁρῶ τὸν μηνυτὴν εὐλαβῶς παριστάμενον
 καὶ περιχαρῶς τὴν ἀγγελίαν ἀναπείθομαι δέξασθαι· ἀλλὰ
 νυμφικούς μοι λόγους προβάλλεται καὶ τὴν χαρὰν εἰς φό-
 βον μεθίστησι καὶ θορυβεῖ τὴν ψυχὴν τῷ μηνύματι. Ὁρῶ

κάθε νοῦ καὶ κάθε κατανόηση· μυστήριο πού ἀπαιτεῖ πίστη καὶ ὄχι λεπτολογία· θαυμασμὸ καὶ ὄχι ἔρευνα· μυστήριο πού πιστεύεται καὶ δὲν πολυεξετάζεται· πού ὑμνολογεῖται, ἀλλὰ δὲν ἐξιχνιάζεται· πού τιμᾶται, ἀλλὰ δὲν ζυγοσταθμίζεται· πού ποθεῖται, ἀλλὰ δὲν κατανοεῖται. Ἀποστέλλεται ἄγγελος πρὸς τὴν Παρθένο, δίνοντας ἀρραβώνα τῆς δεσποτικῆς παρουσίας, ὑποσχόμενος τὴν ἐπιδημία τοῦ Θεοῦ στοὺς ἀνθρώπους, εὐαγγελιζόμενος τὴν ἀνάπλαση τῆς φύσης μας. Ἀποστέλλεται ἄγγελος στὴν Παρθένο μηνύοντας τὴν κάθοδο τοῦ Κυρίου, καὶ ὁ Κύριος ἔρχεται μὲ τὴν ἀγγελία. Ὁ ἄγγελος κομίζει τὰ εὐαγγέλια καὶ ὁ Κύριος ἔρχεται ἀκολουθώντας τὰ λόγια. Ἐκεῖνος προσφωνεῖ στὴν Παρθένο τὸ «Χαῖρε, κεχαριτωμένη», καὶ ὁ Δεσπότης ὀλοκληρώνει μὲ πρᾶξη τὴν χαρά. Αὐτὸς ἀπευθύνει στὴν Παρθένο τὴν προσφώνηση «Χαῖρε, Κεχαριτωμένη», καὶ ὁ κόσμος ὅλος μὲ τὴν προσφώνηση αὐτὴ τραγᾶ τοὺς καρποὺς τῆς χαρᾶς. Αὐτὸς προσφωνεῖ τὸν χαιρετισμὸ στὴν ἀσπιλη κόρη, καὶ ἡ Παρθένος ταράζεται βέβαια μὲ τὸν παράδοξο χαιρετισμὸ, ὀλοκληρῆ ὅμως ἡ κτίση σκιρτᾶ ἀπὸ χαρὰ γιὰ τὸν σωτήριο εὐαγγελισμό.

3. Κυριεύεται ἀπὸ ταραχῆ ἡ σεμνὴ Παρθένος, ὅμως δὲν ἀποκροῦει τὸν χαιρετισμὸ· ταράζεται μὲ τοὺς λόγους, δὲν ἀποστρέφεται ὅμως τὴν εὐεργεσία. Γιατὶ λέγει· «ὅταν τὸν εἶδε, ταράχθηκε μὲ τὸ λόγο του καὶ συλλογιζόταν τί σήμαινε αὐτὸς ὁ χαιρετισμός»². Ταράχθηκε, δὲν ἀρνήθηκε· ταράχθηκε, ἀλλὰ σκεφτόταν. Σκεφτόταν, ἀναζητώντας βέβαια τὸ σκοπὸ τοῦ χαιρετισμοῦ, βλέποντας ὅμως τὸ λόγο νὰ διαφεύει τὴ σκέψη της· «Τί σήμαινε αὐτὸς ὁ χαιρετισμός». Γιατὶ βλέπω, λέγει, ὅτι δὲν περιέχεται στὰ ὄρια τῆς συνήθειας, ξεπέρασε τοὺς κανόνες τῆς φύσης, δὲν περιορίζεται στὰ ἀνθρώπινα ἔργα. «Τί σημαίνει αὐτὸς ὁ χαιρετισμός». Βλέπω τὸν κομιστὴ τοῦ μηνύματος νὰ στέκεται μὲ εὐλάβεια καὶ πιστεύω ὅτι τὸ μήνυμα θὰ γίνει δεκτὸ μὲ χαρὰ, ἀλλ' ὅμως μοῦ προβάλλει λόγους γάμου καὶ μεταβάλλει τὴν χαρὰ σὲ φόβο καὶ μὲ τὸ μήνυμα προκαλεῖ ταραχὴ στὴν ψυχὴ. Βλέπω τὸ

2. Λουκᾶ 1, 29.

τὸ πρόσωπον αἰδοῖ συστελλόμενον, ἀλλὰ νυμφίου μοι παρουσίαν ἐπαγγέλλεται. Ὁρῶ συνετῶς διαλεγόμενον, ἀλλὰ συλλήψεως ῥήματα φθέγγεται, καὶ τῆς παρθενίας ὁ πόθος τὸν λόγον ὡς δόλον ὑποπτεύειν ἐκδιάζεται. «Ποτα-
 5 πὸς εἶη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος». Διὰ τοῦτο, φησὶν, ἐκταράσσομαι, ὡς ἰσορρόπῳ γνώμῃ τὸ πρᾶγμα ζυγοστατούμενον βλέπουσα· ἡ τάξις μὲν γὰρ τοῦ μηνυτοῦ καὶ κατάστασις σὺν τῷ κοσμίῳ τοῦ σχήματος θεόθεν ἤκειν διδάσκει τὸ μήνυμα, τὰ ῥήματα δὲ μνηστῆρος ἔμφασις ὑποσημαίνον-
 10 τα ἀνανεύειν πείθει τὴν συγκατάθεσιν. Καὶ γὰρ, φησὶν ὁ εὐαγγελιστής, «ἰδοῦσα διεταράχθη». Τί ἰδοῦσα καὶ τίνος ἔνεκεν διεταράχθη; Ἰδοῦσα τὸν ἄγγελον ἀγνοῖς τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀτενίζοντα, ἀλλὰ μνηστῆρος μηνύματα φέροντα· καθαρῶ βλέμματι προσανέχοντα, ἀλλὰ γάμου λέγοντα συν-
 15 ἀλλάγματα. Τούτων τῶν νυμφικῶν ῥημάτων γινομένη κατήκοος καὶ παθῶν ἀμέτοχα τῆς ὁμιλίας τὰ σχήματα βλέπουσα ταῖς τῶν λογισμῶν ἀντιπνοίαις ἡ ἅγια Παρθένος ἐταράσσετο καὶ φόβῳ κατεχομένη σώφρονι τὸ ξένον τοῦ ἀσπασμοῦ κατεπλήττετο.

20 δ'. Ἀλλὰ τί φησι πρὸς αὐτὴν ὁ ἄγγελος; ἄρα κατέλιπεν αὐτὴν ταῖς ἀντιπιπτούσαις διανοίαις ἐκταράσσεσθαι; ἄρα παρεῖδεν αὐτὴν τοῖς κύμασι τῶν ἀποριῶν κλυδωνίζεσθαι; καὶ πῶς ἂν τοῦ προστάγματος οὐ φαῦλος ὑπηρέτης ἠλέγχετο; πῶς δὲ δίκην, ὅτι τὴν Παρθένον θορυβεῖσθαι κατέλι-
 25 πεν, οὐκ ἂν δικαίως εἰσεπράττετο; Τί δὲ φησι; «Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ», οὐκ ἀπάτην ἤλθον λαλῆσαί σοι, ἀλλὰ τῆς ἀπάτης ἀναίρεσιν εἰσηγήσασθαι· οὐ πλανῆσαι παραγέγονα, τῆς δὲ πλάνης λύτρωσιν ἐγγυήσασθαι· οὐ συλῆσαί σου τὴν ἄσυλον παρθενίαν ἐπεδήμησα, ἀλλὰ τοῦ πλάστου τῆς παρ-
 30 θενίας καὶ φύλακος τὴν ἐνοίκησιν εὐαγγελίσασθαι. «Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ»· οὐκ ὄφεώς εἰμι πονηρίας διάκονος, ἀλλὰ τοῦ καταργοῦντος τὸν ὄφιν ἀπόστολος· ἐκεῖνος ῥήματι τὸν ἰὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει παρέθετο, καὶ τῷ θανάτῳ κεράσας

πρόσωπο νὰ συστέλλεται ἀπὸ ντροπή, ἀλλὰ μοῦ ὑπόσχεται παρουσία συζύγου. Τὸ βλέπω νὰ μιᾶ συνετά, ἀλλὰ ἀναφέρει λόγους συλλήψεως, καὶ ὁ πόθος τῆς παρθενίας μὲ ἀναγκάζει νὰ ὑποψιασθῶ τὸ λόγο ὡς παγίδα· «Τί σημαίνει αὐτὸς ὁ χαιρετισμός». Γι' αὐτό, λέγει, κυριεύομαι ἀπὸ ταραχή, ἐπειδὴ βλέπω τὸ πρᾶγμα νὰ ζυγίζεται μὲ ἀκριβοδίκαια γνώμη. Ἡ στάση τοῦ κομιστῆ τοῦ μηνύματος καὶ ἡ ὅλη κατάστασή του καὶ ἡ κοσμιότητα τοῦ παραστήματός του διδάσκει ὅτι τὸ μήνυμα ἦρθε ἀπὸ τὸν Θεό· τὰ λόγια ποῦ ὑποσημαίνουν τὴν παρουσία μνηστήρα πείθουν ὅτι ἀρνεῖται τὴ συγκατάθεση. Γιατὶ λέγει ὁ εὐαγγελιστής, «Ὅταν τὸν εἶδε ταράχθηκε». Τί εἶδε καὶ γιὰ ποῖο λόγο ταράχθηκε; Ὅταν εἶδε τὸν ἄγγελο νὰ κοιτάζει μὲ ἀγνὸ βλέμμα, νὰ φέρνει ὅμως μηνύματα γιὰ μνηστήρα, νὰ προσέχει μὲ καθαρὸ βλέμμα, ἀλλὰ νὰ μιᾶ γιὰ τὴ διαδικασία γάμου. Ὅταν ἄκουσε αὐτὰ τὰ νυφικὰ λόγια καὶ βλέποντας ὅτι ἡ ὁμιλία ἦταν ἀμέτοχη παθῶν, μὲ τὶς ἀντιδράσεις τῶν λογισμῶν τῆς ταρασσοτάτην ἡ ἁγία Παρθένο, καὶ κυριευμένη ἀπὸ φρόνιμο φόβο, ἐνοιωθε ἔκπληξη γιὰ τὸν παρὰδοξο χαιρετισμό.

4. Ἀλλὰ τί λέγει σ' αὐτὴν ὁ ἄγγελος; Τὴν ἄφησε ἄραγε νὰ ταράσσεται ἀπὸ τὶς ἀντίθετες σκέψεις; Τὴν ἄφησε ἄραγε νὰ κλυδωνίζεται ἀπὸ τὰ κύματα τῶν ἀποριῶν; Καὶ πῶς δὲν θὰ ἀποδεικνυόταν ἀνάξιος ὑπηρέτης τῆς προσταγῆς; Καὶ πῶς δὲν θὰ τιμωροῦνταν δίκαια ἂν ἄφηνε τὴν Παρθένο ταραγμένη; Ἀλλὰ τί τῆς λέγει; «Μὴ φοβᾶσαι, Μαριὰμ»³. Δὲν ἦρθα νὰ σὲ ἐξαπατήσω, ἀλλὰ νὰ ἀναγγείλω τὴν ἀναίρεση τῆς ἀπάτης· δὲν ἦρθα γιὰ νὰ σὲ παραπλανήσω, ἀλλὰ νὰ διαβεβαιώσω τὴ λύτρωση ἀπὸ τὴν πλάνη· δὲν ἦρθα γιὰ νὰ συλήσω τὴν ἀσύλητη παρθενία σου, ἀλλὰ νὰ φέρω τὸ χαρμόσυνο μήνυμα τῆς ἐνοίκησης μέσα σου τοῦ πλάστη τῆς παρθενίας καὶ φύλακά της. «Μὴ φοβᾶσαι, Μαριὰμ»· δὲν εἶμαι ὑπηρέτης τῆς πονηρίας τοῦ φιδιοῦ, ἀλλὰ ἀπεσταλμένος ἐκείνου ποῦ καταργεῖ τὸ φίδι. Ἐκεῖνο μὲ τὸ λόγο ἔβαλε τὸ δηλητήριό του στὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ ἀναμιγνύο-

3. Λουκᾶ 1, 30.

τὸ φάρμακον, ἐπὶ πάντα τὴν λύμην ἐξέχεεν, ἐγὼ τοῖς δε-
 σποτικοῖς προστάγμασι τὴν ἀτελεύτητον ζωὴν ἐγκεντρι-
 ζων ἤκω τοῖς πέρασι, δι' ἧς τοῦ γένους ἀφήρηται τὸ ἀρρώ-
 στημα καὶ ἡ ἐν παραδείσῳ μακαριότης παρρησιάζεται.
 5 Ἐκεῖνος ἀπάτη θεώσεως τὸν Ἀδὰμ εἰς παρακοὴν ἐξεκύλι-
 σε καὶ τῆς ἀταλαιπώρου πολιτείας τὸν ἐπίμοχθον βίον
 αὐτῷ ἀντηλλάξατο, ἐγὼ σοι τὸν δημιουργὸν τῶν ἀπάντων
 εὐαγγελίζομαι ἐν τοῖς σοῖς παρθενικοῖς καὶ ἀχράντοις κόλ-
 ποις ἀληθείᾳ θεοποιοῦντα τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν ἀπάτην
 10 λύοντα τῆς θεώσεως. Νυμφοστόλος, ἀλλ' οὐκ ἐπίβουλος
 παραγένονα· χαρᾶς πρόξενος, ἀλλ' οὐ λύπης παραίτιος·
 προάγγελος σωτηρίας, ἀλλ' οὐκ ἀπωλείας σύμβουλος. «Μὴ
 φοβοῦ, Μαριάμ»· ἐγὼ τοῖς προστάγμασι τοῖς δεσποτικοῖς
 τοὺς σοὺς λογισμοὺς θεραπεύσω, ἐγὼ τοὺς δεσμοὺς τῆς
 15 ἀπορίας διαλύσω. «Εὖρες χάριν παρὰ Θεῶν»· χάριτός ἐστι
 θείας ὁ ἀσπασμός, ἀλλ' οὐ φύσεως ὑπουργός· χάριτός ἐστι
 θεϊκῆς, ἀλλ' οὐκ ἀνθρωπίνης ἐπιβουλῆς· χάριτός ἐστι
 θεϊκῆς, ἀλλ' οὐ κοινωνίας σωματικῆς· χάριτός ἐστι, τὸν
 ἀνθρώπινον ὑπερπηδῶσης λογισμόν.

20 Ἄλλ' ὅταν χάριν ἀκούης, ἄνθρωπε, μὴ μάτην τὸ χάρι-
 σμα τῇ Παρθένῳ χορηγηθῆναι νομίσης, μηδὲ φιλοτιμίαν
 διάκενον τὸ δῶρον ὑπολάβῃς. Εὖρε γὰρ χάριν ἡ παρθένος
 παρὰ Θεῶν, ὅτι ἀξίαν ἑαυτὴν τῷ δημιουργῷ κατεσκεύασεν,
 ὅτι τῷ κάλλει τῆς ἀγνείας τὴν ἑαυτῆς ψυχὴν ὠραῖσασα,
 25 κατοικητήριον ἀξιέραστον ἑαυτὴν τῷ λόγῳ, τῷ τοὺς οὐρα-
 νοὺς στερεώσαντι, ἠτομάσατο. Εὖρε χάριν παρὰ Θεῶν, ὅτι
 οὐ μόνον τὴν παρθενίαν ἀχραντον διετήρησεν, ἀλλὰ γε καὶ
 τὴν προαίρεσιν ἀμόλυντον συνετήρησεν· ὅτι ἐκ βρέφους
 καθηγιάσθη Θεῶν ναὸς ἔμψυχος καὶ ἀλάξευτος, τῷ βασιλεῖ
 30 τῆς δόξης οἰκοδομούμενος, διὰ τὸ τοῦ σώματος ἀκηλίδω-
 τον, διὰ τὸ τῆς παρθενίας ὑπέρολαμπρον, διὰ τὸ τῆς ἀγνείας

ντας τὸ δηλητήριο μὲ τὸ θάνατο, ἐξάπλωσε τὴ νόσο σὲ ὅλους. Ἐγὼ μὲ διαταγὴ τοῦ Κυρίου ἔρχομαι καὶ ἐγκεντρίζω στὰ πέρατα τὴν ἀτελεύτητη ζωὴ, μὲ τὴν ὁποία ἔχει ἀφαιρεθεῖ τὸ ἀρρώστημα καὶ προβάλλει μὲ παρρησία ἢ μακαριότητα μέσα στὸν παράδεισο. Ἐκεῖνο μὲ τὸ ξεγέλασμα τῆς θεώσεως ἔκανε τὸν Ἀδὰμ νὰ κυλίσει στὴν παρακοὴ καὶ ἀντάλλαξε τὴ δίχως ταλαιπωρία ζωὴ μὲ τὸν γεμᾶτο ἀπὸ μόχθο βίον, ἐγὼ σοῦ φέρνω τὸ χαρμόσυνο μήνυμα γιὰ τὸν δημιουργὸ τῶν πάντων ποῦ μέσα στοὺς παρθενικούς καὶ ἄχραντους κόλπους σου θεοποιεῖ ἀληθινὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ διαλύει τὴν ἀπάτη τοῦ φιδιοῦ γιὰ τὴ θέωση. Ἦρθα σὰν νυμφοστόλος, καὶ ὄχι ἐπίβουλος· νὰ προσφέρω χαρὰ, καὶ ὄχι νὰ γίνω αἰτία λύπης· εἶμαι προἄγγελος σωτηρίας, καὶ ὄχι σύμβουλος ἀπώλειας. «Μὴ φοβᾶσαι, Μαριάμ»· ἐγὼ μὲ τὰ προστάγματα τοῦ Κυρίου θὰ θεραπεύσω τοὺς διαλογισμούς σου, θὰ διαλύσω τὰ δεσμὰ τῆς ἀμφιβολίας σου. «Βρῆκες χάρη ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ»⁴· ὁ χαιρετισμὸς μου εἶναι ὑπηρετῆς τῆς θείας χάριτος, καὶ ὄχι τῆς ἀνθρώπινης φύσης· προέρχεται ἀπὸ τὴ θεϊκὴ χάρη, καὶ ὄχι ἀπὸ ἀνθρώπινη ἐπιβουλή· εἶναι τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι κοινωνίας σωματικῆς· εἶναι τῆς θείας χάριτος ποῦ ὑπερβαίνει τὸν ἀνθρώπινο λογισμό.

Ὅταν ὅμως, ἄνθρωπέ μου, ἀκοῦς χάρη, νὰ μὴ νομίσεις ὅτι τὸ χάρισμα δόθηκε μάταια στὴν Παρθένο, οὔτε νὰ θεωρήσεις κούφια τιμὴ τὸ χάρισμα. Γιατὶ ἡ Παρθένος βρῆκε χάρη ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ κατασκεύασε τὸν ἑαυτὸ της ἄξιο γιὰ τὸν δημιουργό, ἐπειδὴ μὲ τὴν ὁμορφιὰ τῆς ἀγνότητος, ἀφοῦ ἐξωραΐισε τὴν ψυχὴ της, ἔκανε τὸν ἑαυτὸ της ἀξιαγάπητο κατοικητήριο γιὰ τὸ Λόγο ποῦ στερέωσε τοὺς οὐρανοὺς. «Βρῆκε χάρη ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ», ἐπειδὴ ὄχι μόνο διατήρησε ἀμόλυντη τὴν παρθενία, ἀλλὰ φύλαξε ἀγνὴ καὶ τὴν προαίρεσή της γιὰτὶ ἀπὸ βρέφος ἀφιερώθηκε στὸν Θεὸ ὡς ναὸς ἔμψυχος καὶ ἀχειροποίητος, οἰκοδομούμενος γιὰ τὸν βασιλιὰ τῆς δόξας, ἐπειδὴ καὶ τὸ σῶμα της ἦταν ἀκηλίδωτο, καὶ ἡ παρθενία της ὑπέρλαμπρη, καὶ ἡ

4. Λουκᾶ 1, 30.

τὸ τῆς προαιρέσεως καθαρῶτατον, διὰ τὸ τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀρρεπὲς καὶ τὸ τοῦ κρείττονος ἀμετάπτωτον. Διὰ τοῦτο «συλλήψη ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ Υἱόν», ὃν τὰ Χερουδίμ τρόμφω δοξάζει· «συλλήψη ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ Υἱόν», ὃν 5 αἱ τάξεις τῶν ἀγγέλων φροῖττουσιν ὄραν, ὃν ἡ κτίσις πᾶσα χωρεῖν ἀπορεῖ· «συλλήψη ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ Υἱόν», τῆς ἀφθόρου γαστρὸς τὸν δημιουργόν, οὐ τὴν παρθενίαν διαφθείροντα, ἀλλὰ τὰς κλεῖς τῆς παρθενίας σφραγίζοντα· οὐ τῇ κυφορίᾳ τὴν ἀγνείαν ἀφανίζοντα, ἀλλὰ τῇ μοιχείᾳ τὸ 10 ἀδιάφθορον ἐμφανίζοντα· «συλλήψη ἐν γαστρὶ» τὸν παρόντα μὲν πανταχοῦ, χωρούμενον δὲ οὐδαμοῦ, ὃν περ ἡ σὴ μόνη γαστήρ ἀστενοχωρήτως ὑποδεχομένη χωρῆσαι πιστεύεται· «συλλήψη ἐν γαστρὶ» τοῦ σου προπάτορος τὸν πλαστοουργόν. Περὶ σου γὰρ καὶ ὁ προφήτης ἀνακέκραγε 15 λέγων, «Ἴδού, ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται Υἱόν καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ», «ὃ ἔστι μεθερμηνευόμενον, μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός»· οὗτος Θεὸς ἰσχυρός ἐστιν, ἄρχων εἰρήνης καὶ πατήρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος».

Τὰ προκηρυχθέντα περὶ σου καὶ γὰρ σοι σήμερον εὐαγγέλιζομαι καὶ οὐκ ἐμὰς ἤκω φωνὰς χαριζόμενος, ἀλλὰ τοῦ πέμπσαντός με τὰς διαταγὰς κομιζόμενος· ἐκεῖνος τῷ προφῆτῃ Ἡσαΐᾳ προφητεύειν ἐνέπνευσε περὶ σου, αὐτὸς πάλιν καὶ μοι σήμερον τῆς τότε προφητείας τὴν ὅσον οὐπω ἤξουσιν ἔκθασιν εὐαγγελίσασθαι κατεπίστευσε. Καὶ «ἰδού 25 συλλήψη ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ υἱόν καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, ὃ ἔστι μεθερμηνευόμενον, μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός», ἐπειδὴ γὰρ τῆς σωτηρίας δι' αὐτοῦ ἀπολαύσουσι, καὶ «καλέσουσι Ἰησοῦν» τὸν σεσωκότα αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν· ἀπὸ τῆς εὐεργεσίας ἢ ὀνομασίας, ἀπὸ τῆς 30 χρήσεως ἢ κλησῖς, ἀπὸ τῶν ἔργων ἢ εὐφημίας· «Καλέσουσιν Ἰησοῦν», δι' οὗ πλοῦτος αὐτοῖς ὁ τῆς σωτηρίας ἀνεξά-

5. Λουκᾶ 1, 31. Ματθ. 1, 23.

6. Ἡσ. 7, 14.

ἀγνεία της ἀμόλυντη, καὶ ἡ προαίρεσή της ὀλοκάθαρη, καὶ ἔλειπε ἀπὸ τὴν ψυχὴ της τελείως ἡ ροπὴ πρὸς τὴν ἁμαρτία καὶ ἦταν σταθερὰ προσηλωμένη στὸ ἀγαθὸ. Γι' αὐτὸ «Θὰ συλλάβεις καὶ θὰ γεννήσεις Υἱὸ»⁵, τὸν ὁποῖο τὰ Χερουβὶμ δοξάζουν τρέμοντας· «θὰ συλλάβεις καὶ θὰ γεννήσεις Υἱὸ», τὸν ὁποῖο βλέπουν τὰ τὰγματα τῶν ἀγγέλων μὲ φρίκη, τὸν ὁποῖο ἡ φύση ἀπορεῖ πῶς νὰ τὸν χωρέσει· «θὰ συλλάβεις καὶ θὰ γεννήσεις Υἱὸ», τὸν δημιουργὸ τῆς ἀφθαρτῆς κοιλίας, πού δὲν διαφθείρει τὴν παρθεία, ἀλλὰ σφραγίζει τὰ κλειδιὰ τῆς παρθενίας· πού δὲν ἀφανίζει μὲ τὴν κύηση τὴν ἀγνότητα, ἀλλὰ ἐμφανίζει μὲ τὴ μοιχεία τὸ ἀδιάφθορο· «θὰ συλλάβεις στὰ σπλάχνα σου» αὐτὸν πού εἶναι βέβαια παρὼν παντοῦ, ἀλλὰ δὲν χωρᾶει πουθενά, τὸν ὁποῖο μόνο ἡ δικὴ σου κοιλία πιστεύεται ὅτι τὸν ὑποδέχεται ἄνετα καὶ θὰ τὸν χωρέσει· «θὰ συλλάβεις στὴν κοιλιά σου» τὸν πλάστη τοῦ προπάτορά σου. Γιατὶ γιὰ σένα διεκήρυξε καὶ ὁ προφήτης καὶ εἶπε· «Νὰ ἡ Παρθένος θὰ συλλάβει καὶ θὰ γεννήσει Υἱὸ καὶ θὰ τὸν ὀνομάσουν Ἑμμανουήλ»⁶, «πού σημαίνει ἐρμηνευόμενο, “ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας”»⁷. αὐτὸς εἶναι Θεὸς ἰσχυρὸς, ἀρχηγὸς τῆς εἰρήνης καὶ Πατέρας τοῦ μελλοντικοῦ αἰῶνα.

Αὐτὰ πού ἔχουν προκηρυχθεῖ γιὰ σένα τὰ εὐαγγελίζομαι καὶ ἐγὼ σήμερα σ' ἐσένα, καὶ δὲν ἔρχομαι νὰ σοῦ ἀπευθύνω δικούς μου λόγους, ἀλλὰ σοῦ μεταφέρω τὶς διαταγὲς ἐκείνου πού μὲ ἔστειλε· ἐκεῖνος ἐνέπνευσε τὸν προφήτη Ἡσαΐα νὰ προφητεύσει γιὰ σένα, κι αὐτὸς πάλι ἐμπιστεύθηκε σήμερα ἐμένα νὰ φέρω τὸ χαρμόσυνο μήνυμα γιὰ τὴν πραγματοποίησι, πού πλησιάζει ὅπου νὰ ἔναι, τῆς παλαιᾶς προφητείας. Καὶ «Νὰ, θὰ συλλάβεις καὶ θὰ γεννήσεις Υἱὸ καὶ θὰ τὸν ὀνομάσουν Ἑμμανουήλ», πού σημαίνει ἐρμηνευόμενο, “ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας”⁸, ἐπειδὴ μέσω αὐτοῦ θὰ ἀπολαύσουν τὴ σωτηρία «καὶ θὰ ὀνομάσουν Ἰησοῦ»⁹ αὐτὸν πού τοὺς ἔσωσε ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες τους. Ἡ ὀνομασία προέρχεται ἀπὸ τὴν εὐεργεσία, ἡ κλήσι ἀπὸ τὴ χρήση, ὁ ἔπαινος ἀπὸ τὰ ἔργα. «Θὰ ὀνομάσουν Ἰησοῦ» αὐτὸν μέσω τοῦ ὁποίου

7. Ματθ. 1, 231.

8. Λουκᾶ 1, 31. Ματθ. 1, 23.

9. Λουκᾶ 1, 31.

ντλητος ἐπιρρεῖ· δι' οὗ κέντρα μὲν θραύεται θανάτου, ἀνθεῖ δὲ τῆς ἀθανασίας ἢ χάρις· καὶ πίπτει μὲν κράτος ἁμαρτίας, τροπαιοφορεῖ δὲ τοῦ πεπτωκότος ἢ φύσις. «Οὗτος μέγας ἔσται καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται». «Μέγας ἔσται», ὡσπερ ἦν, εἰ καὶ τὴν βραχύτητα τῆς σαρκὸς ὑποδύεται, εἰ καὶ τὸ ταπεινὸν τοῦ σώματος ἀμφιέννυται. «Μέγας ἔσται»· οὐδὲ γάρ, οὐδ' ἢ τῆς ἀνθρωπότητος πρόσληψις τὸ μέγεθος κατασμικρύνει τῆς θεότητος, ἀλλὰ συννυθῶνται μᾶλλον αὐτῇ τὸ ταπεινὸν τῆς ἀνθρωπότητος.

10 Μέγας ἔσται καὶ μετὰ σάρκωσιν, εἰ βούλει δὲ καὶ μετὰ κόπους καὶ μετὰ τοὺς ἐν εἴδει θρόμβων ἀπορρέοντας ἰδρωτάς καὶ ὅσα φύσις σαρκὸς πάσχειν εἴωθεν ἀναδεχόμενος. Διὸ καὶ πεινῶντα ἰδῆς, καὶ ἰδρῶντα, καὶ κοπιῶντα, καὶ ὑδριζόμενον καὶ μαστιζόμενον, καὶ τὸ τελευταῖον σταυρούμενον καὶ νεκρούμενον καὶ θαπτόμενον, μηδὲν μικρὸν καὶ ἀνάξιον Θεοῦ περὶ τὸν θεῖον ὑπολάβῃς Λόγον· μέγας γάρ καὶ οὗτος ἔσται, ὡσπερ ἦν, εἰ καὶ νόμῳ τῆς ἡμετέρας φύσεως ἐν τῇ οἰκείᾳ σαρκὶ τὰ τῆς σαρκὸς ἐκῶν ἀνεδέξατο. «Μέγας ἔσται καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται»· οὐκέτι γὰρ 20 σὺ καλέσεις, ἀλλ' ἐκεῖνος κληθήσεται· οὐκέτι τὴν κλησιν ὀνοματοθετήσεις, ἀλλ' ἐκεῖνος κληθήσεται. Καὶ παρὰ τίνος κληθήσεται; ἢ ὀδηλον ὅτι παρὰ τοῦ ὁμοουσίου καὶ τὴν τοῦ Υἱοῦ φύσιν ἀκριβῶς εἰδότος Πατρός; «Οὐδεὶς γὰρ οἶδε τὸν Υἱόν, εἰμὴ ὁ Πατήρ, καὶ οὐδεὶς οἶδε τὸν Πατέρα, εἰμὴ 25 ὁ Υἱός»· ἐξ οὗ γὰρ ἢ τοῦ Υἱοῦ ἄρρητός τε καὶ ὑπεραιώνιος γέννησις, οὗτος αὐτοῦ καὶ τὴν ἀψευδῆ κατάληψιν κέκτηται· παρ' οὗ δὲ γινώσις ἀληθῆς τοῦ γεννήματος, οὗτος ἐπιθεῖναι καὶ κλησιν κατάλληλον ἀξιόπιστος. Διὸ καὶ φησιν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, 30 «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠυδόκη-

ἐπιρρέει ὁ ἀνεξάντλητος πλοῦτος τῆς σωτηρίας, μέσω τοῦ ὁποίου σπάζουν βέβαια τὰ κεντριά τοῦ θανάτου, ἀνθεῖ ὅμως ἡ χάρις τῆς ἀθανασίας· γκρεμίζεται τὸ κράτος τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ κερδίζει τροπαια ἡ φύση τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἔπεσε. «Αὐτὸς θὰ εἶναι μέγας καὶ θὰ ὀνομασθεῖ Υἱὸς τοῦ Ὑψίστου»¹⁰. «Θὰ εἶναι μέγας», ὅπως ἦταν, ἂν καὶ ἔχει ὑποδυθεῖ τὴ μικρότητα τῆς σάρκας, ἂν καὶ ἔχει ντυθεῖ τὴν εὐτέλεια τοῦ σώματος. «Θὰ εἶναι μέγας»· γιατί ἀσφαλῶς οὔτε ἡ πρόσληψη τῆς ἀνθρωπότητας μικραίνει τὸ μέγεθος τῆς θεότητας, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνυψώνεται μαζὶ μὲ τὴ θεότητα ἢ ταπεινότητα τῆς ἀνθρωπότητας.

«Μέγας θὰ εἶναι» καὶ μετὰ τὴ σάρκωση, καὶ ἂν θέλεις καὶ μετὰ τὶς ταλαιπωρίες καὶ μετὰ τοὺς ἰδρῶτες ποὺ ἔσταζαν ὑπὸ μορφὴ θρόμβων, καὶ ἀναλαμβάνοντας ὅσα ἄλλα πάσχει συνήθως ἡ ἀνθρώπινη φύση. Γι' αὐτό, κι ἂν τὸν δεῖς νὰ πεινάει, κι ἂν τὸν δεῖς νὰ χύνει ἰδρώτα, κι ἂν νὰ ταλαιπωρεῖται, κι ἂν νὰ ὑβρίζεται καὶ νὰ μαστιγώνεται, κι ἂν στὸ τέλος νὰ σταυρώνεται καὶ νὰ πεθαίνει καὶ νὰ θάπτεται, μὴ θεωρήσεις κανένα ἀπὸ αὐτὰ μικρὸ κι ἀνάξιο γιὰ Θεὸ σχετικὰ μὲ τὸν θεῖο Λόγο. Γιατὶ κι «αὐτὸς θὰ εἶναι μέγας», ὅπως ἦταν, ἂν καὶ σύμφωνα μὲ τὸ νόμο τῆς ἀνθρώπινης φύσης ἀνέλαβε στὴν ἴδια του τὴ σάρκα τὰ πάθη τῆς σάρκας. «Θὰ εἶναι μέγας καὶ θὰ ὀνομασθεῖ Υἱὸς τοῦ Ὑψίστου»· δὲν θὰ τὸν ὀνομάσεις ἐσύ, ἀλλὰ θὰ ὀνομασθεῖ ἐκεῖνος. Καὶ ἀπὸ ποιὸν θὰ ὀνομασθεῖ; Ἡ προφανῶς ἀπὸ τὸν ὁμοούσιο Πατέρα του ποὺ γνωρίζει ἀκριδῶς τὴ φύση τοῦ Υἱοῦ του; Γιατὶ λέγει· «Κανένας δὲν γνωρίζει τὸν Υἱό, παρὰ μόνον ὁ Πατέρας· καὶ κανένας δὲν γνωρίζει τὸν Πατέρα παρὰ ὁ Υἱός»¹¹. Γιατὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸν ὁποῖο προῆλθε ἡ ἄρρητη καὶ ὑπεραιώνια γέννηση τοῦ Υἱοῦ, αὐτὸς κατέχει καὶ τὴν ἀληθινὴ γνώση αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς ποὺ ἔχει τὴν ἀληθινὴ γνώση τοῦ γεννήματός του, αὐτὸς εἶναι ἀξιόπιστος νὰ ὀρίσει καὶ κατάλληλη ὀνομασία. Γι' αὐτό καὶ λέγει ὁ Θεὸς τῶν ὅλων καὶ Πατέρας τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ· «Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, γιὰ τὸν ὁποῖο εὐαρεστήθη-

11. Ματθ. 11, 27.

σα· αὐτοῦ ἀκούετε». Ἔστιν οὖν αἰεὶ, εἰ καὶ νῦν ἢ κλησὶς αὐτῶ εἰς ἡμετέραν διδασκαλίαν καὶ ἐπίγνωσιν ἐπιφέρεται· διὰ τοῦτο καὶ «κληθήσεται» φησιν, “οὐ γενήσεται”. ἦν γὰρ καὶ πρὸ αἰώνων τῶ ὁμοουσίῳ συνεδριάζων Πατρί
 5 Τοῦτον συλλήψῃ ἐν γαστρὶ καὶ τούτου μήτηρ ἀναδειχθήσῃ· τοῦτον ὁ σὸς παρθενικὸς ὑποδέχεται κόλπος· ὃν οὐράνιον οὐκ ἐχώρησε κύτος, οὐδ’ ὄρακί κατέχεται πάντα καὶ προνοίας ἔργον ἢ συνοχή τε καὶ διαμονή τῶν ὄντων, τοῦτον συλλήψῃ ἐν γαστρὶ

10 εἰ. Ἄλλὰ τί πρὸς ταῦτα ἢ παναγία Παρθένος; Μὴ παρὰ τὰ κατεμαλακίσθη τοῖς λόγοις ἢ τὰς ἀκοὰς ἡδέως ἀναπετάσασα τοῖς λογισμοῖς ἐφῆκε φέρειν ἀνεξετάστως τὴν συγκατάθεσιν; Οὐδαμῶς. Ἄλλὰ τί φησιν; Οἶδα νῦν ἐμφανῶς, ὅτι σύλληψιν καὶ κνοφορίαν καὶ νίόν μοι καὶ τό-
 15 κον λογογραφεῖς, ἀλλὰ πολλῶ πλέον ἠϋξήσας τὴν ἀπορίαν. «Πῶς γὰρ ἔσται μοι τοῦτο, ἐπὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω;»· τόκος γὰρ ἅπας ἀνδρὸς κοινωνία συνίσταται, ἢ δὲ τῆς πρὸς ἄνδρα ὁμιλίας ἀλλοτριώσεις οὐδὲ τὴν ἀρχὴν εἰς ἀκοὴν κατέρχεται τῆς συλλήψεως. Πῶς οὖν ἔσται μοι γέννημα, οὐ
 20 γεννήτωρ οὐκ ἐγνώρισται; Πῶς ἔσται τοῦτο; Καὶ τίς ἐπίσταται δεσποτικὴν βουλήν ἐρμηνεύσαι; Τίς ἀποτολμᾷ βασιλικὸν αἰτιολογῆσαι πρόσταγμα, μυστικῆς οἰκονομίας λόγον ἀναπτύξαι; Τίς δύναται παραδόξου τόκου τρόπον ἀπαγγεῖλαι; Τίς τὸ ἀνεξιχνίαστον μυστήριον ἐξιχνιάσαι
 25 ἰσχύει; «Πῶς ἔσται τοῦτο;». Ἐν ἐπίσταμαι, ἐν ἐδιδάχθην, ἐν εἰπεῖν ἀπεστάλην· τοῦτό φημι· «Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι». Αὐτό σε διδάξει πῶς κνοφορήσεις· αὐτὸ διερμηνεύσει πῶς συλλήψῃ. Αὐτὸ τῆς δεσποτικῆς ἐστὶ βουλῆς κοινωνὸν ὡς ὁμόθρονον,
 30 ἐγὼ δὲ δούλός εἰμι, δεσποτικῶν προσταγμάτων διάκονος, οὐχ ἐρμηνευτῆς τοῦ προστάγματος· ὑπουργός εἰμι τοῦ θε-

κα, αὐτὸν ν' ἀκοῦτε»¹². Ὑπάρχει λοιπὸν πάντοτε, ἂν καὶ τώρα μόλις ἀναφέρεται τὸ ὄνομά του γιὰ νὰ τὸ μάθομε καὶ νὰ τὸ διδαχθοῦμε ἑμεῖς· γι' αὐτὸ καὶ λέγει «θὰ κληθεῖ», ὄχι “θὰ γίνει”· γιὰτὶ ὑπῆρχε καὶ πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες σύνοδος μετὸν ὁμοούσιο Πατέρα του. Αὐτὸν θὰ συλλάβεις στὴν κοιλιὰ σου καὶ αὐτοῦ μητέρα θὰ ἀναδειχθεῖς. Αὐτὸν δέχονται τὰ παρθενικὰ σπλάγχνα σου, αὐτὸν ποὺ δὲν τὸ χῶρεσε ὁ οὐρανός, αὐτὸν ποὺ στὴ χούφτα του περιέχονται τὰ πάντα καὶ ποὺ ἔργο τῆς πρόνοιᾶς του εἶναι ἡ συνοχὴ καὶ διαμονὴ τῶν ὄντων, αὐτὸν θὰ συλλάβεις στὴν κοιλιὰ σου.

5. Ἄλλὰ τί ἀπαντᾷ σὲ ὅλα αὐτὰ ἡ παναγία Παρθένο; Μήπως ἀποχαυνώθηκε ἀπὸ τὰ λόγια, ἢ ἀνοίγοντας τ' αὐτιά της μ' εὐχαρίστηση εἶπε στοὺς λογισμοὺς της νὰ δώσουν ἀνεξέταστα τὴ συγκατάθεσή τους; Καθόλου. Ἄλλὰ τί λέγει; Γνωρίζω τώρα φανερά, ὅτι μετὸς τοὺς λόγους σου περιγράφεις σύλληψη, κυοφορία, καὶ Υἱὸ καὶ γέννα, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο μεγάλωσες τὴν ἀπορία μου. «Πῶς μπορεῖ νὰ μοῦ συμβεῖ αὐτὸ τὸ γεγονός, ἀφοῦ δὲν ἔχω ἄνδρα;»¹³. Γιατὶ κάθε γέννηση γίνεται μετὴ συμμετοχὴ ἄνδρα, ἐνῶ ἢ μὴ ὑπαρξὴ ἐπαφῆς μετ' ἄνδρα οὔτε κἂν ἀγγίζει τὴν ἰδέα τῆς σύλληψης. Πῶς λοιπὸν θὰ ἀποκτήσω παιδί, τοῦ ὁποίου ὁ πατέρας δὲν εἶναι γνωστός; Πῶς θὰ γίνει αὐτό; Καὶ ποιὸς γνωρίζει νὰ ἐρμηνεύσει τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου; Ποιὸς τολμᾷ νὰ αἰτιολογήσει βασιλικὴ προσταγή, νὰ ἐξηγήσει τὸ λόγο τῆς μυστικῆς οἰκονομίας; Ποιὸς μπορεῖ νὰ ἐκθέσει τὸν τρόπο τῆς παράδοξης γέννας; Ποιὸς ἔχει τὴ δύναμη νὰ ἐξιχνιάσει τὸ ἀνεξιχνίαστο μυστήριον; «Πῶς θὰ γίνει αὐτό;». Ἐνα γνωρίζω, ἕνα διδάχθηκα, ἕνα ἔχω σταλθεῖ γιὰ νὰ πῶ, κὶ αὐτὸ λέγω· «Πνεῦμα ἅγιον θὰ ἔρθει σ' ἐσένα καὶ θὰ σὲ ἐπισκιάσει δύναμη τοῦ Ὑψίστου»¹⁴. Τὸ Πνεῦμα θὰ σὲ διδάξει πῶς θὰ γίνει ἢ κυοφορία· αὐτὸ θὰ σοῦ ἐξηγήσει πῶς θὰ συλλάβεις. Αὐτὸ συμμετέχει στὸ σχέδιον τοῦ Κυρίου ἐπειδὴ εἶναι ὁμόθρονός του, ἐνῶ ἐγὼ εἶμαι δοῦλος, ὑπηρέτης τῶν προσταγμάτων τοῦ Κυρίου, δὲν εἶμαι ἐξηγητὴς τοῦ προστάγματος· εἶμαι διάκονος τοῦ θελήματός του, καὶ ὄχι ἐξηγητὴς τῆς

14. Λουκᾶ 1, 35.

λήματος, ἀλλ' οὐκ ἐξηγητῆς τοῦ βουλήματος· αὐτὸ πάντα διευθετήσῃ· αὐτὸ γὰρ πάντα ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ. Ἐγὼ μὲν τὸ «Χαῖρε, κεχαριτωμένη», βοῶ, καὶ τὸ θαῦμα ὑμνολογῶ καὶ τὸν τόκον προσκυνῶ, τὸν δὲ τρόπον εἰπεῖν 5 τῆς συλλήψεως ἀπορῶ. Ἄν δὲ βούλη καὶ παραδείγμασι τῶν ἀπηγγελημένων τὴν πίστιν παραδέξασθαι, μικροῖς τὰ μεγάλα εἰκάζουσα καὶ τοῖς φθάσαι πιστουμένη τὰ μέλλοντα, οὕτω συλλήψῃ ἐν γαστροὶ καὶ τέξῃ Υἱόν, ὡς ἡ ῥάβδος Ἄαρων ἀγεωργήτως ἐβλάστησε, τὰ τῶν ἐρριζωμένων ἐνεργήσασα, ὡς ὁ ὑετὸς οὐρανόθεν ἐπὶ τὸν πόκον φερόμενος αὐτὸν μόνον ἐπότιζε, τὴν δὲ γῆν οὐκ ἐδροσίξεν, οὕτω καὶ σὺ συλλήψῃ ἐν γαστροὶ καὶ τέξῃ τὸν Κύριον.

Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ σὸς προαγγέλλει προπάτωρ Δαυῖδ, τὴν σὴν κνοφορίαν θεοφορούμενος· «καταθήσεται ὡς 15 ὑετὸς ἐπὶ πόκον καὶ ὡσεὶ σταγῶν ἡ στάζουσα ἐπὶ τῆς γῆς». Ὡς ἡ βάτος τὸ πῦρ ὑπεδέχετο καὶ τὴν φλόγα τρέφουσα οὐκ ἐφθείρετο, οὕτω καὶ σὺ συλλήψῃ Υἱόν, σάρκα δανείζουσα, τροφήν τῷ αὐτῷ πυρὶ παρέχουσα καὶ τὴν ἀφθαρσίαν ἀνθέλκουσα. Ταῦτα γὰρ τὴν σὴν προετύπου σύλληψιν, τὸν σὸν προεμήνυε τοκετόν, τὴν σὴν πόρρωθεν ὑπεξωγράφει κνοφορίαν. Ἐκαινοποιήθη ταῦτα, ἵνα πιστώσηταί σου τὴν ἄφραστον γέννησιν· προὑπέστη, ἵνα σκιαγραφήσῃ τοῦ μυστηρίου τὸ ἀκατάληπτον· βάτος γὰρ φλογοφοροῦσα καὶ δροσιζόμενος πόκος καὶ φυλλοβολοῦσα ῥάβδος, οὐδὲν 25 ἂν εὐχρηστον τῷ δῖῳ παρείχετο, οὐδὲ τοῦ τερατουργοῦντος εἰς ὕμνον εἶλκε τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' εἰς κενὸν τὸ θαῦμα κατέπιπτεν, εἰ μὴ τοῦ σοῦ τόκου εἰκόνες προκατεβάλλοντο καὶ προκηρύγματα, ὥσπερ τῆς δεσποτικῆς ἐπιδημίας προέτρεχον. Ἐχεις, εἰ βούλει, καὶ τὴν γείτονα καὶ συγγενῆ 30 Ἐλισάβετ εἰς παράδειγμα. Ἴδου γὰρ καὶ αὕτη ἐν γήρει αὐτῆς συνείληφεν υἱόν· «καὶ οὗτος μὲν ἔκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ

15. Ἄριθμ. 17,23.

16. Ψαλμ. 71,6.

θέλησής του. Αυτό θα ρυθμίσει τὰ πάντα· γιατί αὐτὸ ἐρευνᾶ τὰ πάντα καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ. Ἐγὼ βέβαια σοῦ ἀπευθύνω τὸ «Χαῖρε, κεχαριτωμένη» καὶ ὑμνολογῶ τὸ θαῦμα καὶ προσκυνῶ τὸ παιδί, δὲν μπορῶ ὅμως νὰ πῶ τὸν τρόπο τῆς σύλληψης. Ἐν ὅμως θέλεις νὰ παραδεχθεῖς καὶ μὲ παραδείγματα τῆς βεβαιότητος τῶν ὑποσχέσεων, συμπεραίνοντας τὰ μεγάλα ἀπὸ τὰ μικρὰ καὶ διαπιστώνοντας ἀπὸ ὅσα ἔγιναν τὰ μελλοντικὰ, ἔτσι θὰ συλλάβεις καὶ θὰ γεννήσεις Υἱό, ὅπως χωρὶς νὰ καλλιεργηθεῖ ἔδγαλε βλαστοὺς ἢ ράβδος τοῦ Ἰσραὴλ¹⁵, ἐνεργώντας ὅπως τὰ ριζωμένα φυτὰ· ὅπως ἡ βροχὴ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ πέφτοντας ἐπάνω στὸ νεοκουρεμένο μαλλὶ αὐτὸ μονάχα πότιζε, καὶ δὲν δρόσιζε τὴ γῆ, μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ συλλάβεις κι ἐσὺ καὶ θὰ γεννήσεις τὸν Κύριο.

Αὐτὸ βέβαια προαγγέλλει καὶ ὁ προπάτοράς σου Δαβὶδ, ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὸν Θεὸ σχετικὰ μὲ τὴν κυοφορία σου· «Θὰ κατεβεῖ σὰν βροχὴ πάνω στὸ νεοκουρεμένο μαλλὶ καὶ σὰν βροχοστάλα πού πέφτει πάνω στὴ γῆ»¹⁶. Ὅπως ἡ βᾶτος δεχόταν τὴ φωτιὰ καὶ ἐνῶ τροφοδοτοῦσε τὴ φλόγα δὲν καιγόταν¹⁷, ἔτσι κι ἐσὺ θὰ συλλάβεις Υἱό, δανερίζοντας τὴ σὰρκα σου, παρέχοντας τροφή στὸ ἄυλο πῦρ καὶ παίρνοντας ὡς ἀντάλλαγμα τὴν ἀφθαρσία. Γιατὶ αὐτὰ προτύπωναν τὴ σύλληψή σου, προμύνησαν τὴ γέννα σου, ζωγράφιζαν ἀπὸ τὸ μακρυνὸ παρελθὸν τὴν κυοφορία σου. Αὐτὰ ἐπινοήθηκαν γιὰ νὰ ἐπιβεβαιώσουν τὴν ἀφραστη γέννηση· προσυνέδησαν γιὰ νὰ σκιαγραφήσουν τὸ ἀκατανόητο μυστήριον· γιατί βᾶτος τυλιγμένη στὶς φλόγες καὶ μαλλὶ πού δροσιζόταν καὶ ράβδος πού ἔδγαζε φύλλα, δὲν θὰ ἔδιναν τίποτε χρησιμοσὶστην ζωὴ, οὔτε τὸ θαυματουργηθῆναι θὰ προσεῖλκυε τὸν ἄνθρωπο σὲ ὑμνολόγησιν, ἀλλὰ τὸ θαῦμα θὰ ἔπεφτε στὸ κενό, ἂν δὲν προτύπωναν εἰκόνες καὶ προμηνύματα τὴ γέννα σου προτρέχοντας κατὰ κάποιον τρόπο τῆς ἐπιδημίας τοῦ Κυρίου. Ἐχεις, ἂν θέλεις, γιὰ παράδειγμα καὶ τὴ γειτόνισσα καὶ συγγενῆ σου Ἐλισάβετ. Γιατὶ νὰ κι αὐτὴ στὰ γεράματά της συνέλαβε υἱό· «καὶ

17. Πρὸβλ. Ἐξ. 3, 2.

καλουμένη στείρα· ὅτι οὐκ ἄδυνατήσῃ πᾶν ῥῆμα παρὰ τῷ Θεῷ». Ὁ γὰρ στειρώσεως λύων δεσμά, αὐτὸς καὶ τόκον ἑαυτῷ δύναται κατασκευάσαι δίχα μεσιτείας ἀνδρός· ὁ τὴν ξηρανθεῖσαν ῥίζαν εἰς καρποφόρον στέλεχος ἀνανεώσας, 5 αὐτὸς καὶ τὴν ἀνικμον ἄρουραν εἰς εὐφορον χώραν ἑαυτῷ καινοποιήσει.

ζ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὁ ἀρχάγγελος εἰς συγκατάθεσιν ἔλκων τὴν ἄσπιλον κόρην ἐφθέγγετο. Τί δὲ πρὸς ταῦτα ἡ σεβασμία Παρθένος, ἡ παστάς ἡ οὐράνιος, τὸ ὄρος τὸ 10 ἅγιον, ἡ πηγὴ ἡ ἐσφραγισμένη καὶ μόνῳ τῷ σφραγίσαντι τηρουμένη; Ἐπεὶ μοί, φησί, Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεσθαι διετράνωσας, οὐκέτι ἀντιπίπτω, οὐκέτι ἀντιλέγω· «γενηθήτω μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου». Εἰ ἀξία τῷ Δεσπότη κρίνομαι, ὑπουργήσω χαίρουσα τῷ θελήματι· εἰ ἐρᾷ ὁ κτίστης τοῦ 15 κτίσματος εἰς ναὸν γενέσθαι τῷ κτίσαντι, οἰκοδομεῖτω τὸν οἶκον αὐτὸς ἑαυτῷ ὡς ἠυδόκησεν· εἰ ὁ πλάστης τῷ πλάσματι ἀναπαύεται, ζωοπλαστεῖτω ἐν ἐμοὶ τὴν σάρκα τὴν ἑαυτοῦ, ὡς οἶδεν αὐτὸς καὶ ὡς θούλεται. «Ἴδου ἡ δούλη Κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου»· γένοιτό μοι τὰ σὰ 20 ῥήματα περατούμενα πράγματι· γένοιτό μοι τὰ σὰ ῥήματα τοῖς ἔργοις συνάδοντα.

ζ. Ἀλλ' ἡ μὲν ἁγία καὶ ἄφθορος Παρθένος τῷ προξένῳ τοῦ Δεσπότη τοιούτοις ῥήμασι τὸ εὐπειθὲς ὑποδεικνύουσα τὴν ὁμιλίαν διέλυσεν, ἡμεῖς δὲ τί προσάξομεν τῇ Παρ- 25 θένῳ; ποίας αὐτῇ τερπνᾶς ὑμνολογίας ἐξυφάνομεν; Ποίας δὲ ἄλλας, ἢ ὧν περ τὰς ἀφορμὰς κατ' ἀρχὰς ἡμῖν ὁ Γαβριὴλ ἐχορήγησε, «χαῖρε», λέγων, «κεχαριτωμένη· ὁ Κύριος μετὰ σοῦ. Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶ καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου»; Χαῖρε, ὅτι τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης ἐκ 30 σοῦ καθορῶμεν ἀνατέλλοντα καὶ τὸν οὐράνιον κόσμον σὺν

18. Λουκᾶ 1, 36-37.

19. Λουκᾶ 1, 38.

ἤδη βρίσκεται στὸν ἕκτο μήνα ἐγκυμοσύνης ἢ ἀποκαλούμενη στεῖρα· γιατί δὲν θὰ σταθεῖ ἀδύνατος γιὰ τὸν Θεὸ καθε λόγος»¹⁸. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ λύνει τὰ δεσμὰ τῆς στειρότητας, αὐτὸς μπορεῖ νὰ φέρει στὴν ὑπαρξη παιδιὶ δικό του χωρὶς νὰ μεσολαθήσει ἄνδρας. Αὐτὸς ποὺ τὴν ξεραμένη ρίζα τὴν ἀνανέωσε καὶ τὴν ἔκανε καρποφόρο βλαστὸ, αὐτὸς καὶ τὴν χωρὶς ἰκμάδα γῆ θὰ τὴν ἀναδιοργανώσει καὶ θὰ τὴν κάνει γόνιμο χωράφι του.

6. Ἄλλ' αὐτὰ βέβαια ἔλεγε ὁ ἀρχάγγελος προσπαθώντας νὰ πείσει τὴν ἀσπιλη κόρη. Τί ὅμως ἀπαντοῦσε σ' αὐτὰ ἡ σεμνὴ Παρθένο, ὁ οὐράνιος νυμφικὸς θάλαμος, τὸ ὄρος τὸ ἅγιο, ἡ σφραγισμένη πηγὴ ποὺ φυλασσόταν μόνο γιὰ ἐκεῖνον ποὺ τὴ σφράγισε; Ἐπειδὴ, λέγει, μοῦ διαμήνυσες μὲ σαφήνεια ὅτι θὰ ρθεῖ σ' ἐμένα ἅγιο Πνεῦμα, δὲν προβάλλω πιά ἀντίσταση, δὲν φέρω ἀντίρρηση· «Ἄς γίνεῖ σ' ἐμένα σύμφωνα μὲ τὸ λόγο σου»¹⁹. «Ἄν κρίνομαι ἄξια γιὰ τὸν Κύριο θὰ ὑπηρετήσω μὲ χαρὰ τὸ θέλημά του. Ἄν ἐπιθυμεῖ ὁ Δημιουργὸς τοῦ πλάσματός του νὰ γίνεῖ ναὸς τοῦ πλάστη του, ἄς οἰκοδομήσει τὸ σπίτι ὁ ἴδιος γιὰ τὸν ἑαυτὸ του ὅπως αὐτὸς θέλησε. Ἄν ὁ πλάστης ἐπανεπαύεται στὸ πλάσμα του, ἄς πλάσει ζωντανὴ μέσα μου τὴ δική του σάρκα, ὅπως αὐτὸς γνωρίζει καὶ ὅπως θέλει. «Νὰ ἐγώ, ἡ δούλη τοῦ Κυρίου, ἄς γίνεῖ σ' ἐμένα σύμφωνα μὲ τὸ λόγο σου»²⁰. Ἄς προχωρήσουν τὰ λόγια σου γιὰ μένα στὴν πραγματοποίησή τους. Ἄς γίνουν τὰ λόγια σου γιὰ μένα σύμφωνα μὲ τὰ ἔργα.

7. Καὶ ἡ ἅγια βέβαια καὶ ἀγνή Παρθένο, δείχνοντας μὲ τέτοιους λόγους στὸν προξενητὴ τοῦ Κυρίου τὴν ὑπακοή της, διέκοψε τὴ συνομιλία, ἐμεῖς ὅμως τί θὰ προσφέρομε στὴν Παρθένο; Ποιὲς πρόσχαρες ὑμνολογίες θὰ συνθέσομε γι' αὐτήν; Ποιὲς ἄλλες φυσικά, παρὰ ἐκεῖνες τὴν ἀφορμὴ τῶν ὁποίων μᾶς τὴν ἔδωσε στὴν ἀρχὴ ὁ Γαβριὴλ λέγοντας, «Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος εἶναι μαζί σου. Εὐλογημένη σὺ ἀνάμεσα στίς γυναῖκες καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου»²¹; Χαῖρε, γιατί ἀπὸ ἐσένα βλέπομε ν' ἀνατέλλει ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης καὶ ὁ οὐράνιος κόσμος

20. Λουκᾶ 1, 38.

21. Λουκᾶ 1, 28 καὶ 42.

τῶ περιγεῖω καταλάμποντα καὶ τὸ ζοφερόν τῆς πλάνης ἀπο-
 διώκοντα καὶ τὸ λαμπρόν τῆς χάριτος τῇ οἰκουμένη περιαν-
 γάζοντα. «Χαῖρε, κεχαριτωμένη», ὅτι τὸν ψυχοτρόφον ἡμῖν
 στάχυν ἀγεωργήτως γεωργήσασα τῆς ψυχοφθόρου βλάστης
 5 τὰ σπέρματα ἐξηφάνισας. Χαῖρε, ὅτι τὸν ζωηφόρον ἄροτον
 ὡς ἐν κλιβάνῳ τῇ σῆ πυρφόρῳ γαστρὶ κατοπτηθέντα εἰς
 ἀμβροσίαν πᾶσαν ἡμῖν προσενήνοχας, τῆς θανατηφόρου
 βρώσεως τὴν λύμην ὡς ζύμην διασκεδάσασα. Χαῖρε, ὅτι τὸ
 τῆς ζωῆς ξύλον ἡμῖν ἐκαρποφόρησας, τοῦ ξύλου τῆς βρώσε-
 10 ως τὰς παραφυάδας ξηραῖνον καὶ τὸν γλυκασμὸν τῆς γνώ-
 σεως παρεχόμενον. «Χαῖρε, κεχαριτωμένη», ὅτι τὸν πολυτί-
 μητον μαργαρίτην ἀπεθησαύρισας, τὸν πλοῦτον τῆς σωτη-
 ρίας εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης διαπορθμεύουσα. «Εὐλο-
 γημένη σὺ ἐν γυναιξίν», ὅτι τῆς γυναικείας παραπτώσεως
 15 ἀνεκαλέσω τὸ ἥττημα, τὸν ὀνειδισμόν τῆς ἀπάτης εἰς ἐγκώ-
 μιον τοῦ γένους μετασκευάσασα. ὅτι ἐν σοὶ τῇ Παρθένῳ ὁ ἐκ
 παρθένου γῆς πλάσας τὸν Ἀδὰμ κατ' ἀρχαῖς ἐκ τῶν σῶν
 παρθενικῶν αἱμάτων σήμερον ἀναπλάττει τὸν ἄνθρωπον
 ὅτι τὴν διὰ σαρκὸς τοῦ Λόγου στολὴν ἰστουργήσασα, τὴν
 20 τοῦ πρωτοπλάστου γύμνωσιν περιέστειλας. Καὶ τί διέξιμι
 τὰ καθέκαστα; «Χαῖρε, κεχαριτωμένη», ὅτι ἐν σοὶ ἐπράχθη
 τὰ ὑπὲρ ἄνθρωπον καὶ τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων ἡ εὐλογία διὰ
 τῆς σῆς ἡμῖν κνοφορίας ἐξήνθησεν.

ἡ'. Αὐτὴ καὶ νῦν, ᾧ παρθένε καὶ μητρε, τὸ καινὸν καὶ
 25 παράδοξον πρᾶγμα ὑπὸ τὸν ἥλιον, τὴν σὴν ἡμῖν πρεσβεΐαν
 εἰς προστασίαν ἐξάπλωσον· τὴν σὴν βοήθειαν εἰς φύλακὴν
 ἐξαπόστειλον· τὸν σὸν πιστὸν δοῦλον καὶ ἡμῶν εὐσεβῆ βα-
 σιλέα ἀρετῇ τε καὶ θεοσεβείᾳ κραταίωσον, τῆς μὲν ἐνταῦ-
 θα βασιλείας τοὺς οἶακας θεοφρόνως καθοδηγοῦσα πη-
 30 δαλιουχεῖν, καὶ τῆς ἐκεῖθεν Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ
 ἡμῶν, τοῦ σοῦ Υἱοῦ καὶ Δεσπότη, βασιλείας κληρονόμον
 ἀναδεικνύουσα, ἧς γένοιτο καὶ ἡμᾶς ἅπαντας ἐπιτυχεῖν

νά λάμπει μαζί με τὸν ἐπίγειο, ν' ἀποδιώκει τὴ ζοφερὴ πλάνη καὶ μετὴ λαμπρότητα τῆς χάριτος νὰ περιλάμπει τὴν οἰκουμένην. «Χαῖρε, κεχαριτωμένη», γιατί γεώργησες ἀγεώργητα γιὰ μᾶς τὸ στάχυ πὸν τρέφει τὴν ψυχὴν καὶ ἐξαφάνισες τοὺς σπόρους τῆς βλάστησης πὸν φθείρει τὶς ψυχές. Χαῖρε, γιατί τὸν ἄρτο τῆς ζωῆς ψημένο σάν σέ κλίβανο μέσα στὴν ὀλόπυρη κοιλιᾶ σου μᾶς τὸν πρόσφερεσ σάν ἀμβροσίαν τροφὴν ἀθανασίας, διαλύοντας τὸ μόλυσμα τῆς θανατηφόρου βρώσης σὰ νὰ ἦταν ζύμη. Χαῖρε, γιατί καρποφόρησες γιὰ μᾶς τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, πὸν ξεραίνει τὶς παραφυάδες τοῦ ξύλου τῆς βρώσεως καὶ παρέχει τὴν γλυκύτητα τῆς γνώσεως. «Χαῖρε, κεχαριτωμένη», γιατί ἐκρυσες στὸ θησαυροφυλάκιον τὸν πολύτιμον μαργαρίτην, διαδίδοντας τὸν πλοῦτον τῆς σωτηρίας σὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης. «Εὐλογημένη εἶσαι σὺ ἀνάμεσα σὶς γυναῖκες»²², ἐπειδὴ κατάργησες τὴν ἥτταν τοῦ γυναικείου παραπτώματος μετατρέποντας τὸν ὄνειδισμόν τῆς ἀπάτης σὲ ἐγκώμιον τοῦ γένους· γιατί μέσα σ' ἐσένα τὴν Παρθένον ἐκεῖνος πὸν ἐπλασε στὴν ἀρχὴν τὸν Ἀδὰμ ἀπὸ παρθένον γῆν, ἀπὸ τὰ παρθενικά σου αἵματα ξαναπλάθει σήμερον τὸν ἄνθρωπον· γιατί ὑφαίνοντας τὴν σαρκικὴν στολὴν τοῦ Λόγου, περικάλυψες τὴν γύμνωσιν τοῦ πρωτόπλαστου. Καὶ γιατί ἐξιστορῶ τὸ καθένα χωριστὰ; «Χαῖρε, κεχαριτωμένη», γιατί σ' ἐσένα συντελέσθηκαν τὰ ὑπερανθρώπινα καὶ ἀνθῆσε μέσω τῆς κυοφορίας σου γιὰ μᾶς ἡ εὐλογία ὅλων τῶν ἀγαθῶν.

8. Αὐτὴ καὶ τώρα, ὦ Παρθένε καὶ μητέρα, τὸ πρωτοφανὲς καὶ παράδοξον θαῦμα πὸν εἶδε ὁ ἥλιος, ἐκδήλωσε τὴν πρεσβεΐαν σου γιὰ τὴν προστασίαν μας· στείλε τὴ βοήθειάν σου γιὰ τὴ διαφύλαξίν μας. Τὸν πιστό σου δούλον καὶ εὐσεβῆ βασιλιά μας ἐνίσχυσέ τον στὴν ἀρετὴν καὶ τὴ θεοσέβειαν, καθοδηγώντας τον νὰ κατευθύνει τὰ πηδάλια τῆς ἐδῶ βασιλείας μετὴ σύνεσιν Θεοῦ καὶ ἀναδεικνύοντάς τον κληρονόμον τῆς ἐκεῖ βασιλείας τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ μας, τοῦ Υἱοῦ καὶ Κυρίου, τὴν ὁποῖαν εἶθε νὰ ἐπιτύχομε καὶ ὅλοι ἐμεῖς μετὴ τὴν χάριν τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ τοῦ

22. Λουκᾶ 1, 28.

χάριτι καὶ φιλανθρωπία αὐτοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ
Θεοῦ ἡμῶν, τοῦ ἀσπόρως μὲν συλληφθέντος, ἀφράστως δὲ
κρυφορηθέντος καὶ ἀνερμηνεύτως τεχθέντος. Ὅτι «Αὐτὸς
ἐποίησεν ἡμᾶς καὶ ἡμεῖς λαὸς αὐτοῦ καὶ πρόβατα νομῆς
5 αὐτοῦ», καὶ αὐτῷ τὴν δοξολογίαν καὶ προσκύνησιν ἀναπέ-
μπομεν, ἅμα τῷ συνανάρχῳ καὶ ὁμοουσίῳ Πατρὶ καὶ
ξωαρχικῷ, συμφυεῖ τε καὶ συναϊδίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ
καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ἀληθινοῦ Θεοῦ μας, πού ἡ σύλληψή του ἔγινε χωρὶς σπορά, ἡ κύησή του μὲ ἀνέκφραστο τρόπο, καὶ ἡ γέννησή του ὑπῆρξε ἀνερμήνευτη. Γιατὶ «Αὐτὸς μᾶς ἔπλασε καὶ ἔμεῖς εἴμαστε λαὸς του καὶ πρόβατα τοῦ ποιμνίου του»²³ καὶ σ' αὐτὸν ἀναπέμπομε τὴ δοξολογία καὶ τὴν προσκύνηση μαζὶ μὲ τὸν συνάναρχο καὶ ὁμοούσιο Πατέρα καὶ τὸ ζωαρχικὸ καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ συναιώνιο Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

23. Ψαλμ. 99, 3.

6.
ΟΜΙΛΙΑ ΕΚΤΗ

ΛΕΧΘΕΙΣΑ ΕΝ Τῷ ΑΜΒΩΝΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΕΙΡΗΝΗΣ
Τῆ ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥῆ
ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΙΝ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΣΥΝΗΘΕΙΑΝ
ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ

α'. Ὅτε τοῦ διαδόλου τὸ κράτος σκυλεύεται, ὅτε τοῦ
θανάτου τὸ κέντρον ἀμβλύνεται, ὅτε κατὰ τοῦ Ἄδου τὸ
τρόπαιον ἴσταται, τότε τῶν συνθηκῶν ἡμῖν ὁ πίναξ ὑπανα-
γινώσκειται, τότε τῆς ὁμολογίας τὸ χειρόγραφον προσκομί-
5 ζεται, τότε τῶν ὑποσχέσεων ἢ στηλογραφία θριαμβεύεται.
Διατί; Ἴνα, τὸν κοινὸν ἐχθρὸν ἠττημένον καὶ κάτω κείμε-
νον βλέποντες καὶ τὸν κοινὸν Δεσπότην οἰκείῳ πάθει καὶ
θανάτου πείρᾳ νικηφόρον καὶ χορηγὸν ἐμοὶ τῆς νίκης
ὑμνολογούμενον, σαφῶς ἐπιγνώμεν ὧν τε χρεῶσται καθε-
10 στήκαμεν καὶ ὡς ἐναντίαν ταῖς ὑμνολογίαις τὴν πολιτείαν
ὑπεστησάμεθα καὶ ὡς πάσης αὐτοῦς ἀπολογίας, οἷ γε πα-
ρενεχθέντες τῶν ὁμολογηθέντων, ἀπεστερήσαμεν. Ὅταν
γάρ ὁ Χριστὸς ἐπὶ σταυροῦ κρεμάμενος ἐμοὶ συμμαχῆ,
μᾶλλον δὲ λαμπρὰν βραβεύῃ τὴν νίκην, ὁ δὲ τοῦ γένους
15 πολέμιος κάτω κεῖται καὶ ἀδυνατῆ, ἐγὼ δὲ μόνον οὐκ ἐπα-
γωνίζομαι κατ' αὐτοῦ κειμένου, ἀλλὰ καὶ παθοποιοῖς ῥα-
στώναις ὅλον ἑαυτὸν ἀνατίθῃμι φέρων, τὰς τε πρὸς Θεὸν
συνθήκας τῆ παραβάσει λύων καὶ τὸ κατ' ἐμοῦ κράτος
ἐκὼν ἐγχειρίζων τῷ ἐχθρῷ, ποία μοι λοιπὴ τῆς ἀπολογίας
20 ὑπολείπεται καταφυγῆ, τίς δὲ τοῦ μὴ τὰ ἀνήκεστα καὶ χα-

6.
ΟΜΙΛΙΑ ΕΚΤΗ

ΠΟΥ ΕΚΦΩΝΗΘΗΚΕ ΤΗΝ ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΜΒΩΝΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΕΙΡΗΝΗΣ
ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΗΘΟΥΣ
ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ

1. "Όταν λεηλατείται τὸ κράτος τοῦ διαβόλου¹, ὅταν ἀμβλύνεται τὸ κεντρὶ τοῦ θανάτου, ὅταν στήνεται τὸ τροπαιο ἔναντιον τοῦ "Αδῆ, τότε ξαναδιαβάζεται ὁ πίνακας τῶν συμφωνιῶν μας, τότε προσκομίζεται τὸ χειρόγραφο τῆς ὁμολογίας, τότε ἡ δημοσιοποίηση τῶν ὑποσχέσεων γίνεται μὲ τρόπο θριαμβευτικό. Γιατί; Μὲ σκοπὸ, βλέποντας τὸν κοινὸ ἐχθρὸ νικημένο καὶ πεσμένο κάτω καὶ τὸν κοινὸ Κύριο μὲ τὸ πάθος καὶ τὸ θάνατό του νὰ ὑμνολογεῖται νικητῆς καὶ χορηγὸς τῆς νίκης σ' ἐμένα, νὰ κατανοήσομε μὲ σαφήνεια ἐκεῖνα γιὰ τὰ ὁποῖα γίναμε χρεῶστες, καὶ ὅτι καταστήσαμε τὴ ζωὴ μας ἀντίθετη πρὸς τὶς ὑμνολογίες, καὶ ὅτι στερήσαμε τὸν ἑαυτὸ μας ἀπὸ κάθε ἀπολογία ἐμεῖς ποὺ παρεκκλίναμε ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ὑποσχεθήκαμε. Γιατί ὅταν ὁ Χριστὸς κρεμασμένος ἐπάνω στὸ σταυρὸ συμπολεμεῖ μαζί μου, ἢ μᾶλλον μὲ ἐπιβραβεύει μὲ λαμπρὴ νίκη, ἐνῶ ὁ πολέμιος τοῦ ἀνθρώπινου γένους βρίσκεται κάτω πεσμένος χωρὶς δύναμη, καὶ ἐγὼ ὄχι μόνο δὲν τὸν πολεμῶ, ἀν καὶ κείτεται κάτω, ἀλλὰ καὶ ἀφιερώνω ὅλο τὸν ἑαυτὸ μου στὶς παθογόνες ἀμέλειες καὶ τὶς συμφωνίες μὲ τὸν Θεὸ τὶς διαλύω μὲ τὴν παράβαση, καὶ τὴν ἔναντιον μου ὑπερίσχυση τὴν παραδίδω μὲ τὴ θέλησή μου στὸν ἐχθρὸ, ποιὸ ἄλλο καταφύγιο ἀπολογίας μου ἀπομένει καὶ ποιὸς

1. Πρὸβλ. Α' Κορ. 15, 55.

λεπὰ παθεῖν εὐπορηθήσεται μηχανή; Εἰ γὰρ οἱ βασιλικῶν
 προσταγμάτων καταφρονηταί, ἐπειδὴν τὸν λόγον τῶν θε-
 σπισθέντων αὐτοῖς ὑπέχωσιν, ἀπαραίτητον τὴν τιμωρίαν
 εἰσπράττονται, οἱ τοῦ Βασιλέως τῶν βασιλευόντων καὶ Κυ-
 5 ρίου τῶν κυριευόντων καὶ Ποιητοῦ τῶν ἀπάντων οὐ μόνον
 τὰς ἐντολὰς ἀθετοῦντες καὶ παρατρέχοντες, ἀλλὰ καὶ ἄς
 πρὸς αὐτὸν συνθήκας ἔθεντο, ταύτας καταπατοῦντες καὶ
 διαπτύοντες, πῶς οὐ τὴν ἐσχάτην καὶ μηδεμίαν ὑπερβολὴν
 ὑπολείπουσαν οὐκ ἀποτίσουσι δίκην;

10 Εἰπέ γάρ μοι, ὦ ἄνθρωπε, ὁ Χριστὸς ἠρτημένος ξύλῳ
 διὰ σέ σταυροῦται καὶ τὸν τῶν κακουργούντων θάνατον
 ὑπέχει, ἢ χάρις αὐτόθεν καὶ ἢ κατὰ τοῦ πολεμίου παρέχε-
 ται νίκη, ἢ ἐχθρὸς ἐκλείπει («τοῦ γὰρ ἐχθροῦ ἐξέλιπον αἱ
 ῥομφαῖαι εἰς τέλος»), τὸ αὐτεξούσιον ἡμῶν, οἷς διὰ τῆς
 15 παραβάσεως ἐνηρρώσκει, τούτων ἀπηλλάγη, αἱ πρὸς Θεὸν
 πρόκεινται συνθήκαι, καὶ πῶς οὐ πληρωταί γινόμεθα τῆς
 ἐπαγγελίας; πῶς οὐ καταβαλλόμεθα κἂν βραχὺ γοῦν τοῦ
 χρέους, ἀλλὰ καὶ τόκοις βαρυντάλαντοις καὶ καθ' ἐκάστην
 μᾶλλον αὔξομεν τὴν ὀφειλήν, ὑπερήμερον αὐτὸ τὸ σῶμα
 20 καὶ αὐτὴν ἀθλίως παρασκευάσαντες τὴν ψυχὴν; Ἐρ' οὐκ
 ἐξ ἀμελείας, οὐκ ἐκ ῥαθύμου γνώμης καὶ φιλεμπαθοῦς
 προαιρέσεως; Εἰ δὲ ῥαθυμία καὶ ἀμελεία τηλικούτων καὶ
 τοσοῦτων ἀγαθῶν ἀπεμπολεῖν παραγόμεθα πλοῦτον, τὴν
 δεσποτικὴν νίκη, τὴν τοῦ πολεμίου ἦτταν, τὴν παρασχε-
 25 θεῖσαν ἡμῖν χάριν, τὸ αὐτεξούσιον, αὐτὰς τὰς συνθήκας, οἱ
 ταῦτα πάντα παθῶν προδεδωκότες ἀπολαύσει καὶ λόγον
 οὐδένα τῆς τούτων παραφυλακῆς καὶ συντηρήσεως ποιη-
 σάμενοι, ποίαν ἑαυτοῖς συγγνώμης ὑπελίποντο χώραν;
 πῶς οὐ μυρίων κακῶν ἑαυτοῦς ἐπεδείξαντο ἐνόχους; Οὐ
 30 τῆς οἰκείας σωτηρίας οὗτοι ἐχθροί, οὐ τοῦ σταυροῦ πολέ-
 μιοι; Ἐκεῖνος σώζει, ἡμεῖς ἀπόλλυμεν. Οὐ τοῦ πολεμίου

τρόπος θά βρεθεῖ γιὰ νὰ μὴν πάθομε τὰ ἀθεράπευτα καὶ βαριὰ δεινὰ; Γιατί, ἂν οἱ περιφρονητὲς τῶν βασιλικῶν διαταγῶν, ὅταν ἔχουν τὴν εὐθύνη γιὰ ὅσα θεσπίσθηκαν γι' αὐτούς, δέχονται τιμωρία ποὺ δὲν ἀνακαλεῖται, αὐτοὶ ποὺ ἀθετοῦν καὶ παραβαίνουν ὄχι μόνο τὶς ἐντολὲς τοῦ Βασιλιᾶ τῶν βασιλέων καὶ τοῦ Κυρίου τῶν κυρίων² καὶ τοῦ δημιουργοῦ τῶν ὄλων, ἀλλὰ καὶ καταπατώντας καὶ περιφρονώντας τὶς συμφωνίες ποὺ ἔκαναν μαζί του, πῶς δὲν θὰ τιμωρηθοῦν μὲ τὴν ἔσχατη τιμωρία καὶ ποὺ δὲν ὑπολείπεται ἀπὸ καμμιά ἄλλη μεγαλύτερη;

Πές μου δηλαδή, ἄνθρωπέ μου, ὁ Χριστὸς καρφωμένος πάνω στὸ ξύλο σταυρώνεται γιὰ χάρη σου καὶ ὑπομένει τὸ θάνατο τῶν κακούργων, κι ἀπὸ αὐτὸ πηγάζει ἡ χάρη καὶ ἡ νίκη κατὰ τοῦ ἐχθροῦ· ὁ ἐχθρὸς ἐξαφανίζεται (γιατί «καταστράφηκαν ὀριστικά οἱ ρομφαῖες τοῦ ἐχθροῦ»³); τὸ αὐτεξούσιό μας ἀπαλλάχθηκε ἀπὸ τὰ τραύματα τῆς παράβασης, μπροστά μας βρίσκονται οἱ συμφωνίες μὲ τὸν Θεό, καὶ πῶς δὲν ἐκπληρώνομε τὴν ὑπόσχεσή μας; Πῶς δὲν καταβάλλομε ἔστω καὶ μικρὸ μέρος τοῦ χρέους, ἀλλὰ καὶ μὲ τόκους βαρεῖς καὶ κάθε μέρα ἐπαυξάνομε τὴν ὀφειλή μας, καθιστώντας ἐκπρόθεσμο τὸ ἴδιο μας τὸ σῶμα καὶ ἄθλια τὴν ἴδια μας τὴν ψυχὴ; Ἐπειδὴ δὲν τὸ κάνομε ἀπὸ ἀμέλεια, δὲν τὸ κάνομε ἀπὸ ράθυμη γνώμη καὶ προαίρεση ποὺ ἀγαπᾷ τὰ πάθη; Ἐπειδὴ ἀπὸ ραθυμία καὶ ἀδιαφορία φτάνομε νὰ ξεπουλάμε τὸν πλοῦτο τέτοιου εἴδους καὶ τόσο πολλῶν ἀγαθῶν, τὴν δεσποτικὴν νίκη, τὴν ἥττα τοῦ ἐχθροῦ μας, τὴν χάρη ποὺ μᾶς δόθηκε, τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως, τὶς ἴδιες τὶς συμφωνίες μας, αὐτοὶ ποὺ ὅλα αὐτὰ τὰ πρόδωσαν γιὰ τὴν ἀπόλαυση τῶν παθῶν καὶ καμμιά σημασία δὲν ἔδωσαν γιὰ τὴ φύλαξη καὶ τὴν τήρηση ὄλων αὐτῶν, ποῖα συγγνώμη θὰ μπορούσαν νὰ ἐπιτύχουν γιὰ τὸν ἑαυτό τους; Πῶς δὲν παρουσίασαν τὸν ἑαυτό τους ἔνοχο ἀπειρῶν κακῶν; Δὲν εἶναι ἐχθροὶ τῆς ἴδιας τῆς σωτηρίας τους, δὲν εἶναι ἐχθροὶ τοῦ σταυροῦ; Ἐκεῖνος μᾶς σώζει, ἐμεῖς καταστρέφομε τὸν ἑαυτό μας. Δὲν γινόμαστε ὑπέρμαχοι τοῦ ἐχθροῦ; Γιατί μὲ ὅσα

2. Α' Τιμ. 6, 15.

3. Ψαλμ. 9, 7.

ὑπέρομαχοι; οἷς γάρ, δι' ὧν ἐκεῖνος καθ' ἡμῶν ἰσχύει, πρῶτομεν, τούτοις αὐτῶ συμμαχεῖν καί, τὸ χαλεπώτερον, καθ' ἡμῶν αὐτῶν ἐλεγχόμεθα. Οὐ τῆς ἐλευθερίας κατήγοροι; ἄχρηστον γάρ αὐτήν, δι' ὧν ἔτι ταῖς ἡδοναῖς ὑπηρετούμεθα, παρεστήσαμεν. Οὐ πρὸς τὴν χάριν ἀγνώμονες, οὐ πρὸς τὴν εὐεργεσίαν ἀχάριστοι; Οἱ γάρ, τῆς χάριτος καὶ τῆς εὐεργεσίας τάναντία βιοτεύοντες, πολλὴν καὶ τῆς χάριτος καὶ τῆς εὐεργεσίας τὴν ὕβριν καὶ τὴν βλασφημίαν κατασκευάζουσιν;

10 β'. Ἄλλ' αἰδεσθῶμεν τὸν ὑπὲρ ἡμῶν σταυρωθέντα. Δυσωπηθῶμεν τὴν λόγχην, τοὺς ἥλους, ὧ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας, τὰς φραγγελώσεις, τὰς κολαφίσεις, τὰ ῥαπίσματα, τὰ ἐμπτύσματα, τὸν στέφανον τὸν ἀκάνθινον, ᾧ δι' ἡμᾶς ἐκὼν ὁ πάντων Δεσπότης ἔπαθεν, ἵνα, τῶν παθῶν
15 ἡμεῖς καὶ τῆς ἀμαρτίας κρείττους γενόμενοι, τῆς ἐν παραδείσῳ κληρουχίας ἀξίως πολιτευσώμεθα. Δυσωπηθῶμεν ἡμῶν αὐτῶν τὰς συνθήκας, ἃς ἐνώπιον ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων Θεῷ συνεθέμεθα. Οἱ τὰς πρὸς ἀλλήλους παραβαίνοντες ὁμολογίας οὐκ ἀτιμώρητοι μένουσι τοῖς νόμοις,
20 οἱ δὲ τὰς πρὸς Θεὸν ἠθετηκότες συνθήκας ἠλίκην τιμωρίαν εἰσπραχθησόμεθα;

Ἄλλ' ἀνανήψωμεν, ἀγαπητοί, γρηγορήσωμεν καὶ ὁψέγοῦν κὰν ἡμῶν γενώμεθα· διὰ τοῦτο γάρ καὶ τὸ γραμματεῖον ἡμῖν τῶν συνθηκῶν ὑπαναγινώσκειται σήμερον, ἵνα,
25 ταῦτα πάντα συλλογισάμενοι, τοῦ Χριστοῦ τὰ πάθη, τὰς ἡμῶν ὁμολογίας, τὰς κατὰ τὸν βίον πράξεις, καὶ ταῦτα καλῶς τοῖς λογισμοῖς ἐντυπώσαντες, διαναστῶμεν μὲν τῶν ἐφ' οἷς ὀλιγοροῦντες καθεύδομεν, φύγωμεν δὲ τοὺς τῆς ἀπάτης καὶ τῆς πλάνης βρόχους, τὴν ἀπλανεστάτην δὲ τῶν
30 πατέρων ἰχνηλατήσωμεν τρίβον, ἔνθα δάκνων πτέρναν οὐκ ἐγκάθηται ὄφιοις. Καὶ τὴν γε διδασκαλίαν τοῦ Πνεύματος ἐγκάρδιον ποιησάμενοι καὶ ταύτην καλῶς τῇ συνεχεῖ μελέτῃ

πράττομε, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐκεῖνος ἀντλεῖ τὴ δύναμή του, μὲ αὐτὰ γινόμεσθε σύμμαχοί του, καί, τὸ χειρότερο, ἀποδεικνυόμεσθε ἔχθροὶ τοῦ ἑαυτοῦ μας. Δὲν γινόμεσθε κατήγοροι τῆς ἐλευθερίας; Γιατὶ τὴν καταστήσαμε ἄχρηστη μὲ τὶς ὑπηρεσίες μας ποὺ προσφέρουμε ἀκόμα στὶς ἡδονές. Δὲν εἴμασθε ἀγνώμονες πρὸς τὴ χάρη ποὺ μᾶς δόθηκε, δὲν εἴμασθε ἀχάριστοι πρὸς τὴν εὐεργεσία του; Γιατὶ αὐτοὶ ποὺ ζοῦν ἀντίθετα πρὸς τὴ χάρη καὶ στὴν εὐεργεσία ἐκτοξεύουν πολλὴ ὕβρη καὶ βλασφημία κατὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς εὐεργεσίας.

2. " Ἄς σεβασθοῦμε ὅμως αὐτὸν ποὺ σταυρώθηκε γιὰ μᾶς. " Ἄς νοιώσομε ντροπὴ γιὰ τὴ λόγχη, γιὰ τὰ καρφιά, ὡ ἀνοχὴ καὶ μακροθυμία! γιὰ τὸ φραγγέλιο, γιὰ τοὺς κολαφισμοὺς, γιὰ τὰ ραπίσματα, γιὰ τὰ φτυσίματα, γιὰ τὸ ἀγκάνθινο στεφάνι, γιὰ ὅσα ὑπέφερε γιὰ μᾶς ἐκούσια ὁ Δεσπότης ὅλων, ὥστε, ἀφοῦ νικήσομε τὰ πάθη καὶ τὴν ἁμαρτία, νὰ γίνομε ἀντάξιοι πολῖτες τῆς κληρονομίας στὸν παράδεισο. " Ἄς νοιώσομε ντροπὴ γιὰ τὶς ἴδιες τὶς δικές μας συμφωνίες ποὺ κάναμε ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀνθρώπων. " Ὅσοι παραβαίνουν τὶς μεταξύ τους συμφωνίες δὲν μένουν ἀτιμώρητοι ἀπὸ τοὺς νόμους, καὶ ἡμεῖς ποὺ ἀθετήσαμε τὶς συμφωνίες μὲ τὸν Θεὸ πόσο μεγάλη τιμωρία θὰ πρέπει νὰ εἰσπράξομε;

Ἄλλὰ ἅς ἀνανήψομε, ἀγαπητοί μου, ἅς θέσομε τὸν ἑαυτό μας σὲ ἐπαγρύπνηση καὶ ἔστω κι ἄργα ἅς συνέλθομε. Γιατὶ γι' αὐτὸ καὶ τὸ συμφωνητικὸ τῶν ὑποσχέσεών μας ξαναδιαβάζεται σήμερα, ὥστε, ἀναλογιζόμενοι ὅλα αὐτὰ, τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ, τὶς ὑποσχέσεις μας, τὶς πράξεις τῆς ζωῆς μας, καὶ ἐντυπώνοντας αὐτὰ καλὰ μέσα στὴ σκέψη μας, ἅς ξυπνήσομε ἀπὸ τὸν ὕπνο ἐξαιτίας τοῦ ὁποίου ἀμελοῦμε γι' αὐτὰ, καὶ ἅς ἀποφύγομε τὰ βρόχια τῆς ἀπάτης καὶ τῆς πλάνης, καὶ ἅς βαδίσομε στὸν ἀπλανέστατο δρόμο τῶν πατέρων μας, ὅπου δὲν ἐνεδρεύει τὸ φίδι ποὺ δαγκώνει τὴ φτέρνα⁴. Κι ἀφοῦ ἀσφαλίσομε στὴν καρδιά μας τὴ διδασκαλία τοῦ Πνεύματος καὶ τὴν περιθάλλομε καλὰ μὲ τὴν

4. Πρὸβλ. Γέν. 49, 17.

περιθάλψαντες καὶ ἀπὸ τῆς ἐν τῇ μελέτῃ σχολῆς τὴν ἐν τῷ
 πρᾶττειν ὁρμὴν ἀκώλυτον ἐργασάμενοι, πολύχουν τῆς σω-
 τηρίας ἑαυτοῖς τὸν καρπὸν γεωργήσωμεν. Μηδὲ τοῖς πετ-
 ρώδεσι καὶ λιθοκαρδίοις ἑαυτοὺς ἀπεικάσωμεν, οἱ σὺν
 5 χαρᾶ τοῦ λόγου τὸν σπῶρον δεχόμενοι, οὐτ' εἰς ῥίζαν τὸ
 καταβληθὲν ἐμβαθύνουσι, καὶ αὐτίκα, μικρᾶς ἐμπεισοῦσης
 θλίψεως, αὐτῷ συναποξηραίνονται τῷ βλαστήματι, ὀλιγο-
 χρόνιον τὴν σωτηρίαν ἀνθήσαντες. Μῆδ' ὡς ἐκ παρόδου
 τὴν κατήχησιν τῶν λογίων ὑποδεξώμεθα, ἵνα μὴ τὸν σα-
 10 τανᾶν ἐφ' ἑαυτοὺς ἀναστήσαντες, ληστήν καὶ κλέπτην τοῦ
 καταβληθέντος καλοῦ σπέρματος ἀπεργασώμεθα καὶ πνευ-
 ματικῆς ἐνδεία τροφῆς τὴν ζωὴν ἀθλίως λιμώττοντες κα-
 ταστρέψωμεν, ἵνα μὴ καὶ περὶ ἡμῶν ὁ Κύριος φήσῃ, «Οὐ-
 τοί εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδόν, ὅπου σπεῖρεται ὁ λόγος, καί,
 15 ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ σατανᾶς καὶ αἶρει τὸν
 λόγον, τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν».

γ'. Μὴ οὕτως ἡμεῖς ἑαυτοὺς διαθῶμεν, ἀγαπητοί, μηδ'
 ἀκανθοφόρον χώραν τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν ἐπιδείξωμεν, ταῖς
 βιοτικαῖς μερίμναις ἐντρέφοντες τὰ ζιζάνια, καὶ ταῖς τῆς
 20 σαρκὸς ἐπιθυμίαις ὑλομανοῦντες καὶ συμπνιγόμενοι, ἀλλὰ
 καθαρὰν αὐτὴν τῶν παθοποιῶν ἡδονῶν παραστήσαντες
 καὶ τοῖς δάκρυσιν προκαταρδεύσαντες καὶ πόνα ἐργασάμε-
 νοι, οὕτω τε τὸ τοῦ λόγου σπῆρμα ταῖς καρδίαις ἐναντακι-
 σάμενοι καρποφορήσωμεν, εἰ δυνατόν, μετὰ τῶν ἀρίστων
 25 γεωργῶν ἐν ἑκατόν· εἰ δὲ μὴ μέχρι τῶν ἑκατὸν ἐκτεινόμεθα,
 ἐν ἐξήκοντα καρποφορήσωμεν· εἰ δ' οὐδὲ μέχρι τοῦ μέτρου
 τούτου τὸ γεώργιον εὐθηνήσαμεν, εἰς τριάκοντα καρποφο-
 ρήσωμεν. Πάντως δὲ καρποφορήσωμεν, ἵνα μὴ, ὡς ἡ
 ἄκαρπος ἐκείνη συκῆ, τὴν ἀρὰν ἐπισπασώμεθα καὶ τὴν
 30 ἐκτομὴν ὑπὸ κριτῆ δικαίῳ καὶ οὐ μηδεὶς ἀντιφθέγγεται τῇ
 ψήφῳ καταδικασθῶμεν· οὐδὲ γὰρ ἡ συκῆ μόνη ἄκαρπος

5. Πρὸβλ. Λουκᾶ 8, 4-14. Μάρκ. 4, 8.

6. Μάρκ. 4, 15.

ἀδιάκοπη μελέτη καὶ ἀπὸ τὴν ἀσχολία μας μὲ τὴ μελέτη ἀφοῦ καταστήσομε ἐλεύθερη τὴν ὀρμὴ τῆς πράξης, ἃς καλλιεργήσομε πλούσιο γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας τὸν καρπὸ τῆς σωτηρίας. Οὔτε νὰ καταστήσομε τοὺς ἑαυτοὺς μας ὅμοιους μὲ τοὺς πετρώδεις καὶ λιθώδεις στὴν καρδιά, οἱ ὁποῖοι, ἐνῶ δέχονται μὲ χαρὰ τὸ σπῶρο τοῦ λόγου, δὲν ἀφήνουν νὰ ριζώσῃ βαθιὰ τὸ φυτὸ καὶ ἀμέσως καὶ μικρὴ ἀκόμη λύπη ἂν προκύψει, ἀποξηραίνονται μαζί μὲ τὸ ἴδιο τὸ φυτὸ, θγάζοντας γιὰ λίγο διάστημα τὸ ἄνθος τῆς σωτηρίας⁵. Οὔτε νὰ δεχθοῦμε σὰν δεύτερης σημασίας πρᾶγμα τὴν κατήχηση τῆς Γραφῆς, γιὰ νὰ μὴ κάνομε τὸν Σατανᾶ, ἔξεγείροντάς τον ἐναντίον μας, ληστή καὶ κλέφτη τοῦ καλοῦ σπῶρου ποὺ σπάρθηκε, καὶ ἔτσι, καταντώντας σὲ πείνα ἀπὸ ἔλλειψη πνευματικῆς τροφῆς, καταστρέψομε ἄθλια τὴ ζωὴ μας, γιὰ νὰ μὴν πεῖ καὶ γιὰ μᾶς ὁ Κύριος· «Αὐτοὶ εἶναι σὰν τοὺς σπῶρους ἐκείνους ποὺ ἔπασαν δίπλα στὸ δρόμο ὅπου σπείρεται ὁ λόγος καὶ ὅταν τὸν ἀκούσουν, ἔρχεται ἀμέσως ὁ Σατανᾶς καὶ ἀφαιρεῖ τὸν λόγο ποὺ εἶναι σπαρμένος μέσα στὶς καρδιές τους»⁶.

3. Ἄς μὴν κάνομε ἐμεῖς τέτοιους τοὺς ἑαυτοὺς μας, οὔτε νὰ δείξομε τὴν ψυχὴ μας χωράφι γεμᾶτο ἀγκάθια, τρέφοντας τὰ ζιζάνια μὲ τὶς βιοτικές μέριμνες, καὶ θρασομανώντας ἀπὸ τὶς σαρκικὲς ἐπιθυμίες καὶ πνιγμένοι σ' αὐτές, ἀλλὰ παρουσιάζοντας αὐτὴν καθαρὴ ἀπὸ τὶς παθογόνες ἡδονές καὶ ποτίζοντάς τὴν ἀπὸ πρὶν μὲ τὰ δάκρυα καὶ παχαίνοντάς τὴν, ἔτσι, ἀφοῦ ρίξομε τὸ σπέρμα τοῦ λόγου στὰ αὐλάκια τῆς καρδιᾶς μας, νὰ καρποφορήσομε, ἂν εἶναι δυνατὸ, μαζί μὲ τοὺς ἄριστους γεωργοὺς ἑκατονταπλάσιο καρπὸ⁷. Κι ἂν δὲν φτάσομε στὸ ἑκατονταπλάσιο, ἃς καρποφορήσομε ἑξηκονταπλάσιο· κι ἂν δὲν κάναμε τὸ χωράφι ν' ἀποδώσῃ οὔτε σ' αὐτὸ τὸ μέτρο, ἃς καρποφορήσομε τριακονταπλάσιο. Ὅπως δὲ ἡ ἀκαρπὴ ἐκείνη συκιᾶ⁸, τὴν κατὰρα καὶ καταδικασθοῦμε στὴν ἐκκοπὴ ἀπὸ τὸν δίκαιο κριτὴ, τοῦ ὁποῖου τὴν ἀπόφαση δὲν ἀντιλέγει κανένας. Γιατὶ οὔτε ἡ συκιὰ μόνη

7. Μάρκ. 4, 8.

8. Ματθ. 21, 19

μείνασα, τῶν Ἰουδαίων ἡ ἄγονος καὶ τραχεῖα συναγωγή καὶ ἦς ὁ καρπὸς εἰς τὴν τῶν φύλλων μόνην κατέληγε βλάστην, οὐκ αὐτὴ μόνη ξηραίνεται καὶ ῥίζοτομεῖται, ἀλλ' εἰ καὶ τις τὴν χάριν ῥίζαν ἔχειν κατηξιώθη, καθάπερ ἡμεῖς 5 ἅπαντες, μὴ τὸν κλάδον δὲ τῆς ῥίζης δείκνυσιν ἄξιον, μηδὲ τὸν καρπὸν προβάλλεται κατάλληλον τοῦ βλαστήματος, καὶ οὗτος παραπλησία τῇ ποιῆ καὶ τομῇ καθυποβάλλεται. «Πᾶν γὰρ δένδρον», ὁ τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων ἔφη φυτουργός, «μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται».

Φοβηθῶμεν τὴν ἀπειλήν, φύγωμεν τὴν τιμωρίαν· ἐννοήσωμεν τίς ἐστὶν ὁ ταύτην ἀποθεσπίσας τὴν ψῆφον· οὐκ ἄνθρωπος γάρ, οὐκ ἄγγελος, οὐκ ἄλλος τις τῶν μετὰ ταύτην τὴν πρώτην φύσιν τῇ τῶν ἀσωμάτων συνεξεταζόμενος. ἀλλ' 15 αὐτὸς ὁ πάντων Δεσπότης, αὐτὸς ὁ κριτής, ὁ κριναὶ μέλλον σύμπασαν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ. Οὐδεὶς ἰσχύει ψῆφον κριτοῦ ἀκυρῶσαι· οὐκ ἔστι πρὸς ἕτερον καταφυγή, δι' οὗ τις εὐρήσει τούτων τὴν ἀποφυγήν· οὐχ ἰκεσία ἐκεῖθεν, οὐ συγγνώμης· ἐξαίτησις, οὐκ ἐλέου τρόπος, οὐ δακρύων 20 ὄφελος, οὐ στεναγμῶν· πάντα γὰρ ἐλάττω τῆς τοῦ κριτοῦ ἀποφάσεως. Φιλάνθρωπος μὲν γάρ, ἀλλὰ δίκαιος· ἐλεήμων, ἀλλ' ὄριον τίθησι καὶ οὐ παρέρχεται· μακρόθυμος, ἀλλ' ἐπειδὴν ἀμετανοήτως ἔχωμεν, μετὰ πολλῆς τῆς ἀποτομίας ἀποφαίνεται. «Πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται».

δ'. Καρποφορήσωμεν Θεῷ, ἵνα μὴ σὺν αὐταῖς ἐκτμηθῶμεν ῥίζαις, πᾶσαν ἐλπίδα ζωῆς καὶ σωτηρίας ἀθλίως ἐναπομαραινόμενοι, ἵνα μὴ τὸν θίον εἰς πυρὸς ἀσδέστου καταστρέψωμεν δαπάνην. Καρποφορήσωμεν δικαιοσύνην, τὴν κάλλιστα τὰ ἀνθρώπινα συναρμόζουσαν καὶ συμβιδιάζουσαν, ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖσθαι βουλόμεθα τοῖς πλη-

πού ἔμεινε ἄκαρπη, ἢ ἄκαρπη καὶ τραχειὰ συναγωγή τῶν Ἰουδαίων καὶ τῆς ὁποίας ὁ καρπός της κατέληγε μόνο στή βλάστηση τῶν φύλλων, ξηραίνεται αὐτή μόνο καὶ κόβεται ἀπὸ τὴ ρίζα, ἀλλὰ καὶ ἂν κάποιος ἀξιώθηκε νὰ ἔχει ρίζα τὴ χάρη, ὅπως ὅλοι ἔμεῖς, δὲν δείχνει ὅμως τὸ κλαδὶ ἀντάξιο τῆς ρίζας, οὔτε τὸν καρπὸ παρουσιάζει κατάλληλο τοῦ βλαστοῦ, καὶ αὐτὸς ὑποβάλλεται σὲ παραπλήσια ποινὴ καὶ ἀποκοπή. Γιατὶ εἶπε ὁ φυτουργὸς ὅλων τῶν ἀγαθῶν· «Κάθε δένδρο πού δὲν δίνει καρπὸ καλὸ κόβεται καὶ ρίχνεται στή φωτιά»⁹.

Ἄς φοβηθοῦμε τὴν ἀπειλή, ἅς ἀποφύγομε τὴν τιμωρία· ἅς κατανοήσομε ποιὸς εἶναι αὐτὸς πού θέσπισε αὐτὴν τὴν ἀπόφαση. Γιατὶ δὲν εἶναι ἄνθρωπος, οὔτε ἄγγελος, οὔτε κάποιος ἄλλος πού ἀμιλλᾶται μετὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν πρώτη φύση τὴν τάξη τῶν ἄσωμάτων, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος τῶν ὅλων, ὁ ἴδιος ὁ κριτὴς ποῦ πρόκειται νὰ κρίνει ὅλη τὴν οἰκουμένη μὲ δικαιοσύνη. Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ ἀκυρώσει τὴν ἀπόφαση τοῦ δικαστῆ· δὲν ὑπάρχει καταφυγὴ σὲ ἄλλον, μέσω τοῦ ὁποίου θὰ μπορέσει νὰ τ' ἀποφύγει αὐτὰ. Δὲν ὑπάρχει ἀπὸ ἐκεῖ ἰκεσία, οὔτε δυνατότητα νὰ ζητήσῃ κανεὶς συγγνώμη, οὔτε κάποιος τρόπος νὰ κερδίσει τὴν εὐσπλαγχνία, οὔτε ὠφέλεια ἀπὸ δάκρυα, οὔτε ἀπὸ στεναγμούς· γιατί ὅλα εἶναι κατώτερα τῆς ἀπόφασης τοῦ κριτῆ. Εἶναι βέβαια φιλόανθρωπος, ἀλλὰ καὶ δίκαιος· εὐσπλαχνος, ἀλλὰ θέτει ὄριο καὶ δὲν τὸ ὑπερβαίνει¹⁰. εἶναι μακροθυμος, ἀλλὰ ὅταν παραμένομε ἀμετανόητοι, θγάζει τὴν ἀπόφασή του μὲ πολλὴ αὐστηρότητα. Γιατὶ «Κάθε δένδρο πού δὲν δίνει καλὸ καρπὸ, κόβεται καὶ ρίχνεται στή φωτιά»¹¹.

4. Ἄς καρποφορήσομε γιὰ τὸν Θεό¹², γιὰ νὰ μὴν ἀποκοποῦμε μαζὶ μὲ τὶς ἴδιες τὶς ρίζες καὶ δοῦμε νὰ ἀπομαραίνεται ἄθλια κάθε ἐλπίδα ζωῆς καὶ σωτηρίας, γιὰ νὰ μὴν τελειώσομε τὴ ζωὴ μας καθιστώντας τὴν τροφὴ τῆς ἄσβεστης φωτιᾶς. Ἄς καρποφορήσομε δικαιοσύνη, ποῦ διευθετεῖ ἄριστα τὰ ἀνθρώπινα πράγματα καὶ συμβιδιάζει, χρησιμοποιώντας γιὰ τὸν πλησίον

11. Ματθ. 7, 19.

12. Ρωμ. 7, 4.

σίον ἐπιμετροῦντες· ὡς πάντων εἶη τῶν ἁμαρτημάτων χείριστον ἢ ἀδικία καὶ ῥαδίως, ὅτι φαῦλον καὶ τοῦ πονηροῦ γέννημα, πᾶσιν ἀνθρώποις, τοῖς γε σωφρονοῦσι, συνορῶμενον· ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὐκ ἐθέλει παθεῖν, οἶδε πάντως ὡς
5 οὐδὲ τῷ πέλας προσῆκε τοῦτο ποιῆσαι. Ἀλγεῖς, ἐπειδὴν τις ἀφέληται σου τὸν ἀγρὸν ἢ τὸ γεώργιον ἢ τὸ ἱμάτιον ἢ τὸ ὑπόζυγιον; Μηδὲ σύ τι τῶν τοιούτων περὶ τὸν πλησίον πλημμελήσης

Ἔχεις νόμον ἄγραφον, παντὸς γραπτοῦ ἐναργέστερόν
10 τε καὶ σαφέστερον, τὴν σὴν ἐπὶ τοῖς ὁμοίοις παθήμασι γνώμην καὶ διάθεσιν, ἣν ἵκα ταῦτα πάσχειν ὑφ' ἐτέρων παραχωρηθήσῃ. Τῷ αὐτῷ κανόνι κέχρησο ἐπὶ σεαυτῷ καὶ τῷ πλησίον· ὁ σὲ λυπεῖ καὶ βλάπτει καὶ ἀνιά, τοῦτ' αὐτὸ νόμιζε λυπηρὸν εἶναι καὶ ἀνιαρὸν καὶ ἀσύμφορον τῷ πλη-
15 σίον. Ἀπλοῦς ὁ λόγος, κοινὸς ὁ νόμος Ἕλλησι, βαρβάροις, εἰ θούλει δέ, καὶ πιστοῖς καὶ ἀπίστοις. Πολλὰ τῶν ἀπίστων ἐθνῶν τούτῳ τῷ ἐμφύτῳ πολιτεύεται νόμῳ· πολλοὶ τῶν βαρβάρων, βάρβαροι μὲν ὄντες τὰ ἄλλα, τὸν δὲ φυσικὸν τοῦτον ἀσφαλῶς φυλάττουσι νόμον, ἐν τῷ μὴ κακῶς ἐτέρους ποιεῖν
20 μηδ' αὐτοὶ κακῶς ὑπ' ἐκείνων πάσχειν ἀσφαλισάμενοι. Τί οὖν; ἀπίστοις μὲν καὶ βαρβάροις καὶ χωρὶς ἐγγράφου νόμου τὸ δίκαιον, ἵνα ζῶσι καὶ συνέχωνται, περισπούδαστον, πιστοῖς δὲ καὶ οἷς ὁ Χριστὸς ἐπικέκληται καὶ νόμων ἐγγράφων ἐγκεμένων καὶ ἀπαραιτήτων τιμωριῶν ὠρισμένων καὶ
25 οὐρανίων ἀμοιβῶν ἐπηγγελμένων, εἰ μὴ τὸ δίκαιον πρὸς ἀλλήλους καθαρῶς καὶ δεδαιώς φυλάξομεν, πῶς οὐκ αἰσχύνῃ πιστοὺς ὀνομάζεσθαι, ἢ πῶς σου τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ δι' ἡμᾶς, δι' ὧν πράττομεν, οὐ βλασφημηθήσεται ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἀποκρυπτόντων καὶ νικῶντων τῶν ἀπίστων τῇ
30 σφῶν πολιτείᾳ τῶν ὀνομαζομένων πιστῶν τὸ πολίτευμα;

εἰ. Ἀλλὰ μηδεὶς ὑμῶν εἶη, μηδὲ γένοιτο, μήτε βαρβάρων ὠμότερος, μήτε τῶν ἀπίστων ἀθλιώτερος, πάντες δὲ

μας τὸ μέτρο πού θέλομε νὰ χρησιμοποιεῖται σ' ἐμᾶς¹³. γιὰ τὸ χειρότερο ἀπὸ ὅλα τὰ ἁμαρτήματα εἶναι ἡ ἀδικία καὶ εὐκόλα διακρίνουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι πού σωφρονοῦν ὅτι εἶναι φαῦλο καὶ γέννημα τοῦ πονηροῦ. Γιὰ αὐτὸ πού ἓνας ἄνθρωπος δὲν θέλει νὰ πάθει, γνωρίζει ὅπωςδήποτε ὅτι δὲν θὰ ἔπρεπε οὔτε στὸ γείτονά του νὰ τὸ προξενήσει. Ὑποφέρεις ὅταν κάποιος σοῦ πάρει τὸν ἀγρὸ ἢ τὰ σπαρτά σου ἢ τὸ ἔνδυμα ἢ τὸ ζῶο σου; Μὴν κάνεις κι ἐσὺ κάτι παρόμοιο στὸν πλησίον σου.

Ἔχεις νόμο ἀγραφο πιὸ εὐκρινῆ καὶ πιὸ σαφῆ ἀπὸ κάθε γραπτὸ νόμο, τὴ δική σου γιὰ τὰ ὅμοια παθήματα γνώμη καὶ διάθεση, ὅταν σοῦ παραχωρηθεῖ νὰ ὑποστεῖς αὐτὰ τὰ παθήματα ἀπὸ ἄλλους. Χρησιμοποίησε τὸν ἴδιο κανόνα γιὰ σένα καὶ τὸν πλησίον· αὐτὸ πού σοῦ προξενεῖ λύπη καὶ σὲ βλάπτει καὶ σὲ θλίβει, αὐτὸ τὸ ἴδιο νὰ πιστεύεις ὅτι εἶναι λυπηρὸ καὶ ἀνιαρὸ καὶ ἀσύμφορο γιὰ τὸν πλησίον σου. Εἶναι ἀπλὸς ὁ λόγος καὶ κοινὸς ὁ νόμος γιὰ Ἕλληνας καὶ βαρβάρους¹⁴, κι ἂν θέλεις καὶ γιὰ πιστοὺς κι ἄπιστους. Πολλὰ ἄπιστα ἔθνη ζοῦν μ' αὐτὸ τὸν ἐμφυτο νόμο· πολλοὶ ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, ἐνῶ ὡς πρὸς τὰ ἄλλα εἶναι βάρβαροι, φυλάγουν μὲ ἀκρίβεια αὐτὸν τὸ φυσικὸ νόμο, ἐξασφαλίζοντας, μὲ τὸ νὰ μὴν κάνουν κακὸ στοὺς ἄλλους, νὰ μὴν παθαίνουν κακὸ κι αὐτοὶ ἀπὸ ἐκείνους. Τί λοιπόν; Οἱ ἄπιστοι καὶ οἱ βάρβαροι καὶ χωρὶς γραπτὸ νόμο δείχνουν τόσο μεγάλο ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ δίκαιο γιὰ νὰ ζοῦν καὶ νὰ διατηροῦνται, καὶ πῶς δὲν εἶναι ντροπὴ γιὰ μᾶς τοὺς πιστοὺς, πού καλούμαστε μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔχομε νόμους γραπτούς καὶ ὀρισμένους ἀναπόφευκτες τιμωρίες καὶ ὑποσχέσεις γιὰ οὐράνιες ἀμοιβές, ἂν δὲν τηρήσομε καθαρὰ καὶ σταθερὰ τὸ δίκαιο μεταξὺ μας, νὰ ὀνομαζόμαστε πιστοί, ἢ πῶς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ σου δὲν θὰ βλασφημεῖται ἐξαιτίας μας στὰ ἔθνη¹⁵ ἀπὸ ὅσα πράττομε, ὅταν οἱ ἄπιστοι μὲ τὸν τρόπο ζωῆς τους καλύπτουν καὶ νικοῦν τὸ πολίτευμα τῶν λεγόμενων πιστῶν;

5. Ἀλλὰ ἂς μὴν εἶναι κανένας σας, οὔτε νὰ γίνει, οὔτε πιὸ ὠμὸς ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, οὔτε πιὸ ἀθλιὸς ἀπὸ τοὺς ἄπιστους,

13. Πρβλ. Ματθ. 7, 2.

14. Πρβλ. Ρωμ. 1, 14.

15. Ρωμ. 2, 24.

καὶ τῆς πίστεως καὶ τῆς κλήσεως ἀξίας πολιτευσώμεθα, τὴν πρὸς ἀλλήλους ἰσότητα καλῶς καὶ ἀπαραβάτως διασώζοντες, τὴν ἐλεημοσύνην ἑαυτοῖς ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρίσεως εἰς ἔξιλασμὸν τῶν παραπτωμάτων ἠθσαυρίζοντες·
 5 «ἔλεος γὰρ κατακαυχᾶται κρίσεως», καί, «ὁ ἐλεῶν ἐλεηθήσεται», καί, «μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται». Τί ταύτης τῆς πράξεως εὐχερέστερον; τί τούτου τοῦ συναλλάγματος ἐπικερδέστερον; τί δὲ τοῦ κατολιγορῆσαι τῆς πραγματείας ταύτης ἀθλιώτερον; Εἶδες πένητα
 10 ταλαιπωρούμενον, παρείδες βοῶντα τὸν ὁμόφυλον; ἀπέφραξας σεαυτῷ τῆς δεσποτικῆς φιλανθρωπίας τὰς πηγὰς καὶ τοῦ ῥέοντός σοι πλούτου μὴ μεταδοὺς ἐνταῦθα τῷ πενομένῳ, σταλαγμὸν ἄσβεστον ἀνῆψας τῆς ἐπὶ τῇ ἀσπλαγχνία κολάσεως ἐκεῖθεν τὴν φλόγα. Ἄλλ' ὥκτειρας, ἀλλ' ἐλέ-
 15 ους, καθόσον ἡ χεὶρ ἠὺπόρει, μετέδωκας; ἀλλ' ἐλεηθήσῃ καὶ σβέσεις τὸ πῦρ ἐκεῖνο, ὃ τῶν ἄλλων ἐλαττωμάτων ἀνῆψεν ἢ ἄκανθα, ταῖς ἀπὸ τῆς ἐλεημοσύνης ῥανίσι μαραινόμενόν τε καὶ συντηκόμενον. Ἡ μὲν οὖν τοῦ ἐλαίου φύσις τὸ πῦρ ἐνταῦθα τρέφει καὶ ἀνάπτει καὶ φλόγα πολλὴν ἐπι-
 20 χεόμενον ἀπεργάζεται, ἡ δὲ τῆς ἐλεημοσύνης χάρις μαραίνει τὸ πῦρ ἐκεῖνο καί, ὅσον ἂν τις ταύτης ἐπιδαψιλεύσῃται, τοσοῦτον μᾶλλον τοῦτο καὶ συντήκει καὶ σβέννυσι· καὶ ὁ τῆς ἀστέκτου καὶ φοβερᾶς φλογὸς ὑπόδικος ἀνώτερον ἑαυτὸν διὰ τῆς συμπαθείας τῆς δίκης ἴσῃσι. Πιστός ἐστιν
 25 ὁ ταύτης τῆς ὑποθέσεως ἐγγυητής, αὐτὸς ὁ κριτής, αὐτὸς ὁ Δεσπότης, αὐτὸς ἐν τῷ κρίνειν τῆς οἰκείας οὐκ ἐπιλήσεται φωνῆς, αὐτὸς διαπρυσίως βοᾷ, «μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται».

Ἔλκεσιν ὁ πένης ῥέει καὶ γυμνὸς αἰθριάζει καὶ πρὸς
 30 τὰς σὰς, ἄνθρωπε, χεῖρας ἀφορᾷ. Πῶς οὐ δυσωπεῖ σε τὸ πάθος, πῶς οὐκ αἰσχύνῃ τὴν φύσιν, πῶς οὐ κάμπτει σε πρὸς οἶκτον ἢ συμφορὰ; Ἀπόσμηξον ὕδατι τὰ ἔλκη, ἵνα

ἀλλὰ ὅλοι ἄς ζήσομε ὅπως ἀξίζει στήν πίστη καί στήν κλήση μας, διατηρώντας σωστά καί ἀπαράβατα τή μεταξύ μας ἰσότητα, θησαυρίζοντας τήν ἐλεημοσύνη γιά τοὺς ἑαυτοὺς μας τὸν καιρὸ τῆς κρίσης γιά τὴ συγχώρηση τῶν παραπτωμάτων μας, γιατί λέγει, «τὸ ἔλεος θριαμβεῦει ἀπέναντι στήν κρίση»¹⁶, καί, «ὅποιος ἐλεεῖ θὰ ἐλεηθεῖ»¹⁷, καί, «εἶναι μακάριοι ὅσοι ἐλεοῦν, γιατί αὐτοὶ θὰ ἐλεηθοῦν»¹⁸. Τί εἶναι πιὸ εὐκόλο ἀπὸ αὐτὴ τὴν πράξη; τί εἶναι ἐπικερδέστερο ἀπὸ αὐτὴ τὴ συναλλαγή; Καί τί εἶναι πιὸ ἄθλιο ἀπὸ τὸ νὰ δείξει κανεὶς ὀλιγωρία γι' αὐτὸ τὸ σπουδαῖο ἔργο; Εἶδες φτωχὸ νὰ ταλαιπωρεῖται, ἀδιαφόρησες ὅταν καλοῦσε τὸν συνάνθρωπὸ του; ἔκλεισες γιά τὸν ἑαυτὸ σου τίς πηγές τῆς δεσποτικῆς φιλανθρωπίας, καί μὲ τὸ νὰ μὴ δώσεις ἐδῶ στὸν πεινασμένο μὰ στάλα ἀπὸ τὸν πλοῦτο πὺ ρέει σὲ σένα, ἀναψες ἐκεῖ ἄσθηστη τὴ φλόγα τῆς τιμωρίας γιά ἀσπλαχνία. Ἀντίθετα ἔνοιωσες οἶκτο, ἔδωσες τὸ ἔλεός σου, ἀνάλογα μὲ τὸ γέμισμα τοῦ χεριοῦ σου; Τότε θὰ ἐλεηθεῖς καί θὰ σθήσεις ἐκείνη τὴ φωτιά, τὴν ὁποία ἀναψε τὸ ἀγκάθι τῶν ἄλλων ἐλαττωμάτων καί πὺ μαραίνεται καί διαλύεται μὲ τίς σταγόνες τῆς δικαιοσύνης. Ἐδῶ βέβαια τὸ λάδι τρέφει τὴ φωτιά καί τὴν ἀνάβει καί δημιουργεῖ πολλὴ φλόγα ὅταν ριχθεῖ στὴ φωτιά, ἢ χάρη ὅμως τῆς ἐλεημοσύνης μαραίνει τὴ φωτιά ἐκείνη, καί ὅσο πιὸ ἀφθονη ἀπὸ αὐτὴ ρίξει κανεὶς, τόσο περισσότερο αὐτὴ καί διαλύει καί σθῆνει τὴ φωτιά, καί ὁ ὑπόδικος γιά τὴν ἀφόρητη καί φοβερὴ φλόγα νικᾷ τὴν τιμωρία μὲ τὴ συμπάθεια πὺ ἔδειξε. Εἶναι ἀξιόπιστος ὁ ἐγγυτῆς αὐτῆς τῆς ὑπόθεσης, ὁ ἴδιος ὁ κριτῆς, ὁ ἴδιος ὁ Κύριος. Αὐτὸς τὴν ὥρα τῆς κρίσης δὲν θὰ λησμονήσει τὸ λόγο του, αὐτὸς φωνάζει δυνατᾶ καί λέγει· «Μακάριοι εἶναι ὅσοι ἐλεοῦν, γιατί αὐτοὶ θὰ ἐλεηθοῦν»¹⁹.

Ὁ φτωχὸς λειώνει ἀπὸ τίς πληγές καί μένει γυμνὸς στὸ ὕπαιθρο καί κοιτάζει, ἀνθρωπέ μου, στὰ χέρια σου. Πῶς δὲν σὲ συγκινεῖ ὁ πόνος του, πῶς δὲν ντρέπεσαι τὴν ἀνθρώπινη φύση, πῶς ἢ συμφορὰ του δὲν σὲ λυγίζει καί δὲν σὲ ὠθεῖ σὲ οἶκτο;

18. Ματθ. 5, 7.

19. Ὁπ. π.

τῶν τῆς ψυχῆς μωλώπων ἀπαλλαγῆς ἀμφίασον, ἵνα καλὸν
 σεαυτὸν περιδόλαιον, τὴν ἐλεημοσύνην, στολίσης ὑπὸ στέ-
 γην δέξαι, ἵνα προοδοποιὸν εὐρήσης ἐν ταῖς οὐρανίαις
 σκηναῖς, ἐφ' ὅσον ἐνὶ τούτων τῶν σῶν ὁμοδούλων ποιεῖς,
 5 εἰδὼς ὅτι τῷ κοινῷ Δεσπότη ποιεῖς. Μεταδῶμεν αὐτῷ βρα-
 χέα, ὧν κατεπλουτίσθημεν παρ' αὐτοῦ, προσάξωμεν αὐτῷ
 διὰ τῶν πενήτων, ὧν αὐτὸς ἡμῖν ὑπάρχει χορηγός. Μηδ'
 ἄλλου Λαζάρου δεηθῶμεν ἡμᾶς σωφρονίζοντος, ὅτε πολ-
 λὴν μὲν καὶ ἄρρητον ὁ σωφρονισμὸς τὴν ἀλγηδόνα καὶ
 10 μεταμέλειαν παρέχει, ὄνησιν δὲ καὶ σωτηρίαν οὐδεμίαν
 ἐμποιεῖ. Ἐκεῖνος ἡμῖν ὁ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις τῷ κατὰ τὸν
 πλούσιον ὑποδείγματι, οὗ τῷ πυλῶνι παρέρριπτο, ἐξαρκεί-
 τω εἰς σωφρονισμόν. Ἐκεῖνος ὁ ταλαίπωρος πλούσιος καὶ
 πενήτων πάντων ἀθλιώτερος τῆς ἡμετέρας μνήμης μὴ ἀπα-
 15 λειφέσθω, μέσον τῆς φλογὸς ἰστάμενος καὶ τηκόμενος καὶ
 δαπανώμενος καὶ τὸν Λάζαρον ἐπιβοώμενος, καί, ὡς ἀπὸ
 πηγῆς, τοῦ δακτύλου τοῦ πένητος, ὃν ἐμυσάττετο, ῥανίδα
 ζητῶν περιλιχηθήσασθαι εἰς ἀναψυχὴν τοῦ φλογίζοντος.
 Ἐκείνου παρευθὺ καὶ τοῦ Λαζάρου μνήσθητι, ὅταν ἴδης
 20 πένητα καὶ μνησθεῖς μίσησον τὴν μίμησιν, ἵνα φύγῃς τὴν
 κόλασιν. Ἄλλ' ἐναγκάλισαι, ἀλλ' ἀμφίασον, ἀλλὰ διάθρε-
 ψον, ἵνα τῆς μακαρίας ἐκείνης ἀκούσης φωνῆς, «δεῦτε, οἱ
 εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμα-
 σμένην ὑμῖν βασιλείαν».

25 ζ. Οὕτω ταῖς ἐλεημοσύναις ἑαυτοὺς καταρδεύοντες
 καὶ ταῖς εἰς τοὺς πενομένους συμπαθείας καλῶς ἡμῖν ἀρό-
 σαντες τὰ νεώματα, καρποφορήσωμεν τὸ τῶν ἀρετῶν κε-
 φάλαιον, τὴν ἀγάπην, δι' ἧς καὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν τὸ εἰρη-
 ναῖον καὶ ἀστασίαστον περιγίνεται καὶ ἡ πρὸς Θεὸν εὐσέ-
 30 βεια καὶ πίστις χαρακτηρίζεται. «Ἐν τούτῳ γὰρ γνώσονται»,
 φησὶν ὁ Κύριος, «ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἔστε, ἐὰν ἀγαπᾶτε
 ἀλλήλους». Καὶ ὁ τῆς εἰρήνης φίλος καὶ μαθητῆς ἐπιστή-

20. Πρβλ. Ματθ. 25, 40

21. Πρβλ. Λουκᾶ 16, 19-25.

22. Ματθ. 25, 34.

Πλύνε με νερό τις πληγές, για ν' απαλλαγείς από τούς μώλωπες τῆς ψυχῆς. Ντύσε τον, για νὰ στολίσεις τὸν ἑαυτὸ σου με ὠραῖο ἔνδυμα, τὴν ἐλεημοσύνη. Δέξου τον στὸ σπίτι σου, για νὰ βρεῖς ὁδηγὸ πὺ θὰ σὲ ὀδηγήσει στὶς οὐράνιες σκηνές, ἐφόσον φέρεσαι ἔτσι σ' ἕναν ἀπὸ τούς ὁμοδόουλους σου, γνωρίζοντας ὅτι τὸ κάνεις στὸν κοινὸ Κύριο²⁰. " Ἄς μεταδώσομε λίγα ἀπὸ τὰ πλούτη πὺ λάβαμε ἀπὸ αὐτόν, ἄς τοῦ προσφέρομε μέσω τῶν φτωχῶν ἀπὸ αὐτὰ πὺ ἐκεῖνος μᾶς χορήγησε. Οὔτε νὰ χρειασθοῦμε ἄλλον Λάζαρο για νὰ μᾶς σωφρονίσει, ὅταν ὁ σωφρονισμὸς θὰ προκαλεῖ μεγάλο καὶ ἀνείπωτο πόνο καὶ μεταμέλεια, δὲν θὰ προσφέρει ὅμως καμμιά ὠφέλεια καὶ σωτηρία. " Ἄς μᾶς εἶναι ἀρκετὸς πρὸς σωφρονισμὸ μᾶς ἐκεῖνος τοῦ παραδείγματος τοῦ Εὐαγγελίου πὺ ἦταν ριγμένος στὴν αὐλόπορτα τοῦ πλουσίου. Ἐκεῖνος ὁ ταλαίπωρος πλούσιος καὶ πὺ ἀξιολύπητος ἀπὸ ὅλους τούς φτωχοὺς ἄς μὴ σβῆνει ἀπὸ τὴ μνήμη μᾶς, πὺ στέκεται στὸ μέσο τῆς φλόγας καὶ λειώνει καὶ ἀφανίζεται, καὶ πὺ φωνάζει στὸν Λάζαρο καὶ σὰν ἀπὸ πηγὴ ἀπὸ τὸ δάχτυλο τοῦ φτωχοῦ πὺ σιχαινόταν ζητᾶ μιὰ σταγὸνα νὰ γλείψει για νὰ δροσισθεῖ μέσα στὴ φλόγα του. Φέρε ἀμέσως στὸ νοῦ σου ἐκεῖνον καὶ τὸν Λάζαρο, ὅταν δεῖς φτωχό, καὶ ὅταν τούς θυμηθεῖς, μίσησε τὴ μίμηση για ν' ἀποφύγεις τὴν κόλαση²¹. " Ἀνοιξε τὴν ἀγκαλιά σου, ἔνδυσέ τον, δῶσε του τροφή, για ν' ἀκούσεις ἐκείνη τὴ μακάρια φωνή· «Ἐλᾶτε οἱ εὐλογημένοι ἀπὸ τὸν Πατέρα μου, κληρονομηστε τὴ βασιλεία πὺ ἔχει ἑτοιμασθεῖ για σᾶς»²².

6. Ἐτσι καταρδεύοντας τούς ἑαυτοὺς τους με τις ἐλεημοσύνες καὶ ἀφοῦ με τις ἐκδηλώσεις συμπόνιας πρὸς τούς φτωχοὺς, ὀργώσομε καλὰ τούς χέρσους ἀγροὺς τῶν ψυχῶν μᾶς²³, ἄς καρποφορήσομε τὴν κορυφαία τῶν ἀρετῶν, τὴν ἀγάπη, με τὴν ὀποία κερδίζεται ἡ εἰρηνικὴ καὶ ἀστασίαστη ζωὴ καὶ χαρακτηρίζεται ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ πίστη πρὸς τὸν Θεό. Γιατί λέγει ὁ Κύριος· «Μὲ αὐτὸ θὰ καταλάβουν ὅτι εἶστε δικοί μου μαθητές, ἂν ἀγαπᾶτε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο»²⁴. Καὶ ὁ φίλος τῆς εἰρήνης καὶ ἐπιστή-

23. Πρὸβλ. Ἱερ. 4, 3.

24. Ἱω. 13, 35.

θιος, ὡν ἐκεῖθεν ἤντησεν ἡμῖν τὰ ρεῖθρα τοῦ λόγου πηγάζων, εἰάν τις εἴπῃ, ὅτι ἀγαπῶ τὸν Θεόν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶ, ψεύστης ἐστίν· ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ὃν ἐώρακε, τὸν Θεόν, ὃν οὐχ ἐώρακε, πῶς δύναται
 5 ἀγαπήσῃ; Μονονουχὶ λέγων, ἄνθρωπε, μεθ' οὗ πόλιν τὴν αὐτὴν οἰκεῖς, ὅς σοι τὸν αὐτὸν ἀέρα σπᾶ καὶ τὸν αὐτὸν στέργει τῆς διαίτης τρόπον καὶ τὴν αὐτὴν ἴσως πολιτείαν ἀσπάξεται καὶ τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα φέρει καὶ τοῦ αὐτοῦ κεκοινώνηκεν αἵματος, καὶ ᾧ συνεδέθης ἀρρήκτω δεσμῶ
 10 τῆς φύσεως, τοῦτον σεαυτοῦ διχάζων καὶ μισῶν, τὸν Θεόν, ὃν οὐτε ὄραν ἐστὶν αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ ὃν ἀνθρωπίνης πάσης κοινωνίας ἴσμεν ὑψηλότερον, πῶς λέγων ἀγαπᾶν πιστευθήσῃ; Οὐκ ἔστι, μισάνθρωπον ὄντα, καὶ μὴ θεοστυγῆ εἶναι, καὶ οὐκ ἔστι, φιλάνθρωπον χρηματίζοντα,
 15 μηδὲ θεοφιλῆ πεφυκέναι.

Διό, «ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ἀγαπητοί», τῷ θεολόγῳ πάλιν καλῶ συμβούλῳ καὶ παραινέτῃ χρώμενοι, ὃς μεγάλη βοᾷ τῇ φωνῇ, «Ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστὶ, καὶ ὁ ἀγαπῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται καὶ γινώσκει τὸν Θεόν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη
 20 ἐστὶ» καὶ, «Ἐάν τις λέγῃ ἐν τῷ φωτὶ εἶναι καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶ, ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶ· καὶ ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῷ φωτὶ μένει καὶ σκάνδαλον ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν· ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶ καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ ὑπάγει, καὶ οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει, ὅτι ἡ σκοτία ἐτύφλωσε
 25 τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ». Ἀκούεις, ἄνθρωπε, ὅπως ὁ τῆς τοῦ πλησίον ἀγάπης διαξυγείς καὶ τῆς πρὸς Θεὸν στοργῆς ἀπορρήγνυται καὶ σκότους πεπλήρωται καὶ τῆς διανοίας τὰ ὄμματα πηρωθεῖς ἐν μακροῦ πλάνῃ καὶ ἀπάτῃ καὶ ζόφῳ βαθεῖ τὸν αὐτοῦ κατατρίβει βίον, μήτε τοῦ φωτὸς αἰσθανόμενος,
 30 μήτε, ἐν οἷς πορεύεται, ἐπιστάμενος; ὁ δὲ τὸν πλησίον

25. Α' Ἰω. 4, 20.

26. Α' Ἰω. 4, 7-8.

θιος μαθητής, πηγάζοντας για μᾶς τὰ ρεῖθρα τοῦ Λόγου πού ἄντλησε ἀπὸ ἐκεῖ, λέγει· «Ἄν πεῖ κάποιος, ἀγαπῶ τὸν Θεό, καὶ μισεῖ τὸν ἀδελφό του, εἶναι ψεύτης. Γιατὶ ὅποιος δὲν ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφό του, πού τὸν ἔχει δεῖ, πῶς μπορεῖ ν' ἀγαπήσει τὸν Θεὸ πού δὲν τὸν ἔχει δεῖ;»²⁵. Εἶναι σὰ νὰ λέγει κατὰ κάποιο τρόπο· ἄνθρωπε, αὐτὸν μὲ τὸν ὁποῖο κατοικεῖς στὴν ἴδια πόλη, αὐτὸν πού ἀναπνέει τὸν ἴδιο ἀέρα καὶ ζεῖ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο διατροφῆς καὶ ἴσως ἀσπάζεται τὸ ἴδιο πολίτευμα καὶ ἔχει τὸν ἴδιο χαρακτήρα καὶ μοιράζεται μὲ τοὺς ἄλλους τὸ ἴδιο αἷμα, καὶ μὲ τὸν ὁποῖο συνδέθηκες μὲ τὸν ἄθραυστο δεσμὸ τῆς φύσης, αὐτὸν τὸν ἀποκόπτεις ἀπὸ ἐσένα καὶ τὸν μισεῖς, καὶ πῶς θὰ γίνεις πιστευτὸς λέγοντας ὅτι ἀγαπᾷς τὸν Θεό, πού οὔτε νὰ τὸν δεῖς εἶναι δυνατὸ μὲ τὰ αἰσθητὰ μάτια καὶ πού τὸν δεχόμαστε ἀνώτερο ἀπὸ κάθε ἀνθρώπινη κοινωνία; Δὲν εἶναι δυνατὸ ὅποιος μισεῖ τοὺς ἀνθρώπους νὰ μὴ μισεῖ καὶ τὸν Θεό, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸ, ἐνῶ εἶναι φιλόανθρωπος, νὰ μὴν εἶναι καὶ φιλόθεος.

Γι' αὐτὸ «ἄς ἀγαπᾶμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, ἀγαπητοί μου», ἔχοντας πάλι ὡς σύμβουλο καὶ παρακινήτῃ τὸν Θεολόγο, πού μὲ φωνὴ μεγάλη φωνάζει, ὅτι «ἡ ἀγάπη προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ ὅποιος ἀγαπᾷ ἔχει γεννηθεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ γνωρίζει τὸν Θεό· γιατί ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη»²⁶. καί· «Ἄν κάποιος λέγει ὅτι βρίσκεται μέσα στὸ φῶς καὶ μισεῖ τὸν ἀδελφό του, βρίσκεται μέσα στὸ σκοτάδι, καὶ ὅποιος ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφό του μένει μέσα στὸ φῶς καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε νὰ τὸν κάνει νὰ σκοντάψει. Ὅποιος μισεῖ τὸν ἀδελφό του βρίσκεται μέσα στὸ σκοτάδι καὶ περπατᾷ μέσα στὸ σκοτάδι καὶ δὲν γνωρίζει ποῦ πηγαίνει, γιατί τὸ σκοτάδι τύφλωσε τὰ μάτια του»²⁷. Ἀκοῦς, ἄνθρωπε, ὅτι ὅποιος ἀποκόπηκε ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ πλησίον, ἀποκόπτεται καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ καὶ εἶναι γεμᾶτος σκοτάδι, καὶ ἔχοντας χάσει τὰ μάτια τῆς διάνοιάς του τὸ φῶς τους, περνᾷ τὴ ζωὴ του μέσα σὲ μακρὰ πλάνη καὶ ἀπάτη καὶ σκοτάδι βαθύ, καὶ οὔτε τὸ σκοτάδι αἰσθάνεται, οὔτε γνωρίζει πού πορεύεται; Ἐνῶ ὅποιος

27. Α' Ἰω. 2, 9-11.

ἀγαπῶν Θεοῦ μὲν φίλος ἐπιγινώσκειται, δι' ὧν στέργει τὸν ὁμόδουλον, τῆς πρὸς τὸν κοινὸν Δεσπότην ἀγαπήσεως ἐναργέστερον παρέχων τὸ μαρτύριον, ἐξ αὐτοῦ δὲ πάλιν γεγεννηῆσθαι πιστεύεται, μηδενὶ νόθῳ καὶ ἄλλοφύλῳ μισαν-
5 θρωπίας σπέρματι τῆς ἄνωθεν εὐγενείας ἀμαυρώσας τὴν λαμπρότητα, καὶ ταῖς τοῦ φωτὸς μαρμαρυγαῖς ἀνγαζόμενος τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν, ὅσον ἰσχὺς ἀνθρώπῳ, περιαστράπτει-
ται;

ζ. Τηλικαύτη καὶ τοσαύτη τῆς ἀγάπης ἢ δύναμις καὶ
10 οὕτω παντοδαπῶν ἀγαθῶν τοῖς ταύτην ἀσπαζομένοις πα-
ρέχεται τὴν ἀπόλαυσιν, καὶ ταύτης διαρρυσίης, πᾶσα μὲν οἶχεται χάρις, πᾶσα δ' ἀρετῶν ἀφανίζεται πρᾶξις, πᾶσα δὲ σπαράσσεται κοινωνία καὶ πᾶσα πολιτεία αὐτοῖς νόμοις καὶ ἀνδράσιν εἰς ὄλεθρον ἀκοντίζεται. Ὡσπερ γὰρ τῶν
15 σωματικῶν συνδέσμων, οἷς τὰ τοῦ ζῴου συνδεῖται καὶ συνέχεται μέλη, τούτων ῥαγέντων καὶ διακοπέντων, αὐτί-
κα καὶ τὸ ὅλον κατασκίδνεται καὶ συναφανίζεται ζῶον, οὕτω τῆς πάντα συνδεούσης καὶ ἀλληλουχούσης ἀγάπης, τῆς ἡμῶν περιτεμνομένης πολιτείας, πᾶσα μὲν ἀρετὴ καὶ
20 τὰξις καὶ πᾶν ἀγαθὸν συνδιασπώμενον παραπόλλυται, κακία δὲ καὶ φθορὰ καὶ ἀταξία καὶ σύγχυσις ἀντεισάγεται, καὶ ὅλως οὐδὲν τῶν καλῶν ἄνευ ἀγάπης εἰς εὐχρηστον τέλος συμπεραίνεται· οὐδὲ γάρ, οὐδ' ἢ τῶν χαρισμάτων κτῆσις χωρὶς ἀγάπης ὠφέλιμος, οὐδὲ προφητείας τὸ δώρη-
25 μα τίμιον, οὐδὲ πίστις, κἂν ὄρη ταύτη μεθίσταται καὶ κατα-
βιδάζεται, χωρὶς ἀγάπης εὐσέβεια κρίνεται· οὐδὲ τὸ πάντα δοῦναι τὰ αὐτοῦ τοῖς δεομένοις καὶ γυμνὸν τοῦ πλούτου προελθεῖν εἰς ἐλεημοσύνην λογίζεται. Καὶ τί λέγω; οὐδ' ὁ μαρτυρικὸς καὶ διὰ πυρὸς θάνατος, ἀγάπης μὴ παρούσης,
30 ἀζήμιος. Δοκεῖ σοι τόλμης εἶναι τὰ ῥηθέντα; Ἡ τοῦ Πνεύ-
ματος σάλπιγξ, ὁ μέγας Παῦλος, ταῦτά μοι συνηχεῖ καὶ συμφθέγγεται· διόπερ ἀκούειν αὐτοῦ σαλπίζοντος ἄμει-

ἀγαπᾷ τὸν πλησίον του ἀναγνωρίζεται ὡς φίλος τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ ὅσα ὑπομένει γιὰ τὸν ὁμόδουλο παρέχει ὀλοκάθαρη μαρτυρία τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν κοινὸ Κύριο καὶ πιστεύεται πάλι ὅτι ἀπὸ αὐτὸν γεννήθηκε, χωρὶς νὰ ἔχει ἀμαυρώσει τὴ λαμπρότητα τῆς εὐγενοῦς καταγωγῆς του ἀπὸ τὸν οὐρανὸ μὲ κανένα σπέρμα μισανθρωπίας νόθο καὶ ἀλλόφυλο, καὶ καταυγαζόμενος μὲ τὶς ἀναλαμπές τοῦ φωτὸς, καταφωτίζεται μὲ τὴ γνώση τοῦ Θεοῦ ὅσο εἶναι δυνατὸ γιὰ τὸν ἄνθρωπο.

7. Τέτοια καὶ τόσο μεγάλη εἶναι ἡ δύναμη τῆς ἀγάπης καὶ τόσων λογιῆς ἀγαθῶν παρέχει τὴν ἀπόλαυση σ' αὐτοὺς ποὺ τὴν ἀποδέχονται, κι ὅταν αὐτὴ φύγει καὶ χαθεῖ, χάνεται κάθε χάρις καὶ ἀφανίζεται κάθε ἐνάρετη πράξις, ὅλη ἡ κοινωνία σπαράσσεται καὶ κάθε πολιτεία μαζί μὲ τοὺς νόμους καὶ τοὺς πολίτες της ἐξακοντίζονται στὸν ὄλεθρο. "Ὅπως δηλαδὴ ὅταν οἱ σωματικοὶ σύνδεσμοι, μὲ τοὺς ὁποίους συνδέονται καὶ συγκρατοῦνται τὰ μέλη, σπᾶσουν καὶ κοποῦν, ἀμέσως καὶ ὀλοκλήρο τὸ σῶμα τοῦ ζώου διασκορπίζεται καὶ ἐξφανίζεται, ἔτσι καὶ ἡ ἀγάπη ποὺ συνδέει καὶ συγκρατεῖ μεταξύ τους τὰ πάντα, ὅταν ἀποκοπεῖ ἀπὸ τὴν πολιτεία μας, κάθε ἀρετὴ καὶ τάξις καὶ κάθε ἀγαθὸ ἀποκόπτεται μαζί της καὶ χάνεται ταυτόχρονα, καὶ τὴ θέση της παίρνουν ἡ κακία καὶ ἡ φθορὰ καὶ ἡ ἀταξία καὶ ἡ σύγχυσις, καὶ γενικὰ κανένα ἀπὸ τὰ καλὰ δὲν καταλήγει, χωρὶς τὴν ἀγάπη, σὲ ὠφέλιμο τέλος. Γιατὶ οὔτε ἡ ἀπόκτησις τῶν χαρισμάτων εἶναι ὠφέλιμη χωρὶς ἀγάπη, οὔτε τὸ δῶρο τῆς προφητείας ἔχει ἀξία, οὔτε ἡ πίστις, κι ἂν ἀκόμα μὲ αὐτὴ μετακινουῦνται καὶ χαμηλώνουν ὄρη, λογαριάζεται ὡς εὐσέβεια δίχως τὴν ἀγάπη· οὔτε τὸ νὰ δώσει κανεὶς ὅλα τὰ δικὰ του σὲ ὅσους ἔχουν ἀνάγκη καὶ ἀπογυμνωθεῖ ἀπὸ τὰ πλούτη του, τοῦ λογίζεται ὡς ἐλεημοσύνη. Καὶ τί λέγω; Ἀκόμα καὶ ὁ μαρτυρικὸς καὶ στὴ φωτιᾷ θάνατος, ὅταν λείπει ἡ ἀγάπη, δὲν εἶναι ἀζήμιος. Σοῦ φαίνονται τολμηρὰ ὅσα εἶπαμε; Ἡ σάλπιγγα τοῦ Πνεύματος, ὁ μέγας Παῦλος, εἶναι σύμφωνος μ' αὐτὰ καὶ τὰ ἐπιβεβαιώνει· γι' αὐτὸ εἶναι καλύτερο ν' ἀκούσομε αὐτὸν ποὺ σαλπίζει. Τί λέγει λοιπὸν ἐκεῖνος; « Ἄν

νον. Τί οὖν ἐκεῖνος; «Ἐάν», φησί, «ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἤχων ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον· καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ
5 ἐὰν ἔχω πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐθέν εἰμι· καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμα μου ἵνα κανθῆ, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι».

Εἶδες ὁποῖαν φορικώδη καὶ φοβερᾶν φωνὴν ἀφήκε; Τί
10 λέγεις, Παῦλε; τὰ ὑπάρχοντά σου πάντα ψωμίζων τοῖς δεομένοις καὶ πίστιν ἔχων ὄρη μεθιστῶσαν καὶ τὸ σῶμά σου πυρὶ παρέχων ὑπὲρ Χριστοῦ κανθῆναι οὐδὲν ὅλως ὄφελος εὐρίσκεις, ἀλλὰ μάτην ταῦτα πάντα καὶ ἐπιβλαβῶς τὰ μὲν ἔχων, τὰ δὲ πονῶν καὶ πάσχων ὑπομένεις; Ναί, φησὶν, ἂν
15 μὴ πάρεστιν ἀγάπη, δι' ἧς τὰ λοιπὰ καταρτίζεται καὶ συντελειοῦται, οὐδὲν οὐδενὶ τῶν εἰρημένων ἕκαστον παρέχεται κέρδος, ἀλλὰ καὶ πρὸς βλαβερόν τῷ κεχρημένῳ καταστρέφει τέλος. Οὕτως ἄνευ ἀγάπης οὔτε τῶν χαρισμάτων, οὔτε τῶν ἀρετῶν οὐδὲν ὠφελεῖ, τούναντίον δὲ μᾶλλον καὶ τὴν
20 οἰκείαν χρησιότητα διαφθείρεται, ἐν ἴσῳ κακίας τῷ κεκτημένῳ γιγνόμενον, καὶ οἷς ἂν παρῆ πολλῆς ζημίας ὀρώμενον πρόξενον· ὁ γὰρ ψωμίσας πάντα αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα καὶ ὁ πυρὶ παραδούς τὸ σῶμα καὶ χωρὶς ἀγάπης μηδὲν ὠφεληθεὶς ἠλίκην τὴν ζημίαν ὑπέστησαν; Εἰκότως δέ, ταύ-
25 τῆς μὴ παρουσίας, ἄχρηστα τὰ λοιπὰ καταλείπεται. Ὡσπερ γάρ, πηγῆς ἐμφραττομένης, οἱ ἐξ αὐτῆς ἀπορρέοντες ἀναξηραίνονται ποταμοί, κἂν πού τινα τοῦ ὕδατος λείψανα ταῖς χαράδραις ἐναπολειφθῆ ἄχρηστά ἐστί καὶ πρὸς πόσιν ἀνεπιτήδεια, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ πολλὴν ζημίαν μετὰ τῆς
30 ἀηδίας τῷ βουλομένῳ πιεῖν παρεχόμενα, οὕτως ἀγάπης διὰ μίσους ἀναξηρανθείσης, ἐξ ἧς τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν

μιλῶ τις διάφορες γλῶσσες τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆ γλῶσσα τῶν ἀγγέλων, δὲν ἔχω ὅμως ἀγάπη, ἔγινα σὰν χάλκινο ἀντικείμενο πού ἤχηε καὶ σὰν κύμβαλο πού ἀλαλάζει. Καὶ ἂν ἔχω τὸ προφητικὸ χάρισμα καὶ γνωρίζω ὅλα τὰ μυστήρια καὶ κατέχω ὅλη τὴ γνώση, καὶ ἂν ἔχω πίστη, ὥστε νὰ μετακινῶ ὄρη, δὲν ἔχω ὅμως ἀγάπη, δὲν εἶμαι τίποτε. Κι ἂν δώσω ὅλα τὰ ὑπάρχοντά μου, κι ἂν παραδώσω τὸ σῶμα μου νὰ καεῖ, δὲν ἔχω ὅμως ἀγάπη, δὲν ὠφελοῦμαι σέ τίποτε»²⁸.

Ἄκουσ ποιὸ φρικτὸ καὶ φοβερὸ λόγο ἐξεστόμισε; Τί εἶναι αὐτὸ πού μᾶς λές, Παῦλε; Δίνοντας ὅλα τὰ ὑπάρχοντά σου σέ ὅσους ἔχουν ἀνάγκη καὶ ἔχοντας πίστη πού μετακινεῖ ὄρη καὶ παραδίνοοντας καὶ τὸ σῶμα σου νὰ καεῖ γιὰ χάρη τοῦ Χριστοῦ, δὲν πετυχαίνεις κανένα ὄφελος, ἀλλ' ὅλα αὐτὰ εἶναι μάταια, καὶ ἄλλα τὰ ἔχεις μὲ βλάβη σου, καὶ ἄλλα τὰ ὑπομένεις πονώντας καὶ πάσχοντας; Ναι, λέγει· ἂν δὲν ὑπάρχει ἡ ἀγάπη, μὲ τὴν ὁποία συγκροτοῦνται καὶ τελειοποιοῦνται τὰ ὑπόλοιπα, κανένα κέρδος δὲν προσφέρει καὶ σέ κανένα καθένα ἀπὸ ὅσα εἶπαμε, ἀλλὰ καταλήγουν ἐπιπλέον καὶ σέ θλιβερὸ τέλος γι' αὐτὸν πού τὰ πράττει. Ἔτσι χωρὶς ἀγάπη κανένα ἀπὸ τὰ χαρίσματα οὔτε καμμιὰ ἀπὸ τις ἀρετές ὠφελεῖ, ἀλλ' ἀντίθετα μᾶλλον χάνουν καὶ τὴ δική τους ὠφελιμότητα, ἀποβαίνοντας ἐξίσου κακὰ γι' αὐτὸν πού τὰ ἔχει, καὶ σέ ὅποιους ὑπάρχουν βλέπομε νὰ τοὺς προκαλοῦν πολλή ζημία. Γιατὶ αὐτὸς πού ἔδωσε ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του καὶ αὐτὸς πού παρέδωσε τὸ σῶμα του στὴ φωτιᾶ, δίχως ὅμως ἀγάπη, καὶ δὲν ὠφελήθηκε καθόλου, πόσο μεγάλη ζημία ἔπαθαν; Εἶναι εὐλογο, ὅταν αὐτὴ δὲν ὑπάρχει, ὅλα τὰ ὑπόλοιπα εἶναι ἄχρηστα. Ὅπως δηλαδή κάποια πηγὴ ὅταν φράξει ἀποξηραίνονται οἱ ποταμοὶ πού πηγάζουν ἀπὸ αὐτήν, ἀκόμα κι ἂν κάπου ἀπομείνουν κάποιες ποσότητες νεροῦ μέσα στὶς χαράδρες εἶναι ἄχρηστες καὶ ἀκατάλληλες γιὰ πόση, καὶ μᾶλλον προκαλοῦν καὶ πολλή βλάβη, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀηδία, σ' αὐτὸν πού θέλει νὰ πιεῖ, ἔτσι ὅταν ἡ ἀγάπη στεγνώσει ἐξαιτίας τοῦ μίσους, ἀπὸ τὴν ὁποία

χαρισμάτων αἱ χάριτες ῥέουσι, καὶ αὐτὰ συναπολήγει καὶ συναφανίζεται· κἂν πού τι λείψανον δικαιοσύνης ἢ ελεημοσύνης ἢ γνώσεως ἢ προφητείας ἢ πίστεως ἐν τοῖς τῆς ψυχῆς κόλποις ὑπολελεμμένον ἴδοις, ἄσθενές τέ ἐστι καὶ 5 νόθον καὶ σεσηπὸς καὶ ἐξίτηλον καὶ οὐδεμίαν ὄνησιν παρέχον τῷ διὰ ταύτης ἐπιχειροῦντι σεμνύνεσθαι.

ἦ. Διόπερ, ἀγαπητοί, ἐπιμελῶς τῆς ἀγάπης ἐχώμεθα ταύτην σπουδαίως μεταδιώξωμεν, ταύτην σύνοικον ποιησώμεθα, ταύτην συνέκδημον ἐν ἀγοραῖς, ἐν ἀμφόδοις, ἐν 10 πόλεσιν, ἐν ἐρημίαις, ἐν βουλαῖς, ἐν δικαστηρίοις μᾶλλον δέ, ἂν ταύτης καθαρῶς ἐχώμεθα, οὐδὲ δικαστήρια ὄλως ὀψόμεθα· πηγὴ γὰρ αὕτη καθέστηκε μακροθυμίας, χρηστότητος, ἐπεικειάς, ἀοργησίας, πραότητος, πίστεως, ἐλπίδος, ὑπομονῆς. Ἐνθα δὲ ταῦτα πάρεστιν, ἔρεις καὶ φιλο- 15 νεικία καὶ δίκαι καὶ δικαστήρια διαπέπτωκεν, ἀχρήστου καὶ ματαίως τῆς τούτων σαφῶς ἐλεγχομένης χρήσεως Ὅτι δὲ τοιαῦτα θρύει τὰ νόματα, αὐτοῦ πάλιν τοῦ θεσπεσίου Παύλου ἠχοῦντος ἐπάκουσον· «ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται· ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται· 20 ἡ ἀγάπη οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει· ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει». Ἀγαπήσωμεν τοίνυν ἀλλήλους, ἀγαπητοί, ἵνα τῶν 25 παρὰ Θεοῦ δεδομένων ἡμῖν χαρισμάτων συντηρήσωμεν τὴν κτῆσιν, ἵνα τῶν ἀρετῶν τὴν χάριν μὴ ἀχρειώσωμεν. Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους, ἵνα τέκνα Θεοῦ γενέσθαι καὶ κληθῆναι καταξιωθῶμεν, ἵνα τῆς ἐπουρανίου βασιλείαις κληρονόμοι γενώμεθα.

30 θ. Ἀλλά μοι δεῦρο καὶ σὺ σήμερον, ὅστις ἂν ἦ, ὁ καταστασιάζειν καὶ διασπᾶν ἐπιχειρῶν τὸ Χριστοῦ ποίμνιον, μᾶλλον δὲ ἑαυτὸν διχάζων Χριστοῦ καὶ τῆς σῆς

ρέουν οί δωρεές τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν χαρισμάτων, τελειώνουν κι αὐτὰ μαζί της καὶ ἐξαφανίζονται. Κι ἂν δεῖς κάπου κάποιο ὑπόλειμμα δικαιοσύνης ἢ ἐλεημοσύνης ἢ γνώσης ἢ προφητείας ἢ πίστεως στοὺς κόλπους τῆς ψυχῆς, εἶναι ἀδύναμο καὶ νόθο καὶ σαπισμένο καὶ ξεθωριασμένο καὶ τελείως ἀνώφελο σ' αὐτὸν ποὺ ἐπιχειρεῖ νὰ καυχηθεῖ γι' αὐτό.

8. Γι' αὐτό, ἀγαπητοί, ἄς τηροῦμε μὲ πολλὴ φροντίδα τὴν ἀγάπη· ἄς τὴν ἐπιδιώξομε μὲ ζῆλο, ἄς τὴν κάνομε σύνοικό μας, ἄς μᾶς συντροφεύει στὶς ἀγορές, στοὺς δρόμους, στὶς πόλεις, στὶς ἐρημιές, στὰ βουλευτήρια, στὰ δικαστήρια· ἢ μᾶλλον, ἂν τὴν διατηροῦμε καθαρὴ, οὔτε κἂν θ' ἀντικρούσομε τὰ δικαστήρια. Γιατί ἡ ἀγάπη εἶναι πηγὴ μακροθυμίας, καλωσύνης, ἐπιείκειας, ἀοργησίας, πραότητος, πίστεως, ἐλπίδας, ὑπομονῆς. Καὶ ὅπου αὐτὰ εἶναι παρόντα, εἶναι ἀποῦσες οἱ ἔριδες καὶ οἱ φιλονεικίες καὶ οἱ δίκες καὶ τὰ δικαστήρια, ἀφοῦ ἀποδεικνύεται ἀχρηστη καὶ ἀσκοπη ἢ χρησιμοποίησή τους. "Ὅτι βέβαια πηγάζει τέτοιου εἴδους νόματα, ἄς ἀκούσομε πάλι τὸν ἴδιο τὸν θεσπέσιο Παῦλο ποὺ φωνάζει: «Ἡ ἀγάπη δείχνει μακροθυμία, εἶναι γεμάτη καλωσύνη. Ἡ ἀγάπη δὲν ζηλεύει, δὲν καυχίεται, δὲν κυριεύεται ἀπὸ κομπασμούς, δὲν κάνει ἀσχήμιες, δὲν ἐπιδιώκει τὸ συμφέρον της, δὲν ὀργίζεται. Ἡ ἀγάπη δὲν σκέπτεται τὸ κακό, δὲν χαίρεται γιὰ τὴν ἀδικία, ἀλλὰ χαίρεται μὲ τὴν ἀλήθεια· ὅλα τὰ ὑπομένει, ὅλα τὰ πιστεύει, πάντοτε ἐλπίζει, πάντοτε ὑπομένει. Ἡ ἀγάπη ποτὲ δὲν χάνει τὴν ἀξία της²⁹." Ἀς ἀγαπήσομε λοιπόν, ἀγαπητοί μου, ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, γιὰ νὰ διατηρήσομε τὴν ἀπόκτηση τῶν χαρισμάτων ποὺ μᾶς ἔχει δώσει ὁ Θεός, γιὰ νὰ μὴν ἀχρηστεύσομε τὴ χάρη τῶν ἀρετῶν." Ἀς ἀγαπήσομε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, γιὰ νὰ ἀξιωθοῦμε νὰ γίνομε καὶ νὰ ὀνομασθοῦμε τέκνα τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ γίνομε κληρονόμοι τῆς ἐπουράνιας βασιλείας.

9. Ἐλα ὅμως, σὲ παρακαλῶ, σήμερα κι ἐσὺ ἐδῶ, ὅποιος κι ἂν εἶσαι, ἐσὺ ποὺ ἐπιδιώκεις νὰ προκαλεῖς στάσεις καὶ νὰ διασπᾶς τὸ ποίμνιο τοῦ Χριστοῦ, ἢ μᾶλλον ἐσὺ ποὺ ἀποκόπτεις τὸν ἑαυτό

29. Α' Κορ. 13, 4-8.

μητρος ἀποσκιρωτων, κἂν μὴ βούλη, τῆς Ἐκκλησίας, δευρό μοι, τῆς Παύλου συμβουλῆς καὶ παραινέσεως, μᾶλλον δὲ τῆς ἀποφάσεως, πάλιν ἄκουσον, τρανώς διαμαρτυρομένου καὶ λέγοντος, «ἐὰν ἔχω πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάσθαι νειν», ἀλλ' οὐδ', ἂν τις εἴποι, ὅλως ἀκίβδηλον (πῶς γὰρ ὅγε τῶν πιστῶν ἑαυτὸν ἀποσπαράσσω καὶ τῆς ὀρθοδοξοῦσης Ἐκκλησίας ἀπορρηγνύμενος;), μήτε τὰ ὑπάρχοντά σου ψωμίσας τοῖς δεομένοις (οὐκ ἂν γὰρ ἀφορμὴν βίου καὶ ἐμπορίας ἐπιτήδευμα τὴν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας 10 ἐπανάστασιν ἐπεποίησο), μήτε μὴν τὸν διὰ πυρὸς εἰς μαρτύριον τρέχων δρόμον, ποίαν ἐλπίδα σεαυτῶ σωτηρίας καταλιμπάνεις, ποιός σοι λόγος πρὸς τὴν ἐκεῖθεν κρίσιν ἐπαρκέσει, ποταπὸν σοι τῆς ἡμέρας ἐκείνης τὸ κριτήριο ἀπαντήσῃ;

15 Ἄλλ' αἰσχύνῃ προσδραμεῖν καὶ συγγνώμην τῆς μακροῦς αἰτήσαι πλάνης; καὶ συγκαλύπτει σου τοὺς λογισμοὺς ὃ τῆς ἀπογνώσεως γνόφος; καὶ δέδοικας, μήποτε προσελθὼν ἀπωσθήσῃ καὶ πρὸς τὴν ἀγάπην τρέχων τῶν σῶν συστασιατῶν ἐκπέσῃ καὶ τῆς Ἐκκλησίας οὐ προσδεχθήσῃ τοῖς 20 κόλποις; Ταῦτά σε φοβεῖ καὶ ταράττει καὶ πρὸς τὴν σὴν δειλιάν ἀναπεῖθει σωτηρίαν; Ἐγὼ πρῶτος ἀπάροχομαι τῆς ἀγάπης, ἐγὼ προτείνω τὴν χεῖρα καὶ δεξιούμαι τοὺς βουλομένους, μᾶλλον δὲ προσφιλονεικήσω δεξιῶσασθαι καὶ τοὺς μὴ βουλομένους· καὶ οὔτε τῆς διαστάσεως ὀνειδίσω, οὔτε 25 τῆς ματαιότητος διελέγξω, οὐδ' ὡς μικρὸν καὶ βραχυτάτην ὄντας μερίδα, καὶ ἴσως οὐδὲ μερίδα, παρόψομαι, ἀλλ' ὅλως τῆς Ἐκκλησίας συναρμολογήσας καὶ συγκαταλέξας τῷ σώματι, κοινὴν τὴν στοργὴν καὶ τὴν διάθεσιν καὶ κοινὴν τὴν ἐπιμέλειαν, Χριστοῦ δυναμοῦντος, ἐπιδείξομαι· μᾶλλον δέ, 30 εἰ βούλεσθε, μιμήσομαι τὸν ἐμὸν Δεσπότην, καὶ τὸ νεκρω-

σου ἀπὸ τὸν Χριστὸ καὶ ἀποσκιρτᾶς, ἔστω κι ἄς δὲν τὸ θέλεις, ἀπὸ τῆ μητέρα σου τὴν Ἐκκλησία, ἔλα σὲ παρακαλῶ κι ἄκουσε πάλι τὴ συμβολὴ καὶ τὴν παραίνεση τοῦ Παύλου, ἢ μᾶλλον τὴν ἀπόφαση, ποὺ διαβεβαιώνει περίτρανα καὶ λέγει· «Ἄν ἔχω πίστη τόση, ὥστε νὰ μετακινῶ ὄρη, κι ἂν δώσω ὅλα τὰ ὑπάρχοντά μου, κι ἂν παραδώσω τὸ σῶμα μου γιὰ νὰ καεῖ, δὲν εἶμαι τίποτα, δὲν ὠφελοῦμαι καθόλου»³⁰. Κι ἐσὺ ποὺ εἶσαι γυμνὸς ἀπὸ ἀγάπη καὶ δὲν ἔχεις οὔτε πίστη, ὄχι βέβαια ποὺ νὰ μετακινεῖ ὄρη, ἀλλ' οὔτε, θὰ ἔλεγε κανεὶς, ἐντελῶς καθαρὴ (πῶς δηλαδὴ εἶναι καθαρὴ σὺ ποὺ ἀποσπᾶς τὸν ἑαυτὸ σου ἀπὸ τοὺς πιστοὺς καὶ τὸν ἀποχωρίζεις ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία), οὔτε ἔχεις δώσει τὰ ὑπάρχοντά σου σὲ ὅσους ἔχουν ἀνάγκη (γιατὶ δὲν θὰ ἔκανες βέβαια μέσο βιοπορισμοῦ καὶ ἐμπορικῆ ἀσχολίας τὴν ἐπανάσταση κατὰ τῆς Ἐκκλησίας), οὔτε βαδίζεις τὸ δρόμο τοῦ μαρτυρίου μέσω τῆς πυρᾶς, ποιά ἐλπίδα σωτηρίας ἀφήνεις γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου, ποιά δικαιολογία θὰ σταθεῖ ἐπαρκῆς στὴν ἐκεῖ κρίση, πῶς θὰ σὲ ἀντιμετωπίσει τὸ δικαστήριό ἐκείνης τῆς ἡμέρας;

Ἄλλὰ ντρέπεσαι νὰ προσέλθεις καὶ νὰ ζητήσεις συγγνώμη γιὰ τὴ μεγάλη πλάνη σου, καὶ θολώνει τοὺς λογισμοὺς σου ἢ ὀμίχλη τῆς ἀπόγνωσης, καὶ φοβᾶσαι μήπως ὅταν προσέλθεις ἀπωθηθεῖς καὶ τρέχοντας στὴν ἀγάπη τῶν συστασιωτῶν σου ἐκπέσεις καὶ δὲν θὰ γίνεις δεκτὸς στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας; Αὐτὰ σὲ φοβίζουν καὶ σὲ ταράζουν καὶ σὲ κάνουν νὰ δειλιάζεις γιὰ τὴ σωτηρία σου; Ἐγὼ πρῶτος κάνω ἀρχὴ τῆς ἀγάπης, ἐγὼ ἀπλώνω τὸ χέρι καὶ δέχομαι ὅποιους θέλουν, ἢ μᾶλλον ἐπιπλέον θὰ φιλονεικήσω νὰ δεχθῶ καὶ ἐκείνους ποὺ δὲν θέλουν, καὶ οὔτε γιὰ τὴν ἀπομάκρυνσή τους ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία θὰ τοὺς κατηγορήσω, οὔτε θὰ τοὺς ἐλέγξω γιὰ τὴ ματαιότητά τους, οὔτε γιὰ τὸ ὅτι εἶναι μικρὴ καὶ βραχύτατη μερίδα, καὶ ἴσως οὔτε κἂν μερίδα, θὰ τοὺς παραβλέψω γι' αὐτό, ἀλλὰ συναρμολογώντας τους καὶ περιλαμβάνοντάς τους στὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, θὰ δείξω κοινὴ πρὸς ὅλους τὴ στοργὴ καὶ διάθεση καὶ κοινὴ τὴ φροντίδα, μὲ τὴν δύναμη τοῦ Χριστοῦ. Ἡ μᾶλλον, ἂν θέλετε, θὰ μιμηθῶ τὸν Κύριό

θέν ὄρων ἀναξῆσαν καὶ τὸ ἀπολωλὸς πρὸς τὴν αὐτοῦ μητέ-
 ρα, τὴν Ἐκκλησίαν, ἐπανατρέχον, χερσὶ μὲν ὑπταίαις ὑποδέ-
 ξομαι, τὸν δὲ μόσχον θύσω τὸν σιτευτόν, ὅ,τι ποτ' ἂν εἰς εὐ-
 φροσύνης λόγον ἐμοὶ συντελοῦν τυγχάνη, τὸ κάλλιστον, καὶ
 5 περιβαλῶ τὸν δακτύλιον, ἀσύλω τῆς εἰλικρινοῦς ἐπιστροφῆς
 σφραγιῶν συνεργῶν προθύμως κατασημήνασθαι τὴν μετὰ-
 νοίαν, καὶ συγκαλέσω τοὺς φίλους καὶ συνευφρανθήσομαι,
 ὅσοι τὴν τοῦ πλησίον σωτηρίαν καὶ ἀνάκλησιν οἰκείαν εὐ-
 φροσύνην καὶ ἀγαλλίασιν τίθενται. Μόνον ὑμεῖς σὺν προθυ-
 10 μίᾳ προσδράμοιτε, μηδ' ἔτι κατέχειν ὑμῶν τὴν ὄριμὴν καὶ
 τοὺς λογισμοὺς τὸν ἀπατεῶνα καὶ πρῶτως ἡμᾶς τῆς ἐντολῆς
 ἀποσπάσαντα συγχωρήσητε· ὁ γὰρ τότε τοὺς προγόνους
 ἐπικλόποις λόγοις καὶ τῆς ἐντολῆς καὶ τοῦ παραδείσου μη-
 χανησάμενος ἐξορίσιτους γενέσθαι, αὐτὸς οὗτος καθ' ἐκά-
 15 στην ἐπιβουλαῖς καὶ ἀπάταις τὸ ἀνθρώπινον ὑπερχόμενος
 γένος, ἄλλους μὲν ἄλλοις τῆς ἀπωλείας ὑποδέχεται βα-
 ράθροισι, πολὺν δὲ πλεόν τῆς ἐκκλησιαστικῆς χοροστασίας
 ἀποσπᾶν τινὰς καὶ διχάζειν ἐκδιάζεται, ἵνα, πλανώμενον
 εὐρῶν καὶ τῆς ποιμένης καὶ τοῦ ποιμαίνοντος τὸ πρόβατον
 20 ἔρημον, οὕτω λοιπὸν εὐχερῶς οἰκεῖον βρωμα ποιήσῃται.
 Ἄλλ' ἐπιγνόντες αὐτοῦ τοὺς πολυπλόκους δόλους καὶ τὰς
 πολυτρόπους μηχανάς, φύγωμεν αὐτοῦ τὴν συμβουλήν, φυ-
 λάξωμεν τὴν ἐπιβουλήν καὶ τῆς Χριστοῦ μάνδρας καὶ ἀγέ-
 λης μηδέποτε διασπασώμεθα· οὕτω γὰρ ἂν ματαίως τὰς
 25 δραματοουργίας καὶ τὰς δολιότητας τοῦ ζητοῦντος ἡμῶν
 ἀρπάσαι τὴν ψυχὴν θηρὸς ἐργασώμεθα.

ι'. Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χρι-
 στός, ὁ τῷ οἰκεῖῳ θανάτῳ τὸ μεσότοιχον τῆς ἔχθρας λύσας
 καὶ παραπεπτωκότας καὶ ἡμαρτηκότας ἀποκαταλλάξας
 30 ἡμᾶς τῷ οἰκεῖῳ Πατρί, αὐτὸς καὶ νῦν, ἦν περιεποιήσατο τῷ
 τιμίῳ αὐτοῦ αἵματι, τὴν Ἐκκλησίαν, ἄσπιλον καὶ ἄμωμον,
 ὡς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ παρισταμένην ἐκλελεγμένην νύμφην
 καὶ τῷ τῶν δογμάτων κάλλει τὴν εὐσέβειαν ἀποστράπτου-

μου και βλέποντας αυτό που είχε νεκρωθεί να έχει ξαναζήσει και αυτό που είχε χαθεί να ξανασπεύδει στη μητέρα του την Ἐκκλησία, θὰ τὸ ὑποδεχθῶ μὲ ἀνοιχτὴ ἀγκαλιὰ καὶ θὰ θυσιάσω τὸ μοσχάρι τὸ σιτευτὸ, τὸ κάλλιστο ἀπὸ ὅ,τι θὰ μπορούσε νὰ γίνει γιὰ μένα αἰτία εὐφροσύνης, καὶ θὰ τοῦ φορέσω τὸ δαχτυλίδι, βοηθώντας πρόθυμα νὰ ἐπισημανθεῖ ἡ ἀπαραχάρακτη σφραγίδα τῆς εἰλικρινοῦς ἐπιστροφῆς, ἡ μετάνοια, καὶ θὰ συγκαλέσω τοὺς φίλους καὶ θὰ διασκεδάσω μαζί τους, ὅσοι θεωροῦν δική τους εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίαση τῆ σωτηρία καὶ ἀνάκληση τοῦ πλησίον³¹. Μόνο ἐσεῖς νὰ τρέξετε μὲ προθυμία καὶ μὴν ἐπιτρέψετε πιά νὰ ἀνακόπτει τὴν ὁρμή σας καὶ τοὺς λογισμοὺς σας ὁ ἀπατεώνας πὺ στὴν ἀρχὴ μᾶς ἀπέσπασε ἀπὸ τὴν ἐντολή. Γιατὶ ἐκεῖνος πὺ τότε μὲ ἀπατηλὰ λόγια μηχανεύθηκε νὰ ἐξορισθοῦμε καὶ ἀπὸ τὴν ἐντολή καὶ ἀπὸ τὸν παράδεισο, αὐτὸς ὁ ἴδιος κάθε μέρα ὑπονομεύοντας τὸ ἀνθρώπινο γένος μὲ ἐπιβολὲς καὶ ἀπάτες, ὑποδέχεται ἄλλους σὲ ἄλλα βάραθρα ἀπώλειας, καὶ πολὺ περισσότερο ἐκβιάζει κάποιους νὰ τοὺς ἀποσπάσει καὶ νὰ τοὺς χωρίσει ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ χοροστασία, ὥστε, ἀφοῦ βρεῖ τὸ πρόβατο νὰ πλανιέται καὶ ἔρημο ἀπὸ τὸ κοπάδι καὶ τὸν βοσκὸ του, ἔτσι εὐκόλα στὴ συνέχεια νὰ τὸ κάνει τροφὴ του. Ἄλλ' ἔχοντας γνωρίσει τίς δολοπλοκίες καὶ τὰ ποικίλα τεχνάσματά του, ἄς ἀποφύγομε τὴ συμβουλή του, ἄς φυλαχθοῦμε ἀπὸ τὴν ἐπιβουλή, καὶ ἄς μὴν ἀποκοποῦμε ποτὲ ἀπὸ τὴ μάντρα καὶ τὴν ποιμνὴ τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ ἔτι θὰ δείξομε μάταιες τίς μηχανορραφίες καὶ τίς δολιόλητες τοῦ θηρίου πὺ ζητεῖ ν' ἀρπάξει τὴν ψυχὴ μας.

10. Ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς, αὐτὸς πὺ μὲ τὸ θάνατό του γκρέμισε τὸ μεσότοιχο τῆς ἔχθρας καὶ ἐμᾶς πὺ εἴχαμε πέσει σὲ παραπτώματα καὶ εἴχαμε ἀμαρτήσει μᾶς συμφιλίωσε μὲ τὸν Πατέρα του, αὐτὸς καὶ τώρα, τὴν Ἐκκλησία, τὴν ὁποία κέρδισε μὲ τὸ τίμο αἷμα του, εἶθε νὰ τὴν εἰρηνεύσει καὶ νὰ τὴ συντηρήσει ἄσπιλη καὶ ἄμωμη σὰν νύφη διαλεγμένη πὺ στέκεται στὰ δεξιὰ του καὶ πὺ μὲ τὴν ὠραιότη-

31. Πρὸβλ. Λουκᾶ 15, 3-7 καὶ 11-32.

σαν συντηρήσας εἰρηνεύσειε, τοὺς μήπω παντελῶς διεφθο-
 ρότας καὶ καταποθέντας τῇ ὀδυσεβείᾳ ἀνέλκων πρὸς ἑαυ-
 τὸν καὶ ἀνακαλούμενος καὶ δεσμοῖς ἀλύτοις τῆς ἀγάπης
 πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν δεσμῶν καὶ συνάπτων, μέτροις δικαιο-
 5 σοσύνης τὸν εὐσεβῆ καὶ φιλόχριστον ἡμῶν βασιλέα δεικνὺς
 περιοριζόμενον, σωφροσύνης ἄνθεσιν ὠραιζόμενον, ἀλη-
 θεία καὶ πραότητι εὐθηνούμενον, ἵν' ἔχων τὸν θεοπάτορα
 Δαυῖδ λέγοντα πρὸς αὐτόν, «Ἐντεινε καὶ κατενοδοῦ καὶ
 βασίλευε ἕνεκεν ἀληθείας καὶ πραότητος καὶ δικαιοσύνης,
 10 ὁδηγήσει γὰρ σε θαυμαστῶς ἢ δεξιὰ» τοῦ Ὑψίστου, ἀξιο-
 θεΐη καὶ τῆς οὐρανίου βασιλείας, ἧς γένοιτο καὶ ἡμᾶς πάν-
 τας ἐπιτυχεῖν, πρεσβείαις τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν
 Θεοτόκου, καὶ πάντων, ὅσων ἐν βουλαῖς ἁγίων Θεὸς ἐνδο-
 ξάζεται. Ἀμήν.

τα τῶν δογμάτων ἀπαστρέφει τὴν εὐσέβεια, ἀνασύροντας καὶ ἀνακαλώντας κοντά του ἐκείνους ποῦ δὲν ἔχουν διαφθορεῖ καὶ καταποθεῖ τελείως ἀπὸ τὴν ἀσέβεια, καὶ δένοντας καὶ συνάπτοντάς τους μὲ τὴν Ἐκκλησία μὲ τὰ ἅλυτα δεσμὰ τῆς ἀγάπης, καὶ δείχνοντας περιορισμένο μέσα στὰ μέτρα τῆς δικαιοσύνης τὸν εὐσεβῆ καὶ φιλόχριστο βασιλιά μας, στολισμένο μὲ τὰ ἄνθη τῆς σωφροσύνης καὶ ἔχοντας πλούσια τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν πραότητα, ὥστε, ἔχοντας τὸν θεοπάτορα Δαβὶδ νὰ λέγει πρὸς αὐτόν, «Τέντωσε τὸ τόξο σου, προχώρα νικηφόρα καὶ βασίλευε μὲ ἀλήθεια, πραότητα καὶ δικαιοσύνη καὶ θὰ σέ ὀδηγήσει ἡ δεξιὰ τοῦ Ὑψίστου σὲ ἔργα θαυμαστά»³², νὰ καταστεῖ ἄξιος καὶ τῆς οὐράνιας βασιλείας, τὴν ὁποία εὐχομε νὰ ἐπιτύχομε καὶ ὅλοι ἐμεῖς μὲ τὶς πρεσβεῖες τῆς ὑπεραγίας Δέσποινάς μας Θεοτόκου καὶ ὄλων ἐκείνων τῶν ἁγίων μὲ τὴν πίστη τῶν ὁποίων ὁ Θεὸς δοξάζεται. Ἀμήν.

32. Ψαλμ. 44, 5.

7.
ΟΜΙΛΙΑ ΕΒΔΟΜΗ

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΝ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ
ΕΛΕΧΘΗ ΕΠΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ.

α. «Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων», καιροῦ καλοῦντος μετὰ τοῦ προφήτου βοήσομαι Δαυῖδ, τῶν λογικῶν προβάτων τὰς τῆς Ἐκκλησίας ἀλλὰς ὁρῶν τῷ πλήθει στενοχωρουμένας πολυανθεῖ τῇ τερπνότη-
5 τι καὶ ποικιλίᾳ τῶν συνεληλυθότων. Ὅντως «ὡς καλοὶ σου οἱ οἴκοι Ἰακώβ, αἱ σκηναὶ σου Ἰσραὴλ ὡσεὶ παράδεισοι ἐπὶ ποταμῶν καὶ ὡς αἱ σκηναί, ἃς ἔπηξεν ὁ Κύριος». Εὖ γὰρ καὶ εἰκότως καὶ ταῦτα διετυπώθη τῷ θειάζοντι, κἂν ἔξω τῆς ἡμετέρας ἀλλῆς ἔστηκῶς ἐπεθείαζε τὰ ἡμέτερα.
10 Καὶ χαίρων ἐγὼ καὶ τοῖς ἔργοις βλέπων ἐποχούμενα τὰ πάλαι καλῶς αὐτοῖς ὑποθεσπισθέντα λόγια, τὰ αὐτὰ νῦν καὶ αὐτὸς λαμπρῶ τῇ φωνῇ καὶ ἀσπασίως προσιμιάζομαι· καλαὶ γὰρ τῷ ὄντι καὶ ὠραῖαι κατιδεῖν τοῦ νέου Ἰακώβ καὶ σαρκὶ Θεὸν ὁρᾶν ἡξιωμένου αἱ σκηναί, καὶ οἶαι πρὸς
15 θεῖον ἔρωτα ψυχὴν ἀναπτερωῶσαι διαρκῶς ὅσοις ἀπὸ τῶν ἐν ὄψει καλῶν θεαμάτων ἢ πρὸς τὰ νοητὰ καὶ θεῖα κάλλη διεγειρομένη παρατείνεται σπουδῇ.

β. Ἀλλὰ τί μοι, λαὸς τοῦ Θεοῦ καὶ βασιλέων φιλοχριστότατε, προθύμως οὕτω καὶ λαμπρῶς συνηθροίσθητε καὶ
20 τὸ ἱερόν τοῦτο καὶ σεπτὸν ἔξωραῖσατε τέμενος, ὃν ὀφθαλ-

1. Ψαλμ. 83, 2.

2. Ἀριθμ. 24, 5-6.

7.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΒΔΟΜΗ

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΣΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΠΟΥ ΛΕΧΘΗΚΕ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΑ

1. Βλέποντας νὰ μὴ χωροῦν οἱ αὐλές τῆς ἐκκλησίας τὸ πλῆθος τῶν λογικῶν προβάτων, τὸ πολύχρωμο ὡς πρὸς τὴν χαρὰ του καὶ τὴν ποικιλία τῶν συγκεντρωμένων, ἔτσι ὅπως τὸ καλεῖ ἡ περίστασις θὰ φωνάξω μαζί με τὸν προφήτη Δαβὶδ· «Πόσο ἀγαπητά εἶναι τὰ σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων»¹. Πραγματικά «εἶναι ὠραῖα οἱ οἴκοι σου, Ἰακώβ, σὰν παράδεισοι δίπλα στὰ ποτάμια εἶναι τὰ σκηνώματά σου, Ἰσραήλ, καὶ ὅπως οἱ σκηνές πού ἔστησε ὁ Κύριος»². Ὁραῖα καὶ πολὺ σωστά λέχθησαν καὶ αὐτὰ ἀπὸ τὸν θεόπνευστο, ἂν καὶ μιλοῦσε ἐμπνευσμένος γιὰ τὰ δικά μας ζώντας ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλὴ τῆς δικῆς μας. Καὶ ἐγὼ γεμᾶτος χαρὰ καὶ βλέποντας τὰ λόγια πού αὐτοὶ παλαιὰ θέσπισαν καλῶς νὰ βαδίζουν ἐπάνω στὰ ἔργα, τὰ ἴδια τώρα καὶ ἐγὼ με λαμπρὴ φωνὴ καὶ με χαρὰ χρησιμοποιοῦ ὡς προοίμιό μου. Γιατὶ εἶναι ὠραῖες πράγματι νὰ τις βλέπει κανεὶς οἱ σκηνές τοῦ νέου Ἰακώβ πού ἀξιῶνεται νὰ βλέπει τὸν Θεὸ με σάρκα, καὶ τέτοιες πού ἀναπερώνουν διαρκῶς τὴν ψυχὴ πρὸς τὸν θεῖο ἔρωτα γιὰ ἐκείνους πού ἀπὸ τὴν θεὰ τῶν καλῶν θεαμάτων διεγείρεται καὶ παρατείνεται ὁ πόθος πρὸς τὰ νοητὰ καὶ θεῖα κάλλη.

1. Ἀλλὰ γιατί, λαὸ τοῦ Θεοῦ καὶ φιλοχριστότατε μεταξὺ τῶν βασιλέων, τόσο πρόθυμα καὶ λαμπρὰ συγκεντρωθήκατε καὶ στολίσσατε αὐτὸν τὸν ἱερὸ καὶ σεπτὸ ναὸ, τὸν ὁποῖο ἂν τὸν πεῖ κανεὶς

μόν τις εἰπὼν τοῦ παντός οὐκ ἂν ἀποσφαλείῃ τοῦ πρέπον-
 τος, καὶ μάλιστα γε νῦν, ὅτε τὸ λευκὸν τῶν χρωμάτων οἴο-
 νεὶ τῷ μέλανι κερασάμενοι, ἐξ ὧν ἢ τῶν ὀμμάτων φύσις
 διαποικίλλεται, τοῖς ὑμετέροις σώματι τὰ κενὰ τοῦδε τοῦ
 5 θεσπεσίου χώρου, καθάπερ ὀμμάτων κοῖλα μορφοῦντες,
 ἀνεπληρώσατε; Τίς οὖν ὑμῶν ὁ δρόμος καὶ ἡ μετὰ χαρίτων
 αὕτη φαιδρότης καὶ ἡ μειδιῶσα συνέλευσις; Ἡ πάντως γε
 τῆς θυγατρὸς τοῦ γένους τοῖς μνήστροις ἐμπανηγυρίζοντες
 ἤκετε καὶ τῆς μητρὸς τοῦ Λόγου τῇ χαρᾷ συγχορεύσοντες
 10 καὶ τῆς κοινῆς ἡμῶν σωτηρίας τὴν ἀπαρχὴν καὶ κρηπίδα
 θεσπεσίαν εἰς ἑορτὴν συντελέσαι, καλῆς οὔτω καὶ μεγάλης
 τῆς παρασκευῆς ἐπιδειχθείσης, ἠγωνίσασθε; Κρηπίς γὰρ
 ὡς ἀληθῶς καὶ θεμέλιος τῆς ἡμῶν σωτηρίας ἢ τῆς Ἀειπαρ-
 θένου μνηστεία, οὐκ οἰκίας μιᾶς ὀροφὴν, εἰς ἀφανισμὸν
 15 ὄρωσαν, ὑπερείδουσα, οὐδὲ κώμην ἢ πόλιν τινά, πρὸς γῆν
 φερομένην, ἰστώσα τε καὶ συνέχουσα, ἀλλὰ σύμπασαν ἡμῶν
 τὴν ἀνθρώπων φύσιν, πτώμα μέγα ματενηνεγμένην, ὀρθοῦ-
 σά τε καὶ καινοποιοῦσα καὶ στηρίζουσα.

Ὡσπερ οὖν, καλῶς καὶ παγίως τῶν τῆς οἰκίας ἐδρα-
 20 σθέντων θεμελίων, χαρὰ καὶ θυμηδία πάντων ὑπερανα-
 σχοῦσαι τῶν δυσχερασμάτων τοὺς ὅσοις ἢ κατοίκησις ἐν
 ἐλπίδι κεῖται προκαταλαμβάνουσι, οὔτω σοφῶς καὶ θεο-
 πρεπῶς ὑπὸ τοῦ τεχνίτου Λόγου τῶν τῆς ἡμετέρας σωτη-
 ρίας καταβαλλομένων θεμελίων τῆς εὐφροσύνης καὶ ἀγαλ-
 25 λιάσεως, ἢ ἀνθρωπίνῃ φύσις τὴν κτίσιν προσιμιάζεται, καὶ
 τὸ τῆς παρακοῆς ἀποξυσαμένη γῆρας οἷα νόσον, θανάτου
 διάκονον, τὴν ἀθανασίαν ὡς νέαν πλάσιν ἀνθρωραίζεται.
 Εἰκότως τοίνυν ἢ ἀνθρωπίνῃ φύσις τὴν χαρὰν ἀρραβω-
 νίζεται· τὴν χάριν γὰρ θεώσεως εἰσοικίζεται καὶ τὸν πολυ-
 30 πλανῆ τῆς ἀσεβείας, ὡς οἷστρον δαιμονίων, ἀποπτυσσάμενη
 ἔρωτα, νυμφοστολεῖται καθαρῶς μόνῳ τῷ πλάσαντι καὶ
 ποιήσαντι. Εἰκότως ἢ ἀνθρωπίνῃ φύσις σκιριτώσα παρρη--

ὄφθαλμὸ τοῦ παντός δὲν θ' ἀστοχήσει στὸ πρέπον, καὶ μάλιστα βέβαια τώρα, ὅποτε ἀναμιγνύοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὸ λευκὸ χρῶμα μὲ τὸ μαῦρο, μὲ τὰ ὅποια διαποικίλλεται ἡ φύση τῶν ματιῶν, γεμίσατε μὲ τὰ δικὰ σας σώματα τὰ κενὰ αὐτοῦ τοῦ θεσπέσιου χώρου, μορφώνοντάς τα σὰν κοῖλα ματιῶν; Ποιὸς εἶναι λοιπὸν ὁ λόγος γι' αὐτὸ τὸ τρέξιμό σας καὶ τὴ μὲ μεγάλη χάρη φαιδρότητα καὶ γεμάτη ἀπὸ χαμόγελα συνέλευση; Ἡ ὀπωσδήποτε ἦρθατε νὰ πανηγυρίσετε τὴ μνηστεία τῆς θυγατέρας τοῦ ἀνθρώπινου γένους καὶ νὰ συγχορεύσετε στῆς μητέρας τοῦ Λόγου τὴ χαρὰ καὶ ἀγωνισθήκατε τὴν ἀπαρχὴ καὶ κρηπίδα τῆς κοινῆς μας σωτηρίας νὰ τὴν καταστήσετε ἑορτὴ θεσπέσια, ἀφοῦ ἐπιδείχθηκε μιὰ τόσο ὠραία καὶ μεγάλη προετοιμασία; Γιατὶ κρηπίδα καὶ θεμέλιο ἀληθινὰ τῆς σωτηρίας μας εἶναι ἡ μνηστεία τῆς Ἀειπαρθένου, ποὺ δὲν στηρίζει τὴν ὄροφὴ μιᾶς οἰκίας μόνο ποὺ φαίνεται νὰ γκρεμίζεται, οὔτε διατηρεῖ καὶ συγκρατεῖ ἓνα χωριὸ ἢ μιὰ πόλη ποὺ πᾶνε νὰ κατεδαφισθοῦν, ἀλλ' ὀλόκληρη τὴν ἀνθρώπινη φύση μας, ποὺ ἔχει βρεθεῖ σὲ μεγάλη πτώση, τὴν ἀνορθώνει, τὴν ἀνακαινίζει καὶ τὴ στηρίζει.

Ὅπως λοιπὸν ἂν στερεωθοῦν καλὰ καὶ γερὰ τὰ θεμέλια τῆς οἰκίας, καταπλημμυρίζουν ἀπὸ πρὶν ἀπὸ χαρὰ καὶ θυμηδία αὐτοὶ ποὺ ἐλπίζουν νὰ κατοικήσουν σ' αὐτὴν ἀφοῦ ὑπερνίκησαν ὅλες τὶς δυσχέρειες, ἔτσι καταβάλλοντας ὁ τεχνίτης Λόγος μὲ τρόπο σοφὸ καὶ θεοπρεπῆ τὰ θεμέλια τῆς σωτηρίας μας τῆς εὐφροσύνης καὶ τῆς ἀγαλλίασης, ἡ ἀνθρώπινη φύση κάνει τὸ προοίμιο τῆς κτίσης, κι ἀφοῦ σὰν νόσο ἀποκαθάρισε τὸ γῆρας τῆς παρακοῆς, ποὺ εἶναι διάκονος τοῦ θανάτου, βάζει στὴ θέση του γεμάτη ἀπὸ ὠραιότητα τὴν ἀθανασία ὡς νέα πλάση. Εὐλόγα λοιπὸν ἡ ἀνθρώπινη φύση ἀρραβωνίζεται τῆς χαρᾶ· γιατί κατοικίζει μέσα της τὴ χάρη τῆς θεώσεως, καὶ ἀποπτύομενη σὰν οἶστρο δαιμονικὸ τὸν πολυπανημένο ἔρωτα τῆς ἀσέβειας, ντύνεται καθαρὰ σὰν νύμφη γιὰ τὸν πλάστη μόνο καὶ ποιητὴ της. Εὐλόγα λοιπὸν παρουσιάζεται μὲ θάρρος ἡ ἀνθρώπινη φύση νὰ σκιρτᾷ γεμάτη ἀπὸ χαρὰ· γιατί δέχεται τὴ χαρμόσυνη ἀγγελία

σιάζεται· τὴν θυγατέρα γὰρ εὐαγγελίζεται, λογάδα νύμφην ἀφοριζομένην τῷ κτίσαντι. Εἰκότως ἡ ἀνθρωπίνη φύσις μεγαλοφρονοῦσα ἐπαγάλλεται· δεσποτικοῦ γὰρ συναλλάγματος ὑποδεχομένη μηνύματα, τοῦ ζυγοῦ τῆς δουλείας
5 ἀπαυχενίζεται τὴν δυσγένειαν.

γ'. Αὕτη τοιγαροῦν ἡ πανήγυρις πασῶν ἐστὶν ἀπαρχὴ πανηγύρεων, ἐμπορίας ἡμῖν ἐπουρανίου παρέχουσα συναλλάγματα καὶ ἀσύλω πλούτῳ τῆς δεσποτικῆς ἐπιφανείας πλουτοῦσα τὰ σύμπαντα, καὶ τοῦ φυράματος ἡμῶν τὴν κά-
10 θαρσιν πραγματεύεται καὶ τῶν ἀκηράτων ἀγαθῶν προβάλλεται τὴν ἀπόλαυσιν. Ἐν ταύτῃ χορὸς προφητῶν, τὸ τῆς θεοπτίας ὄμμα ῥωννύμενος καὶ τῷ πτερῷ τῆς αὐτοῦ πολιτείας κουφιζόμενος, ἦν κὰν τῷ παρόντι καὶ βρῖθοντι δῖω κρεῖσσον ἢ κατὰ ἀνθρώπους βιοτεύοντες ἐγνωρίζοντο, χαί-
15 ρων ἐφίσταται καὶ τῶν προφητευθέντων λαμπροφορῶν τὴν ἀλήθειαν τῆς δεσποτικῆς μνηστείας τὸν θάλαμον εὐτρεπίζουσιν. Ἐν ταύτῃ καὶ τῶν ἀποστόλων συντρέχει τὸ πλήρωμα καὶ τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα συναγείροντες καὶ τοῦ σωτηρίου λόγου τὸ κήρυγμα κρατυνόμενοι τῆς παρθενικῆς
20 προικοφορίας ἀγναῖς παλάμαις τὸν πλοῦτον ὑποδεικνύουσιν. Ἐν ταύτῃ καὶ μαρτύρων χορεῖαι συρρέουσαι καὶ τῶν ἀθλητικῶν αἱμάτων τὴν βαφὴν ἀποστάζουσαι, τῆς βασιλικῆς παστάδος τὴν πορφύραν ὠραίζουσιν. Ἐν ταύτῃ καὶ τὰ τῶν ἀσωμάτων παρουσιάζουσι τάγματα καὶ τῷ ἀρχαγ-
25 γέλῳ Γαβριὴλ συγχορεύοντες τῆς θεϊκῆς πρὸς ἀνθρώπους ἐπιδημίας δορυφοροῦσι τὴν συγκατάβασιν καὶ τὸν οὐράνιον κόσμον ἢ περιγείος πολιτεία περιβάλλεται. Σήμερον γὰρ ἡ Παρθένος ὑπὲρ παντός τοῦ γένους τῷ κοινῷ Δεσπότην νυμφεύεται καὶ τῆς ἐπεισάκτου καὶ μοιχαλίδος καὶ δούλης
30 ἁμαρτίας ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τὴν συνάφειαν διασπάσασα, πρὸς τὴν ὁμόζυγον καὶ ἡλικιωτὴν ἀρετὴν διὰ μακροῦ τοῦ χρόνου ἐπαναστρέφεται καὶ τὸ πρὸς αὐτὴν τῆς συζυγίας φίλτρον σωφρόνως τε ἅμα καὶ περιπαθῶς ἐνστερνίζεται.

για τὴ θυγατέρα της, πού ξεχωρίζεται ἐκλεκτὴ νύμφη γιὰ τὸν δημιουργό. Εὐλόγα ἢ ἀνθρώπινη φύση μεγαλοφρονώντας γεμίζει ἀπὸ ἀγαλλίαση· γιατί, ἀποδεχόμενη τὰ μηνύματα τῆς δεσποτικῆς συναλλαγῆς, ἀποτινάζει ἀπὸ πάνω της τὸν ταπεινωτικὸ ζυγὸ τῆς δουλείας.

3. Αὐτὴ λοιπὸν ἢ πανηγύρη εἶναι ἀπαρχὴ ὄλων τῶν πανηγύρεων, πού μᾶς παρέχει τὶς δυνατότητες ἐπουράνιας συναλλαγῆς καὶ μὲ τὸν ἀσύλητο πλοῦτο τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου πλουτίζει τὰ σύμπαντα, διαπραγματεύεται τὴν κάθαρση τοῦ φυρᾶματός μας καὶ προβάλλει τὴν ἀπόλαυση τῶν ἀθανάτων ἀγαθῶν. Σ' αὐτὴν ὁ χορὸς τῶν προφητῶν, ἐνδυναμούμενος μὲ τὸ ὄμμα τῆς θεοπτείας καὶ ἐλαφρυνόμενος μὲ τὰ φτερᾶ τῆς ἄυλης πολιτείας, τὴν ὁποία γνώριζαν καὶ στὴν παροῦσα καὶ βαρειὰ ζωὴ ζώντας καλύτερα ἀπὸ ὅ,τι τὴ ζοῦν οἱ ἄνθρωποι, ἔρχεται γεμᾶτος χαρᾶ καὶ λαμπροφορώντας τὴν ἀλήθεια τῶν προφητειῶν τους στολίζουν τὸ θάλαμο τῆς δεσποτικῆς μνηστείας. Σ' αὐτὴν συρρέει καὶ τὸ σύνολο τῶν μαθητῶν καὶ ξεσηκώνοντας τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης καὶ κηρύττοντας μὲ δύναμη τὸν σωτήριο λόγο, δείχνουν μὲ καθαρὰ χέρια τὸν πλοῦτο πού ἔχει δοθεῖ προῖκα στὴν Παρθένο. Σ' αὐτὴν συρρέοντας καὶ οἱ χοροὶ τῶν μαρτύρων καὶ ἀποστάζοντας τὸ χρῶμα τῶν αἱμάτων τῆς ἀθλησῆς τους λαμπρύνουν τὴν πορφύρα τῆς βασιλικῆς παστᾶδας. Σ' αὐτὴν κάνουν τὴν παρουσία τους καὶ τὰ τάγματα τῶν ἀσωμάτων καὶ χορεύοντας μαζί μὲ τὸν ἀρχάγγελο Γαβριὴλ συνοδεύουν σὰν δορυφόροι τὴν συγκατάβαση τῆς θεϊκῆς ἐπιδημίας στοὺς ἀνθρώπους καὶ ἢ ἐπίγεια πολιτεία περιβάλλεται τὴν οὐράνια ὠραιότητα. Γιατὶ σήμερα ἢ Παρθένος γιὰ χάρη ὄλου τοῦ ἀνθρώπινου γένους νυμφεύεται τὸν κοινὸ Κύριο, καὶ διασπώντας ἢ ἀνθρώπινη φύση τὴ συνάφεια μὲ τὴν ἐπίσειακτη καὶ μοιχαλίδα καὶ δούλη ἁμαρτία, ἐπιστρέφει ἔπειτα ἀπὸ πολὺ χρόνον στὴν ὁμόζυγη καὶ συνομήλική της ἀρετὴ καὶ ἐνστερνίζεται τὴ συζυγικὴ πρὸς αὐτὴν ἀγάπη μὲ σωφροσύνη καὶ μαζί καὶ μὲ σφοδρὴ ψυχικὴ ἐπιθυμία.

Σήμερον ἡ Παρθένος ἐξ ἀνθρώπων ἀφορίζεται, ἀπαρχὴ τῷ κτίσῃ προσαγομένη τοῦ φυράματος, καὶ τῆς ἐμῆς ἀναπλάσεως παραδόξῳ λόγῳ τελεσιουργεῖται τὸ μέγα καὶ ἀπ' αἰῶνος μυστήριον. Σήμερον ἡ τοῦ Ἀδάμ θυγάτηρ τῆς προ-
5 μήτορος Εὐας ἀνασωσαμένη τὸ ολίσθημα καὶ τοῦ ἐκειῖθεν παραδεδυκότος ἀποκαθηραμένη μολύσματος, καὶ καλὴ τῷ πλάστῃ καὶ ὠραία ἐμφανιζομένη τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει τὴν σωτηρίαν ἀραβωνίζειται. Σήμερον γὰρ ὁ τῶν ἀσωμάτων ἀρχιστράτηγος τῶν οὐρανίων ἀφιπτάμενος ἀψίδων, πρὸς
10 τὴν Μαριὰμ παραγίνεται καὶ τῆς δεσποτικῆς ἐπιδημίας τῆ Παρθένῳ μηνύων τὰ εὐαγγέλια, «Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ», λαμπρῶ τῷ ῥήματι περιπτύσσεται καὶ δι' αὐτῆς ἡ κτίσις πᾶσα τὴν χαρὰν καταπλουτίζειται.

δ'. Παραγίνεται πρὸς τὴν Μαριὰμ ὁ ἀρχάγγελος, τῆς
15 δανιτικῆς φυλῆς τὸ εὐῶδες ἄνθος καὶ ἀμάραντον, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὸ περικαλλές καὶ μέγα καὶ θεολάξεντον ἄγαλμα. Αὕτη γὰρ ἡ Παρθένος, ὡς ἔπος εἶπεῖν, ἐξ αὐτῶν σπαργάνων τὰς ἀρετὰς ὑποτρεφομένη καὶ ταύταις συναύξουσα, αὐλοῦ πολιτείας βίον ἐπὶ γῆς ἐδίδου πολιτεύε-
20 σθαι, καὶ τὰς πύλας τῆς πρὸς ἀρετὴν ὁδοῦ διανοίξασα, οὐκ ἄπορον παρέσχεν τῇ μιμήσει τὴν πάροδον, ὅσοις ἔρωσ ἐμπέφυκεν οὐρανίῳ νυμφῶνι θαλαμηπολεῖν οὐ σβεννύμενος. Τίς γὰρ οὕτω πρὸς ἡδονὰς ἐξ ἔτι παιδὸς ἐγκρατής, οὐχ ὅσαι τοὺς δεσμοὺς ὑπερορῶσαι πόρρω τῆς φύσεως φέρονται,
25 οὐδ' ὅσαι πράξει καθορῶνται καὶ τῶν γραπτῶν νόμων σφριζομένων, ἀνθρωπίνους ὅμως ἀναπηδῶσαι κινήμασιν, ἀλλ' οὐδ' εἰς τις ἄλλη τοῖς λογισμοῖς ἐπικαθημένη καὶ μέχρις αὐτοῦ καὶ μόνου παρατεινομένη τὰ σκιρτήματα; Οὔμενον πρὸς οὐδεμίαν τούτων ἡ μακαρία Παρθένος οὐδὲ τοὺς λογι-
30 σμοὺς ἐνεδίδου κατακλίνεσθαι, ἀλλ' ἦν ὅλη τῷ θεῷ κάτοχος ἔρωτι, τούτοις τε καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν δεικνῦσά τε καὶ ὑπο-

Σήμερα ἡ Παρθένοσ ἀποχωρίζεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους προσφερόμενη στὸν Κτίστη ὡς ἀπαρχὴ τοῦ φυρᾶματος καὶ τελεσιουργεῖται μὲ παραδόξο λόγο τὸ μέγα καὶ προαιώνιο μυστήριο τῆς ἀνάπλασῆς μας. Σήμερα ἡ θυγατέρα τοῦ Ἀδάμ, ἀποκαθιστώντας τὸ ὀλίσθημα τῆς προμήτορος Εὐασ καὶ καθαρμένη ἀπὸ τὸ μόλυσμα ποὺ εἶχε παρεισδύσει ἀπὸ αὐτό, καὶ ἐμφανιζόμενη καλὴ καὶ ὠραία στὸν πλάστη, ἀρραβωνιάζεται τῇ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Σήμερα ὁ ἀρχιστρατήγος τῶν ἀσωμάτων πετώντας ἀπὸ τὶς οὐράνιες ἀψίδες φτάνει στὴ Μαριὰμ καὶ φέρνοντας στὴν Παρθένο τὸ χαρμόσυνο ἄγγελμα τῆς δεσποτικῆς ἐπιδημίας, τὴν ἐναγκαλίζεται μὲ τὸν λαμπρὸ χαιρετισμό, «Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος εἶναι μαζί σου»³, καὶ μέσω τῆς Παρθένου ὅλη ἡ κτίση μοιράζεται τὸν πλοῦτο τῆς χαρᾶς.

δ. Κατεβαίνει ὁ ἀρχάγγελος στὴ Μαριὰμ, τὸ εὖοσμο καὶ ἀμάραντο ἄνθος τῆς φυλῆς τοῦ Δαβίδ, τῆς ἀνθρώπινης φύσης τὸ πανέμορφο καὶ μέγα καὶ θεολάξευτο ἄγαλμα. Γιατὶ αὐτὴ ἡ Παρθένοσ, ποὺ λέγει ὁ λόγος, ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ σπάρργανα καλλιεργώντας τὶς ἀρετὲς καὶ ἀναπτυσσόμενη μαζί μ' αὐτὲς, παρουσίαζε τὴ ζωὴ τῆς αὐλῆς πολιτείας ποὺ πρέπει νὰ ζοῦμε πάνω στὴ γῆ, κι ἀφοῦ ἀνοιξε τὶς πύλες τοῦ δρόμου πρὸς τὴν ἀρετὴ, ἔκανε ὄχι ἀδύνατη τὴν εἴσοδο μὲ τὴ μίμηση σὲ ὅσους ἀπὸ ἐμᾶς εἶναι ἐμφυτοσ ὁ ἔρωτας νὰ εἴμαστε θαλαμηπόλοι στὸν οὐράνιο νυμφῶνα χωρὶς αὐτὸς νὰ σβήνει. Ποιὸσ δηλαδὴ εἶναι ἀπὸ παιδὶ τόσο ἐγκρατῆς πρὸς τὶς ἡδονές, ὄχι ὅσες, περιφρονώντας τοὺς δεσμούς, ξεπερνοῦν τὴν ἀνθρώπινη φύση, οὔτε ὅσες ἐκδηλώνονται στὴν πράξη κι ἐνῶ ὑπάρχουν γραπτοὶ νόμοι, τοὺς ὑπερβαίνουν μὲ ἀνθρώπινες κινήσεις, ἀλλὰ οὔτε κι ὅποια ἄλλη ἡδονὴ ποὺ ἐγκαθίσταται στοὺς λογισμοὺς μας καὶ μέχρι ἐκεῖ καὶ μόνο παρατείνει τὰ σκιρτήματά της; Ὅμως σὲ καμμιά ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἡδονές ἡ μακάρια Παρθένοσ δὲν παραχωροῦσε νὰ γείρουν οἱ λογισμοὶ της, ἀλλὰ ἦταν ὀλόκληρη κυριευμένη ἀπὸ τὸν θεῖο ἔρωτα καὶ μὲ τοὺς λογισμοὺς της καὶ μὲ ὅλη τὴν ἄλλη συμπεριφορὰ της ἔδειχνε καὶ ὑποσήμαινε, ὅτι ἀληθινὰ ἦταν ξεχωρισμένη

σαλπίζουσα ὡς ἀληθῶς αὕτη τῷ ποιητῇ τῶν ὅλων εἰς νύμφην εἶη ἀφωρισμένη καὶ πρὸ γεννήσεως. Καὶ γὰρ δὴ καὶ τὸν θυμόν, ὡς δὴ τι θηρίον ἀλλόκοτον, τῷ ἀπαθει τῆς γνώμης οἷά περ ἀλύτοις δησαμένη νήμασιν, ὅλην τὴν ψυχὴν 5 ἱερὸν προότητος ἀπειργάσατο τέμενος, εὐσταθεῖ λογισμῶ τὸν τῆς ἀνδρείας τόνον οὐδαμοῦ φανεῖσα χαννώσασα, καὶ κατὰ τὸ δεσποτικὸν πάθος, ᾧ παρειστήκει, μηδὲν βλάβημον καὶ ἀγανακτήσεως ἀφιεῖσα ῥῆμα, οἷα πράττειν μητέρες πονούμεναι ἐπὶ τηλικούτοις παίδων πεφύκασιν πάθεσιν.

10 Ἰκανὸν τοῦ λόγου μαρτύριον καὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς αὐτῇ προσούσης καρτερίας τε καὶ γενναιότητος ἢ πρὸς τοῦτο ῥώμη καὶ τῆς ψυχῆς τὸ παράστημα εὐγενὲς καθέστηκε βλάβημα. Συνέσεως δὲ καὶ καθαρᾶς διανοίας ἔργοις τε καὶ λόγοις ἀμίμητον ἐπήνθει τὸ χάρισμα, δι' οὗ πρὸς πάσας πειρασμῶν 15 τοῦ θίου τρικυμίας, καὶ ᾧς ἢ τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἀνεκίνει δία καὶ θύελλα, ἐμφρόνως ἅμα καὶ πολυμερῶς ἀρομοζομένη διετίθετο, μηδὲν τῶν ἀγωγίμων μηδ' ἐπὶ βραχὺ ψαῦσαι τῆς τῶν κακῶν ἄλμης συγχωρήσασα.

έ. Οὕτω δὴ τῆς Παρθένου, οἷς τῶν ἀνθρωπίνων ὑπερε- 20 τείνετο μέτρων, τῶν οὐρανίων θαλάμων ἀξίας ἐπιδεικνυμένης καὶ τὴν ἡμετέραν ἀμορφον ιδέαν, ἣν ὁ τῶν προγόνων κατεκληλίδωσε ῥύπος, τῷ οἰκείῳ ἐναγλαϊζούσης κάλλει, ὁ Γαβριήλ ἐπέστη τῆς βασιλικῆς παρουσίας τῷ μυστηρίῳ διακονούμενος, καί, «Χαῖρε, κεχαριτωμένη», ἔλευθέρα καὶ 25 φωνῇ καὶ γλώσσει βοᾷ, «ὁ Κύριος μετὰ σοῦ», πᾶν τὸ γένος διὰ σοῦ τῆς παλαιᾶς ἀπαλλάσσων λύπης καὶ ἀρᾶς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεοπάτωρ Δαυῖδ, τὴν πνευματικὴν κατέχων κιθάραν καὶ τοῖς τῆς θυγατρὸς μνήστροις σκιρτῶν τῷ πνεύματι ἐπιφαίνεται καὶ τοῖς προφητικοῖς δακτύλοις τὰς ψαλ- 30 μικὰς χορδὰς ἐπιτρέχων, μέλος τερπνὸν ἀνακρούεται καὶ παρθενικῶν θαλάμων ἐπάξιον καὶ παντὸς τοῦ κόσμου σωτήριον. «Ἄκουσον, θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου,

καὶ προορισμένη καὶ προτοῦ γεννηθεῖ νὰ γίνει νύμφη τοῦ ποιητῆ τῶν ὄλων. Γιατὶ καὶ τὸ θυμὸ, ἄφου τὸν ἔδεσε σάν ἓνα θηρίο τερατώδες καὶ σάν μὲ ἄλυτα δεσμὰ μὲ τὴν ἀπάθεια τῆς γνώμης, ὀλόκληρη τὴν ψυχὴ τῆς τὴν ἔκανε ἱερὸ νὰ τῆς πραότητος, μὲ σταθερὴ σκέψη χωρὶς νὰ φανεῖ σὲ κανένα σημεῖο ὅτι χαλάρωσε τὴν ἔνταση τῆς ἀνδρείας· καὶ κατὰ τὸ πάθος τοῦ Κυρίου, στὸ ὁποῖο παραδρισκόταν, δὲν εἶπε καμμιά βλασφημία καὶ κανένα λόγο ἀγανάκτησης, πράγματα ποὺ πράττουν οἱ μητέρες ἀπὸ τὸν πόνο γιὰ τὰ τόσο μεγάλα πᾶθη τῶν παιδιῶν τους. Ἰκανὴ ἀπόδειξη τοῦ λόγου καὶ τῆς ἔξαρχῆς καρτερικότητος καὶ γενναιότητος ποὺ εἶχε στάθηκε εὐγενικὸ βλάστημα ἢ ρώμη σχετικὰ μ' αὐτὸ καὶ τὸ θάρρος τῆς ψυχῆς. Ἀνθοῦσε σ' αὐτὴν ἀμίμητο τὸ χάρισμα τῆς σύνεσης καὶ τῆς καθαρῆς διάνοιαις στὰ ἔργα καὶ τὰ λόγια, μὲ τὸ ὁποῖο πρὸς ὅλες τὶς τρικυμίες τῶν βιοτικῶν πειρασμῶν καὶ ἐκείνες ποὺ ἀνακινούσε ἢ βία καὶ ἢ σφοδρότητα τῶν πονηρῶν πνευμάτων, προσαρμολόγαν μὲ σωφροσύνη καὶ μὲ πολλοὺς τρόπους, μὴ ἐπιτρέποντας κανένα ἀπὸ τὰ καθημερινὰ νὰ ἀγγίξουν οὔτε γιὰ λίγο τὴν ἀλμύρα τῶν κακῶν.

5. Ἔτσι λοιπὸν ἄφου ἡ Παρθένος μὲ ὅσα ξεπερνοῦσε τὰ ἀνθρώπινα μέτρα ἀποδεικνυόταν ἄξια τῶν οὐράνιων θαλάμων καὶ ἔδινε λαμπρότητα μὲ τὴν ὁμορφιά τῆς στῆ δική μας ἄμορφη ὄψη τὴν ὁποία τῶν προγόνων μας ὁ ρύπος εἶχε κατακηλιδώσει, παρουσιάσθηκε ὁ Γαβριὴλ ὑπηρετώντας τὸ μυστήριον τῆς βασιλικῆς παρουσίας καὶ φωνάζει μὲ ἐλεύθερη φωνὴ καὶ γλώσσα: «Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος εἶναι μαζί σου»⁴, ἀπαλλάσσοντας ὅλο τὸ ἀνθρώπινο γένος μὲ τὴ μεσολάβησή σου ἀπὸ τὴν παλαιὰ λύπη καὶ κατάρρα. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ θεοπάτωρ Δαβὶδ, ἐμφανίζεται κρατώντας τὴν πνευματικὴ κιθάρρα καὶ σκιρτώντας τὸ πνεῦμα του ἀπὸ χαρὰ γιὰ τὴ μνηστεία τῆς θυγατέρας του καὶ ἀγγίζοντας γοργὰ μὲ τὰ δάχτυλά του τὶς χορδὲς τοῦ ψαλτηρίου του παίξει χαρούμενη μελωδία καὶ ἀντάξια τῶν παρθενικῶν θαλάμων καὶ σωτήρια γιὰ ὅλον τὸν κόσμον· «Ἄκουσε, θυγατέρα,

4. Λουκᾶ 1, 28.

καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου· ἐπεθύμησε γὰρ ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου καὶ αὐτός ἐστι Κύριός σου καὶ πάντων ἡμῶν», καὶ πᾶσα κτίσις πανευλαβῶς ὡς κοινῶ Δεσπότη καὶ πάντων δημιουργῶ προσκυνοῦμεν 5 αὐτῶ.

Ἄκουσον, θύγατερ, καὶ τοῖς τοῦ Γαβριήλ μηνύμασι κλῖνον τὸ οὖς σου· δι' αὐτῶν γὰρ τὸν τῆς παρακοῆς ἰόν, ὃν ἡ συμβουλία τοῦ ὄφως ταῖς ἀκοαῖς τῆς Εὐας ἐκχεαμένη παντὶ τῶ γένει τῆς τοῦ φαρμάκου σταγόνοσ μετέδωκεν, ὡς 10 ἄλμυρὰν ἀκοὴν ποτίμῃ λόγῳ διὰ τῶν σῶν πανάγων εὐαγγελίων ἀποκλυσάμενοι, μόνοις ὑπακούειν καὶ πειθαρχεῖν τοῖς τοῦ πλαστοουργήσαντος ἡμᾶς προστάγμασι δυναμούμεθα. Ἄκουσον, θύγατερ, καὶ τὰ τῆς συλλήψεως εὐπειθῶς εὐαγγέλια πρόσδεξαι· ὁ γὰρ τοῦ Πατρὸς ἐνυπόστατος καὶ 15 συναῖδιος Λόγος οὐ τῆς οἰκειᾶς ἐξιστάμενος οὐσίας, οὐδ' εἰς αὐτὴν τὴν σάρκα τρεπόμενος, τοῦτο γὰρ καὶ τῆ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἐπιζημιον, καὶ τῆς θείας οὐσίας ὕβρις εἰς ἔσχατον ἤκουσα, ἀλλ' ἐκάτερον τῶν συνελθόντων εἰς ἔνωσιν ἀδιαίρετον φυλάττων ἀσύγχυτον, τὴν ἐν σοὶ κατασκήνωσιν 20 εἰς ἐμὴν ἀνάπλασιν θεοπρεπῶς ἐκλεξάμενος τὰς οὐρανίους σκηναὶς φιλανθρώπως ἡμῖν εἰς κατοίκησιν ἀναπετάννυσι.

ζ. Τί τῆς χαρᾶς ταύτης τερπνότερον; τί τῆς πανηγύρεως λαμπρότερον; τί τῆς παρούσης ἑορτῆς ὑψηλότερον; Γῆθεν αἰρόμεθα· πρὸς οὐρανοὺς ἀννψούμεθα· τὴν φθορὰν 25 ἀποδυνόμεθα· τὴν ἀφθαρσίαν ἀμφιεννύμεθα· τῆς κατάρας τοὺς πόνους καὶ τὰς ἀκάνθας διεφύγομεν, τῆς εὐλογίας τὴν εὐκαρπίαν καταπλουτιζόμεθα. Ἀλλὰ γὰρ τῶν ἀπὸ τῆς θείας χάριτος πλουτήσαντες ἀγαθῶν, καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς οἰκειᾶς γνώμης συνεισενέγκωμεν καρπούς· κοσμεῖσθω καὶ 30 ἡ ψυχὴ κόσμῳ νυμφικῶ, καὶ ἀποστιλδέτω λαμπρόν, μηδὲν πορνικὸν καὶ σκότους ἔργον ἐπισυρομένη, μηδὲν τῶν σωμάτων λαμπροφορίαν τῶ οἰκειῶ ζόφῳ συναμαυροῦσα

καὶ πρόσεξε καὶ ἄνοιξε τὰ αὐτιά σου, καὶ λησιμόνησε τὸ λαό σου καὶ τὸν οἶκο τοῦ πατέρα σου· γιατί ὁ βασιλιάς ἐπιθύμησε τὴν ὀμορφιά σου, κι αὐτὸς εἶναι Κύριός σου καὶ Κύριος ὄλων μας»⁵, καὶ ὅλη ἡ κτίση μὲ κάθε εὐλάβεια τὸν προσκυνοῦμε ὡς κοινὸ Κύριο καὶ δημιουργὸ ὄλων.

”Ακουσε, θυγατέρα, καὶ κλίνε τὰ αὐτιά σου στὰ μηνύματα τοῦ Γαβριήλ· γιατί μὲ αὐτὰ τὸ δηλητήριο τῆς παρακοῆς, τὸ ὁποῖο ἡ συμβουλή τοῦ φιδιοῦ χύνοντάς το στὴν ἀκοή τῆς Εὐας μετέδωσε σὲ ὄλο τὸ γένος μας τὴ σταγόνα τοῦ δηλητηρίου, σὰν ἄλμυρὸ ἄκουσμα ἀφοῦ τὸ ξεπλύνουμε μὲ τὸν πόσιμο λόγο μέσω τῶν πάναγνων δικῶν σου εὐαγγελίων, παίρνομε δύναμη νὰ ὑπακούομε καὶ νὰ πειθαρχοῦμε στὰ προστάγματα τοῦ πλαστοουργοῦ μας.” Ακουσε, κόρη, καὶ δέξου μὲ εὐπείθεια τὴν καλὴ ἀγγελία τῆς σύλληψής σου. Γιατί ὁ ἐνυπόστατος καὶ συναιώνιος Λόγος τοῦ Πατέρα χωρὶς ν’ ἀφήσει τὴ δική του οὐσία οὔτε νὰ τραπεῖ στὴ σάρκα, γιατί αὐτὸ εἶναι καὶ ἐπιζήμιο στὴν ἀνθρώπινη φύση, καὶ ἔσχατη προσβολή τῆς θείας οὐσίας, ἀλλὰ καθένα ἀπὸ τὰ δύο πού ἦλθαν σὲ ἔνωση ἀδιαίρετη φυλάγοντάς το ἀσύγχυτο, ἐκλέγοντας τὴν κατασκήνωσή του σ’ ἐσένα γιὰ τὴ θεοπρεπῆ μου ἀνάπλαση, ἀνοίγει διάπλατα καὶ φιλάνθρωπα σ’ ἐμᾶς τὶς οὐράνιες σκηνές γιὰ νὰ κατοικήσομε σ’ αὐτές.

6. Τί ὑπάρχει πιὸ εὐχάριστο ἀπὸ αὐτὴ τὴ χαρά; Τί ὑπάρχει λαμπρότερο ἀπὸ αὐτὴν τὴν πανήγυρη; Τί ὑπάρχει ὑψηλότερο ἀπὸ τὴν παροῦσα ἑορτή. Ἀνεβαίνομε ἀπὸ τὴ γῆ· ἀνυψωνόμαστε πρὸς τοὺς οὐρανοὺς· ἀποδυόμαστε τὴ φθορά· ἐνδυόμαστε τὴν ἀφθαρσία· διαφύγαμε τοὺς πόνους καὶ τὰ ἀγκάθια τῆς κατάρας, καταπλουτιζόμαστε μὲ τοὺς πλούσιους καρπούς τῆς εὐλογίας. Ἄλλ’ ἔχοντας πλουτήσει μὲ τὰ ἀγαθὰ τῆς θείας χάριτος, ἅς συνεισφέρομε καὶ τοὺς καρπούς τῆς δικῆς μας θέλησης. Ἄς στολισθεῖ καὶ ἡ ψυχὴ μας μὲ λόγους νυφικούς κι ἅς περιβληθεῖ μὲ λαμπρὴ στιλπνότητα, χωρὶς νὰ ἐπισύρει κανένα πορνικὸ καὶ σκοτεινὸ ἔργο, καὶ κανένα ἔργο μὲ τὸ σκοτᾶδι του νὰ μὴν ἀμαυρώνει καὶ

5. Ψαλμ. 44, 11-12.

καὶ ἐπισκοτιζουσα. Πόλεις πολλάκις ταῖς ἐκ γειτόνων ἄλλαις πόλεσι κῆδος συνάπτουσι καὶ οἰκίαι πρὸς ἀλλήλας νυμφικὸν ἰστώσι συνάλλαγμα καὶ πολὺ πλῆθος πρὸς ἑαυτάς καὶ πρό γε τῶν ἄλλων τοὺς εἰς τὸ αὐτὸ γένος ἀναφερομένους ἐπιστρέφουσι καὶ πάντας χαίροντας ἔχουσι καὶ συντρέχοντας, εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο κέρδος αὐτοῖς ἀπ' ἐκείνου τοῦ συναλλάγματος ὑποτείνοντο· τί γὰρ ἂν καὶ μέγα κερδήσαιεν, εἰς παιδοποιὸν δεσμὸν συζυγίας ἄλλων δεσμομένων καὶ τότε μηδὲ τὸ τέλος ἐχόντων ἐπίδηλον; Ὅμως 10 ἕκαστος πολλῇ τῇ προθυμίᾳ ἐπιθαλάμια δῶρα τῇ κόρῃ κομίζουσιν, ὁ μὲν χρυσόν, ὁ δὲ ἄργυρον, καὶ μαργάρων ὄρμους ἕτεροι, καὶ ἄλλος ἄλλο τι τῶν εἰς κόσμον καὶ πλοῦτον, οἷς προσάγεται, κεκτημένων τὴν συντέλειαν. Ἀλλὰ πῶς ὁμοιώσω τὸ ἀπαράβλητον, ἢ πῶς ἐξεικονίσω οὐ μηδὲν 15 ἐξ αἰῶνος ὑπέστη παράδειγμα; ἢ οὐ χρὴ δεδιέναι τὸ τοῦ παραδείγματος καὶ ἐκπλήττεσθαι; Ὁ γὰρ Θεὸς ὢν καὶ εἰς ἀνθρώπους ἐμοὶ τελεῖν ἀνασχόμενος, αὐτὸς παρέσχε φιλοανθρώπως καὶ τοῦτο παραδειγματίζειν τὴν ἄδειαν.

Ἄλλ' οἱ μὲν συμπολιταί, παστάδι τῆς πολιτίδος ἐκδιδομένης, ταῦτά τε πράττουσι καὶ οὐ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ 20 φωτοφοροῦσι καὶ τὸν ὑμέναιον ἄδουσιν, εἰ τύχοι, καὶ κροτοῦσι χειρᾶς καὶ συμπαρεπέμπουσι καὶ πᾶν ὅ,τι ἂν ἢ κεχαρισμένον καὶ καταθύμιον ὑπηρετοῦσι τοῖς συγκαλέσασιν. Ἡμεῖς δέ, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὰ συστήματα, 25 ἐπειδήπερ ἢ ἄσπιλος κόρη, ἢ ἀειπάρθενος Μαρία, ἢ τοῦ ἡμετέρου γένους ἄμωμος θυγάτηρ, οὐκ ἀπὸ μιᾶς πόλεως, οὐδ' ἐξ ἐνὸς ἔθνους, ἀλλὰ συμπάσης τῆς οἰκουμένης ἀπὸ πασῶν τῶν ἄλλων εἰς νύμφην μόνῃ τῷ παμβασιλεῖ καὶ Δεσπότη τῶν ὅλων ἐκλέγεται, τί ἂν διαπραξάμενοι τῆς 30 νυμφαγωγίας ἐπάξιον προσαγόγοιμεν; τίνι δὲ δῶρον εἰς τηλικούτον μέτρον ἀξίας ἀναδραμὸν προσάγεσθαι πορισθήσεται; Βούλεσθε εἶπω; καὶ μηδεὶς ἐγκαλείτω βαρύτητα·

νά μὴ ἐπισκοτίζει τὴν λαμπρότητα τῶν σωμάτων. Πολλὲς φορές πόλεις μὲ γειτονικὲς ἄλλες πόλεις συνάπτουν δεσμούς, καὶ σπίτια μὲ ἄλλα σπίτια δημιουργοῦν μεταξύ τους νυφικὲς σχέσεις, καὶ πολὺ πλῆθος προσελκύουν κοντὰ τους, καὶ πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐκείνους πού περιλαμβάνονται στὸ ἴδιο γένος, καὶ τοὺς ἔχουν ὅλους νὰ χαίρονται μαζί τους καὶ νὰ τοὺς προσφέρουν τὴ βοήθειά τους, ἂν καὶ κανένα ἄλλο κέρδος δὲν ἀποκομίζουν ἀπὸ αὐτὴ τὴ συναλλαγή. Ποιὸ μεγάλο δηλαδή κέρδος θὰ ἀποκομίσουν, ὅταν ἄλλοι δένονται μὲ δεσμό συζυγικὸ πρὸς γέννηση παιδιῶν, καὶ μάλιστα ὅταν οὔτε τὸ τέλος τους δὲν εἶναι φανερό; Ὅμως καθένας μὲ πολλὴ προθυμία πηγαίνει στὴν κόρη ἐπιθάλαμια δῶρα, ὁ ἓνας χρυσάφι, ὁ ἄλλος ἄργυρο, καὶ ἄλλοι περιδέρια μὲ μαργαριτάρια, καὶ ἄλλος κάτι ἄλλο ἀπὸ ὅσα συντελοῦν στὸν στολισμὸ καὶ τὸν πλοῦτο σὲ ἐκείνους πού προσφέρονται. Πῶς ὅμως νὰ παρομοιάσω αὐτὸ πού δὲν παραβάλλεται, ἢ πῶς νὰ ἐξεικονίσω αὐτὸ πού δὲν ἔχει στοὺς αἰῶνες τὸ παράδειγμά του; Ἡ δὲν πρέπει νὰ φοβόμαστε τὸ παράδειγμα καὶ νὰ γεμίζομε ἀπὸ ἐκπληξη; Γιατὶ ἐκεῖνος πού εἶναι Θεὸς καὶ πού ἀνέχθηκε νὰ ζήσει γιὰ μένα σὲ ἀνθρώπους, ἐκεῖνος μοῦ ἔδωσε τὴν ἄδεια μὲ φιλαθροπία νὰ δώσω καὶ γι' αὐτὸ τὸ παράδειγμα.

Ἄλλὰ οἱ συμπολίτες βέβαια, ὅταν ἡ συμπολίτης τους παραδίνεται στὸν νυφικὸ θάλαμο, αὐτὰ πράττουν, καὶ ὄχι μόνο αὐτά, ἀλλὰ κρατοῦν λαμπάδες καὶ ψάλλουν τὸ νυφικὸ τραγούδι, ἂν λάχει καὶ χειροκροτοῦν καὶ ἀκολουθοῦν τὴν πομπὴ καὶ προσφέρουν κάθε τι πού προκαλεῖ χαρὰ καὶ εὐχαρίστηση σ' ἐκείνους πού τοὺς κάλεσαν. Ἐμεῖς ὅμως, οἱ συνάξεις τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ ἡ ἄσπιλη κόρη, ἡ ἀειπάρθενος Μαρία, ἡ ἄμεμπτη θυγατέρα τοῦ ἀνθρώπινου γένους, δὲν ἐκλέγεται ἀπὸ μιὰ πόλη, οὔτε ἀπὸ ἓνα ἔθνος, ἀλλὰ ἀπὸ ὁλόκληρη τὴν οἰκουμένη, ἀπὸ ὅλες τις ἄλλες κοπέλλες αὐτὴ μόνη νύμφη τοῦ Βασιλιᾶ τῶν πάντων καὶ Κυρίου, τί πρέπει νὰ κάνομε γιὰ νὰ προσφέρομε ὅ,τι εἶναι ἄξιο γιὰ τὴ νυμφαγωγία; Καὶ ποιὸς θὰ ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ προσφέρει δῶρο πού νὰ φτάνει τόσο μεγάλο μέτρο ἀξίας; Θέλετε νὰ

τοῖς ῥαθύμως ἐστὶ ὑποδεχομένοις βαρὺ τὸ ἐπίταγμα, ἀλλ' οὐ τῶν ἐπαγγελόντων καὶ δεικνύντων, εἰς ὅσον ἐξικνεῖσθαι δύναται τῆς ἡμετέρας φύσεως τὸ ἀξίωμα· οὐμένουν, οὐδ' ἐμός ἐστιν ὁ λόγος, τῆς διδασκαλίας ἐστὶ τῆς τοῦ Πνεύματος.

Οἱ πρὸ γάμου, τὴν παρθενίαν· οὐδὲν γὰρ οὕτω τερπνὸν καὶ ἐπίχαρι, ὡς τῆ ἀειπαρθένῳ ἢ παρθενία. Οἱ γάμῳ συνδεθέντες, τὸ πείραν λαβεῖν τοῦ βίου καὶ πρὸς γονὰς ἐνδοῦναι τῆ φύσει καὶ τὴν σωφροσύνην εἰς τὸ ἔπειτα σῶαν συντη-
 10 ρῆσαι μηδὲ δευτέροις γάμοις ἐνυβρίζειν τὸν φθάσαντα· συγγενῆς ἐστὶν αὕτη, κὰν διῴσταταί πως, τῆ παρθενία, τῶ μὲν γονὴν βλαστῆσαι εὐλογίαν Θεοῦ πληροῦσα, τῶ δὲ μὴ πρὸς ἀκρασίαν ἐλάσαι τῆς παρθενίας τὰ ἴχνη δεικνύουσα. Οἱ τούτων ἀμφοῖν ὀλισθήσαντες, τὴν ἐπὶ τούτοις μετάνοιαν
 15 καὶ τὰ δάκρυα καὶ τὴν ἄφεσιν τοῖς ὀφειλέταις καὶ τὴν πρὸς τοὺς πενομένους ἐλεημοσύνην· καλὸν μὲν γὰρ δῶρον ταῦτα τῶ Δεσπότη καὶ δῶρον προῖκα φερόμενον καταβάλλεσθαι· εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ τό γε χρέα διαλυσάμενον ἐν τῆ τῶν δώρων καὶ κλήσει καὶ χρεία τὴν ὀφειλὴν καταθέσθαι, ἔρμαιον ὄν
 20 καὶ κρεῖσσον ἐλπίδος, σπουδῆς ἀπάσης δεήσει καὶ μηδὲν ἐλλείπειν προθυμίας καὶ ἀγωνίσματος. Ἄλλοι τὴν δικαιοσύνην καὶ τὸ φεῖδεσθαι τῶν ἀλλοτριῶν· τί γάρ, ἅπερ ἂν αὐτὸς ὑπ' ἄλλου πάσχων ἐθρήνεις τε καὶ κοπτόμενος ἔστενες, ταῦτα διαθεῖναι τρέχεις τοῖς πλησίον; Ἔτεροι τὴν ἐπὶ
 25 ταῖς συμφοραῖς ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν· οὐδὲ τούτων ὁ μεθ' ὑπομονῆς πόνος ἀγέραστος. Ἄλλοι τὴν πραότητα καὶ φιλοξενίαν· αὐτοψίας γὰρ θείας ὑπάρχει καὶ ταῦτα παραίτια. Πάντως δὲ πάντων ἕκαστος τῶν εἰς τὴν οὐράνιον ταύτην καὶ βασιλικὴν παστάδα συνδεδραμηκότων δῶρόν τι

σᾶς πῶ; Κι ἄς μὴ μὲ κατηγορήσει κανένας γιὰ βαρύτητα· εἶναι βαρὺ τὸ ἐπίταγμα γιὰ ἐκείνους ποὺ τὸ δέχονται ἀδιάφορα, καὶ ὄχι γιὰ ὅσους ἐπαγγέλουν καὶ δείχνουν σὲ ποιὸ βαθμὸ μπορεῖ νὰ φτάσει ἡ ἀξία τῆς φύσεώς μας· καὶ δὲν εἶναι βέβαια οὔτε δικός μου ὁ λόγος, ἀλλ' εἶναι τῆς διδασκαλίας τοῦ Πνεύματος.

Οἱ πρὶν ἀπὸ τὸ γάμο πρέπει νὰ προσφέρουν τὴν παρθενία· γιατί τίποτε δὲν εἶναι τόσο εὐχάριστο καὶ χαριτωμένο, ὅσο ἡ παρθενία στὴν Ἄειπαρθενο. Ὅσοι συνδέθηκαν μὲ γάμο, τὸ νὰ λάβουν πείρα τῆς ζωῆς καὶ νὰ κάνουν τὸ χρέος τους πρὸς τὴ φύση γιὰ γέννηση παιδιῶν καὶ νὰ διατηρήσουν ἔπειτα ἀκέραια τὴ σωφροσύνη⁶ καὶ νὰ μὴν προσβάλουν μὲ δεύτερους γάμους τὸν πρῶτο. Αὐτὴ εἶναι συγγενής, ἔστω κι ἂν διαφέρει λίγο, μὲ τὴν παρθενία, ἀπὸ τὴ μὴ πραγματοποιώντας τὴν εὐλογία Θεοῦ νὰ δημιουργῆσει ἀπογόνους, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη δείχνοντας ὅτι ἀκολουθεῖ τὰ ἴχνη τῆς παρθενίας μὲ τὸ νὰ μὴ ἔχει προχωρήσει στὴν ἀκρασία. Ὅποιοι ὀλίσθησαν στὰ δύο αὐτὰ, νὰ προσφέρουν γι' αὐτὸ τὴ μετάνοιά τους καὶ τὰ δάκρυά τους καὶ τὴ συγχώρηση στοὺς ὀφειλέτες τους καὶ τὴν ἐλεημοσύνη πρὸς τοὺς φτωχοὺς· γιατί εἶναι καλὸ δῶρο αὐτὰ πρὸς τὸν Δεσπότη, καὶ δῶρο νὰ προσφέρεται καὶ νὰ καταβάλλεται δωρεάν. Ἄν βέβαια εἶναι ἔτσι, ἀλλὰ τὸ νὰ καταταθέσει τὴν ὀφειλή του ἐξοφλώντας τὰ χρέη μὲ τὴν ὀνομασία καὶ τὴ χρησιμοποίησι δώρων, ποὺ εἶναι θεῖο καὶ ἀνέλπιστο εὔρημα, θὰ χρειασθεῖ κάθε φροντίδα καὶ νὰ μὴ λείπει καθόλου ἡ προθυμία καὶ ἡ ἀγωνιστικότητα. Ἄλλοι νὰ προσφέρουν τὴ δικαιοσύνη καὶ τὸ σεβασμὸ πρὸς τὰ ξένα πράγματα. Γιατί δηλαδὴ αὐτὰ γιὰ τὰ ὁποῖα ἂν πάθαινες ἀπὸ ἄλλους θὰ θρηνοῦσες καὶ θὰ ξεσποῦσες σὲ κοπετοὺς καὶ θὰ στέναζες, τρέχεις νὰ τὰ προκαλέσεις στοὺς ἄλλους; Ἄλλοι νὰ προσφέρουν τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴν καρτερία στὶς συμφορές· οὔτε αὐτῶν ὁ κόπος, ἐφόσον συνοδεύεται ἀπὸ ὑπομονή, εἶναι ἀβράβευτος. Ἄλλοι νὰ προσφέρουν τὴν πραότητα καὶ τὴ φιλοξενία, γιατί κι αὐτὰ εἶναι αἰτίες θείας αὐτοψίας. Τέλος καθένας ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς ποὺ ἔχουν συρρεύσει σ' αὐτὸ τὸν οὐράνιο καὶ βασιλικὸ νυμφικὸ θά-

τερπνὸν τῇ Παρθένῳ καὶ τηλικαύτης νύμφης ἐπάξιον συν-
 εισαγέτω· ὅσα γὰρ ἐκείνῃ προσάγεται, τούτοις ὁ νυμφίος
 καὶ Θεὸς ἡμῶν ἐπευφραίνεται, καὶ ὅστις οὐδὲν εἰς τιμὴν
 τῆς μνηστευθείσης συνεισήνεγκεν, οὗτος, ὡς τὸν μνηστῆρα
 5 καθυδρίσας, ἔξω τοῦ νυμφῶνος πικρῶς ἀπωσθήσεται.

ζ. Εἴ τις ἐπὶ νοῦν λάβοι τὸν ἀρχιστράτηγον Γαβριήλ,
 τὸν τῆς Παρθένου μυστιπόλον καὶ τῆς σωτηρίας ἡμῶν
 εὐαγγελιστὴν καὶ ὑποφήτην, εἴ τις οὖν ἐννοήσῃ τοῦτον, ἴν'
 ἐκάστου τὸ δῶρον ἐπόψοιτο, παρὰ τοῦ Δεσπότης πεμπό-
 10 μενον, ἄρα μικρὸν ἡμῖν καὶ οὐ τὸν περὶ ψυχῆς τρέχειν δρό-
 μον πᾶσιν οἴεσθε προκειῖσθαι τὸν ἀγῶνα, ἄλλως τε δὲ
 λογοθετοῦντος ἐκείνου καὶ πολυπραγμονοῦντος τῶν συνε-
 ληλυθότων τοὺς ὅσοι δῶρα κομίζουσιν; Εἶτα, εἰ δὲ καὶ τὸν
 μὲν δωροφοροῦντα ἐσφράγιζε, καὶ τοῦ νυμφῶνος καὶ τῆς
 15 ἱεραῆς τελετῆς ταύτης ἐνέγραφεν ἄξιον, τοὺς δὲ μηδὲν ὄλως
 ἐπιφερομένους ἐξῶθει τε καὶ ἐξήλαινεν, ἄρ' ὁ μηδὲν φέ-
 ρων οὐχί, καὶ πρὶν ἢ τὴν ἔρευναν ἐπ' αὐτὸν ἦκειν, ἐπὶ τῇ
 τῶν ὁμοίων ἐκβολῇ καὶ καταδίκῃ οὐκ ἂν καταπλαγείς, καὶ
 ἀμηχανήσας αὐτὸς ἑαυτὸν καὶ πρὸ τῆς πείρας, δι' ὧν ἦν
 20 ἐληλαμένος, ἐθριάμβευσε καὶ τῆς ἑορτῆς ἀνάξιον ἐστηλί-
 τευσεν; Ἐγὼ γοῦν δέδοικα, μὴ καὶ νῦν εἰς μέσον ἡμῶν (οὐ
 γὰρ εἰκὸς τὸν ὑπηρέτην τοῦ θεϊκοῦ συναλλάγματος τῆς ἐπὶ
 τούτῳ τελετῆς ἀπολιμπάνεσθαι), δέδοικα δὴ λίαν καὶ πε-
 φόθημαι, μὴ καὶ νῦν εἰς μέσον ἡμῶν, εἰ καὶ μὴ καθορᾶται
 25 πᾶσιν, ἐρευνήσων ἦκει, τοὺς μὲν ἀνειπεῖν ἀξίους τοῦ θαλά-
 μου, τοὺς δὲ πόρρω καὶ τῶν προπυλαίων ἀποπέμψασθαι.
 Διὸ δεδοικῶς περὶ τε ὑμῶν καὶ ἑμαυτοῦ, ὑμᾶς μὲν παρε-
 σκευασμένους εἶναι πάλαι καὶ πολλάκις συνεβούλευσα,
 οὐδὲ νῦν ἀποστάς τῶν ὀφειλομένων ἐμοὶ καὶ δυνατῶν πα-
 30 ραινέσεων· ἐγὼ δέ, ἐπεὶ μοι μηδὲν κατ' ἀξίαν εἰς δῶρον
 ἠτοιμάσται, ἐπὶ τὸν ἀπαθῆ καὶ ἀσυνδύαστον τῆς Ἀειπαρ-
 θένου ἐπιθαλάμιον ὕμνον καταφυγεῖν ἔγνω, οὗ διδάσκα-

λαμο ἄς προσφέρει κάποιο ὠραῖο δῶρο στήν Παρθένο καί ἐπάξιο γιά μιὰ τέτοια νύφη. Γιατί ὅσα προσφέρονται σ' αὐτήν, μέ αὐτὰ εὐφραίνεται ὁ νυμφίος καί Θεός μας, καί ὅποιος δέν πρόσφερε τίποτε γιά νά τιμήσει τή μνηστευμένη, αὐτός, ἐπειδή πρόσβαλε τόν μνηστήρα, θά ἐκδιωχθεῖ σκληρὰ ἔξω ἀπό τόν νυμφώνα.

7. "Ἄν κάποιος φέρει στοῦ νοῦ του τόν ἀρχιστρατήγο Γαβριήλ, τόν ἐπιμελητή τοῦ μυστηρίου σχετικά μέ τήν Παρθένο καί εὐαγγελιστή καί ἀγγελιοφόρο τῆς σωτηρίας μας, ἂν λοιπόν κάποιος τόν σκεφθεῖ ὡς σταλμένο ἀπό τόν Κύριο γιά νά δεῖ τὸ δῶρο καθενός, ἄραγε νομίζετε ὅτι ὁ ἀγώνας μας εἶναι μικρός καί δέν εἶναι ἀγώνισμα δροῦμου γιά ὅλους περὶ ψυχῆς, ἀφοῦ ἑξάλλου ἐκεῖνος σημειώνει καί ἐξετάζει μέ λεπτομέρεια ὅσους ἀπό τοὺς συγκεντρωμένους φέρουν δῶρα; "Ἐπειτα, ἂν σφράγιζε καί τόν κομιστὴ δώρου καί τόν κατέγραφε σὰν ἄξιο τοῦ νυμφώνα καί αὐτῆς τῆς τελετῆς, ἐνῶ αὐτοὺς πού δέν ἔφεραν κανένα ἀπολύτως δῶρο τοὺς ἀπωθοῦσε μακριὰ καί τοὺς ἔδιωχνε, ἄραγε αὐτὸς πού δέν φέρνει τίποτε, ἀκόμα καί προτοῦ φτάσει ἢ ἔρευνα σ' αὐτόν, κατάπληκτος καί ἀμήχανος γιά τήν ἐκδίωξη καί καταδίκη τῶν ὁμοίων του καί πρὶν γνωρίσει τοὺς λόγους πού εἶχε ἐκδιωχθεῖ, δέν θά διαπόμευε καί δέν θά στηλίτευε ὁ ἴδιος τόν ἑαυτὸ του ὡς ἀνάξιο τῆς ἑορτῆς; Ἐγὼ φοβᾶμαι μήπως καί τώρα ἀνάμεσά μας (γιατί δέν εἶναι σωστό ὁ ὑπηρέτης αὐτῆς τῆς θεϊκῆς συναλλαγῆς νά λείπει ἀπὸ τήν τελετὴ γι' αὐτόν), φοβᾶμαι λοιπόν πάρα πολὺ καί τρέμω μήπως καί τώρα βρίσκεται ἀνάμεσά μας, ἂν καί δέν εἶναι ὄρατός σὲ ὅλους, καί ἦρθε γιά νά ἐρευνήσει, καί αὐτοὺς νά τοὺς ἀνακηρύξει ἄξιους, ἐνῶ τοὺς ἄλλους νά τοὺς ἀπομακρύνει πέρα ἀπὸ τὰ προπύλαια. Γι' αὐτὸ φοβούμενος γιά σᾶς καί γιά μένα, ἐσᾶς βέβαια σᾶς συμβούλεψα στοῦ παρελθόν καί πολλές φορὲς νά εἴστε ἔτοιμοι, καί δέν ἔπαισα οὔτε τώρα νά σᾶς δίνω τίς ὀφειλόμενες ἀπὸ μένα καί δυνατὲς σ' ἐμένα παραινήσεις. Ἐγὼ ὅμως, ἐπειδὴ δέν ἔχω ἐτοιμάσει κανένα ἐπάξιο δῶρο, ἀποφάσισα νά καταφύγω στοῦν ἀπαθῆ καί ἀσύγκριτο ἐπιθαλάμιο ὕμνο τῆς Ἀειπαρθένου, πού δάσκαλός του καί ἱεροουργός

λον οἶδα καὶ μυσταγωγὸν τὸν τῆς μεγάλης ταύτης ἑορτῆς ὑπηρέτην καὶ τῆς πανηγύρεως ἐπόπτην. Ἴσως ἐκείνου ἄδοντας καὶ ταῖς περὶ αὐτὸν σπουδαῖς ἀναστρεφομένου ὁ ἐρευνητῶν φείσεται καὶ οὐκ ἀποπέμψει, οὐδὲ πέδας περιβαλὼν, 5 ὡς τὴν βασιλικὴν ἐνυδρίσαντα παστάδα, ταῖς τῶν καταδίκων ποιναῖς ὑπαγάγοι, ἀλλὰ μετῶ χορῶ τῶν δωροφορούντων ἐναρίθμιον ποιήσει. Ἔστι γάρ, ἔστι παρὰ γε τῶ φιλανθρώπῳ κριτῇ καὶ δώρου χρεῖαν τοῖς ἄλλως ἀπόροις ἀναπληρῶν ὁ τοῦ πόθου τόνος, κἂν μηδὲν ἄξιον τῆς προ- 10 θυμίας τὸ προσαγόμενον ἔχοι.

Χαῖρε τοιγαροῦν διὰ τοῦτο, σὺν ἀγῶνι πολλῶ καὶ πόθῳ καὶ διανοίᾳ καὶ γλώσση, Παρθένε, βοῶ, τῆς ἐμῆς ἀσθενείας καὶ ἀπορίας τὸ καταφύγιον. «Χαῖρε, κεχαριτωμένη», δι' ἧς τὸ ἠρωστηκὸς ἐπιρρώννυται καὶ τὸ συντριβὲν ἀναπλάττε- 15 ται καὶ ὁ περνοιότης καὶ τῆς συντριβῆς αἴτιος νεκροῦται καὶ καταργεῖται καὶ καταπατεῖται διάβολος «Χαῖρε, κεχαριτωμένη», δι' ἧς ἡ πικρὰ κατὰ τοῦ γένους ἀπόφασις τῶ γλυκασμῶ τῶν σῶν εὐαγγελίων ἀπαλείφεται, καὶ τῆς παραβάσεως τὴν ἀκοσμίαν ἀποσκευασάμενοι, τῆς ἐκ σοῦ θεο- 20 φανείας στεφανηφοροῦμεν τὴν ὠραιότητα. «Χαῖρε, κεχαριτωμένη», τῆς τῶν θεολήπτων προφητῶν ἐποπτικῆς διαγνώσεως τὸ νοητὸν καὶ θεότευκτον ἔνοπτρον, ἐν ᾧ τὴν πρὸς ἡμᾶς τοῦ Λόγου συγκατάβασιν μυστικῶς ἐνοπτρισάμενοι, οἷα δὴ σάλπιγγες θείῳ Πνεύματι ἐνηχούμενοι τῆς 25 γῆς ἀπάσης τὰ πέρατα περιέλαβον, τὴν σὴν κνοφορίαν περιηγήσαντες «Χαῖρε, κεχαριτωμένη», τῆς κοσμικῆς χαρᾶς τὸ ἐργαστήριον, ἐν ᾧ τῆς πρώτης ἀρᾶς ἐχωνεύθη τὸ κατάκριμα καὶ τῆς διὰ σοῦ χαρᾶς ἐχαλκεύθη τὸ ἀξίωμα. «Χαῖρε, κεχαριτωμένη», ἧς τὸ κάλλος ὁ βασιλεὺς τῶν ἀπάν- 30 των, ἀγνῆς καὶ ψυχῆ καὶ σώματι καὶ λογισμῶ συντηρουμένης, ἐπεθύμησεν εἰς ἀνακαινισμόν καὶ ἀνάπλασιν τῆς πα-

7. Λουκᾶ 1, 28.

8. Πρβλ. Γεν. 3, 15.

γνωρίζω ὅτι εἶναι ὁ ὑπηρέτης καὶ ἐπόπτης αὐτῆς τῆς μεγάλης ἑορτῆς καὶ πανήγυρης. Ἴσως ἐγὼ ψάλλοντας ἐκεῖνον καὶ ἀσχολούμενος μὲ τὴ φροντίδα μου γι' αὐτόν, ἐκεῖνος ποὺ ἐρευνᾷ νὰ μὲ λυπηθεῖ καὶ δὲν θὰ μ' ἀποπέμψει οὔτε περνώντας μου τὰ δεσμά, ἐπειδὴ πρόσβαλα τὸν βασιλικὸ νυφικὸ θάλαμο, θὰ μοῦ ἐπιβάλλει τὴν ποινὴ τῶν καταδίκων, ἀλλὰ θὰ μὲ συμπεριλάβει στὸ χορὸ τῶν δορυφόρων του. Γιατὶ βέβαια εἶναι δυνατὸ γιὰ τὸν φιλόανθρωπο κριτὴ τὸ μέγεθος τοῦ πόθου νὰ ἀναπληρώνει καὶ τὴν ἀνάγκη τοῦ δώρου γι' αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἄλλιῶς ἄποροι, ἀκόμα κι ἂν τὸ προσφερόμενο δὲν εἶναι καθόλου ἄξιο τῆς προθυμίας.

Χαῖρε λοιπὸν γι' αὐτὸ φωνάζω, Παρθένε, μὲ ἀγωνία πολλή καὶ πόθο καὶ διάνοια καὶ γλῶσσα, σὺ ποὺ εἶσαι τὸ καταφύγιο τῆς ἀσθένειας καὶ τῆς ἀπορίας μου. «Χαῖρε, κεχαριτωμένη»⁷, σὺ ποὺ ἐξαιτίας σου οἱ ἄρρωστοὶ ἀποκτοῦν τὴν ὑγεία τους καὶ οἱ συντριμμένοι ἀναπλάθονται καὶ ὁ πτερνιστῆς⁸ καὶ αἴτιος τῆς συντριβῆς νεκρώνεται καὶ καταργεῖται καὶ καταπατεῖται. «Χαῖρε, κεχαριτωμένη», σὺ ποὺ ἐξαιτίας σου ἡ πικρὴ ἀπόφαση ἐναντίον τοῦ γένους μας ἐξαλείφεται ἀπὸ τὴ γλυκύτητα τῶν χαρμόσυνων μηνυμάτων πρὸς ἐσένα, καὶ ἀποθέτοντας τὴν ἀσχήμα τῆς παράβασης φοροῦμε τὸ στεφάνι τῆς ὠραιότητος ἐξαιτίας τῆς πρὸς ἐσένα θεοφάνειας. «Χαῖρε, κεχαριτωμένη», τὸ νοητὸ καὶ θεοκατασκευαστὸ ἔσοπτρο τῆς ἐποπτικῆς διάγνωσης τῶν θεόπνευστων προφητῶν, μέσα στὸ ὁποῖο βλέποντας νὰ κατοπτρίζεται μυστικὰ ἢ συγκατάβαση πρὸς ἐμᾶς τοῦ Λόγου, σὰ νὰ δέχονταν στ' αὐτιά τους τὴ θεία πνοὴ τῆς σάλπιγγας, περιέλαβαν τὰ πέρατα ὅλης τῆς γῆς, διαλαλώντας παντοῦ τὴν κυοφορία σου. «Χαῖρε, κεχαριτωμένη», τὸ ἐργαστήριό τῆς χαρᾶς τοῦ κόσμου, μέσα στὸ ὁποῖο χωνεύθηκε ἡ καταδίκη τῆς πρώτης κατάρρας καὶ σφυρηλατήθηκε τὸ ἄξιωμα τῆς ἀπὸ σένα χαρᾶς. «Χαῖρε, κεχαριτωμένη», σὺ ποὺ τὴν ὁμορφιά σου ἐπιθύμησε ὁ Βασιλιάς τῶν ὅλων⁹, ἐπειδὴ διατηρήθηκες ἀγνή στὴν ψυχὴ καὶ στὸ σῶμα καὶ στὸ λογισμό, γιὰ τὴν ἀνακαίνιση καὶ ἀνάπλαση τῆς εἰκόνας ποὺ

9. Ψαλμ. 44, 12.

λαιωθείσης εικόνας ταῖς τοῦ πονηροῦ μηχαναῖς καὶ πολυ-
τρόποις ἐπαναστάσεσι. Διὰ τοῦτο ἐν δώροις λιτανεύσουσί
σοι λαοί, οἱ πλούτησαντες διὰ σοῦ τὴν εὐσέβειαν καὶ τῶν
δυσειδῶν ἐκείνων ἀπαλλαγένες ῥυτίδων τῆς ἐπεισάκτου
5 μορφώσεως

Χαίροις, παλάτιον ἀχειρότευκτον, ἐν ᾧ τῆς δόξης ὁ βα-
σιλεὺς τὴν ἐμὴν στολὴν ἐκ τῶν σῶν παρθενικῶν πορφυρω-
θεῖσαν αἱμάτων, ὡς βασίλειον ἀλουργίδα περιβαλόμενος
τὴν ἀσχήμονα περιέστειλε τοῦ προπάτορος γύμνωσιν. Χαί-
10 ροις, ἡ σάρκα τῷ πλάσῃ δανείσασα καὶ τοῦ χρέους ἡμᾶς
ἀπολύσασα καὶ τὰς κλεῖς τῆς παρθενίας μὴ λύσασα καὶ τὸ
τῆς ἁμαρτίας χειρόγραφον διαρρήξασα. Χαίροις, ἡ ἔμψυ-
χος τοῦ Θεοῦ κιβωτός, ἐν ἧ ὁ δεῦτερος ἐνοικήσας Νῶε τὴν,
μικροῦ δέω φάναι, σύμπασαν ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων φύσιν
15 τῷ τῆς ἁμαρτίας κλύδωνι καταβαπτισθεῖσαν προσειληφῶς
διεσώσατο καὶ δευτέρου θίου καὶ πολιτείας θειοτέρας τύ-
πους παρέσχε καὶ παραδείγματα. Χαίροις, ἡ θεοχάλκευτος
κάμινος, ἐν ἧ τῷ καθαρωτάτῳ καὶ παρθενικῷ συναναζυ-
μώσας ἡμῶν τὴν φύσιν ὁ πλάστης φυράματι, τῆς ὀξώδους
20 ἐκείνης καὶ λυπηρᾶς ἀπεκάθηρε παλαιότητος, εἰς νέαν
πλάσιν ἀνακαινίσας τὸν ἄνθρωπον.

ἦ. Καὶ τί ἂν τις λόγοις ἀναμετρεῖν ἐπιχειροίῃ τὸ καὶ
ἀγγέλοις ἀνεκκλάλητον ἐκδιήγημα, ὑφ' οὗ πᾶσα μὲν ἰσχὺς
λόγων καταπαλαίεται, πᾶς δὲ νόμος ἐγκωμίων ἐλέγχεται
25 ἐλασσούμενος, λογισμὸς δὲ σύμπας ἀνθρώπινος προβάλλ-
λειν ἀρχόμενος ἰλιγγιᾶ καὶ ἀνανεύει καὶ ἀμηχανία συνέχε-
ται; Διὸ κρεῖσσον εὐγνώμονι σιγῇ τὸ μυστήριον τιμῆσαι, ἢ
τῆς ἐν λόγοις θρασύτητος γραφὴν ἀπενέγκασθαι. Ἦδη δὲ
καὶ ὁ νυμφίος τὸν καιρὸν τῆς πανδαισίας ἐτοιμασάμενος
30 καὶ εἰς τὴν μυστικὴν καὶ ἀπαθανατίζουσαν τράπεζαν τοὺς
μὴ παντελῶς αὐτῆς, ἐν οἷς ἔδρασαν, ἐκφυλλοφορηθέντας
συγκαλούμενος καὶ τὴν ἡμετέραν εὐτέλειαν θυηπολεῖν καὶ

εἶχε παλαιωθεῖ μὲ τὰ τεχνάσματα τοῦ πονηροῦ¹⁰ καὶ τὶς πολύτρο-
 πες ἐπαναστάσεις του. Γι' αὐτὸ σὲ παρακαλοῦν μὲ δῶρα τὰ πλή-
 θη, πὸν ἀπέκτησαν χάρις σ' ἐσένα τὴν σὰν πλοῦτο εὐσέβεια καὶ
 ἀπαλλάχθηκαν ἀπὸ τὶς ἄσχημες ἐκεῖνες ρυτίδες τῆς ἀπ' ἔξω προ-
 κληθείσης διαμόρφωσης.

Χαῖρε, παλάτι ἀχειροποίητο, μέσα στὸ ὁποῖο ὁ Βασιλιάς τῆς
 δόξας φορώντας τὴ στολή τὴ δική μου τὴ βαμμένη ἀπὸ τὰ παρ-
 θενικὰ αἵματά σου σὰν βασιλικὴ πορφύρα περικάλυψε τὴν
 ἄσχημη γύμνωσή τοῦ προπάτορα. Χαῖρε, ἐσὺ πὸν δάνεισες τὴ
 σάρκα στὸν πλάστη καὶ μᾶς ἐλευθέρωσες ἀπὸ τὸ χρέος, πὸν δὲν
 ἔσπασες βέβαια τὰ κλεῖθρα τῆς παρθενίας, ξέσχισες ὅμως τὸ χει-
 ρόγραφο τῆς ἁμαρτίας. Χαῖρε, σὺ ἡ ἔμψυχος κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ,
 μέσα στὴν ὁποία κατοίκησε ὁ δεύτερος Νῶε, ἀφοῦ προσέλαβε,
 λίγο ὑπολείπεται νὰ πῶ, ὅλη τὴν ἀνθρώπινη φύση πὸν εἶχε
 βυθιστεῖ στὸν κλύδωνα τῆς ἁμαρτίας, τὴ διέσωσε, καὶ πρόσφερε
 τύπους καὶ παραδείγματα δευτέρου βίου καὶ θεϊκότερης πολιτεί-
 ας. Χαῖρε, ἡ χαλκευμένη ἀπὸ τὸν Θεὸ κάμινος, μέσα στὴν ὁποία
 ζυμώνοντας ὁ πλάστης τὴ φύση μας μὲ τὴν καθαρότητα καὶ παρ-
 θενικὴ ζύμη, μᾶς καθάρισε ἀπὸ τὴν ἀπαισία ἐκείνη καὶ ὀδυνηρὴ
 παλαιότητα, ἀνακαινίζοντας τὸν ἀνθρώπο σὲ νέα πλάση.

8. Καὶ γιατί νὰ ἐπιχειρεῖ κανεὶς νὰ δώσει μὲ λόγους τὸ μέτρο
 τῆς ἀνεκκλήτης καὶ ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους ἀκόμα διήγησης, ἀπὸ
 τὴν ὁποία κατανικιέται κάθε δύναμη λόγων, κάθε νόμος ἐγκω-
 μίων ἀποδεικνύεται κατώτερος, καὶ κάθε ἀνθρώπινος λογισμὸς
 ἀρχίζοντας νὰ σχηματίζεται καταλαμβάνεται ἀπὸ ἴλιγγο καὶ
 ὑποχωρεῖ καὶ τὸν πιάνει ἀμηχανία; Γι' αὐτὸ εἶναι προτιμότερο μὲ
 σιγὴ καλόγνωμη νὰ τιμήσομε τὸ μυστήριον, παρὰ νὰ τὸ περιγρά-
 ψομε μὲ λόγους θρασεῖς. "Ἢδη καὶ ὁ νυμφίος, ἀφοῦ ἐτοίμασε τὸν
 καιρὸ τῆς πανδαισίας καὶ συγκάλωσε στὸ μυστικὸ καὶ ἀθανατο-
 ποιῶ τραπέζι ἐκείνους πὸν γιὰ τὶς πράξεις τους δὲν καταδικά-
 σθηκαν¹¹ ὀριστικὰ ἀπὸ αὐτὸ, παραχωρεῖ μὲ φιλάνθρωπία νὰ
 λάβει μέρος στὴν ἱερὴ τελετὴ καὶ θυσία καὶ ἡ δική μας μηδαμνό-

11. Ἐκφυλλοφορῶ: καταδικάζω διὰ φύλλων (ἐλαίας) τὴν Ἀθηναϊκὴ βουλή.

ἱερᾶσθαι φιλανθρώπως παρέχεται, εἰς λειτουργίαν τοῦ μυστηρίου προτρεπόμενος, οὕτινος ἀκατακρίτως καταξιωθείημεν ἅπαντες, μεσιτεία τῆς Ἀειπαρθένου καὶ Θεομήτορος, ἧς καὶ πρεσβευούσης, Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐξ
5 αὐτῆς ὑπὲρ λόγον καὶ ἔννοιαν προελθὼν, τὸν εὐσεβῆ καὶ πιστὸν ἡμῶν βασιλέα τοῖς ἐχθροῖς δεικνὺς φοβερόν, τοῖς ὑπηκόοις ἐράσμιον καὶ τῆς ἐπουρανίου παστάδος ἅμα ἡμῖν ἀξιώσει, ὅτι αὐτοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ αὐτῷ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν
10 καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

τητα, προτρέποντάς μας πρὸς συμμετοχὴν στὴν ἱεροτελεστία τοῦ μυστηρίου, τὸ ὁποῖο εἶθε νὰ ἄξιωθοῦμε ὅλοι χωρὶς κατάκριση μὲ τὴ μεσιτεία τῆς Ἀειπαρθένου καὶ Θεομήτορος, μὲ τὶς πρεσβεῖες τῆς ὁποίας ὁ Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς μας, πρὸ ἀπὸ αὐτῆν προῆλθε πάνω ἀπὸ λόγος καὶ ἔννοια, ἀναδεικνύοντας τὸν εὐσεβῆ καὶ πιστὸ βασιλιά μας φοβερὸ στοὺς ἐχθροὺς καὶ στοὺς ὑπηκόους του ἀγαπητόν, καὶ συνάμα νὰ μᾶς καταστήσει ἄξιους τοῦ οὐράνιου νυφικοῦ κοιτώνα, γιατί αὐτοῦ εἶναι ἡ βασιλεία καὶ σ' αὐτὸν ἀναπέμπουμε τὴ δόξα μαζὶ καὶ στὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

8.
ΟΜΙΛΙΑ ΟΓΔΩΗ

ΕΙΣ ΤΑ ΒΑΪΑ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΛΑΖΑΡΟΝ

α. Ὅτε, τῶν παιδῶν «Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις» ἀναδο-
ώντων, ἡ Ἐκκλησία σαλπίζει καὶ τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης καὶ
θεοπρεπεστάτης φωνῆς ταῖς ἀκοαῖς τὸν ἦχον ἐλκύσω,
μετάρσιος ὄλος γίνομαι τῇ προθυμίᾳ (δεινὸν γὰρ ἡ χαρὰ
5 χοῆμα καινοποιῆσαι τὴν φύσιν καὶ πόθος οὐκ οἶδε μένειν
καιροῦ προσκαλοῦντος) καὶ λογισμῶν θειοτέρων θειοτέρῳ
δρόμῳ περιέρχομαι τὴν Βηθανίαν καὶ χεῖρας κροτῶ καὶ
χορεύων καὶ συναγελάζομαι σκιρτῶν τοῖς νηπίοις, τὸν ἐπι-
νίκιον ὕμνον συγκαταρτιζόμενος αὐτοῖς τῷ Δεσπότη,
10 «Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν
ὀνόματι Κυρίου». Ὅτε δὲ πάλιν κλαδηφοροῦντας καὶ ὑπαν-
τῶντας Χριστῷ, χοροστατοῦντας καὶ ὑποστρωννύντας τὰ
ἱμάτια σκοπήσω, χαίρω μὲν ὡσαύτως οἷς ὄρω παῖδας ἐλευ-
θέρα καὶ γλώσση καὶ πράξει τὴν ἀνάρρησιν τοῦ βασιλέως
15 ποιουμένους, ἐπέρχεται δέ μοι μᾶλλον τότε τῶν Ἰουδαίων
ταλανίζειν καὶ μισεῖν τὴν μοχθηρίαν, ὅτι παῖδες μὲν εὐ-
γνωμονοῦσι, πατέρες δὲ μαιφονοῦσι, καὶ νήπια μὲν θεολο-
γοῦσι, πρεσβῦται δὲ θεομαχοῦσι. Τότε καὶ τῶν γραμματέ-
ων αὐτῶν ὄρω καταπίπτουσαν τὴν σοφίαν· ἐν δόξῃ γὰρ
20 καὶ ὑπολήψει γνώσεως ἄνω κακῶς ἐπαρθέντες, τῆς ἀληθι-
νῆς καὶ θείας ὄντως σοφίας ἐξέπεσον. Τότε καὶ τῶν διδα-
σκάλων αὐτῶν ὀλοφύρομαι τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας, ὅτι

8. ΟΜΙΛΙΑ ΟΓΔΟΗ

ΣΤΑ ΒΑΪΑ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΛΑΖΑΡΟ

1. “Όταν, τὴν ὥρα πού τὰ παιδιά ψάλλουν τὸ «Ὡσαννά ἐν τοῖς ὑψίστοις»¹, σαλπίζει ἡ ἐκκλησία καὶ δεχθεῖ ἡ ἀκοή μου τὸν ἦχο τῆς λαμπρῆς καὶ θείας ἐκείνης φωνῆς, μεταρσιώνομαι ὅλος μὲ τὴν προθυμία (γιατὶ εἶναι φοβερὸ πρᾶγμα ἢ χαρὰ στὸ νὰ ἀνανεώσει τὴ φύση καὶ ὁ πόθος δὲν ξέρει νὰ ἀδρανεῖ ὅταν τὸ καλεῖ ἡ περίσταση) καὶ μὲ θεία πορεία θεϊκῶν λογισμῶν περιέρχομαι τὴ Βηθανία καὶ χειροκροτῶ χορεύοντας καὶ ἀναμιγνύομαι σκιρτώντας μὲ τὰ νήπια, ψάλλοντας μαζί τους τὸν Κύριο τὸν ἐπινίκιο ὕμνο, «Ὡσαννά ἐν τοῖς ὑψίστοις, εὐλογημένος εἶναι αὐτὸς πού ἔρχεται στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου»². Καὶ ὅταν πάλι τὰ δῶ κρατώντας κλαδιὰ νὰ προῦπαντοῦν τὸν Χριστό, νὰ χορεύουν καὶ νὰ στρώνουν κάτω τὰ ροῦχα τους, χαίρομαι βέβαια ἐπίσης βλέποντας τὰ παιδιά μὲ γλώσσα ἐλεύθερη καὶ πράξη νὰ κάνουν τὴν ἀνακήρυξη τοῦ βασιλιᾶ, μοῦ ἔρχεται ὅμως ἡ ἐπιθυμία νὰ ἐλεινολογήσω περισσότερο καὶ νὰ μισήσω τὴ μοχθηρία τῶν Ἰουδαίων, γιατί, ἐνῶ τὰ παιδιά εὐγνωμονοῦν, οἱ πατέρες τους ἐγκληματοῦν, καὶ τὰ νήπια βέβαια γίνονται θεολόγοι, ἐνῶ οἱ πατέρες τους θεομάχοι. Τότε βλέπω νὰ πέφτει καὶ τῶν γραμματέων τους ἡ σοφία: γιατί μὲ τὴν ἰδέα καὶ τὴ γνώμη ὅτι κατεῖχαν τὴν οὐράνια γνώση, κυριευμένοι ἀπὸ κακὴ ἔπαρση, ἐξέπεσαν ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ καὶ θεία πραγματικὰ σοφία. Τότε θρηνῶ καὶ τῶν δασκάλων τους τὴν πώρωση τῆς καρδιᾶς τους, ἐπειδὴ, πιστεύοντας ὅτι διδάσκουν

2. Ματθ. 21, 9.

τῷ διδάσκειν ἄλλους πεπιστευκότες, οὐδὲ τῆς τῶν μαθη-
 τῶν χοροστασίας, οἷς ἐθελοκακεῖν παρηνέχθησαν, ἠξιώθη-
 σαν, καὶ τὸ νοσοῦν τῆς ψυχῆς ἄλλοις θεραπεύειν ἐπηγγελ-
 μένοι, αὐτοὶ τὴν ἐσχάτην ἐνόσησαν ἄγνοιαν, τῷ τῆς οἰήσε-
 5 ως πάθει ὅλην τὴν ψυχὴν ἀθλίως διαφλεγμήναντες, καὶ
 διπλοῦν ὡς ἀληθῶς ἀρρώστημα ἀρρωστήσαντες, ὅτι τε χα-
 λεπῶς ἔχουσι, καὶ ὅτι τὰ ἔσχατα πάσχοντες, οὐδ' ὅτι πά-
 σχουσιν ἐπαισθάνονται· ἢ γὰρ ἂν τὸν ἰατρὸν παραγεγονό-
 τα καὶ συνόντα παρεδέξαντο καὶ ρείθρων αὐτοῖς προχεο-
 10 μένων ἱαμάτων, ῥάδιον ὄν καὶ χωρὶς δαπάνης τοὺς ῥυπῶν-
 τας ἀπορροῦσασθαι, τὰς τῶν παθῶν κηλίδας ἐκεῖθεν ἀπε-
 καθήραντο.

Ἄλλ' ἐκόντες τὰς αἰσθήσεις καὶ τὸν λογισμὸν αὐτὸν ἐπὶ
 σφῶν κακῶ καταμύσαντες τῆς οἰκείας θεραπείας ἐξετράπη-
 15 σαν καὶ τὸν σωτῆρα καὶ δημιουργὸν ἐπιγνῶναι οὐκ ἠθέλη-
 σαν. «Εἰ γὰρ ἔγνωσαν», ὁ θεῖος Παῦλος διαμαρτύρεται,
 «οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν». Οὐκ ἔγνωσαν,
 οὐδὲ γὰρ ἐπιγνῶναι ἠβουλήθησαν· ἔνθα δὲ βούλησις ἀντι-
 πράττεται καὶ τοῦ κατασχόντος παθήματος ἡ γνώμη λάφυ-
 20 ρον γίνεται, καὶ τὸ τῆς διανοίας ἐλεύθερον ἀνδραποδιζόμε-
 νον πρὸς τὴν εὐγενῆ τῆς ἀληθείας κατάληψιν οὐκ ἀνάγεται.
 Οὐκ ἔγνωσαν τὸν ὑπ' ἀγγέλων δορυφορούμενον καὶ ὑπὸ
 τῶν προφητῶν κηρυττόμενον. Οὐκ ἔγνωσαν τὸν ἐν δεξιᾷ
 τοῦ Πατρὸς καθεζόμενον καὶ παρθενικαῖς ἀγκάλαις φερό-
 25 μενον καὶ ῥήματι μόνῳ τὰ σύμπαντα φέροντα. Οὐκ ἔγνωσαν
 τὸν ἐπὶ θρόνου χειρουδικοῦ ἐποχούμενον καὶ ὑποζυγίῳ
 βασταζόμενον καὶ παρὰ παιδῶν ὑμνολογούμενον καὶ πρὸς
 τὸ παθεῖν ἐκόντα παραγενόμενον. Οὐκ ἔγνωσαν, οὐδὲ γὰρ
 συνιέναι ἠρετίσαντο, ἀλλὰ «φάσκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωράν-
 30 θησαν, καὶ ἐσκοτίσθη ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν ἡ ἀσύνε-
 τος αὐτῶν καρδιά». Τοῦτο καὶ ὁ προφήτης πόρρωθεν ἔλεγε

τούς άλλους, ἕξαιτίας τῆς ἐκτροπῆς τους ἐθελούσια στήν κακία δὲν ἀξιώθηκαν οὔτε τῆ χοροστασία τῶν μαθητῶν τους, καὶ ἐνῶ ὑπόσχονταν νὰ θεραπεύουν τὴ νόσο τῆς ψυχῆς τῶν ἄλλων, οἱ ἴδιοι κυριεύθηκαν ἀπὸ τὸ νόσημα τῆς ἔσχατης ἄγνοιας, προκαλώντας μὲ τὸ πάθος τῆς οἴησης τὴν ἄθλια φλεγμονὴ ὅλης τῆς ψυχῆς, κι ἀφοῦ νόσησαν ἀληθινὰ διπλῆ νόσο, καὶ ὅτι δηλαδή εἶναι βαριὰ ἀσθενεῖς, καὶ ὅτι, ἐνῶ ἡ ἀρρώστια τους ἔφτασε στὸ ἀποκορύφωμά της, οὔτε κἂν αἰσθάνονται ὅτι πάσχουν· γιατί ἀλλιῶς θὰ δέχονταν τὸν γιατρὸ πού εἶχε ἔρθει καὶ ἔμενε μαζί τους καὶ μὲ τὰ ρεῖθρα τῶν ἰαμάτων πού θὰ ἔρρεαν σ' αὐτούς θὰ ἦταν εὐκόλο καὶ δίχως δαπάνες ν' ἀποβάλουν τοὺς ρύπους πού εἶχαν, καὶ ἔτσι θὰ καθαρίζονταν ἀπὸ τὶς κηλίδες τῶν παθῶν.

Ἄλλὰ κατακλείοντας μὲ τὴ θέλησή τους τὶς αἰσθήσεις τους καὶ τὸν ἴδιο τὸ νοῦ τους γιὰ δικὸ τους κακό, ἐκτρόπησαν ἀπὸ τὴ θεραπεία τους καὶ δὲν θέλησαν νὰ γνωρήσουν καὶ νὰ κατανοήσουν τὸν Σωτῆρα καὶ Δημιουργό τους. Γιατὶ διαβεβαιώνει ὁ θεῖος Παῦλος: «Ἄν τὸν εἶχαν γνωρίσει, δὲν θὰ σταύρωναν τὸν Κύριο τῆς δόξας»³. Δὲν τὸν γνώρισαν, γιατί οὔτε καὶ θέλησαν νὰ τὸν γνωρίσουν. Καὶ ὅπου ἡ βούληση ἀντιπράττει, τότε καὶ ἡ γνώμη γίνεται λάφυρο τοῦ πάθους πού τὴν κατέλαβε, καὶ ἀφοῦ ἡ ἐλευθερία τῆς διάνοιας γίνεῖ ἀνδράποδο, δὲν ὑψώνεται στήν εὐγενῆ κατανόηση τῆς ἀλήθειας. Δὲν κατανόησαν αὐτὸν πού οἱ ἄγγελοι εἶναι δορυφόροι του καὶ οἱ προφῆτες κήρυκός του. Δὲν κατάλαβαν αὐτὸν πού κάθεται στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα του, πού τὸν κρατᾷ ἡ παρθενικὴ ἀγκαλιὰ καὶ μὲ τὸ λόγο του μόνο κυβερνᾷ τὰ σύμπαντα. Δὲν κατάλαβαν αὐτὸν πού κάθεται στὸν χερουδικὸ θρόνο, καὶ μεταφέρεται ἀπὸ τὸ ὑποζύγιο, καὶ ὑμνολογεῖται ἀπὸ τὰ παιδιά καὶ πορεύεται θέλοντας πρὸς τὸ πάθος. Δὲν τὸν κατάλαβαν, γιατί οὔτε καὶ θέλησαν νὰ τὸν καταλάβουν, ἀλλὰ, «ἐνῶ ἔλεγαν ὅτι εἶναι σοφοί, ἀποδείχθηκαν ἀνόητοι, καὶ ἡ ἀσύνητη καρδιὰ τους σκοτίσθηκε μέσα στοὺς διαλογισμούς τους»⁴. Αὐτὸ ἔλεγε καὶ ὁ προφήτης προβλέποντας ἀπὸ πολὺ

4. Ρωμ. 1, 21 καὶ 22.

προορῶν, «ἀκοῆ ἀκούσουσι καὶ οὐ μὴ ἴδωσιν. Ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου καὶ τοῖς ὡσὶ βαρέως ἤκουσαν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὡσὶν ἀκούσωσι καὶ τῇ καρδίᾳ 5 συνῶσι καὶ ἐπιστρέψωσι καὶ ἰάσομαι αὐτούς».

β. Εἰπέ γάρ μοι, ὦ Ἰουδαῖε, τί τοῖς προφήταις μεγαλαυχεῖς, τὸν δὲ προφητευόμενον βλασφημεῖς; Πῶς δὲ προσκαρτερεῖς μὲν τῷ γράμματι, τὸν νοῦν δὲ τῶν γεγραμμένων ἀθετεῖς, καὶ τὴν μὲν ἐπιφυλλίδα τοῦ νόμου ῥωγολογεῖς, τὸν 10 δὲ καρπὸν τῆς νομοθεσίας ἄλλοις τρυγᾶσθαι παραχωρεῖς; Καὶ τοῖς μὲν τοῦ γράμματος μετάλλοις ματαίως ἐναγρυνεῖς, τὸν ἐν αὐτοῖς δὲ κρυπτόμενον οὐκ ἀνορύσσεις, οὐδὲ θησαυρίζεις χρυσόν; Ἄλλ' ἕτεροι μὲν, τῶν νομικῶν λειμῶνων φιλοπόνως τὰ ἄνθη δρεψάμενοι, λαμπροὶ λαμπρῶς 15 ἔστεφανωμένοι τὸν τῆς Ἐκκλησίας περιχορεύουσι θάλαμον καὶ τὴν ἐν χάριτι μυριπνοοῦσιν εὐσέβειαν, σὺ δέ, τοῖς πετάλοις τῶν φύλλων ἐναποτήξας τὰ ὄμματα, ὅλος πρὸς αὐτὰ πέπηγας, μήτ' ἐκ τῆς ἐκεῖθεν τραχύτητος ἀλγυννόμενος καὶ πρὸς τὰ τῶν ἀνθέων θεάματα τὴν ὄψιν οὐ μεθελκόμενος. 20 Καὶ σὺ μὲν τὰς τοῦ μαργάρου πτυχάς, αἷς θαλαμεύεται, ταιλαιπῶρως πολυωρεῖς, ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ λαός, ταύτας ἀναπτυσσόμενος εὐφῶς, λευκὴν ὡς ἀληθῶς ἀνιμῶνται τὴν τῆς ἀληθείας ἀγνήν. Καὶ τὴν μὲν παστάδα παρακαθέξῃ πόνοις μακροῖς, παραγεγονότα δὲ τὸν νυμφίον οὐ προσδέχῃ, κάτο- 25 χος γεγονῶς ἔρωτι πορνικῶ.

Ὅντως ἡ συναγωγὴ ὑμῶν ἄνανδρος καὶ ἐπ' ὀρφαναῖς ταῖς λέξεσιν ἀφρόνως μόνη καθημένη. Ὅντως οὗτος λαὸς μωρὸς καὶ οὐχὶ σοφός· ἀνὰ πρώτους γὰρ ταχθέντες τῆς νομοθεσίας, οὐδ' εἰς τὴν ἐσχάτην χώραν ἐνεγράφησαν τῆς 30 θεογνωσίας Οὐκ ἤκουσας τοῦ βασιλέως Δαυΐδ θεοφορομένου καὶ ψάλλοντος, «Ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόν-

μπροστά: «Θ' ἀκούσουν μὲ τὰ αὐτιά τους, ἀλλὰ δὲν θὰ δοῦν. Γιατὶ παχύνθηκε ἡ καρδιά τοῦ λαοῦ αὐτοῦ καὶ μὲ τὰ αὐτιά τους ἄκουσαν βαριά, καὶ ἔκλεισαν τὰ μάτια τους, γιὰ νὰ μὴ δοῦν ποτὲ μὲ τὰ μάτια τους καὶ μὲ τὰ αὐτιά τους νὰ μὴν ἀκούσουν, γιὰ νὰ μὴ κατανοήσουν καὶ ἐπιστρέψουν καὶ τοὺς θεραπεύσω»⁵.

2. Πές μου λοιπόν, Ἰουδαῖε, γιατί καυχιέσαι γιὰ τοὺς προφῆτες, βλασφημεῖς ὅμως αὐτὸν ποῦ προφητεῦουν; Καὶ πῶς μένεις προσκολλημένος στὸ γράμμα, ἀθετεῖς ὅμως τὸ νόημα ὅσων ἔχουν γραφεῖ, καὶ τσιμπολογᾷς βέβαια τὸ ἀποστάφυλο τσαμπὶ τοῦ νόμου, παραχωρεῖς ὅμως σὲ ἄλλους νὰ τρυγήσουν τοὺς καρπούς τοῦ νόμου; Καὶ ἀγρυπνεῖς βέβαια μάταια φυλάγοντας τὰ μέταλλα τοῦ γραμματος, δὲν ἐξορῶσαι ὅμως τὸν κρυμμένο μέσα σ' αὐτὰ, δὲν θησαυρίζεις τὸν χρυσό; Καὶ ἄλλοι βέβαια, ἀφοῦ ἔδρεψαν μὲ φιλοπονία τὰ ἄνθη τῶν νομικῶν λειμώνων, στεφανωμένοι λαμπρὰ κυκλοφέρουν χορεύοντας στὸ θάλαμο τῆς Ἐκκλησίας καὶ μοσχοβολοῦν τὴν εὐσέβεια τῆς χάριτος, ἐνῶ ἐσύ, καταπονώντας τὰ μάτια σου στὰ πέταλα τῶν φύλλων, προσηλώθηκες ὀλόκληρος σ' αὐτὰ, καὶ οὔτε πονᾷς ἀπὸ τὴν τραχύτητά τους, οὔτε καὶ ἀποσπᾶται τὸ βλέμμα σου ἀπὸ τὴν θέα τῶν λουλουδιῶν. Καὶ σὺ βέβαια τοὺς θαλάμους τοῦ μαργαριταριοῦ ὅπου κλείνεται τοὺς ψάχνεις ταλαιπωρούμενος, ἐνῶ ὁ λαὸς τοῦ Χριστοῦ ἀνοίγοντάς τους ἔξυπνα, ἀντλοῦν ἀληθινὰ λευκὴ τὴ λάμψη τῆς ἀλήθειας. Καὶ στὸν νυμφικὸ βέβαια θάλαμο κάθεσαι δίπλα καὶ περιμένεις μὲ μεγάλη ταλαιπωρία, φτάνοντας ὅμως ὁ νυμφίος δὲν τὸν ὑποδέχεται, ἐπειδὴ ἔχεις κυριευθεῖ ἀπὸ ἔρωτα πορνικό.

Πραγματικὰ ἡ συναγωγή σας εἶναι χωρὶς ἄνδρες καὶ κάθεται μὲ ἄφροσύνη πάνω σὲ ὀρφανὲς λέξεις. Πραγματικὰ «αὐτὸς ὁ λαὸς εἶναι ἀνόητος καὶ ὄχι σοφός»· γιατί, ἐνῶ πρῶτοι τὰχθηκαν στὴ νομοθεσία, δὲν ἔχουν ἐγγραφεῖ οὔτε στὴν τελευταία θέση τῆς θεογνωσίας. Δὲν ἄκουσες τὸν βασιλιὰ Δαβὶδ ποῦ μὲ θεοπνευστία ψάλλει, «Ἀπὸ τὸ στόμα νηπίων καὶ βρεφῶν ποῦ

των κατηρίσω αἶνον, ἔνεκα τῶν ἐχθρῶν σου τοῦ κατα-
 λῦσαι ἐχθρὸν καὶ ἐκδικητήν»; Οὐ πιστεύεις ὡς προφήτη;
 πίστευσον ὡς συγγενεῖ, εἰ ἄρα σὺ μὴ καὶ λόγοις ἐξωμόσω
 τὴν συγγένειαν· πάλαι μὲν γὰρ ἴσμεν τοῖς ἔργοις ταύτης
 5 ἀφεστηκότα σε. Καταφρονεῖς ὡς ποιμένος; Φοβήθητι ὡς
 βασιλέα· οἶδεν ἀπειλεῖν βασιλικῶς· ἐπειδὴν ὀλιγορούντων
 ἢ καταφρουαττομένων συναίσθοιτο, καὶ ῥομφαίαν στίλβου-
 σαν ἐπάγει, καὶ ῥάβδῳ σιδηρᾷ ποιμαίνει, καὶ ὡς σκευὴ
 κεραμέως τοὺς τῇ σαθρότητι τῶν λογισμῶν ἐπερειδομένους
 10 συντριβεῖ. Εἶπε σὺν αὐτῷ μεγαλοφώνως, «ἐκ στόματος νη-
 πίων καὶ θηλαζόντων κατηρίσω αἶνον».

Εἰς τὴν σὴν ἐκδίκησιν παραγέγονεν ὁ Σωτὴρ, εἰς τὴν
 σὴν ἐκδίκησιν τὸν αἶνον τῶν νηπίων καταρτίζεται. Τί
 σαντῷ τῆς σῆς φθονεῖς σωτηρίας; Τί κακὸς οὕτως ὑπάρ-
 15 χεις ἀμείψασθαι χάριν; εἰ μὴ καὶ τοῦτο φαῦλον ὄν, τῆς
 σῆς κρεῖσσον ὁμῶς μοχθηρίας Ἄπειθεῖς οἷσπερ ἤκουσας;
 Πείσθητι τοῖς ὀρωμένοις. Οὐδὲ τῷ προφήτῃ πειθαρχεῖς
 Ἑσαΐα, διακεκραγότε καὶ λέγοντι, «γλῶσσαι ψελλίζουσαι
 μαθήσονται λαβεῖν εἰρήνην»; Ἐρα γὰρ οὐ γλῶσσαι ψελλί-
 20 ζουσαι τὴν ἀλήθειαν τρανολογοῦσιν; Οὐκ ἔμαθον ὑμνεῖν
 τὰ νήπια τὴν εἰρήνην; Χριστὸς γὰρ ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν,
 ὁ τὸ μεσότοιχον τῆς ἐχθρας διαλύσας καὶ δι' οὗ τῷ Πατρὶ
 καὶ πλάστη πάλαι κακῶς ἀποστάντες κατηλλάγημεν. Οὐ-
 χὶ δὲ καὶ Ζαχαρίας θεοληπτούμενος προανακηρύττει τὴν
 25 χάριν τῇ Σιών, «Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών, κήρυσσε,
 θύγατερ Ἱερουσαλήμ. Ἴδου ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται σοι
 δίκαιος καὶ σώζων, αὐτὸς πραῦς καὶ ἐπιβεβηκῶς ἐπὶ ὑπο-
 ζύγιον καὶ πῶλον ὄνου»; Οὐκ ὀφθαλμοὺς ἔχεις τοὺς σοὺς
 τῶν προφητευθέντων μάρτυρας; Οὐχ οἷς προφητευόντων

7. Ψαλμ. 8, 2.

8. Ψαλμ. 8, 2.

9. Ἑσ. 29, 24. καὶ 32, 4.

θηλάζουν συνέθεσες ὕμνο γιὰ σένα, ἕξαιτίας τῶν ἐχθρῶν σου, γιὰ νὰ καταλύσεις τὸν ἐχθρό σου πού πνέει ἐκδίκηση»⁷; Δέν τὸν πιστεύεις ὡς προφήτη; Πίστεψέ τον σάν συγγενῆ, ἂν βέβαια ἐσὺ δέν ἀρνήθηκες καὶ μὲ τοὺς λόγους σου τῆ συγγένεια· γιὰτὶ ἀπὸ παλαιὰ γνωρίζομε ὅτι μὲ τὰ ἔργα σου ἔχεις ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ αὐτήν. Τὸν περιφρονεῖς ὡς ποιμένα; Φοθήσου τον ὡς βασιλέα. Γνωρίζει νὰ ἀπειλεῖ κατὰ τρόπο βασιλικό· ὅταν ἀντιληφθεῖ ὅτι ἀδιαφοροῦν ἢ μαίνονται ἐναντίον του, καὶ ρομφαία ἀκονισμένη καταφέρει ἐναντίον τους, καὶ μὲ σιδηρένια ράβδο ποιμαίνει, καὶ σὰ σκευὴ κεραιοπλάστη τοὺς συντρίβει αὐτοὺς πού στηρίζονται στοὺς σαθροὺς λογισμοὺς τους. Πὲς μαζί μ' αὐτὸν μεγαλόφωνα· «Ἀπὸ τὸ στόμα νηπίων καὶ βρεφῶν πού θηλάζουν συνέθεσες ὕμνο γιὰ σένα»⁸.

ἽΟ Σωτήρας ἦρθε νὰ διεκδικήσει ἐσένα, γιὰ τῆ δική σου ἐκδίκηση συνθέτει τὸν ὕμνο τῶν νηπίων. Γιατί φθονεῖς τῆ δική σου σωτηρία; Γιατί εἶσαι τόσο κακὸς στὴν ἀνταπόδοση τῆς χάριτος; Ἐν κι αὐτὸ δέν εἶναι φαῦλο, εἶναι ὅμως καλύτερο ἀπὸ τῆ μοχθηρία σου. Δέν πιστεύεις σ' αὐτὸ πού ἄκουσες; Πίστεψε σ' αὐτὰ πού βλέπεις. Οὔτε στὸν προφήτη Ἰσαΐα πειθαρχεῖς, πού φωνάζει καὶ λέγει, «Γλῶσσες πού ψελλίζουν θὰ μάθουν νὰ κηρύττουν τὴν εἰρήνη»⁹; Ἐραγε λοιπὸν δέν διακηρύττουν περίλαμπρα τὴν ἀλήθεια γλῶσσες πού ψελλίζουν; Δέν ἔμαθαν τὰ νήπια νὰ ὕμνοῦν τὴν εἰρήνη; Γιατί ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ εἰρήνη μας, πού διέλυσε τὸ μεσότοιχο τῆς ἔχθρας καὶ μέσω τοῦ ὁποίου συμφιλιωθήκαμε μὲ τὸν Πατέρα καὶ πλάστη μας, ἔχοντας ἀποστατήσει ἀπὸ αὐτὸν ἀπὸ παλαιὰ. Μήπως δέν προανακηρύττει καὶ ὁ Ζαχαρίας θεόπνευστα τῆ χάρη πρὸς τῆ Σιών, λέγοντας, «Νοιῶσε μεγάλη χαρὰ, θυγατέρα μου Σιών, κήρυξε, θυγατέρα Ἰερουσαλήμ. Νᾶ, ἔρχεται ὁ Βασιλιάς σου δίκαιος καὶ σωτήρας σου, ὅλος πραότητα, καθισμένος πάνω σὲ ὑπόζυγιο καὶ πουλάρι ὄνου»¹⁰; Δέν ἔχεις τὰ μάτια σου μάρτυρες γιὰ ὅσα προφητεύθηκαν; Δέν βλέπεις μπροστά σου ἐκεῖνα πού ἄκουγες νὰ προφητεύουν; Δέν εἶναι ἐπακό-

10. Ζαχ. 9,9.

ἤκουες, ταῦτα βλέπεις προϊστάμενα; Οὐ σύνδρομα τοῖς
 λόγοις τὰ πράγματα; ³ Ἄρα γὰρ οὐχὶ πραῦς; οὐχὶ δίκαιος;
 οὐ σῶζων; οὐκ ἐπιβεβηκῶς ἐπὶ ὑποζύγιον; οὐχὶ δὲ ψελλί-
 ζουσαι γλῶσσαι λαμπρῶς τὴν εἰρήνην κηρύσσουν; οὐ
 5 δωροφοροῦσι τὸν ὕμνον οἱ παῖδες οἱ πολιόφρονες;

γ'. Παῖδες τὸν ὕμνον δωροφοροῦσιν, ἵνα πᾶσαν ὑπόλη-
 ψιν σαθρὰν ὁ λόγος δείξῃ πονηρίας, ἐπειδὴν τέχνη τινὶ καὶ
 χάριτι προσπαθείας, εἴ τις κακουργεῖν ἐθέλοι, τὸν ὕμνον
 ἄγειν τοὺς δόξολογοῦντας φήσῃ τῷ Δεσπότη· ἢ γὰρ τῶν
 10 νηπίων φύσις οὐκ οἶδε διαμηχανᾶσθαι πανουργίαν, οὐδὲ
 δουλεύει πάθει κολακείας, ἀλλ' ὡς ἂν αὐτοῖς ἢ τοῦ Πνεύ-
 ματος χάρις ἐνηγήσῃ, οὕτως οὗτοι τὴν θαυματουργίαν
 ἀναφωνοῦσι. Παῖδες τὸν ὕμνον δωροφοροῦσιν, ἵνα πάντες
 ἔργῳ διδαχθῶσιν, ὡς οὐ τοῖς περιεργον φρόνημα κεκτημέ-
 15 νοις καὶ φιλοπραγμονεῖν ἀναισχυντοῦσιν ἢ τοῦ μυστηρίου
 καταλαμβάνεται χάρις, ἀλλὰ τοῖς ἀπλάστῳ διανοίᾳ καὶ
 ἀπειροκάκῳ γνώμῃ προσιούσιν ἢ τῆς εὐσεθείας ἀποκαλύ-
 πτεται γνώσις· τὸ γὰρ ὑπὲρ ἔρευναν ὄν, εἴ τις ἐρεῦνῃ δου-
 λεύειν ἐπαναγκάζοι, ἀλλὰ μὴ τοῖς θείοις ἔποιτο λογίοις καὶ
 20 τοὺς τῆς φύσεως λόγους, οἷς ἐπαίρεται, πικρῶς διασπάσει,
 καὶ τῶν τῆς θεολογίας καθ' ὧν ἐξυθρίσει νόμων ὅλως ἐκ-
 πεσεῖται, καὶ τῆς περιεργαζομένης ἀπελαθήσεται θεωρίας.
 Παῖδες τὸν ὕμνον δωροφοροῦσιν, ἵνα καὶ τῶν τεκόντων
 στηλιτεύσωσι τὴν παρανομίαν, καὶ τῶν πιστευόντων ἐγ-
 25 καινίσωσι τὴν θεογνωσίαν· ὅσα γὰρ νικᾷ λογισμὸν καὶ μα-
 θεῖν οὐχ οἶα κρίσει διανοίας, ἐπιπνοίας δεῖται θειοτέρας, ἢ
 δὲ καθαραῖς καὶ ἀπλάστοις ἐπιφοιτῶσα καρδίαις δι' αὐ-
 τῶν τοῖς ἄλλοις τὴν τῆς ἀληθείας ἐμφανίζει γνώσιν. Σὺ δὲ
 οὐδὲ τὸν Λάζαρον βλέπεις ἀνιστάμενον τοῦ τάφου καὶ τὸν
 30 νεκρὸν εἰς ζῶντας τελοῦντα καὶ τῷ δεσποτικῷ συνακείμε-
 νον δείπνῳ; Ἀλλὰ τὰς μὲν κειρίας τοῦ νεκροῦ λύεις, τὴν

λουθα τῶν λόγων τὰ πράγματα; Δέν εἶναι δηλαδή πρᾶος; δέν εἶναι δίκαιος; δέν εἶναι σωτήρας; Δέν εἶναι καθισμένος σέ ὑποζύγιο; δέν κηρύττουν λαμπρᾶ τήν εἰρήνη γλῶσσες πού ψελλίζουν; Δέν προσφέρουν δῶρο τόν ὕμνο τους τὰ παιδιά πού ἔχουν γνώση γερόντων;

3. Τὰ παιδιά προσφέρουν ὡς δῶρο τόν ὕμνο τους, ὥστε ὁ λόγος νά δείξει σαθρή κάθε ὑπόνοια γιά πονηρία, ὅταν, θέλοντας κάποιος νά κάνει κακό, ἰσχυρισθεῖ ὅτι αὐτοὶ πού δοξολογοῦν προσφέρουν ὕμνο στόν Κύριο δόλια καί χάριν κολακείας· γιατί τὰ νήπια δέν γνωρίζουν νά ἐνεργοῦν μέ δολιότητα, οὔτε γίνονται δοῦλα τοῦ πάθους τῆς κολακείας, ἀλλά ὅπως θά ἠχήσει σ' αὐτὰ ἡ χάρη τοῦ Πνεύματος, ἔτσι ἐπαινοῦν ἀναφωνώντας τή θαυματουργία. Τὰ παιδιά προσφέρουν ὡς δῶρο τόν ὕμνο, γιά νά διδαχθοῦν ὅλοι μέ τήν πράξη, ὅτι δέν κατανοοῦν τή χάρη τοῦ μυστηρίου ὅσοι ἔχουν περίεργο φρόνημα καί ἀναισχυνοῦν καί φιλοπραγμονοῦν, ἀλλά ἐκεῖνοι πού προσέρχονται μέ ἀνυπόκριτη σκέψη καί ἀπειρη ἀπό κακὸ γνώμη, σ' αὐτούς ἀποκαλύπτεται ἡ γνώση τῆς εὐσέβειας· γιατί αὐτὸ πού εἶναι πέρα ἀπὸ ἔρευνα, ἂν κάποιος τὸ ἀναγκάζει νά ὑποδουλωθεῖ στήν ἔρευνα, καί ὄχι ν' ἀκολουθεῖ τὰ θεῖα λόγια καί τοὺς λόγους τῆς φύσεως, γιά τοὺς ὁποίους ἐπαίρεται, θά διασπάσει ὀδυνηρὰ καί θά ἐκπέσει ἐξολοκλήρου ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς θεολογίας πού τοὺς ἐξυβρίζει, καί θά ἀπελαθεῖ ἀπὸ τή θεωρία πού περιεργάζεται. Τὰ παιδιά προσφέρουν ὡς δῶρο τόν ὕμνο γιά νά στηλιτεύσουν καί τῶν γονέων τους τήν παρανομία, καί νά ἐγκαινιάσουν τή θεογνωσία ἐκείνων πού πιστεύουν. Γιατί ὅσα νικοῦν τὸ λογισμό καί δέν εἶναι δυνατὸ νά μαθευθοῦν μέ τήν κρίση τῆς διάνοιας, χρειάζονται θεϊκότερη ἐμπνευση, κι αὐτὴ ἐπιφοιτώντας στίς καθαρές καί ἀνυπόκριτες καρδιές, μέ αὐτὲς φανερῶνει τήν ἀλήθεια τῆς γνώσης στοὺς ἄλλους. Ἐσὺ ὅμως οὔτε τόν Λάζαρο βλέπεις πού σηκώνεται ἀπὸ τόν τάφο καί τόν νεκρὸ πού ζεῖ ἀνάμεσα στοὺς ζωντανούς καί πού παρακάθεται σὸ δειπνο μέ τόν Κύριο¹¹; Καί τὰ σάβανα βέβαια τοῦ νεκροῦ τὰ λύνεις, καί δέν λύνεις

σὴν δ' ἀπιστίαν οὐ λύεις; Καὶ τοῦ τάφου μὲν τὸν λίθον ἀποκυλίεις, τὸν φθόνον δὲ τῆς ψυχῆς, χαλεπωτέραν ἐμποιοῦντά σοι σῆψιν, οὐκ ἀποκυλίεις; Ἀλλὰ τὸν μὲν Ἄδην ὄρας δεσποτικῶ προστάγματι τεταρταῖον ἀναδιδόντα, σὺ δὲ
5 πρὸς τὸν φόνον καὶ τοῦ ἀναστάντος καὶ τοῦ ἀναστήσαντος τὰς προφητοκτόνους ἐξοπλίζεις χεῖρας;

δ'. Ὡ τῆς παρανοίας· ὡ τῆς τῶν λογισμῶν ἀθεραπεύτου πωρώσεως. Εἰς τοῦτο γὰρ ἀσεβείας κατεστρέψαντο τὰς φρένας, ὥστε, ἐξ ὧν πιστεύειν ἔδει, ἀπιστοῦσι δι' ὧν
10 ὑμνολογεῖν, βλασφημοῦσιν· ἐφ' οἷς δοξάζειν καὶ μεγαλαυχεῖν, ἀχαριστοῦσιν· ἐφ' οἷς εὐφημεῖν καὶ καταγεραῖρειν, δυσφημοῦσι καὶ θεομαχοῦσι. Τοιοῦτον γὰρ ἢ ἀπόνοια, τοιοῦτον ἢ ἐπιληψία τῆς οἰήσεως· τοὺς γὰρ λογισμοὺς τῆ πλάνῃ καὶ ἀπάτῃ τῶν φαντασιῶν ἐκμεθύσκου-
15 σα, οὐκ ἔα τὸ τῆς διανοίας ὄμμα τῆς περιχυθείσης αὐτῶ ἀγλύος διακῦψαι καὶ πρὸς τὰς τῆς ἀληθείας ἀγᾶς ἀτενίσαι. Τοιοῦτον τὸ νόσημα τῶν Φαρισαίων καὶ Γραμματέων, τῶν τὰς πρωτοκλισίας μὲν πολυπραγμονούντων καὶ τῶ καλεῖσθαι ῥαβδί μέγα φυσώντων καὶ τῶ πλατυσμῶ τῶν
20 κρασπέδων νομοφυλακεῖν μεγαλαυχούντων, μηδὲν δὲ τῆς ἀληθείας ὅλως φροντιζόντων, μηδὲ τῆς εὐσεβείας μηδένα λόγον ποιουμένων. Τοιοῦτον τὸ κέντρον τοῦ φθόνου· ἅμα γὰρ ἐνεπάρη τῆ ψυχῆ, καὶ τὸν ὅλον ἄνθρωπον ἐτραυμάτισε· τοῦ τε γὰρ φρουρεῖν τὴν ἰσχὺν παρελύσατο καὶ τὰς
25 αἰσθήσεις, ὧν ἢ χρῆσις ὁδὸς ἐπὶ μάθησιν, ἐλεεινῶς ἐλυμήνατο, μήτε νοεῖν τὰ συμφέροντα, μήτε τῆ μνήμῃ τὴν ἀκοὴν ἀσφαλίζεσθαι, ἀλλὰ μηδὲ καθαρῶς ὄραν παραχωρῶν τὰ ὀρώμενα.

ε'. Ἡμεῖς δὲ φύγωμεν, ἀγαπητοί, τὰ ψυχοφθόρα πάθη
30 ταῦτα. Φύγωμεν κενοδοξίαν, δι' ἧς τὴν πρώτην πτώσιν ὁ πρῶτος τῶν ἀσωμάτων κατέπεσε. Φύγωμεν φθόνον, εἰ μὴ δι' ἄλλο τι, ἀλλ' ὅτι τῶ κεκτημένῳ φθόρος γίνεται, οὐδὲν ἢ μι-

τῆ δική σου ἀπιστία; Καὶ τὴν πέτρα βέβαια τοῦ τάφου τὴν ἀποκυλίεις, καὶ δὲν ἀποκυλίεις τὸ φθόνο τῆς ψυχῆς ποὺ σοῦ προκαλεῖ βαρύτερη σήψη; Καὶ τὸν Ἄδη βέβαια τὸν βλέπεις μὲ πρόσταγμα τοῦ Κυρίου ν' ἀποδίδει τὸν τετραήμερο νεκρό, καὶ σὺ ἐξοπλίζεις τὰ χέρια σου τὰ προφητοκτόνα γιὰ τὸ φόνο καὶ τοῦ ἀναστημένου καὶ αὐτοῦ ποὺ τὸν ἀνέστησε;

4. Πῶ, πῶ τί παράνοια! τί ἀθεράπευτη πώρωση τῶν λογισμῶν. Γιατί σὲ τέτοιο σημεῖο ἀσέβειας διέστρεψαν τὸ νοῦ τους, ὥστε ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἔπρεπε νὰ πιστεύουν, αὐτοὶ ἀπιστοῦν. Μὲ αὐτὰ ποὺ ἔπρεπε νὰ τὸν ὑμνοῦν, τὸν βλασφημοῦν. Γι' αὐτὰ ποὺ ἔπρεπε νὰ τὸν δοξολογοῦν καὶ νὰ καυχῶνται, δείχνουν ἀχαριστία. Γι' αὐτὰ ποὺ ἔπρεπε νὰ τὸν ἐπαινοῦν καὶ νὰ τὸν ἐξυμνοῦν μὲ ὅλη τὴν καρδιά τους, αὐτοὶ δυσφημοῦν καὶ θεομαχοῦν. Γιατί τέτοια εἶναι ἡ ἀνοησία, τέτοια ἡ κυρίευση ἀπὸ τὴν οἴηση· γιατί θολώνοντας τοὺς λογισμοὺς μὲ τὴν πλάνη καὶ τὴν ἀπάτη τῶν φαντασιῶν, δὲν ἀφήνει τὸ μάτι τῆς διάνοιας νὰ προβάλλει ἀπὸ τὴν ἀχλύ ποὺ τὸ περιβάλλει καὶ ν' ἀτενίσει πρὸς τὴ λάμψη τῆς ἀλήθειας. Τέτοια εἶναι ἡ ἀρρώστια τῶν Φαρισαίων καὶ Γραμματέων, ποὺ ἀγωνίζονται βέβαια γιὰ τὶς πρωτοκαθεδρίες καὶ φουσκώνουν ἀπὸ ἔπαρση νὰ καλοῦνται “δάσκαλε” καὶ καυχῶνται ὅτι φυλάγουν τὸ νόμο πλατύνοντας τοὺς ποδόγυρους τῶν ἐνδυμάτων τους, ἀλλὰ δὲν φροντίζουν καθόλου γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ δὲν ὑπολογίζουν καθόλου τὴν εὐσέβεια. Τέτοιο εἶναι τὸ κεντρὶ τοῦ φθόνου· μόλις καρφώθηκε στὴν ψυχὴ, ἀμέσως τραυματίσε ὅλο τὸν ἄνθρωπο· γιατί καὶ τὴ δύναμη τῆς προφύλαξης παρέλυσε, καὶ τὶς αἰσθήσεις, ποὺ εἶναι ἡ ὁδὸς πρὸς μάθηση, τὶς κατέστρεψε ἄθλια, μὴ ἀφήνοντας οὔτε νὰ σκέπτεται κανεὶς τὰ συμφέροντα, οὔτε νὰ ἀσφαλίζει στὴ μνήμη ὅσα ἀκούει, ἀλλ' οὔτε καὶ τὸν ἐπιτρέπει νὰ βλέπει καθαρὰ ὅσα φαίνονται.

5. Ἐμεῖς, ἀγαπητοί, ἅς ἀποφύγομε αὐτὰ τὰ ψυχοφθόρα πάθη. Ἄς ἀποφύγομε τὴν κενοδοξία, ἕξαιτίας τῆς ὁποίας ἔπαθε τὴν πρώτη πτώση ὁ πρῶτος τῶν ἀσωμάτων. Ἄς ἀποφύγομε τὸν φθόνο, ἂν ὄχι γιὰ τίποτε ἄλλο, ἀλλ' ἐπειδὴ γίνεται καταστροφή σ'

κρά παραλυπῶν τὸν φθονούμενον. Φύγωμεν οἴησιν καὶ
δοξοκοπίαν, δι' ὧν ἡ τῆς ἀληθείας κατάληψις φυγαδεύεται.
Φύγωμεν ἀχαριστίαν καὶ βλασφημίαν· ταῦτα γὰρ τοὺς ἀρ-
χιερεῖς καὶ γραμματεῖς εἰς τὸ τῆς ἀπωλείας κατέσπασε
5 δάραθρον, ταῦτα τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τῶν Ἰου-
δαίων εἰς χριστοκτονίαν ἐξεδάκχευσε, ταῦτα τοὺς ἀρχιερεῖς
καὶ γραμματεῖς ἀφρονεστέρους τῶν νηπίων παρεστήσατο.
Μὴ οὖν τῶν Ἰουδαίων μιμησώμεθα τὴν ἀγνωμοσύνην, ἀλλὰ
τῶν παιδῶν ζηλώσωμεν τὴν εὐχαριστίαν· μὴ τῶν πρεσβυτέ-
10 ρων τὴν θεομαχίαν, ἀλλὰ τῶν νηπίων τὴν θεολογίαν· μὴ τῶν
φθονούντων τὴν ἀβλεψίαν, ἀλλὰ τῶν ὑμνούντων τὴν θεο-
γνωσίαν· μὴ τῶν φονόντων τὴν πονηρίαν, ἀλλὰ τῶν νηπια-
ζόντων τὴν ἀκακίαν. Γενώμεθα καὶ ἡμεῖς ὡς οἱ παῖδες· καὶ
γὰρ ὁ Κύριός φησιν, «Ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ
15 παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν».
Γενώμεθα παῖδες τῇ ἀκακίᾳ, μηδὲν πονηρόν, μηδὲ πανοῦρ-
γον ἐν τῇ ψυχῇ παραγράφοντες, ἀλλ' ὅλη καθαροῦ καὶ τῶν
τῆς δυσσεβείας ἀπηλλαγμένη χαρακτήρων τὴν εὐσεβῆ
πίστιν ὑποδεχόμενοι τε καὶ ἐγγραφόμενοι, ἵνα εἰσέλθωμεν
20 εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Προσάξωμεν κλάδους ἐλεημοσύνης τῷ Κυρίῳ καὶ φι-
λανθρωπίας, ἵνα εἰσέλθωμεν εἰς τὴν αἰώνιον χαρὰν τῶν
δικαίων. Ὑπαντήσωμεν αὐτῷ ἐρχομένῳ ἐπὶ πώλου καὶ τῶν
Ἰουδαίων στηλιτεύοντι τὴν φρενοβλαβίαν καὶ τῶν ἐθνῶν
25 οἰκειουμένῳ τὴν υἰοθεσίαν. Ὑπαντήσωμεν αὐτῷ στρωννύ-
τες χιτῶνας. Στρωννύντες πῶς; Τῷ τοῖς πενομένοις ὑπο-
στρωννύειν· αὐτὸς γὰρ εἰς ἑαυτὸν τὰ τῶν πενήτων ἀναδέ-
χεται καὶ βοᾷ, «ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελ-
φῶν μου, ἐμοὶ ἐποιήσατε». Ὡς φιλανθρώπου καὶ θείας
30 φωνῆς Ἐμοὶ φησι τοὺς χιτῶνας ὑποστρωννύεις, ὅτε τού-
τοις τοὺς πένητας ἀμφιάξεις· ἐμὲ περιθάλπεις, ὅτε τούτοις

ὅποιον τὸν ἔχει, ἐνῶ καμμιὰ λύπη, ἢ μόνο μικρή, δὲν προκαλεῖ στὸν φθονούμενο. " Ἀς ἀποφύγομε τὴν οἴηση καὶ τὴ μάταια δόξα μέσω τῶν ὁποίων φυγαδεύεται ἡ κατανόηση τῆς ἀλήθειας. " Ἀς ἀποφύγομε τὴν ἀχαριστία καὶ τὴ βλασφημία· γιατί αὐτὰ γκρέμισαν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς στὸ βάραθρο τῆς ἀπώλειας, αὐτὰ ξετρέλλαναν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς καὶ τοὺς ὄθησαν στὸ φόνο τοῦ Χριστοῦ, αὐτὰ ἔκαναν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς πιὸ ἀνόητους ἀπὸ τὰ νήπια. " Ἀς μὴ μιμηθοῦμε λοιπὸν τὴν ἀγνωμοσύνη τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ ἄς γίνομε ζηλωτὲς τῆς εὐχαριστίας τῶν παιδιῶν· ὄχι τὴ μάχη τῶν ἡλικιωμένων ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὴ θεολογία τῶν νηπίων· ὄχι τὴν τύφλωση ἐκείνων ποὺ τὸν φθονοῦν, ἀλλὰ τὴ θεογνωσία ἐκείνων ποὺ τὸν ὑμνοῦν· ὄχι τὴν κακία ἐκείνων ποὺ πνέουν φόνο, ἀλλὰ τὴν ἀκακία αὐτῶν ποὺ μοιάζουν μὲ τὰ νήπια. " Ἀς γίνομε κι ἐμεῖς ὅπως τὰ παιδιά· γιατί καὶ ὁ Κύριος λέγει· « Ἄν δὲν ἀλλάξετε καὶ δὲν γίνετε σὸν τὰ παιδιά, δὲν θὰ μπεῖτε στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»¹². " Ἀς γίνομε παιδιά ὡς πρὸς τὴν ἀκακία, χωρὶς νὰ γράφομε στὴν ψυχὴ μας κανένα κακὸ, καμμιὰ πανουργία, ἀλλὰ μὲ ὀλοκάθαρη ψυχὴ καὶ ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τίς χαρακιές τῆς δυσσέβειας νὰ ὑποδεχόμαστε καὶ νὰ γράφομε σ' αὐτὴν τὴν εὐσεβῆ πίστη, γιὰ νὰ μποῦμε στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

" Ἀς προσκομίσουμε κλαδιὰ ἐλεημοσύνης καὶ φιλανθρωπίας στὸν Κύριο, γιὰ νὰ μποῦμε στὴν αἰώνια χαρὰ τῶν δικαίων. " Ἀς τὸν προὑπαντήσουμε νὰ ἔρχεται ἐπάνω στὸ πουλάρι καὶ νὰ στηλιτεύει τὴ φρενοβλάβεια τῶν Ἰουδαίων καὶ νὰ οἰκειώνεται τὴν υἱοθεσία τῶν ἐθνῶν. " Ἀς τὸν ὑποδεχθοῦμε στρώνοντας κάτω τὰ ἐνδύματά μας. Στρώνοντάς τα πῶς; Μὲ τὸ νὰ τὰ στρώνομε στοὺς φτωχοὺς. Γιατὶ αὐτὸς δέχεται στὸν ἑαυτό του τὰ προσφερόμενα στοὺς φτωχοὺς καὶ φωνάζει· « Ἐφόσον τὸ κάνατε σ' ἕναν ἀπὸ αὐτοὺς ἀδελφούς μου, τὸ κάνατε σ' ἐμένα»¹³. Πῶ, πῶ φιλάνθρωπος καὶ θεῖος λόγος. Σ' ἐμένα, λέγει, στρώνεις τὰ ἐνδύματά σου, ὅταν μ' αὐτὰ ντύνεις τοὺς φτωχοὺς· ἐμένα περιθάλλεις, ὅταν μ'

13. Ματθ. 25, 40.

τὴν πικρὰν τοῦ κρούους λύεις ἀλγηδόνα. Ὑποστρώσωμεν αὐτῷ χιτῶνας, ἵνα μετὰ τῶν παιδῶν βοᾷν ἡμῖν ὑπάρξη παρηρησία, «ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου». Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος τὰς 5 χεῖρας ἐπὶ σταυροῦ ἑξαπλῶσαι καὶ τὰ ἔθνη πρὸς ἑαυτὸν ἐπισυνάξει. Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος τὸν Ἄδην δεσμώτην δεῖξει καὶ τὸν Ἀδὰμ τῶν δεσμῶν λύσει καὶ τοῦ πτώματος ἀναστήσει. Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος τῆς τυραννίδος τὸ κράτος ὀλέσει καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῖς εἰς ἔσχατον 10 ταλαιπωρουμένοις βραβεῦσαι. Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος τὰ τοῦ Ἄδου ταμιεῖα κενῶσαι καὶ τὰς οὐρανίους μονὰς τῷ πλήθει τῶν σφζομένων πληρῶσαι. Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος θυσίαν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσενέγκαι καὶ πάσας ἐξιλλάσασθαι τὰς ἁμαρτίας καὶ τῷ Πατρὶ καταλλάξει. Εὐλο- 15 γημένος ὁ ἐρχόμενος τὸν θάνατον καταργῆσαι καὶ τὴν ἀνάστασιν ἡμῖν ἐγκαινίσει καὶ τῆς δουλείας ἀπαλλάξει καὶ τὴν υἰοθεσίαν κληροδοτήσει.

ζ. Σὸν γὰρ τοῦ πλάσαντος καὶ τὸ ἐξ οὐκ ὄντων ἡμᾶς ὑποστήσαι τε καὶ πλαστοουργῆσαι καὶ πεσόντας πάλιν καὶ 20 συντριβέντας ἀνορθῶσαι τε καὶ ἀναπλάσαι. Τῆς σῆς ὑπάρχει φιλανθρωπίας τὸ πλανώμενον ἐπιζητήσαι καὶ τῆς πλάνης ἐπιστρέψαι καὶ τῆς ἀρχαίας κληρουχίας καταξιῶσαι. Σὸς γὰρ λαὸς ἡμεῖς καὶ πρόβατα νομῆς σου καὶ σοῦ πάντες ἐξηρητήμεθα, καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ εὐχαριστίαν ἀναπέμπο- 25 μεν, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, τῇ ὁμοουσίῳ καὶ ἰσχωρικήῃ καὶ παντοκρατορικῇ Τριάδι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

αὐτὰ τὸν προφυλάσσεις ἀπὸ τὸν πικρὸ πόνου τοῦ κρύου. " Ἄς στρώσομε σ' αὐτὸν τοὺς χιτῶνες μας, γιὰ νὰ μπορῆσομε νὰ φωνάξομε μὲ θάρρος μαζί μὲ τὰ παιδιὰ: «Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου»¹⁴. Εὐλογημένος αὐτὸς ποὺ ἔρχεται νὰ ἀπλώσει τὰ χέρια του στὸ σταυρὸ καὶ νὰ συνάξει τὰ ἔθνη κοντὰ του. Εὐλογημένος αὐτὸς ποὺ ἔρχεται γιὰ νὰ δείξει τὸν Ἄδη δεσμώτη καὶ νὰ λύσει τὸν Ἀδὰμ ἀπὸ τὰ δεσμὰ καὶ νὰ τὸν σηκώσει ἀπὸ τὴν πτώση του. Εὐλογημένος αὐτὸς ποὺ ἔρχεται νὰ καταστρέψει τὸ κράτος τῆς τυραννίας καὶ νὰ ἐπιβραβεύσει τὴν ἐλευθερία σ' αὐτοὺς ποὺ ὑποφέρουν ἀπὸ τὴν ἔσχατη ταλαιπωρία. Εὐλογημένος αὐτὸς ποὺ ἔρχεται ν' ἀδειάσει τὶς φυλακὲς τοῦ Ἄδη καὶ νὰ γεμίσει μὲ τὸ πλῆθος αὐτῶν ποὺ σώζονται τοὺς οὐράνιους τόπους διαμονῆς. Εὐλογημένος αὐτὸς ποὺ ἔρχεται νὰ προσφέρει θυσία γιὰ μᾶς τὸν ἑαυτὸ του, νὰ διαγράψει ὅλες τὶς ἁμαρτίες μας καὶ νὰ μᾶς συμφιλιώσει μὲ τὸν Πατέρα του. Εὐλογημένος αὐτὸς ποὺ ἔρχεται νὰ καταργήσει τὸ θάνατο καὶ νὰ ἐγκαινιάσει σ' ἐμᾶς τὴν ἀνάσταση, νὰ μᾶς ἀπαλλάξει ἀπὸ τὴ δουλεία καὶ νὰ μᾶς κληροδοτήσει τὴν υἰοθεσία.

6. Γιατὶ εἶναι ἔργο ποῦ ἀνήκει σ' ἐσένα ποὺ μᾶς ἐπλασες καὶ τὸ ὅτι μᾶς ἔφερες στὴν ὑπαρξη ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία καὶ μᾶς πλαστούργησες, καὶ ὅταν πέσαμε πάλι καὶ συντριδῆκαμε μᾶς ἀνόρθωσες καὶ μᾶς ξαναέπλασες. Εἶναι ἔργο τῆς φιλανθρωπίας σου νὰ ἀναζητήσεις τὸ πλανώμενο καὶ νὰ τὸ γυρίσεις πίσω ἀπὸ τὴν πλάνη του καὶ νὰ τὸ κάνεις ἄξιο γιὰ τὸν παλαιὸ κλῆρο του. Γιατὶ εἴμαστε ἐμεῖς λαὸς δικὸς σου καὶ πρόβατα ποὺ μᾶς τρέφεις στὸ λιβάδι σου καὶ ἀπὸ ἐσένα εἴμαστε ὅλοι ἐξαρτημένοι, καὶ σ' ἐσένα ἀναπέμπομε τὴ δόξολογία καὶ τὴν εὐχαριστία μας μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, τὴν ὁμοούσια καὶ ζωαρχικὴ καὶ παντοκρατορικὴ Τριάδα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

14. Ματθ. 21, 9. Μάρκ. 11, 9.

9.
ΟΜΙΛΙΑ ΕΝΑΤΗ

ΕΙΣ ΤΟ ΓΕΝΕΣΙΟΝ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ
ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ ΗΜΩΝ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

α'. Πᾶσα μὲν ἑορτὴ καὶ πᾶσα πανήγυρις, καθ' ἣν ὁ τῶν
εὐσεβούντων φαιδρύνεται σύλλογος, λύει μὲν τὰς πρὸς
ἀλλήλους διαφορὰς καὶ τὰς ἔριδας, συνάγει δὲ τοὺς ἀπ'
ἀλλήλων γνώμη διεστῶτας καὶ τὸν δεσμὸν τοῦ φίλτρου
5 στάσει λύσαντας, τὴν τῶν ἁσμάτων συμφωνίαν παράκλη-
σιν ἔργῳ καταβαλλομένη πρὸς τὴν τῆς ὁμοφροσύνης
ἐπανάκλησιν· δείκνυσι δὲ καὶ τοῦ αὐτοῦ Δεσπότη καὶ
Δημιουργοῦ τοὺς συναγηγερομένους πλάσματά τε καὶ ποι-
ήματα καὶ τῇ ἐνότητι τοῦ σεβάσματος τὴν ὁμοτιμίαν τῆς
10 πλάσεως ὑποφαίνουσα, τοὺς κατ' ἀλλήλων πικρῶς ἐπαιρο-
μένους προαῖνει καὶ κατασπᾶ, μέτρια φρονεῖν καὶ ἀνθρώπι-
να πείθουσα, καὶ πρὸς τὴν αὐτὴν τοῦ πλάστου παλάμην
ὄρᾶν καὶ τὸν αὐτὸν ἀναλογίζεσθαι τῆς πλάσεως πηλὸν
ἐκδιδάσκουσα. Εἰς τοῦτο γὰρ ἔμοιγε τὰς πανηγύρεις
15 τελεῖν ὁ πρόπων Χριστιανοῖς θεσμὸς ὑποτίθεται· καὶ ἡ μὲν
Χριστὸν ἐμφανίζει τικτόμενον, ἡ δὲ μαρτύρεται βαπτιζό-
μενον, ἄλλη φέρει μεταμορφούμενον, ἑτέρα δὲ τὰς θεοση-
μείας ἐργαζόμενον, δαιμονῶντας θεραπεύοντα, πηροὺς
ὀμματουῖντα, πηγὰς αἱμάτων ξηραίνοντα, χωλοὺς καὶ πα-
20 ρειμένους συσφίγγοντα, νεκροὺς ἀνιστῶντα· τέλος, ἐπὶ
σταυροῦ κρεμάμενον ἄλλη παραδειγματίζει καὶ ἄλλη πά-

9. ΟΜΙΛΙΑ ΕΝΑΤΗ

ΣΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΔΕΣΠΟΙΝΑΣ ΜΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

1. Κάθε έορτή βέβαια και κάθε πανήγυρη κατά την όποία γεμίζει από φαιδρότητα ή σύναξη τών ευσεβών, από τή μιá διαλύει τís μεταξύ τους διαφορές και έριδες, και από τήν άλλη συνενώνει εκείνους που έχουν μεταξύ τους διαφορετικές γνώμες και με τή διένεξή τους διέλυσαν τó δεσμó τής αγάπης, καταβάλλοντας έμπρακτα παράκληση τή συμφωνία τών ύμνων για τήν έπιστροφή τής όμοφροσύνης. Δείχνει επίσης αυτούς που συγκεντρώνονται όλοι μαζί πλάσματα και δημιουργήματα του ίδιου Κυρίου και δημιουργού, και ύποδηλώνοντας με τήν ένότητα τής πίστεως προς αυτόν τήν όμοτιμία τής πλάσης, καταπραΰνει και ήσυχάζει αυτούς που φέρονται μεταξύ τους με έχθρική έπαρση, τους πείθει να δείχνουν μετριοφροσύνη και ανθρωπιά, και τους διδάσκει ν' αποβλέπουν στήν ίδια τήν παλάμη του πλάση και να σκέπτονται τόν κοινό πηλό τής πλάσης μας. Γιατί ό θεσμός που πρέπει στους Χριστιανούς γι' αυτό τó σκοπό, νομίζω, μάς λέγει ότι τελούμε τís πανηγύρεις. Και ή μία παρουσιάζει τόν Χριστό να γεννιέται, ή άλλη μάς δίνει μαρτυρία για τή βάπτισή του, άλλη τόν παρουσιάζει να μεταμορφώνεται, άλλη να πραγματοποιει τά θαύματά του, να θεραπεύει δαιμονισμένους, να δίνει σε τυφλούς τά μάτια τους, να σταματά τís πηγές τών αίμάτων, να σφίγγει τís αρθρώσεις τών χωλών και παραλυτικών, και ν' ανασταίνει νεκρούς. Τέλος άλλη μάς τόν παρουσιάζει να κρεμάζεται

λιν ἀνιστάμενον καὶ τὴν ἐμὴν ἀνάστασιν ἔργοις ὀρωμένοις ἐγκαινίζοντα.

β. Ἄλλ' οὕτω πάσης θεοπρεποῦς πανηγύρεως καὶ τῶν ἐπικοίνων χαρισμάτων παρεχούσης τὴν ἀπόλαυσιν καὶ 5 ἰδίαν τινὰ συνεπαναγωγούσης τῆς χάριτος ἔλλαμψιν, παρὰ πολὺ τῶν ἄλλων ἢ παροῦσα πανήγυρις τῆς Παρθένου καὶ Θεοῦ μητρὸς φιλοτιμουμένη τὴν γέννησιν λαμπρὰ κατὰ πάσης τὰ πρεσβεῖα ἀποφέρεται. Ὡσπερ γὰρ τὴν ῥίζαν κλάδων καὶ στελέχους καὶ καρποῦ καὶ ἄνθους αἰτίαν γινώ- 10 σκομεν, εἰ καὶ τοῦ καρποῦ χάριν ἢ περὶ τὰ ἄλλα σπουδῆ καὶ ὁ πόνος καταβάλλεται, καὶ οὐδὲν τῶν ἄλλων χωρὶς τῆς ῥίζης ἐκφύεται, οὕτως ἄνευ τῆς παρθενικῆς πανηγύρεως οὐδεμία τῶν ἐξ αὐτῆς ἀναβλαστησάντων ἐπιφαίνεται. Ἀνάστασις γάρ, ὅτι θάνατος, θάνατος δέ, ὅτι σταύρωσις, 15 σταύρωσις δέ, ὅτι Λάζαρος τεταρταῖος Ἰδου πυλῶν ἀνελήλυθε. Καὶ τυφλοὶ βλέπουσι, καὶ κλίνην, ἐφ' ἧς ἔκειτο, φέρει τρέχων παράλυτος, καὶ τῶν παραδοξομένων ἔργων (οὐ γὰρ ἐπίκαιρον πάντα καταλέγειν) τὰ ἐπίλοιπα, ἃ τὸ Ἰουδαίων ἔθνος, δέον δοξάζειν καὶ ἀνυμνεῖν, εἰς φθόνον 20 ἐξέκαυσεν, ἀφ' οὗ τὸν κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἐπ' ὀλέθρῳ σφῶν φόνον ἐπαλαμήσαντο. Ταῦτα δέ, ὅτι Χριστὸς βαπτισάμενος καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῆς πλάνης ἀπολυσάμενος ἔργῳ καὶ λόγῳ τὴν θεογνωσίαν ἐδίδασκε· βάπτισις δέ, ὅτι γέννησις Χριστοῦ δέ γέννησις, συντόμως καὶ καλῶς εἰπεῖν, ὅτι 25 Παρθένου γέννησις, ἐν ἧ καινιζόμεθα καὶ ἦν ἐορτάζειν ἡξιώμεθα. Οὕτω ῥίζης ἢ πηγῆς ἢ θεμελίῳ λόγον, ἢ οὐκ οἶδ' ὅτι καὶ οἰκειότερον εἶπω, ἢ παρθενικὴ πληροῦσα πανήγυρις, ἐκείναις τε πάσαις εἰκότως ἐναγλαῖζεται, καὶ πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἐνδιαπρέπει χαρίσμασι, καὶ παγκοσμίου 30 σωτηρίας ἡμέρα γνωρίζεται.

γ. Σήμερον γὰρ ἡ Παρθένος μήτηρ ἐκ στείρας μητρὸς ἀποτίκτεται καὶ τῆς δεσποτικῆς ἐπιδημίας τὸ παλάτιον εὐ-

σὲ σταυρό, καὶ ἄλλη πάλι νὰ ἀνασταίνεται καὶ νὰ ἐγκαινιάζει μὲ ἔργα χειροπιαστὰ τὴ δική μας ἀνάσταση.

2. Ἄλλὰ ἐνῶ ἔτσι κάθε ἱερὴ πανήγυρη παρέχει καὶ τὴν ἀπόλαυση τῶν κοινῶν χαρισμάτων, καὶ ἀκτινοβολεῖ καὶ κάποια δική της λάμψη, πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὶς ἄλλες ἢ παροῦσα πανήγυρη, ποὺ τιμᾷ τὴ γέννηση τῆς Παρθένου καὶ μητέρας τοῦ Θεοῦ, παίρνει λαμπρὰ τὰ πρωτεῖα ἀπὸ κάθε ἄλλη. Γιατί, ὅπως δεχόμεστε τὴ ρίζα αἰτία τῶν κλαδιῶν καὶ τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ καρποῦ καὶ τοῦ ἄνθους, ἂν καὶ βέβαια γιὰ χάρη τοῦ καρποῦ ἐπιδεικνύεται ἡ φροντίδα καὶ ὁ κόπος γιὰ τὰ ἄλλα, καὶ δίχως τὴ ρίζα δὲν βγαίνει κανένα ἀπὸ τὰ ἄλλα, ἔτσι καὶ χωρὶς τὴ παρθενικὴ πανήγυρη δὲν ἔρχεται καμμιά ἀπὸ ὅσες ἀναβλάστησαν ἀπὸ αὐτὴν. Ἡ ἀνάσταση ἔρχεται, ἐπειδὴ προηγήθηκε ὁ θάνατος· ὁ θάνατος πάλι, γιατί προηγήθηκε ἡ σταύρωση· ἡ σταύρωση, γιατί ὁ Λάζαρος θγῆκε σὲ τέσσερες μέρες ἀπὸ τὶς πύλες τοῦ Ἰερουσαλὴμ. Καὶ οἱ τυφλοὶ βλέπουν, καὶ ὁ παράλυτος τρέχει σηκώνοντας τὴν κλίνη του, καὶ τὰ λοιπὰ παράδοξα ἔργα (γιατί δὲν ἔχομε καιρὸ νὰ ἀναφερθοῦν ὅλα), τὰ ὁποῖα τὸ Ἰουδαϊκὸ ἔθνος, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ τὰ δοξάζει καὶ νὰ τὰ ἀνυμνεῖ, τὸ φλόγισαν σὲ φθόνο, ἀπὸ τὸν ὁποῖο διέπραξαν τὸν ἀνόσιο φόνο τοῦ Σωτήρα πρὸς καταστροφὴν δικήν τους. Ὅλα αὐτὰ βέβαια, γιατί ὁ Χριστὸς ἀφοῦ βαπτίσθηκε καὶ ἀπελευθέρωσε τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν πλάνη, μὲ τὶς πράξεις καὶ τὸ λόγο του δίδαξε τὴ θεογνωσίαν. Καὶ ἡ βάπτισις ἀκολουθεῖ ἐπειδὴ προηγήθηκε ἡ γέννησις. Καὶ τοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις ἀκολούθησε, γιὰ νὰ μιλήσομε σύντομα καὶ σωστά, ἐπειδὴ προηγήθηκε ἡ γέννησις τῆς Παρθένου, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἀνακαινίζομαστε καὶ τὴν ὁποῖαν ἀξιωθήκαμε νὰ ἐορτάζομε. Ἐτσι ἀποτελώντας ἡ παρθενικὴ πανήγυρη τὴ ρίζαν ἢ τὴν πηγὴν ἢ τὰ θεμέλια, ἢ δὲν ξέρω τί ἄλλο καταλληλότερο νὰ πῶ, καὶ μὲ ὅλες ἐκεῖνες λαμπρύνεται εὐλόγα, καὶ ἀκτινοβολεῖ ἀπὸ πολλὰ καὶ μεγάλα χαρίσματα, καὶ ἀναγνωρίζεται ὡς ἡμέρα σωτηρίας.

3. Σήμερα ἡ Παρθένος μητέρα γεννιέται ἀπὸ στεῖρα μητέρα καὶ εὐτρεπίζεται τὸ παλᾶτι τῆς δεσποτικῆς ἐπιδημίας. Σήμερα

τρεπίζεται. Σήμερον δεσμὰ στείρωσεως λύεται καὶ τῆς
 παρθενίας τὰ κλειῖστα σφραγίζεται. Οἷς γὰρ νηδὺς ἄγονος
 καὶ λαγῶν νεκρωθεῖσα τεκνώσεως, καρπὸν παρ' ἐλπίδα
 ὥραϊον προήνεγκε, τούτοις καὶ τὸ τῆς παρθενίας μνηστεύ-
 5 εται ἀδιάφθορον καὶ τὸ θαῦμα τῆς κνοφορίας ἐπιδήλοις
 ἔργοις προαγγέλλεται· ὑπερφυῆς μὲν γὰρ τόκος ἀνανδρος
 καὶ παρθενίας φυλακὴ μετὰ γέννησιν· νικᾷ δὲ θεσμούςς φύ-
 σεως καὶ στείρα μετὰ γῆρας γεωργομένη καὶ τίκτουσα
 καὶ τῆς παρθένου τὸν τόκον δι' ὧν τερατουργεῖται προσι-
 10 μιάζεται. Σήμερον τὸν ὄνειδισμόν τῆς ἀτεκνίας ἡ Ἄννα
 θερίζεται καὶ τῆς χαρᾶς τοὺς στάχυς ἡ οἰκουμένη καρπί-
 ζεται· πατὴρ παιδὸς ὁ Ἰωακείμ ὀνομάζεται καὶ τῆς υἰοθε-
 σίας ἡμεῖς ἀρραβωνιζόμεθα τὸ ἀξίωμα. Σήμερον ἡ Παρ-
 θένος ἐξ ἀγόνων λαγόνων προέρχεται, καὶ τὰς γονὰς τῆς
 15 ἁμαρτίας ἢ στείρωσις διαδέχεται, καὶ τῆς συναγωγῆς τῶν
 Ἰουδαίων χηρεύει τὸ πλήρωμα καὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας
 κόλπων τὰ τέκνα προκύπτουσι, Χριστῶ τῶ νυμφίῳ θεο-
 προεπῶς αὐξανόμενά τε καὶ πληθυνόμενα. Ἐξ ἀγόνων λα-
 γόνων ἢ Παρθένος προέρχεται, ὅτε καὶ γόνιμων ὄντων ὁ
 20 τόκος παράδοξος. Ὡ τοῦ θαύματος· ὅτε τῆς σπορᾶς ὁ χρό-
 νος ἐξέλιπε, τότε τοῦ καρποῦ τῆς φορᾶς ὁ καιρὸς ἐπεδή-
 μησεν· ὅτε τὸ πῦρ ἐσβέσθη τῆς ἐπιθυμίας, τότε ἡ λαμπὰς
 ἀνήφθη τῆς παιδοποιΐας. Νεότης ἄνθος οὐκ ἦνεγκε, καὶ
 βλαστὸν τὸ γῆρας προβάλλεται· γαστρὸς ὄγκος ἀκμαζού-
 25 σης οὐκ ἐγνώσθη φύσεως, καὶ ὑπεράκμου νηδύος ἀειπάρ-
 θενον βρέφος γνωρίζεται κῆμα.

δ'. Ἄλλ' ἀπορεῖς, ἄνθρωπε, εἰ ἢ στείρα τέτοκε, μᾶλλον
 δὲ ζητεῖς, οἷς καὶ σὲ θαυμάζειν ἐχρῆν, δι' ὧν θαυμάζομεν,
 παρὰ φαῦλον θέσθαι τὸ θαυμαζόμενον, καί, πῶς στείρα
 30 τέκοι, λογομαχεῖς; Εἰ γὰρ στείρα, οὐ τίκτει, τίκτουσα δέ,
 οὐ στείρα· πῶς δὲ μαζοὶ ξηρανθέντες εἰς πηγὰς ἀναστο-

σπάζουν τὰ δεσμὰ τῆς στειρότητας καὶ σφραγίζονται τὰ κλειῖθρα τῆς Παρθένου. Γιατὶ ἐκεῖνα μὲ τὰ ὅποια ἡ ἄγονη μήτρα καὶ τὰ νεκρὰ σπλάχνα γιὰ παιδοποιῖα ἔδωσαν παρ' ἐλπίδα ὠραῖο καρπὸ, μὲ αὐτὰ μνηστεύεται καὶ τὸ ἀδιάφθορο τῆς παρθενίας καὶ μὲ ὀλοφάνερα ἔργα προαγγέλλεται τὸ θαῦμα τῆς κυοφορίας. Γιατὶ εἶναι ὑπερφυσικὸ θαῦμα γέννηση χωρὶς μεσολάβηση ἄνδρα καὶ διατήρηση τῆς παρθενίας μετὰ τὴ γέννηση. Ἐπίσης νικᾷ τοὺς νόμους τῆς φύσης καὶ ἡ στεῖρα ποὺ συλλαμβάνει μετὰ τὰ γηρατειὰ της καὶ γεννᾷ καὶ μὲ ὅσα θαυμαστὰ ἔργα γίνονται προοιμιάζεται ἡ γέννηση τῆς Παρθένου. Σήμερα ἡ Ἄννα θερίζει τὸν καρπὸ ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὸν ὄνειδισμό τῆς ἀτεκνίας καὶ ἡ οἰκουμένη ἀπολαμβάνει τὰ καρποφόρα στάχυα τῆς χαρᾶς. Ὁ Ἰωακείμ ὀνομάζεται πατέρα τοῦ παιδιοῦ, καὶ ἐμεῖς παίρνομε ὡς ἀρραβώνα τὴν τιμὴ τῆς υἰοθεσίας. Σήμερα ἡ Παρθένος προβάλλει ἀπὸ ἄγονα σπλάχνα, καὶ ἡ στειρότητα διαδέχεται τὶς πηγὲς τῆς ἁμαρτίας, καὶ τὸ σύνολο τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων χηρεύει, καὶ τὰ παιδιὰ προβάλλουν ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ὅποια αὐξάνουν καὶ πληθαίνουν κατὰ τρόπο θεϊκὸ γιὰ τὸν νυμφίο Χριστό. Ἡ Παρθένος προέρχεται ἀπὸ ἄγονες λαγόνες, ποῦ καὶ ὅταν ἀκόμα εἶναι γόνιμες ἡ γέννηση εἶναι παράδοξη. "Ὡ πόσο μεγάλο θαῦμα! Ὅταν ἐξέλιπε ὁ χρόνος τῆς σπορᾶς, τότε ἔφθασε ὁ καιρὸς τῆς καρποφορίας, ὅταν σθῆσθηκε ἡ φλόγα τῆς ἐπιθυμίας, τότε ἄναψε ἡ λαμπάδα τῆς τεκνοποιΐας. Ἡ νεότητα δὲν ἔδωσε ἄνθος, καὶ προβάλλουν βλαστὸ τὰ γηρατειὰ· δὲν φάνηκε ἐξόγκωση τῆς κοιλιᾶς ὅταν ἦταν ἡ φύση στὴν ἀκμὴ της, καὶ προβάλλει ἀειπάρθενο βρέφος ὡς γέννημα ὑπερήλικης μητέρας.

4. Ἄλλ' ἀπορεῖς, ἄνθρωπε, ἂν γέννησε ἡ στεῖρα, καὶ πολυερευνᾶς αὐτὰ ποὺ ἔπρεπε νὰ θαυμάζεις, ποῦ πρέπει νὰ μᾶς προκαλοῦν θαυμασμό, παρὰ νὰ θεωροῦμε μηδαμινὸ αὐτὸ ποὺ θαυμάζεται, καὶ λογομαχεῖς, πῶς μπορεῖ νὰ γεννήσει στεῖρα; Ἄν εἶναι στεῖρα δὲν γεννᾷ, κι ἂν γεννᾷ δὲν εἶναι στεῖρα. Καὶ πῶς στήθη ποὺ στέγνωσαν γίνονται πάλι πηγὴ γάλακτος; Ἄν τὸ

μούνται γάλακτος; Εἰ γὰρ θησαυρίζειν αἷμα τὸ γῆρας
 οὐκ οἶδε, πῶς ὅπερ οὐκ ἔλαβον αἱ θηλαὶ λευκαίνουσιν εἰς
 γάλα, πῶς δὲ μήτρα νεκρωθεῖσα τελεσιουργεῖ καὶ ζωο-
 γονεῖ καὶ συνέχει καὶ τρέφει τὸ ἔμβρυον; Ταῦτα σὺ κατὰ
 5 σεαυτοῦ καὶ τῆς σῆς μηχανορραφεῖς σωτηρίας· τίς ὢν;
 Τῶν πιστῶν γὰρ καὶ ἀξίων τοῦ θαύματος οὐκ ἂν εἶης·
 οὐδὲ γὰρ, οὐδὲ τοῖς δι' ὧν ἡ πίστις ἀπιστεῖν, οὔμενον ὁ
 πιστὸς παραχθήσεται, ἀλλ' ὁ Ἰουδαῖος. Ἡ Σάρα δὲ πῶς ἢ
 ποῦ σοι διαπέπτωκεν; ἘΑρα γὰρ οὐ γήρως καὶ στειρώσε-
 10 ως εἶδε παῖδα τὸν Ἰσαάκ; Ἄν ἢ Ἄννα σοι συγχῆ καὶ τα-
 ράσση τοὺς λογισμούς, ἢ Σάρα μᾶλλον, ὅτι καὶ πρῶτον.
 Ἄν τοῦτο ποιῆ τὴν ἀμφιβολίαν, ἐκεῖνο σὺ καὶ τῆς σῆς
 οὐκ αἰσθάνη παραγράφων συγγενείας καὶ τέμνων τὰς
 ρίζας, ἐξ ὧν σοι τὸ εἶναι κλάδον, καὶ τῶν Ἰουδαϊκῶν θε-
 15 σμῶν ἐξελέγχη κατενηνεγμένος;

εἰ. Ἐγὼ δέ, εἰ μὲν εἰρημῶ φύσεως πεπραῖχθαι λέγων τὸν
 τόκον ἔπειτά σε ὁμονοεῖν παρεκάλουν, καλῶς ἢ στείρα, τὸ
 γῆρας, ἢ φύσις, τῶν συλλογισμῶν ἐγέννα τὸν πόνον· εἰ δὲ
 χάριτος θείας πρεσβεύω τὴν προᾶξιν, τί τὴν χάριν ἐκδιᾶξῃ
 20 δουλεύειν τῇ φύσει, ἧς αἰεὶ αὕτη πέφυκε κυρία; Δέχη τὸν
 Ἀδάμ πληρῶ πλασθέντα καὶ χωρὶς παραχθέντα γεννήσεως·
 δέχη τὴν Εὐάν ἄνευ συναφείας καὶ πλευρᾶς ὑπάρχουσαν
 γέννημα, λόγῳ ταῦτα φύσεως οὐκ ἂν εἰπεῖν ἔχων. Ἡ γὰρ
 κατὰ διαδοχὴν τῶν ἀνθρώπων αὕξησίς τε καὶ γέννησις
 25 ἄλλην τάξιν τῆς προόδου διασώζουσα, οὐκ ἐᾶ τὴν προ-
 βολὴν ἐκείνων φύσεως δοξάζειν ἔργον· ἀλλ' οὐδέ γε παρὰ
 φύσιν πάλιν· ἀρχὴ γὰρ τῆς κατὰ φύσιν τῶν ἀνθρώπων συ-
 στάσεως· θείας ἄρα βουλῆς καὶ ἰσχύος. Τί δέ; τότε μὲν ἰσχύ-
 ειν κἂν τοῖς παραδοξότεροις δίδως τὸ θεῖον καὶ τὴν τάξιν
 30 τῆς φύσεως κατὰ τοῦ ταύτης οὐχ ὀπλίζεις πλάστου, νῦν δέ,
 ὥσπερ γῆρας βαθὺ κατεγνωκῶς τῆς πανοθενεστάτης καὶ

γῆρας δὲν εἶναι στή φύση του νὰ θησαυρίζει αἷμα, πῶς αὐτὸ ποὺ δὲν ἔλαβαν οἱ θηλὲς τὸ λευκαίνουν σὲ γάλα; Καὶ πῶς μήτρα ποὺ ἀδρανοποιήθηκε λειτουργεῖ καὶ ζωογονεῖ καὶ συγκροτεῖ καὶ τρέφει τὸ ἔμβρυο; Αὐτὰ ἐσὺ μηχανορραφεῖς κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ τῆς σωτηρίας σου. Καὶ ποιὸς εἶσαι; Γιατὶ δὲν θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ εἶσαι ἀπὸ τοὺς πιστοὺς καὶ ἄξιους τοῦ θαύματος· οὔτε βέβαια, οὔτε θὰ παρασυρθεῖ νὰ ἀπιστήσῃ ὁ πιστὸς μὲ ἐκεῖνα ποὺ συντελοοῦν στήν πίστη, ἀλλὰ ὁ Ἰουδαῖος. Ἡ Σάρα δηλαδή πῶς ἦ ποῦ σὲ παρακαλῶ ἐξέπεσε στίς ἐλπίδες της; "Αραγε δὲν εἶδε τὸν Ἰσαὰκ υἱὸ τῶν γηρατειῶν καὶ τῆς στειρότητάς της; "Αν ἢ "Αννα σοῦ προκαλεῖ σύγχυση καὶ ταράζει τοὺς λογισμοὺς σου, πιὸ πολὺ πρέπει ἢ Σάρα, γιατί για πρώτη φορὰ συνέβη σ' αὐτήν. "Αν αὐτὸ σὲ κάνει νὰ ἀμφιβάλλεις, δὲν ἀντιλαμβάνεσαι ὅτι παραγράφεις τὸ ἄλλο ἀπὸ τὴ συγγένειά σου καὶ κόβεις τίς ρίζες ἀπὸ τίς ὁποῖες εἶναι δυνατὸ νὰ ἔχεις κλάδο, καὶ δὲν ἐλέγχεσαι ὅτι ἔχεις καταπέσει ἀπὸ τοὺς Ἰουδαϊκοὺς νόμους;

5. Ἐγὼ ὅμως, ἂν σοῦ ἔλεγα ὅτι ἡ γέννηση ἐγίνε σύμφωνα μὲ τὴ φυσικὴ τάξη, κι ἔπειτα σὲ παρακαλοῦσα νὰ συμφωνήσεις, καλῶς ἢ στείρα, τὸ γῆρας, ἢ φύση θὰ γεννοῦσε τὸν κόπο τῶν συλλογισμῶν. "Αν ὅμως πρεσβεύω ὅτι ἡ πράξη εἶναι τῆς θείας χάριτος, γιατί ἐξαναγκάζεις τὴ χάρη νὰ δουλεύει στή φύση, τῆς ὁποίας ἦταν πάντοτε ἀπὸ τὴ φύση της κυρία της; Δέχεσαι ὅτι ὁ Ἄδὰμ πλάσθηκε ἀπὸ πηλὸ καὶ ἐγίνε χωρὶς γέννηση· δέχεσαι ὅτι ἡ Εὐὰ προῆλθε χωρὶς συνάφεια καὶ ὅτι εἶναι γέννημα τῆς πλευρᾶς, μὴ μπορώντας νὰ πεῖς ὅτι ἐγίναν αὐτὰ σύμφωνα μὲ τὸ νόμο τῆς φύσης. Γιατὶ ἢ μὲ διαδοχὴ αὔξηση καὶ γέννηση τῶν ἀνθρώπων, διατηρώντας ἄλλη τάξη τῆς προόδου, δὲν ἐπιτρέπει τὴν προβολὴ ἐκείνων νὰ τὴ θεωροῦμε ἔργο τῆς φύσεως, ἀλλ' οὔτε πάλι ἐγίναν παρὰ φύση, γιατί εἶναι ἀρχὴ τῆς κατὰ φύση σύστασης τῶν ἀνθρώπων· εἶναι ἄρα ἔργο θείας βουλῆς καὶ δύναμης. Τί λοιπόν; Τότε βέβαια παραχωρεῖς νὰ ἰσχύει τὸ θεῖο καὶ στὰ πιὸ παράδοξα πράγματα, καὶ δὲν ὀπλίζεις τὴν τάξη τῆς φύσης ἐναντίον τοῦ πλάστη της, ἐνῶ τώρα, σὰ νὰ ἔχεις καταδικάσει σὲ βαθὺ

ἀκηράτου δυνάμεως, ἀσθενεστέραν τούτοις ἀποφαίνεις, ἐφ' ὧν τοῖς ἔμπροσθεν ἐγγυμασμένος, δίκαιος ἂν ἦσθα μᾶλλον καὶ τοῖς ἄλλοις ὀφθῆναι τὴν περὶ τούτων πίστιν ἀδίστακτον παρεσχημένος; Οὐκοῦν, οὐδὲ Ἰουδαῖος ὁ ἀμ-
5 φισθητήσων εἶη, ἂν περ Ἰουδαῖος εἶη, ἀλλὰ τις τῶν ἔλληνα νοῦν καὶ γνώμην κεκτημένων.

ζ. Ἀπιστεῖς δὲ ἄρα σὺ καὶ φανλίζεις ἐκ στείρας παῖδα προεληλυθέναι, ὁ σήψεως τέκνα πλάττων τοὺς ἀνθρώπους, ὁ δρακοντείους ὀδόντας μήτρας αὐτουργήσας τοῖς σοῖς γε
10 προγόνοις (ὡς εἶθε τάφους ταῦτα λέγοντί σοι τούτους ἐδείκνυς), ὁ λίθους ἀνθρωπίζεσθαι προστάσων καὶ τῶν σῶν προπατόρων τὸ γένος ἀξίως γε σαντοῦ γενεαλογῶν καὶ εἰς τὸ τῶν μυρμηκῶν ἀναφέρων αἷμα; Σὺ ταῦτα φρονῶν κἂν μακρὸς ὑπάρχη λῆρος καὶ οὐδαμῆ οὐδέν, οὐ χάριν, οὐ
15 νοῦν, οὐ φύσιν, οὐκ αἴσθησιν, οὐκ ἀλλοτριάν δόξαν, οὐ τὴν σεαυτοῦ, οὐκ ἄλλο οὐδέν, συνήγορον ἔχων, πλὴν τῆς σῆς ἀναισχυντίας ἢ ἀναισθησίας, ὅμως περιέπεις καὶ πρεσβεύεις· ἃ δὲ καὶ δόξαι κυροῦσι μαχόμενα, ταῦτα περὶ τούτων ὑπὸ τῆς ἀληθείας συμφθέγγεσθαι διαζόμενα καὶ
20 ὧν πρώτη μάστις ἢ αὐτοψία καὶ αἴσθησις, καὶ οἷς πολλὰ τῶν ὁμοιοτρόπως πάλαι γεγονότων καὶ χωρὶς τῶν εἰρημένων, τὴν πίστιν παρέχεται, ταῦτα χλευάζειν ἐπιχειρεῖς καὶ ἐν φαύλῳ τίθεσθαι; Καὶ οὐ τοῦτο φαίην ἂν ἔγωγε, ὡς, οἷς ἐκεῖνοι τὰ ἀτοπώτα τα πεπρεσβεύκασι, τούτοις ἡμᾶς δεή-
25 σει σεμνολογεῖν τὰ ἡμέτερα, οὐδέ, πολλοῦ δεῖ, τὸ φῶς τῶ σκοτίει λαμπρύνεσθαι, ἢ τῶ ψεύδει συνίστασθαι τὴν ἀλήθειαν ἢ τῇ πλάνῃ τὴν πίστιν στηρίζεσθαι· ἀλλ' ὡς ὅλως οὐκ ἐξῆν ἐκεῖνοις κάτω παντελῶς κατενεχθεῖσι καὶ ὅσον ἡμεῖς ἄνω τῆς φύσεως, τὰ μὲν παρὰ φύσιν καὶ ἃ μὴδ' ὅστισοῦν
30 τρόπος συγκροτήσῃ, ταῦτα τιμᾶν καὶ θαυμάζειν, ἃ δὲ

1. Ἀναφέρεται στους ἄρχοντες τῆς Θήβας πού βγήκαν κατὰ τὸν μῦθο ἀπὸ τὰ δόντια τοῦ σκοτωμένου ἀπὸ τὸν Κάδρο δράκοντα.

γῆρας τὴν παντοδύναμη καὶ ἀθάνατη δύναμη, τὴν παρουσιάζεις ἀσθενέστερη ἀπὸ αὐτὰ, μὲ τὰ ὅποια, ὄντας γυμνασμένος προσηγουμένως, θὰ εἶχες μᾶλλον δίκαιο νὰ φανεῖς καὶ μὲ τὰ ἄλλα ὅτι ἔχεις δώσει ἀδίστακτα πίστη γι' αὐτὰ; Λοιπὸν, οὔτε Ἰουδαῖος θὰ μπορούσε νὰ τὰ ἀμφισβητήσῃ, ἂν βέβαια εἶναι Ἰουδαῖος, ἀλλὰ κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἑλληνικὴ σκέψη καὶ διάθεση.

6. Ἀπιστεῖς ἄραγε καὶ ἐξευτελίζεις τὸ γεγονός ὅτι προῆλθε παιδί ἀπὸ στείρα, ἐσὺ ποὺ πλάθεις ὅτι οἱ ἄνθρωποι εἶναι παιδιά τῆς σήψης, ἐσὺ ποὺ κατασκεύασες τὰ δόντια δράκοντα μῆτρες γιὰ τοὺς προγόνους σου¹ (ποὺ μακάρι, λέγοντας σὺ αὐτὰ, νὰ τοὺς ἔδειχνες αὐτοὺς τάφους), ἐσὺ ποὺ πρόσταζες νὰ γίνουν ἄνθρωποι οἱ πέτρες, καὶ ὅπως ἀξίζει σ' ἐσένα γενεαλογεῖς τὴν καταγωγὴ τῶν προπατόρων σου καὶ τὴν ἀποδίδεις στὸ αἷμα τῶν μυρμηγκιῶν; Ἐσὺ ἔχοντας αὐτὲς τὶς ἰδέες, ἔστω κι ἂν εἶναι ἀπέραντη φλυαρία καὶ δὲν ἔχεις ἀπολύτως κανένα συνήγορο, οὔτε τὴ θεία χάρη, οὔτε τὴ νόηση, οὔτε τὴ φύση, οὔτε τὴν αἴσθηση, οὔτε γνώμη ξένη, οὔτε δική σου, οὔτε τίποτε ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ δική σου ἀδιαντροπιὰ ἢ ἀναισθησία, ὅμως τὶς καλλιεργεῖς αὐτὲς καὶ τὶς προσθεύεις. Ἐνῶ αὐτὰ ποὺ βεβαιώνουν ἀκόμη καὶ γνῶμες ἀντιμαχόμενες, ἀναγκάζόμενες ἀπὸ τὴν ἀλήθεια νὰ λένε τὰ ἴδια γι' αὐτὰ, τῶν ὁποίων πρῶτοι μάρτυρες εἶναι ἡ αὐτοψία καὶ ἡ αἴσθηση, καὶ γιὰ τὰ ὅποια πολλὰ ἀπὸ ὅσα ἔγιναν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο στὸ παρελθόν, καὶ χωρὶς ἐκεῖνα ποὺ εἰπώθηκαν, παρέχουν τὴν πίστη, αὐτὰ ἐπιχειρεῖς νὰ τὰ χλευάσεις καὶ νὰ τὰ ἐξευτελίσεις; Καὶ δὲν θὰ ἔλεγα ἐγὼ βέβαια αὐτὸ μόνο, ὅτι δηλαδή, τὰ ὅσα ἀτοπώτατα ἐκεῖνοι ἔχουν πιστέψῃ, μὲ αὐτὰ ἐμεῖς θὰ χρειασθεῖ νὰ ἐπαινέσομε τὰ δικά μας, οὔτε, ἀπέχει πολὺ αὐτό, ὅτι τὸ φῶς ἀποκτᾶ λάμψη ἀπὸ τὸ σκότος, ἢ ὅτι συγκροτεῖται ἡ ἀλήθεια ἀπὸ τὸ ψεῦδος, ἢ ὅτι ἡ πίστη στηρίζεται στὴν πλάνη, ἀλλὰ, ὅπως καθόλου δὲν ἐπιτρέπομε σ' ἐκείνους, ἔχοντας πέσει τελείως κάτω καὶ ὅσο ἐμεῖς εἴμαστε πάνω ἀπὸ τὴ φύση, νὰ τιμοῦν καὶ νὰ θαυμάζουν ὅσα εἶναι παραφύση καὶ ὅσα δὲν θὰ μπορούσαν μὲ κανένα τρόπο νὰ συγκροτηθοῦν, ἐνῶ αὐτὰ ποὺ εἶναι πολὺ ἀνώτερα καὶ ἀπὸ τὸ λόγο καὶ ἀπὸ τὴ φύση καὶ αὐτὰ

πολλῶ κρείσσω καὶ λόγου καὶ φύσεως καὶ ἅ νεῶς καὶ εἰσέτι καὶ μαρτύρων τάφοι, ἔστιν οὖ τῆς χρείας καλούσης καὶ τῆς προνοίας οἰκονομούσης, τερατουργοῦντες ἐπιμαρτύρονται, ταῦτα δὲ λόγῳ καὶ πλάνῃ πειραῖσθαι παρασαλεύειν.

5 Ὅρα δὲ κάκεινο· οὐ πάθος κρατεῖ φύσεως, οὐ νόσος, οὐ γῆρας, οὐκ αὐτὴ δὲ νεότης οὐπω ἠθάσκουσα, ἢ καὶ τι ἄλλο ἀσθένεια καθεστῶσα τῆς τεκνώσεως; Καὶ τὸ παράδοξον, εἰ μὴ τῶ συνήθει τὴν ἐκπληξιν διεκλέπτετο, ὅτι, δι' ἧς ἀρχεταιί τις τοῦ εἶναι πατῆρ, αὐτὴ τέως οὐκ ἐᾷ γενέσθαι
10 πατέρα. Τί οὖν; τὰ πάθη νικᾷ τὴν φύσιν, εἰ μὴ τι ἄλλο πάθος καὶ περίπτωμα ταύτης ὄν, ἢ δὲ χάρις, ἣν ἐπλασεν, οὐ βελτιοῖ φύσιν; Τὸ γῆρας ψῦχον τῆς γονῆς ἀναξηραίνει τὰς πηγὰς, καὶ ὁ πλάστης θάλπων οὐκ ἀρδεύει τὸ γεγηρακός; Ἐκεῖνα, πρὸς ἃ μήπω κατηνέχθη, τοῦ καιροῦ μήπω παρα-
15 στάντος, καὶ χειρόνων ὄντων πρὸς ἃ καθέλκεται, φέρει ὅμως εὐμαρῶς, ὁ δὲ πλάστης, ἐν οἷς ἐξ ἀρχῆς ὅροις ἔστησεν, οὐκ ἐπανάγει θέλων εὐχερῶς; Ἀπιστεῖς τοῖς εἰρημένοις; Καλῶς γε ποιῶν· οὐ γὰρ ὅμοιά γε, οὐδέ, πολλοῦ δεῖ, τῶν σεμνῶν σου ταῦτα μεταπλάσεων, ἅς ἐγὼ σοι ἀριθμῆ-
20 σομαι· μᾶλλον δὲ σόν ἐστι καταλέγειν ταῦτα, ἵν' ἔχῃς πλέον ἐν τοῖς σοῖς βιωφειλεστάτοις ἀφηγήμασιν ἡμῶν κατεπαίρεσθαι. Λέγε τὰς ἐξ ἀνθρώπων αἰγείρους, ὧν ἀπορρεῖ τῶν ὀμμάτων ὁ τοῦ μύθου ἠλεκτρος, ἀφ' οὗ σὺ πλουτεῖς τὴν εὐήθειαν. Ἀρίθμει καὶ τὰς δάφνας καὶ τοὺς φοίνικας, τὰς
25 ἀηδόνας καὶ τὰς χελιδόνας, τοὺς ψῆδικούς σου κύκνους, καὶ τὰς ἀλκυόνας, καὶ τοὺς φιλανθρώπους σου δελφῖνας. Ὑμνεῖ σου τοὺς ἀνδρογύνους Τειρεσίας, ἵνα θεῶν ἔριν ἀξίαν τῆς ἐκείνων ἀσελγείας διαλύσωσιν, οἳ καὶ πλέον τὴν ἡδονὴν ἐπιμετροησάμενοι τῇ θεῷ, εἰς κακὸν τῆς παρρησίας
30 ἀπώναντο.

Βούλει σοι προσαναμνήσω τοὺς ποντοπόρους ταύρους, κόρης δυστυχουῖς οἰαμιζομένους ἔρωτι, καὶ τὰς μακρὰς ἀπο-

πού ὁ ναὸς καὶ ἀκόμα καὶ οἱ τάφοι τῶν μαρτύρων, ὅταν ἡ ἀνάγκη τὸ καλεῖ καὶ ἡ πρόνοια τὸ οἰκονομεῖ, τὰ ἐπιβεβαιώνουν μὲ τὰ τελούμενα θαύματα, αὐτὰ μὲ τὸ λόγο καὶ τὴν πλάνη νὰ προσπαθεῖτε νὰ τὰ παρασαλεύετε.

Πρόσεχε ὅμως καὶ ἐκεῖνο· δὲν νικᾷ τὸ πάθος τῆ φύση, οὔτε ἡ νόσος, οὔτε τὸ γῆρας, οὔτε ἡ ἴδια ἡ νεότητα πού δὲν ἔχει φτάσει ἀκόμα στὴν ἡβη, ἢ καὶ κάτι ἄλλο πού εἶναι ἀδυναμία τῆς τεκνοποιίας. Καὶ τὸ παράδοξο, ἂν δὲν ἔκλεβε ἡ συνήθεια τὴν ἐκπληξη, ὅτι αὐτὴ μὲ τὴν ὁποία γίνεται κάποιος πατέρας, αὐτὴ μέχρι τότε δὲν τὸν ἀφήνει νὰ γίνει πατέρας. Τί λοιπόν; Τὰ πάθη νικοῦν τὴν φύση, ἂν δὲν ὑπάρχει κάποιο ἄλλο πάθος καὶ περίπτωμα αὐτῆς, καὶ ἡ χάρη πού τὴν ἔπλασε δὲν βελτιώνει τὴ φύση; Τὸ γῆρας, ψυχραίνει καὶ ξηραίνει τὶς πηγές τῆς γονιμότητος, καὶ ὁ πλάστης προκαλώντας τὴ διεγερση δὲν ποτίζει ἐκεῖνο πού ἔχει γεράσει; Ἐκεῖνα, πρὸς ὅποια δὲν κατέβηκε ἀκόμα, ἐπειδὴ δὲν ἔφτασε ὁ καιρὸς, ἂν καὶ εἶναι χειρότερα ἀπὸ αὐτὰ πρὸς τὰ ὁποῖα ἔλκεται πρὸς τὰ κάτω, ὅμως τὰ ὑποφέρει εὐκόλα, καὶ ὁ πλάστης δὲν ἐπιναφέρει εὐκόλα, ἂν θέλει, στὰ ὄρια πού ἔθεσε ἀπὸ τὴν ἀρχή; Δὲν πιστεύεις ὅσα εἶπαμε; Καλὰ κάνεις. Γιατὶ δὲν εἶναι αὐτὰ ὅμοια, οὔτε αὐτὰ εἶναι, πολὺ ἀπέχουν, ἀπὸ τὶς σεμνὲς σου μεταπλάσεις, τὶς ὁποῖες ἐγὼ θὰ σοῦ ἀπαριθμήσω· ἢ μᾶλλον σὲ σένα ἀνήκει νὰ τὰ ἀπαριθμήσεις αὐτὰ, γιὰ νὰ μπορεῖς πιὸ πολὺ νὰ ἐπαίρῃσαι εἰς δῶρος μας στὶς ὠφελιμότετες γιὰ τὴ ζωὴ ἀφηγήσεις σου. Ἀνάφερε τὶς ἀνθρώπινες λεῦκες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀποστάζει τὸ μυθικὸ ἤλεκτρο τῶν ματιῶν, ἀπὸ τὸ ὁποῖο σὺ πλουτίζεις τὴν ἀνοησία σου. Ἀρίθμησε καὶ τὶς δάφνες καὶ τοὺς φοῖνικες, τὰ ἀηδόνια καὶ τὰ χελιδόνια, τοὺς μελωδικοὺς κύκνους καὶ τὶς ἀλκυόνες καὶ τὰ φιλάνθρωπα δελφίνια σου. Ἐξύμνησε τοὺς ἔρμαφρόδιτους Τειρεσίες σου, γιὰ νὰ διαλύσουν τὴν φιλονεικία τῶν θεῶν ἀντῆξια τῆς ἀσέλγειας τους, οἱ ὁποῖοι, ἐπιμετρώντας περισσότερο τὴν ἡδονὴν στὴ θεᾶ, ἔλαβαν ἄσχημο κέρδος γιὰ τὴν παρρησία τους.

Θέλεις νὰ σοῦ ὑπενθυμίσω ἀκόμα τοὺς ταύρους πού διέσχισαν τὴ θάλασσα, κυβερνημένοι ἀπὸ τὸν ἔρωτα δυστυχισμένης

δημίας καὶ τὰς πολλὰς περιόδους καὶ τὰς πορρωτάτω τοῦ Ὀλύμπου διατριβάς; Σιγῶ τᾶλλα· οὐδὲ γάρ, οὐδὲ προσῆκε μύρω πίστεως, πλάνης συνανακίρνασθαι βόρβορον, ἢ τὰς τῆς εὐσεβείας ἀγὰς τῷ θαθεῖ τῆς δυσσεβείας ζόφω καθυ-
5 βρίζεσθαι. Διὸ τοῖς μακροῖς ὕθλοις καὶ μύθοις μακρὰ χαίρειν εἰπόντες καὶ τοὺς ἐπτοημένους περὶ ταῦτα τῆς παρανοίας ἐλεοῦντες καὶ μισοῦντες τῆς ἀλαξονείας, ἐπὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς τοῦ λόγου δρόμον καὶ δὴ ἰθυνώμεθα.

ζ. Πάλαι τοιγαροῦν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τῶν προ-
10 γονικῶν ἀμαρτημάτων τῷ κράτει δεδουλωμένης, ὃ τῆς ἀπογόνου τόκος τὸν καθαιρέτην τούτων ὑποσαλπίζων ἀνεγκεῖν τῆς τυραννίδος καὶ ἀπαλλαγῆναι τῆς δουλείας λαμπρὰ παρέχεται τὰ συνθήματα. Διὸ καὶ Ἀδὰμ σὺν τῇ Εὐᾶ τοὺς παλαιούς ἐκείνους τῆς παραβάσεως ἀποκαθηράμενοι
15 μολυσμοὺς καὶ τὸ τῆς κατηφείας ἀποσκευασάμενοι σκυθρωπόν, ἐλευθέρῃ καὶ φωνῇ καὶ ὄψει τὴν παρθενικὴν χοροστατοῦσι πανήγυριν χαίροντες, μᾶλλον δὲ κορυφαῖοι ταύτης καθεστηκότες. Δι' ὧν γὰρ ἡ τῆς ἀμαρτίας σπορά, ὅλως παραφυεῖσα τῷ γένει καὶ τοῦτο νοθεύσασα, οὔτοι
20 μᾶλλον ταύτης ἀπορριζουμένης κατάρχειν τῆς χαρᾶς καὶ τῆς χοροστασίας καὶ μετέρχεσθαι καὶ συγκαλεῖν τοὺς ἐξ αὐτῶν πεφυκότας τυγχάνουσι δίκαιοι. Καὶ γὰρ διὰ πάντων μὲν ἀπὸ τῶν πρώτως παραβεδηκότων, τοῦ τῆς παραπτώσεως ἀρρωστήματος μεταρρυνέντος, πάντων δὲ τῆς
25 ὁμοίας θεραπείας ἐπιδεομένων, τῆς δὲ παγκοσμίου σωτηρίας σήμερον τῷ τῆς Παρθένου τόκῳ θεμελιουμένης, κοινήν μὲν καὶ παγγενῆ προσῆκε συστήσασθαι τὴν πανήγυριν, δημοτελεῖς δὲ καὶ ὑπερκοσμίους τὰς εὐχαριστηρίους ᾠδὰς ἀνακρούσασθαι· ὑπερκόσμιον γὰρ ἀπαιτεῖ τὴν εὐχα-
30 ριστίαν τὸ τῆς σωτηρίας παγκόσμιον.

Ἀναπέμψωμεν εὐχαριστηρίους ᾠδὰς, ὅτι Ἀδὰμ ἀναπλάττεται καὶ ἡ Εὐᾶ συνανακαινίζεται καὶ ἡ ἀρὰ διαλύεται καὶ ἡ φύσις ἡμῶν, τὸ νεκρὸν τῆς ἀμαρτίας καὶ δερμάτι-

κόρης, καὶ τὶς μακρῆς ἀπουσίαις καὶ τὶς πολλὰς περιόδους καὶ τὶς διαμονὲς πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο; Ἀποσιωπῶ τὰ ἄλλα· γιατί δὲν θὰ ἔπρεπε, δὲν θὰ ἔπρεπε μὲ τὸ μύρο τῆς πίστεως νὰ ἀναμείξω τὸν βουρκο τῆς πλάνης, ἢ τὶς λάμπες τῆς εὐσέβειας νὰ τὶς ἀμαυρώσω μὲ τὸ βαθὺ σκοτάδι τῆς ἀσέβειας. Γι' αὐτό, ἀφοῦ ἀποχαιρετήσομε τὰ ἀπέραντα μωρολογήματα καὶ τὰ παραμύθια, καὶ ἀφοῦ ἐλεήσομε αὐτοὺς ποὺ ἔχουν κυριευθεῖ ἀπὸ σφοδρὸ πᾶθος γι' αὐτὰ ἕξαιτίας τῆς ἀνοησίας τους, καὶ μισήσομε τὴν ἀλαζονεία, ἃς συνεχίσομε τὴν ἀρχικὴ πορεία τοῦ λόγου μας.

7. Ἀπὸ παλαιὰ λοιπὸν, ἂν καὶ ἡ ἀνθρώπινη φύση ἦταν ὑποδουλωμένη στὴ δύναμη τῶν προγονικῶν ἁμαρτημάτων, ἡ γέννηση τῆς ἀπογόνου παρέχει λαμπρὰ τὰ συνθήματα, ὑποσαλπίζοντας ὅτι ὁ καθαιρέτης τους θὰ τὴν βγάλει ἀπὸ τὴν τυρανίδα καὶ θὰ τὴν ἀπαλλάξει ἀπὸ τὴν δουλεία. Γι' αὐτό καὶ ὁ Ἄδὰμ μαζί μὲ τὴν Εὐα, ἀφοῦ καθάρθηκαν ἀπὸ ἐκείνους τοὺς παλαιούς ρύπους τῆς παράδρασης καὶ ἀτέρριψαν τὴν κατήφεια καὶ τὴ σκυθρωπότητα, μὲ ἐλεύθερη φωνὴ καὶ βλέμμα χοροστατοῦν χαρούμενοι στὴν πανήγυρη τῆς Παρθένου καὶ μᾶλλον ἔχουν γίνε οἱ κορυφαῖοι τοῦ χοροῦ. Γιατὶ αὐτοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔγινε ἡ σπορὰ τῆς ἁμαρτίας ποὺ φῦτρωσε σὰν παράσιτο στὸ γένος καὶ τὸ νόθευσε, αὐτοὶ μᾶλλον εἶναι δίκαιο τώρα ποὺ ξερριζώνεται αὐτὴ νὰ εἶναι ἀρχηγοὶ τῆς χαρᾶς καὶ τῆς χοροστασίας καὶ νὰ πλησιάζουν καὶ νὰ συγκαλοῦν τοὺς ἀπογόνους ἐκείνων. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς πρώτους παραβάτες παρέρρευσσε τὸ ἀρρώστημα τῆς παράδρασης σὲ ὅλους καὶ ὅλοι ἔχουν ἀνάγκη τῆς ὁμοίας θεραπείας, καὶ ἀφοῦ ἡ παγκόσμια σωτηρία θεμελιώνεται σήμερα μὲ τὴ γέννηση τῆς Παρθένου, ἔπρεπε νὰ ὀργανώσομε κοινὴ καὶ πάνδημη τὴν πανήγυρη, καὶ νὰ ἀνακρούσομε δημόσιες καὶ ὑπερκόσμιες τὶς εὐχαριστήριες ὠδές· γιατί ἡ παγκοσμιότητα τῆς σωτηρίας ἀπαιτεῖ ὑπερκόσμη τὴν εὐχαριστία.

Ἄς ἀναπέμψομε λοιπὸν εὐχαρηστήριες ὠδές, ἔπειδὴ ὁ Ἄδὰμ ἀναδημιουργεῖται καὶ ἡ Εὐα ἀνακαινίζεται μαζί μὲ αὐτὸν καὶ ἡ κατάρρα διαλύεται καὶ ἡ ἀνθρώπινη φύση μας, ἀποθέτο-

νον ἀποδυσασμένη πρόσωπον, ἐπὶ τὸ ἀρχαῖον τῆς δεσπο-
 τικῆς εἰκόνας ἀναμορφοῦται ἀξίωμα. Ἀναπέμψωμεν εὐχα-
 ριστηρίους ὠδὰς καὶ χοροὺς πανδήμους συστησώμεθα, ὅτι,
 κόλπων ἀγόνων παρθένος προκύπτουσα, τὴν ἄγονον μή-
 5 τραν ἀγιάζει τῆς φύσεως, εἰς ἀρετῶν εὐκαρπλίαν τὸ ταύτης
 ἄκαρπον ἐγκεντριίζουσα. Δι' ὧν γὰρ τῷ Δεσπότη πάντων
 καὶ γεωργῶ τὰ τῶν ἀχράντων αὐτῆς αἱμάτων ῥεῖθρα εἰς
 ἀρδείαν ὄλου καταξηρανθέντος ἔχρησε τοῦ φυράματος,
 τούτοις εἰκότως καὶ τὴν τῆς καρποφορίας εὐλογίαν ἀναδέ-
 10 χεται. Ἡ κλῆμαξ, ἡ πρὸς οὐρανούς ἀναφέρουσα, καταρτί-
 ζεται, καὶ ἡ γεηρὰ φύσις, τῶν οἰκειῶν ὄρων ὑπεραλλομένη,
 πρὸς τὰς οὐρανίους μονὰς ἐνοικίζεται· ὁ δεσποτικὸς θρό-
 νος ἐπὶ γῆς ἐτοιμάζεται καὶ τὰ ἐπίγεια ἀγιάζεται καὶ τὰ
 τῶν οὐρανῶν ἡμῖν συναγελάζεται τάγματα καὶ ὁ πονηρὸς
 15 καὶ πρῶτως ἡμᾶς ἀπατήσας καὶ τῆς καθ' ἡμῶν ἐπιβουλῆς
 ἀρχιτέκτων γενόμενος, τῶν δόλων αὐτοῦ καὶ τῶν μηχανη-
 μάτων ὑποσαθρουμένων τὴν ἰσχὺν περιθραύεται.

η'. Τίς ἰσχύει Θεοῦ θαυμάσια διηγῆσασθαι; Ποῖος δὲ
 λόγος ἐκφράσει τῶν ὑπὲρ λόγον τὴν δύναμιν, πῶς δὲ νοῦς
 20 ἅπας οὐκ ἀποναρκήσει τῷ μεγέθει τῶν ἔργων συμπαρατει-
 νόμενος τὴν κατάληψιν; Ἐπλασε τὸν ἄνθρωπον κατ' ἀρχὰς
 ὁ Θεός, ἀφάτῳ φιλανθρωπίας πλούτῳ κινούμενος, χειρὸς
 οἰκειᾶς πλάσμα καὶ εἰκόνα φέρειν χαριτώσας τοῦ πλάσαν-
 τος, ὧν τὸ μὲν τῆς σαρκός, τὸ δὲ τοῦ πνεύματος ἐδήλου τὴν
 25 εὐγένειαν· παράδεισος δέ, χρῆμα τερπνὸν καὶ ἐπέραστον,
 κατὰ ἀνατολὰς ἐπεφύτευτο, λειμώνων μὲν ἀμαράντοις κατα-
 πνεόμενος ἄνθεσι, φυτῶν δὲ καρποῖς ὠραιῖοις καὶ παντο-
 दाποῖς ἐνευθηνούμενος· καὶ ποταμοὶ μέσοι ῥέοντες καὶ
 καθαροὶ τῷ ῥεῖθρῳ τὸ πρόσωπον τοῦ πεδίου καταρδεύοντες
 30 ἀμήχανόν τινα τοῦ χωρίου τὴν ὠραιότητα παρεσκευάζον.
 Ἐν τούτῳ τῆς δεσποτικῆς παλάμης ὁ πλάστης ἐγκατοικίζει
 τὸ φιλοτέχνημα, πάντων μὲν δεσπότην καταστησάμενος,

ντας τὸ νεκρὸ καὶ δερμάτινο πρόσωπο τῆς ἁμαρτίας, ἀναμορφώ-
νεται στὴν ἀρχαία τιμὴ τῆς δεσποτικῆς εἰκόνας. Ἐξ ἀναπέμψομε
εὐχαριστήριες ὡδὲς καὶ ὡς συγκροτήσομε πάνδημους χοροὺς,
ἐπειδὴ προερχόμενη ἢ Παρθένος ἀπὸ ἄγωνα σπλάχνα, ἀγιάζει
τὴν ἄγωνα μήτρα τῆς φύσης, ἐμβολιάζοντας τὴν ἀκαρπία τῆς με-
τὴν πλοῦσια καρποφορία ἄρετῶν. Γιατὶ γιὰ ὅσα χρειάσθηκαν
στὸν Κύριο ὄλων καὶ γεωργὸ τὰ ρεῖθρα τῶν ἀχρᾶντων αἱμάτων
τῆς γιὰ τὴν ἀρδευση ὅλης τῆς καταξηραμένης ζύμης, με αὐτὰ
ἀναδέχεται εὐλογα καὶ τὴν εὐλογία τῆς καρποφορίας. Ἡ κλίμα-
κα ποῦ ἀνεβάζει στοὺς οὐρανοὺς κατασκευάζεται καὶ ἡ γήινη
φύση, ὑπερπηδώντας τὰς ὁρίᾳ τῆς, ἐγκαθίσταται στὶς οὐράνιες
κατοικίες. Ὁ δεσποτικὸς θρόνος ἐτοιμάζεται ἐπάνω στὴ γῆ, τὰ
ἐπίγεια ἀγιάζονται, τὰ τάγματα τῶν οὐρανῶν συναναστρέφο-
νται μαζὶ με μᾶς, καὶ ὁ πονηρὸς, ποῦ στὴν ἀρχὴ μᾶς ἀπάτησε κι
ἔγινε ὁ ἀρχιτέκτοντας τῆς ἐναντίον μας ἐπιβουλῆς, δέχεται τὴ
συντριβὴ τῶν δόλων καὶ τῶν τεχνασμάτων του ποῦ ἔχουν ἀπο-
σαθρωθεῖ χάνοντας τὴν ἰσχὺ τους.

8. Ποιὸς μπορεῖ νὰ διηγηθεῖ τὰ θαυμαστὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ;
Ποιὸς λόγος θὰ ἐκφράσει τὴ δύναμη τῶν πέρα ἀπὸ τὸ λόγο
πραγμάτων; Καὶ πῶς κάθε νοῦς δὲν θὰ παραλύσει προσπαθώ-
ντας νὰ κατανοήσει τὸ μέγεθος τῶν ἔργων; Κατ' ἀρχάς ἔπλασε ὁ
Θεὸς τὸν ἄνθρωπο κινημένος ἀπὸ ἄφατο πλοῦτο φιλανθρωπίας,
δίνοντας στὸ πλάσμα τὴ χάρη νὰ φέρει τὴ δύναμη καὶ τὴν εἰκόνα
τοῦ πλάστη του, ἀπὸ τὰ ὅποια τὸ ἕνα δήλωνε τὴν εὐγένεια τῆς
σάρκας, ἐνῶ τὸ ἄλλο τοῦ πνεύματος. Ὁ παράδεισος, πρᾶγμα
εὐχάριστο κι ἀγαπητὸ, φυτευόταν στ' ἀνατολικά, μοσχοβολώ-
ντας ἀπὸ ἀνθὴ λιβαδιῶν καὶ ὄντας κατάμεστος ἀπὸ ὠραίους καὶ
ποικίλους καρποὺς δένδρων· ποτάμια ἐπίσης κυλώντας ἐνδιάμε-
σα καὶ ποτίζοντας με καθαρὰ νερὰ τὴν ἔκταση, προσέδιδαν ἀπί-
θανη ὁμορφιὰ στὸν τόπο. Σ' αὐτὸν ὁ πλάστης ἐγκατοικίζει τὸ
φιλοτέχνημα τῆς δεσποτικῆς παλάμης, κάνοντας τὸ κύριο ὄλων
καὶ παρουσιάζοντας τὸ νὰ περιορρέεται ἀπὸ ἀφθονα ἀγαθὰ².

2. Γεν. 2, 7-15.

παῖσι δὲ τοῖς ἀγαθοῖς ἀφθόνως δείξας περιορεόμενον.
 Ἔπειτα δὲ σύνοικον ἐκ πλευραῖς ἀφράστου τόκου μαιευσά-
 μενος ὑπεστήσατο, ἴν', ἐξ οὐπερ ἐλήφθη, κεφαλὴν ἐπιγινώ-
 σκη τὸν δανείσαντα καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἀφορῶσα εἶη, συλλο-
 5 γιζομένη τὸ ὑπόχρεων καὶ τῷ συνδέσμῳ τῆς φύσεως ὃ τῆς
 ὁμοιοῦσας αὐτοῖς ἐμπολιτεύοιτο σύνδεσμος.

Ἄλλά γε πάντων τῶν ἐν παραδείσῳ τὴν ἀπόλαυσιν καὶ
 δεσποτείαν χαρισάμενος, ἐπειτέρη ἔδει καὶ ἐντολῇ τινι παι-
 δαγωγηθῆναι καὶ ἐγγυμνασθῆναι τὸν τηλικαύτης καὶ το-
 10 σαύτης ἐξουσίας καταπιστευθέντα τὸ μέγεθος, εἰσφέρει
 νόμον αὐτῷ, καθ' ὃν οὔτε χαλεπὸν ἐμπολιτεύσασθαι, οὔτε
 ῥᾶστον δι' ὅλου φυλάξασθαι, δι' ὃν τό γε ἔμμισθον ἢ τὸ
 ὑπόδικον ἐβραβεύετο. Φυτόν γάρ τι τῶν ἀνθούτων ὠραι-
 ότητα τῷ λόγῳ τῶν ἄλλων ἀφορισάμενος, τούτου μὴ φα-
 15 γεῖν μόνου τὴν ἐντολὴν παρεῖχεν ἀποθεσπίζουσαν. Θηρίον
 δὲ πονηρὸν καὶ ἀρχέκακον, ὃν ἢ προᾶξις διάβολον ἐπωνό-
 μασεν, ἐξ αὐτῆς τῆς πλάσεως ἐποφθαλμίσας τὸν ἄνθρω-
 πον, ἄλλῳ θηρίῳ τῶν ἐρπόντων ὄργάνῳ χρησάμενος καὶ τῇ
 γυναικὶ προσομιλήσας, ἐπαγωγὰ καὶ θελκτήρια καὶ πολὺ
 20 τοῦ νομοθέτου κατασκεδάσας τὸ βλάσφημον, πείθει τὴν
 γυναῖκα, καὶ δι' αὐτῆς τὸν ὁμόζυγα, τῆς μὲν ἐντολῆς ὀλι-
 γωρῆσαι, φαγεῖν δὲ οὐ μὴ φαγεῖν ἐτεθέσπιστο. Οἱ δὲ ἅμα
 τε τὸ προσταχθὲν ὑπερέβαινον καὶ πάντων τῶν χαρισμά-
 των διεξέπιπτον, ὅπερ ἦν τῷ ἐπιβουλεύοντι σπούδασμα· εἰς
 25 τοῦτο γὰρ αὐτῷ σύμπαν κατασκεύαστο τὸ μηχανήμα. Κάν-
 τεῦθεν ἀπὸ τῶν προγόνων εἰς τοὺς ἀπογόνους κατασπει-
 ρομένου τοῦ παραπτώματος, ὅλον ἡμῶν τὸ γένος ὃ ἐπιβου-
 λεύσας ὑπὸ χεῖρα εἶχε δουλωσάμενος

θ. Τί δ' οὖν ὁ πλάστης καὶ κηδεμών; Ἄρα παρεῖδεν εἰς
 30 τέλος τὸ πλάσμα ταλαιπωρούμενον καὶ τοσαύτη πλάνη
 θυθιζόμενον καὶ καθ' ἐκάστην τοῖς πάθεσιν ἀνδραποδιζό-

Ἔπειτα τοῦ ἔδωσε σύζυγο ἀφοῦ τὴν ἀπέσπασε ἀπὸ τὴν πλευρὰ του μὲ γέννα ἀνέκφραστη, ὥστε, αὐτὸν ἀπὸ τὸν ὅποιο εἶχε ληφθεῖ, αὐτὸν νὰ ἀναγνωρίζει, τὸν δανειστή της, ὡς κεφαλὴ καὶ νὰ εἶναι προσηλωμένη, ἔχοντας στὴ σκέψη της τὴν ὑποχρέωσή της καὶ μὲ τὸ σύνδεσμο τῆς φύσης νὰ δημιουργηθεῖ σ' αὐτοὺς ὁ σύνδεσμος τῆς ὁμόνοιας³.

Ἄλλ' ἀφοῦ χάρισε τὴν ἀπόλαυση καὶ τὴν κυριαρχία σὲ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ παραδείσου, ἐπειδὴ ἔπρεπε αὐτὸς στὸν ὅποιον εἶχε καταπιστευθεῖ τὸ μέγεθος μιᾶς τέτοιας καὶ τόσο μεγάλης ἐξουσίας νὰ παιδαγωγηθεῖ καὶ νὰ ἀκηθετῆ καὶ μὲ κάποια ἐντολή, τοῦ δίνει ἓνα νόμο, σύμφωνα μὲ τὸν ὅποιο οὔτε δύσκολο ἦταν νὰ ζήσει, οὔτε εὐκολώτατο νὰ τὸν φυλάξει στὸ σύνολό του, καὶ μὲ βάση αὐτὸν θὰ κέρδιζε τὴν ἀμοιβὴ ἢ τὴν καταδίκη του. Χωρίζοντάς δηλαδὴ μὲ τὸ λόγο του κάποιο φυτὸ ἀπὸ τὰ ἄλλα ἀπὸ ὅσα ἀνθοῦσαν ὠραιότητα, τοῦ δίνει τὴν ἐντολή πὺ ἀπαγόρευε νὰ φάνει ἀπὸ αὐτὸ μόνο. Θηρίο ὅμως πονηρὸ καὶ ἀρχὴ τοῦ κακοῦ, τὸ ὅποιο ἢ πράξη ὀνόμασε διάβολο, βάζοντας στὸ μάτι τὸν ἄνθρωπο ἀμέσως ἀπὸ τὴ δημιουργία του, χρησιμοποιώντας σὰν ὄργανό του ἄλλο θηρίο ἀπὸ τὰ ἔρπετά καὶ ἀπευθύνοντας στὴ γυναῖκα λόγο ἀπατηλὸ καὶ θελκτικὸ καὶ ρίχνοντας στὸ νομοθέτη πολλὴ βλασφημία, πείθει τὴ γυναῖκα καὶ μέσω αὐτῆς τὸ σύζυγό της, ν' ἀδιαφορήσουν γιὰ τὴν ἐντολή καὶ νὰ φᾶνε ἀπὸ αὐτὸ πὺ εἶχε θεσπισθεῖ νὰ μὴ φᾶνε. Κι αὐτοὶ τὴν ἴδια στιγμή καὶ τὴν προσταγὴ παρέβαιναν καὶ ἔχαναν ὅλα τὰ χαρίσματα⁴, πρᾶγμα πὺ ἦταν ὁ σκοπὸς τοῦ ἐπίδουλου. Γιατὶ γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ εἶχε γίνει ὅλη αὐτὴ ἡ μηχανορραφία. Κι ἀπὸ τότε, μεταφερόμενο τὸ παράπτωμα ἀπὸ τοὺς προγόνους στοὺς ἀπογόνους, εἶχε ὁ ἐπιβουλευτὴς μας ὑποδουλωμένο στὴν ἐξουσία του ὅλο τὸ γένος μας.

9. Τί ἔκανε λοιπὸν ὁ πλάστης καὶ κηδεμόνας μας; Ἄφησε ἄραγε μέχρι τὸ τέλος τὸ πλάσμα του νὰ ταλαιπωρεῖται, νὰ μένει καταδυθισμένο σὲ τόσο μεγάλη πλάνη καὶ κάθε μέρα νὰ γίνεται

4. Γέν. 3, 1-19.

μενον; Οὐμενον. Πῶς γάρ, ὅπερ φιλοτιμούμενος ἔπλασεν, ἠνέσχετ' ἂν ἠδέως ὄραν συλαγωγούμενον καὶ πλανώμενον; Διὸ πρὸς ἑαυτὴν ἢ τῆς Τριάδος ἐνότης, εἰ θέμις εἰπεῖν, ἐκκλησιάσασα (θέμις δὲ τοῦτο λέγειν ἐπὶ τῆς ἀναπλάσεως, 5 ὅτι καὶ τὸ «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ ὁμοίωσιν», ἐπὶ τῆς πλάσεως εἴρηται) τῷ ἐνιαίῳ τῆς γνώμης βουλήματι τὴν ἀνάπλασιν τοῦ συντριβέντος διετίθετο πλάσματος Ἡ δὲ (χαλεπῶς γάρ τὸ ἀνθρώπινον ἐξηγρίωτο καὶ ἐξηρήμωτο, οὔτε ἀπειλαῖς, οὔτε ποινῶν, οὔτε νόμοις, οὔτε 10 προφήταις ἐπαναγόμενον) ἄνθρωπον ἐζήτει τῆς αὐτῆς ἡμῖν λαχόντα φύσεως, ἐν ᾧ τῆς νομοθεσίας ἐνὴν ἰδεῖν ἀποράδατον τὴν συντήρησιν, ὡς ἂν ἔχοι τε τὸ ἀνθρώπινον οἷς ὄρα τὸ ὁμογενὲς πολιτευόμενον ἐκμιμεῖσθαι τὸ ὁμόφυλον, καὶ ἵνα δι' οὗ τὸ καθ' ἡμῶν κράτος ὁ τὰς μηχανὰς ῥαψάμε- 15 νος ἀνεδήσατο, διὰ τούτου καθαιρεθεῖη τῆς κυρείας ἐν νόμῳ νίκη καὶ ἀγωνίσματι.

Οὐκοῦν ἔδει τινὰ τῶν τῆς τριάδος εἰς ἀνθρώπους τελέσαι, ἵν', ἥσπερ ἦν τὸ πλαστούργημα, ταύτης ὑπάρχον ὀφθειῖ καὶ τὸ ἀνάπλασμα· ἐκεῖνον δὲ πάντως Υἱὸν ἔδει 20 κάτω χρηματίσαι καὶ μὴ καθυβρίσαι τὸ ἄνω ἀξίωμα, τὸν ἐξ αἰδίου τοῦτο καὶ ὄντα καὶ δοξαζόμενον· τελεῖν δὲ εἰς ἀνθρώπων υἱοὺς οὐκ ἂν ἐγχωροῦν εἴη χωρὶς γε σαρκώσεως Σάρκωσις γάρ ὁδὸς ἐπὶ γέννησιν, γέννησις δὲ κνοφορίας ὑπάρχει συμπέρασμα. Ἡ δέ, μητέρα συμπεριγράφουσα, 25 τὴν ἐτοιμασίαν ταύτης εἰκότως ἀπαιτεῖ προκαταβάλλεσθαι. Μητέρα ἄρα ἔδει κάτω διευτρεπισθῆναι τοῦ πλάστου εἰς τὸ τὸ συντριβὲν ἀναπλάσασθαι καὶ ταύτην παρθένον, ἵν', ὡσπερ ἐκ παρθένου γῆς ὁ πρῶτος ἄνθρωπος διεπέπλαστο, οὕτω καὶ διὰ παρθένου μήτρας πραγματευθῆ ἢ ἀνά- 30 πλασις καὶ ἵνα μηδεμία μηδ' ἐννόμου πάροδος ἠδονῆς μηδ' ἐπινοηθεῖη τῷ τόκῳ τοῦ κτίσαντος· ἠδονῆς γάρ ἦν αἰχμιά-

δοῦλος τῶν παθῶν;” Οχι βέβαια. Πῶς δηλαδή θὰ ἀνεχόταν, αὐτὸ ποῦ ἔπλασε ἀπὸ ὑπερβολικὴ ἀγάπη, νὰ τὸ βλέπει μ' εὐχαρίστησὴ του νὰ μένει αἰχμάλωτο καὶ νὰ ζεῖ στὴν πλάνη; Γι' αὐτὸ, ἀφοῦ συνεδρίασε μὲ τὸν ἑαυτὸ της, ἂν ἐπιτρέπεται νὰ τὸ πῶ ἔτσι, ἡ ἐνόητα τῆς ἀγίας Τριάδας (εἶναι ὅμως θεμιτὸ νὰ τὸ ποῦμε γιὰ τὴν ἀνάπλαση, ἐπειδὴ καὶ τό, «ἄς δημιουργήσομε ἄνθρωπο σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα μας καὶ ὅμοιο μὲ μᾶς»⁵ ἔχει λεχθεῖ γιὰ τὴν ἀρχικὴ πλάση) μὲ τὴν ἐνιαία θέλησή της διευθέτησε τὴν ἀνάπλαση τοῦ πλάσματός του ποῦ εἶχε συντριβεῖ. Κι αὐτὴ (γιατὶ εἶχαν ἐξαγριωθεῖ καὶ ρημαχθεῖ φοβερὰ οἱ ἄνθρωποι καὶ δὲν ἐπέστρεφαν οὔτε μὲ ἀπειλές οὔτε μὲ ποινές οὔτε μὲ νόμους οὔτε μὲ προφήτες), ζητοῦσε ἄνθρωπο ποῦ ἔλαχε τὴν ἴδια μ' ἐμᾶς φύση, στὸν ὁποῖο θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ δεῖ ἀπαράβιατη τὴν τήρηση τῆς νομοθεσίας, ὥστε καὶ γιὰ νὰ μποροῦν οἱ ἄνθρωποι, μὲ ὅσα ἔβλεπαν τοὺς συνανθρώπους τους νὰ πράττουν, νὰ τοὺς μιμοῦνται, καὶ αὐτὸ μὲ τὸ ὁποῖο ἔλαβε τὴ δύναμή του ἐναντίον μας αὐτὸς ὁ μηχανορράφος, μὲ τὸ ἴδιο νὰ καθαιρεθεῖ ἀπὸ τὴν κυριότητα μὲ νόμιμη νίκη καὶ ἀγώνισμα.

Ἐπρεπε λοιπὸν κάποιος ἀπὸ τὰ πρόσωπα τῆς Τριάδας νὰ ρθεῖ στοὺς ἀνθρώπους, ὥστε, ὅποιας φύσης ἦταν τὸ δημιούργημα, αὐτῆς νὰ φανεῖ ὅτι εἶναι καὶ τὸ ἀναδημιούργημα· καὶ ἔπρεπε ὁπωσδήποτε ἐκεῖνος νὰ γίνεῖ κάτω Υἱὸς καὶ νὰ μὴν ἀτιμάσει τὸ ἄνω ἀξίωμα του, ποῦ ἀπὸ τοὺς αἰῶνες τὸ εἶχε καὶ δοξαζόταν μ' αὐτὸ. Ἀλλὰ νὰ βρεθεῖ ἀνάμεσα στοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων δὲν ἦταν δυνατὸ χωρὶς τὴ σάρκωση. Γιατὶ ἡ σάρκωση εἶναι ἡ ὁδὸς γιὰ τὴ γέννηση, καὶ γέννηση εἶναι ἡ κατάληξη τῆς κυφοροίας. Κι αὐτὴ, περιγράφοντας μητέρα, ζητοῦσε εὐλόγα νὰ γίνεῖ ἀπὸ πρὶν ἢ ἐτοιμασίᾳ της. Ἐπρεπε ἄρα νὰ ἐτοιμασθεῖ κάτω μητέρα τοῦ πλάστη γιὰ τὴν ἀνάπλαση ἐκείνου ποῦ εἶχε συντριβεῖ, κι αὐτὴ νὰ εἶναι παρθένα, ὥστε, ὅπως ἀπὸ παρθένα γῆ πλάσθηκε ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ἔτσι κι ἀπὸ παρθενικὴ μήτρα νὰ πραγματοποιηθεῖ ἡ ἀνάπλαση, καὶ καμμιά παρέμβαση ἡδονῆς οὔτε νόμιμη, οὔτε καὶ νὰ ἐπινοηθεῖ στὴ γέννηση τοῦ δημιουργοῦ.

λωτος ὃν ὁ Δεσπότης ἐλευθερῶσαι τὴν γέννησιν κατεδέξατο.

ι. Ἀλλὰ τίς ἀξία χρηματίσαι τοῦ μυστηρίου διάκονος; Τίς ἀξία μήτηρ γενέσθαι Θεοῦ καὶ σάρκα δανεῖσαι τῷ
 5 πλουτοῦντι τὰ σύμπαντα; Τίς οὖν ἀξία; ἢ δῆλον ὅτι αὕτη ἡ
 ἐξ Ἰωακείμ καὶ Ἄννης τῆς ἀκάροπου ῥίζης παραδόξως
 βλαστήσασα σήμερον, ἧς ἡμεῖς λαμπρῶς ἐορτάζομεν τὰ
 γενέσια καὶ ἧς ὁ τόκος τοῦ μεγίστου μυστηρίου, τῆς ἐν
 σαρκί, φημί, τοῦ Λόγου γεννήσεως, τὸ θαῦμα προοιμιάζε-
 10 ται καὶ δι' ἣν ἡ πάνδημος αὕτη καὶ θεία πανήγυρις συγκε-
 κρότηται; Ἔδει γάρ, ἔδει τὴν ἐξ αὐτῶν σπαργάνων ἀγνὸν
 μὲν τὸ σῶμα, ἀγνήν δὲ τὴν ψυχὴν, ἀγνοὺς δὲ τοὺς λογι-
 σμοὺς κρείττονι λόγῳ συντηρήσασαν, μητέρα ταύτην προ-
 ορισθῆναι τοῦ πλάσαντος. Ἔδει τὴν ἐκ βρέφους ναῶ
 15 προσαχθεῖσαν καὶ τοῖς ἀδάτοις τόποις ἐμβατεύσασαν,
 ἔμψυχον ναὸν ὀφθῆναι τοῦ ταύτην ψυχώσαντος. Ἔδει
 τὴν ἐξ ἀγόνων λαγόνων παραδόξῳ λόγῳ τεχθεῖσαν καὶ τὸ
 τῶν τεκόντων περιελομένην ὄνειδος, καὶ τῶν προπατόρων
 ἀνακαλέσασθαι τὸ ἐλάττωμα· ἀνασώσασθαι γὰρ ἔσχε τὸ
 20 προγονικὸν ἢ ἀπόγονος ἥττημα τὸν Σωτῆρα τοῦ γένους
 ἀνάνδρῳ τόκῳ γεννησαμένη καὶ τοῦτον σωματουργήσα-
 σα. Ἔδει τὴν τῷ κάλλει τῆς ψυχῆς ἑαυτὴν ὠραίως ἐμμορ-
 φώσασαν, λογάδα νύμφην ἐμφανισθῆναι, τῷ οὐρανίῳ
 νυμφίῳ ἐμπρέπουσαν. Ἔδει τὴν τῶν ἀρετῶν τοῖς τρόποις
 25 ὡς ἄστροις ἑαυτὴν οὐρανῶσασαν, τὸν τῆς δικαιοσύνης
 ἀνίσχουσαν ἥλιον πᾶσι τοῖς πιστοῖς ἐπιγνωσθῆναι. Ἔδει
 τὴν καθάπαξ ἑαυτὴν τῶν παρθενικῶν αἱμάτων τῇ βαφῇ
 πορφυρώσασαν, εἰς ἀλουργίδα χρηματίσαι τοῦ παμβασι-
 λέως.

30 Ὡ τοῦ θαύματος· ὃν ἡ σύμπασα κτίσις οὐ χωρεῖ, ἡ
 παρθενικὴ γαστήρ ἀστενοχωρήτως κυφορεῖ· ὃν τὰ Χε-
 ρουβὶμ ἀτενίζειν οὐ τολμᾷ, πηλίλαις χερσὶν ἡ Παρθένος

γιατί ἦταν αἰχμάλωτος τῆς ἡδονῆς αὐτὸς ποὺ ὁ Δεσπότης θέλησε νὰ ἐλευθερώσει καὶ καταδέχθηκε νὰ γεννηθεῖ.

10. Ἄλλὰ ποιά ἦταν ἄξια νὰ χρηματίσει διάκονος τοῦ μυστηρίου; Ποιά ἦταν ἄξια νὰ γίνει μητέρα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ δανείσει σάρκα σ' ἐκεῖνον ποὺ πλουτίζει τὰ σύμπαντα; Ποιά λοιπὸν ἦταν ἄξια; Ἡ εἶναι φανερό ὅτι εἶναι αὐτὴ ποὺ σήμερα βλάστησε μὲ τρόπο παράδοξο ἀπὸ τὴν ἀκαρπη ρίζα, τὸν Ἰωακείμ καὶ τὴν Ἄννα, τῆς ὁποίας ἐμεῖς ἐορτάζομε λαμπρὰ τὴ γέννησή της καὶ τῆς ὁποίας ἡ γέννηση κάνει τὴν ἀρχὴ τοῦ θαύματος τοῦ μέγιστου μυστηρίου, ἐννοῶ τῆς ἐνσαρκῆς γέννησης τοῦ Σωτήρα καὶ γιὰ τὴν ὁποία συγκροτήθηκε αὐτὴ ἡ θεία καὶ πάνδημη σύναξις; Γιατὶ ἔπρεπε, ἔπρεπε αὐτὴ ποὺ ἀπὸ τὰ σπάργανα διατήρησε ἄγνὸ τὸ σῶμα της, ἄγνή τὴν ψυχὴ καὶ ἄγνους τοὺς λογισμοὺς μὲ ἀνώτερο λόγο, νὰ προοριστεῖ αὐτὴ μητέρα τοῦ πλάστη. Ἐπρεπε αὐτὴ ποὺ ἀπὸ βρέφος προσφέρθηκε στὸ ναὸ καὶ εἰσῆλθε στοὺς ἄβατους χώρους, νὰ φανεῖ ἔμψυχος ναὸς ἐκείνου ποὺ τῆς ἔδωσε τὴν ψυχὴ. Ἐπρεπε αὐτὴ ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ ἄγονες λαγόνες μὲ λόγο παράδοξο καὶ ἐξάλειψε τὸ ὄνειδος τῶν γονέων της, νὰ ἀνακαλέσει καὶ τὸ σφάλμα τῶν προπατόρων. Γιατὶ εἶχε τὸν προορισμὸ ἢ ἀπόγονος νὰ ἀποκαταστήσει τὴν ἥττα τὴν προγονικὴ γεννώντας μὲ γέννα χωρὶς ἄνδρα τὸν Σωτήρα τοῦ γένους καὶ δίνοντας σῶμα σ' αὐτόν. Ἐπρεπε αὐτὴ ποὺ μὲ τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς της ἔδωσε ὠραία στὸν ἑαυτὸ της μορφὴ, νὰ ἐμφανισθεῖ ξεχωριστὴ νύμφη ποὺ νὰ ταιριάζει στὸν οὐράνιο νυμφίο. Ἐπρεπε αὐτὴ ποὺ μὲ τὶς σὰν ἄστρα ἐκδηλώσεις τῶν ἀρετῶν της κατέστησε τὸν ἑαυτὸ της οὐρανὸ, ἀνατέλλοντας τὸν ἥλιο τῆς δικαιοσύνης νὰ γίνει γνωστὸς σὲ ὅλους τοὺς πιστοὺς. Ἐπρεπε αὐτὴ ποὺ μία φορὰ ἔβαψε τὸν ἑαυτὸ της μὲ τὸ πορφυρὸ χρῶμα τῶν παρθενικῶν αἱμάτων της, νὰ γίνει ἀλουργίδα (βασιλικὸ ἔνδυμα) τοῦ Βασιλιᾶ τῶν πάντων.

Πῶ πῶ θαῦμα! αὐτόν ποὺ ἡ φύση ὅλη δὲν χωρεῖ, τὸν κυοφορεῖ ἄνετα ἡ παρθενικὴ μήτρα. Αὐτόν ποὺ δὲν τολμοῦν ν' ἀτενίσουν τὰ Χερουδίμ, ἡ Παρθένος τὸν κρατεῖ στὴν ἀγκαλιά της μὲ

ἀγκαλοφορεῖ. Τὸ ὄρος τὸ ἅγιον ἐκ τῆς ἐρήμου καὶ ἀγόνου
 μήτρας προέρχεται, ἐξ οὗ τμηθεὶς ἄνευ χειρῶν λίθος ἔντι-
 μος ἀκρογωνιαῖος, Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὰ τῶν δαιμόνων
 τεμένη καὶ τὰ τοῦ Ἄδου βασιλεία αὐτῇ τῇ τυραννίδι συνέ-
 5 τριψεν. Ὁ ἔμψυχος καὶ οὐράνιος ἐπὶ γῆς χαλκεύεται κλί-
 βανος, ἐν ᾧ ὁ πλάστης τοῦ ἔμοῦ φυράματος τῷ θεϊκῷ πυρὶ
 τὴν ἀπαρχὴν ὀπτησάμενος καὶ τὴν τῶν ζιζανίων ἐπισπο-
 ρὰν συμφλεξάμενος, ὅλον ἑαυτῷ καθαρὸν ἄρτοποιεῖται τὸ
 φύραμα. Ἀλλὰ τί ἂν τις εἴποι, τί δ' οὐκ ἂν τις πάθοι, τῶν
 10 τῆς Παρθένου χαρισμάτων καὶ κατορθωμάτων διαπλέων
 τὸ πέλαγος; Δειλιᾶ καὶ χαίρει καὶ ἠρεμεῖ καὶ ἐξάλλεται καὶ
 πάλιν σιγᾶ καὶ ἀναφθέγγεται καὶ συστέλλεται καὶ πλατύ-
 νεται, τὰ μὲν τῷ φόβῳ, τὰ δὲ τῷ πόθῳ συμμεθελκόμενος.

ια. Ἐγὼ δ' ἑμαυτὸν τῷ πόθῳ μᾶλλον ἢ τῷ φόβῳ νυνὶ
 15 χαρισάμενος, ἠδέως ἂν, εὐ ἴστε, καὶ πολλῶ ῥέων ὑμῖν ἐπέ-
 στην, εἰ καὶ ἀχρήστῳ, τοῦ λόγου τῷ ῥεύματι, τῶν παρθε-
 νικῶν θαυμάτων ἐλλιμνάζειν ἔμοι καὶ πλημμυρεῖν παρεχο-
 μένων, μάλιστα γὰρ καὶ ὑμᾶς ὁρῶν προθύμως μὲν τὰς ἀκοὰς
 ἀναπεταννύντας, ὅλον δὲ τὸν νοῦν πρὸς τὴν εὐφημίαν τῆς
 20 Ἀειπαρθένου ἀναψαμένους καὶ ἅμα ἀφοσιουμένους, εἴ τι
 ἐγὼ τετελεσμένος τοῖς παρθενικοῖς ὀργίοις καθέστηκα.
 Ἀλλ' ὅμως ὁ καιρὸς ἐπ' ἄλλα παρακαλεῖ, ἐπ' ἄλλην τιμὴν
 τῆς Παρθένου, τῆς μυστικῆς, φημί, καὶ ἀναιμάκτου θυσίας
 ἀπάροξασθαι (τιμὴ γὰρ μητρὸς ἢ τῶν ἐκουσίων τοῦ Υἱοῦ
 25 παθημάτων ἀνάμνησις), ἐφ' ἣν μεθελκόμεθα καὶ ἦν ἐπικαι-
 ρότατον ἱεράσασθαι.

ιβ. Ἀλλὰ σύ, ᾧ Παρθένε καὶ μήτερ τοῦ Λόγου, τὸ ἐμὸν
 ἰλαστήριον καὶ προσφύγιον, ἢ παραδόξως μὲν ἐκ στείρας
 γεωργηθεῖσα, παραδοξότερον δὲ τὸν στάχυν τῆς ζωῆς ἡμῖν
 30 καρποφορήσασα, πρὸς τὸν σὸν Υἱὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν δια-
 πρεσβευομένη καὶ μεσιτεύουσα τοὺς σοὺς ὑμνητὰς παντὸς

6. Δαν. 2, 45.

7. Ἦσ. 28, 16.

τὰ πῆλινα χέρια της. Τὸ ὄρος τὸ ἅγιο προέρχεται ἀπὸ τὴν ἔρημη καὶ ἄγονη μήτρα, ἀπὸ τὸ ὁποῖο, ἀφοῦ ἀποκόπηκε χωρὶς σύμπραξη χειρῶν⁶ λίθος πολύτιμος ἀκρογωνιαίος⁷ ὁ Χριστὸς ὁ Θεὸς μας, συνέτριψε τοὺς ναοὺς τῶν δαιμόνων καὶ τὰ βασίλεια τοῦ Ἄδη μαζί με τὴν ἴδια τὴν τυραννικὴ ἐξουσία. Ὁ ἔμψυχος καὶ οὐράνιος κλίβανος κατασκευάζεται στὴ γῆ, μέσα στὸν ὁποῖο ὁ πλάστης, ἀφοῦ ἔψησε τῆς δικῆς μου ζύμης τὴν ἀπαρχὴ καὶ κατέκαψε μαζί καὶ τὴν ἐπισπορὰ τῶν ζιζανίων, καθαρὴ ὅλη τὴν ζύμη τὴν κάνει ἄρτο γιὰ τὸν ἑαυτὸ του. Ἄλλὰ τί θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κανεὶς καὶ τί δὲν θὰ πάθει διαπλέοντας τὸ πέλαγος τῶν χαρισμάτων καὶ κατορθωμάτων τῆς Παρθένου; Δειλιάζει καὶ χαίρεται καὶ ἠρεμεῖ κι ἀναπνέει ἀπὸ χαρὰ. Καὶ πάλι σωπαίνει καὶ βρῖσκει τὴ μιλιὰ του, συστέλλεται καὶ πλατύνεται, συρόμενος ταυτόχρονα ἀπὸ τὴ μιὰ ἀπὸ τὸ φόβο, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀπὸ τὸν πόθο.

11. Ἐγὼ ὅμως παραδίδοντας τὸν ἑαυτὸ μου στὸν πόθο μᾶλλον παρὰ στὸν φόβο, με εὐχαρίστηση, γνωρίζετε καλά, ἦρθα καὶ πολλὰ λέγοντάς σας, ἂν καὶ εἶναι ἄχρηστα, με τὸν σὴν ποτάμι λόγο μου, καθὼς τὰ παρθενικὰ αἵματα με κάνουν νὰ λιμνάζω (νὰ ἀκίνητοποιοῦμαι) καὶ νὰ πλημμυρῶ, καὶ μάλιστα βλέποντας καὶ ἐσᾶς νὰ ἀνοίγετε πρῶθυμα τίς ἀκοές σας καὶ ὄλος σας τὸ νοῦ νὰ τὸν ἔχετε στρέψει στὸν ὕμνο τῆς Ἀειπαρθένου, καὶ συνάμα νὰ ἐξαγνίζεσθε, ἂν ἐγὼ ἔχω μνηθεῖ κάπως στὰ παρθενικὰ ὄργια. Ἄλλ' ὅμως ἢ συγκυρία σὲ ἄλλα μᾶς παρακινεῖ σὲ ἄλλου εἶδους τιμὴ τῆς Παρθένου, ἐνοοῶ νὰ ἀρχίσουμε τὴ μυστικὴ καὶ ἀναίμακτη θυσία (γιατὶ τιμὴ τῆς μητέρας εἶναι ἡ ἀνάμνηση τῶν ἐκούσιων παθημάτων τοῦ Υἱοῦ), πρὸς τὴν ὁποία ἔλκομαι στὴ συνέχεια καὶ τὴν ὁποία εἶναι πολὺ ἐπίκαιρο νὰ τελέσω ὡς ἱεροουργός.

12. Ἄλλὰ ἐσύ, Παρθένε καὶ μητέρα τοῦ Λόγου, ὁ δικός μου ἐξιλασμός καὶ ἡ καταφυγή, πὺν με παράδοξο τρόπο καλλιεργήθηκες ἀπὸ τὴ στείρα καὶ πὺν καρποφόρησες γιὰ μᾶς ἀκόμα πιὸ παράδοξα τὸ στάχυ τῆς ζωῆς, πρεσβεύοντας καὶ μεσιτεύοντας πρὸς τὸν Υἱὸ σου καὶ Θεό μας γιὰ μᾶς πὺν εἴμαστε ὑμνητές σου νὰ καθαρισθοῦμε ἀπὸ κάθε ρύπο καὶ κάθε μόλυσμα, ἀνάδειξέ

θύπου καὶ παντὸς ἀποσμηξαμένους μολύσματος τοῦ οὐρα-
νίου νυμφῶνος ἀξίους ἀνάδειξον, εἰς αἰῶδιον λῆξιν τῷ τῆς
ὑπερουσίου Τριάδος τρισσῶ φωτὶ καταυγαζομένους, καὶ
τοῖς ταύτης ἐντροφῶντας ὑπερφυέσι καὶ ἀφθέγκτοις θεά-
5 μασιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ
κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

μας ἄξιους γιὰ τὸν οὐράνιο νυμφώνα πρὸς αἰῶνια ἀνάπαυση καὶ καταφωτιζόμενους ἀπὸ τὸ τριπλὸ φῶς τῆς ὑπερούσιας Τριάδας καὶ ἐντροφώντας μέσα στὰ ὑπερφυσικὰ καὶ ἄρρητα θεάματα αὐτῆς μὲ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος τοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

10.
ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ

ῬΗΘΕΙΣΑ ΩΣ ΕΝ ΕΚΦΡΑΣΕΙ ΤΟΥ ΕΝ ΤΟΙΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΙΣ ΠΕΡΙΩΝΥΜΟΥ ΝΑΟΥ

α'. Φαιδρὸν ὄρω τῆς παρούσης ἡμέρας τὸν σύλλογον
καὶ οἶον οὐκ ἂν τις ἀνθρωπίνῳ σπουδάσματι καὶ χωρὶς ἐπι-
πνοίας θείας συγκροτῆσαι κατισχύσειε. Διὸ καὶ τερπνὰ τῆς
χάριτος ὑποδέχομαι τὰ χαρίσματα καὶ τῷ Χριστοῦ ποιμνίῳ
5 ἐνευθηνουμένῳ καὶ χαίροντι συναγελαζόμενος ἐπαγάλλο-
μαι, οὐ μέχρῃς ἡμῶν περιγραφομένην τὴν τερπνότητα καὶ
θυμηδίαν τῆς πανηγύρεως ἐπιστάμενος, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν
κοινὸν Δεσπότην ἀναφερομένην εἰδὼς τὴν σεβασμιότητα.
Λαμπρότης γὰρ πανηγύρεως, ὅσον κόσμος τῶν πανηγυρι-
10 ζόντων καὶ σεμνολόγημα, τοσοῦτον τῆς δεσποτικῆς ἀγά-
πης ἐναργῆ παρέχεται τὰ γνωρίσματα. Ὅταν δὲ μηδὲ τῶν
ἐτησίως καὶ συνήθως ἐπιτελουμένων εἴη τὴν ἀνάμνησιν
ἐορτάζουσα, ἀλλὰ καινὴν τινα καὶ ἀριφανῆ τὴν εἰς Θεὸν
τιμὴν ἐγκαινίζουσα, πῶς οὐ μᾶλλον ἔτι καὶ τὸν θεῖον ἔρωτα
15 διαδειχθεῖη ἐκπυρσεύουσα καὶ τὴν τῶν ἐορταζόντων κο-
σμιότητα καὶ τὸ κλέος ἐπὶ πλέον ἀναπτύσσουσα; Ἀλλὰ τίς
ἢ τοσαύτη τοῦ πλήθους συνδρομὴ καὶ συνέλευσις, τίς ἢ πα-
νήγυρις, τί τὸ συγκαλέσαν καὶ συγκινήσαν ἡμᾶς ἅπαντας;
Βούλεσθε εἶπω, ἢ καλὸν ἐκείνῳ παραχωρῆσαι καὶ εἰπεῖν
20 καὶ διδάξαι τῆς πανηγύρεως τὴν ὑπόθεσιν, τῷ χορηγῷ τε

10.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ

ΠΟΥ ΕΚΦΩΝΗΘΗΚΕ ΩΣ ΕΚΦΡΑΣΗ
ΤΟΥ ΠΕΡΙΩΝΥΜΟΥ ΝΑΟΥ ΤΩΝ ΑΝΑΚΤΟΡΩΝ

1. Βλέπω χαρούμενη τὴ συνάξῃ αὐτῆς τῆς ἡμέρας καὶ τέτοια ποὺ δὲν θὰ μποροῦσε νὰ τὴ συγκροτήσῃ κανένας μὲ προσπάθεια ἀνθρώπων καὶ χωρὶς τῆ θεία ἔμπνευση. Γι' αὐτὸ καὶ δέχομαι τὰ τερπνὰ χαρίσματα τῆς χάριτος καὶ χαίρομαι νὰ συναναστρέφομαι μὲ τὸ ποίμνιο τοῦ Χριστοῦ ποὺ πλούσια τὰ μοιράζεται καὶ εἶναι γεμᾶτο χαρᾶ, γνωρίζοντας ὅτι ἡ τερπνότητα καὶ ἡ εὐχαρίστηση τῆς πανήγυρης δὲν περιορίζεται σ' ἐμᾶς, ἀλλ' εἶμαι βέβαιος ὅτι τὸ σέβας ὑψώνεται μέχρι τὸν ἴδιο τὸν κοινὸ μας Δεσπότη. Γιατὶ λαμπρότητα τῆς πανήγυρης εἶναι, ὅσο μεγαλύτερη κοσμιότητα καὶ σεμνὴ ὑπερηφάνεια ὑπάρχει αὐτῶν ποὺ μετέχουν στὴν πανήγυρη, τόσο περισσότερο αὐτὸ παρέχει ὀλοφάνερα τὰ γνωρίσματα τῆς δεσποτικῆς ἀγάπης. Ὅταν ὁμως δὲν ἐορτάζει τὴν ἀνάμνηση ἐκείνων ποὺ κάθε ἔτος καὶ συνήθως τελοῦνται, ἀλλὰ ἐγκαινιάζει κάποια νέα καὶ πρόσφατη τιμὴ πρὸς τὸν Θεό, πῶς δὲν θὰ γίνῃ ὀλοφάνερο ἀκόμα περισσότερο, ὅτι κάνει νὰ ἀναπηδήσῃ καὶ ἡ φλόγα τοῦ θείου ἔρωτα καὶ νὰ ἀναπτυχθεῖ ἐπὶ πλεόν ἢ κοσμιότητα καὶ ἡ λαμπρότητα τῶν ἐορταζόντων; Ἀλλὰ τί νόημα ἔχει ἡ τόσο μεγάλη προσέλευση καὶ συγκέντρωση τοῦ πλήθους, ποιά εἶναι ἡ αἰτία τῆς πανήγυρης, ποιὸ εἶναι αὐτὸ ποὺ μᾶς μάζεψε καὶ μᾶς συγκίνησε ὅλους ἐμᾶς; Θέλετε νὰ σᾶς πῶ, ἢ εἶναι καλὸ νὰ παραχωρήσομε σὲ ἐκεῖνον νὰ μᾶς πεῖ καὶ νὰ μᾶς ἐξηγήσῃ τὸ θέμα τοῦ πανηγυρισμοῦ, στὸ χορηγὸ μαζὶ καὶ σοφὸ

ἄμα ταύτης καὶ σοφῶ ἀρχιτέκτονι; Ἐκεῖνος γὰρ ἰκανὸς καὶ λόγοις παραστήσαι τὸ προκειμένον, ὅς, τοὺς τύπους τῶν πραγμάτων ἐν τῇ ψυχῇ προενθέμενος, ἀμίμητον ἔργον ἐπὶ γῆς πανσόφως ὑπεστήσατο.

5 β. Λέγε τοιγαροῦν ἡμῖν, ὃ βασιλέων φιλοχριστότατε καὶ θεοφιλέστατε καὶ πάντα τοὺς ἔμπροσθεν νικῶν τε ἄμα καὶ λαμπρῶς φαιδρύνων τῇ κοινωνίᾳ τοῦ ἀξιώματος, λέγε, προθύμους ὡς ὄρας τοὺς ἀκουσομένους ἔχων ἐφ' ὧπερ ἡμᾶς συνεκάλεσας. Δεῖξον τοῖς λόγοις ἃ τοῖς ἔργοις προῦ-
10 πέδειξας. Ἐρα γὰρ πάλιν κατὰ βαρβάρων νίκας ἀναστή-
σας καὶ τρόπαια, οἷα πολλάκις ἄλλοις ἐπ' ἄλλοις ἡμᾶς ἐδε-
ξιώσω, φιλοφρονούμενος ἐπὶ τούτοις συνήγειρας, εὐφρα-
ναί τε ἄμα καὶ τῷ δεδοκίτι τὴν νίκην κοινήν καὶ πάνδη-
μον ἀναπέμψαι τὴν εὐχαριστίαν, ἣ λαβῶν ὑποσπόνδους
15 καὶ ἄλλους καὶ ταπεινώσας ὑψηλὸν καὶ γαῦρον ἀλλόφυ-
λον φρόνημα, ὡς ἐπὶ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ εὐσεβο-
φρόνως ἀναφέρων πάντα τὰ σοὶ κατορθούμενα; Ἡ πόλεις
ὑπηκόους, τὰς μὲν πάλαι κάτω κειμένας ἀνορθώσας, τὰς
δὲ ἐκ βάθρων αὐτῶν ἀνεγείρας καὶ ἄλλων ἀνοικισμοὺς
20 ἐργασάμενος καὶ τῆς πολιτείας πυκνώσας τὰ ὅρια; Ἡ
πλουτῶν καὶ ποιῶν εὐδαίμονας τὸ ὑπήκοον; Δίδαξον
ἡμᾶς, πρὸς σὲ τὸν κοινὸν τῆς οἰκουμένης ἀφορῶντας
ὀφθαλμόν, ἐπὶ τίνι τούτων ἡμᾶς συνεκάλεσας; Ἡ σιγᾶς μὲν
αὐτὸς ἐπιεικείας τρόπῳ καὶ τῷ μὴ βούλεσθαί σε τὰ σὰ ἡμῖν
25 διηγεῖσθαι κατορθώματα, οἷς ἀνάγκη τοὺς ἐπαίνους συνυ-
φαίνεσθαι, ἐμὲ δὲ παρέχεις ὑπηχῆσαι τῷ λόγῳ, τοῖς σοῖς
ἔργοις ἐμπνεόμενον, τοῦ παρόντος συλλόγου τὸ αἶτιον;

γ. Ἄλλη τοιγαροῦν, ὃ φίλοι, τελετὴ καὶ ἄλλο μυστήριον
σήμερον, ναὸς παρθενικὸς ἐπὶ γῆς ἐγκαινιζόμενος καὶ τῆς
30 θεομήτορος, εἴπερ ἄλλο τι τῶν ἐγκοσμίων, ἐπάξιον οἰκητή-
ριον. Ναὸς παρθενικὸς ἐπὶ γῆς ἐγκαινίζεται σήμερον, βα-
σιλικῆς μεγαλοπρεπείας ἔργον ὡς ἀληθῶς πολυύμνητον,
ναὸς ἐν μέσοις αὐτοῖς ἀνακτόροις ἀνάκτορον ἄλλο θεῖον καὶ

ἀρχιτέκτονα αὐτῆς; Γιατί ἐκεῖνος εἶναι ἰκανός νὰ παραστήσει καὶ μὲ λόγους τὸ θέμα τῆς ἑορτῆς, αὐτὸς ποῦ, ἔχοντας θέσει ἀπὸ πρῖν μέσα στὴν ψυχὴ τοὺς τύπους τῶν πραγμάτων, ἔδωσε μὲ τρόπο πάνσοφο ὑπόστασις σὲ ἔργο ἀμίμητο πάνω στὴ γῆ.

2. Πές μας λοιπόν, ὦ φιλόχριστε καὶ θεοφιλέστατε τῶν βασιλέων, καὶ ποῦ ὅλους τοὺς προηγούμενους τοὺς νικᾶς καὶ συνάμα χαροποιεῖς μὲ τὸ κοινὸ ἀξίωμά σου, πές μας, ἔχοντας, ὅπως βλέπεις, πρόθυμους τοὺς ἀκροατὲς σου ν' ἀκούσουν γι' αὐτὸ ποῦ μᾶς συγκάλεσες. Δεῖξε μὲ τὰ λόγια ὅσα μᾶς ἔδειξες πρῶτα μὲ τὰ ἔργα. "Ἄραγε, ἐπειδὴ πάλι ἐπέτυχες νίκες καὶ τρόπαια κατὰ τῶν βαρβάρων, τέτοια ποῦ μᾶς προσφέρεις πολλές φορές ἄλλα ἐπάνω σὲ ἄλλα, μᾶς μάζεψες ἐδῶ φιλοφρονητικὰ γι' αὐτὰ γιὰ νὰ μᾶς εὐχαριστήσεις καὶ συνάμα νὰ ἀναπέμψεις κοινὴ καὶ πάνδημη εὐχαριστία πρὸς τὸν δωρητὴ τῆς νίκης; "Ἡ ἐπειδὴ ἔλαβες ὑπόσπονδους καὶ ἄλλους καὶ ταπείνωσες τὴν ἔπαρση καὶ τὴν ἀλαζονεία τῶν ἀλλοφύλων, θέλεις νὰ ἀποδώσεις μὲ εὐσέβεια στὸ κραταιὸ χέρι τοῦ Θεοῦ ὅλα ὅσα ἐσὺ κατόρθωσες; "Ἡ ἐπειδὴ ἀνόρθωσες πόλεις ὑπήκοες, ἀπὸ τίς ὁποῖες ἄλλες ἀπὸ παλαιὰ κείτονταν στὴ γῆ καὶ ἄλλες τίς ἀνοικοδόμησες ἀπὸ τὰ θεμέλιά τους καὶ ἄλλες τίς συμπλήρωσες καὶ ἐπέκτεινες τὰ ὅρια τῆς πολιτείας; "Ἡ ἐπειδὴ χάρισες πλοῦτο καὶ εὐημερία στοὺς ὑπηκόους σου; Ἐξήγησε σ' ἐμᾶς ποῦ ἀποβλέπομε σ' ἐσένα τὸν κοινὸ ὀφθαλμὸ τῆς οἰκουμένης, γιὰ ποιὸ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ μᾶς συγκέντρωσες. "Ἡ σωπαίνεις σὺ ἀπὸ μετριοφροσύνη καὶ ἐπειδὴ δὲν θέλεις νὰ μᾶς ἐκθέσεις τὰ κατορθώματά σου, μὲ τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνάγκη νὰ συνυφαίνονται καὶ οἱ ἔπαινοι, καὶ ἀφήνεις σ' ἐμένα νὰ διαλαλήσω μὲ τὸ λόγο μου, ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὰ ἔργα σου, τὴν αἰτία αὐτῆς τῆς σύναξης;

3. Ἄλλη τελετὴ λοιπόν, φίλοι μου, σήμερα καὶ ἄλλο μυστήριον· ἐγκαινιάζεται στὴ γῆ ναὸς τῆς Παρθένου καὶ Θεομήτορος ἀντάξιο κατοικητήριον τῆς περισσότερου ἀπὸ κάθε ἄλλο ἐγκόσμιον. Ἐγκαινιάζεται σήμερα στὴ γῆ ναὸς τῆς Παρθένου, ἄξιο ἀληθινὰ πολλῶν ἐπαινῶν ἔργο τῆς βασιλικῆς μεγαλοπρέπειας, ναὸς στὸ μέσο αὐτῶν τῶν ἰδίων τῶν ἀνακτόρων, ὑψώνοντας ἄλλο ἀνάκτο-

σεβάσμιον ἀνιστάμενος καὶ τῇ πρὸς αὐτὸ παραβολῇ καὶ συγκρίσει ἰδιωτικὴν οἰκίαν ἀποφαίνων τὰ ἀνάκτορα, μᾶλλον δὲ τῷ οἰκείῳ κάλλει καὶ τῇ ἐνούση λαμπρότητι καὶ ταῦτα περιαστράπτων καὶ φαιδρύνων καὶ πολὺ παρασκευάζων 5 τοῦ προτέρου κόσμου σεμνότερα. Εἴποις ἂν εἰς αὐτὸν ἰδὼν, οὐκ ἀνθρωπίνης χειρὸς ἔργον, ἀλλὰ θεῖαν τινὰ καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς δύναμιν τὸ κάλλος αὐτῷ ἐπιμορφώσασθαι.

δ. Προτύλαια μὲν γὰρ τῷ ναῶ περικαλῆ διεσκευάσται· καὶ γὰρ μαρμάρων διαλεύκων πλάκες λαμπρόν τι καὶ χά- 10 ριεν ἀποστίλδουσαι, ὅλην ἐναπολαβοῦσαι τὴν πρόσοψιν καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλας θέσιν καὶ τὴν τῶν περάτων συνάφειαν τῷ ὁμαλῷ καὶ λείῳ καὶ τῷ προσηρομόσθαι λίαν ἀποκρύψασαι εἰς ἑνὸς λίθου συνέχειαν, γραμμαῖς εὐθείαις ὥσπερ ἐπιγεγραμμένου, θαῦμα καινὸν ὄραθῆναι καὶ ἥδιστον, τὴν 15 τῶν ὀρώντων φαντασίαν ὑπάγουσιν· ἐξ οὐπὲρ τὰς ὄψεις συνέχουσαι καὶ πρὸς ἑαυτὰς ἐπιστρέφουσαι οὐκ ἐθέλιν ποιοῦσι τὸν θεατὴν μεταχωρῆσαι πρὸς τὰ ἐνδότερα, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ προτεμενίσματι τοῦ καλοῦ θεᾶματος ὁ προσιῶν ἐμπιπλάμενος καὶ τοῖς ὀρωμένοις ἐρείδων τὰ ὄμματα, ὥσ- 20 περ τις ἐρριζωμένος τῷ θαύματι ἔστηκεν. Ὅρφεϊ μὲν οἱ μῦθοι τῷ Θρακί κιθάραν κρούουσι, κινουσαν τοῖς φθόγγοις τὰ ἄψυχα· εἰ δὲ καὶ ἡμῖν ἐξῆν εἰς μύθους ἐπαίρειν καὶ φοδεράν ποιεῖν τὴν ἀλήθειαν, εἶπεν ἂν τις τοὺς προσιόντας τῷ προτεμενίσματι εἰς φυτῶν ἀποδενδρουμένους φύσιν τῷ 25 θαύματι μεταβάλλεσθαι· οὕτως ἅπαξ τις ἰδὼν δυσἀποσπᾶστως κατέχεται.

ε'. Ἐπειδὴν δὲ τις ἐκεῖθεν μόλις ἀποσπασθεὶς εἰς αὐτὸ παρακύνῃ τὸ τέμενος, ἡλίκης καὶ ὄσης οὗτος χαρᾶς τε ἅμα καὶ ταραχῆς καὶ θάμβους ἐμπίπλονται. Ὡς εἰς αὐτὸν γὰρ τὸν 30 οὐρανὸν μηδενὸς ἐπιπροσθούντος μηδαμόθεν ἐμβεβηκῶς καὶ τοῖς πολυμόρφοις καὶ πανταχόθεν ὑποφαινομένοις κάλλεσιν ὡς ἄστροις περιλαμπόμενος ὅλος ἐκπεπληγμένος γίνε-

ρο θεῖο καὶ σεβάσμιο, καὶ μὲ τὴν ἀντιπαραβολὴ καὶ σύγκριση πρὸς αὐτὸ παρουσιάζει σὰν ἰδιωτικὴ οἰκία τὰ ἀνάκτορα, ἢ καλύτερα μὲ τὸ κάλλος καὶ τὴ λαμπρότητα του κάνει κι αὐτὰ νὰ ἀκτινοβολοῦν καὶ νὰ ἀστράφτουν καὶ πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὴν προηγούμενη λάμψη τους. Κοιτάζοντάς τον θὰ μπορούσες νὰ πεῖς, ὅτι δὲν εἶναι ἔργο ἀνθρώπινων χειρῶν, ἀλλὰ κάποια δύναμη θεία, ἀνώτερη ἀπὸ ἐμᾶς, διαμόρφωσε τὸ κάλλος του.

4. Προπύλαια περικαλλῆ κατασκευάσθησαν στὸ ναοῦ· γιατί πλάκες ἀπὸ μάρμαρα μὲ λευκὰ νερὰ ἐκπέμποντας λαμπρότητα καὶ χάρη, καλύπτοντας ὅλη τὴν πρόσοψη καὶ μὲ τὴν τοποθέτηση τῆς μιᾶς δίπλα στὴν ἄλλη καὶ μὲ τὴν ὁμαλότητα καὶ λειότητα καὶ τὴν ἀριστη προσαρμογὴ ἀποκρῦπτοντας τὴν ἔνωσή τους σὰ νὰ εἶναι μιὰ συνεχῆς πέτρα ποὺ ἔχει ἐπάνω της εὐθεῖες γραμμές, ἀποτελοῦν ἓνα θαῦμα πρωτοφανές καὶ πολὺ εὐχάριστο νὰ τὸ βλέπει κανεῖς, καὶ παρασύρει τὴ φαντασία τοῦ θεατῆ. Ἐξαιτίας αὐτοῦ, ἀποσπώντας τὰ βλέμματα καὶ στρέφοντάς τα πρὸς αὐτές, κάνουν τὸ θεατῆ τους νὰ μὴν θέλει νὰ προχωρήσει πρὸς τὰ ἐνδότερα, ἀλλὰ σ' αὐτὰ τὰ πρόθυρα τοῦ ναοῦ γεμᾶτος αὐτὸς ποὺ προσέρχεται ἀπὸ τὸ καλὸ θέαμα καὶ στηρίζοντας τὰ μάτια του σ' αὐτὸ ποὺ βλέπει, στέκεται σὰν κάποιος ποὺ ἔχει ριζώσει μπροστᾶ στὸ θαῦμα. Οἱ μῦθοι δέβαια κρούουν τὴν κιθάρα στὸν Ὀρφέα τὸ Θράκα ποὺ μὲ τοὺς φθόγγους της συγκινεῖ τὰ ἄψυχα, ἀν ὅμως μπορούσαμε καὶ ἐμεῖς νὰ βάλομε σὲ μύθους τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ τὴν κάνομε φοβερή, θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κανεῖς, ὅτι ὅσοι πλησιάζουν τὰ πρόθυρα τοῦ ναοῦ ἀποδενδρώνονται καὶ παίρνουν τὴ φύση τῶν φυτῶν. Ἔτσι κανεῖς κατέχεται μιὰ καὶ τὰ δεῖ καὶ εἶναι δύσκολο ν' ἀποσπασθεῖ ἀπὸ αὐτὰ.

5. Ὄταν ὅμως ἀμέσως, μόλις κανεῖς ἀποσπασθεῖ ἀπὸ αὐτὰ, στρέψει τὴν προσοχή του στὸν ἴδιο τὸν ναοῦ, μὲ πόσο μεγάλη χαρὰ συνάμα καὶ ταραχὴ καὶ θάμβος γεμίζει! Κυριεύεται ὁλόκληρος ἀπὸ κατάπληξη σὰ νὰ ἔχει εἰσέλθει χωρὶς νὰ ἐμποδίζεται ἀπὸ τίποτε στὸν ἴδιο τὸν οὐρανό, καὶ περιλάμπεται μὲ τὰ πολύμορφα καὶ ἀπὸ παντοῦ προβαλλόμενα παρόμοια μὲ ἄστρα

ται Δοκεῖ δὲ λοιπὸν ἐντεῦθεν τά τε ἄλλα ἐν ἐκστάσει εἶναι
 καὶ αὐτὸ περιδινεῖσθαι τὸ τέμενος· ταῖς γὰρ οἰκείαις καὶ
 παντοδαπαῖς περιστροφαῖς καὶ συνεχέσι κινήσεσιν, ἃ πάν-
 τως παθεῖν τὸν θεατὴν ἢ πανταχόθεν ποικιλία διάζεται τοῦ
 5 θεάματος, εἰς αὐτὸ τὸ ὁρώμενον τὸ οἰκεῖον φαντάζεται πά-
 θημα. Ἄλλα γὰρ χρυσός τε καὶ ἄργυρος τὰ πλεῖστα τοῦ
 ναοῦ διειλήφασιν, ὁ μὲν ψηφῖσιν ἐπαλειφόμενος, ὁ δὲ εἰς
 πλάκας ἀποξεόμενός τε καὶ τυπούμενος, ἄλλος ἄλλοις ἐπι-
 πασσόμενος μέρεσιν· ἐνταῦθα ἐπικοσμούμενα κιονόκρανα,
 10 ἐνταῦθα δὲ διὰ χρυσοῦ περιζώματα· ἀλλαχόθι δὲ ταῖς ἀλύ-
 σεσιν ἐπιπλεκόμενος χρυσός, ἢ χρυσοῦ τι θαυμασιώτερον, ἢ
 θεία τράπεζα, σύνθημα. Ἄργυρος δὲ περὶ τὰς πυλίδας καὶ
 στυλίδας τοῦ θυσιαστηρίου σὺν τοῖς περιστώοις καὶ αὐτὸς ὁ
 κωνοειδῆς καὶ τῇ θείᾳ τραπέζῃ ἐπικείμενος σὺν τοῖς ὑπερεί-
 15 δουσι στυλίσκοις ὑπωρόφοις ὄροφος· Καὶ μαρμάρων δὲ πο-
 λυχρώμων ὅσα μὴ χρυσὸς ἐπέδραμεν ἢ ἄργυρος περιέλαβεν,
 ἀμήχανόν τι καὶ τερπνὸν φιλοτέχνημα τὰ ὑπόλοιπα τοῦ να-
 οῦ διεκόσμησεν. Ἡ δὲ τοῦ ἐδάφους θεὰ εἰς ζώων μορφὰς
 καὶ σχημάτων ἄλλας ιδέας ταῖς πολυμόρφους ψηφῖσι δια-
 20 μορφωθεῖσα, θαυμαστήν τινα τοῦ τεχνίτου τὴν σοφίαν πα-
 ρεστήσατο, παῖδας, ὡς ἀληθῶς, καὶ πλασμάτων πλάστας
 τοὺς Φειδίας ἐκείνους καὶ Παρρασίους καὶ Πραξιτέλεις καὶ
 Ζεύξιδας ἐν τῇ τέχνῃ ἀπελέγξασα. Δημόκριτος εἶπεν ἄν,
 οἶμαι, τὴν τοῦ ἐδάφους λεπτοουργίαν ἐνιδῶν καὶ ταύτη
 25 τεκμηριῶ χρώμενος, μὴ ἂν πόρρω εἶναι τοῦ μὴ οὐχὶ καὶ τὰς
 ἀτόμους αὐτοῦ καὶ ὑπ' ὄψιν πιπτούσας ἀνευρηθῆσαι. Οὕτω
 πάντα πεπλήρωται θαύματος· Ἐνὶ δέ μοι δοκεῖ μόνον ὁ τοῦ
 τεμένους ἀρχιτέκτων διημαρτηκένοι, ὅτι περ εἰς ἓνα καὶ τὸν
 αὐτὸν χῶρον ἅμα πάντα συλλέξας τὰ κάλλη, οὐκ ἔα τὸν θεα-
 30 τὴν καθαρῶς ἐντροφῆσαι τῷ θεάματι, ἄλλων ἀπ' ἄλλων
 ἐφελκόντων τε καὶ μετασπώντων καὶ μὴ παραχωρούντων
 ὅσον τις ἐθέλει τοῦ ὁρωμένου κορέννυσθαι.

ζ. Ὁ δέ με παρέδραμε καὶ πρώτον ῥηθῆναι δέον (ἀλλὰ

κάλλη. Ἐκείνη γὰρ ἀπὸ αὐτὸ λοιπὸν φαίνεται ὅτι καὶ ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι σὲ ἕκσταση καὶ ὁ ἴδιος ὁ ναὸς περιδονεῖται. Γιατὶ μὲ τὶς οἰκειῆς καὶ κάθε εἶδους περιστροφές καὶ συνεχεῖς κινήσεις, τὰ ὅποια ὅπως δὴποτε ἢ ποικιλία τοῦ θεάματος πρὸς τὸν περιβάλλει ἕξαναγκάζει τὸν θεατὴν νὰ πάθει, σ' αὐτὸ τὸ ἴδιο πρὸς ὃ βλέπει φαντάζεται τὸ δικό του πάθημα. Γιατὶ ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος στολίζουν τὰ περισσότερα μέρη τοῦ ναοῦ, ὁ χρυσὸς ἐπαλειφόμενος στὶς ψηφίδες, ἐνῶ ὁ ἄργυρος ἀποξέεται καὶ ἀποτυπώνεται στὶς πλάκες, καὶ ἄλλος πασπαλίζεται σὲ ἄλλα διάφορα σημεῖα· στὸ ἓνα μέρος ἔχομε ἐπαργυρωμένα κιονόκρανα, ἄλλοῦ περιζώματα μὲ χρυσό, καὶ ἄλλοῦ στὶς ἀλυσίδες πλέκεται χρυσός, ἢ ἡ ἁγία τράπεζα μὲ μιὰ σύνθεση πρὸς θαυμαστὴ ἀπὸ τὸν χρυσό. Ἄργυρος ἀπλώνεται γύρω ἀπὸ τὶς θυρίδες καὶ τοὺς στυλίσκους τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τὰ περίστωα καὶ στὸν ἴδιο τὸν κωνοειδῆ πάνω ἀπὸ τὴν ἁγία Τράπεζα ὄροφο. Καὶ ὅποια μέρη τῶν πολύχρωμων μαρμάρων δὲν τὰ κάλυψε ὁ χρυσὸς ἢ δὲν ἀπλώθηκε σ' αὐτὰ ὁ ἄργυρος, ἓνα θαυμαστὸ καὶ τερπνὸ φιλοτέχνημα στόλισε τὰ ὑπόλοιπα μέρη τοῦ ναοῦ. Τὸ δάπεδο πάλι διαμορφωμένο μὲ πολύχρωμες ψηφίδες σὲ μορφές ζώων καὶ ἄλλα σχήματα, παρουσιάζει κάποια θαυμαστὴ σοφία τοῦ τεχνίτη, ἀναδεικνύοντας παιδιὰ, ἀληθινὰ, καὶ πλάστες πλασμάτων στὴν τέχνη ἐκείνους τοὺς Φειδίους καὶ Παρρασίους καὶ Πραξιτέλους καὶ Ζεύξιδες. Ὁ Δημόκριτος θὰ ἔλεγε, νομίζω, παρατηρώντας τὴν λεπτὴ ἐργασία τοῦ δαπέδου καὶ χρησιμοποιώντας τὴν ὡς παράδειγμα, ὅτι δὲν εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὸ νὰ βρεθῆι ὅτι πέφτουν μπροστά στὸ θέαμα ἀκόμα καὶ οἱ ἄτομες οὐσίαι του. Τόσο γεμᾶτα δηλαδὴ ἀπὸ θαυμασμὸ εἶναι ὅλα. Σὲ ἓνα μόνο ὅμως, νομίζω, ὁ ἀρχιτέκτονας τοῦ ναοῦ ἔκανε λάθος, ὅτι δηλαδὴ, συγκεντρώνοντας σ' ἓνα καὶ τὸν ἴδιο χῶρο ὅλα μαζί τὰ κάλλη, δὲν ἀφήνει τὸν θεατὴν νὰ νοιώσει καθαρὴ ἡδονὴ ἀπὸ τὸ θέαμα, καθὼς τραβοῦν καὶ ἀποσποῦν τὰ μὲν ἀπὸ τὰ δὲ καὶ δὲν ἀφήνουν νὰ χορτάσει κανεὶς καὶ ν' ἀπολαύσει τὸ θέαμα ὅσο θέλει.

6. Αὐτὸ ὅμως πρὸς μου διέφυγε καὶ ἔπρεπε νὰ λεχθῆι πρῶτο

γὰρ οὐδ' ἐν τοῖς λόγοις τοῦ τεμένους τὸ θαῦμα παρέχει τῷ
 λέγοντι καθαρῶς τὸ οἰκεῖον τελεῖν ἔργον) καὶ δὴ καὶ νῦν
 εἰρήσεται. Ἐπ' αὐτῆς γὰρ τῆς ὄροφῆς ἀνδρείκελος εἰκῶν
 μορφήν φέρουσα τοῦ Χριστοῦ πολυανθέσι ψηφῖσιν ἐγγέ-
 5 γραπται· εἵποις ἂν αὐτὸν τὴν γῆν ἐφορᾶν καὶ τὴν περὶ ταύ-
 τῆς διανοεῖσθαι διακόσμησίν τε καὶ κυβέρνησιν· οὕτως
 ἀκριβῶς ὁ γραφεὺς κὰν τοῖς σχήμασι καὶ τοῖς χρώμασι τὴν
 τοῦ δημιουργοῦ περὶ ἡμᾶς κηδεμονίαν ἐπίπνους, οἶμαι,
 γενόμενος ἐνετυπώσατο. Τοῖς δὲ πρὸς αὐτῇ τῇ ὄροφῇ τοῦ
 10 ἡμισφαιρίου τμήμασιν ἐγκοίλοις πληθὺς ἀγγέλων τῷ κοι-
 νῷ Δεσπότη ἁποφροῦντες διαμεμόρφωνται. Ἡ δ' ἀπὸ
 τοῦ θυσιαστηρίου ἀνεγειρομένη ἄψις τῇ μορφῇ τῆς Παρ-
 θένου περιαστρέφεται, τὰς ἀχράντους χεῖρας ὑπὲρ ἡμῶν
 ἐξαπλούσης καὶ πραττομένης τῷ βασιλεῖ τὴν σωτηρίαν καὶ
 15 τὰ κατ' ἐχθρῶν ἀνδραγαθήματα. Χορὸς δὲ μαρτύρων καὶ
 ἀποστόλων, ναὶ δὴ καὶ προφητῶν καὶ πατριαρχῶν ὄλον
 πληροῦντες ταῖς εἰκόσι τὸ τέμενος ἐξωραΐζουσιν, ὧν ὁ μὲν
 καὶ σιγῶν, δι' ὧν πάλαι ἀνεφθέγγατο, βοᾷ, «ὡς ἀγαπητὰ τὰ
 σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων· ἐπιποθεῖ καὶ ἐκλεί-
 20 πει ἡ ψυχὴ μου εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου», ὁ δέ, «ὡς θαυ-
 μαστὸς ὁ τόπος οὗτος· οὐκ ἔστι τοῦτο, ἀλλ' ἡ οἶκος Θεοῦ».
 Ἐπιφωνεῖ δέ τις ἴσως καὶ τῶν οὐχ ἡμετέρων οὐδ' ἐγγε-
 γραμμένων καὶ ἄκων ἐπιθειάζων τὰ ἡμέτερα· «ὡς καλοί
 σου οἱ οἴκοι, Ἰακώβ, αἱ σκηναὶ σου, Ἰσραήλ, καὶ ὡσεὶ
 25 παράδεισοι ἐπὶ ποταμούς, καὶ ὡς αἱ σκηναί, ἃς ἔπηξεν ὁ
 Κύριος καὶ οὐκ ἄνθρωπος». Πάλαι μὲν οὖν τῷ θεόπτη
 Μωσεῖ θείῳ προστάγματι σκηνὴν κατεσκευάσατο, θυσίαν τε
 θῦσαι Θεῷ καὶ ἁμαρτίας λαοῦ ἐξιλάσθαι· καὶ τῷ Σολο-
 μῶντι δὲ βασιλεῖ ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸς ὕστερον, τερπνόν
 30 τι χοῦμα καὶ πάντα τοὺς ἔμπροσθεν τῷ τε κάλλει καὶ τῷ
 μεγέθει καὶ τῇ πολυτελείᾳ ἀποκρουσάμενος. Ἄλλ' ὅσον

1. Ψαλμ. 83, 2-3.

2. Γέν. 28, 17.

(γιατί ούτε στους λόγους τὸ θαῦμα τοῦ ναοῦ ἐπιτρέπει στὸν ὁμιλητὴ νὰ ἐπιτελέσει καθαρὰ τὸ ἔργο του), αὐτὸ λοιπὸν πρέπει τώρα νὰ εἰπωθεῖ. Ἐπάνω στὴν ἴδια τὴν ὀροφὴ εἶναι ζωγραφισμένη μὲ πολύχρωμες ψηφίδες μιὰ εἰκόνα ἀνδρα μὲ τὴ μορφὴ τοῦ Χριστοῦ. Θὰ ἔλεγεσ ὅτι ὁ Χριστὸς ἐποπτεύει τὴ γῆ καὶ σκέπτεται τὴ διακόσμηση καὶ τὴν κυδέρνησή της. Μὲ τόση ἀκριβεία ὁ ζωγράφος ἀποτύπωσε μὲ τὰ σχήματα καὶ τὰ χρώματα τὴν κηδεμονία τοῦ δημιουργοῦ γιὰ μᾶς, ἐμπνευσμένος, νομίζω, ἀπὸ αὐτόν. Στὶς κόγχες τοῦ ἡμισφαιρίου κοντὰ στὴν ὀροφὴ εἰκονίσθησαν πλῆθος ἀγγέλων ποὺ δορυφοροῦν τὸν κοινὸ Δεσπότη. Ἡ ἀψίδα ποὺ ὑψώνεται ἀπὸ τὸ θυσιαστήριο δέχεται τὴν ἀκτινοβολία ἀπὸ τὴ μορφὴ τῆς Παρθένου, ποὺ ἀπλώνει τὰ ἄχραντα χέρια της καὶ ζητᾶ γιὰ χάρη μας ἀπὸ τὸν βασιλιᾶ τὴ σωτηρία μας καὶ τὰ ἀνδραγαθήματα ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν. Ὁ χορὸς τῶν μαρτύρων καὶ τῶν ἀποστόλων, καὶ βέβαια καὶ τῶν προφητῶν καὶ τῶν πατριαρχῶν, ἐξωραΐζουν ὅλο τὸ ναὸ γεμίζοντάς τον μὲ τὶς εἰκόνες τους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ ἕνας καὶ σιωπώντας μὲ ὅσα εἶπε στὸ παρελθὸν φωνάζει, «Πόσο ἀγαπητὸς εἶναι οἱ κατοικίες σου, Κύριε τῶν δυνάμεων· ποθεῖ αὐτὲς ὑπερβολικὰ καὶ λειώνει ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ τὸν πόθο νὰ βρεθεῖ στὴν αὐλὴ τοῦ Κυρίου»¹, ἐνῶ ἄλλος· «Πόσο θαυμαστὸς εἶναι ὁ τόπος αὐτός· αὐτὸς δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ»². Ἀναφωνεῖ ἴσως καὶ κάποιος ἀπὸ τοὺς ὄχι δικούς μας οὔτε ἀπὸ τοὺς ἀναγνωρισμένους ἀπὸ μᾶς, θαυμάζοντας τὰ δικὰ μας καὶ χωρὶς νὰ θέλει· «Πόσο ὠραῖοι εἶναι οἱ οἴκοι σου, Ἰακώβ, οἱ σκηνές σου, Ἰσραήλ· μοιάζουν μὲ κήπους δίπλα στὰ ποτάμια καὶ μὲ σκηνές ποὺ ἔστησε ὁ Κύριος»³ καὶ ὄχι ἄνθρωπος. Παλαιὰ μὲ προσταγὴ τοῦ Θεοῦ στὸν θεόπτη Μωυσῆ κατασκευάσθηκε σκηνή, γιὰ νὰ προσφέρει θυσία στὸν Θεὸ καὶ νὰ ἐξιλεώνει τὸν λαὸ ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες του. Καὶ ἔπειτα ὁ ναὸς τοῦ βασιλιᾶ Σολομώντα στὰ Ἱεροσόλυμα ἦταν πολὺ ὠραῖος καὶ σκέπασε ὅλους τοὺς πρὶν ἀπὸ αὐτόν μὲ τὸ κάλλος, τὸ μέγεθος καὶ τὴν πολυτέλειά του⁴. Ἀλλὰ ὅσο ἡ σκιὰ καὶ ἡ

3. Ἀριθμ. 24, 5-6.

4. Πρβλ. Ἐξ. 26, 11-13 Γ' Βασιλ. 9, 1-6.

σκιά και τύπος ἀληθείας και πραγμάτων αὐτῶν ὑποδέθη-
κε, τοσοῦτον ἐκεῖνα τοῦ νῦν ἐξοικοδομηθέντος ναοῦ τῷ
πιστῶ και μεγάλῳ βασιλεῖ ἡμῶν· οὐχ ὅτι ὁ μὲν τῆς χάριτος
και τοῦ Πνεύματος, τὰ δὲ τοῦ νόμου και τοῦ γράμματος,
5 ἀλλ' ὅτι και τῷ κάλλει και τῇ ἄλλῃ τεχνουργία και δεξιότη-
τι τὰ δεύτερα φέρουσι.

ζ. Καί τί ἂν τις ἐν οὕτω βραχεῖ καιρῷ τὰ τοῦ περιωνύ-
μου τεμένους λόγῳ πειροᾶται περιέρχεσθαι θαύματα, ὅπου
γε οὐδ' αὐτὴ ἢ ὄψις οὐδ' ἐπὶ συχνὸν χρόνον, καίτοι τὰς
10 ἄλλας αἰσθήσεις τῷ τάχει κατόπιν ἄγουσα, ἀντιλαβέσθαι
τούτων οὐδαμῶς ἐλέγχεται κατισχύουσα; Χαίρω δ' οὖν
ἔγωγε οὐδὲν ἥττον, εἰ και τὸ ἔλαττον ὁ λόγος ἀπηνέγκατο,
ἢ εἰ και πρὸς αὐτὸ τὸ μέτρον τῆς ἱκανῶς ἐχούσης ἀφίκετο
διηγῆσεως· οὐ γὰρ τῆς ἐν λόγῳ δυνάμεως ἐπίδειξιν, ἀλλὰ
15 τὸ κάλλιστόν τε εἶναι τὸν ναὸν και ὠραιότατον και νικῶν-
τα νόμους ἐκφράσεως παραστήσαι προήρημαι.

η'. Ἀλλά μοι πρὸς σέ ὁ τοῦ λόγου δρόμος, τὸν τοῦ συλ-
λόγου αἴτιον, ἐπιστρεφόμενος ἰθυνέσθω. Χαῖρε τοιγαροῦν,
ὦ βασιλέων θεοχαριτώτατε και θεοφιλέστατε, και ἀνακαι-
20 νίζου τὴν κατά τε σῶμα και ψυχὴν ἐπ' ἔργοις ἀγαθοῖς ἀκ-
μάζων νεότητα, τοῦ τε περιωνύμου ναοῦ και τῶν τῆς σῆς
σοφίας ἔργων και χειρὸς ἐορτάζων τὰ ἐγκαίνια. Ἐντεινε
και κατενοδοῦ και βασίλευε ἔνεκεν ἀληθείας και προότη-
τος και δικαιοσύνης· ὁδηγεῖ γὰρ, ὡς ἔνεστιν ἰδεῖν ἐναργῶς,
25 και ὁδηγήσει σε ἢ τοῦ Ὑψίστου δεξιά, τοῦ κτίσαντός σε
και ἐξ αὐτῶν σπαργάνων εἰς βασιλέα τοῦ οἰκείου και περι-
ουσίου λαοῦ χρίσαντος Συνευφραίνου και συνανακαινί-
ζου και αὐτός, τῶν ὅσους ἡλῖος ἐπέϊδε καισάρων τὸ ἐγκαλ-
λώπισμα, σοφία τε και συνέσει τοὺς ἔμπροσθεν παρευδο-
30 κιωῶν, και τῷ θεῷ σε ψήφῳ, ἀλλὰ μὴ σπουδαρχήσαντα
μηδ' ἀνθρωπίναις περιδρομαῖς τὴν τηλικαύτην ἀρχὴν ἀνα-
δέξασθαι.

εἰκόνα εἶναι κατώτερα ἀπὸ τὴν πραγματικὴ ἀλήθεια, τόσο καὶ ἐκεῖνα ἀπὸ τὸ ναὸ πού οἰκοδομήθηκε τώρα ἀπὸ τὸν πιστὸ καὶ μεγάλο βασιλιά μας. "Ὅχι γιατί αὐτὸς εἶναι ναὸς τῆς χάριτος καὶ τοῦ Πνεύματος, ἐνῶ ἐκεῖνοι τοῦ νόμου καὶ τοῦ γράμματος, ἀλλὰ γιατί καὶ στὸ κάλλος καὶ στὴν ἄλλη τεχνουργία καὶ καλαισθησία εἶναι δεύτερα.

7. Καὶ γιατί νὰ προσπαθεῖ κάποιος σὲ τόσο σύντομο χρόνο νὰ περιγράψει ὅλα τὰ θαύματα τοῦ περίφημου ναοῦ, τὴ στιγμή πού οὔτε τὸ ἀπλὸ κοίταγμα οὔτε γιὰ πολὺ χρόνο, μολονότι μὲ τὴν ταχύτητα κάνει νὰ τὸ παρακολουθοῦν καὶ οἱ ἄλλες αἰσθήσεις, δὲν ἀποδεικνύεται καθόλου ὅτι ἔχει τὴν δύναμη νὰ τὰ κατανοήσῃ; Ἐγὼ βέβαια χαίρομαι καθόλου λιγότερο, ἂν ὁ λόγος πρόσφερε ἔστω καὶ τὸ λιγότερο, παρὰ ἂν ἔφτανε στὸ βαθμὸ τῆς ἱκανοποιητικῆς διήγησης. Γιατί θέλησα ὄχι νὰ κάνω ἐπίδειξη τῆς δύναμης τοῦ λόγου, ἀλλὰ νὰ παραστήσω ὅτι ὁ ναὸς εἶναι κάλλιστος καὶ ὠραιότατος καὶ νικάει τοὺς νόμους τῆς ἔκφρασης.

8. Ἀλλὰ ἡ πορεία τοῦ λόγου μου ἄς στραφεῖ καὶ ἄς ἀπευθυνθεῖ σ' ἐσένα τὸν αἴτιο τῆς σύναξης. Χαῖρε λοιπόν, ὦ σὺ πού εἶσαι ἀπὸ ὅλους τοὺς βασιλεῖς ὁ πιὸ χαριτωμένος καὶ ἀγαπημένος ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ ἀνανέωσε ἀκμαῖος τὴ νεότητά σου ὡς πρὸς τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴ, ἐορτάζοντας τὰ ἐγκαίνια τοῦ περίφημου ναοῦ καὶ τῶν ἔργων τῆς σοφίας καὶ τῶν χειρῶν σου· «Τέντωσε τὸ τόξο σου καὶ προχώρα νικηφόρα καὶ βασίλευε μὲ ἀλήθεια καὶ πραότητα καὶ δικαιοσύνη»⁵. Γιατί ὀδηγεῖ, ὅπως μπορούμε νὰ δοῦμε ὀλοκάθαρα, καὶ θὰ σὲ ὀδηγήσῃ ἢ δεξιὰ τοῦ Ὑψίστου, πού σὲ ἔπλασε καὶ πού ἀπὸ αὐτὰ τὰ σπάργανα σὲ ἔχρισε βασιλέα τοῦ ἀγαπητοῦ λαοῦ του. Συμμερίσου λοιπόν τὴ χαρὰ καὶ ἀνακαινίσου μαζί μας καὶ ἐσὺ τὸ ἐγκαλλῶπισμα τῶν καισάρων ὅλων ὅσους ὁ ἥλιος εἶδε καὶ πού ξεπερνᾷς ὅλους τοὺς προηγούμενους στὴ σοφία καὶ στὴ σύνεση, καὶ πού ἀνέλαβες τὴν τόσο μεγάλη αὐτὴ ἐξουσία μὲ τὴ θεία ψῆφο, καὶ ὄχι ἐπιδιώκοντάς τὴν ὁ ἴδιος ἢ μὲ ἀνθρώπινες περιστροφές.

5. Ψαλμ. 44, 5.

Συνευφραίνου τοίνυν καὶ συνανακαινίζου τῷ μέτοχόν
 σε προσειληφότι καὶ κοινωνόν τῆς βασιλείας ἐπὶ κοινῇ τε
 σωτηρίᾳ τῶν ἀρχομένων καὶ ἀξίως τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας
 καὶ ἀψευδεστάτης ἀγαπήσεως· διὰ γὰρ τῆς ὑμετέρας δυνά-
 5 δος ἢ τριάς εὐσεβῶς λατρευομένη τε καὶ προσκυνουμένη,
 τὴν ἑαυτῆς πρόνοιαν εἰς πάντας ἐξαπλοῦσά τε καὶ διαπορ-
 θμεύουσα σοφῶς πηδαλιουχεῖ καὶ διακυβερονᾶ τὸ ὑπήκοον.
 Χαίρετε καὶ ὑμεῖς, ὧ τῆς βουλῆς πατέρες, πολιά σεμνή καὶ
 αἰδέσιμος, πιστῶ καὶ μεγάλῳ βασιλεῖ καὶ σεβαστῶ συνανα-
 10 καινιζόμενοι καίσαρι, τοῦ περιωνύμου ναοῦ συνεορτάζον-
 τες τὰ ἐγκαίνια. Χαίρει δὲ καὶ συνευφραίνεται καὶ ὅσον
 ἱεροφαντικόν τε καὶ ἀρχιερέων πλήρωμα, οἰκεῖον κλέος
 καὶ καύχημα τὴν τοῦ ναοῦ ποιούμενοι καθιέρωσιν. Χαί-
 ρετε δὲ καὶ συγχορεύετε καὶ ὑμεῖς, ὅσον ὑπόλοιπον καὶ
 15 φιλόθεον ἄθροισμα, ἄλλον οὐρανὸν ὄρωντες ἐπὶ γῆς τὸν
 τῆς Παρθένου ναὸν ἐγκαινιζόμενον σήμερον, ἧς ταῖς προ-
 σβείαις τύχοιμεν ἅπαντες καὶ τῆς μακαρίας ἐκείνης καὶ
 ἀτελευτήτου χαρᾶς καὶ ἀγαλλιᾶσεως, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ
 Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς
 20 τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Συμμερίσου λοιπόν τὴν χαρὰ καὶ ἀνανεώσου καὶ ἐσὺ μαζί μ' αὐτὸν ποὺ σὲ προσέλαβε μέτοχο καὶ κοινωνὸν τῆς βασιλείας γιὰ τὴν κοινὴ σωτηρία τῶν ὑπηκόων καὶ ὅπως ἀξίζει στὴ συμπάθειά σου πρὸς αὐτὸν καὶ τὴν εἰλικρινέστατη ἀγάπη σου. Γιατὶ μέσω τῆς δικῆς σας δυάδας ἢ Τριάδα ποὺ λατρεύουμε καὶ προσκυνοῦμε μὲ εὐσέβεια, ἀπλώνοντας καὶ μεταβιδάζοντας τὴν πρόνοιά της σὲ ὅλους, πηδαλιουχεῖ μὲ σοφία καὶ διακυβερονᾶ τοὺς ὑπηκόους. Χαίρετε καὶ ἐσεῖς, ὧ πατέρες τῆς βουλῆς, γέροντες σεμνοὶ καὶ σεβάσμιοι, ἀνακαινιζόμενοι μαζί μὲ τὸν πιστὸ καὶ μεγάλο βασιλιὰ καὶ σεβαστὸ καίσαρα, συνεορτάζοντας τὰ ἐγκαίνια τοῦ περιλαμπροῦ ναοῦ. Χαίρεται ἐπίσης καὶ εὐφραίνεται μαζί καὶ ὅλο τὸ ἱερατικὸ καὶ ἀρχιερατικὸ πλήρωμα, θεωρώντας δική του δόξα καὶ καύχημα τὴν καθιέρωση τοῦ ναοῦ. Χαίρεστε καὶ συγχορεύετε καὶ ἐσεῖς, ὅλη ἡ ὑπόλοιπη φιλόθεος σύναξη, βλέποντας ἓνα ἄλλον οὐρανὸ ἐπάνω στὴ γῆ, τὸ ναὸ τῆς Παρθένου ποὺ ἐγκαινιάζεται σήμερα, μὲ τὶς πρεσβεῖες τῆς ὁποίας εἶθε νὰ ἐπιτύχομε τὴ μακάρια ἐκείνη καὶ χωρὶς τέλος χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση μὲ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

11.
ΟΜΙΛΙΑ ΕΝΔΕΚΑΤΗ

ῬΗΘΕΙΣΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΟΣΩΜΟΝ ΤΑΦΗΝ
ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ
Τῶ ΑΓΙῶ ΣΑΒΒΑΤῶ

α. Ἐκαστοῦ μὲν τῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ Σωτῆρος
ἡμῶν ἔργων καὶ πράξεων τῆς περὶ ἡμᾶς φιλανθρωπίας τὸ
μέγεθος ἐμφανίζεται καὶ τῆς σωτηρίας ἡμῖν λαμπρῶς αἰ
χάριτες ἀναπτύσσονται καὶ πολὺς ὁ τῆς εὐφροσύνης γλυ-
5 κασμός ταῖς τῶν ἀνθρώπων ἐπισταζόμενος ψυχαῖς, τὸν
προγονικὸν τῆς ἁμαρτίας καὶ πικρὸν ἀποσμήχει μολυ-
σμόν, ἡ δὲ τοῦ πάθους καὶ τῆς ταφῆς μνήμη καὶ ὑπόθεσις
φρικτὸν μὲν τι χρῆμα καὶ ἀνέκφραστον, πέρας δὲ τῆς οἰκο-
νομίας ὑπάρχουσα καὶ πρὸς αὐτὸν ἡμᾶς, ὡς ἂν εἴποι τις,
10 τὸν τῆς ἀναπλάσεως λυμένα ἐγκαθορμίζουσα καὶ τὴν περὶ
ἡμᾶς τοῦ πλάστου διαπρυσίως σαλπίζουσα πρόνοιαν, οὐχ
ἀπλῆν οὐδὲ μονότροπον τὴν διάθεσιν ἀπεργάζεται, ἀλλ'
ἅμα τε καταπλήττει καὶ ἀνακτωμένη δίδωσι θαρρεῖν καὶ
ἀνιᾶ καὶ ἠδύνει, τὰ μὲν τῷ πάθει καὶ τῷ θανάτῳ, τὰ δὲ τῶν
15 παθῶν τῷ φθόρῳ καὶ τῇ τοῦ θανάτου νεκρώσει, ἃ διὰ τὴν
ἐμὴν ὑπὲρ λόγον καινοποιεῖται ἀνάστασιν. Ἦδὺ μὲν γὰρ
ἐν γάμῳ τὸ ὕδωρ ὄραν ὡσπερ ἀπὸ βοτρύων τῶν ἀγγείων
εἰς οἶνον τοῖς φίλοις ἀποθλιδόμενον, ἡδὺ δὲ καὶ θαλάσσης
ἀγριαίνοντα κύματα καὶ τὸ νανάγιον ἐπαφρίζοντα προσ-
20 τάγματι μόνῳ γαληνιῶντα καὶ ἡμερούμενα, καί, τὸ παρα-
δοξότατον, κυρτουμένοις νώτοις διαπορθεύοντα τοὺς ἐμ-

11.
ΟΜΙΛΙΑ ΕΝΔΕΚΑΤΗ

ΕΚΦΩΝΗΘΗΚΕ ΣΤΗ ΘΕΟΣΩΜΟ ΤΑΦΗ
ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΜΑΣ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ
ΤΟ ΑΓΙΟ ΣΑΒΒΑΤΟ

1. Ἀπὸ καθένα βέβαια ἀπὸ τὰ ἔργα καὶ τὶς πράξεις τοῦ Χριστοῦ καὶ Σωτήρα μας ἐμφανίζεται τὸ μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας καὶ ἐκδιπλώνονται οἱ δωρεές τῆς σωτηρίας, καὶ ἐπιστάζοντας ἢ γλυκύτητα τῆς εὐφροσύνης στὶς ψυχές τῶν ἀνθρώπων, ξεπλένει τὸν προγονικὸ καὶ πικρὸ μολυσμὸ τῆς ἁμαρτίας, ἢ μνήμη ὅμως καὶ ἢ ὑπόθεση τοῦ πάθους καὶ τῆς ταφῆς, πράγμα βέβαια φρικτὸ καὶ ἀπερίγραπτο, πέρας ὅμως ὄντας τῆς οἰκονομίας, μᾶς προσορμίζει πρὸς αὐτόν, θὰ ἔλεγε κανεὶς, τὸν λιμένα τῆς ἀνάπλασης, καὶ σαλπίζοντας βροντερὰ τὴν πρόνοια τοῦ πλάστη γιὰ μᾶς, κάνει τὴ διάθεση ὄχι ἀπλῆ οὔτε μονότροπη, ἀλλὰ ταυτόχρονα μᾶς καταπλήσσει, καὶ ἀνακτώντας μας μᾶς δίνει θάρρος καὶ μᾶς λυπεῖ καὶ μᾶς εὐχαριστεῖ, τὰ λυπηρὰ μὲ τὸ πάθος καὶ τὸ θάνατο, ἐνῶ τὰ χαρωπὰ μὲ τὴ φθορὰ τῶν παθῶν καὶ τὴ νέκρωση τοῦ θανάτου, τὰ ὁποῖα πρωτοφανῆ ἔργα ἐπιτελεῖ γιὰ τὴ δική μου πάνω ἀπὸ τὸ λόγο ἀνάστασις. Γιατὶ εἶναι εὐχάριστο νὰ βλέπεις στὸ γάμο τὸ νερὸ νὰ στίβεται ὡς κρασί ἀπὸ τὰ ἀγγεῖα σὰν ἀπὸ τὰ τσαμιὰ γιὰ τοὺς φίλους. Εὐχάριστο ἐπίσης καὶ τὰ ἀγριεμένα κύματα τῆς θάλασσας ποὺ τυλίγουν στοὺς ἀφρούς τους τὸ ναυάγιο, νὰ γαληνεύουν μ' ἓνα πρόσταγμα μόνο καὶ νὰ ἡρεμοῦν καί, τὸ πιὸ παράδοξο, νὰ μεταφέρουν τοὺς ταξιδιωτὲς πάνω στὶς κυρτωμένες πλάτες τους, ὅπως καὶ τὸ πλῆθος ποὺ χορ-

πλέοντας· καὶ τρεφόμενος ὄχλος ἐν ἐρημίαις ἄρτοις ἑπτὰ, καὶ πέντε πάλιν, πολλαὶ χιλιάδες, καὶ πολλοῖς τροφήν ὑπολείπουσαι τῆς εὐωχίας τὰ λείψανα, ἡδὺ δὲ καὶ τυφλὸν ὄρᾱν ὀμματούμενον, αἱμάτων τε ῥεῖθρα φθοροποιὰ ξηραίνόμενα, καὶ λεπρούς τῆς λώβης τὰς λεπίδας ἀποξυομένους καὶ τὸν ἰχῶρα καθαιρομένους λόγῳ μόνῳ καὶ θελήματι, καὶ χωλὸν ἐξαλλόμενον, δαιμόνιά τε φυγαδευόμενα, καὶ τὸ πλάσμα τῶν ἐνοχλούντων ἐλευθερούμενον· ἡδὺ δὲ καὶ Λάζαρος ἐκ τάφου καλούμενος, καὶ τεταρταῖος ἀνιστάμενος
10 καὶ παίδων ὕμνος κλαδηφορούντων τῷ βασιλεῖ τῆς δόξης καταρτιζόμενος

Ἄλλ' οὐχ οὕτως ἡδὺ, ὡς πάθος βλύζον ἀπάθειαν καὶ θάνατος ἀθανασίας ἀνθῶν ὠραιότητα· οὐχ οὕτως ἡδὺ, ὡς Ἄδης σκυλευόμενος καὶ νεκρούμενος θάνατος, τάφοι κενούμενοι, καὶ τὸ κατὰ πάντων κράτος ὁ Δεσπότης οἰκείους ἀγωνίσμασιν ἀναδούμενος· τὸ μὲν γὰρ τὸν συνοχέα καὶ ποιητὴν τῶν ἀπάντων σταυρῶ σαρκὶ κρεμασθῆναι καὶ ταῖς τῆς γῆς ἐνταφῆναι λαγόσι καὶ εἰς Ἄδου φοιτῆσαι καὶ νεκροῖς συναριθμηθῆναι φρικτὸν μὲν ἔστι καὶ ἀκοῆ λαμβανόμενον, φοβερόν δὲ καὶ ἀγγέλοις ἐννοούμενον, ἀστεκτον δὲ καὶ συμπάση κτίσει, κὰν ἄψυχος ἦ, ἐνεργούμενον· ἀλλ', ὅσῳ θάμβους καὶ φρίκης οὐδεμίαν ὑπερβολὴν οὐδὲ λογισμῶ πλασθῆναί τινι καταλέλοιπεν, ἐπὶ τοσοῦτον ἐμοὶ τὰ τῆς φιλανθρωπίας καὶ προνοίας εἰς ἄφατον ἀνευρύνεται·
25 καὶ ῥήγνυται μὲν τὸ τοῦ ναοῦ καταπέτασμα, καὶ σκότῳ πολλῶ βαπτίζεται ὁ τῆς ἡμέρας ἠνίοχος ἥλιος, καὶ γῆ τρομάσσουσα κατασειέται, τῷ σκυθρωπῷ τοῦ πάθους συναλλοιούμενα, ἀλλὰ καὶ τάφοι τοὺς νεκροὺς ἐγκυμονοῦντες ὠδίνουσι, καὶ τὰ τοῦ Ἄδου κενοῦται καὶ καταργεῖται βασιλεία τῷ τοῦ παθόντος κράτει λαφυραγωγούμενα, καὶ τὸ
30

ταίνει στήν ἔρημο μὲ ἑπτὰ ἄρτους, καὶ πάλι μὲ πέντε ἄρτους πολ-
 λές χιλιάδες καὶ μὲ τ' ἀπομεινάρια τῆς εὐωχίας νὰ παρέχεται
 τροφή σὲ πολλούς. Ἄκόμα εἶναι εὐχάριστο νὰ βλέπει κανεὶς καὶ
 τὸν τυφλὸ νὰ βρῖσκει τὸ φῶς του, καὶ τὶς καταστροφικὲς ροῆς τῶν
 αἱμάτων νὰ στερεοῦν, καὶ τὰ λέπια τῆς λέπρας νὰ ἀφαιροῦνται
 ἀπὸ τοὺς λεπρούς καὶ νὰ καθαρίζονται ἀπὸ τὸ πύο μὲ τὸ λόγο
 μόνο καὶ τῆ θέληση, καὶ τὸν χωλὸ νὰ πηδᾶ, τὰ δαιμόνια νὰ φυγα-
 δεύονται καὶ ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὰ δαιμόνια
 ποὺ τὸν ἐνοχλοῦσαν. Εἶναι εὐχάριστο καὶ ὁ Λάζαρος ποὺ ἀνα-
 καλεῖται ἀπὸ τὸν τάφο καὶ ἀνασταίνεται ἔχοντας μείνει τέσσερις
 ἡμέρες νεκρός, καὶ ὁ ὕμνος ποὺ καταρτίζεται ἀπὸ παιδιὰ ποὺ
 κρατοῦν κλαδιὰ γιὰ τὸν Βασιλιὰ τῆς δόξας.

Ἄλλὰ δὲν εἶναι τόσο εὐχάριστο, ὅσο πάθος ποὺ ἀναβλύζει
 ἀπάθεια καὶ θάνατος ποὺ ἀνθίζει τὴν ὠραιότητα τῆς ἀθανασίας.
 Δὲν εἶναι τόσο εὐχάριστο, ὅσο ὁ Ἄδης ποὺ σκυλεύεται καὶ ὁ
 θάνατος ποὺ νεκρώνεται, οἱ τάφοι ποὺ ἀδειάζουν, καὶ ἡ ἔξουσία
 ἐναντίον ὅλων τὴν ὁποία παίρνει ὁ Κύριος μὲ τὰ ἀγωνίσματά
 του. Γιατὶ τὸ νὰ κρεμασθεῖ σωματικᾶ στὸ σταυρὸ αὐτὸς ποὺ
 συγκρατεῖ καὶ ἔχει κτίσει τὰ πάντα καὶ νὰ ταφεῖ στὶς λαγόνες τῆς
 γῆς, νὰ κατεβεῖ στὸν Ἄδη καὶ νὰ συμπεριληφθεῖ στὸν ἀριθμὸ
 τῶν νεκρῶν, εἶναι βέβαια φρικτὸ καὶ νὰ τὸ ἀκούσει κανεὶς μόνο,
 εἶναι φοβερὸ καὶ νὰ τὸ νοήσουν οἱ ἄγγελοι, ὅπως καὶ ἀβάσταχτο
 γιὰ ὅλη τὴν κτίση νὰ συμβαίνει, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἄψυχη. Ἄλλ'
 ὅσο καμμιὰ ὑπερβολὴ θάμβους καὶ φρίκης δὲν ἄφησε περιθώριο
 νὰ δημιουργηθεῖ ἀπὸ κανενὸς τὸ λογισμό, τόσο σὲ ἀνέκφραστο
 μέγεθος διευρύνεται γιὰ μένα ἡ φιλανθρωπία καὶ ἡ πρόνοιά του.
 Καὶ κρημνίζεται βέβαια τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ καὶ ὁ ἡνίοχος
 τῆς ἡμέρας ἥλιος βυθίζεται σὲ πολὺ σκοτάδι, καὶ ἡ γῆ κατασειέ-
 ται τρομαγμένη, καὶ ἀλλάζουν τὴν ὄψη τους σύμφωνα μὲ τὴ σκυ-
 θρωπότητα τοῦ πάθους. Ἄλλὰ καὶ οἱ τάφοι ποὺ ἐγκυμονοῦν
 τοὺς νεκροὺς καταλαμβάνονται ἀπὸ τοὺς ὀδυνηροὺς πόνους τοῦ
 τοκετοῦ, καὶ τὰ βασίλεια τοῦ Ἄδης ἀδειάζουν καὶ καταργοῦνται
 λαφυραγωγημένα ἀπὸ τὴ δύναμη ἐκείνου ποὺ ἔπαθε, καὶ τὸ

ἀνθρώπινον γένος, ὅπερ ἦν σκοπὸς τῷ Δεσπότη καὶ δι' ὃν καὶ πάθη καὶ θάνατον ἤνεγκε, τῆς πικρᾶς ἐκείνης καὶ παλαιᾶς τυραννίδος ἀπαλλάσσεται.

β'. «Τίς λαλήσει τὰς δυναστείας τοῦ Κυρίου, ἀκουστὰς ποιήσει πάσας τὰς αἰνέσεις αὐτοῦ;». Ὁ λόγος ὑπὸ προθυμίας πηδᾶ καὶ φιλεῖ τοῦ μυστηρίου νεανιεύσασθαι τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἡ διάνοια τοῖς μυχοῖς ὑποστελλομένη τοῦ νοῦ καταδύεται, τὴν ἐν τῷ λέγειν ὁρμὴν ἀναστέλλουσα· τὰ ὧτα τὰς πύλας ἠνέφκται καὶ ἡ φωνὴ ταῖς τῶν λογισμῶν ἐκπλήξεσιν, οἷα λύθροις, ἐπιβάλλουσα, τοὺς τε φθέγγεσθαι παρησιασασμένους καὶ τοὺς ἀκουτίζεσθαι προελομένους εἰς ἄπορον περιῖστησι. «Τίς λαλήσει τὰς δυναστείας τοῦ Κυρίου, ἀκουστὰς ποιήσει πάσας τὰς αἰνέσεις αὐτοῦ;». Ἦλοι τὰς δεσποτικᾶς διαπερονῶσι παλάμας καὶ τοὺς τῆς κακίας ἡμῶν τοῖς μέλεσι παρεμφύντας ὄζους, ὑφ' ὧν ἐξηρημοῦτο καὶ ἐκακύνετο τὸ ἀνθρώπινον, αὐταῖς ἀνασπῶσι ρίζαις· στέφανος ἐξ ἀκανθῶν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ περισφίγγεται, καὶ τῆς παλαιᾶς κατάρας ὁ πολύκυκλος ἡμῶν καὶ πολυώδυνος ἀπαυχενίζεται τίτλος· λόγῃ πλευρὰ διορῶσεται, καὶ ἡ τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἀναστομωθεῖσα πηγὴ διὰ παντὸς ἀνευρύνεται, αἷμα καὶ ὕδωρ παγκοσμίου καθάρσιον παραπτώματος καὶ μετὰ νέκρωσιν τοῦ τραύματος ἀναβλύσαντος.

«Τίς λαλήσει τὰς δυναστείας τοῦ Κυρίου, ἀκουστὰς ποιήσει πάσας τὰς αἰνέσεις αὐτοῦ;». Θάνατος ἐπονείδιστος κόσμον αἰσχύνης ἀπήλλαξε, καὶ τὰ τῶν Ἰουδαίων ἐμπτύσματα ὁ τετοκῶς θόλους δρόσου καὶ τὰς τῆς θαλάσσης σταγόνας ἀναμετρῶν εἰς πρόσωπον ἐκδεχόμενος, τὸν τῆς ἁμαρτίας κατακλυσμὸν ἀνεξήρανε. «Τίς λαλήσει τὰς δυναστείας τοῦ Κυρίου, ἀκουστὰς ποιήσει πάσας τὰς αἰνέσεις αὐτοῦ;». Τάφῳ Δεσπότης καλύπτεται, ἀλλ' ἡ δεσποτικὴ τοῦ παντὸς

ἀνθρώπινο γένος, αὐτὸ ποῦ ἦταν σκοπὸς τοῦ Κυρίου καὶ γιὰ τὸ ὁποῖο ὑπέμεινε καὶ τὰ πάθη καὶ τὸ θάνατο, ἀπαλλάσσεται ἀπὸ ἐκείνη τὴν ὀδυνηρὴ καὶ παλαιὰ τυραννία.

2. Ποιὸς θὰ μιλήσει γιὰ τὰ θαυμαστὰ ἔργα τοῦ Κυρίου καὶ θὰ κάνει ν' ἀκουσθοῦν οἱ ἔπαινοι ποῦ τοῦ ἀρμόζουν;»¹. Ὁ λόγος σκιρτᾷ ἀπὸ τὴν προθυμία καὶ θέλει γενναῖα νὰ ξεδιπλώσει τὸ μυστήριον καὶ ἡ σκέψη συστέλλεται καὶ καταβυθίζεται στὶς μυχῆς τοῦ νοῦ, ἐμποδίζοντας τὴν ὁρμὴ νὰ ἐκφρασθεῖ. Τὰ αὐτιά ἀνοιξαν τὶς πύλες τους καὶ ἡ φωνὴ πατώντας, σὰν σὲ χυμένο αἷμα, πάνω στὶς ἐκπλήξεις τῶν λογισμῶν, φέρνει σὲ ἀπορία καὶ αὐτοὺς ποῦ πῆραν τὸ θάρρος νὰ μιλήσουν καὶ αὐτοὺς ποῦ ἐπέλαξαν νὰ εἶναι ἀκροατές. «Ποιὸς θὰ μιλήσει γιὰ τὰ θαυμαστὰ ἔργα τοῦ Κυρίου καὶ θὰ κάνει ν' ἀκουσθοῦν οἱ ἔπαινοι ποῦ τοῦ ἀρμόζουν;». Τὰ καρφιά διαπερνοῦν τὶς δεσποτικὲς παλάμες καὶ τοὺς ῥόζους τῆς κακίας ποῦ φύτρωσαν στὰ μέλη μας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους καταρῆμαξε καὶ παραμορφώθηκε τὸ ἀνθρώπινο γένος, τοὺς ἀποσποῦν ἀπὸ τὴ ρίζα. Τὸ ἀγκάθινο στεφάνι σφίγγει γύρω ἀπὸ τὸ κεφάλι του, καὶ ἀφαιρεῖται ἀπὸ τὸν αὐχένα μας τῆς παλιᾶς κατάρρας τὸ πολὺκυκλο καὶ πολυώδυνο χειρόγραφο. Ἡ πλευρὰ του ἀνοίγεται μὲ τὴ λόγχη, καὶ ἡ πηγὴ τῆς σωτηρίας μας ποῦ εἶχε ἀποφραχθεῖ διευρύνεται γιὰ πάντα, ἀφοῦ ἀνάβλυσε τὸ τραῦμα καὶ μετὰ τὸ θάνατο αἷμα καὶ νερό, καθάρσιον τοῦ παγκόσμιου παραπτώματος.

«Ποιὸς θὰ μιλήσει γιὰ τὰ θαυμαστὰ ἔργα τοῦ Κυρίου καὶ θὰ κάνει ν' ἀκουσθοῦν ὅλοι οἱ ἔπαινοί του;». Ὁ ἐπονείδιστος θάνατος ἀπάλλαξε τὸν κόσμον ἀπὸ τὴ ντροπὴ, καὶ αὐτὸς ποῦ γέννησε τὶς δροσοσταλίδες καὶ μετρᾷ τὶς σταγόνες τῆς θάλασσας, ἀποδεχόμενος στὸ πρόσωπό του τὰ ἐμπτύσματα τῶν Ἰουδαίων, στέγνωσε τὸν κατακλυσμὸ τῆς ἁμαρτίας. «Ποιὸς θὰ μιλήσει γιὰ τὰ θαυμαστὰ ἔργα τοῦ Κυρίου καὶ θὰ κάνει ν' ἀκουσθοῦν οἱ ἔπαινοί του;». Ὁ Δεσπότης καλύπτεται μέσα στὸν τάφο, ἀλλὰ δὲν περικλείεται μαζὶ καὶ ἡ δεσποτικὴ πρόνοια γιὰ τὸ σύμπαν, οὔτε

1. Ψαλμ. 105, 2.

οὐ συμπερικλείεται πρόνοια, οὐδὲ τῶν ἐνυδρισάντων τὸ
 πλημμέλημα καταστροφὴν ποιεῖται τοῦ σύμπαντος, ἀλλὰ
 καὶ τάφον ὁ πλάστης οἰκεῖ καὶ τὸ σύμπαν εὐτάκτως ἤνιοχεῖ·
 οὐ γάρ, ἵνα πανωλεθρίαν ἐργάσῃται, σταυρὸν καὶ θάνατον
 5 καὶ ῥαπίσματα καὶ ἐμπτύσματα καὶ πᾶσαν αἰκίαν ἐκὼν ἤνεγ-
 κεν, ἀλλ' ἵνα ταύτης ἀπαλλάξῃ τὸ ἀνθρώπινον. Τάφῳ Δε-
 σπότης καλύπτεται, καὶ δούλων ἀχαρίστων ὄχλος τὸν τάφον
 ἀσφαλισάμενοι περικάθηνται· τεθήπασι γὰρ καὶ τεθνηκότα
 τὸν κτίστην θεώμενοι· ἀλλὰ τεθήπασι μὲν, ἀμετάβλητοι δὲ
 10 τὴν ἀγνωμοσύνην διαμένουσι· δεινὸν γὰρ ἢ τῶν λογισμῶν
 πῶρωσις μηδὲ τοῦ πρὸ ποδῶν καὶ ῥάστου τῶν χαλεπωτάτων
 καὶ ἀδήλων ποιεῖσθαι τὴν αἴρεσιν· τεθήπασιν, ἀλλ' οὐ δοξά-
 ζουσι, καὶ ὡς μὲν βασιλέα φρουροῦσιν, ὡς δὲ κακοῦργον οἱ
 δυστυχεῖς βλασφημοῦσιν· ὡς θησαυρὸν ἠσφαλίσαντο καὶ
 15 τὸν πλοῦτον τῆς σωτηρίας ἄλλοις ἐνορῶντες ἐκεῖθεν ἀντλού-
 μενον διὰ πίστεως, αὐτοὶ τῇ ἐσχάτῃ πιεζόμενοι πενία εἰς ἀπι-
 στίας ὄλεθρον ἐλεινῶς καταστρέφουσι τὸν βίον· οἶδασι τὴν
 ἀνάστασιν, ἀλλὰ κρύπτουσι· φιλαργυρία γὰρ τὴν ἀλήθειαν
 προδεδώκασι καὶ τῶν ὀφθαλμοῖς οἰκείοις ὄραθέντων τὸ
 20 ψεῦδος ἠλλάξαντο.

γ'. Τί σαντὸν παράγεις ταῖς σαῖς ἀπάταις, ὦ Ἰουδαῖε; τί
 τὴν σὴν κατασοφίζῃ σωτηρίαν; τί τὰς σὰς κατὰ σεαυτοῦ
 χειρᾶς ἐξοπλίζεις, μηδὲ σταλαγμὸν φιλανθρωπίας, ὅσον εἰς
 σὴν ἤκε προᾶξιν, σαντῶ ὑπολειπόμενος; Οὐχ ὄρας τὴν γῆν
 25 καὶ τοὺς λίθους ἐπὶ τῶ σῶ τολμήματι τρέμοντας; Ἡ κτίσις τὴν
 σὴν πενθοῦσα σκυθρωπάζει παρανομίαν, σὺ δὲ καὶ τῶν
 ἀψύχων ἀναισχυντεῖς ὑπάρχειν ἀναισθητότερος, καὶ τὴν σὴν
 χορεύων χαίρεις ἀπώλειαν; Οὐχ ἦν ἐπήρθης ἄγειν ἐορτὴν
 καὶ λευκὴν ἡμέραν ποιεῖσθαι, τὴν κατὰ τοῦ Δεσπότητος τόλ-
 30 μαν καὶ τὸν φόνον, διηνεκοῦς ταύτην εὗρες ὑπόθεσιν σκυ-
 θρωπότητος; Οὐκ, ἐν οἷς σοὶ πλατυνθῆναι τὰ κράσπεδα καὶ
 πληθυνθῆναι τὰ θαύματα καὶ τὸ ῥαβδί τῆς γῆς ἐπὶ μέγα βοη-

τῶν ὑβριστῶν του τὸ πλημμέλημα προκαλεῖ τὴν καταστροφή τοῦ παντός, ἀλλὰ καὶ στὸν τάφο μένει ὁ πλάστης, καὶ τὸ σύμπαν τὸ ἥνιοχεῖ μὲ εὐταξία. Γιατὶ βέβαια δὲν ὑπέμεινε θέλοντας ὁ πλάστης σταυρὸ καὶ θάνατο καὶ ραπίσματα καὶ ἐμπτύσματα καὶ κάθε κακοποίηση γιὰ νὰ προκαλέσει τὸ γενικὸ ὄλεθρο, ἀλλὰ γιὰ ν' ἀπαλλάξει τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ αὐτόν. Σκεπάζεται μέσα στὸν τάφο ὁ Δεσπότης, καὶ ὄχλος ἀχάριστων δούλων ἀφοῦ ἀσφάλισαν τὸν τάφο κάθετα γύρω του. Γιατὶ θαμπώθηκαν κοιτάζοντας τὸν πλάστη, ἔστω κι ἂν εἶναι νεκρός. Θαμπώθηκαν βέβαια, παραμένουν ὅμως ἀμετάβλητοι στὴν ἀγνωμοσύνη τους. Γιατὶ εἶναι φοβερὸ πρᾶγμα ἡ πώρωση τοῦ νοῦ, ὥστε νὰ μὴν μπορεῖ νὰ κάνει τὴν ἐπιλογή τοῦ πιὸ πρόχειρου καὶ εὐκολώτατου ἀπὸ τὰ βαρύτερα καὶ ἄδηλα. Θαμπώθηκαν, ἀλλὰ δὲν δοξολογοῦν, καὶ τὸν φρουροῦν βέβαια σ' ἄν βασιλιά, ἀλλὰ οἱ δυστυχεῖς τὸν βλασφημοῦν σ' ἄν κακοῦργο. Τὸν ἀσφάλισαν σ' ἄν θησαυρό, καὶ βλέποντας τὸν πλοῦτο τῆς σωτηρίας νὰ τὸν ἀντλοῦν ἄλλοι ἀπὸ ἐκεῖ μὲ τὴ δύναμη τῆς πίστεως, οἱ ἴδιοι πιεζόμενοι ἀπὸ ἔσχατη πενία ὀδηγοῦν ἀπὸ ἀπιστία ἄθλια τὴ ζωὴ τους στὸν ὄλεθρο. Γνωρίζουν τὴν ἀνάσταση, ἀλλὰ τὴν κρύβουν. Γιατὶ ἀπὸ φιλαργυρία πρόδωσαν τὴν ἀλήθεια, καὶ τὰ ὅσα εἶδαν μὲ τὰ μάτια τους τὰ ἀντάλλαξαν μὲ τὸ ψεῦδος.

3. Γιατί παρασύρεις τὸν ἑαυτὸ σου, Ἰουδαῖε, μὲ τίς ἀπάτες σου; Γιατί κατασοφίζεσαι τὴ σωτηρία σου; Γιατί ὀπλίζεις τὰ χέρια σου ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ δὲν ἀφήνεις οὔτε σταγόνα φιλανθρωπίας ποῦ θὰ ἐπαρκοῦσε γιὰ τὴν πράξη σου; Δὲν βλέπεις τὴ γῆ καὶ τίς πέτρες ποῦ τρέμουν γιὰ τὸ τόλμημά σου; Ἡ κτίση πενθώντας γιὰ τὴν παρανομία σου σκυθρωπάζει, ἐσὺ ὅμως ἔχεις τὴν ἀδιαντροπιά νὰ εἶσαι πιὸ ἀναίσθητος καὶ ἀπὸ τὰ ἄψυχα καὶ χαίρεσαι χορεύοντας γιὰ τὴν ἀπώλειά σου. Τὴν ἑορτὴ ποῦ εἶχες τὴν ἔπαρση νὰ ἑορτάσεις καὶ νὰ τὴν κάνεις ἡμέρα χαρᾶς, ἐννοῶ τὴν τόλμη κατὰ τοῦ Δεσπότη καὶ τὸ φόνου του, δὲν τὴ βρῆκες αἰτία παντονινῆς σκυθρωπότητος; Ἐκεῖνα ποῦ ἔτρεφες τίς ἐλπίδες σου ὅτι θὰ πλατύνουν τὰ κράσπεδα τῶν

θῆναι καὶ παχυνθῆναί σε καὶ λιπανθῆναι τὰς ἐλπίδας ἔτρε-
 φες, τὰνάντια συνήντησας ὧνπερ ἤλπισας; Ποῦ γάρ σοι νῦν
 ὁ περιώνυμος ἐκεῖνος καὶ μέγας ναός; οὐκ ἐκ βάθρων αὐτῶν
 ἀνατέτραπται, μῦθος ὑπάρχων τοῖς συμπαθεστέροις καὶ δά-
 5 κρουα; Ἡ δὲ διαβόητος τοῦ ἔθνους μητρόπολις οὐ τραγικῶν
 νῦν κεῖται διηγημάτων ὑπόθεσις, οὐκ εἰς ἰλιάδα κακῶν ἀνα-
 φερομένου τοῦ πάθους, ἀλλὰ τὰς ἰλιακὰς συμφορὰς μέρος
 οὐδὲ μέγα δεικνῦσα τῆς οἰκείας πανωλεθρίας; Ποῦ δὲ αἱ δη-
 μοτελεῖς σοι θυσίαι καὶ ἰλαστήριοι; Ἡ δὲ προφητικὴ καὶ θεία
 10 ἐπίπνοια πῶς σοι διερρῦηκε; Ποῦ δ' αὐτῶν σοι τῶν ἀρχόν-
 των καὶ ἡγουμένων τὸ κλέος, εἰς ἄλλοφύλους μὲν τότε πα-
 ραντίκα, νῦν δ' εἰς παντελοῦς ἀναρχίας καταστραφέν ἐξερη-
 μωσιν;

Κατεφρονάξω τοῦ λόγου; Ἀλλὰ τὸ λόγιόν σοι μεταβα-
 15 λὸν οὐκ εἰς αἶμα τὸ χρῶμα, ἀλλ' εἰς αὐτὸ τὸ βάθος τοῦ πα-
 θήματος διαδοθέντος μεμελάνωται, οὐκέτι τὴν λευκὴν οὐ-
 δαμῶς ἀνίσχον σοι ὄψιν. Ἐνύδρισας τὸν προφητευθέντα;
 Ἀλλὰ τοὺς δήλους ἀπώλεσας, εἰς γραμμῶν ἀσήμων ἀφω-
 νίαν τῶν χρησμοδῶν σοι γραμμάτων περιεστηκότων. Κατε-
 20 ξανέστης τοῦ ἀρχιερέως; Ἀλλὰ τοῦ τῆς ἱερωσύνης χαρίσμα-
 τος ἀπηλάθης. Ἐσφαγίασας τὸν ἀμνόν; Ἀλλ' εἰς ἀνίερρον
 ὀργάδα τὸ θυσιαστήριόν σοι κατερειπωθὲν ἀπεφθάρη. Διε-
 χειρίσω τὸ ἱερεῖον; Ἀλλ' οἱ βωμοί σου διαπεπτῶκασιν. Ἐ-
 θανάτωσας τὸν κληρονόμον; Ἀλλ' ἐξηλίφης τῆς διαθήκης
 25 Ἐγύμνωσας τὸν νομοθέτην; Ἀλλὰ τῶν προφητικῶν ἐξεδύ-
 θης χαρισμάτων, ἀλλὰ τῆς νομικῆς, ἐφ' ἧπερ ἐμεγαλαύχεις,
 κατηνέχθης σεμνολογίας· νόμων γὰρ ἰσχὺς καὶ κράτος ἢ τοῦ
 νομοθέτου τιμὴ καὶ τὸ σέβας. Διμερίσω τὰ ἱμάτια; Ἀλλὰ
 τῶν πολλῶν ἐκείνων καὶ ὑπὲρ λόγον θαυμάτων ἀπεγυμνώ-
 30 θης, ἀλλ' οὐκ ἔστι σοι μερίς οὐδὲ κληρὸς ἐν τῇ γῇ τῆς ἐπαγ-
 γελίας, ἀλλ' ἐπεμερίσθης πᾶσιν ἔθνεσι καὶ βαρβάρους, οὐκ
 εὐδαιμονῶν καὶ πληθυνόμενος, ἀλλ' ἐλασσούμενός τε καὶ
 ταλαιπωρῶν καὶ χλεύη προκειμένος. Τίς σε δαίμων ἐπὶ ταύ-

ρούχων σου καὶ θὰ πληθύνουν τὰ θαύματα καὶ τὸ ῥαβδί θ' ἀντηχήσει μέχρι τὰ πέρατα τῆς γῆς καὶ θὰ παχύνεις καὶ θὰ λιπανθεῖς, δὲν τὰ βροῆκες ἀντίθετα ἀπὸ αὐτὰ πού εἶχες ἐλπίζει; Ποῦ εἶναι τώρα ἐκεῖνος ὁ περιβόητος καὶ μέγας ναός, δὲν γκρεμίσθηκε ἀπὸ τὰ θεμέλια, καὶ εἶναι μύθος καὶ δάκρυα γιὰ τοὺς πιὸ εὐαίσθητους; Καὶ ἡ περιβόητη ἐκείνη μητρόπολη τοῦ ἔθνους δὲν βρίσκεται κάτω πεσμένη, ὑπόθεση τώρα τραγικῶν διηγήσεων, καὶ τὸ πάθος βέβαια δὲν ἀναφέρεται στὰ δεινὰ τῆς Ἰλιάδας, ἀλλὰ ἀποδεικνύει τὶς τρωϊκὲς συμφορὲς μέρος καὶ ὄχι μεγάλο τῆς πανωλεθρίας της; Ποῦ οἱ δημόσιες καὶ ἐξιλαστήριες θυσίαι σου; Πῶς σοῦ διέφυγε ἡ προφητικὴ καὶ θεία ἔμπνευση; Ποῦ εἶναι ἡ δόξα τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἡγετῶν σου εἰς βάρος τότε τῶν ἀλλοφύλων καὶ τώρα κατεστραμμένη καὶ ρήμαγμα τέλειαις ἀναρχίας;

Φρύαξες μὲ τὸ λόγο; Ὁ λόγος σου ὅμως δὲν ἄλλαξε τὸ χρῶμα σὲ αἷμα, ἀλλὰ εἰσχωρώντας στὸ ἴδιο τὸ βάθος τοῦ παθήματος καταμαύρισε καὶ καθόλου πιὰ δὲν ἀνεβάζει τὴ χαρούμενη ὄψη. Ὑβρισες αὐτὸν πού προφητεύθηκε; Ἀλλ' ἔχασες τοὺς δήλους, ἀφοῦ κατάντησαν σὲ ἀφωνία ἀσήμαντων γραμμῶν τὰ γράμματα τῶν χρησμῶν. Ξεσηκώθηκες ἐναντίον τοῦ ἀρχιερέα; Ἀλλὰ ἐκδιώχθηκες ἀπὸ τὸ χάρισμα τῆς ἱερωσύνης. Ἐσφαξες τὸν ἀμνό; Ἀλλὰ σὲ βέβηλο χῶρο κατέληξε καταρειπωμένο καὶ φθαρμένο τὸ θυσιαστήριό σου. Θυσίασες τὸ ἱερὸ θῦμα; Ἀλλὰ οἱ βωμοὶ σου ἔπεσαν. Θανάτωσες τὸν κληρονόμο; Ἀλλὰ σθήσθηκες ἀπὸ τὴ διαθήκη. Γύμνωσες τὸν νομοθέτη; Ἀλλὰ ξεντύθηκες ἀπὸ τὰ προφητικὰ χαρίσματα, ἀλλὰ ξέπεσες ἀπὸ τὴν περηφάνεια τοῦ νόμου γιὰ τὴν ὁποία καυχώσουν. Γιατὶ ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ δύναμη τῶν νόμων εἶναι ἡ τιμὴ καὶ ὁ σεβασμὸς τοῦ νομοθέτη. Μοιρᾶσθηκες τὰ ἱμάτια του; Ἀλλὰ ἀπογυμνώθηκες ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐκεῖνα καὶ πέρα ἀπὸ τὸ λόγο θαύματα, ἀλλὰ δὲν ἔχεις μερίδιο οὔτε κλῆρο στὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ σκορπίσθηκες σὲ ὅλα τὰ ἔθνη καὶ τοὺς βαρβάρους, καὶ οὔτε εὐτυχεῖς οὔτε πληθαίνεις, ἀλλὰ ἐλαττώνεσαι καὶ ταλαιπωρεῖσε καὶ γίνεσαι ἀντικείμενο χλεύης. Ποιὸς δαίμο-

την ἐξεβάκχευσε τὴν μανίαν; τίς πρὸς τοσοῦτον ἐξέκαυσε φθόνον, τίς δέ σε μίσους ἀνέπλησε τηλικούτου; Ὅντως οὐχὶ πρὸς κέντρα μόνον λακτίζων ἐξηλέγχθης, οὐδὲ προσαράσων τὴν ὄψιν τῆ πέτρα, οὐδὲ τῆ μαχαίρα τὸ πῦρ ἀνασκάλων, οὐδὲ τὴν σελήνην ἐπὶ σεαυτῶ καθαιρῶν, βραχὺ τῆς κτίσεως μέρος καὶ μύθου παίγνιον εἰς σωφρονισμόν τοῖς ἄφροσι παροιμιαζόμενον, ἀλλὰ σύμπασαν ὡς ἀληθῶς τὴν οἰκουμένην, οἷς ἐτόλμησας, τῆς σῆς κεφαλῆς καὶ τέκνων καὶ γενεᾶς πάσης τὸν ἅπαντα χρόνον κατασείων.

10 δ. Ἀλλὰ τὸ μὲν Ἰουδαίων γένος καὶ ἄκον σιγαῖ καὶ πεφίμωται καὶ στένει καὶ πληροῦται κατηφείας ἐπὶ ταῖς σκιαῖς καὶ τοῖς τύποις καὶ ταῖς κεναῖς ἐλπίσι καθήμενον, ἐμοὶ δὲ μικρὸν ἀναδραμεῖν ἔδοξεν ὁ λόγος καὶ τῶν εὐαγγελικῶν ἐξαψαμένῳ ῥημάτων, ἐκεῖθεν τῆς παρουσίας ἡμέρας ἀνα-
15 πληρῶσαι τὰ λείποντα. Τί οὖν ἐκεῖνα τὰ θεῖα ὑφηγεῖται λόγια; Οὐδὲν γὰρ οἷον αὐτῶν ἀκούειν. «Ὀψίας», φησί, «γενομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ Ἀρμαθαίας τοῦνομα Ἰωσήφ καὶ προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ». Πλούσιος ἦν ὡς ἀληθῶς ὁ Ἰωσήφ, ὅτι τὸν τῆς
20 ζωῆς ἐπεξήτει θησαυρόν· πλούσιος ἦν, ἀσύλου πλούτου τῆς κτίσεως ἐπιμελούμενος· πλούσιος ἦν καὶ σοφός, εὐτελείᾳ ῥημάτων καὶ μετριότητι τὸν πολυτελεῖ καὶ ὑπέρλαμπρον μαργαρίτην ἐμπορευόμενος καὶ κρύπτων τούτοις τὸ σπουδαζόμενον· οὐδὲ γὰρ ὡς δὴ τι μέγα φρονῶν ἢ φθεγγόμενος, οὕτω
25 τὸ σῶμα ἐπιζητεῖ, ἀλλ' ὡς ἂν ἐλέῳ καὶ φιλανθρωπία διδούς, εἰς ταφὴν αἰτεῖται τὸν νεκρόν. Καὶ πρόσσεισι μὲν τῷ Πιλάτῳ, ὄκνον ἅπαντα καὶ φόβον ἀπορριψάμενος, οἷα δὲ βουλῆς κοινωνῶν κατενεχθῆναι τὸ σῶμα τοῦ τεθνηκότος συμβουλεύει· ἤδη γὰρ τῆς Παρασκευῆς ταῖς τοῦ ἡλίου δυσμαῖς
30 συναποληγοῦσης καὶ ὁ τοῦ Σαββάτου νόμος τῆ ἐπισιούση συνανεφαίνετο· καὶ πιθανώτερος ἐδόκει καὶ τὸν νόμον ἴσως ὑποφαίνων, δι' ὃν οὐκ ἐχρῆν μετέωρα μένειν ἔτι τὰ σώματα τῶν ἀνηρημένων· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῶν Ἰουδαίων ἐκθέσμως

νας σὲ μέθυσε μ' αὐτὴ τὴ μανία; Ποιὸς σὲ ἄναψε μὲ τέτοιο φθόνο, ποιὸς σὲ γέμισε μὲ τέτοιο μῖσος; Πραγματικὰ ἀποδείχθηκαν ὅτι δὲν λακτίζεις μόνο σὲ καρφιά, οὔτε χτυπᾷς τὸ πρόσωπό σου στὴν πέτρα, οὔτε σκαλίζεις τὴ φωτιά μὲ τὸ μαχαίρι, οὔτε κατεβάζεις τὴ σελήνη ἐπάνω σου, ἓνα μικρὸ μέρος τῆς κτίσης καὶ παιγνίδι τοῦ μύθου ποὺ τὸ λέγει ἡ παροιμία γιὰ τὸν σωφρονισμό τῶν ἀνοήτων, ἀλλὰ ἀληθινὰ μὲ ὅσα τόλμησες ἐπισείεις ὀλόκληρη τὴν οἰκουμένη στὸν ἅπαντα χρόνο ἐναντίον τῆς κεφαλῆς σου καὶ τῆς κεφαλῆς τῶν τέκνων σου καὶ ὄλων τῶν ἀπογόνων σου.

4. Ἀλλὰ οἱ Ἰουδαῖοι βέβαια καὶ ἄθελά τους σωπαίνουν καὶ ἔχουν φιμωθεῖ καὶ στενάζουν καὶ κατσουφιάζουν ἐπιμένοντας στὶς σκιᾶς καὶ τοὺς τύπους καὶ στὶς κενὲς ἐλπίδες, ἐγὼ ὅμως θέλησα νὰ κάνω μιὰ μικρὴ ἀναδρομὴ καὶ σχολιάζοντας τὰ εὐαγγελικὰ λόγια ἀπὸ αὐτὰ νὰ συμπληρώσω τίς ἐλλείψεις τῆς ἡμέρας αὐτῆς. Τί λένε λοιπὸν ἐκεῖνα τὰ θεῖα λόγια; Γιατὶ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ἀκούσομε· «Ὅταν βράδυασε», λέγει, «πῆγε κάποιος πλούσιος ἀπὸ τὴν Ἀριμαθαία, ὀνομαζόμενος Ἰωσήφ, καὶ ἀφοῦ προσῆλθε στὸν Πιλάτο, ζήτησε τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ». Ἦταν πραγματικὰ πλούσιος ὁ Ἰωσήφ, ἐπειδὴ ζητοῦσε τὸ θησαυρὸ τῆς ζωῆς· ἦταν πλούσιος, γιατί ἐνδιαφερόταν γιὰ τὸν ἀσύλητὸ πλοῦτο τῆς κτίσης. Ἦταν πλούσιος καὶ σοφὸς ποὺ μὲ ἀπλὰ καὶ ἥπια λόγια ἐμπορευόταν τὸν πολύτιμο καὶ ὑπέρολαμπρο μαργαρίτη καὶ ἔκρυβε ἀπὸ αὐτοὺς ποιὸς ἦταν αὐτός. Ὁχι δηλαδή μεγαλοφρονώντας καὶ λέγοντας ὑψηλοὺς λόγους, ζητοῦσε γι' αὐτὸ τὸ λόγο τὸ σῶμα, ἀλλὰ ὑποχωρώντας στὴ φιλανθρωπία καὶ τὴ συμπάθεια, ζητοῦσε νὰ ταφεῖ ὁ νεκρός. Καὶ προσέρχεται βέβαια στὸν Πιλάτο, ἀπορρίπτοντας κάθε δισταγμὸ καὶ φόβο, καὶ σὰν νὰ εἶναι κοινωνὸς τῆς σκέψης τοῦ τὸν συμβουλεύει νὰ κατεβεῖ τὸ σῶμα τοῦ νεκροῦ. Γιατὶ ἤδη μὲ τὴ δύση τοῦ ἡλίου τελείωνε καὶ ἡ Παρασκευὴ καὶ μαζί ἄρχιζε τὴν ἐπομένη ὁ νόμος τοῦ Σαββάτου. Καὶ φαινόταν πιστευτὸς καὶ ἴσως ὑποδείκνυε τὸν νόμο, ἐξαιτίας τοῦ ὁποίου δὲν ἔπρεπε νὰ μένουν μετέωρα πιά τὰ σώματα τῶν κρεμασμένων. Ἐνῶ δηλαδή οἱ Ἰουδαῖοι ἔπρατταν

πραττόντων καὶ ἀπερικαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ τῶν πατρίων ἐκδιαιτωμένων, ἐν οἷς οὐδὲν ἀντίπαλον τοῦ θελήματος ἀπῆντα καὶ ῥᾶστον ἦν ἐκτελέσαι, ἢ περὶ τοὺς νόμους εὐλάβεια κατεσπούδαστο.

5 Καί, δός μοι, φησὶν Ἰωσήφ, εἰ βούλει, θάψαι τὸν νεκρὸν τοῦ Ἰησοῦ, ὃν οἱ γνωστοὶ πάντες ᾤχοντο καταλιπόντες· δός μοι θάψαι τὸν νεκρὸν, οὗ πολλοὶ μὲν συνέρρεον ἐπὶ τῷ πάθει θεαταί, νῦν δ' οὐδεὶς ὑπέμεινεν οὐδὲ τῶν φίλων ἐνταφιαστής· δός μοι νεκρὸν ξένον καὶ ἠπορημένον
 10 εἰς ταφὴν. Ἄπεστί σοι φόβος βασιλείας· τέθνηκεν ὁ τὸ κράτος μὲν τῆς ἐξουσίας ἀρπάσαι κατηγορούμενος, μέχρι δὲ καὶ αὐτῆς τῆς ἀποφάσεως ἀπ' ἀρχῆς τῆς προδοσίας ἀθῶος ὀφθεὶς παντὸς ἀδικήματος. Τούτου τὸν νεκρὸν ἐπιζητῶ, ὃν προφητοκτόνος γλῶσσα καὶ φωνὴ καὶ χεῖρες, σου
 15 δοκοῦντος φέρειν φιλανθρωποτέραν ψῆφον, ὑπὸ κρίσειν ἤγαγον θανάτου. Δός μοι χάριν σοι ὁμολογεῖν, δι' ἧς ἑτέρους οὐδὲν ζημιοῖς· οὐδὲ γὰρ ὁ τῶν Ἰουδαίων ὄχλος ἀνιάσεται, γῆ μαθόντες τὸν ἐχθρὸν καλυπτόμενον· δυσχεραίνουσι γὰρ καὶ νεκρὸν τὸν ὑπ' αὐτῶν μισούμενον βλέποντες,
 20 τοῦτο μὲν τὴν αὐτῶν μαιφονίαν τῷ σταυρῷ θριαμβεύοντα, τοῦτο δὲ τῶν ὀρώντων τὸν ἔλεον ἔλκοντα καὶ τῶν σταυρωσάντων ἐκκαλούμενον μυσάττεσθαι τὴν ὠμότητα· οὐδὲ τὴν καίσαρός σοι ἐπισείσουσι φιλίαν, οὐκ εἶ φίλος, λέγοντες, τοῦ καίσαρος, εἰ νεκρὸν δίδως τῇ γῆ κατορύττεσθαι· ἀπρο-
 25 φάσιτος, εἰ βούλει μόνον, ἢ πλήρωσις τῆς αἰτήσεως. Τούτοις ὁ σοφὸς καὶ καλὸς Ἰωσήφ τὴν τοῦ Πιλάτου ψυχὴν κατεπάδων τοῖς ῥήμασι, τυγχάνει τοῦ σκοποῦ καὶ λαμβάνει καθαιρεθὲν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Πῶς δὲ οὐκ ἔμελλε, πολλῷ πόθῳ καὶ θεοπρεπεστάτῃ στοργῇ προσερχόμενος,
 30 δι' ὧν αὐτὸν εἶχε τὸν αἰτούμενον συλλήπτορα καὶ πληρωτὴν τῆς αἰτήσεως;

παράνομα τὰ ἄλλα καὶ καταπατοῦσαν τὰ πατρία χωρὶς καθόλου ντροπῆς, ὅπου τίποτε δὲν ἦταν ἀντίθετο σ' αὐτὸ πού ἤθελαν καὶ ἦταν εὐκολώτερο νὰ τὰ ἐκτελέσουν, ἐκεῖ ἐκδηλωνόταν μὲ κάθε προθυμία ἢ εὐλάβειά τους γιὰ τὸ νόμο.

Καὶ λέγει λοιπὸν ὁ Ἰωσήφ· Δῶσε μου, ἂν θέλεις, τὴν ἄδεια νὰ ἐνταφιάσω τὸν νεκρὸ τοῦ Ἰησοῦ, τὸν ὁποῖο ὅλοι οἱ γνωστοί του τὸν ἐγκατέλειψαν καὶ ἔφυγαν. Δῶσε μου τὴν ἄδεια νὰ θάψω τὸν νεκρὸ, γιὰ τοῦ ὁποίου βέβαια τὸ πάθος ἔτρεξαν πολλοὶ θεατές, ἀλλὰ τώρα δὲν ἔμεινε κανένας οὔτε ἀπὸ τοὺς φίλους του νὰ τὸν ἐνταφιάσει. Δῶσε μου τὴν ἄδεια νὰ θάψω ἓνα νεκρὸ ξένο καὶ παρατημένο. Εἶναι ἀπὸν γιὰ σένα ὁ φόβος τῆς βασιλείας· πέθανε ὁ κατηγορούμενος ὅτι ἤθελε ν' ἀρπᾶξει τὴν ἐξουσία, ὁ ὁποῖος μέχρι καὶ αὐτὴ τὴν ἀπόφαση, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς παράδοσης, ἀποδείχθηκε ἀθῶος ἀπὸ κάθε ἀδίκημα. Αὐτοῦ τὸν νεκρὸ σοῦ ζητῶ, τὸν ὁποῖο ἡ γλῶσσα καὶ ἡ φωνὴ καὶ τὰ χέρια τῶν προφητοκτόνων τὸν ὁδήγησαν στὴ θανατικὴ ἀπόφαση, ἐνῶ ἐσὺ ἤθελες νὰ κάνεις πιὸ φιλόνητο κρῖση. Δῶσε μου τὸν γιὰ νὰ σοῦ ὁμολογῶ χάρη, μὲ τὴν ὁποία δὲν ζημιώνεις κανένα. Γιατὶ οὔτε ὁ Ἰουδαϊκὸς ὄχλος θὰ λυπηθεῖ, ἂν μάθουν ὅτι τὸν ἐχθρό τους τὸν σκεπάζει ἡ γῆ. Γιατὶ θυμῶνουν βλέποντας καὶ νεκρὸ ἀκόμα αὐτὸν πού μισοῦν, ἀπὸ τὴ μᾶ ἐπειδὴ βλέπουν μὲ τὸ σταυρὸ νὰ ἐξευτελίζει τὸ ἀπάνθρωπο ἐγκλημά τους, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ ἀποσπᾶ τὴν εὐσπλαχνία τῶν θεατῶν καὶ νὰ προκαλεῖ τὸν ἀποτροπιασμὸ γιὰ τὴν ὠμότητα τῶν σταυρωτῶν του. Οὔτε θὰ σὲ ἀπειλήσουν μὲ τὴν φιλία τοῦ Καίσαρα, λέγοντας ὅτι δὲν εἶσαι τοῦ Καίσαρα φίλος, ἂν παραδώσεις ἓνα νεκρὸ νὰ ταφεῖ στὴ γῆ. Ἡ ἐκπλήρωση τοῦ αἰτήματός μου, ἂν θέλεις μόνο, δὲν ἔχει δικαιολογία ἀρνήσεως ἀπὸ τὸν ὄχλο. Μὲ αὐτὰ τὰ λόγια ὁ σοφὸς καὶ καλὸς Ἰωσήφ, θέλγοντας τὴν ψυχὴ τοῦ Πιλάτου, πετυχαίνει τὸ σκοπὸ του, καὶ παίρνει κατεβάζοντας τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ πῶς μποροῦσε νὰ μὴ γίνεῖ ἔτσι, ἀφοῦ προσερχόταν μὲ πολὺ πόθο καὶ στοργῇ πού πρέπει στὸν Θεό, στὰ ὁποῖα εἶχε βοηθὸ καὶ ἐκπληρωτὴ τοῦ αἰτήματός του τὸν ἴδιο πού ζητοῦσε νὰ λάβει;

Ἄλλὰ νῦν Ἰωσήφ ἐξαιτεῖ καὶ λαμβάνει τὸ σῶμα. Τί μὴ
 καὶ πρὸς τὸν σταυρὸν ἐλκόμενον ἦται καὶ ἐκώλυε τὸν φό-
 νον; Ἐκεῖ μὲν ὁ θυμὸς ἔπνεε μείζων τῆς αὐτοῦ καὶ προαιρέ-
 σεως καὶ ἰσχύος καὶ ὁ τῶν φονόντων φθόνος πᾶσαν περιέ-
 5 κοπτεν ἐλπίδα· ἐπεὶ δὲ τῆς ὀργῆς τὸ ῥέον τοῖς τοῦ φόνου
 λύθροις συγκατέρρευσε ἐκλείπον (ὀργῆς γὰρ καὶ ζηλοτυ-
 πίας κένωσις ἢ τοῦ φθονηθέντος ἀναίρεσις), τότε παρη-
 σιάζεται πρὸς τὴν αἴτησιν, καὶ ἦν ἐκ πολλοῦ κρύπτων
 ἔθαλπεν ἐκφαίνει προθυμίαν, καὶ τυχὼν τοῦ σκοποῦ, τὸ
 10 Κυριακὸν ἐκεῖνο καὶ σεπτὸν ἀναιρεῖται σῶμα. Καὶ περιχυ-
 θεῖς τῷ κειμένῳ πάσας μὲν ἠφίει φωνάς, πᾶσι δὲ κατεμερί-
 ζετο πάθεισιν· ὁμοῦ δ' αὐτὸν εἶχεν ἅπαντα, θάμβος, ἔκ-
 πληξις· εὐφροσύνη, λύπη· χαρὰ, δάκρυα· μῖσος, ἔλεος·
 φόβος, δειλία, θάρσος· φαιδρότης προσώπου καὶ κατή-
 15 φεια. Τίς ἂν ζωγράφος λόγος εἰκονίσει τὴν τότε τούτου
 διάθεσιν; Ἐχαιρεν ἔχων τὸ ποθούμενον, ἐθρήνει νεκρὸν
 καθορώμενον· ἠλέει κείμενον ἄταφον· τῶν σταυρωσάντων
 ἐμυσάττετο τὴν ὠμότητα, τοῦ σταυρωθέντος ἐθαύμαζε τὸ
 μακρόθυμον· ἐδεδίει ψαύων τοῦ σώματος, ἐθάρρει πόθῳ
 20 ῥωννύμενος· ἐσκυθρώπαζε τῷ παθήματι, χαροποιὸς ἦν
 εὐτυχίματι· διηπορεῖτο τῷ πράγματι καὶ τοὺς λογισμοὺς
 ποικίλως ἀνέστρεφεν. Ἐρα γὰρ ὀφθαλμοὺς χερσὶ ταῖς
 ἑμαῖς καλύψω τοῦ πληῶ καὶ λόγῳ τυφλοῖς φυτρώσαντος
 ὄμματα; χεῖλη δὲ συμπτύξαι παρασκευάσω, οὗ τῷ ῥήματι
 25 μογγιλάλων χεῖλη, γλώσσης τρανουμένης, λαμπρῶς ἀνε-
 πτύσσετο; Κεφαλὴν δὲ ταύτην περιστελῶ σουδαρίῳ, δι' ἣν
 ὁ ναὸς ὡς ἐπὶ πανδήμῳ πένθει τὸ καταπέτασμα περιορηξά-
 μενος τὰ τῶν ἀδύτων καὶ ἀβάτων ἐγύμνωσέ τε καὶ ἀπεκά-
 λυψεν ἀθέατα; Συνάξω δὲ χεῖρας ἐγώ, αἱ τὰς ξηρὰς χεῖρας
 30 χρόνῳ καὶ νόμῳ πεπεδημένας καὶ συνεσφιγμένας ἐξήπλω-
 σαν; Πόδας δὲ τούτου συνάψω, ὑφ' ὧν ἐπεξοπορήθη θα-

Ἄλλὰ τώρα ὁ Ἰωσήφ ζητεῖ καὶ παίρνει τὸ σῶμα. Γιατί δὲν τὸν ζητοῦσε καὶ ὅταν τὸν ἔσερναν στὸ σταυρὸ καὶ δὲν ἐμπόδιζε τὸ φόνο; Τότε ἔπνεε θυμὸς πιὸ ἰσχυρὸς ἀπὸ τὴν προαίρεση καὶ τὴ δύναμή του καὶ ὁ φθόνος τῶν διψασμένων γιὰ αἷμα ἀκῦρωνε κάθε ἐλπίδα. Ὅταν ὅμως τὸ ρεῦμα τῆς ὀργῆς ἀπέρρευσε μαζί μὲ τὰ αἷματα τοῦ φόνου καὶ ἐξέλιπε (γιατὶ ὁ θάνατος ἐκείνου ποὺ φθονοῦσαν ἦταν ἐκτόνωση τῆς ὀργῆς καὶ τῆς ζήλειας τους), τότε παίρνει θάρρος γιὰ νὰ ὑποβάλει τὴν αἴτησή του, καὶ ἐκδηλώνει τὴν προθυμία ποὺ ἀπὸ πολὺ πρὶν ἔκρουθε καὶ ὑπέθαλπε, καὶ πετυχαίνοντας τὸ σκοπὸ του παίρνει ἐκεῖνο τὸ σεπτὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Κι ἀφοῦ ἔπεσε καὶ ἀγκάλιασε τὸ ξαπλωμένο σῶμα, ἀπὸ τὴ μιὰ ξεσπᾶ σὲ φωνῆς καὶ θρήνους, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη κυριεύεται ἀπὸ κάθε συναίσθημα. Τὸν κατεῖχαν ὅλα μαζί τὰ συναισθήματα: θάμβος, ἐκπληξη· εὐφροσύνη, λύπη· χαρὰ, δάκρυα· μῖσος, ἔλεος· φόβος, δειλία, θάρρος· φαιδρότητα καὶ κατήφεια τοῦ προσώπου. Ποιᾶ περιγραφή μὲ τὰ λόγια θὰ εἰκονίσει τὴ διάθεση αὐτοῦ τὴν ὥρα ἐκείνη; Χαιρόταν γιατί κρατοῦσε τὸ ποθούμενο, θρηνοῦσε γιατί τὸ ἔβλεπε νεκρὸ. Τὸν ἔλεοῦσε γιατί κειτόταν ἄταφος· ἐνοιωθε ἀποτροπιασμὸ γιὰ τὴν ὠμότητα τῶν σταυρωτῶν του, θαῦμαζε ὅμως τὴ μακροθυμία τοῦ σταυρωμένου. Ἐνοιωθε δέος ἀγγίζοντας τὸ σῶμα, ἀλλ' ἔπαιρνε θάρρος καθὼς ὁ πόθος τοῦ ἔδινε δύναμη. Γινόταν σκυθρωπὸς ἀπὸ τὸ πάθος, ἀλλ' ἦταν χαρούμενος γιὰ τὴν ἐπιτυχία. Ἦταν γεμᾶτος ἀπορία γιὰ τὸ γεγονὸς καὶ οἱ λογισμοὶ του στρέφονταν πρὸς κάθε κατεύθυνση. Νὰ κλείσω ἄραγε ἐγὼ μὲ τὰ χέρια μου τὰ μάτια ἐκείνου ποὺ μὲ τὸν πηλὸ καὶ τὸ λόγο του ἔκανε νὰ φυτρώσουν μάτια στοὺς τυφλοὺς; Νὰ κλείσω τὰ χείλη ἐκείνου ποὺ μὲ τὸ λόγο του ἄνοιγαν λαμπρὰ τὰ χείλη τῶν μουγγῶν καὶ ἔκαναν τὴ γλῶσσα τους περίτρανο ὄργανο τοῦ λόγου; Νὰ τυλίξω μὲ τὸ σάβανο αὐτὸ τὸ κεφάλι, ἑξαιτίας τοῦ ὁποίου, ἀφοῦ, σὰν ἀπὸ πάνδημο πένθος τοῦ ναοῦ, σχίσθηκε τὸ καταπέτασμά του, ἀποκάλυψε καὶ ἐμφάνισε τὰ ἀθέατα τοῦ ἀδύτου καὶ τοῦ ἀδάτου; Νὰ διπλώσω ἐγὼ αὐτὰ τὰ χέρια ποὺ ξεδίπλωσαν χέρια ξηραμένα ἀπὸ χρόνια καὶ δεμένα καὶ σφιγμένα μὲ τὸ νόμο; Νὰ δέσω τὰ

λάσσης ὑγρά κύματα καὶ οὐ προστάγματι χωλοὶ τὰς βάσεις ὀρθωθέντες ἦσαν καὶ τρέχοντες ὤφθησαν; Πῶς δὲ ἐνταφιάσω τὸν νεκρὸν ἐξ Ἄδου καλέσαντα καὶ τῶν ἐνταφίων ἀπολύσαντα καὶ τεταρταῖον τοῦ μνήματος ἀναστήσαντα;

Ταῦτα τοῖς λογισμοῖς ἀνελίσσω καὶ ἐπὶ πολὺ διαπορούμενος, ὅμως ἐπεὶ τῆς οἰκονομίας καιρὸς ἦν καὶ αὐτὸς τῆς οἰκονομίας γίνεται καὶ σμύρνης ἐπιπάσσω καὶ ἀλόης τὸ σῶμα τὸ δεσποτικόν, ὃ τοῖς τελευτῶσι παρὰ γε τοῖς Ἰουδαίοις τιμὴ τελευταία, καὶ τοῖς νεκροστόλοις περιελίσσω ὀθονίοις πρὸς τῷ καινῷ κατατίθησι μνημεῖον· καινὸν δὲ τὸ μνημεῖον παρεσκεύαστο, αὐτῷ τε τῷ Δεσπότη τὸν δυνατὸν τρόπον τοῦ Ἰωσήφ τιμὴν ἐξευρίσκοντος (τάφος γὰρ καινὸς καὶ ἴδιος, ἀλλὰ μὴ κοινὸς καὶ πολλοῖς ἐκλελυμασμένος σώμασι τὴν ὡς ἐν νεκροῖς τῷ θαπτομένῳ προσνέμει σεμνότητα) καὶ διπλῆς ἄλλης οἰκονομουμένης αἰτίας ἔνεκα, μιᾶς μὲν, ἵνα μὴ τοῦ τῆς ἀναστάσεως ἐπιτελουμένου θαύματος τοῖς πάντα τολμῶσι καὶ ἀναισχυντοῦσιν Ἰουδαίοις ἄλλος τις τῶν συντεθαμμένων ἐπιφημισθῇ, ἀλλ' οὐχ ὁ παρ' αὐτῶν τῷ σταυρῷ καταδεδικασμένος, τῶν νεκρῶν ἀνιστάμενος, ἀλλ' ἴν' αὐτοῖς πανταχόθεν ἢ πᾶσα ψευδολογίας καὶ θεομαχίας περικεκομμένη πρόφασις· ἑτέρας δέ, τοῦ μὴ δόξαι τισὶν ἐκεῖνα μόνον τῶν σωμάτων ἐξαναστήναι τοῦ τάφου, οἷς τὸ δεσποτικὸν ἐπεχωρίαζέ τε σῶμα καὶ ἐπλησίαζεν (ὃ καὶ τινος τῶν ἁγίων πάλαι καὶ ζῶντος ἔτι διεπέπρακτο), ἀλλ' ἴν', ὥσπερ ὑπὲρ πάντων εἶη τὸ κατὰ τοῦ Ἄδου κράτος ὁ Δεσπότης ἀναδεδεγμένος, οὕτω καὶ τῶν πανταχοῦ γῆς καὶ θαλάσσης διερριμμένων σωμάτων καὶ πυρὶ καὶ ἀέρι διεσκεδασμένων λαμπρῶς ἐπιγνωσθῇ τῷ οἰκεῖῳ πάθει διαπεπρα-
30 γμένος τὴν ἀνάστασιν· οἷς γὰρ τινῶν μὲν οὐ συνετέθαπτο σώματι (πολλοὶ δὲ τῶν ἁγίων ἀναστάντες ἄλλοθί που καὶ ἄλλοθι καὶ σποράδην καὶ οὐ κατὰ τὸ δεσποτικὸν μνήμα κεί-

πόδια αὐτοῦ πού βάδισαν πεζά πάνω στά ὑγρά κύματα τῆς θάλασσας, καί πού μέ πρόσταγμα τοῦ χωλοῖ σηκώθηκαν στά πόδια τους καί τοὺς εἶδαν νά τρέχουν; Πῶς νά ἐνταφιάσω αὐτὸν πού κάλεσε τὸν νεκρὸ ἀπὸ τὸν Ἄδη, τὸν ἀπάλλαξε ἀπὸ τὰ ἐντάφια καί τὸν ἀνάστησε τετραήμερο ἀπὸ τὸ μνήμα;

Αὐτὲς τίς σκέψεις ἀνακινουῖσε στὸ νοῦ του καί ἀποροῦσε πάρα πολὺ· ἐπειδὴ ὅμως ἦταν καιρὸς νὰ οἰκονομηθεῖ ἡ ταφή ἐπιδίδεται καί αὐτὸς στὸ ἔργο του καί ραντίζοντας μέ σμύρνα καί ἄλγη τὸ δεσποτικὸ σῶμα, πρᾶγμα πού εἶναι ἡ τελευταία τιμὴ τῶν Ἰουδαίων πρὸς τοὺς νεκρούς, καί τυλίγοντάς το μέ τὰ ὀθόνια πού τυλίγουν τοὺς νεκρούς, τὸ ἀποθέτει στὸ νέο μνημεῖο. Καί εἶχε κατασκευασθεῖ νέο μνημεῖο, βρίσκοντας μέ τὸν τρόπο πού μποροῦσε ὁ Ἰωσήφ τιμητικὴ ἐκδήλωση τῆς συμπάθειάς του γιὰ τὸν ἴδιο τὸν Κύριο (μὲ ἓνα τάφο δηλαδή καινούργιο καί ἀτομικό, καί ὄχι κοινὸ καί μολυσμένο ἀπὸ πολλὰ σώματα, ἀπονέμει στὸν ἐνταφιαζόμενο τὴν τιμὴ πού πρέπει στοὺς νεκρούς), ἀλλὰ καί γιὰ ἐξυπηρέτηση μιᾶς ἄλλης διπλῆς αἰτίας· ἡ μία, γιὰ νὰ μὴ διαδοθεῖ ἀπὸ τοὺς πάντολμους καί ἀδιάντροπους Ἰουδαίους, ὅτι στὸ γενόμενο θαῦμα τῆς ἀνάστασης ἦταν κάποιος ἄλλος ἀπὸ τοὺς συνενταφιασμένους πού εἶχε ἀναστηθεῖ ἀπὸ τοὺς νεκρούς, καί ὄχι αὐτὸς πού εἶχαν ἐκεῖνοι καταδικάσει μέ σταυρικὸ θάνατο, καί νὰ περικοπεῖ κάθε πρόφαση ψευδολογίας καί θεομαχίας· ἡ ἄλλη αἰτία, γιὰ νὰ μὴ νομίσουν κάποιοι ὅτι ἐκεῖνα μόνον τὰ σώματα ἀναστήθηκαν ἀπὸ τὸν τάφο πού τὸ δεσποτικὸ σῶμα μοιραζόταν μαζί τους τὸν ἴδιο χῶρο καί ἦταν πλησίον του (πρᾶγμα πού καί σὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς παλαιούς ἁγίους πού ζοῦσε ἀκόμα εἶχε συμβεῖ), ἀλλὰ, ὅπως εἶχε ἀναλάβει ὁ Κύριος γιὰ χάρη ὅλων τῆ νίκη κατὰ τοῦ θανάτου, ἔτσι νὰ γίνῃ λαμπρὸ γνωστὸ, ὅτι μέ τὸ πάθος του εἶχε ἐπιτύχει τὴν ἀνάσταση τῶν σωμάτων ὅσα σὲ ὅλη τὴ γῆ καί τὴ θάλασσα εἶχαν πεταχθεῖ καί εἶχαν σκορπισθεῖ στὴ φωτιᾶ καί στὸν ἀέρα. Γιατὶ μέ τὰ σώματα ἐκείνων πού δὲν εἶχε ταφεῖ μαζί (πολλοὶ βέβαια ἀπὸ τοὺς ἁγίους πού ἀναστήθηκαν σὲ ἄλλα καί ἄλλα μέρη καί κείτονταν σκόρπιοι, καί ὄχι στὸ δεσπο-

μενοι πολλοῖς ἤλθον εἰς ἐμφάνειαν), διὰ τούτων μᾶλλον
 τρανώς ἐπιδείκνυται, μὴ τῶν μὲν, τῶν δὲ μή, ἀλλ' ὑπὲρ
 πάντων τῷ Δεσπότη ὃ τε θάνατος διηγωνισμένος καὶ ἡ ἀνά-
 στασις. Διὰ ταῦτα γοῦν καὶ τὰ τοιαῦτα καινὸς ὁ δεσποτικὸς
 5 τάφος τῷ Ἰωσήφ ἐλαξεύετο, ἐκείνου μὲν μὴ συνορῶντος
 ἴσως ἅπαντα, ἀλλὰ πρὸς ἓν γε, τὴν τιμὴν, ἀποβλέποντος, τῆς
 δὲ θείας καὶ ταῦτα προκαταρτιζούσης καὶ συνοικονομούσης
 προγνώσεως

ε'. Ἀλλ' ὁ μὲν εὐσχήμων Ἰωσήφ, τῷ καινῷ μνημείῳ τὸν
 10 καινὸν νεκρὸν καὶ κενοῦντα τοὺς τάφους ἐνθεῖς, τὸν καινὸν
 ἡμῶν τῆς ἀναστάσεως ἐγκαινίζει θάλαμον καὶ τοῦ τάφου τὸ
 στόμα λίθῳ μεγάλῳ περιστομώσας, πενθῶν ἀπῆει καὶ ποτ-
 νιώμενος, ἡ δὲ τῶν Ἰουδαίων μαιφόνος ὁρμὴ εἰς ἄλλην
 κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἐπήρειαν παροξύνεται καὶ πρὸς ἄλλην
 15 ὕβριν ἀνάπτεται· ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἔστιν
 ὄρα̃ν, ἐπειδὰν τιμωρίαν ὅσῃν βούλωνται παρὰ τῶν ὑπ' ὀρ-
 γῆν πεσόντων λάβωσιν, ὡς ἐξημεροῦσί τε τὸ θυμούμενον,
 λυομένου τοῦ πάθους τῇ πληρώσει τοῦ θελήματος, καὶ πολ-
 λάκις πρὸς ἔλεον μεταβάλλονται, τὸ δὲ γε τῶν Ἰουδαίων
 20 ἔθνος τοῖς τῶν προφητῶν καὶ ἁγίων ἐπιτετρομιμένον αἵμασιν
 οὐκ οἶδε κόρον ἔχειν τῆς ὀργῆς, οὐδ' ἂν ὁ τελευταῖος αὐτοῖς
 τῆς ἀντιλυπήσεως τρόπος εἰς προᾶξιν συγχωρηθεῖη, τὸ τοῦ
 φόνου μίασμα· ὄρα̃ν γὰρ ἔστι καὶ νῦν αὐτῶν τὴν τῆς μοχθη-
 ρίας ὑπερβολὴν καὶ ὠμότητα· μετὰ τὸν μυκτηρισμὸν, τὸν
 25 χλευασμὸν, μετὰ τὰ ῥαπίσματα, τὰ ἐμπτύσματα, μετὰ τὰς
 κολαφίσεις, τὰς τῶν χειρῶν διατροήσεις, τὰς τῶν ποδῶν δια-
 περονήσεις, μετὰ τὸν σταυρὸν καὶ τὸν θάνατον καὶ τὸν ἐξ
 ἀνθρώπων, ὡς αὐτοῖς ἐδόκει, τοῦ Σωτῆρος ἀφανισμόν, μετὰ
 ταῦτα πάντα ἐπ' ἄλλην ἀρχὴν ἀπονοίας ἀνατρέχουσι καὶ
 30 ἄλλον ἀναρριπίζουσι κατὰ τοῦ Δεσπότη πόλεμον καὶ οὐδ'
 ὑπὲρ αὐτῶν κειμένῳ σπένδονται, ἀλλὰ προσέρχονται τῷ
 Πιλάτῳ καὶ κατὰ τοῦ τεθνηκότος ἐπιμαίνονται καὶ φωνὰς
 ἀξίας τῆς αὐτῶν θεομάχου καὶ γνώμης καὶ γλώσσης ἀφιασι

τικὸ μνήμα, ἐμφανίσθησαν σὲ πολλούς), μὲ αὐτοὺς περίτρανα ἀποδεικνύεται, ὅτι τὸ ἀγώνισμα τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀνάστασης τὸ εἶχε διεξαγάγει ὁ Δεσπότης, ὄχι γιὰ κάποιους μόνο, ἐνῶ γιὰ ἄλλους ὄχι, ἀλλὰ γιὰ ὅλους. Γι' αὐτὰ λοιπὸν καὶ τὰ παρόμοια ὁ Ἰωσήφ λάξευσε τὸν νέο δεσποτικὸ τάφο· καὶ ἐκεῖνος βέβαια ἴσως δὲν τὰ εἶχε ὑπόψη ὅλ' αὐτά, ἀλλ' ἀπέβλεπε σὲ ἓνα μόνο, τὴν τιμῆ, ἐνῶ ἡ θεία πρόγνωση τὰ εἶχε καὶ ὅλα αὐτὰ προετοιμάσει καὶ πραγματοποιήσει μαζί.

5. Ἀλλὰ γεμᾶτος εὐγένεια ὁ Ἰωσήφ, ἀποθέτοντας στὸ καινὸ μνημεῖο τὸν καινὸ νεκρὸ καὶ ποὺ κενώνει τοὺς τάφους, ἐγκαινιάζει γιὰ ἐμᾶς τὸν καινούργιο χῶρο τῆς ἀνάστασης, καὶ κλείνοντας τὸ στόμα τοῦ τάφου μὲ πέτρα μεγάλη, φεύγει καταλυπημένος καὶ θρηνώντας, ἐνῶ ἡ φονικὴ μανία τῶν Ἰουδαίων ἐρεθίζεται σὲ ἄλλη ἐνέργεια ἐναντίον τοῦ Σωτήρα καὶ ἀνάβει γιὰ ἄλλη ὕβρη. Γιατὶ στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους μπορεῖ νὰ δεῖ κανεῖς, ὅταν λάβουν τὴν ἱκανοποίησι ποὺ θέλουν ἀπὸ αὐτοὺς ἐναντίον τῶν ὁποίων εἶχαν ὀργισθεῖ, ὁ θυμὸς τους καταπραῦνεται, ὅταν μὲ τὴν πραγματοποίησι τῆς ἐπιθυμίας παύσει ἡ ὀργή τους, καὶ πολλὰς φορές μεταβάλλονται καὶ νοιώθουν εὐσπλαχνία. Τὸ ἔθνος ὅμως τῶν Ἰουδαίων, ποὺ ἔχει κυλισθεῖ στὸ αἷμα τῶν προφητῶν καὶ τῶν ἀγίων, δὲν ἔχει χορτασμὸ στὴν ὀργή του, ἀκόμα καὶ ἂν τοὺς παραχωρηθεῖ ἡ τελευταία πράξι τῆς ἐκδίκησης, τὸ μίαισμα τοῦ φόνου. Γιατὶ μποροῦμε καὶ τώρα νὰ δοῦμε τὴν ἀπέραντη μοχθηρία καὶ ὠμότητα αὐτῶν· μετὰ τὸν μυκτηρισμὸ καὶ τὸν χλευασμὸ, μετὰ τὰ ραπίσματα καὶ τὰ ἐμπτύσματα, μετὰ τοὺς κολαφισμοὺς καὶ τὰ τρυπήματα τῶν χειρῶν καὶ τὴν διάτρηση τῶν ποδιῶν μὲ καρφιά, μετὰ τὸν σταυρὸ καὶ τὸν θάνατο καὶ τὸν ἐξαφανισμὸ, ὅπως νόμιζαν, τοῦ Σωτήρα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, καταφεύγουν σὲ ἄλλη παράφρονη ἐνέργεια καὶ ἀναρριπίζουσι ἄλλο πόλεμο ἐναντίον τοῦ Κυρίου καὶ δὲν ἡσυχάζουσι γι' αὐτὸν ποὺ πέθανε γι' αὐτούς, ἀλλὰ τρέχουσι στὸν Πιλάτο καὶ φέρονται μὲ μανία ἐναντίον τοῦ νεκροῦ καὶ βάζουσι φωνὰς ἄξιες τῆς ἐχθρότητος γνώμης καὶ γλώσσας τους.

Τίνες ταῦτα; Οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, τῆς ἰου-
 δαϊκῆς φιλανθρωπίας καὶ συνέσεως τὰ ἀκροθίνια· φησὶ
 γάρ· «Τῇ ἐπαύριον, ἣτις ἐστὶ μετὰ τὴν Παρασκευήν, συνή-
 χθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλάτον λέγον-
 5 τες· Ἐμνήσθημεν, κύριε, ὅτι ὁ πλάνος ἐκεῖνος εἶπεν, ἔτι
 ζῶν, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι· κέλευσον οὖν ἀσφαλι-
 σθῆναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μήποτε ἐλθόντες
 οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κλέψωσι αὐτὸν καὶ εἴπωσι τῷ λαῷ, ἠγέρ-
 θη ἀπὸ τῶν νεκρῶν». Τί τῶν τοιούτων φωνῶν μιαιρότερον;
 10 τί δὲ τῆς τοιαύτης γνώμης ἀθεώτερον; τί δὲ τῆς ἀναισχυν-
 τίας ἐμμανέστερον; Πλάνον καλεῖς, ὃ Ἰουδαῖε, τὸν ἀπλανῆ
 τῆς σωτηρίας ὁδηγόν, τὸν ἐφ' ᾧ σε τὸν ὑβριστὴν ἀπαλλά-
 ξαι τῆς πλάνης παραγεγονότα καὶ τοῦ τῆς πλάνης ἐξαοπά-
 σαι κατακρίματος; Διὰ τοῦτο πλάνος, ὅτι τῶν εἰδωλικῶν
 15 τοὺς ἀνθρώπους σεβασμάτων ἀπέσπασεν, ὅτι τῆς τῶν δαι-
 μόνων τυραννίδος ἐξήρπασεν, ἀλλ' ὅτι τὴν νομικὴν καὶ
 βαρεῖαν ζεύγλην ἐπὶ τὸν χρηστὸν καὶ κοῦφον τοῦ εὐαγγε-
 λίου ζυγὸν μετεκόσμη; Ὅτι τὴν σὴν ὑπόκρισιν ἐπαρρη-
 σιάζετο διελέγχειν; ὅτι τὸν πατρικὸν οἶκον οἶκον ἐμπορίου
 20 τοὺς τολμῶντας ποιεῖν τῇ μάστιγι διηπεῖλει, οὐ τύπτων μὲν,
 ἐνόχους δὲ δεικνύς τῆς τῶν ἀλόγων κολάσεως; Ἐῷ νυνὶ τὰ
 σημεῖα καὶ τὰ τέρατα καὶ τὰς ἀφάτους ἐκείνας καὶ ὑπὲρ
 λόγον εὐεργεσίας, αἷς ὑμῶν τῶν ἀχαρίστων τὸ γένος ὁ περὶ
 πάντα φιλάνθρωπος εὐηργέτησεν.

25 Ἄλλ' ἦν πλάνος; τέθνηκε· τίς σοι φροντὶς τοῦ μηκέτι
 ὄντος, μηδὲ πλάνην ἄλλοις ἐπάγειν ἰσχύοντος; Πλάνος ἦν
 ἐκεῖνος; Ἐὰ τὰς αὐτοῦ φωνὰς ἐρριμμένας κάτω κείσθαι
 καὶ ἠμελημένας· οὐδὲν γὰρ ὧν εἶπεν ἔσται. Τί δὲ πολυ-
 πραγμονεῖς καὶ μεμνηῆσθαι λέγεις μετὰ τρεῖς ἡμέρας εἰπεῖν
 30 αὐτὸν ἀνεγείρεσθαι; Ἀλλὰ φοβῆ καὶ δέδοικας μὴ πρὸς
 ἔργον ἐκβῶσιν οἱ λόγοι; Πῶς ἐπικαλεῖν οὐ δέδοικας πλά-
 νον, πῶς δέ σε, δέον στένειν καὶ αἵματι κλαίειν καὶ τῇ τῶν

Ποιοὶ τὰ κάνουν αὐτὰ; Οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, οἱ κορυφαῖοι τῆς Ἰουδαϊκῆς φιλανθρωπίας καὶ σοφίας· γιατί λέγει τὸ εὐαγγέλιο; «Τὴν ἐπομένη ἡμέρα, πού εἶναι ἢ μετὰ τὴν Παρασκευή, μαζεύθηκαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι στὸν Πιλάτο καὶ εἶπαν· Θυμηθήκαμε, κύριε, ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος ὅταν ἀκόμα ζοῦσε εἶπε, μετὰ τρεῖς ἡμέρες θ' ἀναστηθῶ. Δῶσε λοιπὸν διαταγὴ ν' ἀσφαλισθεῖ ὁ τάφος μέχρι τὴν τρίτη ἡμέρα, μήπως πᾶνε οἱ μαθητὲς του καὶ τὸν κλέψουν καὶ ποῦν στὸ λαό, ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκρούς»². Τί ὑπάρχει πιὸ μιὰρὸ ἀπὸ αὐτὲς τὶς φωνές; τί πιὸ ἄθεο ἀπὸ αὐτὴ τὴ γνώμη; τί πιὸ μανιακὴ ἀδιαντροπία; Πλάνο καλεῖς, Ἰουδαῖε, τὸν ἀπλανῆ ὁδηγὸ τῆς σωτηρίας, αὐτὸν πού ἤρθε γιὰ ν' ἀπαλλάξει ἐσένα τὸν ὑβριστὴ ἀπὸ τὴν πλάνη σου καὶ νὰ σέ ἀρπάξει ἀπὸ τὴν καταδίκη τῆς πλάνης; Γι' αὐτὸ εἶναι πλάνος, ἐπειδὴ ἀπέσπασε τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρία, ἐπειδὴ τοὺς ἀρπάξε ἀπὸ τὴν τυραννία τῶν δαιμόνων, καὶ ἐπειδὴ τὸν νομικὸ καὶ βαρὺ ζυγὸ τὸν μετέβαλε στὸν χρηστὸ καὶ ἔλαφρὸ ζυγὸ τοῦ Εὐαγγελίου; Ἐπειδὴ ἤλεγχε μὲ παρρησία τὴν ὑποκρισία σου; Ἐπειδὴ ἀπειλοῦσε μὲ τὸ μαστίγιό ἐκείνου πού τολμοῦσαν νὰ μετατρέψουν τὸν οἶκο τοῦ Πατέρα του σὲ οἶκο ἐμπορίου, ὄχι βέβαια χτυπώντας τους, ἀλλὰ δείχνοντας ὅτι ἦταν ἔνοχοι τιμωρίας ὅπως τὰ ἄλογα ζῶα; Ἀφήνω τώρα τὰ σημεῖα καὶ τὰ τέρατα καὶ τὶς ἀνείπωτες καὶ πάνω ἀπὸ τὸ λόγο εὐεργεσίες, τὶς ὁποῖες ἔκανε σ' ἐσᾶς, τὸ γένος τῶν ἀχαρίστων, ὁ πιὸ φιλάνθρωπος ἀπὸ ὅλος.

Ἄλλ' ἦταν πλάνος; Ὅμως πέθανε· γιατί ἀσχολεῖσαι μ' αὐτὸν πού δὲν ὑπάρχει πιά οὔτε ἔχει τὴ δύναμη νὰ παρασύρει ἄλλους στὴν πλάνη; Ἦταν ἐκεῖνος πλάνος; Ἀφησε τοὺς λόγους ἐκείνου νὰ κείτονται πεσμένοι κάτω καὶ παραμελημένοι· γιατί δὲν θὰ μείνει τίποτε ἀπὸ ὅσα εἶπε. Τί πολυξετάζεις τὰ ὅσα εἶπε καὶ λέγεις ὅτι θυμᾶσαι, πὼς εἶπε ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρες θὰ ἀναστηθεῖ; Ἀλλὰ φοβᾶσαι καὶ τρέμεις μήπως οἱ λόγοι του πραγματοποιηθοῦν; Πὼς δὲν φοβᾶσαι νὰ τὸν ἀποκαλεῖς πλάνο, καὶ πὼς, ἐνῶ πρέπει

2. Ματθ. 27, 62-64.

τετολμημένων μεταγνώσει ἀνεκτότερον ποιεῖν τὸ κατάκριμα, σὺ δ' ὥσπερ φιλοτιμούμενος μηδεμίαν ὑπερβολὴν ἑτέροις καταλιπεῖν ἀσελγείας τε καὶ ἀναισχυντίας καὶ δευτέροις κακοῖς ἀποκρύπτειν σπουδάξεις τὰ φθάσαντα; Ἄλλ' ὡς ἀληθῶς, ἐπειδὴν τις ὄλος τοῦ φθόνου καὶ τοῦ φόβου γένηται, οὐκ ἔχει τοὺς λογισμοὺς οὐδ' ἐπὶ βραχὺ τῆς μαριώδους μέθης καὶ παραφορᾶς ἀναφέροντας, ἐξ ὧν καὶ νῦν οὗτοι μεμνηότες παραφθέγγονται, «ἐμνήσθημεν», λέγοντες, «ὅτι εἶπε, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι, καὶ κέλευσον ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον, μήποτε οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κλέψωσιν αὐτόν». Οὐκοῦν τοὺς μαθητὰς ἐχρῆν σε γράφεσθαι κλοπῆς, ἀλλὰ μὴ τὸν διδάσκαλον αἰτιᾶσθαι πλάνον. Τί γάρ; Ἐγὼ πλάνος, εἰ τὸν ἐμὸν τάφον ἄλλος ἀνορύσσει καὶ ταῖς ἐμαῖς ὕβρεσι τὸ σῶμα λυμαινόμενος ἐντροφᾶ; 15 Κατ' ἐκείνων οὖν αἰτεῖν ἔδει στρατιώτας, ἀλλὰ μὴ τὸν φρουρούμενον τάφῳ δευτέρῳ καθυβρίζειν φρουρᾶ (φορᾶ)· ἐκείνους ἀπείργειν τῆς ὁρμῆς, ἀλλ' οὐ τὸν μηδὲν ἀδικοῦντα συκοφαντεῖν.

Σὺ δὲ τί ποιεῖς; Οὓς μὲν εἰς κλοπὴν ἐξαίρεις, ἀφυλάκτους ἔᾶς, ὃν δὲ γῆ καὶ λίθος ἔχει, κατ' ἐκείνου πάλιν φονᾶς, ἐνέδρας καὶ λόχους ἐφιστάς. Εἶτα τί πεφόβησαι τὴν κλοπὴν; Ἴνα μὴ, φησί, κλέψωσιν αὐτόν οἱ μαθηταὶ καὶ εἴπωσιν ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν. Πότε γάρ τις ὄφθη νεκρὸς ἀνάστασιν αὐτουργῶν, ἵν' εὐχερὲς εἴη, μὴ γεγεννημένου, τοῦτο πλάττεσθαι τοῖς μαθηταῖς; ἢ πῶς ἀκόλουθον ἦν κλοπὴν ἐξεργασαμένους, πρᾶγμα τολμηρόν, ἐπὶ τὸ φημίσαι τὴν ἀνάστασιν, ἄπιστον ἔργον καὶ τετελεσμένον, ἀνθρώποις δραμεῖν; κατηγορούντων ἂν εἴη τοῦτο σφῶν αὐτῶν τὴν κλοπὴν, ἀλλ' οὐ φευγόντων τὴν διαβολὴν· οἷς γὰρ

νά στενάζεις καὶ νά κλαῖς χύνοντας αἱματηρὰ δάκρυα καὶ μὲ τὴ μετάνοιά σου γιὰ ὅσα τόλμησες νά κάνεις κάπως ἀνεκτὴ τὴν καταδίκη σου, ἐσὺ ὅμως σὰ νά φιλοδοξεῖς νά μὴν ἀφήσεις σὲ ἄλλους νά σὲ ξεπεράσουν σὲ καμμιά ἀσέλγεια καὶ ἀδιαντροπιά, θιάζεσαι μὲ δεύτερα κακὰ νά ξεπεράσεις τὰ πρῶτα; Ἐννὴν ἀληθινὰ, ὅταν κάποιος κυριευθεῖ ἀπὸ τὸν φθόνο καὶ τὴν ἐπιθυμία τοῦ φόνου, δὲν μπορεῖ νά ἐπαναφέρει τοὺς λογισμοὺς ἔστω καὶ λίγο ἀπὸ τὴ ξέφρενη λύσσα καὶ παραφροσύνη, ἀπὸ τὰ ὅποια ξετρελλομένοι καὶ αὐτοὶ τώρα παραληροῦν λέγοντας: «Θυμηθήκαμε ὅτι εἶπε, μετὰ τρεῖς ἡμέρες θ' ἀναστηθῶ, καὶ πρόσταξε ν' ἀσφαλιστεῖ ὁ τάφος, μήπως τὸν κλέψουν οἱ μαθητὲς του». Ἐπειὰ ἔπρεπε τοὺς μαθητὲς του νά κατηγορεῖς γιὰ κλοπὴν, καὶ ὄχι νά κατηγορεῖς τὸν διδάσκαλο ὡς πλάνο. Τί δηλαδή; Ἐγὼ εἶμαι πλάνος ἂν κάποιος ἄλλος ἀνασκάπτει τὸν τάφο καὶ χαίρεται νά κακοποιεῖ τὸ σῶμα μου ἀτιμάζοντάς με; Ἐναντίον ἐκείνων λοιπὸν ἔπρεπε νά ζητᾶτε στρατιῶτες, καὶ ὄχι νά ὑβρίζετε αὐτὸν ποὺ φρουρεῖτε στὸν τάφο γιὰ δεύτερη φορὰ: ἐκείνους νά ἐμποδίσετε ἀπὸ τὴν ὁρμὴ τους, καὶ ὄχι νά συκοφαντεῖτε αὐτὸν ποὺ σὲ τίποτε δὲν ἀδίκησε.

Ἐσὺ ὅμως τί κάνεις; Αὐτοὺς ποὺ θεωρεῖς ὑποπτους κλοπῆς τοὺς ἀφήνεις ἀφύλακτους, ἐνῶ αὐτὸν ποὺ τὸν κατέχει ἡ γῆ καὶ ἡ πέτρα, ἐναντίον ἐκείνου πάλι ἐκδηλώνεις τὶς φονικὲς διαθέσεις σου, στήνοντάς του ἐνέδρες καὶ φρουρὰς. Ἐπειὰ γιὰ τί φοβᾶσαι τὴν κλοπὴν; Γιὰ νά μὴ τὸν κλέψουν, λέγει, οἱ μαθητὲς του, καὶ ποῦν ὅτι ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκροὺς. Μὰ πότε παρουσιάσθηκε κάποιος νεκρὸς ἄνθρωπος νά πραγματοποιεῖ τὴν ἀνάστασή του ὁ ἴδιος, ὥστε νά εἶναι εὐκόλο, χωρὶς νά γίνει αὐτό, νά πλάθεται ἡ κλοπὴ ἀπὸ τοὺς μαθητὲς του; Ἡ πῶς συμβιδιάζεται, νά ἐκτελοῦν τὴν κλοπὴν, ἐγχείρημα τόλμηρό, ἀλλὰ γιὰ νά διαφημίσουν τὴν ἀνάστασιν, ἔργο ἀπίθανο καὶ ὅταν πραγματοποιηθεῖ, νά τρέξουν στοὺς ἀνθρώπους; Αὐτὸ θὰ ἦταν κάποιων ποὺ κατηγοροῦν οἱ ἴδιοι τὸν ἑαυτό τους γιὰ τὴν κλοπὴν, καὶ ὄχι κάποιων ποὺ θέλουν ν' ἀποφύγουν τὴν διαβολήν· γιὰτί σ' ἐκείνους ποὺ ἔκαναν ἀπίθανη τὴν

ἀπίθανον ἐπλάττοντο τὴν ἀπολογία, βεβαίαν ἐποιοῦντο τὴν κατηγορίαν. Πραῖξιν μὲν γάρ τις ἔκθεσμον ἐπιτελῶν καὶ φυγεῖν τὴν ὑπόληψιν ζητῶν πιθανὴν τινα καὶ δυνατὴν ἑαυτῷ προκαταβάλλεται τὴν ἀποστροφήν, τὸ δὲ κλέψαι
5 σῶμα νεκρὸν, ἐγηγέρθαι δὲ τοῦτο λογοποιεῖν, ἐχθρῶν ἂν εἶη, ἀλλ' οὐ μαθητῶν, ἐπίδηλος γλευασμὸς καὶ τῆς τοῦ κλαπέντος ὕβρεως κατεντροφῶντων ἀφειδῶς

Οὐκ ἄρα τούτων ἐπεφόβησο τὴν κλοπὴν, οὐδ' ὅτι κλέψαντες ἀνάστασιν ἀναπλάσσουσιν, ἀλλὰ τὰ ῥήματά σε τοῦ
10 σταυρωθέντος ἐστρόβει καὶ ἐτάραττε τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ἀνάστασιν ὥσπερ ἐν ὀφθαλμοῖς βλέπειν ἐποίει καὶ διὰ τοῦτο ταύτης οὐκ ἀφίστασο δραματοργῶν οὐ τραγικόν, οὐδὲ κωμικόν, ἀλλ' ὡς ἀληθῶς δράμα ἰουδαϊκόν, δράμα φαρισαϊκόν καὶ τῆς προφητοκτόνου σκηνηῆς ἄξιον, καὶ
15 στρατιώτας καὶ κλειῖθρα καὶ σφραγιδας καὶ φύλακας τῷ κειμένῳ νεκρῷ περιϊστάς, ἵνα τὴν κλοπὴν, ἧς αὐτὸς ἀρχιτέκτων ἐγένου, σαυτὸν ἐκκλέπτων λάθης μηχανορραφῶν. Κλέπτει δὲ τις σῶμα νεκρὸν τῶν φίλων ἢ τῶν ἐχθρῶν; Ἄλλ', εἰ μὲν τῶν ἐχθρῶν, σὸν ἔργον μοι λέγεις καὶ τῆς σῆς
20 παλάμης τόλμημα. Τί οὖν κλέπτεις; ἢ ἵνα εἴπωσιν οἱ μαθηταί, ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν; εἰ δὲ τῶν φίλων, πῶς γυμνόν; Τί γὰρ ἐχρῆν ἐξυθρίξειν γυμνοῦντα καὶ ἀσημονοῦντα τὸν νεκρὸν, ὃν ἐχρῆν, εἰ μὴ τι ἄλλο τιμῶντα, ἀλλὰ γε τὴν ὀσίαν ποιοῦντα καὶ τὸν κοινὸν τῶν ἀνθρώπων
25 εὐλαβούμενον νόμον μηδ' ἀνακαλύπτειν ὅλως ἄρτι σῶμα γῆ παραδοθέν; Καὶ κλέπτει δὲ τις, ἵνα τί γένηται; Ἰνα εἴπωσι, φησίν, οἱ μαθηταί αὐτοῦ, ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν σφόδρα γάρ, ὡς ἔοικεν, ἢ ἀνάστασις πρᾶγμα πιθανὸν ἦν καὶ ῥᾶστον πραχθῆναι καὶ πολλοῖς ἔμπροσθεν ἐκτε-
30 λεσμένον, ἵνα, κλέπτοντες, ἐπὶ ταύτην τὴν αἰτίαν, εὐπαράδεκτον καὶ οὐδ' ἀμφισθητήσιμον οὔσαν, καταφύγωσι πο-

δικαιολογία τους, ἔκαναν βέβαια τὴν κατηγορία. Γιατὶ ὅταν κάποιος ἐκτελεῖ μιὰ παράνομη πράξη καὶ ζητεῖ ν' ἀποφύγει νὰ γίνῃ ἀντιληπτός, κατασκευάζει ἐκ τῶν προτέρων πιθανὴ καὶ σύμφωνη μὲ τὶς δυνάμεις τοῦ τῆ διαφυγῆ του, ἐνῶ τὸ νὰ κλέψει ἓνα σῶμα νεκρὸ καὶ νὰ διαδίδει ὅτι ἔχει ἀναστηθεῖ, αὐτὸ εἶναι φανερὸς χλευασμὸς ἐχθρῶν, καὶ ὄχι μαθητῶν, καὶ ποὺ χαίρονται ἀπέρραντα μὲ τὸν ἔξευτελισμὸ ἐκείνου ποὺ ἔχει κλαπεῖ.

Δὲν εἶχες λοιπόν, (Ἰουδαῖε), φοβηθεῖ τὴν κλοπὴν, οὔτε τὸ νὰ ἀναπλάσουν τὴν ἀνάστασή του ἀφοῦ τὸν κλέψουν, ἀλλὰ τὰ λόγια τοῦ σταυρωμένου σὲ ἀνησυχοῦσαν καὶ τάραζαν τὴν ψυχὴ σου καὶ σ' ἔκαναν νὰ βλέπεις σὰν μπροστὰ στὰ μάτια σου τὴν ἀνάσταση, καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἀπομάκρυνες τὸ μυαλό σου ἀπὸ αὐτὴν, συγκροτώντας γι' αὐτὴν δράμα ὄχι τραγικὸ οὔτε κωμικὸ, ἀλλὰ ἀληθινὰ δράμα Ἰουδαϊκὸ, δράμα φαρισαϊκὸ καὶ ἀξιο γιὰ τὴν προφητοκτόνο σκηνή, καὶ τοποθετοῦσες γύρω στὸν ἐνταφιασμένο νεκρὸ στρατιῶτες καὶ κλειδαριές καὶ σφραγιῖδες καὶ φύλακες, ὥστε τὴν κλοπὴν, τῆς ὁποίας ἐσὺ ἔγινες ἀρχιτέκτονας, νὰ ξεγελᾷς τὸν ἑαυτό σου ὅτι τὴ μηχανορράφησες. Κλέβει κάποιος ἀπὸ ἐχθροὺς ἢ φίλους σῶμα νεκρὸ; Ἀλλὰ, ἂν εἶναι κάποιος ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, μιᾶς γιὰ δικό σου ἔργο καὶ τόλμημα τοῦ χεριοῦ σου. Γιατί λοιπόν τὸν κλέβεις; Ἡ γιὰ νὰ ποῦν οἱ μαθητῆς, ὅτι ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκρούς; Ἄν πάλι εἶναι κάποιος ἀπὸ τοὺς φίλους, πῶς τὸν παίρνουν γυμνὸ; Γιατί δηλαδὴ ἔπρεπε νὰ προσβάλλει τὸν νεκρὸ γυμνώνοντας καὶ ἔξευτελείζοντάς τον, αὐτὸν ποὺ ἔπρεπε, ἂν δὲν τοῦ ἔκανε καμμιά ἄλλη τιμὴ, τουλάχιστο νὰ τοῦ κἀνει τὴ θρησκευτικὴ τελετὴ καὶ νὰ σεβαστεῖ τὰ κοινὰ νόμιμα τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ μὴ ξεπαραχῶνει γενικᾶ ἓνα σῶμα ποὺ μόλις εἶχε ταφεῖ στὴ γῆ; Καὶ τὸ κλέβει κάποιος, γιὰ νὰ συμβεῖ τί; Γιὰ νὰ ποῦν, λέγει, οἱ μαθητῆς του, ὅτι ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκρούς. Ἦταν δηλαδὴ, ὅπως φαίνεται, πράγμα πολὺ πιθανὸ ἢ ἀνάσταση καὶ εὐκόλο νὰπραχθεῖ, καὶ σὲ πολλοὺς εἶχε συμβεῖ προηγουμένως, ὥστε, κλέβοντάς τον, νὰ καταφύγουν σ' αὐτὴ τὴν αἰτία, ποὺ εἶναι εὐκόλα παραδεκτὴ καὶ δὲν ἀμφισβητεῖται. Πολὺ

λὺ δ' ἂν εἶη ῥᾶον κλέπτοντας λέγειν, εἰ πλάττειν ἔμελλον αἰ-
 τίαν, ὑπὸ τῆς γῆς αὐτοῦ τὸ σῶμα καταπεπόσθαι, ἢ πρὸς μὴ
 γεγεννημένην καταφεύγειν ἔγερσιν. Οὐκ οὖν, οὐκ ἦν σοι
 φόβος τούτου, ἵνα μὴ κλέπτοντες εἴπωσιν ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ
 5 τῶν νεκρῶν, ἀλλὰ τὰς τῶν προφητῶν φωνὰς ἐδεδίεις, ἃς
 ἐκῶν καὶ τῷ φόνῳ μεθύων ἐπὶ σῶ κακῷ παρέτρεχες, τρανῶς
 προαναφωνούσας καὶ τὴν σὴν μαιφονίαν καὶ τὴν τοῦ Σω-
 τῆρος ἐπεθειαζούσας ἀνάστασιν· ἐδεδίεις ταῦτα· εἶδες ἐπὶ
 τῷ δεσποτικῷ πάθει τὴν κτίσιν πᾶσαν ἐπιστυγνάζουσαν
 10 καὶ τρέμουσαν τὴν γῆν· ἐφόβει σε ταῦτα καὶ ὑπέθραπτε κἂν
 ἀτέραμνός τις καὶ ἀναίσθητος ἐφιλονεῖκεις εἶναι. Ταῦτά
 σου παρεμπίπτοντα καὶ συνιόντα σχολαζούση τῇ μνήμῃ
 καὶ ἄκοντα παρεσκεύαζε τὴν ἀνάστασιν ὑφορᾶσθαι. Διὰ
 τοῦτο προλαμβάνεις καὶ προκακουργεῖς καὶ τὴν κλοπὴν
 15 προφημίζεις, ἵν', ὅταν ἡ ἀνάστασις γένηται, ἔχῃς κατα-
 φυγὴν ἀθλίαν τὴν σοὶ προκλαπεῖσαν κλοπὴν.

ζ. Ἐκλάπη; Τί οὖν οὐκ ἐπ' αὐτοφώρῳ τοὺς τοιχωρύ-
 χους λαβῶν πρὸς Πιλάτον ἄγεις; φρουρὰν γὰρ εἶχες τοῦ
 τάφου λόγον στρατιωτικόν· ἄλλως τε καὶ τὴν κλοπὴν αὐ-
 20 τὴν γενησομένην, ὅς γε καὶ προλέγεις, οὐκ ἠγνόεις. Τίνες
 δὴ τῶν μαθητῶν οἱ σεσυληκότες; ποῦ μετέθεντο τὸ κλαπέν;
 τί δὲ καὶ οἱ κλέπτοντες ἐπεχείρουν λύειν τὰ ὀθόνια καὶ τῆς
 κεφαλῆς ἀφαιρεῖσθαι τὸ σουδάριον, μάλιστα γὰρ σμύρνη καὶ
 ἀλόη συμπεπιεσμένα, ὃ κἂν ἐπ' ἐρημίας καὶ ἡσυχίας καὶ
 25 μηδὲν δεινὸν ὑφορῶμενος, μηδὲ φυλάσσοντας στρατιώτας
 ὀρρωδῶν, συγκεκολλημένων καὶ συνεπτυγμένων ὄντων
 τῶν ἐνταφίων τῷ τῆς σμύρνης καὶ ἀλόης μίγματι, οὐκ ἂν τις
 ῥαδίως ἐξειργάσατο οὐδὲ τοῦ σώματος διασπάσειε ταῦτα;
 Ἄλλ' ἐκλάπη. Ἐρα πρὸς τὴν τῶν κλεψάντων σεαυτὸν
 30 καθῆκας ζήτησιν; ἄρα κολάζεις τῆς ἀμελείας τοὺς φύλα-
 κας; Οὐμένον τούτων οὐδὲν οὐ ποιεῖς, πολλοῦ γε καὶ δεῖ

εὐκολώτερο θὰ ἦταν, κλέβοντας τὸ σῶμα νὰ ποῦν, ἂν εἶχαν σκοπὸ νὰ δώσουν μιὰ πλαστή αἰτία, ὅτι τὸ σῶμα του τὸ εἶχε καταπιεῖ ἡ γῆ, παρὰ νὰ καταφεύγουν σὲ μιὰ ἀνάσταση πού δὲν εἶχε γίνει. "Ὅχι λοιπόν, δὲν φοβόσουν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, γιὰ νὰ μὴν ποῦν κλέβοντάς τον, ὅτι ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκρούς, ἀλλὰ ἔτρεμες τὶς φωνῆς τῶν προφητῶν, τὶς ὁποῖες θέλοντας καὶ μεθυσμένος γιὰ φόνο ἀπέφευγες γιὰ κακό σου, πού προανήγγελλαν ὀλοφόνερα καὶ τὸ δικό σου βδελυρὸ φόνο, καὶ διακήρυτταν τὴν ἀνάσταση τοῦ Κυρίου. Αὐτὰ φοβόσουν. Εἶδες ὅτι γιὰ τὸ πάθος τοῦ Κυρίου σκυθρώπασε ὅλη ἡ φύση καὶ ἡ γῆ ἔτρεμε. Σὲ φόβισαν αὐτὰ καὶ σὲ τάραξαν, ἔστω καὶ ἂν παρουσιαζόσουν ὅτι ἦσουν σκληρὸς καὶ ἀσυγκίνητος. Αὐτὰ εἰσερχόμενα καὶ ἐγκαθιστάμενα στὴ μνήμη ὅταν ἔβρισκε ἡσυχία σὲ ἔκαναν καὶ χωρὶς νὰ θέλεις νὰ ὑποβλέπεις τὴν ἀνάσταση. Γι' αὐτὸ προλαμβάνεις καὶ ἐκδηλώνεις ἀπὸ πρὶν τὴν κακουργία σου καὶ διαλαλεῖς ἐκ τῶν προτέρων τὴν κλοπὴ, ὥστε, ὅταν γίνει ἡ ἀνάσταση, νὰ ἔχεις καταφυγῆ ἄθλια τὴν κλοπὴ πού εἶχες προαναγγεῖλει.

6. Τὸν ἔκλεψαν; Γιατί λοιπόν δὲν ἔπιασες ἐπ' αὐτοφόρῳ τοὺς τυμβωρύχους καὶ δὲν τοὺς ὀδήγησες στὸν Πιλάτο; Γιατί εἶχες φρουρὰ τοῦ τάφου ἓνα λόχο στρατιωτῶν· ἐξάλλου καὶ τὴν κλοπὴ πού ἐπρόκειτο νὰ γίνει, καὶ τὴν ὁποία ἐσὺ τὴν προέλεγες, δὲν τὴν ἀγνοοῦσες. Ποιοὶ λοιπόν ἦταν οἱ μαθητὲς πού τὸν σύλησαν, καὶ ποῦ μετέφεραν αὐτὸ πού ἔκλεψαν; Καὶ γιατί ἐκεῖνοι πού τὸν ἔκλεψαν θέλησαν νὰ ξελύσουν τὰ ὀθόνια καὶ ν' ἀφαιρέσουν τὸ σουδάριο (μαντήλι) τοῦ κεφαλιοῦ, πού μάλιστα ἦταν σφιχτὰ τυλιγμένα μὲ σμύρνα καὶ ἄλῳη, πρᾶγμα πού ἀκόμα καὶ σὲ ἐρημιὰ καὶ σὲ ἡσυχία καὶ ὅταν δὲν ὑπάρχει ὑποψία γιὰ κανένα κακὸ οὔτε καὶ φόβος ἀπὸ φύλακες στρατιῶτες, ἐπειδὴ τὰ ἐντάφια ἦταν κολλημένα καὶ τυλιγμένα μὲ τὸ μίγμα τῆς σμύρνας καὶ τῆς ἄλῳης, δὲν θὰ τὸ ἔκανε κανεὶς εὐκόλα, οὔτε θὰ τὰ ξεκολλοῦσε ἀπὸ τὸ σῶμα; Ὡστόσο τὸν ἔκλεψαν." Ἀραγε κατέφυγες στὴν ἀναζήτηση τῶν κλεφτῶν; Ἀραγε τιμώρησες τοὺς φύλακες γιὰ τὴν ἀμέλειά τους; Δὲν κάνεις ὅμως τίποτε ἀπὸ αὐτά. Πολὺ ἀπέχεις ἀπὸ αὐτά.

οὐδὲ γάρ, οὐδ' ἦν τις ὁ τὸν τάφον ἀνορύσσων καὶ συλῶν τὸ
 σῶμα, ἀλλ' αὐτὸς ἦς, εἶπέρ τις ἦν, κλέπτης, αὐτὸς συκοφάν-
 της, αὐτὸς μὴνυτρα εἰσπράττων παρὰ τῶν εὐηθεστέρων, ἢ
 δυσσεβεστάτων τὴν ἀπιστίαν τῆς ἀναστάσεως· αὐτὸς ἐπὶ
 5 τούτῳ κριτῆς ἡσυχάζων, ὁ φιλοπράγμων καὶ λάλος, μηδὲ
 φωνὴν προιέμενος.

Διὰ τοῦτο σιγᾶς ἐπὶ τούτῳ καὶ οὐδέν σοι μέλει τῶν ἐπὶ
 τῇ κλοπῇ κειμένων νόμων, οὐδέ γε τῆς ἄλλης ἐξετάσεως.
 Ἄλλ' ὅπερ ἐβούλου, πάση μηχανῇ καὶ χρήμασι τῆς ἀλη-
 10 θοῦς ἀναστάσεως κατασκεδάσας τὴν κλοπὴν, ἠρκέσθης τῷ
 ψευδολογήματι, ὥσπερ ἐρμαίῳ τινὶ τῇ τῶν στρατιωτῶν
 φιλαργυρία περιτυχὼν καὶ χάριν ἔχων, εἴ τις μηδ' ἀναπνυ-
 θάνεται, πῶς γέγονεν ἢ παρὰ τίνων ἢ κλοπῇ. Καίτοι κα-
 κεῖνο συνοραὶν ἐχρῆν, ὡς οὐκ ἂν οὐδενὶ τῶν νοῦν ἐχόντων
 15 οὔτε τὸ κλέψαι οὔτε τὸ φημίσαι τὴν ἔγερσιν τοῖς μαθηταῖς
 πίστιν ὅλως παρέχεται· φημίσουσι γάρ, κατὰ σέ, μὴ γεγε-
 νημένην τὴν ἔγερσιν· πῶς τὸν ἐγηγερωμένον ἐπιδείξουσιν;
 ἔλεγχος δὲ τῆς φήμης ἄμαχος τὸ μηδαμοῦ φανῆναι τὸν
 φημιζόμενον. Μὴ δεικνύντες δέ, πῶς οὐ μαίνεσθαι δόξουσι
 20 καὶ γέλωσ προκειῖσθαι πᾶσι καὶ χλεύην ποιεῖσθαι τὸν διδά-
 σκαλον; Οἷς γάρ τις ἄ ῥαδίως διελέγχεται μὴ γεγενημένα
 πλάττει, οὗτος τὸν ὑπὲρ οὗ ταῦτα πράττει καὶ τῆς ἀληθοῦς
 δόξης καὶ τῶν ὑπερογμένων ἔργων ἀφρόνως στερίσκει· εἰ
 γάρ, καὶ πολλοῖς πολλάκις μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἔγερσιν τοῦ
 25 Σωτῆρος ὄραθέντος καὶ πολλῶν σωμάτων ἁγίων πολλοῖς
 ἐμφανισθέντων καὶ τῶν ἀγγέλων τῷ τάφῳ προκαθημένων
 καὶ τηλικούτων καὶ τοσοῦτων τερατουργουμένων, τὸ τῆς
 κλοπῆς ὑμεῖς ψεῦδος τῆς ἀληθείας μᾶλλον διαδοθῆναι
 κατηγωνίσασθε (ἐφημίσθη γὰρ ὁ λόγος οὗτος παρ' Ἰου-
 30 δαίοις μέχρι τῆς σήμερον ἡμέρας), εἰ μὴ λαμπρᾶ καὶ περι-
 φανῆς καὶ πᾶσιν ἔργοις ἢ τοῦ Χριστοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν

Ούτε υπῆρξε κάποιος πού ἀνοιξε τὸν τάφο καὶ ἀφαίρεσε τὸ σῶμα, ἀλλὰ ἐσὺ ἦσουν, ἂν υπῆρχε κάποιος, ὁ κλέφτης, ἐσὺ ὁ συκοφάντης, ἐσὺ ἔπαιρνες μήνυτρα ἀπὸ τοὺς πιὸ ἡλίθιους ἢ τοὺς ἀσεδέστατους τὴν ἀπιστία πρὸς τὴν ἀνάσταση. Ἐσὺ ἦσουν ὁ δικαστὴς πού δὲν ἀνησυχοῦσε, ἐσὺ ὁ πολυπρᾶγμων καὶ φλύαρος πού οὔτε φωνὴ ἔδγαζες.

Γι' αὐτὸ σωπαίνεις τώρα καὶ δὲν σ' ἐνδιαφέρει καθόλου γιὰ τοὺς νόμους πού υπῆρχαν γιὰ τὴν κλοπὴ, οὔτε γιὰ τὴν ἄλλη ἐξέταση. Ἄλλ' ἔκανες αὐτὸ πού ἤθελες· ἀφοῦ μὲ κάθε μηχανὴ καὶ χρήματα διέδωσες τὴν κλοπὴ τῆς ἀληθινῆς ἀνάστασης, ἀρκέστηκες στὶς ψευδολογίες, πετυχαίνοντας σὰν κάποιον δῶρο τοῦ Θεοῦ τὴ φιλαργυρία τῶν στρατιωτῶν καὶ χρεωστῶντας χάρη ἂν κάποιος δὲν ἐξήταζε, πῶς ἔγινε ἡ κλοπὴ καὶ ἀπὸ ποιούς. Μολονότι βέβαια ἔπρεπε νὰ ἐξετάσεις μαζὶ μ' αὐτὸ καὶ ἐκεῖνο, ὅτι κανέναν ἀπὸ τοὺς συνετοὺς δὲν θὰ πιστέψει οὔτε ὅτι τὸν ἔκλεψαν οἱ μαθητές, οὔτε ὅτι διέδωσαν τὴν ἀνάστασή του. Γιατὶ θὰ διαφημίσουν, κατὰ τὴ γνώμη σου, τὴν ἀνάσταση πού δὲν ἔγινε· πῶς ὅμως θὰ παρουσιάσουν τὸν ἀναστημένο; Ἀπόδειξη ὅμως ἀκαταμάχητη τῆς διάδοσης εἶναι τὸ ὅτι ὁ διαφημιζόμενος δὲν φάνηκε πουθενά. Κι ἂν δὲν τὸν παρουσιάσουν, πῶς δὲν θὰ δώσουν τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶναι τρελλοὶ καὶ περίγελως ὄλων καὶ ὅτι ἔκαναν τὸν διδάσκαλό τους ἀντικείμενο χλεύης; Γιατὶ γιὰ ὅσα διελέγχεται κανεὶς ὅτι δὲν ἔγιναν, ἀλλὰ τὰ ἔχει πλάσει, αὐτὸς στερεῖ ἀνόητα αὐτὸν γιὰ τὸν ὁποῖο τὰ πράττει αὐτὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ πίστη τοῦ κόσμου καὶ ἀπὸ ἔργα πού ἔχουν γίνεῖ ἀπὸ αὐτόν. Γιατὶ ἂν, μολονότι καὶ πολλοὶ πολλὰς φορὲς μετὰ τὴν ἀνάσταση ἀπὸ τοὺς νεκροὺς τοῦ Σωτήρα τὸν εἶδαν, καὶ ἐμφανίσθηκαν πολλὰ σώματα ἁγίων, καὶ ἄγγελοι κάθησαν ἐπάνω στὸ μνημεῖο καὶ ἔγιναν τόσα θαυμαστὰ πράγματα, ἐσεῖς ἀγωνισθήκατε νὰ διαδοθεῖ ὅσο γίνεται περισσότερο τὸ ψεῦδος ἀπὸ τὴν ἀλήθεια³ (γιατὶ λέγει, «ἡ φήμη αὐτὴ διαδόθηκε ἀνάμεσα στοὺς Ἰουδαίους μέχρι σήμερα»⁴), ἂν δὲν εἶχε γίνεῖ λαμπρὴ καὶ περιφανὴς καὶ μὲ ὅλα τὰ ἔργα ἢ ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ καὶ Σωτήρα

3. Ματθ. 27, 52-53

4. Ματθ. 28, 15.

ἀνάστασις διεπέπρακτο, μνημάτων κενουμένων, πολλῶν νεκρῶν αὐτοκηρύκων τῆς σφῶν ἀναστάσεως γεγενημένων, ἀγγέλων ταύτην διαμαρτυρομένων, αὐτοῦ δὲ τοῦ Δεσπότητος κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ τόπους διαφόροις ἐπιφαινομένου, εἰ μὴ τούτοις ἅπασιν ἡ ἀνάστασις ἐβεβαιουῖτο τε καὶ ἐκρατύνετο, πῶς ἂν τις ἐτόλμα λέγειν τῶν μαθητῶν ἐγηγέρθαι τὸν διδάσκαλον;

Ἄλλ' οὐχὶ καὶ αὐτὸς ἂν καὶ λεγόντων ἄλλων ὑπ' αἰσχύνῃς κατεδύετο, τὸ τοῦ λόγου παράδοξον δυσωπούμενος; Ἡ μέντοι γε τῶν ὀραθέντων ἀψευδεστάτη κατάληψις καὶ τὸ ἐναργὲς καὶ ἀναμφίβολον τῆς ἐγέρσεως, ταῦτα τοὺς μαθητὰς θάρσους ἐπλήρωσε καὶ δυνάμεως τῶν ἀκριδῶς αὐτοῖς ἐγνωσμένων διδασκάλους γενέσθαι καὶ κήρυκας. Τί γὰρ ἂν τις ἄλλο καὶ μύθους πλάττειν ἐγγεγυμνασμένος ἀναπλάσειεν, ἢ πρὸς ἀναισχυντίαν ψεύδους τὴν γλῶσσαν ὀπλίσας αἰτιάσαιτο, εἰ μὴ τῶν ὀραθέντων αὐτοῖς καὶ εἰς βεβαίαν γνῶσιν ἀχθέντων τὸ ἀμετάπειστον; Οἱ γάρ, ἐπὶ συνείληπτο καὶ σταυρὸς ἐπήγνυτο, τὸν διδάσκαλον καταλιπόντες καὶ τῷ προσδοκηθέντι φόβῳ πάντα ῥίψαντες, ὅσα τε τῶν σημείων εἶδον καὶ ὅσα διδάσκοντος ἤκουον, ὅσα τε αὐτοῖς χορηγούμενης ἐκεῖθεν ἑτερατουργεῖτο τῆς χάριτος, οἱ ταῦτα πάντα φόβῳ ἐλπίδι λαθόμενοι, πῶς ἂν οὗτοι νεκρὸν πιστωθέντες εἶναι καὶ μὴ τὸ μέγα τῆς ἀναστάσεως μυστήριον αὐτουργήσαντα ἢ τὸ παραντίκα κηρύσσειν ἐδυναμώθησαν (τί γὰρ δεῖ λέγειν ὡς κλέπτειν διενοήθησαν;) ἢ τὸν ἅπαντα βίον τοὺς ὑπὲρ τῆς εἰς αὐτὸν ὁμολογίας καὶ πίστεως σὺν χαρᾷ πολλῇ καὶ προθυμίᾳ θανάτους ἐδέχοντο; Οὕτως οὐκ ἔστι τοῖς ἐπιρρεάζουσι τὴν ἀνάστασιν, ἐφ' ᾧ τῶν ἐλέγχων τὸ ἀναπόδραστον διαδράσαντες, τὸ μὴ οὐχὶ λυσοῦν αὐτοὺς καὶ μαίνεσθαι καὶ συκοφαντεῖν τὴν ἀναχώρησιν ἔξουσιν.

ζ. Ἄλλ' ἀπερὶ μὲν τούτων ἐπὶ καιροῦ μᾶλλον ἢ οἰκεία δηλώσει διάληψις. Ἐμὲ δὲ τοῦ τάφου καὶ τῆς ταφῆς τὸ παράδοξον πρὸς ἑαυτὸν μεθέλκει πάλιν καὶ ἐπιστρέφεται.

μας, ἐπιβεβαιούμενη ἀπὸ τὸ κένωμα τῶν τάφων, ἀπὸ τοὺς τόσους νεκροὺς ποὺ ἔγιναν ἀπὸ μόνοι τους μάρτυρες τῆς ἀνάστασής τους, ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Κύριο ποὺ φανερώθηκε σὲ διάφορους καιροὺς καὶ τόπους σὲ διάφορα πρόσωπα, ἂν μὲ ὅλα αὐτὰ δὲν ἐπιβεβαιωνόταν ἡ ἀνάσταση καὶ δὲν ἐνισχυόταν, πῶς θὰ τολμοῦσε κάποιος ἀπὸ τοὺς μαθητὲς νὰ ἰσχυρισθεῖ ὅτι ὁ διδάσκαλος ἀναστήθηκε;

Ἄλλὰ καὶ ὁ ἴδιος, ἔστω κι ἂν ἄλλοι τὸ ἰσχυρίζονταν, δὲν θὰ κρυβόταν ἀπὸ ντροπή, ἀπὸ φόβο γιὰ τὴν παραδοξότητα τοῦ λόγου; Ἡ ἀψευδέστατη ὅμως κατανόηση ἐκείνων ποὺ εἶδαν καὶ τὸ ὀλοφάνερο καὶ ἀναμφισβήτητο τῆς ἀνάστασης, αὐτὰ γέμισαν τοὺς μαθητὲς μὲ θάρρος καὶ δύναμη νὰ γίνουν διδάσκαλοι καὶ κήρυκες ἐκείνων ποὺ γνώριζαν μὲ ἀκρίβεια. Γιατὶ τί ἄλλο θὰ μποροῦσε νὰ πλάσει κάποιος, ἔστω κι ἂν ἦταν γυμνασμένος στὸ πλάσιμο μύθων, ἢ νὰ κατηγορήσει ὀπλίζοντας τὴν γλῶσσα του νὰ ψευσθεῖ ἀδιάντροπα, παρὰ τὸ ἀμετάπειστο γιὰ ὅσα εἶδαν καὶ γνώρισαν μὲ ἀκρίβεια; Γιατὶ αὐτοί, ὅταν τὸν εἶχαν συλλάβει καὶ στήθηκε ὁ σταυρὸς, ἐγκαταλείποντας τὸν διδάσκαλο καὶ ἀπορρίπτοντας τὰ πάντα ἀπὸ τὸν ἀπροσδόκητο φόβο, ὅσα σημεῖα εἶδαν καὶ ὅσα τὸν ἄκουσαν νὰ διδάσκει καὶ ὅσα θαυμαστὰ ἔπρατταν οἱ ἴδιοι μὲ τὴ χορηγία τῆς χάριτος, αὐτοὶ ποὺ ὅλα αὐτὰ τὰ ξέχασαν ἀπὸ τὸ φόβο τους, πῶς αὐτοί, ἀφοῦ πίστεψαν ὅτι εἶναι νεκρὸς καὶ δὲν πραγματοποίησε τὸ μυστήριο τῆς αὐτοἀνάστασής του, ἢ θὰ ἔπαιρναν τὴ δύναμη νὰ κηρύξουν ἀμέσως (γιατὶ πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι σκέφθηκαν νὰ τὸν κλέψουν;), ἢ σὲ ὅλη τὴ ζωὴ τους θὰ δέχονταν μὲ πολλὴ χαρὰ καὶ προθυμία τὸ θάνατο γιὰ χάρη τῆς ὁμολογίας τους καὶ τῆς πίστεως τους σ' αὐτόν; Ἐτσι δὲν ἔχουν τὴ δυνατότητα ὅσοι ἐξευθρίζουν τὴν ἀνάσταση, προκειμένου ν' ἀποφύγουν τὸ ἀναπόδραστο τῶν ἐλέγχων, νὰ μὴν ἐκδηλώνουν τὴ λύσσα καὶ τὴ μανία καὶ τὴ συκοφαντία τῆς ἀνάστασης.

7. Ἄλλὰ γι' αὐτὰ βέβαια θὰ μιλήσω καλύτερα στὴ συνέχεια τὴν κατάλληλη ὥρα. Ἐμένα ὅμως ἡ παραδοξότητα τοῦ τάφου καὶ τῆς ταφῆς μὲ κάνει πάλι νὰ γυρίσω στὰ δικὰ μου. Πῶς τυλί-

Πῶς ἐνταφίους τὸ σῶμα περιελίσσεται ὁ τὸν οὐράνιον ἐξα-
 πλώσας πόλον εἰς θαῦμα πολυύμνητον; Πῶς ἢ πάντων ζωὴ
 καὶ ἀνάστασις θανάτου νόμοις ὑπηρετήσατο, εἰ καὶ τὸ
 κράτος αὐτῶν ἐν τῇ οἰκείᾳ σαρκὶ παρελύσατο; Πῶς νε-
 5 κροῖς ὁμόσκηνος γίνεται ὁ τῷ Πατρὶ πρὸ αἰώνων ὑπάρχων
 ὁμόθρονος; Ἄλλ', ὡ τῶν δεσποτικῶν περὶ ἐμὲ χαρίτων, ὡ
 τῆς τοῦ νεκρωθέντος δυνάμεως, ὡ τάφος τάφων κένωσις
 καὶ Ἄδου καθαίρεσις καὶ θανάτου νέκρωσις καὶ τῆς ἐμῆς
 ἀναστάσεως πολυύμνητος θάλαμος. Παστὰς μὲν ἢ τῆς
 10 κοσμογονίας γάμον ὦδινε καὶ παίδων ἐλπίδας ἔτρεφε καὶ
 τοῦ ἀνθρωπίνου γένους τοὺς γεωργοὺς ἐθαλάμευεν, ἀλλὰ
 καὶ λύπας εἶχεν ὑποφυομένας καὶ θάνατον παραπεπηγό-
 τα, δι' ὧν τὸ τῆς ζωῆς ἄνθος ἐβασκαίνετο καὶ τὴν εὐδαιμο-
 νίαν ἀμφίβολον ἦν πολιτεύεσθαι· ἢ δὲ τοῦ τάφου παστὰς
 15 αὐτὸν ἡμῶν τὸν τεχνίτην καὶ τῆς ἀναπλάσεως καὶ τῆς πλά-
 σεως θαλαμεύουσα, οὐ παίδων ῥίζας προβάλλεται, ταχὺ
 μαραινομένας τοῖς βλαστήμασιν, οὐδὲ θανάτῳ κοπτομένην
 ζωὴν καὶ δίον μνηστεύεται, ἀλλὰ παρθενίαν μὲν τῇ ἀν-
 θρωπίνῃ φύσει νυμφεύεται, προᾶξιν ἀγγέλων ἐπὶ γῆς δι-
 20 δοῦσα παρρησιάζεσθαι, καὶ τοῖς προγόνοις, οἳ τὴν δεσπο-
 τικὴν εἰκόνα τοῖς πάθεσι συγκατέχωσαν, τὸ νυμφικὸν ἐκεῖ-
 νο καὶ ἀρχαῖον κάλλος ἀποκαθίστησιν, ἄλυπον δὲ καὶ ἀτα-
 λαίπυρον πολιτείαν εἰς κληῖρον τοῖς ἀνθρώποις ἀνιερώσα-
 σα, τὸ τῆς ἀθανασίας δῶρον παθῶν καὶ φθορᾶς ὑψηλότε-
 25 ρον ἀπειργάσατο.

Καὶ κιβωτὸς μὲν ἢ τοῦ Νῶε τοῦ κοινοῦ ῥυέντος ἐκ τῶν
 οὐρανίων πηγῶν ναυαγίου σπέρμα δευτέρου κόσμου διέ-
 σωσε τοὺς ἐμπλέοντας εἰς ἀλγεινῶν μέντοι δευτέραν πει-
 ραν τῶν ἐν βίῳ κακῶν συντηρήσασα, ἢ δὲ σωσίκοσμος
 30 αὕτη καὶ τοῦ δεσποτικοῦ σώματος κιβωτὸς τὸν τῆς ζωῆς
 ταμίαν καὶ τῆς εὐφροσύνης χορηγὸν θησαυρίσασα, τῆς τῶν
 ψυχῶν μὲν πανωλεθρίας ἀνωτέρω κουφίζουσα διασώζει τὸ
 ἀνθρώπινον, τοὺς δὲ νεκροὺς τῶν τάφων κενώσασα, ἀκένω-

γεται τὸ σῶμα μὲ τὰ ἐντάφια, αὐτὸς ποὺ ἐξάπλωσε τὸν οὐράνιο θόλο σὰν ἓνα πολυῦμνητο θαῦμα; Πῶς ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀνάστασις ὄλων ἐγίνε ὑπηρετῆς στοὺς νόμους τοῦ θανάτου, μολονότι δέλυσε τὴ δύναμή του στὸ σῶμα του; Πῶς γίνεται ὁμόσκηνος τῶν νεκρῶν ὁ ὁμόθρονος πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες μὲ τὸν Πατέρα. Ἄλλά, ὡ δεσποτικὲς δωρεὲς πρὸς ἐμένα, ὡ δύναμη τοῦ νεκροῦ, ὡ τάφος κένωση τάφων καὶ καθαίρεση τοῦ Ἄδου καὶ νέκρωση τοῦ θανάτου καὶ πολυῦμνητος νυφικὸς θάλαμος τῆς ἀνάστασής μου. Ἡ παστάδα τῆς κοσμογονίας γέννησε τὸ γάμο, ἔτρεφε ἐλπίδες παιδιῶν καὶ ὁδήγησε στὸ νυφικὸ θάλαμο τοὺς γεωργοὺς τοῦ ἀνθρώπινου γένους, ἀλλ' εἶχε καὶ λύπες βλαστάνουσες καὶ θάνατο δίπλα παραβρισκόμενο, ποὺ βᾶσκαιναν τὸ ἄνθος τῆς ζωῆς καὶ ἡ εὐδαιμονία ἦταν ἀμφίβολο νὰ παγιωθεῖ στὴ ζωὴ. Ἡ παστάδα ὅμως τοῦ τάφου φιλοξενώντας αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸν τεχνίτη καὶ τῆς ἀνάστασης καὶ τῆς πλάσης μας, δὲν προβάλλει ρίζες παιδιῶν ποὺ γρήγορα μαρααίνονται ἀπὸ τὰ βλαστήματά τους, οὔτε μνηστεύεται βίος καὶ ζωὴ ποὺ διακόπτεται ἀπὸ τὸ θάνατο, ἀλλὰ νυμφεύεται παρθενία γιὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση, δίνοντας στὴ γῆ τὴ δυνατότητα ἐπιτέλεσης μὲ παρρησία τοῦ ἔργου τῶν ἀγγέλων, καὶ στοὺς προγόνους, ποὺ κατέχωσαν τὴ δεσποτικὴ εἰκόνα μὲ τὰ πάθη, ἀποκαθιστᾶ ἐκεῖνο τὸ ἀρχαῖο νυφικὸ κάλλος, καὶ καθιερώνοντας ὡς κληρονομία γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τὴν χωρὶς λύπες καὶ ταλαιπωρίες πολιτεία, ἀνέδειξε τὸ δῶρο τῆς ἀθανασίας ὑψηλότερο ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὴ φθορά.

Καὶ ἡ κιβωτὸς βέβαια τοῦ Νῶε διέσωσε τὸ σπέρμα δεύτερου κόσμου ἔπειτα ἀπὸ τὸ ναυάγιο ποὺ προκάλεσαν οἱ καταρράκτες τοῦ οὐρανοῦ⁵, διατηρώντας ἐκεῖνους ποὺ ἔπλεαν μὲ αὐτὴν νὰ δοκιμάσουν δεύτερη φορᾶ τὰ ἀλγεῖνά καὶ τίς συμφορὲς τοῦ βίου, ἐνῶ αὐτὴ ἡ σωστικὴ τοῦ κόσμου κιβωτὸς τοῦ δεσποτικοῦ σώματος, ἀφοῦ ἔκλεισε μέσα της σὰν θησαυρὸ τὸν ταμία τῆς ζωῆς καὶ χορηγὸ τῆς εὐφροσύνης, ἀνεβάζοντας ἐλαφρὲς τίς ψυχὲς ἀπὸ τὴν πανωλεθρία, διασώζει τὸ ἀνθρώπινο γένος, καὶ ἀδειάζοντας

5. Γέν. κεφ. 6 καὶ 7.

τον τὴν χάριν προχέει τῆς ἀναστάσεως καὶ πρὸς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν διαπορθμεύουσα δευτέρων κακῶν ἀπειράτους διὰ παντός συνέχει φυλάττουσα. Εἶχε καὶ ἡ τῷ Μωσεῖ κατασκευασθεῖσα σκηνὴ στάμνον καὶ μάννα καὶ 5 λυχνίαν καὶ τράπεζαν καὶ πλαξὶ λιθίνοις διαγεγλυμμένα τῆς νομοθεσίας τὰ λόγια, ἡ δὲ ζωοδόχος αὕτη καὶ σεβασμία σκηνὴ οὐ σκιάς καὶ τύπους τῆς νομικῆς λατρείας σεμνολογεῖται τὰ σύμβολα, ἀλλ' αὐτῷ τῷ νομοθέτῃ καὶ κοινῷ Δεσπότη πρὸς ταφὴν τριήμερον ὑπουργήσασα, τὸ τῆς χάρι- 10 τος θεῖον καὶ μέγα μυστήριον ἀπεκάλυψεν εἰς πάντα τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα· αὕτη μὴ κινουμένη, τὴν εὐσέβειαν ἐξαπλώσασα· αὕτη καὶ τὸν θησαυρὸν οὐκ ἔχει (ἐξανέστη γὰρ, ὡς ἡβουλήθη) καὶ τοῦ πλούτου τῶν χαρίτων οὐκ ἐξεκενώθη· τὴν χορηγίαν γὰρ τῶν θαυμάτων ἀνεξάντλητον 15 φυλάττει· καὶ πάθη γὰρ θεραπεύει, καὶ νόσους ἐλαύνει, καὶ δαίμονας φυγαδεύει, καὶ ψυχὰς ἀγιάζει, καὶ τῶν Ἰουδαίων τὴν ἀπόνοιαν θριαμβεύει, καὶ τοῦ Δεσπότη τὴν ἀνάστασιν τοῖς ὄρωμένοις συμβόλοις κηρύσσει, καὶ τῆς περὶ ἡμᾶς αὐτοῦ φιλανθρωπίας τὴν ἄβυσσον ὑπογράφει.

20 Θυμαστὴ μὲν τις ἦν καὶ ἡ ἐν Βηθλεὲμ φάτνη, τὸν ἐμὸν Δεσπότην ἄρτι τῶν παρθενικῶν λαγόνων προκύψαντα καὶ τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ παραγεγονότα βρεφοπρεπῶς ὑποδεχομένη σπαργανούμενον, ἀλλὰ πολὺ μείζον καὶ ταύτης ὁ τάφος τὸ θαῦμα προβάλλεται· ἐκεῖ μὲν γὰρ τῆς κατὰ Χρι- 25 στὸν οἰκονομίας ἀρχὴν ἐλάμβανε τὸ μυστήριον, ἥδη παρακαλυπτομένης τῷ σαρκίῳ τῆς θεότητος, ἐνταῦθα δὲ τὸ πέρας τελεσιουργεῖται καὶ τῆς θεϊκῆς ἐπιδημίας, ἡ ἐμὴ τελείωσις καὶ ἀνάπλασις, ὁ σκοπὸς ἐξανύεται, λαμπρὸν ἀπαστραπτύσης καὶ καταναζούσης πάντα τῇ ἀστραπῇ τῆς 30 ἐγέρσεως. Κάκει μὲν ἐξ ἀνατολῶν τῷ γεννηθέντι μάγοι δῶρα φέρουσιν, ἐνταῦθα δὲ τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι ἐξ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν καὶ τῶν ἄλλων περάτων τῆς οἰκουμένης λαοί, φυλαὶ καὶ γλῶσσαι καὶ ἡλικία πᾶσα οὐ σμύρναν καὶ

τούς τάφους ἀπὸ τούς νεκρούς, σκορπίζει ἀτελείωτη τὴ χάρις τῆς ἀνάστασης, καὶ διαμετακομίζοντάς τους πρὸς τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, τούς φυλάγει καὶ τούς διατηρεῖ ἀπείραστους ἀπὸ δεύτερα δεινά. Καὶ ἡ σκηνὴ βέβαια ποὺ κατασκευάσθηκε ἀπὸ τὸν Μωυσῆ εἶχε τὴ στάμνα καὶ τὸ μάννα καὶ τὴ λυχνία καὶ τὴν τράπεζα καὶ χαραγμένα σὲ λίθινες πλάκες τὰ λόγια τοῦ νόμου⁶, ἡ ζωοδόχος ὅμως αὐτὴ καὶ σεβάσιμα σκηνὴ δὲν καυχιέται γιὰ τὶς σκιές καὶ τούς τύπους τὰ σύμβολα τῆς νομικῆς λατρείας, ἀλλὰ ὑπηρετώντας τὸν νομοθέτη καὶ κοινὸ Κύριο γιὰ τὴν τριήμερη ταφὴ του, ἀποκάλυψε τὸ θεῖο καὶ μέγα μυστήριον τῆς χάριτος σὲ ὅλα τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, καὶ μένοντας ἀνίκητη ἢ ἴδια, ἐξάπλωσε τὴν εὐσέβεια. Αὐτὴ δὲν ἔχει βέβαια τὸν θησαυρὸν (γιατὶ ἀναστήθηκε, ὅπως θέλησε), δὲν ἄδειασε ὅμως ἀπὸ τὸν πλοῦτον τῶν χαρισμάτων· γιὰτὶ διατηρεῖ ἀνεξάντλητη τὴ χορηγία τῶν θαυμάτων καὶ πάθη θεραπεύει, καὶ ἀσθένειες διώχνει, καὶ δαίμονες φυγαδεύει, καὶ ψυχὲς ἀγιάζει, καὶ κατανικᾷ τὴν ἀνοησία τῶν Ἰουδαίων, καὶ κηρύσσει μὲ ὄρατὰ σύμβολα τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου, καὶ ὑπογραμμίζει τὴν ἄδυσο τῆς φιλανθρωπίας του πρὸς ἐμᾶς.

Θαυμαστὴ βέβαια ἦταν καὶ ἡ φάτνη τῆς Βηθλεὲμ ποὺ ὑποδέχθηκε βρέφος σπαργανωμένο μόλις προῆλθε ἀπὸ τὶς παρθενικὲς λαγόνες καὶ ἦρθε στὴν ἀνθρώπινη ζωὴ, ἀλλὰ πολὺ μεγαλύτερο καὶ ἀπὸ αὐτὴν θαῦμα προβάλλει ὁ τάφος. Γιατὶ ἐκεῖ ἔκανε τὴν ἀρχὴν τοῦ μυστηρίου τῆς οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ, ὅπου ἡ θεότητα καλυπτόταν μὲ τὴ σάρκα, ἐδῶ τελεσιουργεῖται τὸ τέλος, καὶ ὁ σκοπὸς τῆς θεϊκῆς ἐπιδημίας, ἡ τελείωση καὶ ἡ ἀνάπλασή μου, κατορθώνεται, ποὺ λάμπει καὶ ἀστράφτει καὶ καταυγάζει τὰ πάντα μὲ τὴν ἀστραπὴν τῆς ἀνάστασης. Καὶ ἐκεῖ βέβαια μάγοι ἀπὸ τὴν ἀναλογία φέρνουν δῶρα στὸ βρέφος, ἐνῶ ἐδῶ σ' αὐτὸν ποὺ ἀναστήθηκε ἀπὸ τούς νεκρούς ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴ δύση καὶ τὶς ἄλλες ἄκρες τῆς οἰκουμένης λαοί, φυλὲς καὶ γλῶσσες καὶ κάθε ἡλικία δὲν προσκομίζουν σμύρνα καὶ λιβάνι

6. Πρβλ. Ἑβρ. 9, 1-4.

λίβανον καὶ χρυσόν, τῆς ἀψύχου γῆς τὰς γονάς, προσκομίζουσιν, ἀλλ' αὐτὰ τὰ σώματα καὶ ψυχὰς μυριπνοούσας τὴν πίστιν καὶ χρυσοφορούσας τὴν εὐσέβειαν ὡς παμβασιλεῖ καὶ ποιητῇ τῶν ὄλων ἐγχειρίζουσιν. Ἀγγέλων ἦσαν ὑπὲρ
 5 τῆς φάτνης ὧδαί μουσουρούμεναι, ἀγγέλων δὲ καὶ τῶ τάφῳ παρουσίαι καταπλήττουσαι· κακεῖ μὲν τὴν τοῦ τεχθέντος ὡσπερ ὑποσημαίνοντες συγκατάδασιν τῶ ἐν ὑψίστοις Θεῷ δόξαν καὶ τὴν ἐπὶ γῆς εἰρήνην καὶ τὴν ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίαν τοῖς μέλεσιν ἀνεκρούοντο, ἐνταῦθα δὲ διαπρουσία
 10 καὶ λαμπροῦ τῆ φωνῆ καὶ χωρὶς τινος παραπετάσματος καὶ αἰνίγματος τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀναστάντος ἀποσαλπίζουσιν, «οὐκ ἔστιν ὧδε» διακεκραγότες καὶ λέγοντες· «ἠγέρθη γὰρ καθὼς εἶπε, καὶ εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν»· καί, «μὴ ἐκθαμβεῖσθε, Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν
 15 Ναζαρινόν, τὸν ἐσταυρωμένον; ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε· ἴδε ὁ τόπος, ὅπου ἔθηκαν αὐτόν»· καί, «τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν; οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἠγέρθη». Εἶτα καὶ αὐτὸς ὁ Δεσπότης καὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτουργός· «Γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς; πορεύου πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου καὶ εἶπέ
 20 αὐτοῖς, ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεόν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν», καί, «ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς».

ἦ. Τούτῳ τῶ δι' ἡμᾶς ἀνθρωπισθέντι καὶ ὑπὲρ ἡμῶν παθόντι καὶ ταφέντι καὶ τῆς παλαιᾶς τοῦ Ἰσραὴλ τυραννίδος ἡμᾶς ἀπαλλάξαντι καὶ ἡμεῖς προθύμως ἐκ νεκρῶν ἀνισταμένῳ καὶ τὸ κατὰ πάντων κράτος ἀναδησαμένῳ τὰ ἐπινίκια δωροφορήσωμεν· οἱ πλούτῳ κομῶντες τὴν τῶν πενήτων θεραπείαν καὶ παράκλησιν· οἱ πενία πιεζόμενοι τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν εὐχαριστίαν· οἱ ἐν ταῖς ἀρχαῖς καὶ
 30 ταῖς δυναστείαις τὸ φεῖδεσθαι τῶν ἀλλοτρίων καὶ τῶν ἀδικουμένων προῖστασθαι καὶ πράως ἄρχειν τῶν ὑπηκόων ὡς

7. Ματθ. 2, 11.

8. Λουκᾶ 2, 14.

9. Ματθ. 28, 6-7.

10. Μάρκ. 16, 6.

καὶ χρυσό⁷, γεννήματα τῆς ἄψυχης γῆς, ἀλλὰ τὰ ἴδια τὰ σώματα καὶ τὶς ψυχές ποῦ μοσχοβολοῦν τὴν πίστη καὶ φοροῦν χρυσῇ τὴν εὐσέβεια, σὰν παμδασιλέα καὶ ποιητὴ τῶν ὅλων τὴν παραδίδουν στὰ χέρια του. Ψάλλονταν πάνω ἀπὸ τὴ φάτνη ὕμνοι ἀγγέλων, ἀλλὰ καὶ παρουσίες ἀγγέλων στὸν τάφο ποῦ προκαλοῦσαν κατὰ πληξή. Καὶ στὴ φάτνη βέβαια ὑποσημαίνοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὴ συγκατάβαση τοῦ βρέφους ἔψαλλαν στίς μελωδίες τους δόξα γιὰ τὸν ὕψιστο Θεὸ καὶ εἰρήνη γιὰ τὴ γῆ καὶ τὴν εὐδοκία γιὰ τοὺς ἀνθρώπους⁸, ἐνῶ στὸν τάφο μὲ ἔντονη καὶ λαμπρὴ φωνὴ καὶ χωρὶς κάποιον παραπέτασμα καὶ αἶνιγμα σαλπίζουν τὴν ἐξουσία αὐτοῦ ποῦ ἀναστήθηκε, βροντοφωνῶντας καὶ λέγοντας ὅτι «Δὲν εἶναι ἐδῶ· ἀναστήθηκε ὅπως εἶπε. Πέστε στοὺς μαθητές του ὅτι ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκρούς»⁹ καὶ· «Μὴν ἐκπλήττεσθε· ζητεῖτε τὸν Ἰησοῦ τὸν Ναζαρηνό, ποῦ τὸν σταύρωσαν; Ἀναστήθηκε, δὲν εἶναι ἐδῶ· νὰ ὁ τόπος ὅπου τὸν εἶχαν ἐνταφιάσει»¹⁰ καὶ, «Γιατί ζητεῖτε τὸν ζωντανὸ ἀνάμεσα στοὺς νεκρούς; Δὲν εἶναι ἐδῶ, ἀλλὰ ἀναστήθηκε»¹¹. Ἔπειτα καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ποῦ εἶχε κάνει ὁ ἴδιος τὴν ἀνάστασή του λέγει· «Γυναίκα, γιατί κλαῖς; Ποιὸν ζητᾶς; Πήγαινε στοὺς ἀδελφούς μου καὶ πές τους, ἀνεβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα σας, καὶ Θεό μου καὶ Θεό σας»¹² καὶ· «Μοῦ δόθηκε ὅλη ἡ ἐξουσία στὸν οὐρανὸ καὶ ἐπάνω στὴ γῆ»¹³.

8. Σὺ αὐτὸν ποῦ γιὰ μᾶς ἔγινε ἄνθρωπος καὶ ἔπαθε γιὰ μᾶς καὶ μπῆκε στὸν τάφο καὶ μᾶς ἀπάλλαξε ἀπὸ τὴν παλαιὰ τυραννία τοῦ Ἄδου, πρόθυμα καὶ ἐμεῖς καθὼς ἀνασταίνεται ἀπὸ τοὺς νεκρούς καὶ ἔλαβε τὴν ἐξουσία ἐναντίον ὅλων, ἃς τοῦ προσφέρουμε δῶρο τὰ ἐπινίκια. Ὅσοι ἔχουμε ἀφθονο πλοῦτο ἃς προσφέρουμε τὴ βοήθεια καὶ τὴν ἀνακούφιση τῶν φτωχῶν· ὅσοι πιέζονται ἀπὸ τὴ φτώχεια ἃς προσφέρουν τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴν εὐχαριστία· ὅποιοι εἶναι σὲ ἀρχές καὶ ἐξουσίες τὸν σεβασμὸ πρὸς τὰ ξένα πράγματα, τὴν προστασία τῶν ἀδικουμένων, τὸ νὰ διοικοῦν μὲ πραότητα τοὺς ὑπηκόους τους, ἀφοῦ εἶναι συνάνθρωποι, καὶ

11. Λουκᾶ 24, 6.

12. Ἰω. 20, 15 καὶ 17.

13. Ματθ. 28, 18.

ὁμοφύλων, ἀλλὰ μὴ σοβαρῶς ὡς ἐκφύλων κατεπαίρεσθαι,
 ἵν' ὡς ἀληθῶς ὑπὸ Θεοῦ τεταγμένας ταύτας καὶ δεδωρημέ-
 νας ὑμῖν καὶ αὐτοὶ συνεπιδείξητε, ἀλλὰ μὴ τὰς τῶν πολλῶν
 γλώσσας, δι' ὧν ὑμᾶς εἰς παρανομίαν αἱ πράξεις ἐλαύνουσι
 5 κατὰ τοῦ πεποιηκότος καὶ τὰς ἐξουσίας ὀρίσαντος, καθο-
 πλίζοιτε· οἱ ὑπ' ἀρχὴν ἀριθμούμενοι, τὸ καλῶς καὶ ἡμέρως
 ἐπαγωνίζεσθαι ἄρχεσθαι, ἀλλὰ μὴ καταδαπανᾶν ἐθέλειν
 τῷ συνεχεῖ τῆς ἀταξίας τῶν ἐφεστηκότων τὸ μακρόθυμον,
 ἀφορμὴν ῥαθυμίας τὴν φιланθρωπίαν ἀφρόνως ποιού-
 10 μενοι· οἱ τὸν τοῦ γάμου ζυγὸν ἔτι ἔλκοντες, τὴν ἐν τῷ καλῷ
 συμφωνίαν καὶ σεμνότητα· οὕτω γὰρ ὁ γάμος τὸ τίμιον
 διασώσειεν· οἱ ταύτης τῆς ἡδυπαθοῦς διαζυγέντες ἀνάγ-
 κης, ὥσπερ ἐπιμόχθου τινὸς διαλυθέντες δουλείας, πρὸς
 τὸν τῆς σωφροσύνης δρόμον ἰθύνεσθε· οἱ τούτων κρείσ-
 15 σους γενόμενοι, τὴν ἐν ἐλέῳ παρθενίαν καὶ ταπεινῷ τῷ
 φρονήματι, ἵνα καὶ τοῦ φρόνιμοι κριθῆναι μὴ ἀμοιρήσητε
 καὶ ἡ λαμπὰς μηδαμῶς εἴη παρενοχλουμένη τῷ πνεύματι
 τῆς οἰήσεως· οἱ ἱερεῖς καὶ ποιμένες τὴν ἄγρυπνον ἐπιστα-
 σίαν τοῦ ποιμνίου καὶ τὸ τύπον ἑαυτοῦς τοῖς ποιμαινομέ-
 20 νοις προτιθέναι καὶ πλεόν ἔλκειν πρὸς τὴν ἀρετὴν τῇ μιμή-
 σει ἢ ταῖς ἀπὸ τῶν λόγων παραινέσεσιν· οἱ ποιμαινόμενοι
 τὴν ὑπακοὴν καὶ εὐπειθειαν· Παύλῳ πείθεσθε διαμαρ-
 τυρομένῳ καὶ λέγοντι· «Πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ
 ὑπείκετε· αὐτοὶ γὰρ ἄγρυπνοῦσιν» (οὕτω γὰρ θαρρῶ λέ-
 25 γειν ἄγρυπνοῦμεν) «ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν. Πάντως δὲ πάν-
 τες τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀδίστα-
 κτον πίστιν καὶ εὐσέβειαν καρποφορήσωμεν, ὧν χωρὶς οὐτ'
 ἂν εἰς μαθητάς, ἀλλ' οὐδ' εἰς ὑπηρέτας ἢ θεράποντας ἐγγρά-
 φεσθαι δυναθῆίμεν.

30 θ. Ὁ δὲ τὸν Ἄδην σκυλεύσας καὶ τὸν θάνατον νεκρώ-
 σας καὶ ἡμᾶς αὐτῷ συναναστήσας Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν,

νὰ μὴν τοὺς ἔξουθενώνουν ἀλαζονικὰ σὰν νὰ εἶναι ἀλόφυλοι, γιὰ νὰ δείξετε καὶ ἑσεῖς ὅτι ἀληθινὰ οἱ ἀρχές καὶ οἱ ἔξουσίες εἶναι ταγμένες ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ χαρισμένες σ' ἑσᾶς καὶ νὰ μὴν ὀπλίζετε τὶς γλῶσσες τῶν πολλῶν, μὲ ὅσα οἱ πράξεις σας σᾶς ὠθοῦν στὴν παρανομία, ἐναντίον ἐκείνου ποὺ δημιούργησε καὶ ὄρισε τὶς ἔξουσίες. "Ὅσοι βρίσκονται κάτω ἀπὸ ἔξουσία νὰ ἀγωνίζονται νὰ ἄρχονται μὲ εὐπρέπεια καὶ ἡρεμία, καὶ νὰ μὴ θέλουν νὰ καταδαπανοῦν τὴ μακροθυμία τῶν ἀρχόντων μὲ ἀδιάκοπες ἀταξίες κἀνοντας ἀνόητα τὴ φιλανθρωπία ἀφορμὴ ὀκνηρίας. "Ὅσοι σηκώνουν ἀκόμα τὸ ζυγὸ τοῦ γάμου νὰ δείχνουν τὴ συμφωνία καὶ τὴ σεμνότητα στὸ καλὸ· γιατί ἔτσι ὁ γάμος θὰ διασώσει τὴν τιμὴ του. "Ὅσοι ἔχετε διαζευχθεῖ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἡδυπαθῆ ὑποχρέωση, σὰ νὰ ἔχετε ἀπελευθερωθεῖ ἀπὸ μιὰ ἐπίμοχθη δουλεία, κατευθυνθεῖτε στὸ δρόμο τῆς σωφροσύνης. "Ὅσοι ξεπέρασαν ὅλα αὐτὰ ἄς δώσουν τὴν παρθενία μὲ εὐσπλαχνία καὶ ταπεινὸ φρόνημα, ὥστε νὰ μὴν σταθεῖτε ἄμοιροι τοῦ νὰ κριθεῖτε φρόνιμοι, καὶ νὰ μὴν παρενοχλεῖται καθόλου ἡ λαμπάδα παρθενίας ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς οἴησης. Οἱ ἱερεῖς καὶ ποιμένες νὰ προσφέρετε τὴν ἀγρυπνὴ ἐπιστάσια τοῦ ποιμνίου καὶ τὸ νὰ προβάλετε τὸν ἑαυτὸ σας παρᾶδειγμα στοὺς ποιμαινόμενους, καὶ περισσότερο νὰ ἔλκετε πρὸς τὴν ἀρετὴ μὲ τὴ μίμηση, παρὰ μὲ τὶς προφορικὲς παραινέσεις. Οἱ ποιμαινόμενοι πάλι νὰ δείξετε ὑπακοὴ καὶ πειθαρχία. Νὰ ὑπακοῦτε στὸν Παῦλο ποὺ ἐπιβεβαιώνει καὶ λέγει· «Νὰ πειθαρχεῖτε στοὺς ἡγέτες σας καὶ νὰ δείχνετε ὑπακοή, γιατί αὐτοὶ ἀγρυπνοῦν» (γιατί δὲν ἔχω ἀκόμα τὸ θάρρος νὰ πῶ ἀγρυπνοῦμε) «γιὰ τὶς ψυχές σας»¹⁴. Ὅπωςδήποτε ὅλοι ἄς δείξουμε τὴ μεταξύ μας ἀγάπη καὶ ἄς καρποφορήσουμε τὴν πρὸς αὐτὸν ἀδίστακτη πίστη καὶ εὐσέβεια, χωρὶς τὰ ὁποῖα δὲν θὰ μπορέσουμε νὰ ἐγγραφοῦμε οὔτε στὴν τάξη τῶν μαθητῶν, ἀλλ' οὔτε στοὺς ὑπηρέτες ἢ θεράποντες.

9. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ σκύλευσε τὸν Ἄδη καὶ θανάτωσε τὸν θάνατο καὶ ἀνέστησε μαζί του ἑμᾶς, ὁ Χριστὸς ὁ Θεὸς μας, αὐτὸν

14. Ἐβρ.13, 17.

ὄν ἀντ' αὐτοῦ τῶν ἐπὶ γῆς βασιλεύειν ἐδωρήσατο, ἔτι μᾶλλον λαμπρύνων τῇ εὐσεβείᾳ καὶ τοῖς ἄλλοις κατορθώμασιν ἄξιον καὶ τῆς ἐπουρανίου βασιλείας ἀναδείξειε, μεθ' οὗ καὶ ἡμᾶς ἅπαντας, πρεσβεύαις τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

τὸν ὁποῖο μᾶς χάρισε νὰ βασιλεύει στοὺς ἐπὶ γῆς ἀνθρώπους στὴ θέση του, εἶθε νὰ τὸν ἀναδείξει, λαμπρύνοντάς τον ἀκόμα περισσότερο μὲ τὴν εὐσέβεια καὶ τὰ ἄλλα κατορθώματα, ἄξιο καὶ γιὰ τὴν ἐπουράνια βασιλεία καὶ μαζί του καὶ μᾶς ὅλους μὲ τὶς πρεσβεῖες τῆς Ὑπεραγίας Δέσποινάς μας Θεοτόκου καὶ ὅλων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΩΔΕΚΑΤΗ

ῬΗΘΕΙΣΑ

Τῷ ΘΕΙῷ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛῷ ΣΑΒΒΑΤῷ

α. Ὡ τοῦ φοβικοῦ καὶ μεγίστου μυστηρίου· καλὸν γὰρ ἀπὸ θαύματος ἐν καιρῷ καινῶν καὶ παραδόξων πραγμάτων τοῦ λόγου ἀπάρξασθαι. Ὡ τῆς τοῦ Δεσπότητος καὶ πλάστου περὶ ἡμᾶς ἀφάτου προνοίας Ὡ κριμάτων ἄβυσσος 5 καὶ πλοῦτος χρηστότητος καὶ πηγὰι φιλανθρωπίας ἄφθονα τὰνάματα προχεόμενα καὶ κόσμον ὅλον ὑπερκοσμίως ἀρδεύουσαι καὶ τὸ ῥεῖθρον βλυστάνουσαι μὴ κενούμενον. Ὡ Δεσπότητος πάθος καὶ τάφος καὶ θάνατος, παθῶν καὶ θανάτου καὶ Ἄδου κατάλυσις Τίς οὐκ ἐξυμνεῖ καὶ δοξάζει 10 καὶ τέθηπε τὰ παθήματα; τίς οὐ φρίσσει καὶ τρέμει καὶ ἰλιγγιᾷ τὰ ῥαπίσματα; τίς δ' οὐχὶ θάμβους πληροῦται καὶ καταπλήττεται τὰ ἐμπτύσματα, τὴν χλεύην, τὸν μυκτηρισμόν, τὴν φραγγέλωσιν, πόδας ἀνεπάφους διαπεπαρμένους καὶ χεῖρας ὄρων ἀχράντους ἐξορυσσομένας καὶ πλευρὰν τῆ 15 λόγῃ τραυματιζομένην, ἐξ αὐτῆς τε μετὰ νέκρωσιν, ἐπὶ θαύματι θαῦμα, τὸ σῶμα τοῖς αἵμασι φοινισσόμενον; Τίνος ταῦτα; Ὡ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας τοῦ ποιητοῦ τῶν ὅλων καὶ δημιουργοῦ καὶ ῥήματι μόνῳ διακυβερνῶντος τὰ σύμπαντα. Τίνος ἔνεκα πάσχοντος; Ἰν', ὑφ' ὧν ταῦτα πάσχει καὶ διαπαίζεται, τῷ γένει τούτων χαρίζεται τὴν ἀπάθειαν ὑφ' ὧν μαστίζεται καὶ σταυροῦται καὶ τιτρώσκεται,

12.
ΟΜΙΛΙΑ ΔΩΔΕΚΑΤΗ

ΠΟΥ ΕΚΦΩΝΗΘΗΚΕ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΘΕΙΟ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟ ΣΑΒΒΑΤΟ

1. "Ω τὸ φρικτὸ καὶ μέγιστο μυστήριον! γιὰτὶ εἶναι καλὸ σὲ καιρὸ νέων καὶ παραδόξων πραγμάτων ν' ἀρχίσομε τὸ λόγο μας ἀπὸ ἓνα θαῦμα. "Ω ἄφατη πρόνοια τοῦ Κυρίου καὶ πλάστη μας γιὰ μᾶς! "Ω ἄβυσσος τῶν κρίσεών του, καὶ πλοῦτος τῆς ἀγαθότη- τας καὶ πηγὲς φιλανθρωπίας ποὺ σκορποῦν ἄφθονα τὰ νῶματα καὶ ἀρδεύουν ὅλον τὸν κόσμον μὲ τρόπο ὑπερκόσμιον καὶ ἀναδί- δουν ἀκένωτο τὸν ἀνάβλυσμά τους. "Ω πάθος καὶ τάφος καὶ θάνατος τοῦ Κυρίου, ποὺ εἶναι ἡ κατάλυση τῶν παθῶν καὶ τοῦ θανάτου καὶ τοῦ "Αδῆ. Ποιὸς δὲν ἐξυμνεῖ καὶ δοξάζει καὶ θαυ- μάζει τὰ παθήματα; Ποιὸς δὲν νοιώθει φρίκη καὶ τρόμον καὶ δὲν κυριεύεται ἀπὸ ζάλη γιὰ τὰ ραπίσματα; Ποιὸς δὲν γεμίζει ἀπὸ θάμβος καὶ δὲν μένει κατάπληκτος γιὰ τὰ ἐμπτύσματα, τὸν χλευ- ασμό, τὸν ἐμπαιγμό, τὴν φραγγέλωσιν, βλέποντας διαπερασμένα ἀπὸ τὰ καρφιά τὰ ἀνέγγιχτα πόδια καὶ τὰ ἄχραντα χέρια ἐξαρ- θρωμένα καὶ τὴν πλευρὰ πληγωμένη ἀπὸ τὴν λόγχην καὶ ἀπὸ αὐτὴν μετὰ τὸ θάνατον, νέο θαῦμα μετὰ τὸ προηγούμενον, νὰ βιάφεται κόκκινον τὸ σῶμα ἀπὸ τὰ αἵματα; Τίνος εἶναι αὐτὰ! "Ω ἀνοχὴ καὶ μακροθυμία τοῦ ποιητῆ καὶ δημιουργοῦ τῶν ὅλων καὶ ποὺ μὲ τὸν λόγο του μόνο κυβερνᾷ τὰ σύμπαντα. Γιὰ ποιοῦν λόγο τὰ ὑποφέρει; "Ωστε σιὸ γένος αὐτῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους γιὰ χάριν τους πάσχει καὶ ἐμπαίζεται, νὰ χαρίσει τὴν ἀπάθειαν ἀπὸ αὐτοῦς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους μαστιγώνεται καὶ σταυρώνεται καὶ τραυματί-

μαστίγων καὶ τραυμάτων τὴν ἡμετέραν ἀπαλλάξῃ φύσιν, οἷς αὐτὴν ἢ παράδοσις τῆς ἐντολῆς ἐξαρπάσασα καὶ δουλωσαμένη πικρῶς τοῖς πάθεσι κατηκίσατο, ἵνα τὸ κατ' εἰκόνα πάλιν ἐμμορφωσάμενος, ὃ τοῖς ἐκτόποις τῶν πράξεων ἐσπαράξασαί τε καὶ συνεζοφώσαμεν, τὴν ἀρχαίαν ἡμῖν εὐγένειαν ἀνακτήσῃται.

β'. Διὰ τοῦτο σταυροῦται καὶ θνήσκει καὶ θάπτεται, ἵνα, τῆς τοῦ δράκοντος τυραννίδος τὸ ἀνθρώπινον ἀρπασάμενος καὶ τῶν τοῦ θανάτου βόθρων ἀνελκύσας, ἐαυτῶν 10 συναναστήσῃ καὶ τῆς ἐν παραδείσῳ κληρουχίας, ἐξ ἧς ἐθελοκακῆσας ἐξωρίσθη, πάλιν ἀξιώσῃ. Οὗτος τῆς ἐκουσίου σταυρώσεως, ὃ καὶ ἀγγέλοις ἄληπτος πρὸ τοῦ τελεσθῆναι, σκοπός, τοῦτο τῶν δεσποτικῶν παθημάτων τὸ τέλος, τοῦτο τῆς τοῦ Λόγου κενώσεως τὸ κεφάλαιον, τοῦτο τῆς κατὰ 15 Χριστὸν οἰκονομίας τὸ συμπέρασμα, ἢ ἐμὴ τῆς αἰχμαλωσίας ἀνάρρησις, ἢ ἐμὴ τοῦ πταίσματος ἐπανόρθωσις, ἢ ἐμὴ σωτηρία καὶ τελείωσις, δι' ἣν τοῦ Λόγου παράδοξος ἐκ Παρθένου γέννησις καὶ φάτνη καὶ σπάργανα καὶ φυγὴ πρὸς Αἴγυπτον, κἀκεῖθεν τῆς ὑποστολῆς ἀναστολὴ καὶ 20 ἐπάνοδος, καὶ Πρόδρομος γεωργῶν ἐξ ἐρήμου καρδίας μετάνοιαν, καὶ συντελειουῶσά μοι τὸν Βαπτιστὴν, ἀλλ' οὐ τὸν βαπτιζόμενον βάπτισις καὶ πειράζων καὶ πειραζόμενος, καὶ μαθητῆς προδιδούς καὶ διδάσκαλος προδιδόμενος, καὶ ἀγωνιῶν τε καὶ θρόμβοις ἰδρώτων σταζόμενος, 25 ἀρχόντων φρόνημα φρουαττόμενον καὶ ἀρχιερέων φθόνος ἀναφλεγόμενος, καὶ κουστωδία καὶ φραγγέλωσις, εἶτα καὶ σταυρὸς καὶ θάνατος καὶ τάφου κατοίκησις.

γ'. Ἀλλὰ γὰρ μηδὲν σοι στυγνὸν μηδὲ σκυθρωπὸν ἐμπέσῃ· καὶ γὰρ διὰ σέ καὶ τάφου κένωσις καὶ θανάτου νέκρωσις καὶ Ἄδου καθαίρεσις καὶ τριήμερος ἔγερσις, τὴν πάντων ἀνάστασιν ἔργοις ὀρωμένοις πιστουμένη καὶ θεοπρεπῶς ἐγκαινίζουσα. Δι' ἐμὲ ταῦτα πάντα, ἵνα ἐμὲ σώσῃ,

ζεται, νὰ ἀπαλλάξει τὴ φύση μας ἀπὸ τὰ μαστιγώματα καὶ τὰ τραῦματα, μὲ τὰ ὁποῖα, ἀφοῦ ἡ παραβίαση τῆς ἐντολῆς τὴν ἄρπαξε καὶ τὸν ὑποδούλωσε σκληρὰ στὰ πάθη, τὴν κακοποίησε, ὥστε, ἀφοῦ μορφώσει πάλι τὸ κατ' εἰκόνα, τὸ ὁποῖο μὲ τὶς ἄτοπες πράξεις μας σπαράξομε καὶ ἀμαυρώσαμε, νὰ ἀνακτήσει γιὰ χάρη μας τὴν παλαιὰ μας εὐγένεια.

2. Γι' αὐτὸ σταυρώνεται καὶ πεθαίνει καὶ ἐνταφιάζεται, γιὰ νὰ ἀρπάξει τὸ ἀνθρώπινο γένος ἀπὸ τὴν τυραννία τοῦ δράκοντα καὶ ἀφοῦ τὸ ἀνασύρει ἀπὸ τὰ βάραιθρα τοῦ θανάτου, νὰ τὸ ἀναστήσει μαζί του καὶ νὰ τὸ ἀξιώσει πάλι τοῦ παραδείσου, ἀπὸ τὸν ὁποῖο, ἐξαιτίας τοῦ κακοῦ ποῦ θέλησε νὰ πράξει, ἐξορίσθηκε. Αὐτὸς ὁ σκοπὸς τῆς ἐκοῦσιας σταῦρωσης, ὁ ἀκατανόητος καὶ γιὰ τοὺς ἀγγέλους πρὶν ἐκπληρωθεῖ, αὐτὸ τὸ τέλος τῶν δεσποτικῶν παθημάτων, αὐτὸ τὸ κορυφωμα τῆς κενώσεως τοῦ Λόγου, αὐτὴ ἡ κατάληξη τῆς κατὰ Χριστὸν οἰκονομίας, ἡ ἐξαγορά μου ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία, ἡ ἐπανόρθωση τῆς πτώσης μου, ἡ σωτηρία καὶ ἡ τελειοποίησή μου, γιὰ τὴν ὁποῖα προσηγήθηκε ἡ παράδοξη γέννηση τοῦ Λόγου ἀπὸ Παθρένο καὶ ἡ φάτνη καὶ τὰ σπάργανα καὶ ἡ φυγὴ εἰς τὴν Αἴγυπτο καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἡ διακοπὴ τοῦ φόβου καὶ ἡ ἐπάνοδος καὶ ὁ Πρόδρομος ποῦ προετοιμάζει ἀπὸ τὴν ἔρημο τὶς καρδιὰς γιὰ μετάνοια, καὶ ἡ βάπτισμα ποῦ τελειοποιεῖ μαζί μὲ ἐμένα τὸν Βαπτιστή, ἀλλ' ὄχι τὸν βαπτιζόμενο. Γι' αὐτὸ ἀκόμα καὶ ὁ πειρασμὸς καὶ ὁ πειραζόμενος, καὶ ὁ μαθητὴς ποῦ τὸν προδίδει καὶ ὁ διδάσκαλος ποῦ προδίδεται, καὶ ποῦ ἀγωνιᾷ καὶ μουσκεύεται ἀπὸ θρόμβους ἰδρώτα, τὸ λυσσασμένο φρόνημα τῶν ἀρχόντων καὶ ὁ σὰν φλόγα φουντωτὴ φθόνος τῶν ἀρχιερέων καὶ ἡ φρουρὰ καὶ ἡ φραγγέλλωση, καὶ ἔπειτα ὁ σταυρὸς καὶ ὁ θάνατος καὶ ἡ κατοίκηση μέσα στὸν τάφο.

3. Ἀλλὰ ἄς μὴ σὲ καταλάβει καθόλου σκληρότητα οὔτε λύπη. Γιατὶ γιὰ σένα ἔγινε καὶ ἡ κένωση τοῦ τάφου καὶ ἡ νέκρωση τοῦ θανάτου, ἡ καθαίρεση τοῦ "Αδὴ καὶ ἡ ἀνάστασις σὲ τρεῖς ἡμέρες, ποῦ ἐπιβεβαιώνει τὴν ἀνάστασις ὅλων μὲ ἔργα ποῦ βλέπομε καὶ τὴν ἐγκαινιάζει μὲ τρόπο ποῦ πρέπει στὸν Θεό. "Ὅλα

τὸν ἀπειθῆ καὶ τῆς πρώτης ἐντολῆς ἀφρόνως ἀποσκιρτήσαντα. Πλούτῳ γὰρ ὁ Θεὸς ἀγαθότητος καὶ σοφία βουλήματος τὸν ἄνθρωπον χερσὶν οἰκείαις παλαμησάμενος καὶ τὴν τοῦ πλασθέντος πλευρὰν εἰς διάπλασιν γυναικὸς τε-
 5 χησάμενος καὶ παράδεισον αὐτοὺς ἀταλαιπώρως οἰκεῖν κληρωσάμενος, δίδωσιν ἐντολήν εἰς γυμνάσιον, ἵνα μὴ ἀργὸν καὶ ἀκίνητον καὶ τῆς λογικῆς φύσεως ἀνάξιον βίον ὁ πρῶτος τοῦ παραδείσου πολίτης ἐμπολιτεύοιτο· φυτῶ δὲ συνάψας τὴν ἐντολήν, ὃ καλὸν μὲν ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν, καλὸν
 10 δὲ πειραθῆναι γεύσει (τὸ γὰρ ἀνέραστον, οἴκοθεν ἔχον τὸ ἀποτρόπαιον, οὔτε τῆς ἔξωθεν ἔστιν ἐπίδεξις φυλακῆς, οὐ μὴν οὐδ' εἰς θάσσανον ἔξεως καὶ δοκιμασίας προτείνεσθαι δίκαιον), σαφῶς ἀποθεσπίζει καὶ περιφανῶς οἷόν τε τῆς ἐντολῆς, εἰ συντηρηθεῖη, τὸ ἔπαθλον καὶ οἷον ἀθετουμένης
 15 τὸ ἐπιτίμιον· τὴν μὲν γὰρ θανάτου πρόξενον ἀνακηρύσσει, τὴν παράβασιν, τὴν δὲ συγκρότησιν τῆς ἀθανασίας ἀποφαίνεται καὶ δεδαιώσιν, ἵνα μὴ μόνον δῶρον ἦ, ἀλλὰ καὶ ἀγώνων ἄθλον τὸ ἀθάνατον.

Καὶ τούτων οὕτω θεοπρεπῶς καὶ κρεῖττον ἢ αἰτιολο-
 20 γεῖσθαι συντελέσθέντων, Ἀδὰμ σὺν τῇ Εὐὰ παντοδαποῖς ἀγαθοῖς ἐν ἀγεωρογῆτῳ καὶ παμφόρῳ κήπῳ ὑπῆρχον ἐνευθινοῦμενοι. Ἀλλ' ὁ σκολιὸς καὶ θάσκανος ὄφις, οὐ φέρων ἐντροφῶντας ὄραν ἧς αὐτὸς ἐξώσθη μακαριότητος, δέον ἐφ' οἷς ὤλισθε μετανοεῖν καὶ μὴ φθόνῳ τὴν ἔπαρσιν, δι' ἣν
 25 κατερράγη, χαλεπωτέραν ἀποτελεῖν μῆδ' αὖξιν κακῶ τὸ κακόν, ὃ δὲ τούτου μὲν ὀλιγώρησε (φθόνος γὰρ οὐκ οἶδε μέτρα τηρεῖν ἁμαρτήματος), ἐποφθαλμίσας δὲ προγόνους τοὺς ἐμοὺς καὶ συλαγωγῆσας ἐπικλόποις λόγοις τὴν διανοίαν, λάφυρόν τε τούτους, οἴμοι, παρακοῆς ἐργασάμενος,
 30 αὐτίκα τε τῆς ἀθανασίας ἀπεγύμνωσε καὶ τῆς ἐν παραδείσῳ τροφῆς ἠλλοτροίωσε, ἐκειθέν τε τοὺς ἐξ αὐτῶν φύντας

αὐτὰ γιὰ μένα, γιὰ νὰ σώσει ἐμένα, τὸν ἀνυπάκουο καὶ ποὺ μὲ ἀφροσύνη ἀποσκίρτησα ἀπὸ τὴν πρώτη ἐντολή. Γιατὶ ὁ Θεὸς ἀπὸ πλοῦτο ἀγαθότητας καὶ σοφὸ θέλημα πλάθοντας μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια τὸν ἄνθρωπο καὶ ἀφοῦ χρησιμοποίησε τὴν πλευρὰ τοῦ δημιουργήματός του γιὰ τὴ διάπλαση τῆς γυναίκας καὶ τοὺς ἔδωσε τὸν κλῆρο νὰ κατοικοῦν χωρὶς ταλαιπωρία τὸν παράδεισο, τοὺς δίδει ἐντολή γιὰ ἄσκηση, γιὰ νὰ μὴν ζεῖ ὁ πρῶτος πολίτης τοῦ παραδείσου βίο ἀργὸ καὶ ἀκίνητο καὶ ἀνάξιο τῆς λογικῆς φύσεώς του· καὶ ἀφοῦ συνέδεσε τὴν ἐντολή μὲ ἓνα φυτὸ ποὺ ἦταν ὠραῖο στὴν ὄψη καὶ νόστιμο στὴ γεύση (γιατὶ αὐτὸ ποὺ στερεῖται ἀγάπης, ἔχοντας ἀπὸ μόνο του τὸ στοιχεῖο τοῦ ἀποτρόπαιου οὔτε χρειάζεται φυλακὴ ἀπ' ἔξω, ἀλλ' οὔτε εἶναι δίκαιο νὰ προτείνεται στὴ βία τῆς ἔξης καὶ τῆς δοκιμασίας), θεσπίζει μὲ σαφήνεια καὶ ὀλοφάνερα ποιὸ εἶναι τὸ ἔπαθλο γιὰ τὴν ἐντολή ἂν τηρηθεῖ καὶ ποιὸ τὸ ἐπιτίμιο ἂν ἀθετηθεῖ· τὴν μία, τὴν παράβαση, τὴν ἀνακηρύσσει πρόξενον θανάτου, ἐνῶ γιὰ τὴν ἄλλη ἀποφαίνεται ὅτι ἀποτελεῖ συγκρότηση καὶ βεβαίωση τῆς ἀθανασίας, γιὰ νὰ μὴν εἶναι ἡ ἀθανασία μόνο δῶρο, ἀλλὰ καὶ ἔπαθλο ἀγώνων.

Κι ἀφοῦ αὐτὰ ἔγιναν μὲ τόσο θεοπρεπῆ τρόπο καὶ πέρα ἀπὸ αἰτιολογία, ὁ Ἀδὰμ μὲ τὴν Εὐὰ ἀπολαμβάναν τὰ κάθε εἶδους ἀγαθὰ μέσα σὲ κῆπο ποὺ χωρὶς καλλιέργεια παρήγε τὰ πάντα¹. Ἀλλὰ τὸ ὑπουλο καὶ φθονερὸ φίδι, μὴ ἀντέχοντας νὰ βλέπει νὰ ἐντρυφοῦν μέσα στὴ μακαριότητα ἀπὸ τὴν ὁποία ἐκεῖνο εἶχε ἐκδιωχθεῖ, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ μετανοήσῃ γιὰ τὸ λάθος του καὶ νὰ μὴν κάνει ἀπὸ φθόνον τὴν ἔπαρση, ποὺ τὸ συνέτρεψε, βαρύτερη, οὔτε ν' αὐξήσῃ τὸ κακὸ μὲ κακὸ, αὐτὸ ὅμως γι' αὐτὸ βέβαια ἔδειξε ὀλιγωρία (γιατὶ ὁ φθόνος δὲν γνωρίζει νὰ τηρεῖ ὅρια στὸ ἀμάρτημα), βάζοντας ὅμως στὸ μάτι τοὺς προγόνους μου καὶ κλέβοντας τους μὲ ἀπατηλὰ λόγια τοῦ νοῦ, καὶ κάνοντάς τους, νομίζω, λάφυρο τῆς παρακοῆς, ἀμέσως τοὺς ἀπογύμνωσε ἀπὸ τὴν ἀθανασία καὶ τοὺς ἀποξένωσε ἀπὸ τὴν τρυφή μέσα στὸν παράδεισο², καὶ ἀπὸ

2. Γέν. 3, 1έ.

τῆς ἄνωθεν καὶ σφῶν αὐτῶν ἐλευθερίας ὥσπερ παραγκω-
νισάμενος καὶ ταῖς ἡδοναῖς κακομηχάνως ἐξαψάμενος,
ὄλου τύραννος τοῦ ἀνθρωπείου γένους διηγέρθη κατα-
φρονάττεσθαι.

5 δ. Τί δ' ὁ τεχνίτης Λόγος καὶ πλάστης ἐμός; Ἐρα προῦ-
νοήσατο φιλοκάλως καὶ ἐπιμελῶς, παρεῖδε δὲ τυραννούμε-
νον τὸ πλασθέν, ἢ [οὐ] προῦνοήσατο μὲν, οὐ πανσόφως δέ,
ἢ πανσόφως μὲν, οὐ φιλανθρώπως δέ; Καὶ τίς φιλανθρω-
πίας ἢ σοφίας ἢ προνοίας οὐκ ἐν τούτῳ μάλιστα δείκνυται
10 ὑπερβολῇ; Ἐξ αὐτῆς γὰρ παραβάσεως ἀρξάμενος πολλαῖς
καὶ ποικίλαις μεταχειρίσει τὸ πεπτωκὸς ἀνορθοῦν, διὰ τε
λόγου καὶ νόμου καὶ προφητῶν, εὐεργεσίαις τε παραδόξοις
καὶ ὁμοτρόποις συμφοραῖς, τέλος, ἐπὶ τοῦ καλοῦ καθάπαξ ἢ
φύσις ἡμῶν ὀλισθήσασα καὶ ὑποχείριος τῷ τυράννῳ γενομέ-
15 νη, εἰς ἐκτοπωτέρας καὶ ἀρρήτους πράξεις ἐξώκειλε, μείζο-
νός τε καὶ ἀναλόγου τῶν τετολμημένων τῆς ἐπικουρίας ἐδεῖ-
το. Καὶ τί γὰρ ἄλλο ἢ ἀναπλάσεως; Ὡ τῆς ὑπὲρ νοῦν φιλαν-
θρωπίας, ταύτης καὶ τυγχάνει. Ὁ γὰρ τοῦ ἀνάρχου Πατρὸς
σύνθρονός τε καὶ συναΐδιος Υἱὸς καὶ Λόγος, ὁ τῶν αἰώνων
20 ποιητῆς καὶ τῶν ἀσωμάτων ταγμάτων δημιουργός, ὁ πλά-
στης ὁ ἐμός καὶ συμπάσης τῆς κτίσεως συνοχεὺς καὶ νεύματι
μόνῳ εὐτάκτως πάντα πηδαλιουχῶν, ἐκ παρθενικῶν αἱμά-
των, ἵνα ἀναπλάσῃ ἐμέ, σάρκα διαπλάττει ἐαντῷ καὶ τίκτε-
ται καὶ βαπτίζεται καὶ σταυροῦται καὶ θάπτεται θνήσκων,
25 ἵνα τῶν τῆς ἁμαρτίας ἀρκύων, ἃς ἢ ἐμὴ ῥαθυμία καὶ ῥαστώ-
νη διαπλεξαμένη παρεξέτεινεν, ἐγὼ τούτων ὑπεραλλόμενος,
παθῶν καὶ θανάτου κρείττων γένωμαι.

ε'. Εἶδες φιλανθρωπίας πέλαγος, εἶδες συμπαθείας
ἄβυσσον, εἶδες προνοίας καὶ σοφίας ἀνεξιχνίαστα κρῖμα-
30 τα, εἶδες ὕψος συγκαταβάσεως; Ῥαπίζεται δι' ἐμὲ Δεσπό-
της ὁ ἐμός καὶ σταυροῦται καὶ θνήσκει καὶ θάπτεται, ἵν'
ἐμοὶ τὰ τῆς δουλείας ἀπαλείψῃ στίγματα, ἵνα μοι τὴν ἐλευ-
θερίαν καὶ τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν ἀθανασίαν χαρίσῃται.

ἐκεῖ σὰ νὰ παραγκώνισε ἀπὸ τὴν οὐράνια καὶ τὴ δική τους ἐλευθερία ἐκείνους ποὺ προῆλθαν ἀπὸ αὐτοὺς καὶ σὰ νὰ τοὺς ὑπέταξε ὑπουλα στὶς ἡδονές, ξεσηκώθηκε σὰν λυσσασμένος τύραννος ἐναντίον ὅλου τοῦ ἀνθρώπινου γένους.

4. Τί ἔκανε ὅμως ὁ Λόγος ὁ τεχνίτης καὶ πλάστης μου; Ἐργε προνόησε μὲ ἀγάπη τοῦ καλοῦ καὶ ἐπιμέλεια, ἢ παρέβλεψε τὸ πλάσμα του ποὺ ἔπλασε, ἢ (δὲν) προνόησε βέβαια, ἀλλ' ὄχι πάνσοφα, ἢ πάνσοφα βέβαια, ἀλλ' ὄχι φιλάνθρωπα; Καὶ ποιά ὑπερβολὴ φιλανθρωπίας ἢ σοφίας ἢ πρόνοιας δὲν ἐμφανίζεται κυρίως σ' αὐτό; Γιατὶ ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν παράβαση ν' ἀνορθώνει μὲ πολλοὺς καὶ διάφορους τρόπους ἐκεῖνον ποὺ ἔπεσε, καὶ μὲ τὸ λόγο καὶ μὲ τὸ νόμο καὶ μὲ τοὺς προφήτες, μὲ εὐεργεσίες παρὰδοξες καὶ ἐξίσου παρὰδοξες συμφορές, στὸ τέλος, ἐπειδὴ ἡ ἀνθρώπινη φύση, ὀλισθαίνοντας μιὰ φορὰ ἀπὸ τὸ καλὸ καὶ γινόμενη ὑποχείρια τοῦ τυράννου, ἐξώκειλε σὲ ἀτοπώτερες καὶ ἄρρητες πράξεις καὶ χρειαζόταν βοήθεια μεγαλύτερη καὶ ἀνάλογη μὲ ὅσα εἶχε τολμήσει. Καὶ τί ἄλλο δηλαδή, παρὰ ἀνάπλαση; Ὡ φιλανθρωπία πάνω ἀπὸ τὸ νοῦ! γιατί αὐτὴν καὶ πετυχαίνει. Ὁ ὁμόθρονος δηλαδή καὶ συναιώνιος τοῦ ἀναρχοῦ Πατέρα Υἱὸς καὶ Λόγος, ὁ ποιητὴς τῶν αἰώνων καὶ δημιουργὸς τῶν ἀσώματων ταγμάτων, αὐτὸς ποὺ ἔπλασε ἐμένα καὶ συγκρατεῖ ὅλη τὴν κτίση, καὶ ποὺ μὲ τὸ νεῦμα του μόνο πηδαλιουχεῖ μὲ τάξη τὰ πάντα, προκειμένου νὰ μὲ ἀναπλάσει, μορφώνει σὰρκα γιὰ τὸν ἑαυτό του ἀπὸ παρθενικὰ αἵματα, γεννιέται, βαπτίζεται, σταυρώνεται, πεθαίνει καὶ θάπτεται γιὰ νὰ ὑπερπηδήσω τὰ δίχτυα τῆς ἁμαρτίας ποὺ ἔπλεξε καὶ ἄπλωσε ἡ ραθυμία καὶ ἡ ὀκηρία μου, καὶ νὰ γίνω νικητὴς τοῦ θανάτου.

5. Εἶδες πέλαγος φιλανθρωπίας; εἶδες ἄβυσσο συμπόνιας; εἶδες ἀνεξιχνίαστες ἀποφάσεις πρόνοιας καὶ σοφίας, εἶδες ὕψος συγκατάβασης; Δέχεται ραπίσματα γιὰ μένα ὁ Δεσπότης μου καὶ σταυρώνεται καὶ πεθαίνει καὶ ἐνταφιάζεται, γιὰ νὰ ἀπαλείψει ἀπὸ πάνω μου τὰ στίγματα τῆς δουλείας, γιὰ νὰ μοῦ χαρίσει τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν ἀνάστασι καὶ τὴν ἀθανασία. Σταυρώνε-

Σταυροῦται καὶ θνήσκει καὶ θάπτεται καὶ γῆ τρομάσσουσα
κατασειέται καὶ ναοῦ διαρρήγνυται καταπέτασμα καὶ σχί-
ζονται πέτραι, καὶ ἥλιος πολλῶ τῷ σκότῳ καλύπτεται, οὐχ
ὑποτρεχούσης καὶ ἐπιπροσθούσης αὐτῷ τῆς σελήνης τὰς
5 ἀκτῖνας κατὰ τὸν ἐντεθέντα τῇ φύσει θεσμόν, ἀλλὰ παρα-
δόξως τε καὶ ὑπερφυῶς ὡς ἐν ἀπωτάτῳ τῆς διαστάσεως
μέτρῳ συμπασχούσης τε καὶ συναμαυρουμένης καὶ τῷ τοῦ
κτίστου πάθει ἐπιστυγναζούσης, μονονουχὶ φωνὴν ἀφιέν-
των τῶν κτισμάτων καὶ τὴν εἰς τὸν κοινὸν Δεσπότην ὕδριν
10 ὀλοφυρομένων καὶ τὸ μέγεθος τοῦ τολμήματος οἷς ὑφίσταν-
ται παθήμασι λαμπρῶς ἐκδιηγουμένων.

ζ. Σὺ δὲ τί λέγεις, ὦ Ἰουδαῖε; οὐδὲ τὰ τῶν ἀψύχων σε
πάθη δυσωπεῖ; οὐδὲ τοὺς δι' αὐτῶν ἐλέγχους εὐλαβῆ; ἀλλὰ
γῆ μὲν σαλευομένη δονεῖται, ἡ δὲ σὴ καρδία τῇ πωρώσει
15 παχνομένη μᾶλλον ἔτι σκληρύνεται; καὶ πέτραι μὲν σχί-
ζονται τὴν κατὰ φύσιν συνέχειαν ἀραιούμεναι, σὺ δὲ τὴν
γνώμην εἰς φύσιν λίθου πηγνύμενος μεταδέβλησαι μηδενὶ
τρόπῳ ἐπεικειάς μαλασσόμενος; καὶ ἥλιος μὲν φόβῳ τὰς
λαμπηδόνας συστέλλει, σὺ δὲ τὰς μαιφόνους χεῖρας ἀθέ-
20 σμως ἐκτείνεις; καὶ σελήνη μὲν στυγνάζει, σὺ δὲ τὸ ἔμμανές
τῆς γνώμης ὀπλίζεις; Τὸν νόμον ποσὶ κατεπάτησας, τοὺς
προφήτας ἀπέκτεινας, νῦν δὲ κατὰ τοῦ νομοθέτου τὴν λόγ-
χην ὠθεῖς καὶ τὸν προφητευθέντα θανάτῳ κακούργων
καυποβάλλεις ὁ δοῦλος τὸν Δεσπότην, ὁ πληλὸς τὸν κερα-
25 μέα, τὸ πλάσμα τὸν πλάσαντα· ὄντως, οἱ ἀχάριστοι τὸν
εὐεργέτην, τὸν ἐλευθερωτὴν οἱ αἰχμάλωτοι, οἱ δέσμιοι τὸν
ἐπιδημήσαντα λῦσαι τῶν δεσμῶν, τὸν κριτὴν οἱ κατάκρι-
τοι, ὅτι τυφλοῖς τὸ φῶς ἐχαρίσατο, ὅτι χεῖρας παρειμένας
νευρώσας ἐκράτνεν, ὅτι χωλῶν τὰς θάσεις ὀρθώσας ἐστή-
30 ριξεν, ὅτι λεπρούς τῆς λώθης ἐκάθηρεν, ὅτι παραλύτους
ἀρμόσας συνέσφιξεν, ὅτι πηγὰς αἱμάτων τῆς ἐφαψαμένης

ται καὶ πεθαίνει καὶ ἔνταφιάζεται, ἡ γῆ συγκλονίζεται ἀπὸ τὸν τρόμο καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ σχίζεται, οἱ πέτρες ἀνοίγουν καὶ ὁ ἥλιος κρύβει τὶς ἀκτῖνες του ἀπὸ τὸ πολὺ σκότος, ὄχι βέβαια ἐπειδὴ ἔτρεχε πίσω του καὶ ἔμπαινε μπροστά του ἡ σελήνη σύμφωνα μὲ τὸ νόμο πού ἔχει τεθεῖ στὴ φύση, ἀλλὰ μὲ τρόπο παράδοξο καὶ ὑπερφυσικό, ἐπειδὴ συνέπασχε πάνω ἀπὸ κάθε μέτρο μὲ αὐτὸν καὶ σκοτίνιαζε καὶ λυπόταν γιὰ τὸ πάθος τοῦ Δημοουργοῦ, ἀφήνοντας κατὰ κάποιο τρόπο τὰ κτίσματα φωνῆ καὶ θρηνώντας γιὰ τὴν ὕβρη πού γινόταν πρὸς τὸν κοινὸ Δεσπότη καὶ διηγούμενα λαμπρὰ μὲ τὰ παθήματά τους τὸ μέγεθος τῆς θρασυτήτας.

6. Ἐσὺ ὅμως, Ἰουδαῖε, τί ἔχεις νὰ πεῖς; Οὔτε τὰ πάθη τῶν ἄψυχων σὲ φοβίζουν; οὔτε σκέπτεσαι τοὺς ἐλέγχους ἐκ μέρους αὐτῶν; Καὶ ἡ γῆ βέβαια σείεται καὶ συγκλονίζεται, καὶ ἡ καρδιά σου σκληρυμμένη ἀπὸ τὴν πώρωση σκληρῦνεται ἀκόμα περισσότερο; Καὶ οἱ πέτρες βέβαια σχίζονται καὶ διακόπτεται ἡ φυσική τους συνέχεια, καὶ ἐσένα μὲ τὸ νὰ γίνεται πέτρα ἡ γνώμη σου καμμιὰ ἐπιείκεια δὲν σὲ μαλακώνει; Καὶ ὁ ἥλιος μαζεύει ἀπὸ φόβο τὶς ἀκτῖνες του, καὶ σὺ ἀπλώνεις παράνομα τὰ μιαρὰ φονικά χέρια σου; Καὶ ἡ σελήνη ἐπίσης σκυθρωπάζει, καὶ ἐσὺ ὀπλίζεις μὲ μανία τὴ γνώμη σου; Ποδοπάτησες τὸ νόμο, φόνευσες τοὺς προφῆτες, καὶ τώρα ὠθεῖς τὴ λόγχη ἐναντίον τοῦ νομοθέτη, καὶ αὐτὸν πού κήρυξαν οἱ προφῆτες τὸν ὑποβάλλεις σὲ θάνατο κακούργων. Ὁ δοῦλος θανατώνει τὸν Δεσπότη, ὁ πηλὸς τὸν πηλοπλάστη. Πραγματικά, ἐσεῖς οἱ ἀχάριστοι τὸν εὐεργέτη σας, οἱ αἰχμάλωτοι τὸν ἐλευθερωτὴ τους, οἱ δεσμῶτες αὐτὸν πού ἦρθε νὰ τοὺς ἐλευθερώσει ἀπὸ τὰ δεσμά, οἱ καταδικασμένοι τὸν κριτὴ τους, ἐπειδὴ χάρισε στοὺς τυφλοὺς τὸ φῶς τους³, ἐπειδὴ δυνάμωσε τὰ νεῦρα χειρῶν πού εἶχαν παραλύσει⁴, ἐπειδὴ ἀνόρθωσε καὶ στήριξε τὰ πόδια χωλῶν⁵, ἐπειδὴ καθάρισε λεπρούς ἀπὸ τὴ λέπρα⁶, ἐπειδὴ ἔσφιξε τὶς ἀρθρώσεις παραλυτικῶν⁷, ἐπειδὴ στέγνωσε τὶς πηγές τῶν αἱμάτων ἐκείνης πού τὸν ἄγγιξε⁸,

6. Μάρκ. 1, 40-45.

7. Ματθ. 9, 1-8. Μάρκ. 2, 1-12.

8. Μάρκ. 5, 25-34.

ἐξήρανε, ὅτι πολλὰς χιλιάδας ὀλίγοις ἄρτοις ταῖς τῶν μαθητῶν γεωργοῦμένοις παλάμαις ἐξέθρεψεν, ὅτι πᾶσαν μαλακίαν φυγαδεύσας ἐξηφάνισε καὶ Λάζαρον τεταρταῖον ἐκ τάφου καλέσας ἀνέστησε.

5 ζ. Ταῦτά σε φονᾶν καὶ μεμνηῖναι κατὰ τοῦ Δεσπότητος παρεσκεύασεν. Ἐφ' οἷς προσῆκεν εὐχαριστεῖν, δι' ἐκεῖνα ἡχθῆς ἀγνωμονεῖν· ἐφ' οἷς ὕμνοις γεραίρειν, ὕβρεσι πλύνεις· ἐφ' οἷς δοξολογεῖν, βλασφημεῖς· δι' ὧν ἡ τῆς θεότητος ἔλαμπεν αἴγλη καὶ τὸν τερατοουργοῦντα λαμπρῶς τῷ κη-
10 ρύγματι διὰ τῶν ἔργων Θεὸν ἐμαρτύρει ἀληθῆ, δι' ἐκείνων σὺ τὰς σὰς ἐπεσκοτίζεις ὄψεις καὶ κατὰ τοῦ κοινου Σωτῆρος καὶ δημιουργοῦ σταυρὸν καὶ θάνατον μελετῶν, οὐκ ἐνεδίδως ὅλως μαιφονῶν. «Ἔγνω θοῦς ἐπὶ φάτνης τὸν Δεσπότην ἀνακείμενον καὶ ὄνος τὸν κύριον αὐτοῦ ἐποχοῦμενον,
15 Ἰσραὴλ δέ με», ἐπὶ τῇ αὐτοῦ σωτηρίᾳ σημείοις καὶ τέρασι παραγεγονότα, «οὐκ ἔγνω, καὶ ὁ λαός με», ὃν ἤκω λυτρωσόμενος, «οὐ συνῆκεν»· «ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδιά τοῦ λαοῦ τούτου καὶ τοῖς ὠσὶν αὐτῶν βαρέως ἤκουσαν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μή ποτ' ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς
20 καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσομαι αὐτούς, λέγει Κύριος παντοκράτωρ».

η'. Ἡμεῖς δὲ οἱ ἐξ οὗ λαοῦ λαὸς Κυρίου λελογισμένοι περιούσιος, καὶ οἱ ἐξ οὐκ ἠλεημένων οὐδ' ἠγαπημένων, πόρρω γὰρ ὄθουν ἡμᾶς αἱ πράξεις τῶν δεσποτικῶν καὶ
25 τηλικούτων διαθέσεων, ἠλεημένοι καὶ ἠγαπημένοι τῇ χρηστότητι μόνῃ καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μέχρις αἵματος ἡμᾶς ἀγαπήσαντος, τὴν τῆς καρδίας αὐτῶν πώρωσιν ἀπολοφυράμενοι καὶ τὴν ἀγνώμονα γνώμην πᾶσαν ἐκνικήσασαν εὐγνωμοσύνην τολμήσαντες ποιήσασθαι, τὸ ἀνίατον ἀρ-
30 ρώστημα ἀποσμηξάμενοι καὶ καθαρὰς τὰς συνειδήσεις πάσης ἁμαρτάδος ἐπιδειξάμενοι διὰ τῆς μετανοίας, ὑσώπω

ἐπειδὴ ἐξέθρεψε πολλές χιλιάδες μὲ λίγα ψωμιά πού ἐτοίμασαν μὲ τὰ χέρια τους οἱ μαθητές⁹, ἐπειδὴ θεράπευσε καὶ ἐξαφάνισε κάθε ἀσθένεια καὶ κάλεσε τὸν Λάζαρο ἀπὸ τὸν τάφο καὶ τὸν ἀνέστησε ἐνῶ ἦταν νεκρὸς τέσσερις ἡμέρες¹⁰.

7. Αὐτὰ σὲ ἔκαναν νὰ ἐπιζητεῖς τὸ φόνο τοῦ Κυρίου καὶ νὰ φέρεσαι σὰν μανιακὸς ἐναντίον του. Γι' αὐτὰ πού ἔπρεπε νὰ τὸν εὐχαριστεῖς, γι' αὐτὰ ἔδειξες ἀγνωμοσύνη. Γι' αὐτὰ πού ἔπρεπε νὰ τὸν δοξάζεις μὲ ὕμνους, γι' αὐτὰ τὸν περιλούζεις μὲ ὕβρεις. Ἐκεῖνα μὲ τὰ ὁποῖα ἔλαμπε ἡ αἴγλη τῆς θεότητος καὶ μαρτυροῦσε τὸν θαυματουργὸ λαμπρὰ μὲ τὸ κήρυγμα μέσω τῶν ἔργω του Θεοῦ ἀληθινῶ, μὲ αὐτὰ ἐσὺ σκότιζες τὰ μάτια σου καὶ μελετώντας κατὰ τοῦ κοινοῦ Σωτήρα μας καὶ Δημιουργοῦ σταυρὸ καὶ θάνατο, δὲν ὑποχωροῦσες καθόλου στὶς ἐπιδιώξεις σου γιὰ τὸ φόνο του. «Γνώρισε τὸ βόδι τὸν κύριο του πού βρίσκεται στὴ φάτνη καὶ ὁ ὄνος τὸν κύριο του πού μεταφέρει, ἐνῶ ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ἐμένα» πού ἦρθα γιὰ τὴ σωτηρία του μὲ σημεῖα καὶ τέρατα, «δὲν μὲ ἀναγνώρισε, καὶ ὁ λαὸς ἐμένα» πού ἦρθα νὰ τὸν σώσω, «δὲν μὲ κατάλαβε»¹¹. γιὰτὶ λέγει ὁ Κύριος ὁ παντοκράτωρ· «Ἡ καρδιά τοῦ λαοῦ αὐτοῦ σκλήρυνε, καὶ τ' αὐτιά τους ἀκούσαν βαριὰ καὶ ἔκλεισαν τὰ μάτια τους, γιὰ νὰ μὴ δοῦνε τὰ μάτια τους καὶ νὰ μὴν ἀκούσουν τ' αὐτιά τους, ὥστε νὰ μὴ τὰ κατανοήσῃ ἡ καρδιά τους καὶ ἐπιστρέψουν ἔτσι καὶ τοὺς θεραπεύσω»⁹.

8. Ἐμεῖς ὅμως πού δὲν ἤμασταν λαὸς του καὶ θεωρηθήκαμε λαὸς τοῦ Κυρίου ἐκλεκτός, καὶ πού δὲν ἤμασταν οὔτε ἐλεημένοι του οὔτε ἀγαπημένοι του, γιὰτὶ μᾶς ὠθοῦσαν μακριὰ οἱ πράξεις μας ἀπὸ τὶς δεσποτικὲς καὶ τόσο σημαντικὲς διαθέσεις, γίναμε ἐλεημένοι καὶ ἀγαπημένοι μὲ τὴν ἀγαθότητα μόνο καὶ τὴ φιλανθρωπία ἐκείνου πού μᾶς ἀγάπησε μέχρι θανάτου, ἀφοῦ θρηνήσαμε γιὰ τὴν πώρωση τῆς καρδιᾶς μας καὶ ἀφοῦ τολμήσαμε νὰ δείξομε εὐγνωμοσύνη πού νίκησε κάθε ἀχάριστη γνώμη, πλένοντας τὸ ἀνίατο ἄρρώστημα καὶ δείχνοντας μὲ τὴ μετάνοια τὶς συνειδήσεις μας καθαρὲς ἀπὸ κάθε ἁμαρτία, ραντίζοντας καὶ

11. Ἦσ. 1, 3.

12. Ἦσ. 6, 10.

ὀραντισθέντες καὶ καθάραντες, πάντως δὲ καθαρὰς παραστή-
 σαντες, προσέλθωμεν τῷ κυριακῷ Χριστοῦ σώματι, οὐ κρύ-
 φα νῦν ὡς ὁ νυκτερινὸς ἐκεῖνος φίλος προσιόντες καὶ τῷ φό-
 βῳ τὸ πρόθυμον περιστέλλοντες καὶ τῷ δειλιῶντι τῆς ψυχῆς
 5 τὸν πόθον ἐπισκιάζοντες καὶ γῆ καὶ τάφῳ τῷ κοινῷ τῶν
 ἀποικομένων νόμῳ τὸν θησαυρὸν κατορύττοντες, ἀλλὰ μετὰ
 τῶν χερουδικῶν δυνάμεων φωναῖς πανδήμοις δορυφο-
 ροῦντες καὶ μεγαλύνοντες καὶ ἀδιστάκτῳ πίστει καὶ πόθῳ τῷ
 δεσποτικῷ προθύμως ἐπιθειάζοντες σώματι, οὐ παρὰ Πι-
 10 λάτου ὑπὸ Ἰωσήφ ἐξαιτούμενοι, ἀλλὰ παρ' αὐτοῦ τοῦ ἐξαι-
 τηθέντος πᾶσι πιστοῖς φιλανθρώπως νυνὶ χορηγούμενον,
 «λάβετε, φάγετε», διακεκραγὸτος καὶ λέγοντος, «τοῦτό ἐστι
 τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν»,
 ὑπὲρ ὑμῶν, δι' οὓς σεσάρκωμαι, δι' οὓς ἐσταύρωμαι, δι' οὓς
 15 καὶ νῦν καθ' ἐκάστην ἐπὶ τῆς μυστικῆς τραπέζης θύομαι,
 ἵνα, τοῦ θύματος ἀξιούμενοι, σύσσωμοι καὶ συμμετοχοὶ τῆς
 ἐμῆς δόξης γένησθε, δι' οὓς τάφον ὤκησα καὶ πύλαι χαλκαῖ
 συνετριβήσαν καὶ κλειῖθρα καὶ μοχλοὶ σιδηροῖ συνεθλάσθη-
 σαν καὶ τὰ τῆς καθ' ὑμῶν τυραννίδος βασιλεία καθηρέ-
 20 θησαν. Τάφῳ γὰρ ὁ Δεσπότης καλύπτεται, ἀλλ' ἡμῖν τὴν
 ἀθανασίαν προβάλλεται· σουδαρίῳ τὸ πρόσωπον περιστέλ-
 λεται, ἀλλὰ τὴν στολὴν τῆς ἀφθαρσίας τοὺς εἰς αὐτὸν πεπι-
 στευκότας ἀμφιέννυσι· σπαργάνοις νεκροστόλοις περιελί-
 σεται, ἀλλὰ τὰς τῆς ἁμαρτίας ἡμῶν πολυπλόκους σειρὰς
 25 διαρρήγνυσι· νεκροῖς ὁμόσκηνος γίνεται, ἀλλὰ τὰς οὐρανί-
 ους σκηναῖς τῶν ἐκ νεκρῶν ἀνισταμένων ἐτοιμάζει τῷ πλη-
 ρώματι· τάφῳ καλύπτεται, καὶ τοῦ Ἄδου τὸ κράτος σκυλεύ-
 εται καὶ θανάτου τὰ κέντρα συντριβεται καὶ τῶν τεθνεώτων
 χορὸς ἀνιστάμενος σὺν ἡμῖν διαπρυσίως βοᾷ, «Ποῦ σου,
 30 θάνατε, τὸ κέντρον, ποῦ σου, Ἄδη, τὸ νῆκος; κατεπόθη γὰρ
 ὄντως Χριστοῦ σαρκωθέντος εἰς νῆκος ὁ θάνατος».

13. Ψαλμ. 50, 9.

14. Ματθ. 26, 26-28. Α' Κορ. 11, 24.

15. Α' Κορ. 15, 55.

καθαρίζοντάς τις με τὸν ὕσσωπο¹³ καὶ παρουσιάζοντάς τις ὅπως-
 δήποτε καθαρές, ἅς προσέλθομε στὸ κυριακὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ,
 προσερχόμενοι τώρα ὄχι κρυφὰ ὅπως ἐκεῖνος ὁ νυχτερινὸς φίλος
 καὶ μειώνοντας ἀπὸ φόβο τὴν προθυμία μας καὶ θολώνοντας τὸν
 πόθο τῆς ψυχῆς μετὰ τὴ δειλία καὶ θάπτοντας στὴ γῆ καὶ στὸν
 τάφο τὸν θησαυρὸ σύμφωνα μετὰ τὸν κοινὸ νόμο τῶν νεκρῶν, ἀλλὰ
 δορυφορώντας μαζί μετὰ τὶς δυνάμεις τῶν Χερουδὶμ μετὰ φωνές πάν-
 δημες καὶ μεγαλύνοντάς τον καὶ ἐπικαλούμενοι πρόθυμα μετὰ ἀδί-
 στακτη πίστη καὶ πόθο τὸ δεσποτικὸ σῶμα, χωρὶς νὰ ζητοῦμε
 ὅπως ὁ Ἰωσήφ νὰ παραδοθεῖ ἀπὸ τὸν Πιλάτο, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἴδιο
 ἐκεῖνον ποὺ ζητήθηκε νὰ χορηγεῖται μετὰ φιλανθρωπία τώρα σὲ
 ὅλους τοὺς πιστοὺς καὶ ποὺ φωνάζει καὶ λέγει: «Λάβετε, φάγετε,
 αὐτὸ εἶναι τὸ σῶμα μου ποὺ γιὰ χάρη σας τεμαχίζεται γιὰ τὴν
 συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν σας»¹⁴, γιὰ σᾶς, γιὰ τοὺς ὁποίους
 ἔλαβα σάρκα, γιὰ τοὺς ὁποίους σταυρώθηκα, γιὰ τοὺς ὁποίους
 καὶ τώρα καθημερινὰ θυσιάζομαι πάνω στὴ μυστικὴ τράπεζα,
 ὥστε, ἀξιούμενοι νὰ λάβετε τὸ θῆμα, νὰ γίνετε σύσσωμοι καὶ συμ-
 μέτοχοι τῆς δόξας μου, γιὰ σᾶς γιὰ τοὺς ὁποίους ἔμεινα στὸν
 τάφο, καὶ συντρίφτηκαν οἱ χάλκινες πύλες, καὶ ἔσπασαν οἱ κλει-
 δαριές καὶ οἱ σιδηρένιοι μοχλοί, καὶ γκρεμίσθηκαν τὰ βασίλεια
 τῆς τυραννίας ποὺ δροῦσαν ἐναντίον σας. Καὶ πράγματι μετὰ τὰφο
 σκεπάζεται ὁ Δεσπότης, ἀλλὰ σ' ἐμᾶς προτείνει τὴν ἀθανασία· μετὰ
 σουδάριο (μαντήλα) καλύπτεται τὸ πρόσωπό του, ἀλλὰ ντύνει
 μετὰ τὴ στολή τῆς ἀφθαρσίας αὐτοῦς ποὺ πιστεύουν σ' αὐτόν· τυλί-
 γεται μετὰ νεκρικὰ σάβανα, ἀλλὰ σπάζει τὶς πολύπλοκες ἀλυσίδες
 τῆς ἁμαρτίας μας· γίνεται ὁμόσκηνος τῶν νεκρῶν, ἀλλὰ ἐτοιμά-
 ζει τὶς οὐράνιες σκηνές γιὰ ἐκείνους ποὺ ἀνασταίνονται ἀπὸ τοὺς
 νεκρούς· καλύπτεται στὸν τάφο, καὶ λαφυραγωγεῖ τὸ κράτος τοῦ
 Ἄδου καὶ τὰ κεντριά τοῦ θανάτου συντρίβονται καὶ ὁ χορὸς τῶν
 νεκρῶν σηκώνεται καὶ μαζί μας φωνάζει μετὰ βροντερὴ φωνή·
 «Ποῦ εἶναι, θάνατε, τὸ κεντρί σου; ποῦ εἶναι, Ἄδου, ἡ νίκη σου;
 Καταβροχθίσθηκε ἀληθινὰ καὶ κατανικήθηκε ὁ θάνατος»¹⁵ μετὰ τὴ
 σάρκωση τοῦ Χριστοῦ.

θ. Ὡ τάφε τάφων αἰωνίων κένωσις, ὡ σκηνῶν οὐρα-
 νίων ἀναπλήρωσις. Ὡ τάφος, ἐξ οὗ τῆς ἐμῆς ἁμαρτίας ἡ
 νέκρωσις ἀνεβλάστησε καὶ τῆς ἀπολυτρώσεως ἡ χαρὰ
 ἐξήνθησεν. Ὡ τάφος, ἐν ᾧ τῶν ἐμῶν παραπτωμάτων ἐνθά-
 5 πτεται τὸ κατάκριμα καὶ τῆς σωτηρίας ἀνεδόθη τὸ δικαίω-
 μα, δι' οὗ τῆς φθορᾶς ἀπερρυσάμην τὴν ῥυτίδα καὶ τῆς
 ἀφθαρσίας στολίζομαι τὴν ἐλπίδα, ἐν ᾧ καινῶ μυστηρίῳ τὸ
 θνητὸν τῆς ἐμῆς ἐξετάκη φύσεως καὶ τῆς ἀθανασίας ἀνε-
 πλάσθη τὸ ἀξίωμα. Ὡ τάφος, δι' οὗ τῶν δαιμόνων κατε-
 10 πτώθη τὸ κράτος καὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων ἀννυώθη κέρας,
 δι' οὗ τὸ δυσσεβὲς τῶν ἐλληνιστῶν ἐνεκρώθη δόγμα καὶ
 τῶν πιστῶν τὸ θεῖον ἐκρατύνθη σέβας. Ὡ τάφος, ὑπὸ
 Ἰουδαίων χλευαζόμενος καὶ ὑπὸ ἀγγέλων δορυφορούμε-
 νος, ὑπὸ κουστωδίας στρατιωτῶν φυλαττόμενος καὶ ὑπὸ
 15 πάσης τῆς κτίσεως προσκυνούμενος

ί. Ἄλλ' ὁ τάφον οἰκήσας δι' ἡμᾶς καὶ νεκροῖς ἐναρί-
 θμιος γεγονώς καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτουργήσας ἡμῖν Χρι-
 στὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὸ σὸν ποιμνιον τοῦτο τὸ μέγα καὶ πο-
 λυπληθές, ὃ οὐκ οἶδ' ὅπως ἔταξας ποιμαίνειν ἡμᾶς, αὐτὸ
 20 συμποιμαίνειν καὶ συνδιεξάγειν ἐπὶ ζωοφόρους καὶ πνευ-
 ματικὰς ἀρούρας, τῆς μὲν αἰρετικῆς καὶ σχισματικῆς νο-
 μῆς, δι' ἧς καὶ τοῦ ἀρχεκάκου δράκοντος ἰὸς λεληθότως
 παρεισδύεται, ὡς θανατηφόρου λύμης ἀπελαύνων, ἐπὶ δὲ
 τὴν σὴν ἅπαντας συνελαύνων ἀγέλην καὶ μάνδραν καὶ τὸν
 25 εὐσεβῆ καὶ πιστὸν ἡμῶν βασιλέα τῆ σὴ παλάμη περι-
 φρουρῶν, δεῖξον ἐπὶ πλέον τοῖς πολεμίοις φοβερόν, τοῖς
 ὑπηκόοις εὐμενῆ καὶ τῆς σὴς βασιλείας ἅμα ἡμῖν κατα-
 ξίωσον πρὸς σὲ γὰρ ἅπαντες καταφεύγομεν καὶ σοὶ πάσας
 ἡμῶν τὰς ἐλπίδας ἀναρτήσαμεν καὶ σοὶ τὴν προσκύνησιν
 30 καὶ τὴν δοξολογίαν ἀναπέμπομεν σὺν τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ
 καὶ τῷ συναϊδίῳ καὶ ζωαρχικῷ Πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ
 εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

9. Ὡ τάφε, κένωση τάφων αἰώνιων, ὧ πλήρωση τῶν οὐρανῶν σκηναῶν. Ὡ τάφε ἀπὸ τὸν ὁποῖο βλάβησεν ἡ νέκρωση τῆς ἁμαρτίας μου καὶ ἐξάνθησε ἡ χαρὰ τῆς ἀπολύτρωσης. Ὡ τάφε, μέσα στὸν ὁποῖο θάπτεται ἡ καταδίκη τῶν παραπτωμάτων μου, καὶ ἀναδύθηκε ἡ δικαίωση τῆς σωτηρίας μου, μὲ τὴν ὁποία καθάρισθηκα ἀπὸ τὴ ρυτίδα τῆς φθορᾶς καὶ στολίζομαι μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀφθαρσίας, καὶ μὲ τὸ νέο μυστήριον διαλύθηκε τὸ θνητὸ τῆς φύσης μου καὶ ἀναπλάσθηκε τὸ ἀξίωμα τῆς ἀθανασίας. Ὡ τάφε, πὺ χάρη σ' ἐσένα καταβαρῆσθηκε τὸ κράτος τῶν δαιμόνων καὶ ἀνυψώθηκε τὸ φρόνημα τῶν ἀνθρώπων, πὺ χάρη σὲ σένα νεκρώθηκε τὸ δυσσεβὲς δόγμα τῶν ἐθνικῶν καὶ κραταιώθηκε ὁ θεῖος σεβασμὸς τῶν πιστῶν. Ὡ τάφε, πὺ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους χλαυάζεσαι, καὶ ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους δορυφορεῖσαι, πὺ ἀπὸ κουστωδία στρατιωτῶν φυλάσσεσαι, καὶ ἀπὸ ὅλη τὴν κτίση προσκυνεῖσαι.

10. Ἄλλὰ ἐσὺ πὺ κατοίκησες στὸν τάφο καὶ συναριθμήθηκες μὲ τοὺς νεκροὺς καὶ πὺ εἶσαι ὁ αὐτουργὸς τῆς ἀνάστασης γιὰ μᾶς, σὺ ὁ Χριστὸς ὁ Θεὸς μας, αὐτὸ τὸ μεγάλο καὶ πολυπληθὲς ποιμνίό σου, τὸ ὁποῖο ἔταξες, δὲν γνωρίζω πῶς, ἐμᾶς νὰ τὸ ποιμαίνομε, σ' αὐτὸ γίνε συμποιμένας μας καὶ ὁδήγησέ το μαζί μας σὲ ζωηφόρα καὶ πνευματικὰ λιβάδια, ἀποκαμακρύνοντάς το, σὰν ἀπὸ θανατηφόρα μόλυνση, ἀπὸ τὴ σχισματικὴ βοσκή, μέσω τῆς ὁποίας εἰσχωρεῖ χωρὶς νὰ γίνεται ἀντιληπτὸς καὶ ὁ ἰὸς τοῦ ἀρχέκακου δράκοντα, καὶ ὅλους μαζί ὁδήγησέ μας στὴν ἀγέλη καὶ τὴ μάνδρα σου. Καὶ τὸν εὐσεβῆ καὶ πιστὸ βασιλιά μας, περιφρουρώντας τον μὲν τὴ δύναμή σου, κατάστησέ τον περισσότερο φοβερὸ στοὺς ἐχθροὺς μας, ἐνῶ πρὸς τοὺς ὑπηκόους του γεμᾶτο εὐμένεια, καὶ ἀνάδειξέ τον μαζί μ' ἐμᾶς ἄξιο τῆς βασιλείας σου. Γιατὶ σ' ἐσένα καταφεύγομε ὅλοι καὶ ἀπὸ ἐσένα ἐξαρτήσαμε ὅλες τὶς ἐλπίδες μας καὶ σὲ ἐσένα ἀναπέμπομε τὴν προσκύνηση καὶ τὴ δοξολογία μαζί καὶ στὸν ἄναρχο Πατέρα καὶ τὸ συναιώνιο καὶ ζωαρχικὸ Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

13.
ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΤΡΙΤΗ

ῬΗΘΕΙΣΑ

ΕΝ Τῷ ΑΜΒΩΝΙ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
Τῆ ΤΕΤΡΑΔΙ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ
ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ

α'. Ἄνδρες, ὅσοι τῷ σωτηρίῳ βαπτίσματι τῆς αὐτῆς ὥσπερ ἀπογεννηθέντες μήτρας εἰς ἀδελφοὺς ἐνεγράφητε καὶ οὖς ἢ γνώμη τῶν ἐν Κυρίῳ τέκνων τῷ κλήρῳ προσένειμε, τὴν ἀπαρχὴν τῆς νηστείας ἀρχὴν ποιησώμεθα τὴν τῶν 5 ἀρετῶν, ἵνα τὴν τῶν πνευματικῶν ὠδίνων κοινωνίαν τοῖς ἔργοις δεδαιωσώμεθα καὶ τῆς υἰοθεσίας ἀνόθευτον διασωσώμεθα τὸ ἀξίωμα καὶ ἵνα τοὺς καρποὺς τῆς γεωργίας ἐν καιρῷ τῆς μισθαποδοσίας τρυγήσωμεν, μηδὲ τὸ σῶμα μὲν στερήσωμεν τρυφῆς, τὴν δὲ ψυχὴν ἐμπλήσωμεν ἀνιάτων 10 παθῶν, μηδὲ νοσήματι τὸ νόσημα σοφισώμεθα ἐφ' ἑαυτοῖς τῆς κακοτεχνίας τὴν ἄδειαν λαμβάνοντες, μηδ' ἁμαρτίαν τὴν ἁμαρτίαν ἀποκρυψώμεθα ῥυπῶντι ῥάκει τὴν ἀβλεψίαν περιστέλλοντες, ἀλλ' ὑγείαν τὴν ἀρρωστίαν ἀποτριψώμεθα καὶ κατορθώματι τὰ πταίσματα ἀπολουσώμεθα.

15 β'. Εἰσὶ γάρ, εἰσὶ τινες οἱ νηστείαν μὲν ἐπιτηδεύουσι, ἀνθρωπαρεσκία δὲ τὴν χάριν αὐτῆς ἀποκρούουσι, καὶ τῶν πόνων τὸ κέρδος, δέον ὃν συνέχειν, ἀθλίως σκορπίζουσι, φρενοβλαβῶν ἐμπόρων ἔργον μιμούμενοι, οἱ πελάγει μὲν καὶ θαλάσση ἄπειρον κύτος ἀναμετρήσαντες καὶ τὰς ἐν τῷ

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΤΡΙΤΗ

ΠΟΥ ΕΚΦΩΝΗΘΗΚΕ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΜΒΩΝΑ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΗΣΙΑΣ
ΤΗΝ ΤΕΤΑΡΤΗ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ
ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ

1. "Ανδρες, ὅσοι ἔχετε ἐγγραφεῖ στήν τάξη τῶν ἀδελφῶν με τὸ σωτήριο βάπτισμα σὰ νὰ ἔχετε γεννηθεῖ ἀπὸ τὴν ἴδια μήτρα καὶ ποὺ ἡ γνώμη τῶν τέκνων στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου σᾶς κατέταξε στὸν κληρο, ἅς κάνομε τὴν ἀπαρχὴ τῆς νηστείας ἀρχὴ τῶν ἀρετῶν, ὥστε νὰ θεβαιώσομε μὲ τὰ ἔργα μας τὴ συμμετοχὴ μας στὶς πνευματικὲς ὠδίνες καὶ νὰ διασώσουμε ἀνόθευτο τὸ ἀξίωμα τῆς υἰοθεσίας, καὶ ἔτσι νὰ τρυγήσομε τοὺς καρποὺς τῆς καλλιέργειᾶς μας στὸν καιρὸ τῆς μισθαποδοσίας. Οὔτε βέβαια νὰ στερήσομε τὴν τρυφὴ ἀπὸ τὸ σῶμα, ἀλλὰ νὰ γεμίσομε τὴν ψυχὴ μὲ ἀνίατα πάθη, οὔτε νὰ σοφισθοῦμε νὰ θεραπεύσομε τὸ νόσημα μὲ νόσημα λαμβάνοντας γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας τὴν ἄδεια γιὰ τὸ δόλιο τέχνασμα, οὔτε νὰ ἀποκρύψομε τὴν ἁμαρτία μὲ ἁμαρτία, περιορίζοντας τὴν ἀβλεψία μὲ ρυπαμένον ράκος, ἀλλὰ νὰ ἐξαλείψομε τὴν ἀρρώστια μὲ τὴν ὑγεία καὶ νὰ καθαρίσομε τὰ πταισματοῦς μας μὲ τὰ κατορθώματά μας.

2. Γιατὶ ὑπάρχουν, ναι ὑπάρχουν κάποιοι ποὺ νηστεύουν βέβαια, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀνθρωπαρέσκια τοὺς ἀποκρούουν τὴ χάρη τῆς νηστείας, καὶ τὸ κέρδος τῶν κόπων, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ τὸ φυλάγουν, τὸ σκορπίζουν ἄθλια, μιμούμενοι τὸ ἔργο τῶν φρενοβλαβῶν ἐμπόρων, οἱ ὁποῖοι, ἐνῶ ἀντιμετώπισαν ἄπειρες φορὲς μὲ

διάπλω τρικυμίας καὶ τὴν ζάλην ἀβλαβῶς ἐκπεράσαντες, οἱ δὲ καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ χεῖλη τοῦ αἰγιαλοῦ ἐλλιμενιζόμενοι, ἀποβάθρα τῆς θαλάσσης, ὥσπερ αὐτῇ τῇ θαλάσση τὴν ἐμπορίαν πᾶσαν θυθίζοντες ἄγουσι. Τοιοῦτόν ἐστιν ἰδεῖν
 5 τὸ πάθος τῶν εἰς τὰς τῶν ἀνθρώπων δόξας ἀφορώντων καὶ τὸν τῆς νηστείας πόνον ὑποδυομένων. Ἐνιοὶ δὲ σιτίων μὲν ἐνδεία τὴν ὄψιν λεπτύνουσι, φύσῃματι δὲ τῆς κενοδοξίας οἰδοῦσί τε καὶ φλεγμαίνουσι, ὅλους ἑαυτοὺς τῇ πονηρᾷ ταύτῃ διαίτῃ κατασαρκώσαντες καὶ πάθει χαλεπωτέρῳ τῆς
 10 οἰήσεως τὸ προλαβὸν πάθος τῆς γαστρομαργίας φιλονεικήσαντες ἀποκρούσασθαι, ἄλλοι δὲ βρωμάτων ἀποχῆ τὸ σῶμα σεμνύνουσι, γλώσση δὲ καὶ λοιδορίαις τὰς τῶν πλησίων σάρκας πικρῶς κατεσθίουσι, οἷς κρεῖσσον ἦν δαιμονᾶν καὶ τὰ οἰκεῖα μέλη δεῖπνον παρατίθεσθαι, ἢ τοὺς
 15 τῶν πλησίων βίους ταῖς συκοφαντίαις δαπανᾶν καὶ ταῖς ἐπὶ τούτοις πολυπραγμοσύναις καὶ μεμψιμοιρίαις ἐμφιλοχωρεῖν· τὸ μὲν γάρ, οἶμαι, τῷ ἀκουσίῳ καὶ χαλεπῷ τοῦ παθήματος εἰς ἔλεον ἔλκειν ἰκανὸν τοὺς ἐντυγχάνοντας καὶ τῆς ἄνωθεν εὐμενείας ἐν καιρῷ τῆς τῶν βεβιωμένων ἐξετά-
 20 σεως οὐκ ἐξωθεῖ, ὁ δὲ μανικὴν τινα καὶ δαιμονιώδη καὶ ἀπάνθρωπον προᾶξιν ἐκὼν ὑπερχόμενος, εἰκότως τε τὸ παρὰ τῶν ὁμοφύλων ἔλκος καὶ μῖσος ἐφέλκεται καὶ τὴν θείαν δίκην ἀμείλικτον ἑαυτῷ καὶ φοβεράν ἀπεργάζεται.

γ'. Τί τὰ σὰ καταλιπὼν, ἄνθρωπε, τὸν πέλας λογοθε-
 25 τεῖς; Τί τὴν δοκὸν τὴν ἐπὶ τῆς κόρης φέρων τοῦ ὀφθαλμοῦ, τὰ κάρφη περιεργάξῃ τοῦ ἀδελφοῦ; Τί τῆς δεσποτικῆς οὐκ ἀκούεις νομοθεσίας, «μὴ κρίνετε», παρακελευομένης, «καὶ οὐ μὴ κριθῆτε», ἀλλ', ὥσπερ ἄλλου νομοθέτου πολίτην ἐντάξας ἑαυτὸν ἀντιπολιτευόμενον, οὐ γράμμα, ἀλλὰ βίον
 30 δεικνύεις τὸν σὸν καὶ κρίνεις τὸν πλησίον καὶ ταῖς κατ' αὐτοῦ διαβολαῖς ἐντροφᾶς ἴσως, τοῦ σοῦ κατεμβοῶντός σοι

1. Λουκᾶ 6, 37.

2. Ματθ. 7, 3. Λουκᾶ 6, 41.

τὸ σκάφος τους τὸ πέλαγος καὶ τὴ θάλασσα καὶ πέρασαν χωρὶς βλάβη τὶς τρικυμίες καὶ τὸν σάλιο κατὰ τὸ ταξίδι, ὥσπότεσο προσαράζοντας στὴν ἄκρη τῆς παραλίας τὴν ἀποβίβασή τους ἀπὸ τὴ θάλασσα, βυθίζουσιν σάν στὴν ἴδια τὴ θάλασσα τὸ ἐμπόρευμά τους. Τέτοιο μπορεῖς νὰ δεῖς τὸ πάθος ἐκείνων ποὺ ἀποβλέπουν σπὸ νὰ δοξασθοῦν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὑποβάλλονται στὸν ἀγῶνα τῆς νηστείας. Καὶ κάποιοι βέβαια ἀπὸ ἔλλειψη τροφῆς ἀδυνατίζουν τὴν ὄψη τους, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ φύσημα τῆς κενοδοξίας φουσκώνουν καὶ φλογίζονται, ὑποδουλώνοντας ὀλόκληρο τὸν ἑαυτό τους σ' αὐτὴν τὴν πονηρὴ δίαιτα καὶ ἀγωνιζόμενοι ν' ἀποκρύψουν μὲ τὸ βαρύτερο πάθος τῆς οἴησης τὸ προηγούμενο πάθος τῆς γαστριμαργίας· ἄλλοι πάλι μὲ τὴν ἀποχὴ ἀπὸ τὴν τροφή τιμοῦν τὸ σῶμα, ἀλλὰ μὲ τὴ γλώσσα τους καὶ τὶς κατηγορίες τους κατατρώγουν σκληρὰ τὶς σάρκες τῶν πλησίον τους, γιὰ τοὺς ὁποίους προτιμότερο θὰ ἦταν νὰ δαιμονισθοῦν καὶ τὰ μέλη τους νὰ τὰ παραθέσουν σὲ δεῖπνο, παρὰ νὰ δαπανοῦν τοὺς βίους τῶν πλησίον μὲ τὶς συκοφαντίες τους καὶ νὰ ἀναμιγνύονται σὶς πολυπραγμοσύνες καὶ μεμψιμοιρίες γι' αὐτοὺς· γιὰ τὸ ἕνα, νομίζω, μὲ τὸ ἀκούσιο καὶ τὴ βαρύτητα τοῦ παθήματος ἔλκει σὲ ἱκανὴ εὐσπλαχνία αὐτοὺς ποὺ πάσχουν καὶ δὲν ἐξωθεῖ ἔξω ἀπὸ τὴν εὐμένεια τοῦ Θεοῦ τὸν καιρὸ τῆς ἐξέτασης τῶν πράξεων, ἐνῶ ὁ ἄλλος ποὺ μὲ τὴ θέλησή του προχωρεῖ σὲ μιὰ μανιώδη καὶ δαιμονικὴ καὶ ἀπάνθρωπη πράξη, εὐλόγα ἐπισύρει καὶ τὸ πλήγμα καὶ τὸ μῖσος ἀπὸ τοὺς συνανθρώπους του καὶ καθιστᾷ τὴ θεία δίκη ἀμείλικτη γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ φοβερή.

3. Γιατί, ἄνθρωπε, ἀφήνοντας τὰ δικά σου, κρίνεις τὸν πλησίον σου¹; Γιατί, ἐνῶ ἔχεις τὴ δοκὸ στὴν κόρη τοῦ ματιοῦ σου, περιεργάζεσαι τὴν ἀγκίδα τοῦ ἀδελφοῦ σου²; Γιατί δὲν ἀκοῦς τὴ δεσποτικὴ νομοθεσία ποὺ μᾶς παραγγέλλει, «Μὴν κρίνετε, καὶ δὲν θὰ κριθεῖτε»³, ἀλλὰ σὰ νὰ κάνεις τὸν ἑαυτό σου ἀντίπαλο πολίτη ἄλλου νομοθέτη, δὲν βλέπεις τὸ γράμμα, ἀλλὰ δείχνεις τὸ βίο σου καὶ κρίνεις τὸν πλησίον σου καὶ χαίρεσαι ἴσως μὲ τὶς ἐνα-

3. Ματθ. 7, 1.

νομοθέτου καὶ προστάσσοντος; οὐ μένον· οὐ γὰρ τοιαῦτα ὁ ἡμέτερος, κρίνε ἵνα μὴ κριθῆς, καί, ἄλλους βάλλε καὶ τίτρωσκε ταῖς σοῖ προσηκούσαις λοιδορίαις, ἵνα λάθῃς ὡν τοιοῦτος αὐτὸς καὶ ταῖς ἑτέρων διαβολαῖς καὶ ταῖς
 5 κατηγορίαις τὴν σὴν ἐπικρύπτων πονηρίαν· ὁ δέ γε ἡμέτερος νομοθέτης καὶ Θεός, «μὴ κρίνετε», διαμαρτύρεται, «καὶ οὐ μὴ κριθῆτε», καὶ «Τίς εἶ σὺ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην;», διὰ τοῦ θεσπεσίου Παύλου πάλιν ἐπιτιμᾷ· «ἐν ᾧ» γάρ, φησί, «κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις».
 10 Ποία γάρ σε πρὸς τοῦτο τῆς ἁμαρτίας κατεπείγει βία; ποῖόν σε κέρδος ἐκ ταύτης ἐλπίζόμενον τῆς μανίας ἐπὶ ταύτην παρακαλεῖ τὴν ἀναισχυντίαν, ὥστε καὶ ἐντολῶν μὲν ὀλιγωρῆσαι μισοπονήρου δεσπότη, ὑποκύψαι δὲ προστάγματι μισανθρώπου τυράννου; μᾶλλον δέ, τίς οὐκ
 15 ἐπακολουθεῖ ζημίᾳ τοῖς ταύτην τὴν ματαιοπονίαν ταλαιπωρουμένοις;

δ'. Ὅταν γάρ ἐπὶ τοῖς οἰκείοις παραπτώμασι δέον πενθεῖν καὶ μετανοεῖν καὶ νηστεῖα τὴν ἁμαρτίαν κολάζειν καὶ τῷ μὴ κρίνειν τὸν πλησίον τοῦ κοινοῦ κριτοῦ τὸ εὐ-
 20 μενὲς προαρπάζειν καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἀρύεσθαι φιλανθρωπίαν, ἡμεῖς δὲ ταῦτα μὲν πάντα ἐν οὐδενὶ ποιούμεθα λόγῳ καὶ τὰ οἰκεῖα ἔλκη ἀθεράπευτα ἐῶμεν, τῶν ἀλλοτριῶν δὲ καὶ ὡν ἡμῖν οὐδὲν προσήκει πικροὶ καθήμεθα ἐξετασταὶ καὶ ῥῆμα καὶ θῆμα καὶ μειδιάμα τοῦ πλησίον πολυπρα-
 25 γμονοῦντες· τί γὰρ δεῖ λέγειν πράξεις, ὡν, οὐδὲ γεγενημένων, ἢ πονηρὰ συνήθεια τῷ καθημερινῷ τῆς μελέτης ἐγγυμνασαμένη, ῥᾶστα καὶ πιθανῶς ἀναπλάττει, καὶ ταῖς ἡμετέραις ἐπινοίαις ὑποθάλλουσα, πόνον τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ καὶ ἀδικίαν ᾧδίνει, καὶ ταῦτα ὥσπερ ὑπὸ δικαίῳ καὶ κατὰ
 30 θεσμὰ θεῖα προκαθημένῳ κριτῇ τῇ ῥοῇ τῆς ἡμετέρας καθυποβάλλοντι γλώσσης, ὅλην ἐνασχημονοῦντες οὐκ ἐρυθριῶ-

4. Ματθ. 7, 1.

5. Ρωμ. 14, 4.

ντίον του διαβολή, ἐνῶ ὁ δικός σου νομοθέτης σοῦ φωνάζει καὶ προστάζει νὰ μὴν τὸ κάνεις; Γιατὶ δὲν λέγει αὐτὰ ὁ δικός μας, “κρίνε, γιὰ νὰ μὴ κριθεῖς”, καὶ “χτύπα καὶ πλήγωνε τοὺς ἄλλους μὲ τὶς κατηγορίες πού ταιριάζουν σ' ἐσένα, γιὰ ν' ἀποφύγεις ὅτι εἶσαι τέτοιος ἐσύ, καὶ διαβάλλοντας καὶ κατηγορώντας τοὺς ἄλλους, κρύβε τὴ δική σου κακία. Ὁ δικός μας ὅμως νομοθέτης καὶ Θεὸς λέγει ὀλοκάθαρα· «Μὴ κρίνετε, καὶ δὲν θὰ κριθεῖτε»⁴. Καὶ πάλι μᾶς ἐπιτιμᾷ μὲ τὸ στόμα τοῦ θεσπέσιου Παύλου· «Ἐσὺ ποιὸς εἶσαι πού κρίνεις τὸν ξένο δοῦλο;»⁵· γιατί λέγει πάλι· «Μ' αὐτὸ πού κρίνεις τὸν ἄλλο, κατακρίνεις τὸν ἑαυτό σου»⁶. Ποιὰ βία δηλαδή σὲ σπρώχνει σ' αὐτὴ τὴν ἁμαρτία; Ποιὸ κέρδος πού ἐλπίζεις ἀπὸ αὐτὴν τὴ μανία σὲ παρακινεῖ σ' αὐτὴ τὴν ἀδιαντροπία, ὥστε καὶ γιὰ τὶς ἐντολὲς ν' ἀδιαφορήσεις τοῦ Κυρίου πού μισεῖ τὴν πονηρία, καὶ νὰ ὑποκύψεις σὲ πρόσταγμα μισάνθρωπου τυράννου; Ἡ καλύτερα, ποιὰ ζημία δὲν ἐπακολουθεῖ γι' αὐτοὺς πού ταλαιπωροῦνται ἀπὸ αὐτὴ ματαιοπονία;

4. Ὄταν δηλαδή, ἐνῶ πρέπει νὰ πενθοῦμε καὶ νὰ μετανοοῦμε γιὰ τὰ δικά μας προαπτώματα καὶ νὰ τιμωροῦμε μὲ τὴ νηστεία τὴν ἁμαρτία καὶ μὲ τὸ νὰ μὴ κρίνομε τὸν πλησίον νὰ προαρπάξομε τὴν εὐμένεια τοῦ κοινοῦ κριτῆ καὶ νὰ ἀντλοῦμε τὴ φιλανθρωπία του ἀπὸ αὐτά, ἐμεῖς ὅμως σὲ ὅλα αὐτὰ δὲν δίνομε καμμιά σημασία καὶ ἀφήνομε ἀθεράπευτα τὰ δικά μας ἔλκη, καὶ γινόμεσθε σκληροὶ ἐξεταστὲς τῶν ἄλλων πού δὲν εἶναι δουλειὰ μας, πολυεξετάζοντας καὶ τὰ λόγια καὶ τὸ περπάτημα καὶ τὸ γέλιο τοῦ πλησίον μας· γιατί τί χρειάζεται νὰ πῶ τὶς πράξεις, πού ἐνῶ δὲν ἔχουν γίνει, ἢ πονηρὴ συνήθεια, γυμνασμένη μὲ τὴν καθημερινὴ μελέτη, εὐκολότατα καὶ πιστευτὰ ἀναπλάθει, καὶ ὑποθάλλοντας τὶς μὲ τὶς ἐπινοήσεις μας, προκαλεῖ ὀδυνηρὸ πόνον καὶ ἀδικία στὴν ἀνθρώπινη ζωὴ, καὶ αὐτὰ σὰ νὰ κάθεται στὴν ἔδρα δικαστῆς δίκαιος καὶ σύμφωνα μὲ θεσμοὺς θείους νὰ τὰ ὑποβάλλει στὴ ροὴ τῆς γλώσσας μας, καὶ ἀσχημονώντας μ' αὐτὰ ὅλη τὴν ἡμέρα δὲν ντρεπόμαστε; Ἐμεῖς λοιπὸν πού ἔχομε αὐτὰ μελέτη τῆς

6. Ρωμ. 2, 1.

μεν τὴν ἡμέραν; Οἱ ταῦτα δὴ οὖν μελέτην βίου ποιούμενοι
καὶ τούτοις ἐνδιαιτώμενοι, πῶς οὐ τὴν ἐσχάτην ζημίαν καὶ
ἤς οὐδὲ λύσιν ἔνεστιν εὐρεῖν ἀθλίως ἑαυτοῖς ἐπισπώμεθα;
Ταῖς γὰρ ἐτέρων πολιτείαις ἀσέμνοισι λόγοις εἰς τὸ λυμαίνε-
5 σθαι ἐνεδρεύοντες, αὐτοὶ τὸν οἰκεῖον βίον εἰς τὴν τῶν συκο-
φαντῶν μεταταξάμενοι μοχθηρίαν κακοῖς ποικίλοις ἐλωθη-
σάμεθα, καὶ κρίνειν ἄλλους ἐπαρθέντες, εἰς τὸν τῶν κατα-
κρίτων βόθρον αὐτοὶ καταπίπτομεν· καὶ τότε τίνες; οἱ φαῦ-
λοι τοὺς ἀγαθοὺς, οἱ πονηροὶ τοὺς ἐπιεικεῖς, καὶ εἰ μὴ τι ἄλ-
10 λο τὸ περιέργον.

Βούλεσθε εἶπω καὶ τὸ ἡμέτερον; Τὰ πρόβατα τὸν ποιμέ-
να καὶ τὸν κυβερνήτην οἱ ἐμπλέοντες καὶ ὧν ἐκεῖνος τῆς
σωτηρίας ὑπεραγρυπνεῖ, αὐτοὶ κατὰ τῆς ἐκείνου καθεύ-
δουσι φυλακῆς· καὶ εἶθε ἐκάθευδον, ἀλλὰ μὴ πόδα καὶ
15 χεῖρα καὶ πάντα λίθον κινῶσιν, ἵνα πάντως ἀνιάσωσιν,
ἐντεῦθεν τε ῥαθυμότερον τὸν ἐφεστηκότα τῆς σφῶν αὐτῶν
ἐπιστασίας, οἷα εἰκός, ἀντιλαμβάνεσθαι κατεργασάμενοι,
καθάπερ μηδενὸς χαλιναγωγούντος καὶ περιέποντος, ἀλλ'
ὡς ἂν ἡ τοῦ βουλήματος ὀρμὴ τοὺς τῆς εὐπειθείας νόμους
20 διαπτύσασα προστάτη, ἐπὶ πᾶσαν προᾶξιν εἰς παράνοϊαν
ὄρῳσαν ἀκωλύτως εἰσελάσωσιν. Οὕτως εἰς οὐδὲν ὠφελείας
ἀποτελευντᾶ ἡ νηστεία, ὅτε τοῦ κρίνειν ἐτέρους καὶ κατακρί-
νειν τὸ ἀκρατὲς οὐ κολάζεται.

ε'. Τοῦτο τῆς τοῦ πονηροῦ μεθοδείας τὸ κακούργημα,
25 τοῦτο τῆς φθονεῶς ἐκείνης καὶ θασκάνου φύσεως τὸ ἐπιτή-
δευμα, τοῦτο τοῦ μισανθρώπου δαίμονος τὸ μηχανήμα,
κακία τὴν ἀρετὴν ἀπαμβλῦναι καὶ τὴν γαλήνην τῆς νηστεί-
ας φθόνου τρικυμίας συνταράξαι καὶ ζάλη γλωσσαλγίας εἰς
κλύδωνα παθῶν ἐμφυσησαι καὶ ὑποβρύχιον αὐτῷ κυβερ-
30 νήτη λογισμῷ ὅλον τὸν ἄνθρωπον ἀπεργάσασθαι. Τί γὰρ
ὄφελος νηστείας ἐν τοῖς σοῖς χεῖλεσι κατασπαταλώσης τῆς
λοιδορίας; Τί δὲ σύντηξις σώματος τῆς σῆς γλώσσης παινο-
μένης τε καὶ κατεντροφώσης ἐν ταῖς τῶν πλησίων πονηρο-

ζωῆς μας καὶ μ' αὐτὰ ζοῦμε, πῶς δὲν ἐπισύρομε ἀξιολύπητα γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας τὴ μέγιστη ζημία καὶ γιὰ τὴν ὁποία οὔτε λύση δὲν μποροῦμε νὰ βροῦμε; Γιατὶ ἐνεδρεύοντας τὸν τρόπο ζωῆς τῶν ἄλλων γιὰ νὰ τοὺς σπαράξομε μὲ ἄσεμνα λόγια, μεταθέτοντας ἑμεῖς τὴ δική μας ζωὴ στὴ μοχθηρία τῶν συκοφαντιῶν, τὴν ἀτιμάσαμε μὲ κάθε εἶδους κακίες, καὶ κρίνοντας μὲ ἔπαρση τοὺς ἄλλους, πέφτομε οἱ ἴδιοι στὸ λάκκο τῶν κατακρίτων. Καὶ αὐτὸ ποιοὶ τὸ κάνουν; Οἱ φαῦλοι κρίνουν τοὺς ἀγαθοὺς, οἱ γεμᾶτοι κακία τοὺς ἐπεικειῖς, ἂν ὄχι καὶ τίποτε ἄλλο τὸ περιεργο.

Θέλετε νὰ πῶ καὶ αὐτὸ πὺ ἔχει σχέση μὲ μᾶς; Τὰ πρόβατα κρίνουν τὸν ποιμένα καὶ οἱ ταξιδιωτὲς τὸν κυβερνήτη τοῦ πλοίου καὶ ἐκεῖνοι γιὰ τοὺς ὁποίους μένει συνεχῶς ἀγρυπνος αὐτὸς γιὰ τὴ σωτηρία τους, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι κοιμοῦνται κατὰ τῆς φρούρησῆς ἐκείνου· καὶ μακάρι νὰ κοιμοῦνταν, καὶ νὰ μὴ κινοῦν πόδια καὶ χέρια καὶ κάθε λίθο, γιὰ νὰ τοῦ προκαλέσουν λύπη μὲ κάθε τρόπο, καὶ κάνοντας ἀπὸ αὐτὴ τὴ στάση τους πῶ ἀδιάφορο, ὅπως εἶναι φυσικό, αὐτὸν πὺ ἀσκεῖ τὴν ἐπιστασία πάνω τους καὶ τοὺς βοηθεῖ, σὰ νὰ μὴν τοὺς χαλιναγωγεῖ κανένας καὶ νὰ μὴν τοὺς φροντίζει, ἀλλὰ ὅπως προστάζει ἡ ὁρμὴ τῆς θέλησῆς τους, ἀπορρίπτοντας τοὺς νόμους τῆς εὐπείθειας, ὁρμοῦν ἀνεμπόδιστα σὲ κάθε παρανοϊκὴ πράξη. Ἔτσι ἡ νηστεία δὲν καταλήγει σὲ καμμιὰ ὠφέλεια, ὅταν δὲν τιμωροῦνται ὅσοι δὲν συγκρατοῦνται νὰ κρίνουν καὶ νὰ κατακρίνουν τοὺς ἄλλους.

5. Αὐτὸ εἶναι τὸ κακοῦργημα τῆς μεθοδείας τοῦ πονηροῦ, αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργο τῆς φθονερῆς καὶ βάσκανης ἐκείνης φύσης, αὐτὸ τὸ τέχνασμα τοῦ μισάνθρωπου δαίμονα, νὰ περιορίσει τὴν ἀρετὴ μὲ τὴν κακία, τὴ γαλήνη τῆς νηστείας νὰ τὴν συνταράξει μὲ τὶς τρικυμίες τοῦ φθόγου, καὶ μὲ τὴ σύγχυση τῆς γλωσσαλγίας νὰ τὴ ρίξει στὸν σάλιο τῶν παθῶν καὶ νὰ καταποντίσει ὅλο τὸν ἄνθρωπο μαζὶ μὲ τὸν κυβερνήτη του τὸν λογισμὸ στὸ βυθό. Γιατὶ ποῖο εἶναι τὸ ὄφελος τῆς νηστείας ὅταν στὰ χεῖλη σου παίρνει καὶ δίνει ἡ κατηγορία; Τί ὠφελεῖ τὸ λειώσιμο τοῦ σώματος ὅταν παχαίνει ἡ γλῶσσα σου καὶ καταγίνεται μὲ εὐχαρίστηση μὲ τὶς

λογίαις; Τί δὲ δεῖ τὸ πρόσωπον φέρειν καθαρὸν ἀπὸ τῆς ἐξ οἴνου μέθης τε καὶ κραϊπάλης, ταῖς κατ' ἀλλήλων συκοφαντίαις μεθύοντων τῶν λογισμῶν καὶ τὴν κοκκίνην τῆς μαιφονίας χροῖαν εἰς αὐτὸ τὸ βάθος τῆς ψυχῆς παραπεμπόντων;

5 Ἐθετό ποτε καὶ Ἰεζάβελ παραπέτασμα μίσους νηστείαν, τὸν κατὰ τοῦ δικαίου Ναβουθὲ θάνατον σκηνοποιούσα. Φησὶ γὰρ ἡ Γραφή περὶ αὐτῆς· «Καὶ ἀπέστειλε τὸ βιβλίον πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς ἐλευθέρους, τοὺς κατοικοῦντας μετὰ Ναβουθὲ· καὶ ἐγγράπτο ἐν τοῖς βιβλίοις, νηστεύσατε

10 νηστείαν καὶ καθίσατε τὸν Ναβουθὲ ἐν ἀρχῇ τοῦ λαοῦ καὶ ἐγκαθίσατε δύο ἄνδρας, υἱοὺς παρανόμων, ἐξεναντίας αὐτοῦ καὶ καταμαρτυρησάτωσαν αὐτοῦ καὶ ἐξαγαγέτωσαν αὐτὸν καὶ λιθοβολησάτωσαν αὐτὸν καὶ ἀποθανέτω». Εἶτα· «Καὶ ἐκάλεσε», φησὶ, «νηστείαν καὶ ἐκάθισαν τὸν Ναβουθὲ

15 ἐν ἀρχῇ τοῦ λαοῦ καὶ κατεμαρτύρησαν αὐτοῦ ἄνδρες τῆς ἀποστασίας τοῦ Ναβουθὲ καὶ ἐξήγαγον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως καὶ ἐλιθοβόησαν αὐτὸν ἐν λίθοις καὶ ἀπέθανεν».

Ὅρας ὅπως ἡ νηστεία, πλεονεξίας καὶ συκοφαντίας συνδραμούσης, οὐ μόνον οὐδὲν ὤνησεν, ἀλλὰ καὶ προκάλυμμα

20 τοῦ δραματουρουμένου φόνου κατὰ τοῦ δικαίου γέγονε; Πῶς οὖν τις, τῶν ἄλλων ἁμαρτημάτων τὴν προᾶξιν μεταδιώκων, οἶεται τὴν νηστείαν εἰς κατορθωμάτων λόγον αὐτῷ λελογίσθαι, ὅπου γε, πλεονεξίας καὶ συκοφαντίας, ὡς ἔστιν ἰδεῖν, συνελθούσης, τὴν λαθραίαν τούτων μίξιν αὐτὴ παρέ-

25 σχεν ἐκτελεσθῆναι, εἰς τὸ τηλικούτον μῖσος ἀποκηθῆναι; Ζηλωτῆς ἔστι τῆς πονηραῆς ἐκείνης καὶ ἀθλίας γυναικός, μᾶλλον δὲ τοῦ προστάγματος αὐτῆς ὑπηρέτης ὁ χωρὶς τῶν ἄλλων ἀρετῶν καὶ κατορθωμάτων τῷ τῆς νηστείας ὑποκρουπτόμενος προσωπεῖω· κηρύσσει γὰρ καὶ αὐτὸς τῷ προσώπῳ

30 τὴν νηστείαν, ὡς ἂν λαθραῖον αὐτῷ καὶ κατὰ σκοπὸν τὸ τῆς πονηρίας δράμα ἐπὶ πέρας ἀφίκηται τῆς παρανομίας «Οὐ ταύτην τὴν νηστείαν ἐξελεξάμην ἐγώ», λέγει Κύριος παντοκράτωρ πρὸς τοὺς κατασχηματίζοντας ἑαυτοὺς τῇ τοιαύτῃ

κακολογίες τοῦ πλησίον σου; Τί ὠφελεῖ ἐπίσης νὰ ἔχεις καθαρό πρόσωπο ἀπὸ τὴ μέθη καὶ τὴν κραιπόλη τοῦ κρασιοῦ, ὅταν μὲ τὶς ἀλληλοσυκοφαντίες μεθοῦν οἱ λογισμοὶ καὶ μεταφέρουν στὸ ἴδιο τὸ βάθος τῆς ψυχῆς τὸ κόκκινο χρῶμα τοῦ μαραοῦ φόνου; Καὶ ἡ Ἰεζάβελ ἔθεσε κάποτε παραπέτασμα μίσους τῆ νηστεία, σκηνοθετώντας τὸ θάνατο ἐναντίον τοῦ δίκαιου Ναβουθέ. Γιατὶ λέγει ἡ Γραφή γι' αὐτήν· «Καὶ ἀπέστειλε τὸ ἔγγραφο πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς ἄρχοντες, πού κατοικοῦσαν μαζί μὲ τὸν Ναβουθέ· στὸ ἔγγραφο ἦταν γραμμένο· Νηστεύετε καὶ νὰ καθίσετε τὸν Ναβουθέ μπροστὰ στὸ λαὸ καὶ βάλετε ἀπέναντί του δύο ἄνδρες, υἱοὺς παρανόμων, καὶ νὰ δώσουν μαρτυρίες ἐναντίον του, καὶ μετὰ ἅς τὸν θγάλουν ἔξω καὶ ἅς τὸν λιθοβολήσουν μέχρι θανάτου»⁷. Κι ἔπειτα λέγει· «Καὶ κήρυξε νηστεία καὶ κάθισαν τὸ Ναβουθέ μπροστὰ στὸ λαὸ καὶ ἔδωσαν μαρτυρία ἐναντίον του ἄνδρες πού εἶχαν ἀποστατήσει κατὰ τοῦ Ναβουθέ· τὸν ἔβγαλαν μετὰ ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη, τὸν λιθοβόλησαν καὶ πέθανε»⁸.

Βλέπεις πῶς ἡ νηστεία, ὅταν ἔλαβε τὴ συνδρομὴ τῆς πλεονεξίας καὶ τῆς συκοφαντίας, ὄχι μόνο δὲν ὠφέλησε σὲ τίποτα, ἀλλὰ ἔγινε καὶ πρόσχημα τοῦ φόνου πού ἔγινε ἐναντίον τοῦ δικαίου; Πῶς λοιπὸν κάποιος, ἐπιδιώκοντας τὴ διάπραξη ἄλλων ἀδικημάτων, νομίζει ὅτι ἡ νηστεία θὰ τοῦ λογαριασθεῖ ὡς κατόρθωμα, τὴ στιγμή πού, ὅπως μπορούμε νὰ δοῦμε, μὲ τὴ συνδρομὴ τῆς πλεονεξίας καὶ τῆς συκοφαντίας αὐτὴ ἔδωσε τὴ δυνατότητα νὰ πραγματοποιηθεῖ ἡ λαθραία ἀνάμιξη αὐτῶν, καὶ νὰ φτᾶσει σὲ τέτοιο μῖσος; Εἶναι ζηλωτῆς τῆς πονηρῆς καὶ ἄθλιας ἐκείνης γυναίκα, ἢ μᾶλλον ὑπηρέτης τῆς διαταγῆς της αὐτὸς πού χωρὶς τὶς ἄλλες ἀρετὲς καὶ τὰ κατορθώματα κρύβεται κάτω ἀπὸ τὸ προσωπεῖο τῆς νηστείας. Γιατὶ κηρύσσει καὶ αὐτὸς μὲ τὴν ὄψη του τὴ νηστεία, γιὰ νὰ ὀδηγηθεῖ σὲ ὀλοκλήρωση τῆς παρανομίας λαθραία καὶ σύμφωνα μὲ τὸ σκοπὸ του ἢ πράξη τῆς πονηρίας. «Δὲν διάλεξα ἐγὼ αὐτὴ τὴ νηστεία»⁹, λέγει ὁ Κύριος ὁ παντοκράτωρ πρὸς αὐτοὺς πού ὑποκρίνονται αὐτὴ τὴ νηστεία καὶ φωνά-

7. Γ Βασ. 20, 8-10.

8. Γ Βασ. 20, 12-13.

9. Ἑσ. 58, 5.

νηστεία ἐν ὀργῇ βραῖ, «νηστείαν καὶ ἀργίαν καὶ τὰς ἐορτὰς ὑμῶν μισεῖ ἢ ψυχὴ μου».

ζ. Νηστεία Θεῶ ἀποδεκτὴ ἢ μετὰ τῆς τῶν βρωμάτων ἀποχῆς καὶ τῶν ἀμαρτημάτων ἀποστροφῆς, τοῦ φθόνου, 5 τοῦ μίσους, τῆς συκοφαντίας, τῆς λοιδορίας, τῆς γλωσσαλγίας, τῶν ἄλλων κακῶν. Τούτων ἀπάντων ὁ τὴν ἀληθῆ νηστεύων νηστείαν, λογιζομένην τῷ Θεῷ, πάσῃ δυνάμει καὶ πάσῃ σπουδῇ ὀφείλει ἀποπηδᾶν, καὶ ταῖς ἐκεῖθεν τοῦ πονηροῦ ἐπινοουμέναις προσβολαῖς ἀνάλωτος μένειν καὶ 10 ἀσάλευτος· ὁ δὲ σιτίων μὲν ἔνδειαν ἀσκῶν, ἐγκράτειαν δὲ τῶν εἰρημένων παθῶν μὴ τηρῶν, ὅμοιός ἐστι τῷ θεμέλιᾳ μὲν οἰκίας καταβαλλομένῳ λαμπρῷ, ὅφεις δὲ καὶ σκορπίους καὶ ἐχίδνας συνοικίζοντι αὐτῷ ἐν αὐτῇ· ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῆς οἰκίας ἐκείνης ἢ τῶν καλῶν θεμελίων καταβολὴ παγίς 15 γίνεται τοῖς προσιούσι θανατηφόρος, τῶν ἐμφωλευόντων ἐρπετῶν λαθραίως περιπιπτόντων τῷ ἰῷ, οὕτως ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὁ νηστεία μὲν τὴν περὶ αὐτοῦ δόξαν τοῖς ἀνθρώποις θεμελιώσας, ἔνδοθεν δὲ τὰς θηριομόρφους τῶν παθῶν περιθάλπων κεφαλᾶς, ὀλέθριος τοῖς ἐντυγχάνουσι 20 γίνεται· πρόσσεισι μὲν γὰρ αὐτῷ ὁ πλησίον τῇ ἀπὸ τῆς νηστείας φήμη περισαίνοντι γλυκὺ, ὁ δὲ τὴν κενοδοξίαν καὶ τὴν μισαδελφίαν ἢ τὴν συκοφαντίαν ἢ τὸν φθόνον ἔρποντα κρύπτων παρ' ἑαυτῷ λανθανόντως ἐκπέμπει τὸν ἰόν, εἶτα καὶ πικρὸν τοῖς λόγοις ἐνδακῶν, ἂν ὑπερβλύσῃ μάλι- 25 στα τῆς καρδίας ἢ πικρία τῆς ἐπιβουλῆς, μυρίας ἐνίησιν, ὅσον εἰς αὐτὸν ἤκε, κατὰ τοῦ μηδὲν ἡδίκηκότος, ἀλλὰ καὶ φιλοῦντος ἴσως, τὰς ἀπὸ τῆς πληγῆς ἀλγηδόνας· μᾶλλον δὲ ἐκεῖνον μὲν, ἂν μηδὲν πάθῃ ταῖς ἐπιβουλαῖς ἢ μὴ θελήσῃ παθεῖν μηδὲ τὸν βαλόντα μιμήσῃται, ὡς νικηφόρον ὄρα 30 στεφανούμενον ταῖς δεσποτικαῖς ἐντολαῖς, αὐτὸς δὲ ἑαυτὸν δαπανᾷ καὶ ἀπόλλυσιν ἐπὶ μείζον τῶν ἐλλοχευόντων

ζει μὲ θυμὸ· «Τὴ νηστεία καὶ τὴν ἀργία καὶ τὶς ἑορτὲς σὰς τὰ μισεῖ ἢ ψυχὴ μου»¹⁰.

ζ'. Νηστεία ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὸν Θεὸ εἶναι ἢ νηστεία ποὺ μαζὶ μὲ τὴν ἀποχὴ ἀπὸ τὰ φαγητὰ ἔχει καὶ τὴν ἀποστροφή ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα, ἀπὸ τὸ φθόνον, τὸ μῖσος, τὴ συκοφαντία, τὴν κατηγορία, τὴν καταλαλιά, τὶς ἄλλες κακίες. "Ὁποῖος νηστεύοντας ἐφαρμόζει αὐτὴ τὴν ἀληθινὴ νηστεία, ποὺ ὑπολογίζει ὁ Θεός, ὀφείλει μὲ ὅλη τὴ δύναμη καὶ τὴν προθυμία του νὰ τὰ ὑπερπηδᾷ ὅλα αὐτὰ καὶ νὰ μένει ἀνίκητος καὶ ἀσάλευτος ἀπὸ τὶς ἐπιθέσεις ποὺ ἐπινοεῖ ὁ πονηρὸς. "Ὁποῖος ὅμως ἀσκεῖ ἀποχὴ ἀπὸ τροφές, ἀλλὰ δὲν τηρεῖ ἐγκράτεια ἀπὸ τὰ πάθη ποὺ ἀναφέραμε, μοιάζει μ' ἐκεῖνον ποὺ βάζει λαμπρὰ θεμέλια στὸ σπίτι, μαζεύει ὅμως μέσα σ' αὐτὸ φίδια καὶ σκορπιούς καὶ ἔχιδνες ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ του. "Ὁπως δηλαδὴ στὸ σπίτι ἐκεῖνο ἢ καλὴ θεμελίωση γίνεται παγίδα θανατηφόρα γιὰ ὅσους μπαίνουν, καθὼς ὁρμοῦν κρυφὰ μὲ τὸ δηλητήριό τους τὰ ἔρπετὰ ποὺ φωλιάζουν ἐκεῖ, ἔτσι καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ποὺ θεμελίωσε τὴ γνώμη γιὰ τὴ νηστεία του στοὺς ἀνθρώπους, ὅμως περιθάλλει μέσα του τὰ κεφάλια τῶν θηριόμορφων παθῶν, γίνεται ὄλεθρος γιὰ ἐκείνους ποὺ τὸν συναναστρέφονται. Γιατὶ πηγαίνει σ' αὐτὸν ὁ πλησίον του καθὼς τὸν ἐνθαρρύνει ἢ γλυκύτητα ἀπὸ τὴ φήμη τῆς νηστείας του, ἐνῶ αὐτὸς κρύβοντας τὴν κενοδοξία καὶ τὸ μῖσος ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του ἢ τὴ συκοφαντία ἢ τὸ φθόνον ποὺ ἔρπουν μέσα του, ἐκτοξεύει ἐναντίον του κρυφὰ τὸ δηλητήριό του. Στὴ συνέχεια δαγκώνοντάς τον πικρὰ καὶ μὲ τοὺς λόγους του, ἂν μάλιστα ξεχειλίσει ἀπὸ τὴν καρδιά του ἢ ἔχθρα τῆς ἐπιβουλῆς, προκαλεῖ, ὅσο μπορεῖ, ἐναντίον ἐκείνου ποὺ δὲν τὸν ἔχει ἀδικήσει σὲ τίποτε, ἀλλὰ ποὺ ἴσως καὶ τὸν ἀγαπᾷ, ἀπειρους πόνους ἀπὸ τὸ πλήγωμα. "Ἡ μᾶλλον ἐκεῖνον, ἂν δὲν πάθει τίποτε ἀπὸ τὶς ἐπιβουλές, ἢ δὲν θελήσει νὰ ἐπηρεασθεῖ οὔτε νὰ μιμηθεῖ αὐτὸν ποὺ τοῦ ἔκανε κακό, τὸν βλέπει νὰ στεφανώνεται νικητῆς ἀπὸ τὶς δεσποτικὲς ἐντολές, ἐνῶ ὁ ἴδιος δαπανᾷ καὶ καταστρέφει ἀκόμα περισσότερο τὸν ἑαυτὸ του ἀπὸ τὰ καταστρεπτικὰ πάθη ποὺ ἐλλοχεύουν

φθοροποιῶν παθῶν τῇ τοῦ φθονηθέντος καὶ βληθέντος ἀπαθείᾳ καὶ εὐδοκίμῃσει καταμεριζομένων αὐτοῦ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν. Οὕτως ἀρετὴ μὲν οἶδε σώζειν τὸν ταύτῃ περιφραττόμενον, κἂν μυρίους τις ἔχη τοὺς ἕξωθεν βάλλον-
 5 τας, κακία δὲ αὐτόν τε τὸν κεκτημένον λυμαίνεται, καὶ τὰναντία τῶν ἐκείνου σπουδασμάτων καὶ ἄκουσα καταδέ-
 χεται, διπλῆν αὐτῷ τὴν δεσποτείαν παρέχουσα, ὧν τε ἐπη-
 ρεάζειν καὶ ἐπιβουλεύειν ἔγνω τὴν ἀποτυχίαν ὑποδεικνύ-
 ούσα, καὶ τῆς οἰκειᾶς αὐτὸν ἀναπληροῦσα μοχθηρίας καὶ
 10 ἀθλιότητος.

ζ. Νηστεύεις βρωμάτων; Καλῶς γε ποιεῖς· ὄπλον γὰρ τοῦτο κατὰ τῶν παθῶν τοῖς καλῶς γε χρωμένοις αὐτῷ. Νήστευσον καὶ φθόνου, ἵνα σοι ἡ νηστεία καὶ Θεῷ λογιζοι-
 το νηστεία καὶ μὴ προσωπεῖον εἶη, τῶν ἄλλων κακιῶν
 15 καλυπτομένων ὡς ὑπὸ παραπετάσματι τῷ τῆς αἰσιτίας σχηματισμῷ· ἀλλ' ἵνα σοι, καθάπερ εὐθαλῆς καὶ πολυστέλε-
 χος ῥίζα τοῖς κόλποις διαρριζουμένη τῆς ψυχῆς, τὰς ἄλλας ἀναβλαστάνῃ τῶν ἀρετῶν καὶ σὺν αὐτῇ δεικνύῃ ταύτας
 καρποφορούσας τὴν μακαρίαν ἐκείνην καὶ ὡς ἀληθῶς
 20 ἀποθανατίζουσαν τοῦ παραδείσου τρυφήν. Νήστευσον, ἄνθρωπε, φθόνου· φθόνος ἐστὶ τὸ τοῦ διαβόλου ἐντρούφη-
 μα, τῆς πονηρᾶς ἐκείνης φύσεως τὸ γεώργιον. Τῆς ἀνθρώ-
 ποις προσηκούσης νηστεύεις τροφῆς; πολλῷ μᾶλλον ἀπο-
 σχέσθαι σε δεῖ καὶ τῆς τῶν δαιμόνων σιτεύσεως. Ἄρτον
 25 ἀγγέλων ἄνθρωπον φαγεῖν ἀγαθόν, ἄρτος δὲ δαιμόνων ὀλέθριος. Τοῦτο γέγονε τοῦ πρώτην τάξιν λαχόντος ἐν οὐρανῷ ἡ πρώτη καὶ τελευταία πλησμονὴ καὶ μέθη καὶ κραιπάλη καὶ ἀπώλεια· τούτῳ γὰρ τῷ ὑπώχρῳ τοῦ φθόνου προπόματι ὃ ἕωςφόρος μεθυσθεῖς καὶ ἐποφθαλμίσας τὸν
 30 ἄνθρωπον, τῶν οὐρανίων ἀντύγων ἀθλίως κατέπεσε καὶ τάραρον ὤκησε καὶ κατὰ τῆς ἡμῶν ἐξ ἐκείνου φονᾶ φύ-

μέσα του, τὰ ὅποια ἐξαιτίας τῆς ἀπάθειας καὶ τῆς προκοπῆς ἐκείνου πού φθόνησε καὶ τραυμάτισε, καταξοσχίζουν τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴ του. Ἐτσι ἡ ἀρετὴ ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ σώζει αὐτὸν πού περιχαρακώνεται ἀπὸ αὐτὴν, κι ἂν ἀκόμα εἶναι ἄπειροι αὐτοὶ πού τὸν προσβάλλουν ἀπ' ἔξω, ἐνῶ ἡ κακία καὶ τὸν ἴδιο πού τὴν ἔχει καταστρέφει, καὶ μὲ τις ἐπιδιώξεις ἐκείνου καὶ χωρὶς νὰ θέλει ἀποδέχεται τὰ ἀντίθετα, δίνοντας σ' αὐτὸν διπλὴ τὴν κυριαρχία, καὶ ἀποδεικνύοντας τὴν ἀποτυχία τῶν βλαβερῶν ἐνεργειῶν καὶ τῶν ἐπιβουλῶν του, καὶ γεμίζοντάς τον μὲ τὴν μοχθηρία καὶ τὴν ἀθλιότητά του.

7. Νηστεύεις ἀπὸ τροφές; Κάνεις βέβαια καλὰ: γιατί εἶναι ὄπλο κατὰ τῶν παθῶν γιὰ ἐκείνους πού τὸ χρησιμοποιοῦν καλὰ. Νήστεψε ὅμως καὶ ἀπὸ τὸν φθόνο, γιὰ νὰ ὑπολογισθεῖ καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸ ἡ νηστεία σου ὡς νηστεία καὶ νὰ μὴν εἶναι προσωπεῖο, ὥστε νὰ καλύπτονται οἱ ἄλλες κακίες σὰν ἀπὸ παραπέτασμα μὲ τὸ πρόσχημα τῆς ἀποχῆς ἀπὸ τις τροφές, ἀλλὰ ἀπλώνοντας σὰν θαλερὴ καὶ πολὺκλαδὴ ρίζα μέσα στοὺς κόλπους τῆς ψυχῆς, νὰ ἀναβλαστάνει τις ἄλλες ρίζες τῶν ἀρετῶν καὶ νὰ δείχνει μαζί της αὐτὲς νὰ καρποφοροῦν τὴ μακάρια ἐκείνη, καὶ πού ἀληθινὰ χαρίζει τὴν ἀθανασία, τὴν τρυφὴ τοῦ παραδείσου. Νήστεψε, ἄνθρωπε, ἀπὸ τὸ φθόνο. Ὁ φθόνος εἶναι ἡ εὐχαρίστηση τοῦ διαβόλου, ὁ καρπὸς τῆς γεωργίας τῆς πονηρῆς ἐκείνης φύσης. Νηστεύεις ἀπὸ τὴν τροφή πού χρειάζονται οἱ ἄνθρωποι; Πολὺ περισσότερο πρέπει νὰ ἀπέχεις καὶ ἀπὸ τὸ σιταρέσιο τῶν δαιμόνων. Εἶναι ὠφέλιμο νὰ τρώει ὁ ἄνθρωπος ἄρτο ἀγγέλων, ὁ ἄρτος ὅμως τῶν δαιμόνων εἶναι ὀλέθριος. Αὐτὸ ἔγινε γιὰ ἐκεῖνον πού ἔλαχε τὴν πρώτη τάξη στὸν οὐρανὸ ὁ πρῶτος καὶ τελευταῖος χορτασμός καὶ ἡ μέθη καὶ ἡ κραιπάλη καὶ ἡ ἀπώλεια. Γιατί, ἀφοῦ μέθυσε ὁ ἔωσφόρος μὲ αὐτὸ τὸ ὠχρὸ πρόπομα τοῦ φθόνου καὶ ἔβαλε στὸ μάτι του τὸν ἄνθρωπο, κατέπεσε ἄθλια ἀπὸ τοὺς οὐράνιους κύκλους καὶ κατοίκησε στὸν τάρταρο καὶ ἀπὸ ἐκεῖ κινεῖ ἐναντίον μας τις φονικὲς διαθέσεις του. Γιατί ὁ φόνος εἶναι γέννημα τοῦ φθόνου καὶ αὐτοὶ πού μὰ φορὰ μέθυσαν ἀπὸ αὐτόν,

σεως· φόνος γὰρ φθόνου κήημα καὶ τοὺς ἅπαξ αὐτῶ μεθυ-
σθέντας ἀνανῆσαι τῆς μανίας χαλεπώτατον.

Νηστεύεις βρωμάτων; Νήστευσον κενοδοξίας· μήτηρ
ἐστὶν αὕτη τοῦ φθόνου συνανδρωθεῖσα τὴν ἄνοιαν· καὶ
5 γὰρ ὁ φθονῶν τοῖς παρευδοκμοῦσιν αὐτὸν κινεῖται φθο-
νεῖν, ἐκεῖνος δὲ νικᾷν ἅπαντας φιλονεικεῖ, ὁ καινὰ καὶ με-
γάλα καὶ τὰ μηδὲν αὐτῶ προσήκοντα φανταζόμενος περὶ
ἑαυτοῦ, καὶ τούτοις ἀφρόνως ἐπαιρόμενος εἰς τὸν τοῦ φθο-
νουῦντος ἐμπίπτει κρημνὸν καὶ παρευδοκμούμενος τήκεται
10 ἀνοία καὶ ματαία δόξη ἀθλίως ἀναθεῖς ἑαυτόν. Νήστευσον
καταλαλιᾶς καὶ συκοφαντίας· γεννήματα καὶ ταῦτα τοῦ
φθόνου καὶ πρωτότοκοι τοῦ φόνου ἀδελφαί· πρῶτον γὰρ
ἀφ' ἡμῶν ὁ φθόνος ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον ταῦτα γεννᾷ, εἴθ'
οὕτως ὥσπερ ἐσχάτη καὶ ὀλέθριος γονὴ αὐτῶ τε τῶ γεγεν-
15 νηκότι καὶ τοῖς φθονηθεῖσιν ἐπιτίκτεται ὁ φόνος, ὧν φύγω-
μεν, ἀγαπητοί, τὴν λύμην, βδελυξώμεθα τὴν κακίαν, μηδὲ
τῆς πείρας ἐγγύς γενέσθαι θελήσωμεν, νηστείαν δὲ προσά-
ξωμεν Θεῶ καθαρὰν, φιλαδελφία τὴν ψυχὴν ὠραΐζουσαν,
καὶ ταπεινοφροσύνη τὸ σῶμα λαμπρύνουσαν, καὶ ταῖς πρε-
20 πούσαις ὑμνολογίαις τὸν νοῦν ἀγιάζουσαν, καὶ τοῖς προσ-
ήκουσι περὶ ἀλλήλων λόγοις τὰ χεῖλη μυρίζουσαν, καὶ δι'
ἐμμελοῦς τῆς τούτων ἀσκήσεως πρὸς τὴν ἀπάθειαν παρα-
πέμπουσαν.

η'. Ἄν οὕτω πολιτεύοισθε καὶ τὰς ἡμετέρας παραινέ-
25 σεις ἔργῳ φυλάττοντες ἐπιδείξοιτε, ἐμὲ μὲν συνεχέστερον
ὑμῖν ὁμιλεῖν ἐπιτρέψετε, τοῦτο μὲν τοῖς λόγοις, τοῦτο δὲ
ταῖς τῶν θείων λογίων ὑπαναγνώσεσι, καὶ τῆς εἰσιέναι μελ-
λούσης ἑβδομάδος ὁ καιρὸς τὸν ἔλεγχον δώσει. Ὑμῖν δὲ
ἑαυτοῖς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν κατακτήσεσθε, ἧς
30 γένοιτο πάντα ἡμᾶς ἀξιοθῆναι χάριτι καὶ φιλανθρωπία

εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ ἀνανήψουν καὶ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ αὐτὴ τὴ μανία

Νηστεύεις ἀπὸ τὶς τροφές; Νήστευσε καὶ ἀπὸ τὴν κενοδοξία: αὐτὴ εἶναι μητέρα τοῦ φθόνου ποὺ ἀνδρώνεται μαζὶ μὲ τὴν ἀνοησία. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ φθονεῖ κινεῖται στὸ φθόνο ἐκείνων ποὺ τὸν ξεπερνοῦν στὴν εὐδοκίμηση, καὶ φιλονεικεῖ νὰ τοὺς νικήσει ὅλους ἐκεῖνος ποὺ φαντάζεται γιὰ τὸν ἑαυτό του πρωτόγνωρα καὶ μεγάλα καὶ ποὺ δὲν ταιριάζουν σ' αὐτόν, καὶ γεμίζοντας ἀπὸ αὐτὰ ἀνόητα ἀπὸ ἔπαρση, πέφτει στὸν γκρεμὸ τοῦ φθονεροῦ, καὶ ὅταν τὸν περνοῦν ἐκεῖνοι ποὺ τοὺς φθονεῖ λείωνει ἀπὸ τὸ φθόνο του, παραδίδοντας ἄθλια τὸν ἑαυτό του στὴν ἀνόητη καὶ μάταια δόξα. Νήστεψε ἀπὸ τὴν καταλαλιὰ καὶ τὴν συκοφαντία: καὶ αὐτὰ εἶναι γεννήματα τοῦ φθόνου καὶ πρωτότοκες ἀδελφές τοῦ φθόνου. Γιατὶ πρῶτα αὐτὰ τὰ γεννᾶ κατὰ τὸ πλεῖστον ὁ φθόνος ἀπὸ ἑμᾶς, καὶ ἔτσι ἔπειτα γεννιέται ὁ φόνος σὰν ἔσχατος καὶ ὀλέθριος γόνος γι' αὐτόν ποὺ τὸν γεννᾶ καὶ γιὰ ἐκείνους ποὺ φθονήθηκαν, τῶν ὁποίων ἄς ἀποφύγομε, ἀγαπητοί, τὴν καταστροφή, ἄς σιχαθοῦμε τὴν κακία, καὶ οὔτε κἂν νὰ θελήσομε νὰ φτάσομε στὸ νὰ τὴ δοκιμάσομε, ἀντίθετα ἄς προσφέρομε στὸν Θεὸ νηστεία καθαρὴ, ἣ ὁποία καὶ στολίζει τὴν ψυχὴ μὲ τὴν ἀγάπη πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ λαμπρύνει τὸ σῶμα μὲ τὴν ταπεινοφροσύνη, καὶ ἀγιάζει τὸν νοῦ μὲ τὶς πρέπουσες ὑμνολογίες, καὶ εὐωδιάζει τὰ χεῖλη μὲ τοὺς πρέποντας λόγους ἀλληλογαγίας, καὶ μὲ τὴν ἐπιμελῆ ἀσκήση αὐτῶν τῶν ἀρετῶν μᾶς ὀδηγεῖ στὴν ἀπάθεια.

8. "Αν ρυθμίζετε ἔτσι τὴ ζωὴ σας καὶ δείξετε ὅτι τηρεῖτε τὶς παραινέσεις μου στὴν πράξη, ἐμένα βέβαια θὰ μὲ κάνετε νὰ σᾶς ὁμιλῶ πιὸ τακτικᾶ, ἄλλοτε μὲ τοὺς λόγους μου, καὶ ἄλλοτε μὲ τὶς ἀναγνώσεις τῶν θείων Γραφῶν, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἑβδομάδας ποὺ μέλλει νὰ ρθεῖ θὰ δώσει τὴν ἀπόδειξη. Γιὰ σᾶς τοὺς ἴδιους εὐχομαι νὰ κατακτήσετε τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, τὴν ὁποία εἶθε νὰ

*τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ
πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, ἅμα τῷ ἀνάρχῳ
Πατρὶ καὶ τῷ συνανάρχῳ καὶ συναϊδίῳ Πνεύματι, τῇ ὁμο-
ουσίῳ καὶ ζωαρχικῇ Τριάδι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶ-
5 νας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.*

ἀξιωθεῖτε ὅλοι σας μὲ τὴ χάρη καὶ τὴ φιλανθρωπία τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτήρα μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο πρέπει κάθε δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνηση, συγχρόνως καὶ στὸν ἄναρχο Πατέρα καὶ τὸ συνάναρχο καὶ συναιώνιο Πνεῦμα, τὴν ὁμοούσια καὶ ζωαρχικὴ Τριάδα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

14.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΛΕΧΘΕΙΣΑ ΕΝ Τῷ ΑΜΒΩΝΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ
Τῆ ΠΑΡΑΣΚΕΥῆ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ
ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ

α. Ἦκομεν ὑμῖν τοῦ χρέους τὴν προθεσίαν προφθά-
σοντες καὶ τῆς ὀφειλῆς τὴν καταβολὴν προκαταθέσθαι
σπουδάζοντες· τὰ γὰρ τῶν ὀφειλημάτων ἐκούσια ἐν ἴσῳ
δώρων ὑπὸ τῶν παρεχόντων προτεινόμενα οὐκ οἶδεν
5 ἀναβολαῖς καὶ παρατάσεσι χρόνου λυμαίνεσθαι τὸ φιλότι-
μον. Καὶ καλὸν μὲν πατέρα τέκνοις ὑπερήμερον μὴ ἐμφα-
νισθῆναι, κάλλιον δὲ καὶ προκαταθέμενον τὸ χρέος ἐν
χάριτος λόγῳ τὸ ὀφειλόμενον ἀποτιῖσαι. Ἄλλως τε δὲ καὶ
τὸ ὑμέτερον πρόθυμον περὶ τὴν ἀκρόασιν ἐνορῶν (οὐδὲ
10 γὰρ προσῆκε τὸν εἰς ἀρετὴν παραγγέλλειν τοὺς πλησίον
παρακαλοῦντα ὑποστολῆ τοῦ λέγειν τὸν τόνον αὐτῶν ὑπε-
κλύειν τῆς ὀρέξεως) προθυμότερον ὑμῖν ἑμαυτὸν ἐπιδέδω-
κα καὶ τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐπιδαψιλευομένης
ἡμῖν χορηγίας «τὰ χεῖλη μου οὐ μὴ κωλύσω» πρὸς τὸν κα-
15 ταρτισμὸν τῆς ὑμετέρας τελειώσεως

β. Χαίρει μὲν γὰρ καὶ γεωργὸς ὄρῶν τὸ λήϊον τοῖς στά-
χυσι βαρυνόμενον καὶ καλῶ λειμῶνι παρεικαζόμενον τῇ
τερπνότητι, χαίρει δὲ καὶ φυτοκόμος καρπῶν ὠραία φορᾶ
τοὺς κλάδους καὶ τὰ δένδρα στενοχωρούμενα, καὶ κυβερ-
20 νήτης δὲ τὴν ὀλκάδα βλέπων ἐξ οὐρίου τὰ νῶτα τῆς θα-

14.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΠΟΥ ΕΚΦΩΝΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΜΒΩΝΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ
ΤΗΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ
ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ

1. Ἦρθα γιὰ χάρη σας γιὰ νὰ προλάβω τὴν προθεσμία τοῦ χρέους κινούμενος ἀπὸ τὴν ἀνάγκη νὰ προκαταβάλω τὴν ὀφειλή μου. Γιατὶ τὰ ἐκούσια ὀφειλήματα, ποὺ προσφέρονται σὰν δῶρα ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τὰ παρέχουν, δὲν γνωρίζουν νὰ καταστρέφουν τὴ φιλοτιμία μὲ ἀναβολὲς καὶ παρατάσεις χρόνου. Καὶ εἶναι καλὸ βέβαια νὰ μὴν ἐμφανισθεῖ ὁ πατέρας στὰ παιδιά του ἔχοντας περάσει ἢ προθεσμία, ἀκόμα καλύτερο ὅμως εἶναι νὰ προκαταβάλει τὸ χρέος καὶ νὰ ξεπληρώσει τὴν ὀφειλή του κάνοντάς το κατὰ χάρη. Ἄλλωστε βλέπνοτας καὶ τὴ δικὴ σας προθυμία πρὸς ἀκρόαση (οὔτε βέβαια ἦταν σωστὸ αὐτὸς ποὺ προτρέπει τοὺς πλησίον του στὴν ἀρετὴ νὰ χαλαρώνει τὴν ἔνταση τῆς ὀρεξῆς τους μὲ τὸν περιορισμὸ τοῦ λόγου του), πρόσφερα μὲ προθυμία μεγαλύτερη τὸν ἑαυτό μου σ' ἐσᾶς καὶ «δὲν θὰ κρατήσω κλειστὰ τὰ χεῖλη μου»¹ γιὰ τὴ χορηγία ποὺ μοῦ ἐπιδαφιλεύεται τοῦ ἁγίου Πνεύματος γιὰ τὴν ὀλοκλήρωση τῆς τελείωσής σας στὴν πίστη.

2. Χαίρεται βέβαια καὶ ὁ γεωργὸς βλέποντας τὸ χωράφι του βαριὰ φορτωμένο ἀπὸ τὰ στάχυα καὶ παρόμοιο μὲ ὠραῖο λιβάδι στὴν τερπνότητα, χαίρεται καὶ ὁ φυτοκόμος βλέποντας τὰ κλαδιά καὶ τὰ δένδρα καταφορτωμένα ἀπὸ τὴν ὠραία καρποφορία, καὶ ὁ πλοίαρχος βλέποντας τὸ πλοῖο του νὰ σκιρτᾷ ἀπὸ τὸν οὐρίο

1. Ψαλμ. 39, 10.

λάσσης ἐπισκιοτῶσαν καὶ διατέμνουσαν. Ἦδὺ δὲ καὶ ποι-
 μὴν τοῖς δόναξιν ὑποκαθήμενος ἀνακρούεται ἄσμα καὶ τὴν
 καλαύροπα πλευρᾶξ τιθεὶς ἀναπαύεται τὸ ποιμενικὸν μέ-
 λος ὑποσυρίττων τοῖς θρέμμασιν, ἐπειδὴν τὴν ἀγέλην ἐν-
 5 τρουφῶσαν ἴδη καὶ τοῖς ἄλλοις οὐκ ἐλασσομένην διαιτήμα-
 σι. Ναὶ δὴ χαρᾶς ἀφάτου πληροῦται καὶ ἀγαλλιᾶσεως καὶ
 ὁ τῶν Χριστοῦ θρεμμάτων τὴν ποιμεναρχίαν κληρωσάμε-
 νος, τῆς λογικῆς ποιμνῆς ἐνευθηνουμένης τοῖς κατορθώμα-
 σι καὶ ταῖς ἀρεταῖς ἐξωραϊζομένης τῶν πράξεων. Πῶς δ'
 10 οὐκ ἂν εὐφρανθείην ἔγωγε, ἐπειδὴν ὑφ' ὑμῶν ἴδω τὰς ἀχα-
 ρίστους τῶν ἡδονῶν πατουμένας, καὶ τὴν μὲν ἀρετὴν πολυ-
 ωρουμένην, τὴν κακίαν δὲ διαπτυομένην, καὶ τὴν μέλαιναν
 μὲν ψῆφον φέροντα τὸν φθόνον, ἐμπολιτευομένην δὲ τὴν
 εὐημερίαν, καὶ τὴν μὲν συκοφαντίαν ἐκφυλλοφορουμένην,
 15 ἀνθοῦσαν δὲ τὴν φιλαδελφίαν; Τοῦτό μοι καύχημα καὶ
 χαρὰ μετὰ τοῦ θεσπεσίου Παύλου βοῶ. Τοῦτο τὰς λύπας,
 αἱ πολλαχόθεν ἡμῖν, τοῦ πονηροῦ μηχανορραφοῦντος,
 ἀνακινουῦνται, κοιμίζει καὶ τῶν πολλῶν ἀπαλλάττει φροντί-
 δων καὶ ῥᾶους ἑαυτῶν ἀπεργάζεται. Τοῦτο καὶ νέφος τῆς
 20 ἀθυμίας, πολλάκις τοὺς λογισμοὺς ὑποτρέχον, διασκεδά-
 ζειν ἰσχύει, καὶ ταῖς τῆς εὐθυμίας καταφαιδρύνει λαμπρό-
 τησιν ὁ ὑμέτερος βίος, ἢ ὑμῶν πολιτεία, ὅταν τοῖς νόμοις
 τοῦ Πνεύματος οἱ νόμοι τῆς σαρκός, μᾶλλον δὲ ἢ τυραννὶς
 φυγαδεύηται, καὶ οἱ παλαιοὶ τῆς ἁμαρτίας χαρακτῆρες τῆς
 25 ψυχῆς ὑμῶν ἀπαλείφονται, καὶ τὰ νέα τῆς Χριστοῦ νομο-
 θεσίας ἀντιγράφονται παραγγέλματα.

γ'. Χρηστός ἐστι ὁ τοῦ Χριστοῦ ζυγὸς καὶ τὸ φορτίον
 αὐτοῦ ἐλαφρόν. Τί γὰρ κουφότερον γλώσσης κατέχειν; τί
 δὲ χρηστότερον εὐφημον στόμα φέρειν; τί δὲ ἐλαφρότερον
 30 τοῖς ἀδελφοῖς μὴ βασκαίνειν; Οὐ καμᾶτους ὑπενεγκεῖν σε
 δεῖ, οὐκ ἀγρυπνίας ἀναμετροῆσαι δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ
 νυκτὸς ταλαιπωρούμενον, οὐκ ὀρύξαι τάφρον, οὐκ ἐγειῶραι

ἄνεμο καὶ νὰ σχίζει τὰ νῶτα τῆς θάλασσης. Ἐπίσης καὶ ὁ βοσκὸς καθισμένος παίξει μὲ τὴ φλογέρα του εὐχάριστο τραγούδι καὶ βάζοντας δίπλα του τὴν γκλίτσα του ἀναπαύεται σφυρίζοντας ἀπαλὰ τὸ ποιμενικὸ τραγούδι του στὸ κοπάδι του, ὅταν τὸ δεῖ νὰ εὐχαριστεῖται καὶ νὰ μὴν μειονεκτεῖ στὶς ἄλλες τροφές. Καὶ βέβαια ἀπὸ ἀπερίγραπτη χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση γεμίζει καὶ αὐτὸς ποὺ τοῦ ἔτυχε ὁ κληρὸς νὰ εἶναι ποιμενάρχης προβάτων τοῦ Χριστοῦ, ὅταν ἡ λογικὴ ποίμνη εἶναι γεμάτη ἀπὸ κατορθώματα καὶ κοσμεῖται ἀπὸ τὶς πράξεις ἀρετῆς. Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατὸ νὰ μὴ δοκιμάσω ἐγὼ εὐχαρίστηση, ὅταν δῶ νὰ καταπατοῦνται ἀπὸ σᾶς οἱ ἀχάριστες ἡδονές, καὶ ἡ ἀρετὴ βέβαια νὰ πολυφροντίζεται, ἐνῶ ἡ κακία νὰ ἀποκρούεται, ὁ φθόνος νὰ παίρνει τὴ μαῦρη ψῆφο, ἐνῶ ἡ εὐημερία καὶ ἡ χαρὰ νὰ κυριαρχεῖ στὴ ζωὴ, ἡ συκοφαντία νὰ φυλλορροεῖ, ἐνῶ ἡ ἀγάπη τῶν ἀδελφῶν νὰ ἀνθεῖ; Αὐτὸ εἶναι καύχημά μου καὶ χαρὰ², φωνάζω μαζὶ μὲ τὸν θεσπέσιο Παῦλο. Αὐτὸ κοιμίζει τὶς λύπες οἱ ὁποῖες ἀπὸ πολλές πλευρὲς μᾶς παρουσιάζονται μὲ τὶς μηχανοραφίες τοῦ πονηροῦ, ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὶς πολλές φροντίδες καὶ μᾶς κάνει καλύτερους ἀπὸ τοὺς ἑαυτοὺς μας. Αὐτὸ ἔχει τὴ δύναμη νὰ διασκορπίζει καὶ τὸ νέφος τῆς ἀθυμίας, ποὺ πολλές φορὲς κυριεῦει τοὺς λογισμούς, καὶ μὲ τὶς λάμπεις τῆς εὐθυμίας καταφαιδρύνεται ὁ βίος σας καὶ ἡ πολιτεία σας, ὅταν μὲ τοὺς νόμους τοῦ Πνεύματος οἱ νόμοι τῆς σάρκα, ἢ μᾶλλον ἢ τυραννία τῆς σάρκα φυγαδεύεται, καὶ τὰ παλαιὰ στίγματα τῆς ψυχῆς ἀπαλείφονται, καὶ γράφονται στὴ θέση τους τὰ νέα παραγγέλματα τῆς νομοθεσίας τοῦ Χριστοῦ.

3. «Ὁ ζυγὸς τοῦ Χριστοῦ εἶναι καλὸς καὶ τὸ φορτίο του εἶναι ἕλαφρό»³. Πράγματι, τί εἶναι πιὸ ἕλαφρό ἀπὸ τὸ νὰ συγκρατεῖς τὴ γλῶσσα σου; Καὶ τί πιὸ καλὸ νὰ ἔχεις στόμα ποὺ νὰ λέγει ὠραῖα λόγια; Τί ἐπίσης πιὸ εὐκόλο νὰ μὴ φθονεῖ κανεὶς τοὺς ἀδελφούς του; Δὲν χρειάζεται νὰ ὑποφέρει κόπους, δὲν θ' ἀντιμετωπίσει ἀγρύπνιες ταλαιπωρούμενος ὅλη τὴν ἡμέρα καὶ τὴ νύχτα, δὲν θὰ

2. Πρὸβλ. Φιλ. 2, 16-17 καὶ Α' Θεσσ. 2, 20.

3. Πρὸβλ. Ματθ. 11, 30.

χῶμα, οὐ πηλῶ καὶ πλινθεία δουλεῦσαι, τὸ τοῖς Αἰγυπτί-
 οῖς κατὰ τοῦ Ἰσραήλ ἐπινόημα, οὐδὲν τῶν ἐπιπόνων ἄλλο
 διαπράξασθαι. Εἴσω μόνον ὀδόντων δεήσει τὴν γλῶσσαν
 συνέχειν, ἐν τῇ φυσικῇ παστάδι ὡς καλὴν συντηρουμένην
 5 νύμφην, ἐν ἣ διπλοῖς αὐτὴν ὁ τεχνίτης συνέστειλε περιδό-
 λους καὶ τὸ ὀλισθηρὸν αὐτῆς καὶ εὐάλωτον ἀσφαλισάμε-
 νος καὶ σὲ τῷ τῆς δημιουργίας λόγῳ διδάσκων μὴ προχεί-
 ρως καταχοῆσθαι ταύτη, μάλιστα γὰρ πρὸς τὰ μηδὲν σοι
 προσήκοντα, ἦν περ, τοὺς θεῖους θεσμοὺς ἐκπληροῦντι
 10 καὶ τοὺς τῆς φύσεως μὴ ἐνυβρίζοντι ὄρους, ὡς καλὴν παρ-
 θένον, ἀλλὰ μηδὲν πορνικὸν καὶ νόθον ἄσμα φθεγγομέ-
 νην, τῷ φυσικῷ σε προσήκει φυλάττειν θαλάμῳ, μηδ' ἐνα-
 σχημονοῦσαν ὅλως ταῖς λαιδορῖαις τοῦ πέλας, μηδὲ ταῖς
 συκοφαντίαις παραχωρεῖν ἐπιμοιχᾶσθαι. Μοιχαλὶς γάρ
 15 ἐστὶν ὡς ἀληθῶς ἦ, ἐξὸν τὴν ἰδίαν καὶ νυμφικὴν σεμνότη-
 τα διασώσασθαι, ἣ δέ, τὴν πάνδημον οἰστρηλασίαν τῆς
 συκοφαντίας ἐταιρῖσαμένη, τὸν οἰκεῖον ἐξορχουμένη κό-
 σμον οὐκ αἰσχύνεται.

δ. Ἀλλὰ μὴ σύ γε τούτοις ὑποσυρεῖς κατενεχθῆς τοῖς
 20 ἀτοπήμασι. Κέχρησο δὲ ταύτη ταῖς πρὸς τὸν δεδωκότα
 ὑμνολογίαις, περὶ τῶν δογμάτων, εἴ γέ σοι χάρις καὶ ταῦτα
 ζητεῖν, ἀκριβολογίαις, ταῖς κατὰ τὸν βίον ἐπειγούσαις
 ὑπουργίαις, ταῖς περὶ τὸν πλησίον σεμνολογίαις· μηδ' ἐν-
 ταῦθα πέρα τοῦ μέτρου, ἵνα μὴ πρὸς τὸ τῆς κολακείας ὀλι-
 25 στήσης αἴσχος· μέτρον γὰρ πάντων ἄριστον καὶ θυραν-
 λοῦσί τισι τῶν ἡμετέρων ὀργίων εἰς λογισμοὺς ἐλθεῖν ἐξενί-
 κησεν. Ἐφ' ὕβρει δὲ τοῦ πέλας, ἐπὶ καταλαλιᾷ μὴ χρῆση,
 ἀλλά, «Περίελε σεαυτοῦ», κατὰ τὴν παροιμίαν, «σκολιὸν
 στόμα καὶ ἄδικα χεῖλη μακρὰν ποίησον ἀπὸ σου». «Οἴκους»

3. Ἔξ. 1, 14.

4. Παροιμ. 4, 24.

σκᾶψει τᾶφρο, δὲν θὰ σηκῶσει ἀνάχωμα, δὲν θὰ κάνει σὰν δοῦλος πηλὸ καὶ δὲν θὰ κόβει πλιθιά, τὸ ἐπινόημα τῶν Αἴγυπτίων ἐναντίον τῶν Ἰσραηλιτῶν³, καὶ δὲν θὰ διαπράξει καμμιά ἄλλη ἐπίπονη δουλειά. Θὰ χρειασθεῖ μόνο νὰ κρατήσῃ τὴ γλῶσσα του μέσα ἀπὸ τὰ δόντια του, νὰ συντηρεῖται στὸν φυσικὸ θάλαμό της σὰν ὡραία νύφη, ὅπου ὁ τεχνίτης τὴν περιόρισε μὲ διπλὸ περίβολο, καὶ ἀφοῦ ἀσφάλισε τὴν ὀλισθηρότητα της καὶ τὴν εὐκολία νὰ παρασύρεται καὶ διδάσκοντας ἐσένα μὲ τὸ λόγο τῆς δημιουργίας νὰ μὴ τὴν χρησιμοποιεῖς πρόχειρα καὶ καταχρηστικά, καὶ μάλιστα σὲ ζητήματα ἄσχετα μ' ἐσένα, τὴν ὁποία, ἐκπληρώνοντας τοὺς θεῖους θεσμοὺς καὶ μὴ ἀτιμᾶζοντας τοὺς ὄρους τῆς φύσης, πρέπει, σὰν καλὴ παρθένο ποῦ δὲν λέγει κανένα πορνικὸ καὶ νόθο ἄσμα, νὰ τὴ φυλάγεις στὸν φυσικὸ της θάλαμο, χωρὶς νὰ ἀσχημονεῖ ἐκεῖ μέσα κατηγορώντας τὸν διπλανό σου, οὔτε νὰ ὑποχωρεῖ στὴ μοιχεία τῆς συκοφαντίας. Γιατὶ εἶναι πράγματι μοιχαλίδα ἐκείνη ποῦ, ἐνῶ μπορεῖ νὰ διατηρήσῃ τὴν δική της νυφικὴ σεμνότητα, αὐτὴ, παίρνοντας ὡς ἑταῖρα τὴν πάνδημη μανία τῆς συκοφαντίας, δὲν ντρέπεται νὰ παραβιάζῃ τὴ δική της κοσμιότητα.

4. Ἄλλὰ ἐσὺ μὴν παρασυρθεῖς ἀπὸ αὐτὰ καὶ κατρακυλίσῃς στὰ ἀτοπήματα, ἀλλὰ νὰ τὴ χρησιμοποιεῖς στὶς ὑμολογίες ἐκείνου ποῦ σοῦ τὴν ἔδωσε, στὰ σχετικὰ μὲ τὰ δόγματα, ἂν ἔχεις τὴ χάρη ν' ἀσχολεῖσαι καὶ μ' αὐτὰ, στὶς ἀκριβολογίες, στὶς ἐπείγουσες ἀπαιτήσεις τῆς ζωῆς, στοὺς κόσμους λόγους πρὸς τὸν πλησίον σου. Ἄλλὰ καὶ ἐδῶ ὄχι πέρα ἀπὸ τὸ μέτρο, γιὰ νὰ μὴν ὀλισθήσῃς στὸ αἴσχος τῆς κολακείας. Γιατὶ τὸ ἄριστο ἀπὸ ὅλα εἶναι τὸ μέτρο, ποῦ καὶ νίκησε κάποιους ποῦ χτυποῦν τὴν πόρτα μας νὰ βάλουν στὸ λογισμὸ τους τὰ μυστήριά μας. Νὰ μὴν τὴ χρησιμοποιήσῃς ὅμως γιὰ νὰ ὑβρίσῃς τὸν πλησίον καὶ νὰ τὸν κατηγορήσῃς, ἀλλὰ, σύμφωνα μὲ τὴν Παροιμία, «Περιμάζεψε τὸ κακὸ δόλιο στόμα καὶ τὰ ἄδικα χεῖλη ἀπομάκρυνέ τα ἀπὸ σένα»⁴. Γιατὶ λέγει· «Τοὺς οἴκους τῶν ὑβριστῶν τοὺς διαλύει ὁ Κύριος»⁵, καὶ

5. Παροιμ. 15, 25.

γὰρ «ὑδριστῶν κατασπᾶ Κύριος», καί, «Ἄνῆρ γλωσσώδης οὐ κατευθυνθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς», καί, «Παγὶς ἀνδρὶ τὰ ἴδια χεῖλη», καί, «Ἀλίσκεται δὲ ῥήμασιν ἰδίου στόματος», ὅτε μὴ κατὰ φύσιν καὶ πρόσταγμα θεῖον ἢ τῆς κινήσεως αὐτῶν
5 οὐ φυλάττεται χρῆσις.

Μὴ οὖν σὺ σαυτὸν τούτοις ἐξομοιώσης, μηδ' αὐτῶν τὰς τρίβους ἰχνηλατήσης· φησὶ γὰρ τις τῶν θεοφορομένων καὶ εἰς ἀδελφούς Κυρίου προορισθεὶς ἀναγράφεσθαι, ὡς «Ἡ γλῶσσά ἐστι», καίτοι μικρὸν μέλος οὖσα, ἢ σπιλοῦσα ὅλον
10 τὸ σῶμα καὶ φλογίζουσα τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως, εἶτα καὶ φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γεέννης» καὶ θηρίων δὲ καὶ ἐρπετῶν χαλεπωτέραν αὐτῆς ἀποφαίνεται τὴν κακίαν, ἐπειδὴν ἀχαλιναγώγητον αὐτῆς τὴν ῥύμην ὁ νοῦς καταλίπη, μηδὲ θέληταις ἐκείνου πείθεσθαι ἡνίασις. Οἷα δὲ αὐτῆς καὶ τὰ κατεσχη-
15 ματισμένα προσκήνια. Κακῶς ὁ δεῖνα πολιτεύεται καὶ δυσ-αρεστεῖσθαι με συμβαίνει πάντως καὶ μὴ βουλόμενον· καὶ οἷς μέ τις σιγαῖν ἐπιτρέπει καὶ μὴ κωμωδεῖν ἐκεῖνα, τὰ ἐκεῖνου μιμεῖσθαι προστάττει. Ὅντως σοφά ἐστὶν εἰς τὸ ἐξαπατῆσαι καὶ ὑποσκελίσαι τοῦ πονηροῦ τὰ σοφίσματα· καὶ
20 τῶν ἀριστερῶν ταῖς ἐπιβουλαῖς ἀποτυγχάνων, διὰ τῶν δοκούντων δεξιῶν λεληθότως εὐπορεῖ τὴν παρείσδυσιν.

Κακῶς ὁ δεῖνα πολιτεύεται; Σὺ δέ μοι πολιτεύθητι καλῶς, ἵνα μὴ πάλιν αὐτὸς ἄλλοις τοῦ λέγειν ταῦτα περὶ σοῦ καὶ ἐξαμαρτάνειν αἷτιος ἀναφανῆς. Ὁ δεῖνα κακῶς; Ἄλλ' ὁ
25 δεῖνα καλῶς· ἐκεῖνον μὲν ἕα τῷ ἑαυτοῦ Κυρίῳ πίπτειν καὶ ἰστάσθαι, τούτου δὲ τὴν ἀναστροφὴν καὶ προᾶξιν διὰ μνήμης ἔχε καὶ μιμήσεως. Ἄλλὰ καὶ τὸν βίον ἐστὶν ἄλλος ἀκρατής; Τί δὲ σὺ τούτου κατεστάθης κριτής; σὺ τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ λόγον εἰσπραχθήσῃ; Εἶθε καὶ τὸν περὶ σοῦ δυνήσῃ παρασχεῖν
30 ἐν ἐκείνῃ τῇ φοβεραῖ ἡμέρα τῆς ἀποφάσεως. Ἀκρατής ἐστὶ τὸν βίον; Σὺ δὲ τὴν γλῶσσαν οὐκ ἀκρατής καὶ ἀκόλαστος, ὁ

«Ἄνθρωπος πού ἔχει γλῶσσα συκοφαντική δέν θά προκόψει πάνω στή γῆ»⁶, καί, «Παγίδα γιά τόν ἄνθρωπο εἶναι τὰ ἴδια τὰ χεῖλη του, καί αἰχμαλωτίζεται κανεῖς ἀπό τὰ λόγια τοῦ ἴδιου τοῦ στόματός του»⁷, ὅταν δέν τηρεῖται ἡ χρήση τῆς κίνησης τῶν χειλῶν σύμφωνα μέ τή φύση καί τὸ θεῖο πρόσταγμα.

Μὴ λοιπὸν ἔξομοιώσεις ἐσὺ τὸν ἑαυτό σου μ' αὐτούς, οὔτε νὰ ἀκολουθήσεις τὰ ἴχνη τῶν δροῶν τους· γιατί λέγει κάποιος ἀπὸ αὐτούς πού φέρουν μέσα τους τὸν Θεὸ καί πού ἔχει προορισθεῖ νὰ ἀναγραφεῖ στοὺς ἀδελφούς τοῦ Κυρίου, ὅτι «Ἡ γλῶσσα εἶναι», μολονότι εἶναι μικρὸ μέλος, «αὐτὴ πού σπιλώνει ὅλο τὸ σῶμα, πού φλογίζει τὸν τροχὸ τῆς γένεσης (ζωῆς) καί ἔπειτα φλογίζεται ἀπὸ τὴ γέεννα»⁸, καί χαρακτηρίζε τὴν κακία πιὸ ἐχθρική ἀπὸ τὰ θηρία καί τὰ ἔρπετα, ὅταν ὁ νοῦς ἀφήνει χωρὶς χαλινὸ τὴν ὁρμὴ τῆς καὶ δέν θέλει νὰ ὑπακούσει στὰ χαλινάρια του. Τέτοια θέβαια εἶναι ἡ προσποιητὴ ἐμφάνισή της. Ζεῖ κάποιος κακῶς καὶ συμβαίνει κατὰ κάποιον τρόπο νὰ δυσαρεστοῦμαι, ἔστω κι ἂν δέν θέλω, καὶ μὲ τίς προτροπὲς κάποιου νὰ μὴν γελοιοποιῶ ἐκεῖνα, μὲ προστάζει νὰ μιμοῦμαι τὸν τρόπο ἐκείνου. Εἶναι σοφὰ πράγματι στὸ νὰ ἐξαπατήσουν καὶ νὰ ὑποσκελίσουν κάποιον τὰ σοφίσματα τοῦ πονηροῦ, καὶ ἀποτυγχάνοντας μὲ τίς ἐπιβουλὲς τῶν ἀριστερῶν, πετυχαίνει ἀνυποψίαστα τὴν παρεϊσδυση μὲ τὰ νομιζόμενα δεξιά.

Ζεῖ κάποιος κακῶς; Ἐσὺ σὲ παρακαλῶ ζῆσε ὀρθά, γιὰ νὰ μὴν φανεῖς πάλι σὺ αἴτιος σὲ ἄλλους τοῦ νὰ λένε αὐτὰ γιὰ σένα, καὶ τοῦ νὰ ἁμαρτάνουν. Κακῶς ζεῖ ὁ ἕνας; Ἀλλὰ ὁ ἄλλος καλῶς. Ἄφησε τὸν πρῶτο νὰ πέφτει καὶ νὰ στέκεται γιὰ τὸν Κύριό του⁹, καὶ νὰ θυμᾶσαι καὶ νὰ μιμεῖσαι τοῦ δεύτερου τὸν τρόπο ζωῆς καὶ τὰ ἔργα. Ἀλλὰ κάποιος εἶναι καὶ στή ζωὴ του ἀκρατής; Γιατί ἐσὺ ἔγινες δικαστής του; Ἐσὺ θὰ λογοδοτήσεις γι' αὐτόν; Εἶθε νὰ μπορέσεις νὰ κάνεις καὶ τὴ δική σου λογοδοσία ἐκείνη τὴ φοβερὴ ἡμέρα τῆς ἀπόφασης. Εἶναι ἀκρατής στή ζωὴ του; Ἀλλὰ μήπως δέν εἶσαι καὶ σὺ ἀκρατής στή γλῶσσα καὶ ἀχαλίνωτος, πού μὲ τὰ

8. Ἰακ. 3, 6-7.

9. Πρβλ Ρωμ. 14, 4.

λογοπραγῶν τὰ ἀλλότρια καὶ τοῖς αἰσχροῖς ἠδέως ἐναπα-
 σελγαίνων διηγήμασιν; Οὐκ ἐμπαθῆς δὲ σὺ τὴν διάνοιαν
 (εἶθε δὲ μόνον τὴν διάνοιαν) ὁ ῥαδίως οὕτω ταῖς τοῦ πλη-
 σίον διαβολαῖς ὑπαγόμενος καί, δέον ἄλλων λεγόντων ἐγκα-
 5 λύπτεσθαι, αὐτὸς κορυφαῖος τῆς τοιαύτης πομπείας δεικνύ-
 μενος; Ὅς γὰρ τῶν παθῶν τοῖς ἔργοις ἀποκεχώρηκεν, οὐδὲ
 ἑτέρους τούτοις ἀλίσκεσθαι παραπείθεται· τῷ γὰρ καθ'
 ἑαυτὸν ὑποδείγματι τὴν περὶ ἐκείνων ἀσφάλειαν ἐπορίσατο.
 Ὅς δὲ εὐχερῶς τὰς ἀλλοτριὰς διαβολὰς ἀποδέχεται, οὐδὲ
 10 τῶν ὁμοίων οὕτως ἀπέχεται πράξεων· ἡ γὰρ ἐργασία τοῦ
 ἐπιτηδεύματος εἰς κοινωνίαν φιλεῖ καθέλκειν καὶ τὸν ἀναί-
 τιον.

Ναί, φησίν, φαῦλος καὶ λοῖδορός ἐστίν οὗτος, κατα-
 λαλιαῖς τε χαίρων καὶ ἄξιος πίπτειν ὑπὸ νέμεσιν· τί δὲ σὺ;
 15 περὶ ἐκείνου τοῦτο λέγων οὐ λοιδορεῖς καὶ λάφυρον γίνῃ
 καταλαλιάς; Εἰ σὺ σαντὸν καὶ τὰ σὰ ἐπιμελῶς ἐπεσκόπεις,
 οὐκ ἂν τῶν ἄλλων καιρὸν ἔσχες τὰ ἐλαττώματα λογοθετεῖν
 καὶ τούτοις ἐνδιατρίβειν. Ἀλλὰ κάμοι μάτην ἐκείνος λοι-
 δορεῖται. Οὐκοῦν σοὶ πρόπον μὴδὲν κακὸν εἰς αὐτὸν εἰ-
 20 πείν, ἵνα δείξῃς ἔργῳ μάτην σεαυτὸν λοιδορούμενον.
 Μάτην σοι λοιδορεῖται· σὺ δὲ ἄρα παραστήσαι σπεύδεις
 δικαίως σε λοιδορούμενον καὶ μιμητὴν ἐκείνου γινόμενον,
 οὐ δίκαιον σεαυτὸν ὑπολαμβάνεις κατήγορον; «Μὴ παρα-
 ζήλου ἐν πονηρευομένοις, μὴδὲ ζήλου τοῖς ποιούσι τὴν
 25 ἀνομίαν», μὴδὲ γλώσση νικᾶν τὴν γλῶσσαν βουλήθητι·
 πυρὶ γὰρ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται, οὐδὲ τὸ κακὸν κακῶ θερα-
 πεύεται, σιωπῇ δὲ γλώσσης σκιρτήματα σαγηνεύεται καὶ
 φλόγα πυρὸς ῥανίδες ἔσβεσαν ὕδατος, καὶ ἡ χρηστότης αἰ-
 κρατεῖν τῆς κακίας πέφυκε.

30 ε'. Σὺ οὖν εἰ τί μοι πείθῃ, μᾶλλον δὲ εἴ τι ταῖς θεαίαις
 πειθαρχεῖς παραινέσεις, φυλάττου φέρειν ὕβρεις τῷ λοι-

λόγια σου ἀσχολεῖσαι μὲ ξένες ὑποθέσεις καὶ ἀσελγεῖς μ' εὐχαρίστηση μὲ αἰσχροὺς ἀφηγήσεις; Δὲν εἶναι κυριευμένη ἀπὸ πάθη ἢ διάνοιά σου (καὶ μακάρι νὰ εἶναι μόνο ἢ διάνοια) ἐσὺ πού τόσο εὐκόλα ἐμπλέκεσαι στὶς διαβολὲς κατὰ τοῦ πλησίον σου καὶ ἐνῶ πρέπει νὰ καλύπτεσαι ὅταν διαβάλλουν ἄλλοι, γίνεσαι ὁ ἴδιος κορυφαῖος αὐτῆς τῆς διαπόμπευσης; Γιατὶ ὅποιος ἔμπρακτα ἐγκατέλειψε τὰ πάθη, οὔτε τοὺς ἄλλους προσπαθεῖ νὰ πείσει νὰ αἰχμαλωτισθοῦν ἀπὸ αὐτά· γιατί μὲ τὸ παράδειγμα τοῦ ἑαυτοῦ του πετυχαίνει τὴν ἀσφάλεια ἐκείνων. Ὅποιος ὅμως ἀποδέχεται εὐκόλα τὶς διαβολὲς τῶν ἄλλων, αὐτὸς οὔτε ἀπὸ ὅμοιες πράξεις ἀπέχει· γιατί ἡ πράξη τῆς διαβολῆς συνήθως ἔλκει σὲ συνεργασία καὶ τὸν ἀναίτιο.

Ναί, λέγει, φαῦλος καὶ λοῖδορος εἶναι αὐτὸς πού χαίρεται μὲ τὶς καταλαλιές καὶ εἶναι ἄξιος νὰ πέφτει σὲ ὀργή. Καὶ ἐσὺ τί εἶσαι; Ὅταν λὲς αὐτὸ γιὰ κάποιον δὲν κατηγορεῖς καὶ δὲν γίνεσαι λάφυρο καταλαλιᾶς; Ἄν ἐσὺ ἐξέταζες μ' ἐπιμέλεια τὸν ἑαυτό σου καὶ τὶς πράξεις σου, δὲν θὰ εἶχες καιρὸ νὰ ψάχνεις καὶ ν' ἀσχολεῖσαι μὲ τὰ ἐλαττώματα τῶν ἄλλων. Ἀλλὰ καὶ ἐμένα ἐκεῖνος κατηγορεῖ ἄδικα. Πρέπει λοιπὸν ἐσὺ νὰ μὴν τοῦ ἀποδώσεις κανένα κακό, γιὰ νὰ ἀποδείξεις ἔμπρακτα ὅτι κατηγορεῖσαι ἄδικα. Σὲ κατηγορεῖ ἄδικα· καὶ ἐσὺ ἄραγε πού τρέχεις νὰ παραστήσεις ὅτι δίκαια κατηγορεῖσαι καὶ γίνεσαι μιμητὴς ἐκείνου, δὲν θεωρεῖς ὅτι εἶσαι σωστὸς κατήγορός του; «Νὰ μὴ μιμεῖσαι αὐτοὺς ποὺ ἐπιδίδονται στὶς κακίες, οὔτε νὰ ζηλεύεις αὐτοὺς πού εἶναι παράνομοι»¹⁰, οὔτε νὰ θέλεις νὰ νικήσεις τὴ γλώσσα τοῦ ἄλλου μὲ τὴ δική σου γλώσσα· γιατί ἡ φωτιὰ δὲν σβήνει μὲ τὴ φωτιὰ, οὔτε θεραπεύεται τὸ κακὸ μὲ τὸ κακό, ἀλλὰ μὲ τὴ σιωπὴ σαγηνεύονται τὰ σκιρτήματα τῆς γλώσσας καὶ οἱ σταγόνες τοῦ νεροῦ σβήνουν τὶς φλόγες τῆς φωτιᾶς, καὶ ἡ καλωσύνη ἔχει τὴν ιδιότητα ἀπὸ τὴ φύση τῆς νὰ νικᾷ τὴν κακία.

5. Ἐσὺ λοιπὸν ἂν πείθεσαι ἔστω καὶ λιγάκι μ' ἐμένα, ἢ μᾶλλον ἂν πειθαρχεῖς ἔστω καὶ λίγο στὶς θεῖες παραινέσεις, φυλάξου νὰ

10. Ψαλμ. 36, 1.

δορουμένῳ, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἂν τις κατ' ἐκείνου φαίῃ, εἰς σὴν ἀναφέρων χάριν ἴσως, τῇ σῇ χρηστότητι διασκέδασον, ἵνα κἀκεῖνον ἐπὶ τῇ αὐτοῦ προπετεῖα μεταμελεῖσθαι διδάξῃς, καὶ σεαυτὸν ὡς ἀληθῶς πάσης βλασφημίας ὑπερκείμενον 5 παράσχῃς. Μὴ δέχου τοίνυν τὰς τῶν πλησίων διαβολάς· ἑαυτὸν γὰρ μᾶλλον ἢ ἐκεῖνον διαβάλλειν ὁ τῆς ἀληθείας παρίστησι λόγος· ὅτι ὁ ταῖς κατ' αὐτοῦ παραπειθόμενος φήμαις, ταῖς εἰς αὐτὸν ὑποσύρεται λοιδορίαις. Εἰ δὲ καὶ σὺ ταύτας ἀναπλάττεις (ἔστι γὰρ, ἔστι πονηρὸν τι καὶ τελ- 10 χινῶδες γένος ἐν ἀνθρώποις, ὧν εἶημεν ἀπηλλαγμένοι πάντες, οἱ μελέτην καὶ τέχνην ποιοῦνται τοῦ περιφημίαι καὶ περιχρῶσαι τοὺς πλησίον ταῖς οἰκείαις βδελυρίαις, ἵν' ἐν τῷ κοινῷ τῆς κατηγορίας ἀδεέστερον αὐτοί, βδοσκημά- των δίκην, ἐμφορῶνται τῆς περὶ πάντα ἀκολασίας, καὶ τῷ 15 πολλοὺς σοφίσασθαι συμμετασχεῖν τῆς αὐτῆς ὀνομασίας κουφοτέραν ἐπιδειῖξαι δόξωσι τὴν παρανομίαν)· ἂν οὖν εἴῃ τις τοιοῦτος (ἐν ὑμῖν δὲ οὐδὲ ἔστι μηδὲ γένοιτο, οὐ γὰρ οὕ- τως, οἶμαι, δυστυχῆς ἐγὼ τοιούτων ἐπιστατεῖν θηρίων), φεῦ τῶν κολάσεων, ἃς ἐκεῖνος ὑποστήσεται. Οὐ μύλος γὰρ 20 ὀνικὸς περὶ τὸν τράχηλον, οὐδὲ θυθὸς θαλάσσης, ἃ κόλα- σις ὑπάρχει καὶ ἀφανισμὸς μόνου σώματος, ἀλλὰ σκότος ἐξώτερον καὶ σκώληξ ἀκοίμητος καὶ πᾶν εἶδος βασανιστη- ρίων, λόγου καὶ διανοίας ἐκφεύγοντα κατάληψιν καὶ ψυ- χὴν αὐτὴν πικρῶς κατεσθίοντα, τοῦτον δικαίως ὑποδέξε- 25 ται, τὸν ἐν ἀνθρώποις διάβολον, τὸν ἐν ὁμοφύλοις ἀλλόφυ- λον, τὴν ὕβριν τοῦ γένους, τὸν τῆς δημιουργίας κατήγο- ρον.

ζ. Ἡμεῖς δὲ φύγωμεν, ἀγαπητοί, τὴν πονηρίαν τούτων, ἵνα μὴ μέτοχοι γενώμεθα τῆς τιμωρίας αὐτῶν. Φύγωμεν 30 ψευδομαρτυρίας, λοιδορίας, συκοφαντίας. Φυλάξωμεν

11. Ἀπὸ τὸ τελχίν, πὸ σημαίνει ἄνθρωπος ἢ δαίμονας φθονερός, βάσκανος.

12. Ματθ. 18, 6. Μάρκ. 9, 42. Λουκᾶ 17, 2.

ὑβρίζεις αὐτὸν ποῦ σέ κατηγορεῖ. Ἄλλὰ καὶ ὅσα θὰ ἔφτανε νὰ πεῖ κάποιος ἐναντίον ἐκείνου, ἀποδίδοντας ἴσως στή δική σου χάρη, διάλυσέ τα μὲ τὴν καλωσύνη σου, ὥστε καὶ ἐκεῖνον νὰ διδάξεις νὰ μεταμεληθεῖ γιὰ τὴν αὐθάδειά του, καὶ τὸν ἑαυτὸ σου νὰ δείξεις ὅτι ἀληθινὰ βρῖσκεται πάνω ἀπὸ κάθε βλασφημία. Μὴ δέχεσαι λοιπὸν τὶς διαβολὲς τῶν πλησίον σου. Γιατὶ ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι τὸν ἑαυτὸ σου μᾶλλον διαβάλλεις καὶ ὄχι ἐκεῖνον· γιατί αὐτὸς ποῦ πείθεται ἀπὸ τὶς ἐναντίον του φῆμες, παρασύρεται ἀπὸ τὶς κατηγορίες ἐναντίον του. Ἄν ὅμως καὶ σὺ τὶς ἀναπαράγεις αὐτὲς (γιατὶ ὑπάρχει, ναι ὑπάρχει ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους κάποιο γένος πονηρὸ καὶ τελχινῶδες¹¹, ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶθε νὰ εἴμαστε ὅλοι ἀπαλλαγμένοι, οἱ ὁποῖοι μελέτη καὶ τέχνη τους κάνουν νὰ διαλαλήσουν καὶ νὰ περιβάλουν τοὺς πλησίον τους μὲ τὶς δικῆς τους βδελυρὲς ἐνέργειες, ὥστε μὲ τὴν κοινὴ κατηγορία πιὸ ἄφοβα αὐτοί, σὰν τὰ ζῶα, νὰ κυλισθοῦν μέσα σὲ γενικὴ ἀκολασία, καὶ μὲ τὸ νὰ σοφισθοῦν πολλοὶ νὰ συμμετάσχουν στὴν ἴδια ὀνομασία, νὰ νομισθεῖ ἐλαφρύτερη ἢ παρανομία τους)· ἂν λοιπὸν ὑπάρχει κάποιος τέτοιος (ἀνάμεσά σας ὅμως οὔτε ὑπάρχει οὔτε νὰ γίνει· γιατί δὲν εἶμαι, νομίζω, τόσο δυστυχής, ὥστε νὰ εἶμαι ἐπίσκοπος τέτοιων θηρίων), ἀλλοίμονο του γιὰ τὶς τιμωρίες ποῦ θὰ ὑποστεῖ ἐκεῖνος. Γιατὶ δὲν θὰ εἶναι μόνο ἡ μυλόπετρα βαριὰ γύρω στὸ λαιμὸ του, οὔτε ὁ βυθὸς τῆς θάλασσας, τὰ ὁποῖα εἶναι τιμωρία καὶ βασανισμὸς μόνο τοῦ σώματος, ἀλλὰ σκότος ἐξώτερο καὶ σκουλήκι ἀκοίμητο καὶ κάθε εἶδος βασανιστηρίων, ποῦ διαφεύγουν τὸ λόγο καὶ τὴν κατανόηση καὶ κατατρώγουν ὀδυνηρὰ τὴν ψυχὴ, θὰ ὑποδεχθοῦν δίκαια αὐτόν, τὸν διάβολο ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, τὸν ξένο ἀνάμεσα στοὺς ὁμόφυλους, τὴν προσβολὴ τοῦ γένους, τὸν κατήγορο τῆς δημιουργίας.

6. Ἐμεῖς ὅμως, ἀγαπητοί, ἄς ἀποφύγομε τὴν πονηρία αὐτῶν, γιὰ νὰ μὴ γίνομε μέτοχοι τῆς τιμωρίας τους. Ἄς ἀποφύγομε τὶς ψευδομαρτυρίες, τὶς κατηγορίες, τὶς συκοφαντίες. Ἄς προφυλά-

13. Πρὸβλ. Μάρκ. 9, 48.

ἑαυτοὺς ἀπὸ πάσης τοῦ πονηροῦ ἐργασίας, ἵνα τύχωμεν
τῆς ἐπουρανίου βασιλείας ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ
ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμή, προσκύνησις ἅμα τῷ
ἀνάρχῳ Πατρὶ καὶ τῷ συνανάρχῳ καὶ αἰδίῳ Πνεύματι, τῇ
5 ὁμοουσίῳ καὶ ζωαρχικῇ Τριάδι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ξομε τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ κάθε ἐργασία τοῦ πονηροῦ, γιὰ νὰ ἐπιτύχομε τὴν ἐπουράνια βασιλεία στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, στὸν ὁποῖο πρέπει κάθε δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνηση, μαζί μὲ τὸν ἀναρχο Πατέρα καὶ τὸ συνάναρχο καὶ αἰώνιο Πνεῦμα, τὴν ὁμοούσια καὶ ζωαρχικὴ Τριάδα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

15.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΠΕΜΠΤΗ

ΛΕΧΘΕΙΣΑ

ΕΝ Τῷ ΑΜΒΩΝΙ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

α. Τῆς προλαβούσης ὀμιλίας τὸ τέλος, εἴ τι μέμνησθε, τὸν Ἄρειον παρεδίδου καθαιρούμενον, τῆς Ἐκκλησίας ἐξωθούμενον, ἀναισχυντοῦντα, πλαττόμενον, ὑποκρινόμενον τὴν εὐσέβειαν, εἶτα καὶ αἰσχίστῳ θανάτῳ τὸν θίον καταστρεφόμενον καὶ τὸν τοῦ Χριστοῦ λαὸν ἀπὸ τῶν πολλῶν κακῶν καὶ σκανδάλων ἀναπνέοντα. Εἶδες εὐχῆς δύναμιν; εἶδος ἀρχιερέως παρρησίαν; «Κύριε, εἰ Ἄρειος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εἰσάγεται, ἐμὲ τοῦ θίου ἐξάγαγε· εἰ δ' ἔτι με τῷ σκηνώματι τούτῳ παρεῖναι κελεύεις, Ἀρείῳ τὰς τῆς Ἐκκλησίας πύλας ἀβάτους συντήρησον». Ἀλέξανδρος ταῦτα ἠύχετο καὶ ἡ κατὰ τοῦ Ἀρείου λόγῃ οὐρανίῳ ψήφῳ ἐχαλκεύετο· ὁ τοῦ Χριστοῦ θεράπων πρὸς τὸν βλασφημούμενον τὰς χεῖρας ἐξήπλου καὶ τῆς ἀκολάστου γλώσσης ὁ δυσμενῆς τὰς δίκας ἐδίδου τὴν τῶν ἀθλίων σπλάγγνων καὶ ἐγκάτων κένωσιν διὰ τῆς γαστρὸς ὑπέχων.

Ἄλλ' ἐκεῖνος μὲν τὸν Ἰούδα τρόπον μιμησάμενος, κατὰ τὸ ἐν ταῖς Πράξεσιν εἰρημένον, καὶ τὸν ὅμοιον ἐκεῖνῳ θάνατον ὑπέδου (προηνῆς γὰρ γενόμενος ἐλάκισε μέσος καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγγνα αὐτοῦ), ἡ δὲ ἐκκλησιαστικὴ κατάσταση ἐπὶ χρόνον τινὰ συνετηρεῖτο ἀστασίαστος ἴσως

1. Θεοδ. Ἐκκλ. Ἱστορία, 1, 14, 7. Σωκράτους, Ἐκκλ. Ἱστορία 1, 37,

2. Σωζομενοῦ, Ἐκκλ. Ἱστορία, 2, 29.

15.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΠΕΜΠΤΗ

ΠΟΥ ΕΚΦΩΝΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΝ
ΑΜΒΩΝΑ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

1. Στὸ τέλος τῆς προηγούμενης ὁμιλίας, ἃς θυμᾶσθε, ἔλεγα γιὰ τὸν ᾿Αρειο ὅτι καθαιρέθηκε, ὅτι ἐκδιώχθηκε ἀπὸ τὴν ᾿Εκκλησία, ὅτι ἀναισχυντοῦσε, ὅτι μηχανορραφοῦσε, ὅτι ὑποκρινόταν εὐσέβεια, καὶ τέλος ὅτι τελείωσε τὴ ζωὴ του μὲ τὸν πιὸ χειρότερο θάνατο, καὶ ὅτι ὁ λαὸς τοῦ Χριστοῦ ἀνέπνευσε ἀπὸ τὰ πολλὰ δεινὰ καὶ σκάνδαλα. Εἶδες δύναμη προσευχῆς; εἶδες θάρος ἀρχιερέα; «Κύριε, ἂν μπεῖ ὁ ᾿Αρειος στὴν ᾿Εκκλησία, ἐμένα θγάλε με ἀπὸ τὴ ζωὴ· ἂν ὅμως προστάξεις ἐγὼ νὰ μείνω ἀκόμα σ' αὐτὸ τὸ σκῆνωμα, φύλαξε ἀδιάβατες γιὰ τὸν ᾿Αρειο τὶς πύλες τῆς ᾿Εκκλησίας»¹. Αὐτὰ ζητοῦσε στὴν προσευχή του ὁ ᾿Αλέξανδρος, καὶ ἡ λόγχη κατὰ τοῦ ᾿Αρείου χαλκευόταν μὲ οὐράνια ἀπόφαση. Ὁ ὑπηρέτης τοῦ Χριστοῦ ἄπλωνε τὰ χέρια του πρὸς ἐκεῖνον πού βλασφημοῦσε², καὶ ὁ δόλιος δεχόταν τὴν τιμωρία τῆς ἀκόλαστης γλώσσας του μὲ κένωση τῶν ἀθλιῶν σπλάχνων καὶ τῶν ἐντοσθίων του ἀπὸ τὴν κοιλιὰ του.

Ἄλλ' ἐκεῖνος βέβαια ἀντιγράφοντας τὸν τρόπο τοῦ Ἰούδα, σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού λέγεται στὶς Πράξεις³, ἔλαβε καὶ τὸν ἴδιο θάνατο μὲ ἐκεῖνον (γιατὶ ἔπεσε μὲ τὸ πρόσωπο κάτω, σχίσθηκε ἡ κοιλιὰ του καὶ χύθηκαν τὰ σπλάχνα του⁴), ἐνῶ ἡ κατάστασις τῆς ᾿Εκκλησίας γιὰ ἓνα διάστημα κρατήθηκε χωρὶς στάσεις. Ἴσως

3. Πράξ. 1, 18.

4. Σωζομενοῦ, ᾿Εκκλησιαστικὴ Ἱστορία, 1, 15.

δ' ἂν τισιν ἐπὶ νοῦν καὶ ζήτησιν ἔλθοι, τί δήποτε ὑπὸ Πέ-
 τρου μὲν τοῦ ἱερομάρτυρος Ἄρειος καθαιρεῖται, ὑπὸ δὲ
 τοῦ διαδεξαμένου αὐτὸν ἀξιαγάστου Ἀχιλλᾶ παραδέχεται
 καὶ πρὸς τὸν τῆς διακονίας βαθμὸν ἐπανέρχεται, εἶτα καὶ
 5 ὑπὸ τοῦ θεσπεσίου Ἀλεξάνδρου οὐ μόνον τῆς καθαιρέσε-
 ως ἀπολύεται, ἀλλὰ καὶ εἰς προεσφυτέρου τάξιν προδιβάζε-
 ται. Τί δήποτε οὖν πρότερον μὲν καθαιρεθεὶς παραδέχθη,
 ὕστερον δὲ καὶ διβλίον μετανοίας ἐπιδιδούς ἀπαράδεκτος
 ἔμεινεν, οὐδαμῶς ἀνασχομένου οὔτε τοῦ Κωνσταντινουπό-
 10 λεως, οὔτε τοῦ Ἀλεξανδρείας Ἀλεξάνδρου (ἀμφοῖν γὰρ
 ὡσπερ ὁ ζῆλος ὁ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀπαράλλακτος, οὕτως
 ἦν καὶ ἡ κλήσις ἀδιαίρετος), οὐκ ἀνασχομένων τούτων, ὡς
 καὶ πρόσθεν ἔφημεν, εἰς Ἐκκλησίαν αὐτὸν παραδέξασθαι;
 Ἦ δῆλον, ὡς ἐκάτερον τούτων σοφῶς τε καὶ δικαίως καὶ
 15 ἱεροπρεπῶς διαπέπρακται; Τὸ μὲν γὰρ τὸν ἅπαξ παρα-
 σφαλέντα καὶ μετανοοῦντα ἀπώσασθαι, ἀφιλόνητον
 ἐστὶν ὅλως καὶ ἀποτομίας ἐδόκει μεστὸν καὶ τῶν ἁμαρτα-
 νόντων τὴν ἐπιστροφὴν καὶ μεταμέλειαν, ἣ μόνῃ τοῖς ἐπται-
 κόσιν ὁδὸς εἰς σωτηρίαν ὑπολείπεται, ἀναιροῦντος ἦν καὶ
 20 ἀποκλείοντος, τὸ δὲ τὸν οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δις τὴν εὐσέβειαν
 ἐξομοσάμενον, ἀλλὰ καὶ πολλάκις αὐτὴν εὐκόλως οὕτω καὶ
 ἄρτιαζόντων δίκην ἐξορρησάμενον, τὸ τοῦτον πάλιν ὑπο-
 κρινόμενον τὴν εὐσέβειαν παραδέχεσθαι, καταφρόνησιν
 ὑπῆρχε τῆς εὐσεβείας ἀπεργάζεσθαι καὶ τὸ δυσσεβεῖν καὶ
 25 εὐσεβεῖν εἰσηγεῖσθαι ἀδιάφορον. Οἱ γὰρ οὕτω ῥᾶστον τι-
 θέντες τὸ μεταβάλλεσθαι οὐδετέραν τῶν δοξῶν ὀρθὴν λογί-
 ζεσθαι ἐκδιδάσκουσι.

Διὰ τοῦτο γοῦν τῆς μὲν προτέρας πλάνης τὸν Ἄρειον
 μεταθέμενον ἢ τῆς συγγνώμης τάξις ἀσμένως ἐδέξατο, ἐπὶ
 30 δὲ τὴν αὐτὴν πολλάκις παροινίαν ἐξοκείλαντα, εἰ καὶ λι-
 βέλλω μετανοίας τὴν παλινωδίαν ἐσχημάτιζε, τό τε ὑπουλον
 καὶ δολερὸν ἢ Ἐκκλησία προβλέπουσα καὶ τὸ μὴ καταφρο-

ὅμως ἂν σκεφθοῦν κάποιοι καὶ ζητήσουν νὰ μάθουν, γιατί ἀπὸ τὸν ἱερομάρτυρα Πέτρο καθαιρεῖται ὁ Ἅρειος, ἐνῶ ἀπὸ τὸ διάδοχό του τὸν ἀξιοθαύμαστο Ἀχιλλᾶ γίνεται ἀποδεκτὸς καὶ ἐπανέρχεται στὸ βαθμὸ τοῦ διακόνου, ἔπειτα καὶ ἀπὸ τὸν θεσπέσιο Ἀλέξανδρο ὄχι μόνο ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴν καθαίρεση, ἀλλὰ προοιδιάζεται καὶ στὸ βαθμὸ τοῦ πρεσβυτέρου⁵. Γιατί λοιπόν, ἐνῶ πρῶτα καθαιρέθηκε, ἔγινε ἀποδεκτὸς, ἔπειτα ὅμως, ἀφοῦ ἔδωσε καὶ ἔγγραφο μετάνοιας, ἔμεινε ἀπαράδεκτος, καὶ δὲν τὸν δέχθηκε οὔτε ὁ Κωνσταντινουπόλεως, οὔτε ὁ Ἀλεξανδρείας Ἀλέξανδρος (γιατὶ καὶ τῶν δύο, ὅπως ὁ ζῆλος ὑπὲρ τῆς εὐσέβειας ἦταν ἀπαράλλακτος, ἔτσι καὶ ἡ ὀνομασία ἦταν ἀδιαίρετη), καὶ ἐνῶ δὲν συγκατατέθηκαν αὐτοί, ὅπως εἶπαμε καὶ προηγουμένως, ἔγινε ἀποδεκτὸς ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία; Ἡ εἶναι φανερό, ὅτι καὶ στίς δύο αὐτὲς περιπτώσεις φέρθηκαν σοφὰ καὶ δίκαια καὶ ὅπως ἀρμόζει στὴν Ἐκκλησία; Γιατὶ τὸ νὰ ἀπομακρυνθεῖ κάποιος ποὺ ἔκανε ἓνα λάθος καὶ ἔπειτα μετανόησε, δείχνει πλήρη ἔλλειψη φιλανθρωπίας καὶ φαινόταν νὰ εἶναι γεμᾶτο σκληρότητα, καὶ ἡ ἐπιστροφή καὶ μεταμέλεια ὅσων ἁμαρτάνουν, ποὺ εἶναι ὁ μόνος δρόμος σωτηρίας γιὰ ὅσους ἔσφαλαν, ἦταν ἔργο αὐτοῦ ποὺ ἀναιρεῖ καὶ ἀποκλείει, ἐνῶ τὸ νὰ ἀποδέχεται κανεὶς αὐτὸν ποὺ ἀρνήθηκε τὴν εὐσέβεια ὄχι μία μόνο φορὰ ἢ καὶ δύο, ἀλλὰ καὶ τὴν χλεύασε πολλές φορές ἔτσι εὐκόλα καὶ σὰν αὐτοῦς ποὺ παίζουν μονὰ - ζυγὰ, καὶ νὰ γίνεται ἀποδεκτὸς πάλι αὐτὸς ἐπειδὴ ὑποκρίνεται εὐσέβεια, ἀποτελεῖ καταφρόνηση τῆς εὐσέβειας, μὲ τὸ νὰ θεωρεῖ τὴν ἀσέβεια καὶ τὴν εὐσέβεια ἴδιο πρᾶγμα. Γιατὶ αὐτοὶ ποὺ θεωροῦν τόσο εὐκόλη τὴ μεταβολή, διδάσκουν νὰ μὴ θεωροῦμε καμμιά ἀπὸ τίς δύο ἀπόψεις ὀρθή.

Γι' αὐτὸ λοιπόν, ὅταν ὁ Ἅρειος ἄλλαξε θέση ἀπὸ τὴν προηγούμενη πλάνη του, τὸν δέχθηκε ἡ τάξη τῆς συγγνώμης μὲ χαρὰ, ὅταν ὅμως ἐξόκειλε πολλές φορές σ' αὐτὴ τὴν ἀνοησία, ἂν καὶ μὲ γραπτὴ δήλωση μετάνοιας διατύπωσε τὴν ἀναίρεση τῆς προηγούμενης γνώμης του, ἢ Ἐκκλησία βλέποντας τὸ ὑπουργοῦλο τῆς

5. Σωζομενοῦ, Ἐκκλ. Ἱστορία, 1, 15. Σωκράτους, Ἐκκλ. Ἱστορία 1, 26.

νεῖσθαι προνοουμένη τὴν εὐσεβείαν, οὐδαμῇ τούτῳ τὰς τῆς
 φιλανθρωπίας πύλας, ἃς αὐτὸς ἐαυτῷ ἀθλίως ἀπέκλεισεν,
 ὑπανοῖξαι κατεδέξατο. Καὶ τοῦτο δὲ ὁ καθ' ἡμᾶς Νικηφό-
 ρος ὁ φερώνυμος θεοφρόνως ἐμιμήσατο· Ἰωάννην γάρ, ὃς
 5 ἀσεβείας ἄθλον τουτονὶ τὸν θρόνον ἐδέξατο, πάλαι μὲν τῆς
 εὐσεβείας ἐχόμενον (προσκυνητῆς γὰρ καὶ αὐτὸς τῶν σεβα-
 σμίων εἰκόνων ἐτύγχανεν, αὐτὴν τὴν τῶν ζωγράφων τέχνην
 εἰς δίου πρόφασιν μεταχειριζόμενος), εἶτα διὰ καιροῦς τινὰς
 καὶ πραγμάτων μεταπτώσεις ἐπὶ τὴν δυσσεβείαν μεταχωρή-
 10 σαντα καὶ νόσῳ περιπεσόντα καὶ μετανοίας ἐπιδόντα λίβελ-
 λον, ὡς ὁ θεῖος Ἀλέξανδρος Ἀρειον, οὕτως Ἰωάννην ὁ
 μέγας Νικηφόρος παρεδέξατο· πάλιν δὲ παρατραπέντα καὶ
 ἀρχηγὸν αἵρέσεως ἀναρρηθῆναι φιλοτιμησάμενον, ὡς Ἀ-
 ρεῖῳ σχηματιζομένῳ μεταμέλειαν οὔτε ὁ θεῖος Ἀλέξανδρος,
 15 οὔτε ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία οὐδὲ σταλαγμὸν συγγνώμης
 ἐπέσταξεν, οὕτω καὶ ὁ θεσπέσιος Νικηφόρος τὴν εἰς τὴν
 Ἐκκλησίαν εἴσοδον Ἰωάννη τε καὶ τοῖς συνεξάρχουσιν αὐτοῦ
 τῆς αἵρέσεως τὰ αὐτὰ κατὰ τῆς εὐσεβείας ἐμπαροινήσασιν
 προφητικῶ προαπετείχισεν ὄμματι, εἰ καὶ μετανοίας προ-
 20 σωπεῖον ὑπεισέλθοιεν, ἀπρόσδεκτον αὐτῶν καὶ Θεῷ καὶ τῇ
 Ἐκκλησίᾳ τὴν μεταβολὴν ἰσχυρισάμενος

β. Ἀλλ' ὅσην μὲν ἡ τῶν εἰκονομάχων καὶ ἀρειομανιτῶν
 αἵρεσις πρὸς ἀλλήλας σφῶζει τὴν ὁμοιότητα, καιρῶ ἰδίῳ,
 Θεοῦ διδόντος, ῥηθήσεται. Ἐγὼ δὲ τὴν πρώτην ὑμῖν ἐξι-
 25 στορησάμενος σύνοδον καὶ τὴν δευτέραν ἀναπτύσσειν μέλ-
 λων, τὰ μεταξὺ τούτων ταῖς ἐκκλησίαις ἐνσκήψαντα σπου-
 δῆ καὶ μηχανῇ τῶν Ἀρεῖῳ προσανακειμένων εἰς μέσον
 παρενεῖραι πειράσομαι, πολλὴν μὲν αὐτῶν καὶ ἰδίᾳ παρε-
 χομένων καὶ οὐδὲν ἔλαττον τῶν συνοδικῶν διηγημάτων
 30 τὴν ὠφέλειαν, ἄλλως τε δὲ καὶ τῆς συνεχείας οὕτω μᾶλλον
 σαφεστέραν ποιουμένης τὴν τῶν ῥηθησομένων κατανόη-
 σιν.

γ. Εὐσεβείος τοιγαροῦν ὁ Νικομηδείας, ὡς προλαβόν-

ἐνέργειας καὶ τὸν δόλο καὶ φροντίζοντας νὰ μὴν περιφρονεῖται ἡ εὐσέβεια, δὲν θέλησε νὰ τοῦ ἀνοίξει μὲ κανένα τρόπο τὴς πύλες τῆς φιλανθρωπίας πού ὁ ἴδιος ἔκλεισε ἄθλια στὸν ἑαυτό του. Καὶ αὐτὸ τὸ μμῆθηκε μὲ θεία φρόνηση αὐτὸς γιὰ μᾶς πού φέρει τὸ ὄνομα Νικηφόρος. Γιατὶ τὸν Ἰωάννη, πού σὰν ἄθλο τῆς ἀσέβειας του ἔλαβε αὐτὸν ἐδῶ τὸ θρόνο, πού στὸ παρελθὸν ἀποδεχόταν τὴν εὐσέβεια (γιατὶ κι αὐτὸς προσκυνοῦσε τὶς σεβαστὲς εἰκόνες, χρησιμοποιώντας τὴν τέχνη τῶν ζωγράφων σὰν πρόφαση βιοπορισμοῦ), ἔπειτα ὅμως γιὰ κάποιον διάστημα καὶ κάποιες μεταβολές τῶν πραγμάτων, ἐπειδὴ προσχώρησε στὴν ἀσέβεια καὶ ἀρρώστησε καὶ ἔδωσε γραπτὴ δήλωση μετάνοιας, ὅπως ὁ ἱερός Ἀλέξανδρος τὸν Ἄρειο, ἔτσι καὶ ὁ μέγας Νικηφόρος δέχθηκε τὸν Ἰωάννη. Ὅταν ὅμως πάλι ἄλλαξε γνώμη καὶ φιλοδόξησε νὰ κηρυχθεῖ ἀρχηγὸς αἵρεσης, ὅπως στὸν Ἄρειο πού προσποιούταν μεταμέλεια, οὔτε ὁ ἱερός Ἀλέξανδρος, οὔτε ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ τοῦ ἔσταξαν μιὰ σταγόνα συγγνώμης, ἔτσι καὶ ὁ θαυμαστός Νικηφόρος τὴν εἴσοδο τοῦ Ἰωάννη καὶ τοὺς συναρχηγούς του στὴν αἵρεση πού φέρονταν μὲ παραφροσύνη ἐναντίον τῆς εὐσέβειας, τοὺς ἀπέρριψε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία μὲ προφητικὸ βλέμμα, ἂν καὶ φοροῦσαν τὸ προσωπεῖο μετάνοιας, ὑποστηρίζοντας ὅτι ἦταν ἀπαράδεκτη ἡ μεταβολή τους καὶ γιὰ τὸν Θεὸ καὶ γιὰ τὴν Ἐκκλησία.

2. Ἀλλὰ πόση ὁμοιότητα διασώζουν μεταξύ τους ἡ αἵρεση τῶν εἰκονομάχων καὶ ἀρειομανιτῶν, θὰ λεχθεῖ σὲ ἄλλη εὐκαιρία, ὅταν τὸ ἐπιτρέψει ὁ Θεός. Ἐγὼ ὅμως, ἀφοῦ σᾶς ἐξιστόρησα τὴν πρώτη σύνοδο καὶ σκοπεύοντας νὰ σᾶς ἀναπτύξω τὴ δεύτερη, τὰ ὅσα ἐνέσκηψαν μεταξύ αὐτῶν τῶν δύο στὴν Ἐκκλησία μὲ τὶς προσπάθειες καὶ τὰ τεχνάσματα ἐκείνων πού πρόσκεινται στὸν Ἄρειο, αὐτὰ θὰ ἐπιχειρήσω νὰ τὰ παρεμβάλω, ἐπειδὴ παρέχουν καὶ αὐτὰ τὰ ἴδια ὠφέλεια καθόλου μικρότερη ἀπὸ τὴν ἐξιστόρηση τῶν συνόδων, ἀφοῦ ἐξάλλου καὶ ἡ συνέχεια κάνει σαφέστερη τὴν κατανόηση αὐτῶν πού πρόκειται νὰ πῶ.

3. Ὁ Εὐσέβιος λοιπὸν ὁ Νικομηδείας, ὅπως εἶπαμε προηγου-

τες ἔφημεν, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τῇ τῶν οἰκείων θρόνων ἐπιθυ-
 μία καὶ τῆς προεδρίας τῷ ἔρωτι τὴν αἵρεσιν αὐτῶν κατα-
 κρούσαντες, καὶ τῇ συνόδῳ μὲν καθυπογράψαντες πρότε-
 ρον, πάλιν δὲ ἐπ' ἀσεβεία φωραθέντες καὶ τὰς εὐσεβεῖς
 5 φωνάς, αἷς καθυπέγραψαν, εἰς ἀσεβεῖς ἐννοίας παρατρε-
 ψάμενοι καὶ οὐκ ἀκολουθῆσαι σφᾶς τῇ συνόδῳ, τὴν σύνο-
 δον δὲ πρὸς ἑαυτοὺς ἐλκύσαι τοῖς συνασεβοῦσι τερατευσά-
 μενοι καὶ πάλιν διβλία παρασχόντες μετανοίας, ἐφ' ᾧ συγ-
 γνώμην εὐρεῖν ἀνθ' οὗ τῶν δογμάτων ἐκαπηλεύσαντο τὴν
 10 ὀρθότητα, ἐγκρατεῖς τῶν ἐκκλησιῶν, ὧν καλῶς ἐξέπεσον,
 κακῶς ἀνεφάνησαν. Εἶτα προθυμουμένοις αὐτοῖς ἀνακι-
 νεῖν τὴν Ἀρείου αἵρεσιν, ἐπέπερ ὁ καιρὸς οὐ συνέτρεχεν
 (ἔτι γὰρ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος τῷ θίῳ παρὼν καὶ τὰ τῆς
 βασιλείας διιθύνων σκῆπτρα πολλὴν ἐποιεῖτο τῆς τῶν
 15 ἐκκλησιῶν εἰρήνης τὴν πρόνοιαν), ἄλλη τις τοῖς πονηροῖς
 ὁδὸς ἐξευρίσκειται, δι' ἧς καὶ λαθεῖν ὡς κατὰ τῆς εὐσεβείας
 αὐτοῖς ὁ πόλεμος ἀναρρήγνυται καὶ τὴν βουλήν αὐτῶν
 κατὰ σκοπὸν προχωρήσειν ᾤοντο.

Τί δὴ τοῦτο ἦν; Μεταφέρειν ἔγνωσαν τὴν κατὰ τῆς πί-
 20 στεως συσκευὴν κατὰ τῶν τῆς πίστεως προμάχων· ἐκείνων
 γὰρ αὐτοῖς ἐκποδῶν γινομένων, εὐχαρῆ λοιπὸν ἐλπίζειν καὶ
 τὴν τῆς εὐσεβείας καταστροφὴν ἐξεργάσεσθαι. Δι' ὃ Ἀθα-
 νάσιον μὲν, ὃς Ἀλέξανδρον, ἐξ ἐπιδιώσαντα τῇ συνόδῳ
 μῆνας, διεδέξατο, ἦδεισαν γὰρ αὐτὸν ἐκ τῆς ἐν Νικαίᾳ παρ-
 25 ρησίας θερμὸν τῆς ἀληθείας ὑπέρμαχον, ἄλλαις τε γράφον-
 ται διαβολαῖς καὶ ὡς ἡ τοῦ θρόνου κατάσχεσις θίας αὐτῷ
 καὶ τραυμάτων, ἀλλ' οὐ ψήφου καὶ κρίσεως ἐπισκόπων ἔρ-
 γον γέγονεν· ὁ δὲ, τὰς αὐτῶν διαβολὰς τῷ ἀνωτέρῳ καθε-
 στηκέναι τῶν ἐγκλημάτων εἰς τὰς τῶν συκοφαντούντων
 30 ἀνατρεψάμενος κεφαλάς, τὸ οἰκεῖον καλῶς ἐποίμαινε ποι-
 μνιον.

δ'. Τούτου δὲ τέως ἀστοχήσαντες καὶ κατέχειν ἑαυτοὺς

6. Σωκράτους, Ἐκκλ. Ἱστορία, Βιβλ. Α', κεφ. 14.

7. Ὁπ. π. Α', κεφ. 23.

μένως, καὶ οἱ ὄπαδοί του μὲ τὴν ἐπιθυμία τῶν θρόνων τους καὶ τὸν ἔρωτα τῆς προεδρίας κρύβοντας τὴν αἵρεσή τους καὶ ἐνῶ ὑπέγραψαν πρῶτα στὴ σύνοδο, ἀφοῦ συνελήφθησαν πάλι γιὰ ἀσεβεία καὶ τοὺς εὐσεβεῖς λόγους ποὺ εἶχαν ὑπογράψει, ἀφοῦ τοὺς μετέτρεψαν σὲ ἀσεβεῖς ἔννοιες καὶ ποὺ δὲν ἦταν σύμφωνες μὲ τὶς ἀποφάσεις τῆς συνόδου, προβάλλοντας μαζὶ μὲ τοὺς συνασεβεῖς τους τὴν τερατολογία τους γιὰ νὰ ἀποσπάσουν πρὸς τὸ μέρος τους τὴν σύνοδο, ἀφοῦ πάλι ἔδωσαν γραπτὲς δηλώσεις μετάνοιας, γιὰ νὰ λάβουν συγγνώμη, ἐπειδὴ κατηλεύθησαν τὴν ὀρθότητα τῶν δογμάτων, παρουσιάσθησαν κακῶς κἀτοχοὶ τῶν ἐκκλησιῶν, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐξέπεσαν ὀρθά⁶. Ἐπειτα προθυμοποιούμενοι ν' ἀνακινήσουν τὴν αἵρεση τοῦ Ἀρείου, ἐπειδὴ δὲν βοηθοῦσε ἡ συγκυρία (γιατὶ ζοῦσε ἀκόμα ὁ μέγας Κωνσταντῖνος καὶ διευθύνοντας τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας κατέβαλε πολλές φροντίδες γιὰ τὴν εἰρήνη τῶν ἐκκλησιῶν), βρίσκουν οἱ πονηροὶ κάποιον ἄλλο δρόμο, μὲ τὸν ὁποῖο νόμιζαν ὅτι δὲν θὰ γίνονταν ἀντιληπτοὶ ὅτι ὁ πόλεμος ξεσποῦσε ἐκ μέρους τους ἐναντίον τῆς εὐσέβειας καὶ ἡ ἀπόφασή τους θὰ προχωροῦσε σύμφωνα μὲ τὸ σκοπὸ τους.

Ποιὸ ἦταν λοιπὸν αὐτό; Σκέφθησαν νὰ μεταφέρουν τὴ μηχανορραφία τους κατὰ τῆς πίστεως ἐναντίον τῶν προμάχων τῆς πίστεως· ἀφοῦ θὰ ἀπομάκρυναν αὐτούς, ἤλπιζαν ὅτι εὐκολὰ θὰ πραγματοποιοῦσαν καὶ τὴν καταστροφή τῆς ὀρθῆς πίστεως. Γι' αὐτὸ τὸν Ἀθανάσιο, ποὺ διαδέχθηκε τὸν Ἀλέξανδρο ποὺ ἔζησε ἕξι μῆνες μετὰ τὴν σύνοδο, καὶ ποὺ γνώριζαν ἀπὸ τὸ θάρρος ποὺ ἔδειξε στὴ σύνοδο τῆς Νίκαιας ὅτι ἦταν θερμὸς πρόμαχος τῆς ἀλήθειας⁷, τὸν κατηγόρησαν καὶ μὲ ἄλλες συκοφαντίες⁸, καὶ ὅτι ἡ κατάλειψη τοῦ θρόνου ἦταν ἔργο βίας καὶ τραυματισμῶν, καὶ ὄχι ἀπόφαση καὶ κρίση ἐπισκόπων. Αὐτὸς ὅμως, ἀφοῦ ἀποδείχθηκε ἀνώτερος τῶν κατηγοριῶν, ἔστρεψε τὶς κατηγορίες κατὰ τῆς κεφαλῆς τῶν συκοφαντῶν του καὶ ποίμαινε καλῶς τὸ ποίμνιό του⁹.

4. Μετὰ τὴν ἀποτυχία τους αὐτὴ καὶ μὴ μπορώντας νὰ συγ-

8. Ὁπ. π. Α', 27. 9. Ὁπ. π. καὶ Σωζομενοῦ, Ἐκκλ. Ἱστορία, 2, 22.

καὶ ἡρεμεῖν οὐ δυνάμενοι, ἐπὶ τὸν μέγαν Εὐστάθιον, τὸν τῆς Ἀντιοχείας, τὸν ἰὸν τῆς γλώσσης ἐκπτύουσι καὶ τὸ μα-
 νιῶδες αὐτῶν μετατρέπουσι· καὶ γὰρ οὗτος ἀνδρικῶς καὶ
 γενναίως ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν ἀγία συνόδῳ τῶν τῆς εὐσε-
 5 βείας προέστη δογματῶν. Πλασάμενος γὰρ ὁ Νικομηδείας
 Εὐσέβιος πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα δι' ἐπιθυμίας ἔχειν ἀπιέναι
 (ἤδη γάρ, ἤδη καὶ ὁ περικαλλῆς ναός, ὃν ὁ μέγας Κων-
 σταντῖνος ἐπὶ τῷ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν ζωηφόρῳ
 τάφῳ ἐξωκοδομήσατο, τῶν ἐλληνικῶν ἐκεῖθεν τεμενισμά-
 10 των ἐκμοχλευθέντων, τὸ τέλος ἐλάμβανε), ταύτην πρόφα-
 σιν ποιησάμενος καὶ τοὺς συναιρεσιῶτας ἐπαγόμενος ἐπὶ
 τὸν Εὐσταθίου φόνον ἔτρεχε. Χαμαιτύπην γάρ τινα τῶν
 τὰς ὥρας ἀπεμπολουσῶν, βρέφος ἐν ἀγκάλαις φέρουσαν,
 χρήμασιν ὠνησάμενοι Εὐσταθίου εἶναι τὸ βρέφος ἀναβοᾶν
 15 ὑποτίθενται καὶ τοῦ ἀδικήματος αἰτεῖν τὴν ἐκδίκησιν. Ἐν-
 τεῦθεν πρὸς ἀπολογία ὡς δῆθεν μετακαλοῦνται τὸν θεῖον
 Εὐστάθιον. Ὁ δὲ τῷ οἰκειῷ πεποισθῶς συνειδότη (ἃ γὰρ τις
 οὐδ' ἐπὶ νοῦν ἔλαβε, ταῦτα κατηγορίαν ὀρῶν ὑφαινόμενα,
 ἀδιστάκτως ἐλέγχειν ἐπιέγεται) καὶ προθύμως παρέστη καὶ
 20 ἔτοιμος εἶναι πρὸς τὴν ἐξέτασιν ἐπηγγέλλετο. Οἱ δὲ μόνον τὸ
 γύναιον ἅμα καὶ κατήγορον καὶ μάρτυρα προφερόμενοι τὰς
 εὐθύνas ἀπῆτουν τὸν ὄσιον. Ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ θεράπων ἐπε-
 μειδία μὲν τῷ ἀπιθάνῳ τοῦ πλάσματος, μάρτυρας δὲ παρεῖ-
 ναι τοῦ κατηγορήματος δεῖν ἔφασκεν.

25 Ὡς δὲ οὐδεὶς παρῆν (οὐδὲ γὰρ ἦν τοῦ μὴ γεγονότος
 εὐρεῖν μάρτυρας), οἱ κριταὶ οἱ ἀδέκαστοι τὴν ἑταίραν ἐξορ-
 κίζουσι πολλῶ πρότερον ἐτοιμῆν εἶναι πρὸς πᾶσαν παρα-
 νομίαν παιδοτριβήσαντες καὶ τοῦ θείου νόμου διακελενο-
 μένου «ἐπὶ δύο καὶ τριῶν μαρτύρων πᾶν ῥῆμα συνίστα-
 30 σθαι», καὶ τοῦ θεσπεσίου διακεκραγότης Παύλου «κατη-
 γορίαν μὴ παραδέχου, πλὴν εἰ μὴ ἐπὶ δύο καὶ τριῶν μαρτύ-
 ρων», οὗτοι τὰ θεῖα λόγια παρὰ φαῦλον θέμενοι, τῆς ἐταί-

10. Ὁπ. π. 2, 19.

11. Θεοδωρήτου Ἐκκλ. Ἰστ. 1, 21.

12. Σωζ. 2, 26.

κρατηθοῦν καὶ νὰ μείνουν ἤρεμοι φτύνουν τὸ δηλητήριο τῆς γλώσσας τους καὶ στρέφουν τὴ μανία τους ἐναντίον τοῦ μεγάλου Εὐσταθίου Ἀντιοχείας. Γιατὶ ὁ Εὐστάθιος στὴ σύνοδο τῆς Νίκαιας ὑπερασπίσθηκε μὲ ἀνδρεία καὶ γενναιότητα τὰ δόγματα τῆς ὀρθοδοξίας¹⁰. Ὑποκρινόμενος δηλαδή ὁ Νικομηδείας Εὐσέβιος ὅτι ἐπιθυμοῦσε νὰ μεταβεῖ στὰ Ἱεροσόλυμα¹¹ (γιατὶ ἤδη καὶ ὁ περικαλλῆς ναός, τὸν ὁποῖο εἶχε οἰκοδομήσει ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἐπάνω στὸν ζωηφόρο τάφο τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ μας πλησίαζε νὰ τλειεώσει¹², ἀφοῦ κατεδαφίσθηκαν τὰ ἐκεῖ εἰδωλολατρικὰ τεμένη) κἀνοντάς το αὐτὸ πρόφαση καὶ παρακινούμενος ἀπὸ τοὺς συναιρεσιῶτες του ἔσπευδε στὸ φόνο τοῦ Εὐσταθίου¹³. Ἀφοῦ δηλαδή πλήρωσαν μιὰ πόρνη ἀπὸ αὐτὲς πού πωλοῦν τὴν ὁμορφιά τους, κρατώντας στὴν ἀγκαλιά της ἓνα παιδί, τὴν ἔβαλαν νὰ φωνάζει ὅτι τὸ βρέφος εἶναι τοῦ Εὐσταθίου καὶ ὅτι ζητοῦσε τιμωρία γιὰ τὸ ἀδίκημα, καὶ γι' αὐτὸ καλοῦν τάχα σὲ ἀπολογία τὸν ἱερὸ Εὐστάθιο. Αὐτὸς ἔχοντας πεποίθηση στὴ συνείδησή του (γιατὶ αὐτὰ πού οὔτε κἀν ἔφερε κανεὶς στὸ νοῦ του, αὐτὰ βλέποντας νὰ ὑφαίνονται σὲ κατηγορία, σπεύδει χωρὶς δισταγμὸ νὰ τὰ ἀποκαλύψει), καὶ πρόθυμα παρουσιάσθηκε καὶ εἶπε ὅτι εἶναι πρόθυμος γιὰ τὴν ἐξέταση. Ἐκεῖνοι ὅμως παρουσίασαν μόνον αὐτὸ τὸ γύναιο ταυτόχρονα κατήγορο καὶ μάρτυρα καὶ ζητοῦσαν τὴν ἐνοχὴ τοῦ ὀσίου. Ἀλλὰ ὁ ὑπηρέτης τοῦ Θεοῦ χαμογελοῦσε γιὰ τὴν ἀπίθανη μυθοπλασία καὶ εἶπε ὅτι πρέπει νὰ παραστοῦν μάρτυρες γιὰ τὴν κατηγορία.

Ἐπειδὴ ὅμως δὲν παρουσιαζόταν κανένας (γιατὶ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ βρεθοῦν μάρτυρες γιὰ κάτι πού δὲν εἶχε γίνει), οἱ ἀδέκαστοι κριτὲς ἐξορκίζουν τὴν ἑταίρα ἀφοῦ διαπίστωσαν ἀπὸ πολὺ προηγουμένως ὅτι ἦταν ἔτοιμη γιὰ κάθε παρανομία καὶ ὁ θεῖος νόμος προέβλεπε «κάθε λόγος νὰ ἔχει ἰσχὺ μὲ τὴ μαρτυρία δύο ἢ τριῶν μαρτύρων»¹⁴, καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος φωνάζει «νὰ μὴν γίνεται ἀποδεκτὴ κατηγορία, παρὰ μόνον ὅταν ὑπάρχουν δύο καὶ τρεῖς μάρτυρες»¹⁵, αὐτοὶ περιφρονώντας τὰ θεῖα λόγια

13. Θεοδ. Ἐκκλ. Ἰστ. 1, 21.

14. Δευτ. 19, 15.

15. Α' Τιμ. 5, 19.

ρας, ὡς ἐδίδαξαν, τὸν ἐπίορκον ὄρκον ὁμοσαμένης, τὸν ἀθλητὴν τοῦ ποιμνίου ἐξελαύνουσιν ἐν προσθήκης μέρει καὶ σαβελλισμόν ἐπιγραφάμενοι. Οὕτω δὴ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ οἰκείου νυμφίου χηρώσαντες, ἐξόριστον οἰκεῖν τοὺς ἐν
 5 Θράκη Φιλίππους καταδικάζουσιν, εἰ καὶ μηδὲν οὗτος μεθίει τῶν τε ὀρθῶν δογμάτων κὰν ταῖς ταλαιπωρίαις ὑπεραθλῶν καὶ τῶν πιστῶν, οἷς τε ἔπραττεν, οἷς τε ἐδίδασκε, καταρτίζων τὸ πλήρωμα.

ε'. Εἶτα τοῦ σκευωρήματος αὐτοῖς κατὰ νοῦν προκεχω-
 10 ρηκότος, θάρσος ὥσπερ καὶ τριδὴν ἐν ταῖς κατηγορίαις οἱ κακοὶ τῷ χρόνῳ συλλεξάμενοι, οὐκ εἰς μακρὰν αὐθις ἐπὶ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον ἀνατρέχουσι, καὶ μυρίας κατ' αὐτοῦ διαβολὰς ἐξαρτύσαντες, δέονται βασιλέως λαβεῖν εἰς ἐξέτασιν. Ὁ δὲ τῷ οἰκείῳ ἤθει τοὺς ἄλλους σταθμώμενος καὶ
 15 ἄτε δὴ ἐπισκόποις οὖσιν οὐδ' ἀπιστεῖν ἔχων (ἔκρουπτον γὰρ αὐτῶν, ὡς πολλάκις εἶπον, ἔτι τὴν αἵρεσιν), ἄλλως τε δὲ καὶ δι' ὀργῆς πως Ἀθανασίῳ γεγενημένος (ἔσθ' ὅτε γὰρ ἄπτεται καὶ τῶν ἀρίστων τὰ πάθη), ὅτι τὸν Ἄρειον οὐδαμῶς ἠνείχετο παραδέξασθαι, καίτοι μετανοεῖν ὑπισχνούμενον,
 20 διὰ τοι ταῦτα, τῶν κατηγορῶν ἐπιμενόντων, ἐν Ἀντιοχείᾳ δίκας ὑπέχειν τῶν ἐπικλημάτων τὸν Ἀθανάσιον ἐνετέλλετο, Δαλματίῳ τῷ ἀνεψιῷ (τὸ τοῦ κήνσορος δὲ οὗτος διεῖπεν ἀξίωμα) ἀνατιθεὶς τὴν ἐξέτασιν. Ἄλλ' οὐ πολὺς χρόνος καὶ ἡ Καισάρεια τῶν Παλαιστινῶν κριτήριον τούτου δεύ-
 25 τερον ἀφωρίζετο· ἐν αὐτῇ γὰρ συναθροισθῆναι τὴν σύνοδον ἐθεσπίζετο. Ἀθανάσιος δὲ τὸν ταύτης ἐπίσκοπον τὰ Ἄρειου πνέοντα εἰδὼς (Εὐσέβιος γὰρ ἦν, ὃν πατέρα οἱ εἰκονομάχοι ἐπιγράφονται) παραγενέσθαι παρητήσατο.

Ἀπράκτου δὲ τῆς συνόδου διαλυθείσης, ἐν Τύρῳ πάλιν
 30 οἱ αὐτοὶ συναγελάζονται, ἐν ἧ καὶ ὁ Νικομηδείας Εὐσέβιος παραγίνεται· οὐ γὰρ ἦν εὐσεβούντων ἐπιβουλή, οὐ μὴ αὐτὸς

ἀφοῦ ἡ ἑταίρα ἔδωσε τὸν ψευδῆ ὄρκο ὅπως τὴν εἶχαν διδάξει, ἐκδιώκουν τὸν ἀθλητὴ ἀπὸ τὸ ποίμνιό του προσθέτοντας καὶ τὴν κατηγορία γιὰ σαβαλλισμό¹⁶. Κάνοντας λοιπὸν ἔτσι τὴν ἐκκλησία νὰ χηρεύσει ἀπὸ τὸ νυμφίο της, τὸν καταδικάζουν νὰ κατοικήσει ὡς ἐξόριστος στοὺς Φιλίππους τῆς Θράκης, ἂν καὶ αὐτὸς δὲν παρέλειπε καθόλου καὶ νὰ ὑπερασπίζεται τὰ ὀρθὰ δόγματα στὶς ταλαιπωρίες του, καὶ νὰ καταρτίζει τὸ πλήρωμα τῶν πιστῶν καὶ μὲ ὅσα ἔπραττε καὶ μὲ ὅσα δίδασκε.

5. Στὴ συνέχειαι ἀφοῦ ἡ σκευωρία τους προχώρησε ὅπως σκέφτονταν καὶ ἀφοῦ οἱ κακοῦργοι πῆραν μὲ τὸν καιρὸ θάρρος καὶ ἀπέκτησαν ἐμπειρία στὶς κατηγορίες, ὄχι μετὰ ἀπὸ πολὺ στρέφονται ἀμέσως ἐναντίον τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου, κι ἀφοῦ χάλεψαν μύριες διαβολές ἐναντίον του, ζητοῦν ἀπὸ τὸν βασιλιά νὰ τὸν καλέσει σὲ ἐξέταση. Αὐτὸς σύμφωνα μὲ τὸ ἦθος του ζυγίζοντας τοὺς ἄλλους καὶ ἐπειδὴ ἦταν ἐπίσκοποι καὶ δὲν μποροῦσε νὰ μὴν ὑπακούσει (γιατὶ κρατοῦσαν, ὅπως εἶπα πολλές φορές, κρυφὰ τὴν αἴρεσή τους ἀκόμα), ἦταν ἐξἄλλου καὶ ὀργισμένος ἐναντίον τοῦ Ἀθανασίου (γιατὶ τὰ πάθη ἀγγίζον πολλές φορές καὶ τοὺς ἄριστους), ἐπειδὴ δὲν ἠθελε νὰ ἀποδεχθεῖ τὸν Ἄρειο, μολονότι ὑποσχόταν ὅτι θὰ μετανοήσει, γι' αὐτό, ἐπειδὴ οἱ κατήγοροι ἐπέμεναν, ἔδωσε ἐντολὴ νὰ δικασθεῖ ὁ Ἀθανάσιος στὴν Ἀντιόχεια, ἀναθέτοντας τὴν ἀνάκριση γιὰ τὶς κατηγορίες στὸν ἀνεψιό του Δαλμάτιο (ποὺ κατεῖχε τὸ ἀξίωμα τοῦ κήνσορα = τιμητῆ)¹⁷. Δὲν πέρασε πολὺ καιρὸς καὶ ἡ Καισάρεια τῆς Παλαιστίνης ὀριζόταν δεύτερο κριτήριο γι' αὐτόν· θεσπιζόταν δηλαδὴ σ' αὐτὴ τὴν πόλη νὰ συνέλθει ἡ σύνοδος¹⁸. Ὁ Ἀθανάσιος ὅμως, ἐπειδὴ ἤξερε ὅτι ὁ ἐπίσκοπός της εἶχε τὶς ἴδιες ἀπόψεις μὲ τὸν Ἄρειο (γιατὶ ἦταν ὁ Εὐσέβιος τὸν ὁποῖο οἱ εἰκονομάχοι θεωροῦσαν πατέρα τους), ἀρνήθηκε νὰ παρευρεθεῖ¹⁹.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ σύνοδος διαλύθηκε ἄπρακτη, οἱ ἴδιοι πάλι συγκεντρώνονται στὴν Τύρο, ὅπου ἔφτασε καὶ ὁ Νικομηδείας Εὐσέβιος²⁰. γιὰτὶ δὲν ὑπῆρχε ἐπιβουλή εὐσεβῶν, ποὺ νὰ μὴ ἦταν

18. Θεοδ. Ἐκκλ. Ἰστ. 1, 28, 2.

19. Ὁπ. π.1, 28, 3.

20. Ὁπ. π. 1, 28, 4.

ἐγνωρίζετο ἡγεμόν, τὸν ὁμώνυμον καὶ ὁμόφρονα καὶ τοὺς
περὶ αὐτὸν ἐφελκόμενος. Τοῦ γοῦν ἐν Τύρῳ συνεδρίου συνα-
θροισθέντος, πολὺ μὲν ἐγκλημάτων πλήθος οἱ περὶ Εὐσέβιον
συμφορησάμενοι Ἀθανασίου ταῦτα καταρρήσεις ἐποιή-
5 σαντο καὶ ἑταίραν δὲ τῶν ἐπὶ σκηνηῆς μισθωσάμενοι κα-
τηγορεῖν αὐτοῦ ἀναπείθουσιν. Ἐκείνης δὲ κατὰ τὴν ὑπόσχε-
σιν διαναισχντούσης καὶ ἐμβοώσης, Τιμόθεος ὁ πρεσβύτε-
ρος τῷ τῆς εὐσεβείας συμπαρῶν ἀγωνιστῇ πανσόφως τὸ
δρᾶμα διήλεγξεν· τῆς γὰρ ἑταίρας ἀναβοώσης ὑπὸ Ἀθα-
10 νασίου σεσυληθῆναι τὴν παρθενίαν, τὸ τοῦ Ἀθανασίου πρό-
σωπον ὁ Τιμόθεος ὑπελθὼν, ποῦ καὶ πότε ταύτην ἐγνωκῶς
εἶη, διεπνθάνετο· ἢ δὲ ἡσχαλλέ τε καὶ δεινὰ ἐποιεῖτο, ὅτι
δέον ἀποκαλυπτῆρια τὸν φθορέα κατατιθέναι καὶ τῇ σιωπῇ
ἐγκαλύπτεσθαι, ὁ δὲ ἀναισχντῶν καὶ δίκαις ἐφέστηκε καὶ
15 ἀγνοεῖν σχηματίζεται· διὸ καὶ ὄρκους δακτυλοδεικτοῦσα ἢ
ἀθλία ἰσχυρίσατο, ἢ μὴν αὐτὸν εἶναι τὸν ταύτης φθορέα, τὸν
Τιμόθεον οἰομένη εἶναι Ἀθανάσιον· ἢ γὰρ πλάσις τῆς πρά-
ξεως ἐν μόνοις τοῖς ὀνόμασι διασκευασθεῖσα ὀνομάτων
γνώσιν, ἀλλ' οὐ πραγμάτων ἔχειν ἐδίδου τὸ γύναιον.

20 ζ'. Οὕτως οὖν ἐπ' αἰσχύνῃ τῶν συμπλασαμένων ταύτης
τῆς κατηγορίας διαλυθείσης, ἐπ' ἄλλην συκοφαντίαν τρέ-
πονται· ἀναίσχντον γὰρ ἢ πονηρία καὶ μηδὲ τὰ πᾶσιν ἄπι-
στα παραιτουμένη καθ' ἑτέρων εἰσάγειν ἐγκλήματα. Χεῖρα
γὰρ τεταριχευμένην ἐν ξυλίῃ λάρονάκι προκομίσαντες, Ἀρ-
25 σενίου ταύτην εἶναι ἔλεγον, ὃν ἀνηρηκέναι ἐπὶ γοητεία
διεθρουλοῦντο τὸν Ἀθανάσιον. Μελιτιανὸς δὲ οὗτος ἦν ὁ
Ἀρσένιος καὶ τὸ τοῦ διακόνου ἐκεῖθεν εἶλκεν ἀξίωμα. Κατὰ
δὲ Θεοῦ πρόνοιαν ἐν Τύρῳ τοῦ Ἀρσενίου κατάραντος,
ἐκρούπτετο γὰρ ὑπὸ τῶν ἀρειανῶν, ἵνα μὴ τὸ δρᾶμα κατάφω-
30 ρον γένηται, Ἀθανασίῳ τὸν νεκρὸν παρεῖναι μηνύεται· ὃς

21. Ὁπ. π. 1, 28, 3 ἐ. Σωζ. Ἐκκλ. Ἰστ. 2, 25. 22. Δῶρα δηλαδή πρὸς τὴ νύφη
μετὰ τὸ γάμο ὅταν παρουσιαζόταν στοὺς συγγενεῖς χωρὶς τὴν παρθενικὴ καλύπτρα.

αὐτὸς ἀρχηγὸς τῆς, ἐλκύοντας κοντὰ του τὸν ὁμώνυμο καὶ ὁμοι-
δεάτη καὶ τοὺς κοντινοὺς του. Ὅταν λοιπὸν συγκεντρώθηκε τὸ
συνέδριο στὴν Τύρο, ἀφοῦ οἱ ὄπαδοί τοῦ Εὐσεβίου συνένωσαν
μεγάλο πλῆθος ἐγκλημάτων καὶ κατάρτισαν μ' αὐτὸ τὸ κατηγο-
ρητήριο ἐναντίον τοῦ Ἀθανασίου, μίσθωσαν καὶ μιὰ ἐταίρα ἀπὸ
αὐτὲς ποὺ παίζουν στὸ θέατρο καὶ τὴν ἔπεισαν νὰ τὸν κατηγορή-
σει²¹. Ἐνῶ ἐκείνη ἢ ἐταίρα, σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεσή της, ἀναι-
σχυντοῦσε καὶ φώναζε, ὁ πρεσβύτερος Τιμόθεος, ποὺ συμπαρα-
στεκόταν στὸν ἀγωνιστὴ τῆς εὐσέβειας ἤλεγξε μὲ πολλὴ εὐφυΐα
τὸ θέατρο. Ἐνῶ δηλαδὴ ἢ ἐταίρα φώναζε, ὅτι ὁ Ἀθανάσιος εἶχε
διαφθείρει τὴν παρθενία της, ὁ Τιμόθεος προσποιούμενος ὅτι
ἦταν ὁ Ἀθανάσιος, τὴ ρώτησε ποῦ καὶ πότε τὴν εἶχε γνωρίσει.
Ἐκείνη ὀργιζόταν καὶ ὑποκρινόταν φοβερὰ πράγματα, ὅτι ἔπρε-
πε ὁ διαφθορέας τῆς νὰ καταθέσει ἀνακαλυπτήρια²² καὶ νὰ
καλυφθεῖ μὲ σιωπή, αὐτὸς χωρὶς ντροπὴ καὶ στὴ δίκη παρουσιά-
σθηκε καὶ προσποιεῖται ἄγνοια. Γι' αὐτὸ καὶ μὲ ὄρκους δείχνο-
ντας μὲ τὸ δάχτυλο ἢ ἄθλια ἰσχυρίστηκε, ὅτι ἀληθινὰ ἦταν αὐτὸς
ὁ διαφθορέας τῆς, νομίζοντας ὅτι ὁ Τιμόθεος ἦταν ὁ Ἀθανάσιος.
Γιατὶ ἢ χάλκευση τῆς ὑπόθεσης, ἐπειδὴ εἶχε πλασθεῖ μὲ τὰ ὀνό-
ματα μόνο, ἔκανε τὴ γυναῖκα νὰ γνωρίζει ὀνόματα μόνο καὶ ὄχι
πράγματα.

6. Ἔτσι λοιπὸν ἀφοῦ, πρὸς ντροπὴ ἐκείνων ποὺ τὴν ἔπλασαν,
ἢ κατηγορία αὐτὴ διαλύθηκε, καταφεύγουν σὲ ἄλλη συκοφα-
ντία²³. Γιατὶ ἢ πονηρία εἶναι ἀδιάντροπο πρᾶγμα καὶ δὲν πα-
ραιτεῖται νὰ κατηγορεῖ ἄλλους γιὰ πράγματα ποὺ δὲν πιστεύει
κανεῖς. Προσκομίζοντας δηλαδὴ ἓνα χέρι ταριχευμένο σὲ ξύλινη
θήκη, ἔλεγαν ὅτι ἦταν τοῦ Ἀρσένιου, τὸν ὁποῖο διέδιδαν ὅτι ὁ
Ἀθανάσιος εἶχε σκοτώσει γιὰ μαγεία. Αὐτὸς ὁ Ἀρσένιος ἦταν
Μελπιανὸς καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἶχε τὸ ἀξίωμα τοῦ διακόνου. Μὲ πρόνοια
ὁμοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ὁ Ἀρσένιος ἔπλευσε στὴν Τύρο, γιὰ τὸν
ἔκρουσαν οἱ Ἀρειανοὶ γιὰ νὰ μὴ γίνει φανερὸ τὸ θέατρο, στέλνει
μήνυμα στὸν Ἀθανάσιο, ὅτι ἦταν ἐκεῖ παρὼν ὁ νεκρὸς. Ὁ

23. Θεοδωρήτου, Ἐκκλ. Ἱστ., 1, 25.

περιτυχῶν αὐτῶ, τῆς εἰς τὸ κριτήριον κυρίας καταλαβούσης, ἑαυτῶ περικεκαλυμμένον συνεισάγει καὶ διαπυνθάνεται τῶν παρόντων, εἴ τινες εἶεν προεγνωκότες τὸν Ἀρσένιον. Πολλῶν δὲ φησάντων τὸν ἄνδρα εἶδέναι, ἀποκαλυψάμενος αὐτόν, εἰ οὗτος εἶη, προσετίθει τὴν ἐρώτησιν. Τῶν δὲ συγκαταθεμένων (οὐδὲ γάρ, οὐδ' ἦν τὸ παρεστηκώς καὶ ὑπ' ὄψιν πάντων ἀρνήσασθαι), τὴν δεξιὰν ὑποδείξας χεῖρα, εἶτα καὶ τὴν ἄλλην, ἔφη. «Ἴδου ἡ δεξιὰ, ἰδου δὴ καὶ ἡ ἀριστερά, ἃς παρὰ τοῦ δημιουργοῦ τῶν ὄλων οἱ ἐξ Ἀδάμ
 5 ἐκκληρώθημεν ἄνθρωποι, τρίτην δέ μοι Ἀρσενίου χεῖρα ἐπιζητεῖτω μηδεὶς».

ζ. Οὕτως ἄρρητα ἀρρήτων οἱ συκοφάνται κατὰ Ἀθανασίου πλασάμενοι αἰσχίστα αἰσχίστων ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀδεκάστου δίκης καὶ τῆς ἀληθείας ἀπηνέγκαντο. Ἀλλ' ὡς τῆς
 15 δυσσεβοῦς καὶ ἀναιδεστάτης γνώμης· καὶ τί γὰρ οὐκ ἀξίως τῶν φαύλων ἐξονομάζεσθαι; Δέον γὰρ ἐγκαλύπτεσθαι καὶ εἰς γῆν κεκυφέναι καὶ μεταμελεία μόνῃ τὰ τολμηθέντα ἐξιλεώσασθαι, οἱ δὲ γόητα καὶ ἀπατεῶνα τὸν ἔλεγχον αὐτῶν τῆς κατηγορίας καὶ ἀπάτης ἀποκαλεῖν ἐπετίθεντο καὶ
 20 οὐδὲ τοῦ καταψηφίζεσθαι τῆς ἀνευθύνου κεφαλῆς ἐκείνης ἀπείχοντο, ἐν ἧ καὶ τὸ ἀναιδέστατον, ὅτι καὶ Ἀρσένιον, ὃν ἀνηροῦσθαι τε καὶ περικεκόφθαι τὴν χεῖρα ὑπὸ Ἀθανασίου διεψηφίζοντο, τοῦτον ἐπὶ τῇ Ἀθανασίου καταψηφίσει ὡς ἐπίσκοπον Ὑψηλέως χειρογραφήσαι παρεσκευάκασι, καὶ
 25 ὁ νεκρὸς τὸν ἀνηροκότα, γέλωτα εἰπεῖν, δίκας διεπράττετο. Ὁ μὲν γὰρ τοῦ Χριστοῦ θεράπων φόβου φόβῳ μετὰ τὸν ἔλεγχον αὐτῶν τῆς συκοφαντίας πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὄχετο, οἱ δὲ καὶ ἀπάντος αὐτοῦ ἐρήμη δίκη καταψηφίζονται. Καὶ ἐν τῇ Μαρεῶτιδι (τῆς δὲ παρακειμένης λίμνης Μαρίας ἢ κόμη φέρει τὸ παρώνυμον) ἐρήμην αὐτοῦ
 30 κατεδητήσαντο, ἱερῶν σκευῶν συντριβὴν καὶ θυσιαστηρί-

24. Σωζ. Ἐκκλ. Ἰστ. 2, 23. Σωκρ. 1, 29.

25. Ἴσως Ὑψηπόλεως Σωκρ. 1, 32.

Ἄθανάσιος τὸν συνάντησε, καὶ τὴν ἡμέρα τῆς κυρίας δίκης στὸ δικαστήριο, ὀδηγώντας τον μέσα μαζί του μὲ καλυμμένο τὸ πρόσωπο, ρώτησε τοὺς παρόντες ἂν γνώριζε κάποιος τὸν Ἀρσένιο. Ἄφου εἶπαν πολλοὶ ὅτι τὸν γνώριζαν, ξεσκεπάζοντας τον ἔκανε καὶ πάλι τὴν ἐρώτηση ἂν ἦταν αὐτός. Ἄφου αὐτοὶ συγκατένευσαν (γιατὶ δὲν ἦταν δυνατὸ ν' ἀρνηθοῦν αὐτὸ πού ἦταν ἐκεῖ καὶ μπροστὰ στὰ μάτια ὄλων), τοὺς δείχνει τότε ὁ Ἄθανάσιος τὸ δεξιὸ χέρι του καὶ μετὰ καὶ τὸ ἄλλο καὶ λέγει· «Νὰ τὸ δεξιὸ χέρι τοῦ Ἀρσένιου, νὰ καὶ τὸ ἀριστερὸ πού ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔδωσαν ὁ δημιουργὸς τῶν ὄλων νὰ κληρονομήσομε ἀπὸ τὸν Ἀδάμ, καὶ κανεὶς νὰ μὴ μου ζητήσῃ καὶ τρίτο χέρι τοῦ Ἀρσένιου»²⁴.

7. Ἄφου τέτοια ἄρρητα τῶν ἀρρήτων ἔπλασαν οἱ συκοφάντες ἐναντίον τοῦ Ἄθανασίου, ἀπεκόμισαν αἰσχροὶ καὶ αἰσχιστὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀδέκαστη δίκη καὶ τὴν ἀλήθεια. Ἄλλὰ πόσο ἀσεβὴς καὶ ἀναιδέστατη γνώμη! καὶ ποιὸς χαρακτηρισμοὺς δὲν ἀξίζει νὰ ἀποδώσῃ κανεὶς στοὺς φαύλους; Ἐνῶ δηλαδὴ ἔπρεπε νὰ σκεπάζουν τὸ πρόσωπό τους καὶ νὰ σκύψουν στὴ γῆ καὶ μόνο μὲ τὴ μετάνοια νὰ ἐξιλεωθοῦν γιὰ τὰ τολμήματά τους, αὐτοὶ ὅμως τὴν ἀποκάλυψη τῆς ἀπατηλῆς κατηγορίας τους τὴν ἀποκάλεσαν μαγεία καὶ ἀπάτη, καὶ οὔτε ἀπεῖχαν νὰ καταψηφίσουν τὴν ἀνεύθυνη ἐκείνη κεφαλή, στὴν ὁποία ὑπῆρχε καὶ ἐκείνη ἡ μεγάλη ἀναίδεια, ὅτι καὶ ὁ Ἀρσένιος, πού ἀποφάνθηκαν ὅτι σκοτώθηκε καὶ ἀποκόπηκε τὸ χέρι του ἀπὸ τὸν Ἄθανάσιο, αὐτὸν στὴν καταδίκη τοῦ Ἄθανασίου φρόντισαν νὰ ὑπογράψῃ ἰδιοχείρως ὡς ἐπίσκοπος Ὑψηλέως²⁵, καὶ ὁ νεκρός, γιὰ νὰ πῶ ἓνα ἀστεῖο, ἔπαιρνε ἐκδίκηση ἀπὸ τὸν φονέα του. Ὁ ὑπηρέτης τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ φόβο γιὰ φόνον μετὰ τὴν ἀπόδειξη τῆς συκοφαντίας εἰς βάρος του ἔφυγε πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολη²⁶, ἀλλ' αὐτοὶ παρὰ τὴν ἀπουσία του τὸν καταδίκασαν ἐρήμην. Καὶ στὴ Μαρεώπιδα (ἢ κωμόπολη ἔχει τὴν ὀνομασία της ἀπὸ τὴν παρακείμενη λίμνη Μαρία) ἔβγαλαν ἀποφάση ἐναντίον του ἐρήμην κατηγορώντας τον γιὰ τὴ συντριβὴ τῶν ἱερῶν σκευῶν, τὴν κατα-

26. Θεοδ. Ἐκκλ. Ἰστ. 1, 31. Σωκρ. Ἐκκλ. Ἰστ. 1, 32.

ου καταστροφὴν καὶ πυρκαϊὰν διβλίων καὶ ἄλλα ἅττα αἰτιασάμενοι.

Πλὴν ἐπεὶ αὐτοὺς βασιλεὺς μεταπέμπτους ἐποιεῖτο, τοῦτο γὰρ ἢ τοῦ Ἀθανασίου παρὰ βασιλεῖ ἄφιξις τε καὶ 5 αἵτησις, ὡς ἄν, πολλῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνεληλυθῶτων ἐπισκόπων καὶ αὐτοῦ παρόντος, παρὰ τῶν συκοφαντησάντων τὴν δίκην λαβεῖν δύναίτο καὶ αὐτὸν ἀθῶον παραστήσαι τῶν αἰτιαθέντων· ἐπεὶ οὖν αὐτοὺς μετακαλεῖν ὁ βασιλεὺς ἔγνω, οἱ μὲν πλεῖστοι δεδιότες τῶν συσκευασθέντων τὸν ἔλεγχον 10 οὐδὲ παραγενέσθαι ἠβουλήθησαν. Εὐσέβιος δὲ καὶ Θεογόνιος καὶ τὸ λοιπὸν τῶν ἀρειανιζόντων σύνταγμα, ὅσοι πλέον τῶν ἄλλων τῷ ἀναιδεῖ τῆς γνώμης καὶ πονηροτάτῳ ἐπεποίθεισαν, οὗτοι δὴ παραγενόμενοι, ἃ μὲν κατηγοροῦσαν καὶ ἐφ' οἷς τὴν ἄδικον ψῆφον ἔθεντο, τούτων οὐδὲν 15 ἐμνημόνευσαν, τὴν συνήθη δὲ σιτοπομπίαν ἐξ Ἀλεξανδρείας τῇ Κωνσταντινουπόλει διαπορθμευομένην κωλύσειν ἔφασαν ἀπειλεῖν τὸν Ἀθανάσιον. Καὶ ταύτης τῆς κατηγορίας ἑαυτοὺς εἰς κατηγοροὺς καὶ κριτὰς καὶ μάρτυρας οἱ περὶ Εὐσέβιον καταμερίσαντες εἰς Τρίβεριν αὐτὸν τῆς 20 Γαλλίας ἐξορισθῆναι παρασκευάζουσι.

ἦ. Τοῦ δὲ μεγάλου Κωνσταντίνου ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων (τὸν γὰρ αἵρεσιώτην λόγον τοῖς αἵρετικοῖς ἐατέον πλάττεσθαι, οἱ σεμνύνειν αὐτῶν τὸ δυσσεβὲς τῷ ψεύδει σπουδάζουσι) ἐν Βιθυνία τῷ θείῳ τελειωθέντος βαπτίσματι καὶ 25 πρὸς τὸν ἀμείνω βίον μεταχώρησαντος, ἐπὶ μέγα παρησίας πρὸς τὸν τούτου παῖδα Κωνσταντίον οἱ ἀρειανίζοντες ἀναγόμενοι (εὐρύπος γὰρ ἄνθρωπος ὦν καὶ τῆς αὐτῶν φατρίας τοῖς ἄγουσιν εἶπετο) καὶ Παῦλον τὸν ὁμολογητὴν στάσεων ἀρχηγὸν καὶ φόνων ἐμφυλίων εἰσηγησάμενοι καὶ 30 τοῦ θρόνου ἐξορίσαντες, Εὐσέβιον τὸν Νικομηδείας, ὃς Βηρυτίων ὑπῆρχε πρότερον, τρίτον θρόνον ἐκθέσμως ἀμεί-

στροφή τοῦ θυσιαστηρίου, τὴν καύση τῶν βιβλίων καὶ μερικὰ ἄλλα²⁷.

Πλὴν ὅμως ἐπειδὴ ὁ βασιλιάς ἔστειλε καὶ τοὺς κάλεσε, γιατί αὐτὸ τὸ νόημα εἶχε ἡ ἄφιξη καὶ ἡ αἴτηση τοῦ Ἀθανασίου κοντὰ στὸν βασιλιά, ὥστε μὲ τὴ συγκέντρωση πολλῶν ἐπισκόπων στὸ ἴδιο μέρος καὶ τὴν παρουσία τοῦ ἴδιου νὰ μπορέσει ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τὸν συκοφάντησαν νὰ λάβει ἱκανοποίηση καὶ νὰ βγεῖ ἀθῶος ἀπὸ τὶς κατηγορίες· ὅταν λοιπὸν ὁ βασιλιάς θέλησε νὰ τοὺς καλέσει, οἱ περισσότεροι ἀπὸ φόβο μήπως ἀποκαλυφθοῦν οἱ σκευωρίες τους δὲν θέλησαν οὔτε νὰ ἐμφανισθοῦν. Ὁ Εὐσέβιος ὅμως καὶ ὁ Θεογόσιος καὶ ἡ λοιπὴ ὁμάδα τῶν ἀρειανιζόντων, ὅσοι πίστευαν περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους στὴν ἀναίδεια καὶ τὴν πονηρότατη γνώμη τους, αὐτοὶ ἀφοῦ προσῆλθαν, τίποτε ἀπὸ ὅσα τὸν κατηγόρησαν καὶ γιὰ ὅσα ἀδίκως τὸν καταψήφισαν, δὲν μνημόνευσαν ἀπὸ αὐτά, ἀλλ' ἔλεγαν ὅτι ἀπειλοῦσε ὁ Ἀθανάσιος πὼς θὰ ἐμποδίσει τὴ συνηθισμένη ἀποστολὴ καὶ μεταφορὰ σιταριοῦ ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια στὴν Κωνσταντινούπολη²⁸. Καὶ ἀφοῦ γι' αὐτὴ τὴν κατηγορία μοιράσθηκαν οἱ ὑποστηρικτὲς τοῦ Εὐσεβίου σὲ κατηγοροὺς καὶ κριτὲς καὶ μάρτυρες, πέτυχαν νὰ ἐξορισθεῖ στὴν Τρίδερη τῆς Γαλλίας.

8. Ὅταν ὅμως ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, ἀφοῦ ὀλοκλήρωσε στὴ Βιθυνία ἀπὸ τοὺς ὀρθοδόξους (γιατὶ πρέπει ν' ἀφήσομε στοὺς αἵρετικούς νὰ πλάθουν τὸν αἵρετικό τους λόγο, οἱ ὅποιοι ἐπιχειροῦν νὰ λαμπρύνουν τὴν ἀσέβειά τους μὲ τὸ ψεῦδος) τὴν ἐκχριστιάνισή του μὲ τὸ ἱερὸ βάπτισμα καὶ μετατάχθηκε στὸν καλύτερο βίο, ἀνεβαίνοντας μὲ μεγάλο θάρρος οἱ ἀρειανίζοντες στὸν υἱὸ τοῦ Κωνσταντῖο (γιατὶ ἦταν ἄνθρωπος μὲ ἀσταθῆ πίστη καὶ ἀκολουθοῦσε τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς φατρίας τους) καὶ τὸν Παῦλο τὸν ὁμολογήτη, ἀφοῦ τὸν κατηγόρησαν ὅτι ἦταν ἀρχηγὸς στάσεων καὶ ἐμφύλιων φόνων, τὸν ἐξόρισαν ἀπὸ τὸν θρόνο, καὶ μετέφεραν στὴν πόλη τοῦ Κωνσταντῖνου τὸν Εὐσέβιο Νικομηδείας, ποὺ πρῶτα ἦταν τῆς Βηρυτοῦ, καὶ τώρα ἄλλαξε παρὰ-

28. Θεοδ. 1, 31. Σωκρ. 1, 35.

βοντα, ἐπὶ τὴν Κωνσταντίνου πόλιν μεταφέρουσιν. Οὕτως ἦν ἅπαντα τοῖς ἀρειανίζουσιν εὐχερῆ καὶ οὐδὲν ἦν ἐπιθυμίας ἢ θυμοῦ γέννημα, ὃ μὴ ταῖς χερσὶν ἐμαιεύετο καὶ ἐτελεσφορεῖτο καὶ εἰς μέγα κακὸν ἐπηυξάνετο.

5 θ. Ὁ δὲ χρόνος μὲν ὕστερον ἐπράχθη, συγγένειαν δὲ πολλὴν πρὸς τὰ προορηθέντα διασώζει, συνάψαι τούτοις προσήρημαι. Πολλῆς ἀταξίας, ὡς πολλάκις ἔφημεν, κατὰ τὴν ἕω ταῖς πανταχῆ ἐκκλησίαις, Κωνσταντίνου βασιλεύοντος, ἀναχυθείσης, Κώνστας, ὁ τῶν ἐσπερίων βασιλεύς, τῷ κοι-
10 νωνῷ τῶν ὠδίνων κοινωσάμενος, σύνοδον ἐν Σαροδικῇ συγκροτεῖ, ἐν ἣ ἄλλα τε διαπέπρακται, ὧν ἐφεξῆς τὴν γνῶσιν ἀναπτύξει ἢ διήγησις, καὶ ἡ Ἀθανασίου ἀθώωσις Ταύτης τῆς συνόδου τὴν ψῆφον ὁ Κώνστας δι' Εὐφρατᾶ καὶ Βικεντίου τῶν ἀρχιερέων διέπεμψε τῷ ἀδελφῷ, Σαλιανὸν αὐτοῖς
15 συνάψας τὸν στρατηγόν, ὃς ἀνὴρ καλός τε καὶ ἀγαθὸς ὑπάρχων καὶ τῇ εὐσεβείᾳ οὐδὲν ἧττον ἐλαμπρύνετο. Κωνσταντίος δὲ εἰς τὴν Ἀντιόχου τότε τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο· ἦρχε δὲ τῆς Ἀντιοχείας Στέφανος, τὰ Ἀρείου πνέων καὶ αὐτὸς καὶ ὑπὸ τῶν ἀρειανῶν τῆς ἐκεῖσε ἀρχεῖν ἐκκλησίας ταχθεῖς, δι' ἃ καὶ
20 ἡ σύνοδος ὑπὸ κατάγνωσιν τοῦτον ἐτίθετο.

Σαλιανοῦ τοίνυν τοῦ στρατηγοῦ ἰδίᾳ καταλύσαντος καὶ τῶν ἱερέων ἅμα ποιουμένων τὴν οἴκησιν, γύναιόν τι τῶν ἐπιμισθῷ τὴν ὕβριν πιπρασκόντων τοῦ σώματος οἱ περὶ τὸν Στέφανον ἐταιρισάμενοι καὶ δεῖσθαί τινα εἰπόντες αὐτῆς
25 τῶν ἐπιξενουμένων ἄρτι καταχθέντα, ἐφ' ᾧ τῆς νυκτερινῆς αὐτῷ καὶ λαθραίας κοινωνῆσαι πράξεως, πείθουσιν ἐτοιμὴν οὔσαν καταχθῆναι πρὸς τὸ δωμάτιον, ἥδη καὶ τινος τῶν ὑπηρετουμένων τοῖς ἱερεῦσι χρήμασι κλαπέντος συμπράττειν αὐτῶν τοῖς σπουδάσμασιν, ὃς καὶ τὴν αὐλίον θύραν λα-
30 θραίως ὑπανοιγνὺς τῷ γυναιῖ ἀκώλυτον αὐτῇ τὴν εἴσοδον ἀπειργάσατο. Ἡ δὲ ἐπεισῆει τε καὶ πλησιάζειν ἔμελλε τῷ

νομα τρίτο θρόνο²⁹. Τόσο εύκολα ἦταν ὅλα μὲ τούς ἀρειανίζοντες καὶ δὲν ὑπῆρχε καμμιὰ ἐπιθυμία τους ἢ κανένα γέννημα τοῦ θυμοῦ τους πού νά μὴ πραγματοποιοῦνταν καὶ νά μὴ εἶχε τέλος καλὸ γι' αὐτούς καὶ νά μὴ αὐξανόταν καὶ νά γινόταν μέγα κακό.

9. Κι αὐτὸ πού πραγματοποιήθηκε ὕστερα ἀπὸ χρόνια, ἀλλ' ἔχει πολλή συγγένεια μ' αὐτὸ πού εἶπαμε πιὸ πρῖν, θέλω νὰ τὸ συνδέσω μὲ αὐτά. Ἐπειδὴ, ὅπως εἶπαμε πολλές φορές, εἶχε ἀπλωθεῖ μεγάλη ἀταξία στὶς διάφορες ἐκκλησίες τῆς ἀνατολῆς ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Κωνσταντίου³⁰, ὁ Κώνστας, βασιλιάς τῆς Δύσης, ἀφοῦ ἀνακοίνωσε στὸν μέτοχο τῶν ὠδίνων, συγκροτεῖ σύνοδο στὴ Σαρδική³¹, κατὰ τὴν ὁποία ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα πού συνέβησαν καὶ πού θὰ γνωρίσομε στὴ συνέχεια τῆς ἀφήγησής μας, ἦταν καὶ ἡ ἀθώωση τοῦ Ἀθανασίου. Τὴν ἀπόφαση αὐτῆς τῆς συνόδου ὁ Κώνστας τὴν στέλνει στὸν ἀδελφό του μὲ τούς ἀρχιερεῖς Εὐφρατᾶ καὶ Βικέντιο, μὲ τὴ συνοδεία τοῦ στρατηγοῦ Σαλιανοῦ, ἑνὸς ἀνθρώπου καλοκάγαθου καὶ καθόλου λιγότερο κοσμούμενο καὶ ἀπὸ τὴν εὐσέβεια³². Ὁ Κωνσταντῖος βρισκόταν τότε στὴν Ἀντιόχεια, καὶ ἐπίσκοπος τῆς Ἀντιόχειας ἦταν ὁ Στέφανος, ὁμοϊδεάτης κι αὐτὸς τοῦ Ἀρείου καὶ εἶχε ταχθεῖ ἀπὸ τοὺς Ἀρειανούς νὰ διευθύνει τὴν ἐκεῖ ἐκκλησία, γι' αὐτὸ καὶ ἡ σύνοδος τὸν εἶχε καταδικάσει³³.

Ὁ στρατηγὸς Σαλιανὸς φτάνοντας εἶχε καταλύσει μόνος του καὶ οἱ κληρικοὶ ἔμειναν μαζί. Ἀφοῦ λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι τοῦ Στεφάνου συμφώνησαν μὲ μιὰ γυναίκα ἀπὸ αὐτὲς πού ἐμπορεύονται μὲ χρήματα τὴν ἀτίμωση τοῦ σώματός τους καὶ τῆς εἶπαν ὅτι τὴ χρειαζόταν κάποιος ἀπὸ τοὺς φιλοξενούμενους πού μόλις εἶχε ἔρθει γιὰ νὰ κάνει μαζί του τὴ νυχτερινὴ καὶ κρυφὴ πράξη, τὴν πείθουν νὰ εἶναι ἔτοιμη νὰ κατεβεῖ στὸ δωμάτιο· ἦταν καὶ κάποιος ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτες τῶν ἀρχιερέα πού παρασυρμένος ἀπὸ χρήματα συνεργοῦσε στοὺς σκοπούς τους, ὁ ὁποῖος ἄφησε κρυφὰ μισάνοιχτη καὶ τὴν πόρτα τῆς αὐλῆς κι ἄφησε ἐλεύθερη τὴν εἴσοδο στὴ γυναίκα. Μπῆκε αὐτὴ καὶ ἦταν ἔτοιμη νὰ πλη-

30. Σωκρ. 2, 2. Θεοδ. 2, 4.

31. Θεοδ. 2, 6.

32. Θεοδ. 2, 7.

33. Ὁπ. π. 8.

Εὐφρατᾶ· ὁ γὰρ ἕτερος τῶν ἐπισκόπων τῷ ἐνδοτέρῳ δωμα-
 τίῳ ἐπανεπαύετο. Τοῦ δὲ ἱερέως συναίσθησιν λαμβάνοντος
 τῆς εἰσόδου, ἐπηρωτᾶτο τὸ γύναιον, τίς τε εἶη καὶ τίνος ἔνε-
 κεν εἰσπορεύεται. Τῆς δὲ γυναικεία τε καὶ οἰκεία φωνῇ ἀπο-
 5 κριναμένης, δέος τε καὶ θάμβος τῷ Εὐφρατᾶ περιέπιπτε καὶ
 δαιμόνιόν τι ἐν φαντασίᾳ γυναιίου ἐπηρεάζειν ὑπελογίζετο,
 ἐν ᾧ, λόχος γὰρ εἰς πέντε καὶ δέκα συντελῶν ἀριθμὸν τῷ ἀρ-
 χηγῷ τοῦ δράματος εἶπετο, ἐπεισπηδῶσί τε τοῖς οἰκήμασι
 καὶ αὐτό τε τὸ γύναιον καὶ τὸν Εὐφρατᾶν ὡς ἐπὶ πορνείᾳ
 10 δῆθεν πεφωραμένον συλλαμβάνειν ἔμελλον.

Θορύβου δὲ καὶ κραυγῆς, ὡς εἰκός, διαδοθείσης, ὁ ἕτε-
 ρος τῶν ἐπισκόπων ἐφίσταται καὶ τῶν ὑπηρετῶν ὅσοι μὴ
 τοῦ δράματος ἐκοινώνησαν καὶ τὴν αὐλίον ἐναποκλείσαντες
 θύραν ἑπτὰ τῶν στρατιωτῶν, τῶν καὶ ἐπιβούλων, συλλαμβά-
 15 νουσι, τοῦ ἡγεμόνος διαφυγόντος τῆς πράξεως. Ὀναγρος
 δὲ οὗτος ἦν τῷ Στεφάνῳ προσανακείμενος, ὃς ἐξ ὧν ἐπετή-
 δευε (καὶ χερσὶ γὰρ καὶ ποσὶ πληγὰς ἀφορήτους καὶ τραύ-
 ματα τοῖς εὐσεβοῦσιν ἐνέτεινε), τὴν ὀνομασίαν ἐκληρώσατο.
 Τῶν δὲ συλληφθέντων φυλασσομένων, ἤδη τῆς ἕω ταῖς ἡλι-
 20 ακαῖς ἀνγαῖς ὑποχαρασσομένης, πρὸς τὸν βασιλέα Κων-
 στάντιον τοὺς συλληφθέντας ἄγοντες οἱ ἐπίσκοποι (καὶ Σα-
 λιανὸς σὺν αὐτοῖς παραγίνεται) ὠλοφύροντό τε τὰ τετολμη-
 μένα καὶ τεκμηρίωσιν ἐποιοῦντο ταῦτα τῶν πανταχόσε κατὰ
 τῶν τῆς εὐσεβείας προασπιστῶν θρυλουμένων καὶ δικαίαν
 25 ἦτουν ἐπ' αὐτοῖς προβῆναι τὴν ψῆφον. Ὁ δὲ τοὺς τε ἄνδρας
 ἐναισχυνθεῖς καὶ τὸ μῦθος τοῦ δράματος διευλαβηθεῖς ἀκρι-
 βῆ τὴν ἐξέλεγχιν ἀφῆκε γενέσθαι, τοῖς τὰ τοιαῦτα κρίνειν
 ἐγγεγυμνασμένοις ἐπιτρέψας τὴν ἐξέτασιν.

Οἱ δὲ τό τε γύναιον παραστησάμενοι καὶ τοὺς συλλη-
 30 φθέντας ἐν ἐτάσει ποιησάμενοι, αὐτίκα τε ὅλον ἀπεγύμνω-
 σαν τὸ δράμα καὶ διὰ τοῦ Ὀνάγρου τὸν Στέφανον εὗρον
 πάσης ταύτης τῆς κακοτεχνίας διδασκαλον. Δι' ὃ τοῖς πα-
 ρουσι τῶν ἐπισκόπων ὁ Στέφανος παραδοθεῖς ἐφ' οἷς καθ'

σιάσει στὸν Εὐφρατᾶ· γιατί ὁ ἄλλος ἐπίσκοπος ἀναπαυόταν στὸ πιὸ μέσα δωμάτιο. Ὅταν ἀντιλήφθηκε ὁ ἀρχιερέας τὴν εἴσοδο τῆς γυναίκα ρώτησε, ποιὰ εἶναι καὶ γιατί μπῆκε. Αὐτὴ ἀποκρίθηκε μὲ γυναικεία φωνὴ καὶ οἰκειότητα καὶ ὁ Εὐφρατᾶς ἔνοιωσε φόβο καὶ ξάφνιασμα καὶ σκέφθηκε ὅτι κάποιο δαιμόνιο μὲ τὴ μορφή γυναίκα ἤθελε νὰ τὸν βλάψει. Στὸ μεταξὺ μιὰ ομάδα ἀπὸ πέντε ἕως δέκα τὸν ἀριθμὸ ἄνδρες ποὺ ἀκολουθοῦσε τὸν ἀρχηγὸ τῆς ἐπιχείρησης, ὁρμοῦν στὰ οἰκήματα ἔτοιμοι νὰ συλλάβουν καὶ τὴν ἴδια τὴ γυναίκα καὶ τὸν Εὐφρατᾶ γιὰ πορνεία δῆθεν.

Ἐπειδὴ ὁ θόρυβος καὶ οἱ φωνές, ὅπως ἦταν φυσικὸ, διαδόθηκαν, βγῆκε ὁ ἄλλος ἐπίσκοπος καὶ ὅσοι ὑπηρέτες δὲν εἶχαν ἀνάμιξη στὴ συνωμοσία καὶ κλείνοντας τὴν αὐλόθυρα, συλλαμβάνουν ἑπτὰ στρατιῶτες, ποὺ ἦταν καὶ οἱ συνωμότες, ἐνῶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐπιχείρησης διέφυγε. Αὐτὸς ἦταν ὁ Ὀναγρος, ἄνθρωπος τοῦ Στεφάνου, καὶ εἶχε πάρει τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴ συμπεριφορὰ του (γιατί καὶ μὲ τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια προκαλοῦσε ἀφόρητες πληγές καὶ τραύματα στοὺς εὐσεβεῖς). Ἐνῶ ὅμως φύλαγαν ἐκείνους ποὺ εἶχαν συλληφθεῖ καὶ ἤδη οἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου φώτιζαν τὴν αὐγὴ, οἱ ἐπίσκοποι ὀδηγώντας αὐτοὺς ποὺ εἶχαν συλλάβει στὸν βασιλιὰ Κωνσταντίο (ἦταν μαζί τους καὶ ὁ Σαλιανός), θρηνοῦσαν γιὰ ὅσα εἶχαν τολμηθεῖ ἐναντίον τους, καὶ προβάλλοντάς τα ὡς τεκμήρια γιὰ ὅσα διαδίδονταν ὅτι γίνονταν παντοῦ ἐναντίον τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς ὀρθοδοξίας, ζητοῦσαν νὰ βγεῖ γι' αὐτοὺς δίκαια ἀπόφαση. Ὁ Κωνσταντίος νοιώθοντας ντροπὴ γιὰ τοὺς ἄνδρες καὶ φοβούμενος τὴ βδελυρὴ πράξη, ἔδωσε ἐντολὴ νὰ γίνῃ ἀκριβὴς ἔλεγχος, ἀναθέτοντας τὴν ἐξέταση σ' αὐτοὺς ποὺ εἶχαν τὴ σχετικὴ ἐμπειρία.

Αὐτοὶ τότε ἀφοῦ ἔφεραν μπροστὰ τους τὴ γυναίκα καὶ ἀφοῦ ἀνέκριναν τοὺς συλληφθέντες, παρουσίασαν γυμνὸ ὄλο τὸ δράμα καὶ μέσω τοῦ Ὀναγρου βρῆκαν ὅτι ὁ Στέφανος ἦταν ὁ δάσκαλος ὅλης αὐτῆς τῆς σκευωρίας. Γι' αὐτό, ἀφοῦ παραδόθηκε ὁ Στέφανος στοὺς ἐπισκόπους ποὺ ἦταν παρόντες, γιὰ ὅσα ἐπιχεί-

ἑτέρων ἀθέσμως ἐπαλαμήσατο, τοῦ τε ἱερατικοῦ ἐψιλώθη
 ἀξιώματος καὶ τῆς ἐπισκοπῆς ἀπελήλατο, ἑτέρων ἐπιβου-
 λαῖς τὴν καθ' ἑαυτοῦ ψῆφον θεία κρίσει ἐλκυσάμενος.
 Οὐδὲν δὲ ἦπτον, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον, τὰ Ἀρείου νοσοῦντα,
 5 Λεόντιόν τινα τομίαν ἀντὶ Στεφάνου εἰς τὸν τῆς Ἀντιο-
 χείας θρόνον οἱ ἀρειανίζοντες ἐγκαθίζουσιν. Ἀλλ' οὕτω
 μὲν Εὐφρατᾶς ὑπὸ Στεφάνου συσκευάζεται, οὕτω δὲ ὁ θεῖ-
 ος Παῦλος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπελαύνεται, οὕτως
 Εὐστάθιος ὁ θεσπέσιος τῆς Ἀντιοχείας ἐκδιώκεται καὶ τὴν
 10 Ἰλλυριῶν πόλιν ἐξ ἐώας καὶ δυόμενον ἥλιον οἰκεῖν κατα-
 κρίνεται, οὕτως ὁ πολύαθλος Ἀθανάσιος τῆς Ἀλεξανδρεί-
 ας ἐξορίζεται. Καὶ τούτων ἐμποδῶν, ὅπερ ἐποιοῦντο ἀγώ-
 νισμα οἱ αἵρεσιῶται, γεγονότων, ἐπὶ μέγα παρορησίας καὶ
 ἰσχὺς ἀνέδραμεν ἡ ἀσέβεια.

15 ἰ. Διατί δέ μοι αἱ κατὰ τῶν ἱερέων διαβολαὶ καὶ συκο-
 φαντίαι τῇ διηγῆσει καθυπεβλήθησαν; Διατί; Ἴνα μάθητε,
 ἀγαπητοί, καὶ κατὰ νοῦν ἔχοιτε ὡς τὸ κατὰ τῶν ἀρχιερέων
 Χριστοῦ συκοφαντίας ῥάπτειν καὶ δόλους ὑφαίνειν αἵρε-
 τικῶν ὑπάρχει ἐφεύρημα, τῶν εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ
 20 Θεὸν ἡμῶν πεπαρωνηκότων καὶ τῶν τηλικούτων σπέρμα
 δυσσεβείας ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς ὑποδεξαμένων εὐρίσκεται
 βλάστημα, καὶ τῶν τὴν πίστιν ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν καπη-
 λευόντων κακούργημα πέφυκεν, ἵνα, ὅταν ἴδητέ τινας ταῖς
 ἀρχιερέων καὶ ἱερέων λοιδορίαις ἐμπομπεύοντας, τοὺς σπο-
 25 ρέας αὐτῶν καὶ διδασκάλους ἀναμνησκoiσθε καὶ αὐτοὺς
 ἐπιγινώσκoiτε, ὅποιοί τινες καὶ τίνος φυτείας ὄντες τυγχά-
 νουσιν («ἐκ γὰρ τῶν καρπῶν αὐτῶν, ὁ κυριακὸς λόγος φησὶν,
 ἐπιγνώσεσθε αὐτούς»), ἵνα φύγητε τὴν μίμησιν, ὧν τὴν ἀσέ-
 βειαν ἐβδελύξασθε, καὶ μὴ μέρει τινὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς κοι-
 30 νωνίαν ἀποσπασάμενοι καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ δυσσεβήματος
 κατ' ὀλίγον ὑπορροφεῖν ἐνεθισθεῖητε. Αἵρετικὸς ἐστὶν ὁ ποι-
 μῆν; Λύκος ἐστὶ· φυγεῖν ἐξ αὐτοῦ καὶ ἀποπηδᾶν δεήσει,

ρησε επίσης έναντίον ἄλλων καὶ τὸ ἱερατικὸ ἀξίωμα τοῦ ἀφαιρέθηκε, καὶ ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴ ἐκδιώχθηκε, ἐπισύροντας ἕξαιτίας τῶν ἐπιβουλῶν ἄλλων τὴν ψῆφο ἑναντίον τοῦ ἑαυτοῦ του κατὰ θεία κρίση³⁴. Οἱ ἄρειανοὶ τότε ἐγκαθιστοῦν στὸ θρόνο τῆς Ἀντιόχειας στὴ θέση τοῦ Στεφάνου³⁵ κάποιον Λεόντιο, εὐνοῦχο, καθόλου λιγότερο, ἂν ὄχι καὶ περισσότερο, χτυπημένο ἀπὸ τὴ νόσο τοῦ Ἀρείου. Ἔτσι λοιπὸν παγιδεύεται ὁ Εὐφρατᾶς ἀπὸ τὸν Στέφανο, ἔτσι καὶ ὁ ἱερὸς Παῦλος ἐκδιώκεται ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, ἔτσι ἐκδιώκεται ἀπὸ τὴν Ἀντιόχεια ὁ θεῖος Εὐστάθιος καὶ καταδικάζεται νὰ ζῆσει στὴν πόλη τῶν Ἰλλυριῶν ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ στὴ δύση τοῦ ἡλίου, ἔτσι ὁ πολὺαθλος Ἀθανάσιος ἐξορίζεται ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια. Καὶ ὅταν αὐτοὶ βγῆκαν ἀπὸ τὴ μέση, πρῶτα γιὰ τὸ ὁποῖο ἀγωνίζονταν οἱ αἵρετικοί, ἡ ἀσέβεια ἀπέκτησε πολὺ θάρρος καὶ δύναμη.

10. Γιατί ὅμως παρενέβαλα στὴ διήγησή μου τὶς διαβολές καὶ τὶς συκοφαντίες ἑναντίον τῶν ἱερέων; Γιατί; Γιὰ νὰ μάθετε, ἀγαπητοί, καὶ νὰ ἔχετε στὸ νοῦ σας, ὅτι τὸ νὰ ὑφαίνουν συκοφαντίες καὶ νὰ πλέκουν δόλους κατὰ τῶν ἀρχιερέων τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἐφεύρημα τῶν αἵρετικῶν, ποὺ ἔχουν κυριευθεῖ ἀπὸ παραφροσύνη ἑναντίον τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Θεοῦ μας, εἶναι βλαστὸς ἐκείνων ποὺ δέχθηκαν στίς ψυχές τους ἕνα τέτοιο σπόρο ἀσέβειας, καθὼς καὶ κακοῦργημα ἐκείνων ποὺ κατηλεύονται συνήθως τὴν πίστη μας, τὴν πίστη τῶν Χριστιανῶν, ὥστε, ὅταν δεῖτε κάποιους ἀπὸ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς νὰ τοὺς ἐξευτελίζουν μὲ κατηγορίες, νὰ θυμᾶστε ἐκείνους ποὺ τὶς ἔσπειραν καὶ τὶς δίδαξαν, καὶ νὰ γνωρίζετε τί ἄνθρωποι εἶναι καὶ ἀπὸ ποιο φυτόριο βγῆκαν (γιατὶ λέγει ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, «Θὰ τοὺς γνωρίσετε ἀπὸ τοὺς καρπούς τους»³⁶), γιὰ ν' ἀποφύγετε νὰ μιμῆσθε ἐκείνους ποὺ νοιώσατε βδελυγμία γιὰ τὴν ἀσέβειά τους, καὶ νὰ μὴ συμβεῖ, ἀποχωριζόμενοι ἐν μέρει μόνο ἀπὸ τὴν ἐπαφὴ μαζί τους, νὰ ἐθισθεῖτε λίγο λίγο καὶ νὰ ἀπορροφήσετε τὶς ὑπόλοιπες ἀσέβειές τους. Εἶναι ὁ ποιμένας αἵρετικός; Εἶναι λύκος. Θὰ χρειασθεῖ νὰ φύγετε ἀπὸ

36. Ματθ. 7, 16.

μηδ' ἀπατηθῆναι προσελθεῖν, κὰν ἡμερον περισαίειν δοκῇ·
 φύγε τὴν κοινωνίαν αὐτοῦ καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ὁμιλίαν ὡς
 ἰὸν ὄφεως ἀγκίστρον μὲν καὶ δελέατι ἰχθύες ἀλίσκονται, ὁμι-
 λία δὲ πονηρὰ καὶ τὸν αἵρετικὸν ἰὸν ὑποκαθήμενον ἔχουσα
 5 πολλοὺς τῶν ἀπλουστέρων προσιόντας καὶ μηδὲν βλάβος
 παθεῖν ὑφορωμένους ἐξώγησε· φεύγειν οὖν παντὶ σθένει
 διὰ ταῦτα προσήκει τοὺς τοιούτους.

Ὁρθόδοξός ἐστιν ὁ ποιμὴν, εὐσεβεία ἐσφράγισται, οὐ-
 δὲν τῆς αἵρετικῆς φατρίας ἐπισύρεται; Ὑποτάγηθι αὐτῷ,
 10 ὡς εἰς τύπον προκαθεζομένῳ Χριστοῦ· οὐκ ἐκείνῳ φέρεις
 τὴν τιμὴν, ἂν ἐξ ὅλης φέρῃς ταύτην τῆς ψυχῆς· Χριστὸς
 ταύτην ὑποδέχεται· μὴ περιεργάζου τὰ ἄλλα· Θεὸς ἐστιν ὁ
 τούτων ἐξεταστής· ἐκείνῳ τὴν κρίσιν κατάλιπε, σὺ δὲ τὴν
 ὑπακοήν, κατὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, καὶ καθαρὰν
 15 αὐτῷ τὴν διάθεσιν ἐπεδείκνυσο. Ἄλλοις εἴρηται, «Υἱὲ
 ἀνθρώπου, σκοπὸν τέθεικά σε τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ», ὑμῖν δὲ
 εἴρηται, «ἃ λέγουσιν ὑμῖν οἱ ἱερεῖς ποιεῖν, ποιεῖτε, τὰ δὲ
 ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε». Ὡ γλυκείας ἐμοὶ καὶ ἡδίστης
 φωνῆς καὶ λίαν μὲν ποθουμένης, οὐδαμῇ δέ μοι νυνὶ πράτ-
 20 τεσθαι συγχωρουμένης· οὐ σοι κόπος, φησὶν, ἐστίν, οὐδὲ
 πόνος τὰ τοῦ ἱερέως ἔργα πολυπραγμονεῖν καὶ διερευ-
 νᾶσθαι· καὶ μὴ ποίει μὲν αὐτοῦ τὰ ἔργα, ἂν μὴ συμβαίνη
 τοῖς λόγοις, πείθου δὲ τῇ διδασκαλίᾳ καὶ μὴ πολυπραγμό-
 νει τὴν πολιτείαν· σεαυτὸν σκόπει, σεαυτὸν ἐπιτήρει, ἕα δὲ
 25 τῷ κριτῇ τοὺς ἄλλους καὶ τῷ ἐφεστηκότι ποιμαίνειν τὴν
 περὶ τούτων παραχώρει φροντίδα.

ια'. Εἴθε τῆς ὑμετέρας ἐτύγχανον ἔτι τάξεως, εἴθε τὸν
 ὑμέτερον, ὡς καὶ πρόσθεν, ἐπλήρουν κατάλογον, ἵνα μηδε-
 μία μοι περιῆν ἀνάγκη λογοθετεῖν τὰ ἀλλότρια, ἵνα μηδε-
 30 μία μοι ἐπηκολούθει ποινὴ τὰ τῶν ποιμαινομένων παρο-
 ρῶντι ἐλαττώματα, ἵνα τὰ ἐμὰ μόνον περιοκοπεῖν ἐξῆν, καὶ

αὐτὸν καὶ ὃ ἀπομακρυνθεῖς· φύγε ἀπὸ τὴν κοινωνία μ' αὐτὸν καὶ τὴ συναναστροφή μαζί του ὅπως τὸ δηλητήριο τοῦ φιδιοῦ. Τὰ ψάρια πιάνονται μὲ τὸ ἀγκίστρι καὶ τὸ δόλωμα, καὶ ἡ κακὴ συναναστροφή πού ἔχει ὑπόβαθρό της τὸ αἰρετικὸ δηλητήριο συνέλαβε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀπλοϊκοὺς πού τοὺς πλησιάζουν καὶ δὲν ὑποψιάζεται ὅτι θὰ πάθουν κάποια βλάβη. Πρέπει λοιπὸν αὐτοὺς νὰ τοὺς ἀποφεύγομε μὲ ὅλη μας τὴ δύναμη.

Εἶναι ὁ ποιμένας ὀρθόδοξος, ἔχει τὴ σφραγίδα τῆς εὐσέβειας καὶ δὲν φέρνει μαζί τίποτα ἀπὸ τὴν αἰρετικὴ φατρία; Τότε νὰ πειθαρχήσεις σ' αὐτόν, γιατί κατέχει τὴ θέση τοῦ Χριστοῦ ὄντας τύπος αὐτοῦ. Δὲν προσφέρεις σ' ἐκεῖνον τὴν τιμὴ, ἂν τὴν προσφέρεις μὲ ὅλη τὴν ψυχὴ σου· τὴν τιμὴ τὴ δέχεται ὁ Χριστός. Μὴ πολυεξετάζεις τὰ ἄλλα· αὐτὰ θὰ τὰ ἐξετάσει ὁ Θεός· ἄφησε τὴν κρίση σ' ἐκεῖνον, ἐσὺ σύμφωνα μὲ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ νὰ τοῦ δείχνεις τὴν ὑπακοὴ καὶ τὴν καθαρὴ διάθεσή σου. Γιὰ ἄλλους ἔχει λεχθεῖ, «Ἐνθρῶπε, σὲ ἔθεσα σκοπὸ στὸν οἶκο Ἰσραήλ»³⁷, ἐνῶ σ' ἐσᾶς ἔχει λεχθεῖ· «Ὅσα σᾶς λένε νὰ κάνετε οἱ ἱερεῖς νὰ τὰ κάνετε, τὰ ἔργα τους ὅμως νὰ μὴν τὰ κάνετε»³⁸. Ὡ γλυκιά, γλυκύτατη γιὰ μένα ἐντολὴ καὶ πᾶρα πολὺ ποθητὴ, πού δὲν μοῦ ἐπιτρέπει τώρα νὰ πράττω μὲ κανένα τρόπο τὸ ἔργο αὐτό. Δὲν εἶναι κόπος γιὰ σένα, λέγει, οὔτε ἔργο δικό σου νὰ λεπτολογεῖς καὶ νὰ ἐρευνᾶς τίς πράξεις τοῦ ἱερέα. Καὶ μὴν κάνεις βέβαια τίς πράξεις αὐτοῦ ἂν δὲν συμφωνοῦν μὲ τοὺς λόγους του, νὰ πείθεσαι ὅμως στὴ διδασκαλία του καὶ μὴν πολυεξετάζεις τὸν τρόπο ζωῆς του. Ἐξέταζε τὸν ἑαυτό σου, τὸν ἑαυτό σου πρόσεχε, κι ἄφησε τοὺς ἄλλους στὸν κριτὴ, καὶ παραχώρησε σ' αὐτόν πού ἔχει ταχθεῖ νὰ ποιμαίνει τὴ φροντίδα γι' αὐτοὺς.

11. Εἶθε νὰ ἀνῆκα ἀκόμα στὴ δικὴ σας τάξη, εἶθε νὰ εἶχα θέση στὸν κατάλογό σας, ὅπως καὶ προηγουμένως, γιὰ νὰ μὴν εἶχα καμμιὰ ἀνάγκη νὰ κρίνω τὰ ξένα μειονεκτήματα, νὰ μὴ μὲ περίμενε καμμιὰ τιμωρία παραβλέποντας τὰ ἐλαττώματα τῶν μελῶν τοῦ ποιμνίου, γιὰ νὰ μποροῦσα νὰ ἐξετάζω μόνο τὰ δικά μου καὶ νὰ μὴ

38. Ματθ. 23, 3.

περὶ μηδενὸς τῶν ἄλλων αἱ φροντίδες ἐπεκάθηντο. Φθόνος ἄρα τις ἦν ἐκεῖνος καὶ φθόνων ὁ χαλεπώτατος ἐμοὶ καὶ πικρότατος, ὅς τῆς ἡδίστης ἐκείνης καὶ ἡμέρου διαγωγῆς καὶ ἀφρόντιδος ἠχμαλώτισεν, ἐν ἧ ὀυδένα μὲν παρελύπουν
 5 τῶν πλησίον, οὐδένα δὲ πολυπραγμονεῖν ἀπητούμην, οὐδενὶ δὲ βαρὺς ἐφαινόμην, πάντα δέ μοι φιλία καὶ χάρις καὶ φροντίδων ὁ βίος ἐλεύθερος. Νῦν δέ, οἴμοι, καὶ λυπεῖν ἄλλους ὁ τοῦ ποιμαίνειν νόμος ἐπιτάττει καὶ βαρὺν φαίνεσθαι καὶ σοβαρὸν δοκεῖν καὶ κρίνειν ἔσθ' ὅτε καὶ κατακρί-
 10 νειν τὸν ἀπ' ἀρχῆς φυγόντα τὴν τοιαύτην τάξιν καὶ ἀδιαλλάκτως μισήσαντα, εἰ καὶ διαφυγεῖν οὐκ ἐξεγένετο, ἃ φυγεῖν εὐδαμονία ἐκρίνετο.

ιβ'. Ἄλλ' εἴ τί μοι τοιοῦτον, ὃ Θεοῦ λαὸς καὶ ἠγαπημένα τέκνα ἐν Κυρίῳ, ἐνορᾶν νομίζοιτε, μεμνημένοι τῶν προ-
 15 τέρων καὶ τῆς ἐμῆς γνώμης τῆ τοῦ ποιμαίνειν ἀνάγκη καὶ τοῖς τῆς ἐπιστασίας νόμοις τοῦτο λογίζεσθε, μᾶλλον δὲ εἴτινά ποτε τῶν ποιμένων κατηγορεῖν καὶ διασύρειν λογισμὸς ὑμῶν τινι παρεμπέσοι, τοὺς μὲν ἄλλους ἐάτω καὶ φυλαττέτω τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ ἐξ αὐτῶν, ἐμὲ δὲ καὶ τὰ ἐμὰ
 20 πολυπραγμονεῖτω, τὰ ἐμὰ περιεργαζέσθω. Οὐ δυσφορήσω, εὖ ἴστε, οὐδ' ὀργὴν τὴν κωμωδίαν ποιήσομαι, οὐδὲ τὴν τοῦ Θεοῦ θεράποντος Ἐλισσαίου κατὰ τῶν παιδαρίων μιμήσομαι ἀγανάκτησιν. Μόνον τὴν ἄλλην ἀρετὴν ἐξασκεῖτε καὶ τῆς εὐσεβείας περιέχεσθε καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους
 25 ἀρχιερεῖς εὐλαθῶς διατίθεσθε καὶ τὸ νενομισμένον σέβας διασώζετε. Δέχεται καὶ πατὴρ ἡδέως προπηλακίζοντα τέκνα καὶ τὴν ὀφειλομένην ὀργὴν τοῖς πατρικοῖς σπλάγχνοις ἰλαρύνει καὶ ἐξευμενίζεται· οἶδε γὰρ ὅτι, ὅσα ἂν στασιάζῃ τὰ τέκνα, πρὸς τὸν τεκόντα πάλιν ἐπισυνάγεται καὶ
 30 συνάπτεται καὶ τοῦτον στέργει, κἂν ἐπὶ μικρὸν ἀποσκιρτᾷ, καὶ ἀσπάζεται.

εἶχα γιὰ κανέναν ἄλλο φροντίδα. Ἦταν ἄρα κάποιος φθόνος ἐκεῖνος, καὶ ὁ πιὸ βαρὺς φθόνος καὶ ὁ ὀδυνηρότερος γιὰ μένα, ὁ ὁποῖος μὲ αἰχμαλώτισε ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἡμέρη καὶ ἀμέριμνη ζωὴ, κατὰ τὴν ὁποία κανένα ἀπὸ τοὺς πλησίον μου δὲν λυποῦσα, δὲν μοῦ ζητοῦσαν νὰ ἐξετάζω λεπτομερῶς κανέναν, δὲν ἤμουν ἐνοχλητικὸς σὲ κανένα, καὶ ὅλα ἦταν γιὰ μένα φιλία καὶ χάρη καὶ ὁ βίος μου ἀπαλλαγμένος ἀπὸ φροντίδες. Τώρα ὅμως νομίζω, ἀλλοίμονο, ὁ νόμος τῆς ποιμαντορίας μὲ προστάζει καὶ νὰ λυπῶ τοὺς ἄλλους, καὶ νὰ γίνομαι ἐνοχλητικὸς, καὶ νὰ δείχνω σοβαρὸς, καὶ νὰ κατακρίνω πολλὰς φορὲς αὐτὸν ποὺ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἀπέφυγε αὐτὴ τὴν τάξη καὶ τὴν μίσησε ἀδιάλλακτα, ἂν καὶ δὲν ἐπέτυχε νὰ διαφύγει αὐτὰ ποὺ νομιζόταν εὐδαιμονία νὰ τὰ ἀποφύγει.

ιβ'. Ἐὰν, ὦ σεῖς λαὸς τοῦ Θεοῦ καὶ παιδιὰ μου στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἀγαπητὰ, μὲ βλέπετε ἔτσι καὶ νομίζετε ὅτι εἶμαι τέτοιος, ἔχοντας στὴ μνήμη σας ὅσα προσηγήθηκα καὶ τὴ γνώμη μου, ἀποδώστε το αὐτὸ στὴν ὑποχρέωση τοῦ ποιμαίνα καὶ στοὺς νόμους τοῦ νὰ εἶναι κανεὶς προϊστάμενος. Ἡ μᾶλλον ἂν κάποτε σὲ κάποιον ἀπὸ σᾶς μπεῖ ἢ σκέψη νὰ κατηγορήσει καὶ νὰ διασύρει κάποιον ποιμένα, ἃς ἀφήσει τοὺς ἄλλους καὶ ἃς κρατήσῃ τὴ γλῶσσα του ἀπὸ αὐτούς, καὶ ἃς ἐξετάσῃ μὲ λεπτομέρεια καὶ ἃς λεπτολογῆσῃ ἐμένα καὶ τὴ συμπεριφορᾶ μου. Δὲν θὰ δυσφορήσω, ξέρετέ το καλά, οὔτε θὰ μεταβάλλω τὴν κωμωδία σὲ ὀργή, οὔτε θὰ μιμηθῶ τὴν ἀγανάκτηση ἐναντίον τῶν παιδιῶν τοῦ ὑπηρέτη τοῦ Θεοῦ Ἐλισσαίου³⁹. Μόνο τὴν ἄλλη ἀρετὴ νὰ ἀσκεῖτε καὶ νὰ φυλάγετε τὴν ὀρθὴ πίστη, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀρχιερεῖς νὰ φέρεσθε μὲ εὐλάβεια καὶ νὰ τηρεῖτε τὸν ὀφειλόμενο σεβασμὸν. Καὶ ὁ πατέρας δέχεται μὲ εὐχαρίστηση τὰ παιδιὰ ποὺ τὸν προπηλακίζουν καὶ τὴ δικαιολογημένη ὀργὴ τὴ μαλακώνει μὲ τὰ πατρικὰ του σπλάχνα καὶ ἐξευμενίζεται. Γιατὶ γνωρίζει, ὅτι ὅσο κι ἂν ἐπαναστατήσουν τὰ παιδιὰ, πάλι μαζεῦονται κοντὰ στὸν πατέρα τους καὶ συνδέονται μαζὶ καὶ τὸν ὑπομένουν, ἔστω κι ἂν ἀποσκιστοῦν γιὰ λίγο, καὶ τὸν ἀγαποῦν.

39. Δ' Βασ. 2, 23-24.

ιγ'. Ἐγὼ δὲ τῶν παρόντων ὑμῶν οὐδενί, οὐδὲ στάσιν
 ἐγκαλεῖν ἔχω, οὐδ' ὕβριν, οὐδὲ προσηλακισμόν, οὐ λόχον
 συσκευαζόμενον, οὐδὲ συκοφαντίας ἐποχουμένας τοῖς πλά-
 σμασιν, οὐδ' ἐπιβουλάς καὶ τῶν ἐχθρῶν ἀποκναιούσας τὰ
 5 αἰσθητήρια, οὐκ ἄλλο τι τῶν ἀτόπων καὶ χαλεπῶν, πλὴν εἰ
 μὴ πού τινες καὶ οὗτοι τῶν εὐαριθμῆτων ὑπ' ὀδόντα γρυ-
 ζουσιν ἴσως, ἵνα μὴ τῷ παντελῶς εἰρηναίῳ καὶ ἀστασιά-
 στω, ῥαστώνῃς καὶ ἀμελείας ἢ φυσιώσεως περιολισθήσω-
 μεν παθήματι, ὧν μᾶλλον ἀπηλλάχθαι ἢ τῆς ἀδίκου τῶν
 10 ἐπηρεαζόντων ἡμᾶς ἐπαναστάσεως ἐπευχόμεθα. Εἴη δὲ
 ὑμῖν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, ἡ ὑπεραγία καὶ τριουπόστα-
 τος καὶ ὁμοφυῆς θεότης, ἀντὶ ταύτης ὑμῶν τῆς εἰς ἡμᾶς
 εὐνοίας καὶ ἀγάπης, ἀρεταῖς μὲν ὑμᾶς σεμνύνων, ἄλυπον
 δὲ τὸν θίον παρέχων, ἄλυπον δὲ τὴν ἐκειῖθεν διαγωγὴν
 15 ἐτοιμάζων καὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἅμα ἡμῖν ἀξιῶν, προ-
 σβείαις τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ
 πάντων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

13. Ἐγὼ ὅμως κανέναν ἀπὸ σᾶς τοὺς παρόντες δὲν μπορῶ νὰ κατηγορήσω γιὰ στάση, οὔτε γιὰ ὕβρη, οὔτε γιὰ προπηλακισμό, οὔτε γιὰ παγίδα, οὔτε γιὰ συκοφαντίες ποὺ ἀνάγονται σὲ παραμύθια, οὔτε γιὰ ἐπιβουλές ποὺ καὶ τῶν ἐχθρῶν τὰ αἰσθητήρια ἐνοχλοῦν, οὔτε γιὰ κάποιο ἄλλο ἄτοπο καὶ βαρὺ, ἐκτὸς ἂν κάποιοι, κι αὐτοὶ ἐλάχιστοι, μουρμουρίζουν μέσα στὰ δόντια τους ἴσως, ὥστε νὰ μὴ συμβεῖ, ἐξαιτίας τῆς ἀπόλυτης εἰρήνης καὶ ὁμόνοιας, νὰ ὀλισθήσομε στὸ πάθος τῆς ἀδιαφορίας καὶ τῆς ἀμέλειας ἢ τῆς φυσίωσης, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μᾶλλον εὐχόμεαστε νὰ ἀπαλλαγοῦμε, παρὰ ἀπὸ τὴν ἄδικη ἐναντίον μας ἐπανάσταση τῶν ἐχθρῶν μας. Καὶ εἴθε ὁ ἀληθινὸς Θεὸς μας, ἡ ὑπεραγία καὶ τρισυπόστατη καὶ ὁμοφυῆς θεότητα σὲ ἀντάλλαγμα αὐτῆς τῆς εὐνοιας καὶ ἀγάπης σας πρὸς ἐμᾶς, νὰ σᾶς στολίζει μὲ ἀρετῆς, καὶ νὰ σᾶς παρέχει καὶ βίον χωρὶς λύπη, καὶ νὰ σᾶς ἐτοιμάζει καὶ τὴν ἐκεῖ ζωὴ χωρὶς λύπες, καὶ νὰ σᾶς καταστήσει συγχρόνως ἄξιους τῆς βασιλείας του μὲ τίς πρεσβεῖες τῆς ὑπεραγίας Δέσποινας μας Θεοτόκου καὶ ὄλων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

16.
ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΕΚΤΗ

ΛΕΧΘΕΙΣΑ
ΕΝ Τῷ ΑΜΒΩΝΙ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

α. Τῶν προμάχων τῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ πρόσθεν ἔφη-
μεν, ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας συσκευασθέντων καὶ τῶν
ιδίων μὲν νομέων τῶν ποιμνίων ἐρημωθέντων, λύκων δὲ καὶ
φθορέων ἀντὶ πομένων εἰς τοὺς ἐκείνων θρόνους εἰσεδυκό-
5 των, ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἕω τῆς αἰρετικῆς λύμης ὁ φθόρος ἐσκέ-
δαστο, τῶν μὲν τὰς ψυχὰς, τῶν δὲ τὰ σώματα δαπανώμενος·
οὗς μὲν γὰρ ἢ τῆς δυσσεβείας πλάνη ἐπενέμετο, οὗτοι τῶν
ψυχῶν τὸν ὄλεθρον ὑπεδέχοντο, οἷς δὲ τὸ μὴ παθεῖν τοῦτο,
μηδὲ σφᾶς αὐτοὺς προδοῦναι πρὸ πολλοῦ τοῦ βίου ἐτίθετο,
10 οὗτοι τὰ σώματα ταῖς αἰκίαις εἶχον καὶ ταῖς μάστιξι καὶ ταῖς
ἄλλαις βασάνοις ἐνταλαιπωρούμενα. Κωνσταντῖος γὰρ τὴν
μὲν πατρῶαν ἀρχὴν διαδεξάμενος, τὴν ὀρθότητα δὲ τῆς
πίστεως οὐχ ὑποδεξάμενος, εὐριπὸς τε ἄνθρωπος ὑπάρχων
καὶ τῆς ἀρειανῆς λύσσης ὑποπιμπλάμενος, ἐπ' ἀδείας πράτ-
15 τειν τοῖς αἰρεσιώταις τὸ δόξαν ἐπέτρεπε· καὶ γὰρ Εὐτόκιος,
ὁ ταύτην πάλαι ὑποθάλπων τὴν δυσσέβειαν, πολλῶ πρὸς
αὐτὸν τῷ συνήθει ἀποχρώμενος χειροήθη τοῦτον αὐτῷ τε
καὶ τοῖς ὁμοδόξοις παρεστήσατο, ἐνθὲνδε ποθὲν τῆς τοιαύ-
της τυχῶν οἰκειώσεως

20 Κωνσταντῖνος ὁ μέγας, τὸν βίον τελευτῶν, τὰς τῆς ἐσχά-
της αὐτοῦ βουλήσεως διαθήκας κατασημνόμενος, Εὐτο-

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΕΚΤΗ

ΠΟΥ ΕΚΦΩΝΗΘΗΚΕ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΜΒΩΝΑ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

1. Ἐπειδὴ οἱ προῶμαχοι τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως εἶπαμε καὶ προηγουμένως, εἶχαν γίνεαι ἀντικείμενο σκευωριῶν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰ ποιμνία ἔχασαν τοὺς ποιμένες τους καὶ στοὺς θρόνους τοὺς εἶχαν εἰσχωρήσει λύκοι καὶ καταστροφεῖς ἀντὶ ποιμένες, σὲ ὅλη τὴν ἀνατολὴ εἶχε ἀπλωθεῖ ἡ φθορὰ τῆς αἰρετικῆς καταστροφῆς ποῦ κατέτρωγε ἄλλων τὶς ψυχὰς καὶ ἄλλων τὰ σώματα. Γιατὶ ἐκείνους ποὺ τοὺς κατέτρωγε ἡ πλάνη τῆς αἵρεσης, αὐτοὶ δέχονταν τὸν ὄλεθρο τῶν ψυχῶν, ὅποιοι ὅμως ἔθεταν πολὺ πρὶν ἀπὸ τὴ ζωὴ τους τὸ νὰ μὴν ἀσπασθοῦν τὴν αἵρεση καὶ νὰ μὴν παραδοθοῦν σ' αὐτήν, αὐτοὶ εἶχαν τὰ σώματα καταταλαιπωρημένα ἀπὸ τὶς κακοποιήσεις καὶ τὰ μαστιγώματα καὶ τὰ ἄλλα βασανιστήρια. Γιατὶ ὁ Κωνσταντῖος ποὺ εἶχε διαδεχθεῖ στὸ θρόνο τὸν πατέρα του, ἀλλὰ δὲν δέχθηκε τὴν ὀρθόδοξη πίστη¹, ὄντας ἄνθρωπος εὐμετάβλητος καὶ ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν ἀρειανὴ λύσσα, ἐπέτρεπε τοὺς αἰρετικούς νὰ πράττουν μὲ τὴν ἀδεία του αὐτὸ ποὺ πίστευαν. Γιατὶ ὁ Εὐτόκιος ποὺ ὑπέθαλπε ἀπὸ παλαιὰ αὐτὴ τὴ δυσσέβεια, κάνοντας κατάχρησι τῆς οἰκειότητος μαζί του ἀπέδειξε αὐτὸν ἄνθρωπο τοῦ χειριοῦ τους, αὐτοῦ τοῦ ἴδιου καὶ τῶν ὁμοφρόνων του².

Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος στὸ τέλος τῆς ζωῆς του καταδηλώνοντας τὶς τελευταῖες θελήσεις του στὶς διαθήκες του³, τὶς ἐμπι-

2. Σωκράτους, Ἐκκλ. Ἰστ., 1, 25.

3. Θεοδ. 2, 2. Σωζ. 3, 1.

κίω ταύτας παρατίθησιν, ἀνδρὶ τὸν μὲν ἰὸν τῆς ἄρειανῆς
 αἰρέσεως ἐγκόλπιον φέροντι, εὐλαθείας δὲ χρώμασιν ἔτι
 ζωγραφοῦντι τὸ φαινόμενον, ἐξ οὗ καὶ τὴν τοῦ βασιλεύον-
 τος ἀδελφὴν (Κωνσταντία δὲ ἦν αὐτῇ ὄνομα), ἥδη τοῦ ἀν-
 5 δρὸς Λικινίου χηρωθεῖσαν, ὑπαγόμενος, εὖνους τε καὶ
 φίλος ἔδοξεν εἶναι καὶ ἀρετὴν ἐπιτήδειος, ἥτις καὶ τῷ κοι-
 νωνῷ τὸν ὠδίνων ὡς μέγα τι χαριουμένη συνήθη κατέστη-
 σε. Καὶ δὴ τῆς ἐπιτελείου ἡμέρας τὸν βασιλέα δορυφορού-
 σης πιστός τε οὗτος ἐνομίσθη τῶν βουλευμάτων φύλαξ καὶ
 10 τὰς διαθήκας ἐγκεχειριστο. Ἐνεγέγραπτο δὲ ταύταις τὸν
 μὲν υἱὸν τὸν πρεσβύτερον (ὁμώνυμος δὲ οὗτος ἦν τῷ πα-
 τρὶ) τὰς ἄνω Γαλατίας, ὧν καὶ πρόσθεν ἦρχε, κληροῦσθαι,
 Κώνσταντα δὲ τὸν νεώτερον τῆς Ἰταλίας συμπάσης ἄρχειν
 καὶ δὴ καὶ Κωνσταντίῳ περιεῖναι θύλεσθαι τὴν τῆς ἐώας,
 15 ὡς εἴθε μὴ ὄφελεν, ἦν αὐτὸς ἐκεῖνος περιεῖπε βασιλείαν. Οἱ
 δὲ φασιν ἄλλα μὲν ἐγγέγραφθαι ταῖς διαθήκαις καὶ τὸν
 υἱὸν τὸν πρεσβύτερον εἰς τὸν τῆς πρώτης ἀρχῆς κληρὸν
 ἀναγράφειν, παραπεποιῆσθαι δὲ ταῦτα δόλῳ καὶ μηχαν-
 οουργίᾳ Εὐτοκίου· φθάσαντα γὰρ πρὸ τῶν ἄλλων μετὰ
 20 τὴν τοῦ τεκόντος τελευτὴν τὸν Κωνσταντίον, οἰκειὸν δεῖν
 ὄρετο τὸν προκαταλαβόντα ποιήσασθαι θήραμα· καὶ δὴ
 ὄρκοις αὐτὸν ἐνδησάμενος τῆς Ἀρείου μοίρας ἔσεσθαι,
 ἐφ' ᾧ τῆς βασιλείου καὶ πρώτης δόξης ἀπόνασθαι, τὰς τε
 διαθήκας ἐπὶ τὸ οἰκειὸν ἀμειψάμενος ἐγχειρίζει θούλημα
 25 καὶ τῆς ἀνατολῆς ὑποφαίνει ἐγγεγραφθαι αὐτοκράτορα.
 Ἐντεῦθεν τοῦ τῆς ἀσεθείας σπέρματος ταῖς βασιλικαῖς
 ἀκοαῖς ὑποσπαρέντος καὶ τῷ τῆς ἐξουσίας κράτει διαρρι-
 ζωθέντος, εἰς πολλὰ τῆς οἰκουμένης αἱ παραφυάδες ἐξε-
 τείνοντο· φιλεῖ γὰρ τὰ τῶν ἐξουσιαζόντων παθήματα, ὥσ-
 30 περ ἀπὸ τινος ὄρους κορυφῆς ἐπὶ πεδιάδα συρόμενος χεί-
 μαρρος, οὕτως ἐπὶ πάντας τοὺς ἀρχομένους ῥαδίως κατα-
 φέρεσθαι.

στεύθηκε στὸν Εὐτόκιο, ἄνδρα ποὺ εἶχε βέβαια στὸν κόρφο του τὸ δηλητήριο τῆς ἄρειανῆς αἵρεσης, παρουσίαζε ὅμως ἀκόμα τὴν ἐξωτερικὴ ὄψη ζωγραφισμένη μὲ τὰ χρώματα τῆς εὐλάβειας. Ἐξαιτίας αὐτοῦ καὶ ἐπειδὴ νυμφεύθηκε τὴν ἀδελφὴ τοῦ βασιλιᾶ (τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα ἦταν Κωνσταντία), ποὺ ἦταν ἤδη χήρα τοῦ ἄνδρα τῆς Λικινίου, καὶ φάνηκε ὅτι ἦταν συμπαθὴς καὶ φίλος καὶ ἐνάρετος, αὐτὴ τὸν ἔκανε οἰκεῖο στὸν ἀδελφὸ τῆς, τὸν κοινὸ τῶν ὀδυνηρῶν πόνων, σ' αὐτὴν τοῦ πρόσφερε κάτι μεγάλο. Καὶ μάλιστα τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου του ὅταν αὐτὴ φρουροῦσε τὸν βασιλιᾶ, ὁ Εὐτόκιος θεωρήθηκε πιστὸς φύλακας καὶ ἔλαβε τὶς διαθήκες. Σ' αὐτὲς εἶχε γραφεῖ ὁ μεγάλος υἱὸς (αὐτὸς ἔφερε τὸ ἴδιο ὄνομα μὲ τὸν πατέρα του) νὰ κληρονομήσει τὶς ἐπαρχίες τῆς ἄνω Γαλατίας, τὶς ὁποῖες καὶ προηγουμένως κυβερνοῦσε, ἐνῶ ὁ νεώτερος Κώνστας θὰ κυβερνοῦσε ὅλη τὴν Ἰταλία, καὶ στὸν Κωνσταντίο ἤθελε νὰ περιέλθει ἡ βασιλεία τῆς ἀνατολῆς, εἴθε νὰ μὴ γινῶταν ἔτσι, τὴν ὁποία κυβερνοῦσε αὐτὸς ὁ ἴδιος. Ἄλλοι ὅμως λένε ὅτι ἄλλα εἶχαν γραφεῖ στὶς διαθήκες καὶ ὅτι γιὰ τὴν κληρονομία τῆς πρώτης ἀρχῆς ἀνέγραφε τὸν μεγαλύτερο υἱὸ του, ἀλλὰ αὐτὰ εἶχαν παραποιηθεῖ μὲ δόλο καὶ μηχανορραφία τοῦ Εὐτοκίου⁴. Ὅταν δηλαδὴ μετὰ τὸ τέλος τοῦ πατέρα του ἔφτασε πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὁ Κωνσταντίος, νόμισε (ὁ Εὐτόκιος) ὅτι ἔπρεπε νὰ κάνει αὐτὸν ποὺ πρόλαβε καὶ ἦρθε θήραμά του, καὶ μάλιστα δένοντάς τον μὲ ὄρο, ὅτι θὰ προσχωρήσει στὴν παράταξη τοῦ Ἀρείου, καὶ μ' αὐτὸν τὸν ὄρο νὰ λάβει τὴ βασιλικὴ καὶ πρώτη τάξη, καὶ τὶς διαθήκες ἄλλαξε σύμφωνα μὲ τὴν θέλησή του καὶ τὶς ἔδωσε στὸν Κωνσταντίο, λέγοντας ὅτι εἶχε ἀναγαφεῖ αὐτοκράτορας τῆς ἀνατολῆς. Ἀπὸ τότε ἀφοῦ σπάρθηκε ὑπουλα ὁ σπόρος τῆς ἀσέβειας στὴ βασιλικὴ ψυχὴ καὶ ἀφοῦ ἔκανε ρίζες μέσα στὸ κράτος, ἀπλώθηθηκαν οἱ παραφυάδες σὲ πολλὰ μέρη τῆς οἰκουμένης. Γιατὶ συνήθως αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν στοὺς ἄρχοντες, ὅπως ὁ χεῖμαρρος ποὺ κυλάει στὴν πεδιάδα ἀπὸ τὴν κορυφὴ κάποιου ὄρους, ἔτσι καὶ αὐτὰ εὐκόλα μεταφέρονται σὲ ὅλους τοὺς ὑπηκόους τους.

β. Οὕτω δὲ διαδραμόντων ἐνιαυτῶν πέντε, σύνοδος ἐν
 Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας συναθροίζεται, πρόφασιν μὲν εὐπρό-
 σωπον τὴν τῶν ἐγκαινίων ὑπελθοῦσα ἑορτὴν (μέγα γὰρ τι
 χρῆμα καὶ ἀξιολογώτατον ὁ ἐν Ἀντιοχείᾳ περιώνυμος ναὸς
 5 ὠκοδόμητο, δεκάτῳ μὲν ἔτει τῆς ὅλης οἰκοδομίας, ἡμίσει δὲ
 τούτου τῆς Κωνσταντίου βασιλείας τὴν συντέλειαν ἀπειλη-
 φώς), ἔργῳ δὲ τὴν κατὰ τῆς εὐσεβείας σκηνὴν ἐγκαινίζου-
 σα, καὶ τὰς κατὰ τῶν θεραπόντων αὐτῆς ἐπιβουλὰς ἐξαρ-
 τύουσα· ἀριθμὸς δὲ τῶν συνειλεγμένων εἰς δεκάδας ἐννέα
 10 συνέτεινεν, ἐν οἷς οὐκ ὀλίγοι μὲν καὶ τῶν ὀρθοδοξούντων
 ἐξητάζοντο (οὕτω γὰρ ἀκριβῶς τὸ ἕτεροδοξοῦν ἀπ' ἀλλή-
 λων διεκέκριτο), ἐκράτει δὲ ὅμως ὁ τῶν δυσσεβούντων
 κατάλογος. Εὐσέβιος γὰρ ὁ πάλαι μὲν Βηρυτίων, ἔπειτα δὲ
 Νικομηδείας, καὶ τρίτον ταύτης, μετὰ τὴν τοῦ θεσπεσίου
 15 Παύλου γραφὴν καὶ φυγὴν, τὴν Κωνσταντίνου ἀλλαξάμε-
 νος, οὗτος δὴ οὖν, οὗτος, μήτε τοῦ Ῥώμης Ἰουλίου, μήτε μὴν
 τοῦ Ἱεροσολύμων ἀρχιερατεύοντος (Μάξιμος δὲ τῆνικαῦτα
 ἦν ὁ κατὰ τοὺς τοῦ τυράννου χρόνους ταῖς ὑπὲρ Χριστοῦ
 ἐνδιαπρέψας ὁμολογίαις), μηδετέρου τῶν εἰρημένων συνε-
 20 δριάζοντος, τὴν γὰρ αἵρετικὴν αὐτῶν ἤδη συμμορίαν ὑπο-
 βλέποντες ἐξετρέποντο, αὐτὸς τὰ πρῶτα φέρειν λαχὼν πρὸς
 τὸ οἰκεῖον βούλημα τοὺς κύβους ἀνερρίπτει, συγκυβιστῶν-
 τας ἔχων καὶ συνερίζοντας Φλάκιλλον τε καὶ Γρηγόριον, ὧν
 ὁ μὲν, Εὐφρονίου τὸν βίον καταστράψαντος, τὴν Ἀντιόχει-
 25 αν ἐπενέμετο, Γρηγόριος δὲ τὸν Ἀθανασίου θρόνον, καθ' οὗ
 καὶ συνεσκευάζοντο, ἐμνηστεύετο· συνέπνει δὲ τούτοις καὶ ὁ
 Πειρίνθου Θεόδωρος, ἣν νῦν Ἡράκλειαν ὀνομάζομεν, καὶ
 ἕτεροι δὲ τινες, οἷς ἡ στάσις πρὸ τῆς εἰρήνης ἐστέργετο.

Συνεδριάσαντες οὖν καὶ αὐτοῦ παρουσιάσαντος Κων-
 30 σταντίου, Ἀθανάσιον μὲν, γράμμασι τοῦ πρεσβυτέρου τῶν
 ἀδελφῶν ἄρτι πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐπαναχθέντα, πά-

5. Σωκρ. 2, 8.

6. Εὐσεβίου, Εἰς τὸν βίον τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, 3, 50.

2. Δὲν πέρασαν πέντε χρόνια, καὶ συνέρχεται σύνοδος στήν Ἀντιόχεια τῆς Συρίας⁵ μὲ εὐπρόσωπη βέβαια πρόφαση τὴν ἑορτὴ τῶν ἑγκαινίων (γιατὶ ἦταν μέγα γεγονός καὶ ἀξιολογώτατο ὁ περιώνυμος ναὸς ποὺ εἶχε οἰκοδομηθεῖ στήν Ἀντιόχεια⁶, ποὺ ἡ οἰκοδόμησή του κράτησε δέκα ἔτη καὶ τὰ μισὰ ἀπὸ αὐτὰ ἀνήκουν στὴ βασιλεία τοῦ Κωνσταντίου), στήν πραγματικότητά ὅμως ἑγκαινίαζε τὸ δράμα κατὰ τῆς εὐσέβειας καὶ ἐτοίμαζε τὶς ἐπιβουλὲς ἐναντίον τῶν ὑψηρῶν της. Ὁ ἀριθμὸς ἐκείνων ποὺ συγκεντρώθηκαν ἦταν ἐνενήντα⁷, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους ἔβλεπες ὄχι βέβαια καὶ λίγους ἀπὸ τοὺς ὀρθόδοξους (γιατὶ δὲν διακρινόταν ἀκόμα ἀκριβῶς οἱ δύο διαφόρετικὲς γνῶμες), ἐπικρατοῦσε ὅμως ὁ ἀριθμὸς τῶν αἵρετικῶν. Γιατὶ ὁ Εὐσέβιος, ὁ πρῶην Βηρυτοῦ καὶ ἔπειτα Νικομηδείας, καὶ τρίτον ἀλλάζοντάς τὴν καὶ αὐτὴν γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη μετὰ τὴ δίκη καὶ τὴν ἔξορία τοῦ θείου Παύλου⁸, αὐτὸς λοιπὸν, οὔτε τοῦ Ἰουλίου Ρώμης, οὔτε βέβαια τοῦ ἀρχιερέα Ἱεροσολύμων (ὁ Μάξιμος ἦταν τότε ποὺ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ τυράννου διέπρεψε μὲ τὴν ὁμολογία του ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ), καὶ ἐνῶ δὲν συμμετεῖχε στὴ σύνοδο κανένας ἀπὸ τοὺς δύο ποὺ εἶπαμε, γιατί μὴ βλέποντας μὲ καλὸ μάτι τὴν αἵρετικὴ τους συμμορία εἶχαν διαχωρίσει τὴ θέση τους⁹, αὐτὸς ποὺ τοῦ ἔλαχε νὰ ἔχει τὴν πρώτη θέση ρίχνει τὰ ζάρια ὅπως ἤθελε, ἔχοντας συμπαῖκτες του, μὲ τοὺς ὁποίους καὶ φιλονεικοῦσε, τὸν Φλάκιλλο καὶ τὸν Γρηγόριο, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ ἓνας ὅταν ὁ Εὐφρόνιος ἀπεδίωξε, νεμόταν τὴν Ἀντιόχεια, καὶ ὁ Γρηγόριος ἦταν μνηστήρας τοῦ θρόνου τοῦ Ἀθανασίου, ἐναντίον τοῦ ὁποῖου καὶ ἔπλεκαν τὶς μηχανορραφίες, καὶ μ' αὐτοὺς συνέπλεε καὶ ὁ Πειρίνθου Θεόδωρος, ποὺ τώρα τὴν ὀνομάζομε Ἡράκλεια, καὶ μερικοὶ ἄλλοι ποὺ προτιμοῦσαν τὴ στάση ἀντὶ τὴν εἰρήνην¹⁰.

Ἀφοῦ λοιπὸν συνεδρίασαν μὲ τὴν παρουσία καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ Κωνσταντίου, τὸν Ἀθανάσιο, ποὺ εἶχε μόλις φτάσει στήν Ἀλεξάνδρεια μὲ γράμματα τοῦ μεγαλύτερου ἀδελφοῦ του, τὸν

7. Σωκρ. 2, 8. Σωζ. 3, 5. 8. Θεοδ. 1, 18. Σωκρ. 1, 24 καὶ 2, 8.

9. Σωκρ. 2, 8. Σωζ. 3, 6, Θεοδ. 1, 21. 10. Θεοδ. 2, 3. Σωκρ. 2, 12.

λιν ἀποκηρύττουσι, Γρηγορίῳ δὲ τὸν θρόνον ἐγχειρίζουσι.
 Καὶ μεταβάντες ἐντεῦθεν ἀπολογίαν μὲν ὡς δῆθεν προσι-
 μιάζονται, Ἀρειῳ μὲν μηδέποτε πειθαρχῆσαι, μηδ' ἀκο-
 λουθεῖν καταδέξασθαι (πῶς γὰρ ἂν καὶ ἐπίσκοποι πρεσβυ-
 5 τέρω ἐπακολουθήσαιεν;), τὴν ἐκείνου δὲ πίστιν ζυγῶ δι-
 καίῳ σταθμήσασθαι καὶ συμφθεγγομένην τοῖς τῆς Ἐκ-
 κλησίας θεάσασθαι δόγμασι, δι' ὃ καὶ προσερχόμενον τῇ
 κοινῇ πάντων μητρὶ, τῇ Ἐκκλησίᾳ, φιλανθρώπως παραδέ-
 ξασθαι. Τοιαῦτα κακομηχάνως πηξάμενοι τὰ προσκήνια,
 10 ἀκόλουθον καὶ τὸ τῆς ὁμολογίας προσωπειῖον ὑποδύονται
 καὶ πίστιν δῆθεν ἐκτίθενται, οὐδὲν μὲν τῶν ἐν τῇ Νικαίᾳ
 συνόδῳ φανερωῶς ἐπιμωμησάμενοι, οὐσίαν δὲ Πατρὸς ἢ
 ὁμοουσίου πρόσρημα, τὴν μεγάλην ταύτην κατὰ τῶν ἀρει-
 ανιζόντων ἐλέποιν, οὐδὲ διὰ μνήμης ἐποιήσαντο, ἀλλὰ
 15 καὶ πᾶσαν ἔδοσαν ἄδειαν, δι' ἧν ἔδρασαν, τοῖς βουλομέ-
 νοις παραχαράττειν τὸν ὄρον τῆς πίστεως, μέχρις ἂν, ὅπερ
 προέθεντο καὶ πρὸς ὃ πόρωθεν εὐτρεπίζοντο, πρὸς τὴν
 ἀρειανὴν ὀλοτελῶς ὑπεσύρησαν ἀθεότητα.

γ'. Τοιαύτη γὰρ τῶν αἵρετιζόντων ἢ ἐπίπνοια· ἔχουσι
 20 γὰρ τὸν ὄφιν διδάσκαλον, ὃς ἐν προνοίας καὶ φιλοφροσύ-
 νης προσχήματι τὸν ἰὸν τοῦ θανάτου τῇ παρακοῇ κερασά-
 μενος τοὺς κοινούς προγόνους τῆς λύμης ἐνέπλησε καὶ τῆς
 ἐν παραδείσῳ πολιτείας ἠχμαλώτισε· πρῶτον μὲν γὰρ καὶ
 οὗτοι κατασχηματίζονται τὴν εὐσέβειαν, εἶτα κατὰ βραχὺ
 25 προφαίνουσι τὸ δυσσέδημα, καινοτέραις καὶ ἐπαμφοτερι-
 ζούσαις ταῖς λέξεσι τὸ τῆς βλασφημίας ἀναιδὲς ἐπικρουπτό-
 μενοι· ἐπειδὴν δὲ τοὺς ἀκροατὰς τοῦ κατεσχηματισμένου
 δυσσεδήματος ἐνεθίσωσι, τότε τὸν ἰὸν ὄλον ἄκρατον τῆς
 ἀσεβείας εἰς μέσον ἐκπτύουσιν, ἑαυτοῖς τε καὶ τοῖς πειθομέ-
 30 νοις τὸν ὄλεθρον ἀρτυσάμενοι. Ἴδοι δ' ἂν τις καὶ τοὺς εἰκο-
 νομάχους ταύτη τῇ μηχανῇ καὶ κακοτεχνίᾳ κεχρημένους
 παραπλησίως τοῖς ἀρειανίζουσιν· οὐ παραντίκα γὰρ οὐδ'

ἀποκηρύττουν καὶ πάλι, καὶ παραδίδουν τὸ θρόνο στὸν Γρηγόριο¹¹, καὶ φεύγοντας ἀπὸ ἐδῶ προβάλλουν ἐκ προοιμίου ὡς δῆθεν δικαιολογία, ὅτι ποτὲ δὲν ὑπάκουσαν στὸν Ἄρειο, οὔτε δέχθηκαν νὰ τὸν ἀκολουθήσουν (πῶς δηλαδή ἦταν δυνατὸ νὰ ἀκολουθήσουν ἐπίσκοποι ἓνα πρεσβύτερο;), ἀλλὰ τὴν πίστη ἐκείνου θὰ τὴ ζυγίσουν μὲ δίκαια ζυγαριὰ καὶ θὰ δοῦν ἂν συμφωνεῖ μὲ τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας· γι' αὐτὸ ἂν προσέλθει στὴν κοινὴ μητέρα ὅλων θὰ τὸν δεχθοῦν μὲ φιλανθρωπία. Ἄφοῦ κατασκεύασαν δόλια αὐτὰ τὰ προσκήνια, ὑποδύονται καὶ τὸ ἀνάλογο προσωπεῖο τῆς ὁμολογίας πίστεως καὶ ἐκθέτουν τάχα τὴν πίστη, χωρὶς νὰ κατηγοροῦν φανερὰ κανένα δόγμα τῆς συνόδου τῆς Νίκαιας, οὔτε κἂν ὅμως μνημόνευσαν τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα ἢ τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ ὁμοουσίου, αὐτὴ τὴ μεγάλη ἀκρόπολη ἐναντίον τῶν ἀρειανιζόντων, ἀλλ' ἔδωσαν ὅλη τὴν ἐλευθερία, μὲ ὅσα ἔπραξαν, σὲ ἐκείνους ποὺ ἤθελαν νὰ παραχαράξουν τὸν ὄρο τῆς πίστεως, μέχρι ποῦ, αὐτὸ ποὺ ἦταν πρόθεσή τους καὶ γιὰ τὸ ὁποῖο ἀπὸ καιρο προετοιμάζονταν, σὺρθηκαν ἐξολοκλήρου στὴν ἀρειανὴ ἀθεότητα.

3. Γιατὶ τέτοια εἶναι τὰ δόλια ἐπινοήματα τῶν αἰρετικῶν· καθόσον ἔχουν δάσκαλό τους τὸ φίδι, τὸ ὁποῖο μὲ τὸ πρόσχημα τῆς πρόνοιας καὶ τῆς φιλοφροσύνης, ἀναμιγνύοντας τὸ δηλητήριο τοῦ θανάτου μὲ τὴν παρακοή, γέμισε τοὺς κοινοὺς προγόνους μας μὲ τὸν ὄλεθρο καὶ τοὺς αἰχμαλώτισε ἀπὸ τὴν πολιτεία τοῦ παραδείσου. Πρῶτον, γιατί κι αὐτοὶ προσποιοῦνται εὐσέβεια, ἔπειτα, γιατί προβάλλουν τὸ δυσσέβημα τους σιγὰ σιγὰ, ἀποκρύπτοντας μὲ καινούργιες καὶ διπλῆς ἐρμηνείας λέξεις τὶς ἀναιδεῖς βλασφημίες τους, καὶ ὅταν ἐθίσουν τοὺς ἀκροατὲς στὴν ὑποκρυπτόμενη ἀσέβεια, τότε βγάζουν στὴ μέση καθαρὸ ὄλο τὸ δηλητήριο τῆς ἀσέβειας, ὀλοκληρώνοντας τὸν ὄλεθρο γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς τους καὶ τοὺς ὀπαδούς τους. Θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ δεῖ ὅτι καὶ οἱ εἰκονομάχοι χρησιμοποίησαν τὴν ἴδια μηχανὴ καὶ τὰ ἴδια δόλια τεχνάσματα, παραπλήσια μὲ τοὺς ἀρειανίζοντες· γιατί

11. Σωκρ. 2, 11. Σωζ. 3, 5.

12. Σωκρ. 2, 10. Σωζ. 3, 5.

οὗτοι οὐδ' ἄθρόον αὐτῶν τῆς προαιρέσεως τὸν σκοπὸν ἐμφανίζουσι, βαθμοὺς δὲ δυσσεβείας ἀνευρίσκουσι, μέχρις ἂν εἰς αὐτὴν τῶν κακῶν τὴν κορωνίδα κατανήσωσι.

Καὶ σκοπεῖν ὧδε προσήκει τὴν ὁμοιότητα τῶν αἰρέσεων. Οἱ ἄρειανοὶ τὴν τοῦ ὁμοουσίου φωνὴν σκανδάλου πρόφασιν τοῖς πολλοῖς ἔφασαν εἶναι, οἱ εἰκονομάχοι τὴν τῶν εἰκόνων περιγείον καὶ κάτω γραφὴν αἰτίαν πλάνης τοῖς ἀπλουστέροις ἀπήρξαντο λέγειν. Οἱ ἄρειανοὶ δι' ὃ, ἀντὶ τοῦ ὁμοουσίου, τῆς σωματικῆς ταύτης καὶ περιπεζίου φωνῆς, 10 προσήκει λέγειν ὁμοιούσιον τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν τοῦτο γὰρ μετέωρόν πως καὶ τοῖς ἀσωμάτοις οἰκειότερον καὶ τὸν τῆς οὐσίας φεῦγον μερισμόν· οἱ εἰκονομάχοι, δι' ὃ ἀντὶ τοῦ περιγείους καὶ κάτω γράφειν τὰς εἰκόνας, δεῖ μετεώρους ἐστάναι· τοῦτο γὰρ τοῖς εἰκονίσμασιν οἰκειότερον καὶ φεῦ- 15 γον τὸν τῆς ἀπάτης ὄνειδισμόν. Οἱ ἄρειανοί, οὐδὲ τὸ ὁμοιούσιον πέφυκε πρεπῶδες, ἀλλὰ ἀντὶ τούτου δεῖ τὸ ὅμοιον λέγειν, τὴν οὐσίαν ὅλως περικόψαντες· οἱ εἰκονομάχοι, οὐδὲ ταῖς μετεώροις εἰκόσι προσκυνεῖν προσῆκεν, ἀλλὰ μόνον ἱστορίας ἔνεκεν ἰστάναι παραχωρεῖν, τὴν προσκύνη- 20 σιν παντελῶς διαπτύοντες. Οἱ ἄρειανοί, ἄγραφός ἐστιν ἢ τοῦ ὁμοουσίου φωνή· οἱ εἰκονομάχοι, ἄγραφός ἐστιν ἢ τῶν εἰκόνων προσκύνησις. Οἱ ἄρειανοί, ἀνόμοιον δεῖ λέγειν τὸν Υἱὸν καὶ κτίσμα καὶ ποίημα καὶ τελείως ἐξορίζειν τῆς Ἐκκλησίας τὸ ὁμοούσιον καὶ τὴν οὐσίαν καὶ τὸ ὁμοιούσιον· 25 οἱ εἰκονομάχοι, εἴδωλα χρῆ καὶ μάταια τὰς εἰκόνας ἀποκαλεῖν καὶ παντάπασιν αὐτῶν τῆς Ἐκκλησίας ἐξορίζειν καὶ τὴν ποίησιν καὶ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν προσκύνησιν. Οἱ ἄρειανοί, οὔτε γὰρ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις τὰ κυριακὰ λόγια, οὔτε οἱ θεῖοι ἀπόστολοι, οὔτε ἡ παλαιὰ Γραφή παραδέδω- 30 κεν ὁμοούσιον ἢ ὁμοιούσιον ἢ οὐσίαν λέγειν ὅλως ἐπὶ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ· οἱ εἰκονομάχοι, οὔτε γὰρ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις τὰ κυριακὰ λόγια, οὔτε οἱ θεῖοι ἀπόστολοι, οὔτε ἡ

καὶ αὐτοὶ δὲν ἐκδηλώνουν ἀμέσως οὔτε ὀλόκληρο τὸ σκοπὸ ποῦ ἐπιδιώκουν, ἀλλ' ἐπινοοῦν βαθμοὺς συσσέβειας, μέχρι ποῦ νὰ καταλήξουν στὸ ἀποκορύφωμα τῆς αἵρεσης.

Πρέπει ὅμως ἐδῶ νὰ προσέξομε τὴν ὁμοιότητα τῶν αἵρέσεων. Οἱ ἄρειανοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ ὁμοούσιου εἶναι ἀφορμὴ σκανδάλου γιὰ τοὺς πολλοὺς· οἱ εἰκονομάχοι ἄρχισαν νὰ λένε, ὅτι ἡ ζωγραφικὴ τῶν εἰκόνων ποῦ στρέφεται πρὸς τὴ γῆ καὶ τὰ κάτω ἀποτελεῖ πλάνη γιὰ τοὺς ἀπλοϊκότερους. Οἱ ἄρειανοὶ λένε, ἀντὶ τὸ ὁμοούσιο, αὐτὴ τὴ σωματικὴ καὶ ταπεινὴ λέξη, εἶναι προτιμότερο νὰ λέγεται, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ὁμοιοούσιος μὲ τὸν Πατέρα· γιὰ αὐτὸ εἶναι κάπως ὑψηλότερο καὶ εἶναι οἰκειότερο στὶς ἀσώματες ὑπάρξεις καὶ ἀποφεύγει τὸ μερισμὸ τῆς οὐσίας· οἱ εἰκονομάχοι λένε, ἀντὶ νὰ ζωγραφίζονται χαμηλὰ στὴ γῆ οἱ εἰκόνες πρέπει νὰ τοποθετοῦνται ψηλά· αὐτὸ εἶναι καταλληλότερο στὶς εἰκόνες καὶ διαφεύγει τὴν κατηγορίαν τῆς ἀπάτης. Οἱ ἄρειανοὶ διδάσκουν ὅτι οὔτε τὸ ὁμοιοούσιο εἶναι αὐτὸ ποῦ ἀρμόζει, ἀλλὰ πρέπει νὰ λέμε τὸ ὅμοιο, καὶ νὰ περικόψομε τελείως τὴν οὐσίαν· οἱ εἰκονομάχοι λένε, ὅτι οὔτε τὶς ψηλὰ τοποθετημένες εἰκόνες πρέπει νὰ προσκυνοῦμε, ἀλλὰ νὰ τὶς βάζομε μόνο γιὰ τὴν ἱστορίαν καὶ ν' ἄρνούμαστε τελείως τὴν προσκύνησιν. Οἱ ἄρειανοὶ λένε, ὅτι εἶναι ἄγραφη ἢ ὀνομασία τοῦ ὁμοούσιου· οἱ εἰκονομάχοι ὅτι εἶναι ἄγραφη ἢ προσκύνησις τῶν εἰκόνων. Οἱ ἄρειανοὶ λένε ὅτι πρέπει νὰ λέμε τὸν Υἱὸ ἀνόμοιο καὶ κτίσμα καὶ ποίημα καὶ νὰ ἐξορίζομε τελείως ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τὸ ὁμοούσιο καὶ τὴν οὐσίαν καὶ τὸ ὁμοιοούσιο· οἱ εἰκονομάχοι λένε, ὅτι πρέπει ν' ἀποκαλοῦμε εἰδῶλα καὶ ἀνωφελεῖς τὶς εἰκόνες καὶ νὰ ἐξορίζομε αὐτὰς τελείως ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν κατασκευὴν τους καὶ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν προσκύνησιν. Οἱ ἄρειανοὶ λένε, ὅτι οὔτε στὰ εὐαγγέλια τὰ κυρικὰ λόγια, οὔτε οἱ θεῖοι ἀπόστολοι, οὔτε ἡ παλαιὰ διαθήκη παρέδωσαν νὰ λέμε ὁμοούσιο ἢ ὁμοιοούσιο, ἢ γενικὰ οὐσίαν γιὰ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν· οἱ εἰκονομάχοι λένε, ὅτι οὔτε στὰ εὐαγγέλια τὰ κυρικὰ λόγια, οὔτε οἱ θεῖοι ἀπόστο-

παλαιὰ Γραφή παραδεδώκασιν εἰκόνων ποιήσιν ἢ ἱστορίαν ἢ προσκύνησιν.

Ἔρα μικρὰν ὑμῖν τὴν ὁμοιότητα καὶ τὴν μίμησιν τὰ τέκνα πρὸς τοὺς πατέρας διασώζουσι, πρὸς τοὺς ἀρχηγούς οἱ διάδοχοι, οἱ μαθηταὶ πρὸς τοὺς διδασκάλους; Ἐκεῖνοι κατὰ Χριστοῦ ἐφρουράξαντο, οὗτοι κατὰ τῆς εἰκόνης αὐτοῦ παρετάξαντο. Ἐκεῖνοι, μεθ' ὧν τὴν ἐν Νικαίᾳ πρώτην ἐκύρωσαν σύνοδον, τούτους σὺν αὐτῇ ἐξεφάυλισαν, καὶ οὗτοι, μεθ' ὧν τὴν ἐν Νικαίᾳ δευτέραν συνεκρότησαν σύνοδον, 10 τούτους σὺν αὐτῇ ἐξεμνητήρισαν. Ἐκεῖνοι τοὺς βαπτίσαντας καὶ χειροθεσίαις εἰς ἱερέας ἐντάξαντας καὶ οὓς πατέρας ἐπεγράφοντο δυσσεθείας ἐγράψαντο· καὶ οὗτοι ὡσαύτως, ὑφ' ὧν ἐχειροτονήθησαν καὶ τῷ θείῳ βαπτίσματι ἐτελέσθησαν, τούτους εἰδωλολάτραις ἑτερατεύσαντο. Ἐκεῖνοι βα- 15 θμῶ δυσφημίας προϊόντες ἐπὶ τὴν ἐσχάτην ἐξέπεσον ἀθεότητα, τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱὸν ἐξορίσαντες, καὶ οὗτοι, τάξει πονηρίας τὴν βλασφημίαν καταμερίσαντες, ἐπὶ τὴν τελευταίαν δυσσέβειαν κατωλίσθησαν, τὴν εἰς Χριστὸν τιμὴν καὶ τὸ σέβας ἐν ταῖς κατὰ τῶν εἰκονισμάτων 20 παροινίαις τῆς ἐκκλησίας ἐξοστρακίσαντες Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ὡς ἂν εἴποι τις, ὁδοῦ πάρεργον ἐρρήθη· ὁ δὲ λόγος πρὸς τὴν ἐξ ἧσπερ ἐξῆλθεν ἰθυνέσθω τρίβον.

δ'. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ τοίνυν, ἐφ' οἷς εἵπομεν, διαλυθείσης συνόδου, μικρὸν ἐπιμείναντες καὶ τῶν ἐκτεθέντων 25 ὡσπερ ἐν καταγνώσει γενόμενοι (ἀνίδρυτον γὰρ τὸ ψεῦδος καὶ οὐδαμῆ μένειν ἐπὶ τὸ αὐτὸ δύναται), ἐπὶ δευτέραν πίστεως πλάσιν συνέρχονται, ἐν ἧ τῆς προτέρας ὡς ἐδόκουν καὶ πλατύτερον καὶ σαφέστερον τὴν τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα ὑπεσήμαινον γνησιότητα. Τὴν μέντοι γε τοῦ ὁμο- 30 ουσίου φωνήν, τὴν ἄμαχον τῆς εὐσεθείας ἀκρόπολιν, οὐδὲ ἐνταῦθα καθιδρύσαι ἠβουλήθησαν.

λοι, οὔτε ἡ παλαιὰ διαθήκη ἔχουν παραδώσει κατασκευὴ εἰκόνων ἢ ἱστορία ἢ προσκύνηση.

Ἐπομένως μικρὴ ὁμοιότητα καὶ μίμηση διασώζουν τὰ παιδιά πρὸς τοὺς πατέρες τους, οἱ διάδοχοι πρὸς αὐτοὺς ποὺ διαδέχονται, οἱ μαθητὲς πρὸς τοὺς δασκάλους; Ἐκεῖνοι φρύαξαν ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ· αὐτοὶ πολέμησαν τὴν εἰκόνα του. Ἐκεῖνοι μὲ ἐκείνους ποὺ ἐπικύρωσαν τὴν πρώτην σύνοδο τῆς Νίκαιας, μαζί μ' αὐτὴν ἐκφαύλισαν καὶ ἐκείνους· καὶ αὐτοὶ μὲ ἐκείνους ποὺ ἐπικρότησαν τῇ δευτέρῃ σύνοδο τῆς Νίκαιας, μαζί μὲ αὐτὴν χλεύασαν καὶ ἐκείνους. Ἐκεῖνοι αὐτοὺς ποὺ τοὺς βάπτισαν καὶ μὲ τὴ χειροτονία τοὺς ἐνέταξαν στὴν τάξιν τῶν ἱερέων καὶ αὐτοὺς ποὺ τοὺς δέχονταν ὡς πατέρες τους, τοὺς κατηγόρησαν γιὰ δυσσέβεια· καὶ αὐτοὶ ἐπίσης αὐτοὺς ποὺ τοὺς χειροτόνησαν καὶ τοὺς ἔκαναν Χριστιανούς μὲ τὸ βάπτισμα, αὐτοὺς τοὺς χαρακτηρίσαν εἰδωλολάτρες, πράγμα τερατώδες· ἐκεῖνοι κατεβαίνοντας τὴ σκάλα τῆς δυσφημίας ἔπεσαν στὴν ἔσχατη ἀθεότητα, ἐξορίζοντας τὸν Υἱὸ ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα· καὶ αὐτοὶ μοιράζοντας τὴ βλασφημία κατὰ βαθμὸν πονηρίας, κατολίσθησαν στὴν ἔσχατη δυσσέβεια, ἐξοστρακίζοντας ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τὴν τιμὴν καὶ τὸ σέβας πρὸς τὸν Χριστὸ μὲ τίς παραφροσύνες τους ἐναντίον τῶν εἰκόνων. Ἄλλὰ αὐτὰ, ὅπως θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κανεὶς, εἰπώθηκαν σὰν μιὰ παρέκβαση, γι' αὐτὸ ὁ λόγος μας ἄς μεταφερθεῖ στὸ δρόμο ἀπὸ τὸν ὁποῖο βγῆκε.

4. Ὅταν λοιπὸν διαλύθηκε, γιὰ τοὺς λόγους ποὺ εἶπαμε, ἡ σύνοδος στὴν Ἀντιόχεια, ἀφοῦ παρέμειναν γιὰ λίγο καὶ κατὰ κάποιον τρόπο καταδικάσθηκαν ὅσα εἶχαν ἐκτεθεῖ (γιατὶ τὸ ψεῦδος δὲν ἔχει βάσει καὶ πουθενὰ δὲν μπορεῖ νὰ μείνει στὴν ἴδια θέση) σνέρονται σὲ δευτέρῃ παραποίηση τῆς πίστεως¹³, στὴν ὁποία, ὅπως νόμιζαν, δήλωναν καὶ ἐκτενέστερα καὶ σαφέστερα τὴ γνησιότητα τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα. Ἄλλὰ τὴ λέξιν ὁμοούσιο, τὴν ἀκαταμάχητη ἀκρόπολη τῆς ὀρθῆς πίστεως, οὔτε ἐδῶ θέλησαν νὰ τὴ θεσπίσουν.

14. Σωζομενοῦ, Ἐκκλ. Ἱστ., 3, 5.

ε΄. Ἦδη δὲ τριῶν διαγενομένων ἐνιαυτῶν, πάλιν οἱ τῆς
 Ἀρείου μοίρας ἐν Ἀντιοχείᾳ συντρέχουσι, δευτέραν μὲν
 πίστιν ὑπαγορεύοντες καὶ κατὰ Φωτεινοῦ δὲ καὶ Μαρκέλ-
 λου καὶ Σαβελλίου, ἀνθρώπων αἵρετικῶν, τὴν δικαίαν ψῆ-
 5 φον μέλλοντες καταθήσασθαι, ἵν' ἐν τῷ δικαίῳ τῆς κατ' ἐκεί-
 νων ἀποφάσεως ἔχοιεν ἀποσεμνύνειν καὶ τὰς ἄλλας αὐτῶν
 περὶ τὴν σύνοδον πράξεις, οὐκ ἐπ' ὀλίγον ἀναισχυντούσας
 τὸ παράνομον. Τούτους δὲ τῆς ἱερωσύνης ἀπογυμνώσαντες
 καὶ τῆς πίστεως τὴν ὁμολογίαν ἐκθέμενοι καὶ κάλλει δὲ καὶ
 10 πλήθει λόγων ταύτην ἐπιμορφώσαντες καὶ τῇ πολυλογίᾳ δό-
 ξαντες τὴν ἁμαρτίαν διαφυγεῖν, πρὸς τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ ταύτην
 διαπέμπουσι, Εὐδοξίῳ τε τῷ Γερμανικείας καὶ Μαρτυρίῳ
 καὶ Μακεδονίῳ τῷ Μοψουεστίας διακόνοις τῶν γεγραμμέ-
 νων ἀποχρησάμενοι. Οἱ δὲ τὰ ἐσπέρια περιέποντες ἄλλο-
 15 γλώσσους τε σφᾶς αὐτοὺς εἶναι καὶ μηδὲ τῶν γεγραμμένων
 ἱκανῶς ἔχειν συνιέναι τὴν δύναμιν αἰτιόλογησάμενοι, ἀρκεῖ-
 σθαί τε τοῖς ἐν Νικαίᾳ διορισθεῖσιν ἀποφηνάμενοι τὴν παρ'
 αὐτῶν σταλεῖσαν πίστιν οὐ παρεδέξαντο.

Εὐσεβίου δὲ τὸ ζῆν λιπόντος καὶ πρὸς τὰ ἐκεῖθεν ἀπα-
 20 χθέντος δικαιοτήρια, Παῦλον τὸν ὁμολογητὴν ἔτι περιόντα
 οἱ εὐσεβεῖα συζῶντες τῷ οἰκειῷ θρόνῳ καθιδρύνουσι. Ἀλλ'
 οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ διαίᾳ καὶ τυραννικῇ χεῖρ τοῦτον τοῦ
 ποιμνίου ἀπελάσασα Μακεδόνιον τὸν πνευματομάχον ἐγ-
 καθίστησι. Παύλου δὲ πάλιν ἐπανακληθέντος καὶ πάλιν τῆς
 25 τε ἐπισκοπῆς καὶ αὐτοῦ τοῦ ζῆν ἐξοστρακισθέντος, ὁ πνευ-
 ματομάχος ἐκ δευτέρου τῆς βασιλείου πόλεως τὴν ἡγεμονίαν
 περιβάλλεται, οὐκ ἐπὶ πολὺν οὐδ' οὗτος χρόνον τῆς ἀρχῆς
 ἀπονάμενος. Οὗτος πρότερον μὲν εὐγνωμόνως πῶς περὶ τὸν
 Χριστὸν ἐδόκει διάκεισθαι· ὁμοούσιον γὰρ αὐτὸν τῷ Πατρὶ
 30 τοῖς ὀρθοδοξοῦσι συμφθεγγόμενος ἐδογμάτισε· χρόνου δὲ
 προϊόντος, τὸ μὲν ὁμοούσιον ἀτηρηήσατο, εἰς δὲ τὸ λέγειν
 αὐτὸν μόνον ὅμοιον ὑπενήνεκται καὶ ταύτην τὴν δόξαν αὐ-

5. Ἐφοῦ πέρασαν ἤδη τρία χρόνια καὶ πάλι οἱ ὄπαδοὶ τοῦ Ἀρείου συγκεντρώνονται στὴν Ἀντιόχεια, διδάσκοντας δεύτερη πίστη καὶ προκειμένου νὰ καταθέσουν δίκαια ψῆφο κατὰ τοῦ Φωτεινοῦ καὶ τοῦ Μαρκέλλου καὶ τοῦ Σαβελλίου, ἀνδρῶν αἰρετικῶν, ὥστε μὲ τὴ δίκαια ἐναντίον ἐκείνων ἀπόφασή τους νὰ μποροῦν νὰ καυχηθοῦν καὶ γιὰ τὶς ἄλλες σχετικὰ μὲ τὴ σύνοδο πράξεις, ποὺ δὲν ἔπρατταν μὲ λίγη ἀδιαντροπία τὴν παρανομία. Αὐτοὺς τοὺς τρεῖς ἀφοῦ τοὺς ἀφαίρησαν τὴν ἱερωσύνη, καὶ ἀφοῦ διατύπωσαν τὴν ὁμολογία τῆς πίστεως μὲ ὠραίους καὶ πολλοὺς λόγους, πιστεύοντας ὅτι μὲ τὴν πολυλογία θὰ διαφύγουν τὴν ἁμαρτία, τὴν στέλνουν στοὺς Ἰταλιῶτες, χρησιμοποιώντας σ' αὐτὴν τὴν ἀποστολὴ τὸν Εὐδόξιο τῆς Γερμανικείας καὶ τὸν Μαρτύριο καὶ τὸν Μακεδόνιο τῆς Μοψουεστίας¹⁵. Οἱ Ἰταλιῶτες ὅμως ποὺ τιμοῦσαν τὶς δυτικῆς ἀπόψεις καὶ μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι αὐτοὶ εἶναι ἀλλόγλωσσοι καὶ δὲν μποροῦσαν νὰ καταλάβουν τὸ νόημα τῶν γραπτῶν καὶ δηλώνοντας ὅτι τοὺς ἦταν ἀρκετὰ ὅσα εἶχαν ὀρισθεῖ ἀπὸ τὴ σύνοδο τῆς Νίκαιας, δὲν δέχθηκαν τὴν ὁμολογία τῆς πίστεως ποὺ τοὺς εἶχαν στείλει¹⁶.

Ὅταν ὅμως ὁ Εὐσέβιος ἔφυγε ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ πῆγε πρὸς τὰ ἐκεῖ δικαιοτήρια, ἐκεῖνοι ποὺ δέχονταν τὴν εὐσεβῆ πίστη ἀποκαθιστοῦν στὸ θρόνο του τὸν Παῦλο τὸν ὁμολογητὴ ποὺ ἀκόμα ζοῦσε. Δὲν μεσολάβησε ὅμως πολὺ διάστημα καὶ χεῖρι τυραννοῦ, ἐκδιώκοντάς τον ἀπὸ τὸ ποίμνιό του, ἐγκαθιστᾷ τὸν πνευματομάχο Μακεδόνιο. Ἐφοῦ ὅμως πάλι ἀνακλήθηκε ὁ Παῦλος, καὶ πάλι ἐξοστρακίσθηκε καὶ ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴ καὶ τὴ ζωὴ τὴν ἴδια, ὁ πνευματομάχος γιὰ δεύτερη φορὰ ἀναλαμβάνει τὴν ἡγεσία τῆς βασιλικῆς πόλης, ἀλλ' οὔτε αὐτὸς ἀπήλαυσε τὴν ἀρχὴ γιὰ πολὺ χρόνον¹⁷. Αὐτὸς στὴν ἀρχὴ φαινόταν ὅτι εἶχε καλὴ διάθεση πρὸς τὸν Χριστό. Γιατὶ δίδαξε ὅτι ἦταν ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα συμφωνώντας μὲ τοὺς ὀρθοδόξους. Μὲ τὸν καιρὸ ὅμως ἀρνήθηκε τὸ ὁμοούσιο καὶ σύρθηκε στὸ νὰ τὸν λέγει μόνο ὅμοιο, κι αὐτὴ τὴ

16. Σωκρ. 2, 19. Σωζ. 2, 11.

17. Σωκρ. 2, 12-13. Σωζ. 3, 7.

τός τε καὶ οἱ τὰ αὐτοῦ φρονοῦντες δι' ἱκανοῦ μεμενήκασι
 στέργοντες. Περί μέντοι τοῦ παναγίου Πνεύματος ἀπ' ἀρχῆς
 ἀθλίως λίαν καὶ δυσσεβῶς διετέθησαν· οἷς γὰρ οἱ ἀρειομα-
 νῆται κατὰ τοῦ Υἱοῦ τῆς δόξης ἐξενίσαντο, ταῦτα καὶ οὔτοι
 5 κατὰ τοῦ παναγίου καὶ ὁμοφυοῦς ἐπερρίπτουν Πνεύματος.

ζ. Ἄλλ' ἡ μὲν ἐν Ἀντιοχείᾳ τρίτη σύνοδος ἐπὶ τοῖς εἰρη-
 μένοις τὴν συνέλευσιν διελύσατο. Ἐνδεκάτω δὲ ἔτει τῆς
 Κωνσταντίου βασιλείας σύνοδος πολυανθρωποτάτη συνα-
 γελάζεται· τριακόσιοι γὰρ καὶ ἑβδομήκοντα οἱ ταύτῃ συνελ-
 10 θεῖν ἐτύγχανον παρασκευαζόμενοι, Κωνσταντίου καὶ Κών-
 σταντος τῶν ἀδελφῶν σπουδὴν οὐ τὴν τυχοῦσαν συνεισα-
 γαγόντων καὶ συμψήφων γενομένων ἐν Σαρδῶ (πόλις δὲ ἦν
 αὕτη τοῦ Ἰλλυρικοῦ), τὸν σύλλογον ἀλισθῆναι· ἐδόκει δὲ δι'
 αὐτῆς καὶ τὰς τῶν ἐπισκόπων ἀμφισθητήσεις περὶ τῶν θρό-
 15 νων διαλύσεσθαι καὶ τὴν κατὰ τῆς πίστεως καινοτομίαν
 ἀνασταλήσεσθαι.

Ἄλλ' ἡ πονηρὰ τῶν αἵρετιζόντων κακόνοια μηδὲν προ-
 βῆναι τῶν μελετηθέντων καὶ ταῖς ἐλπίσιν ἐναποτεθέντων
 διεπράξατο· ἐξήκοντα γὰρ τὸν ἀριθμὸν ἑαυτοῦς τοῦ κοινοῦ
 20 πληρώματος διαστήσαντες εἰς Φιλίππους ἀθροίζονται καὶ
 τὰναντία πράττειν τῶν ἐν Σαρδικῇ ἐποιοῦντο σπούδασμα,
 οὐδ' ἐκείνης ἤδη ἀδεκάστῳ κρίσει καὶ ἀπροσπαθεῖ τῇ γνώ-
 μη περὶ πάντα φερομένης. Δι' ὃ καθαιρεῖ μὲν ἑκατέρω τούς
 ἐν ἑκατέρω προλάμποντας, ἡ μὲν ἐν Σαρδικῇ Βασιλείον τὸν
 25 Ἀγκύρας, ἄνδρα ἄλλοις τε ἀγαθοῖς τὸν βίον ἐνευθυνούμε-
 νον ἔχοντα καὶ κατὰ τῆς Ἀρείου λύσεως τὸν ζῆλον διάπτυ-
 ρον, Ἀκάκιόν τε τὸν Καισαρείας, ὧν οὐδεὶς τῶν εἰρημένων
 τέως οὔμενον εἰς ἄλλοφύλους δόξας ἀποκεκριμένος τὸ
 φρόνημα ἐπεφώρατο, εἰ καὶ Σωζόμενον καὶ Σωκράτην, ὥσ-
 30 περ καὶ ἄλλα πολλὰ μαθήματα πολιώτερα ἢ κατὰ τὴν ἡλι-
 κίαν αὐτῶν, οὔτω καὶ ταῦτα διέφυγεν, ἵνα μὴ λέγω παρα-
 πεποιήται· ὑπάγει δὲ καθαιρέσει δικαίᾳ καὶ Γρηγόριον τὸν

δοξασία καὶ ὁ ἴδιος καὶ οἱ ὁμόφρονές του τὴν κράτησαν ἀρκετὸ χρόνο. Γιὰ τὸ πανάγιο ὅμως Πνεῦμα ἔδειξαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἄθλιες καὶ πολὺ ἀσεβεῖς διαθέσεις. Γιατὶ ἐκεῖνα ποὺ οἱ μανιακοὶ ἀρειανοὶ ἐκτόξευσαν κατὰ τῆς δόξας τοῦ Υἱοῦ, αὐτὰ καὶ αὐτοὶ ἔριχναν ἐναντίον τοῦ παναγίου καὶ τῆς ἰδίας φύσεως Πνεύματος¹⁸.

6. Ἀλλὰ ἡ τρίτη βέβαια σύνοδος στὴν Ἀντιόχεια διέλυσε τὴ συνέλευση γιὰ ὅσα εἰπώθηκαν. Τὸ ἐνδέκατο ὅμως ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Κωνσταντίου συγκεντρώνεται σύνοδος πολυανθρωπότη. Ἐτοιμάζονταν νὰ προσέλθουν σ' αὐτὴν τριακόσιοι ἑβδομήννα σύεδροι, ἐνῶ οἱ ἀδελφοὶ Κωνσταντῖος καὶ Κώνστας κατέβαλαν μεγάλη προσπάθεια καὶ συμφώνησαν ἡ σύνοδος νὰ συνέλθει στὴ Σαρδικὴ (αὐτὴ ἦταν πόλη τοῦ Ἰλλυρικοῦ): νόμιζαν ὅτι μὲ αὐτὴν καὶ οἱ ἀμφισβητήσεις τῶν ἐπισκόπων γιὰ τοὺς θρόνους τοὺς θὰ διαλυθοῦν, καὶ ἡ καινοτομία κατὰ τῆς πίστεως θὰ ἀνασταλεῖ.

Ἀλλὰ ἡ πονηρὴ καὶ διεστραμμένη σκέψη τῶν αἵρετικῶν δὲν πέτυχε νὰ πραγματοποιήσῃ κανένα ἀπὸ ὅσα μελέτησαν καὶ ἐναπόθεσαν στὶς ἐλπίδες τους. Γιατὶ ἐξήντα ἀπὸ αὐτοὺς, ἀφοῦ χωρίσθηκαν ἀπὸ τὸ κοινὸ σῶμα, συγκεντρώθηκαν στοὺς Φιλίππους καὶ μέλημά τους ἔκαναν νὰ πράξουν τὰ ἀντίθετα ἀπὸ ἐκείνους ποὺ συνεδρίαζαν στὴ Σαρδικὴ, ἐνῶ οὔτε ἐκεῖνη δὲν τὰ ἀντιμετώπιζε ὅλα μὲ ἀδέκαστη κρίση καὶ ἀπαθῆ γνώμη. Γι' αὐτὸ ἡ κάθε μία καθαιρεῖ αὐτοὺς ποὺ διέπρεπαν στὴν ἄλλη, ἡ σύνοδος τῆς Σαρδικῆς τὸν Βασίλειο Ἀγκύρας, ἕνα ἱεράρχη ποὺ μαζί μὲ τὸ ὅτι ἦταν πλοῦσιος σὲ ἄλλες ἀρετές, εἶχε καὶ διάπυρο ζῆλο ἐναντίον τῆς ἀρειανῆς λύσσης, ἐπίσης καὶ τὸν Ἀκάκιο Καισαρείας, κανένας ἀπὸ τοὺς ὁποίους ποὺ ἀναφέρθηκαν πρὸ πάνω δὲν εἶχε συλληφθεῖ νὰ ἀποκλίνει μὲ τὸ φρόνημά του σὰν ξένες γνώμες, μολονότι καὶ τὸν Σωζόμενο καὶ τὸν Σωκράτη, ὅπως καὶ ἄλλα πολλὰ μαθήματα παλαιότερα ἀπὸ τὴν ἡλικία τους, ἔτσι τοὺς διέφυγαν καὶ αὐτὰ, γιὰ νὰ μὴν πῶ παραποιήθηκαν²⁰. Καθαίρεῖ δίκαια καὶ τὸν Γρηγόριο

19. Σαρδῶ, Σαρδικὴ εἶναι ἡ σημερινὴ Σόφια.

20. Σωκρ. 2, 20. Σωζομ. 3, 12. Φωτίου Βιβλ. 28, 6.

ἀθέσμως τῆς Ἀλεξανδρείας κατάρχοντα, Μηνόφαντόν τε
 τὸν Ἐφέσου καὶ τὸν Ἡρακλείας Θεόδωρον σὺν οἷς ἄλλους
 οὐκ ἐλάττους Ἀθανάσιον δὲ καὶ Παῦλον τοὺς ἀριστέας, καὶ
 δὴ καὶ Μάρκελλον καὶ Λούκιον καὶ Ἀσκληπᾶν, ἄνδρας οὐκ
 5 εὐαγεῖς ἐδικαίωσε· πρὸς οἷς καὶ τὸν ἐν Νικαίᾳ τῆς πίστεως
 ὄρον εἰς ὑπερόριον πλάτος, οὐ δέον, ἐκτείνασα εἰς στενὸν
 κομιδῇ τῆς οἰκείας δόξης τὸ κλέος συνέκλεισεν. Ἡ δὲ ἐν Φι-
 λίπποις καὶ πρὸς αὐτὴν ἤδη τὴν τοῦ ὁμοουσίου φωνὴν τοὺς
 πλείους προβεβλημένη στασιάζοντος μηδὲ παρόντα τὸν
 10 Ῥώμης Ἰούλιον, ὡς τοὺς ὑπ' αὐτῆς καθαιρεθέντας παραδε-
 ξάμενον, ὑπὸ καθαιρέσιν ἐποιήσατο καὶ Ὅσιον δέ, τὸν ἐν
 ἱερεῦσι καὶ πολιᾷ περιδόητον, τὸν Κοδρουῆς λέγω, καὶ
 Πρωτογένην καὶ Γαυδέντιον, ἐπεκύρωσε δὲ καὶ τὴν κατὰ
 Ἀθανασίου καὶ Παύλου τῶν θεσπεσίων, ἔτι δὲ καὶ Μαρκέλ-
 15 λου καὶ Ἀσκληπᾶ, ἀνθρώπων οἷων ἐμνήσθημεν, τὴν καθαι-
 ρεσιν.

ζ. Οὕτως ἀντὶ τῆς καταστάσεως καὶ εἰρήνης τῶν ἐκκλη-
 σιῶν, συγχύσεως καὶ ταραχῆς ἣ οἰκουμένη πᾶσα ἐπεπλήρω-
 το, τοῦ κακοῦ πάντα ἐπιτρέχοντος καὶ μηδαμοῦ στάσιν
 20 λαμβάνοντος Ἄλλοι γὰρ παρ' ἄλλων καθ' ἐκάστην καθη-
 ροῦντο καὶ ὑπ' ἄλλων ἀπελύοντο, καὶ οὓς ἐδικαίουν ἕτεροι,
 ἕτεροι πάλιν ἢ καὶ οἱ αὐτοὶ κατεδίκαζον, καὶ πολλή τις ἦν
 καὶ ἀστάθμητος ἢ κατ' ἀλλήλων ἔρις καὶ ὁ κατὰ τῶν ἐκκλη-
 σιῶν πόλεμος καὶ τῆς τοιαύτης χαλεπωτάτης νόσου ἄχρι καὶ
 25 τῆς δευτέρας οἰκουμενικῆς συνόδου οὐδὲν ἐξευρίσκετο
 ἴαμα. Ἐν Κοδρουῆ γοῦν ὁ Ὅσιος σύνοδον πάλιν συγκρο-
 τεῖ, τὰ αὐτὰ μὲν τοῖς ἐν Σαρδικῇ δογματίζουσιν καὶ ἐκείνην
 ὡς ἥλιπυξεν ἐνισχύουσιν, ἀλλ' οὐδεὶς αὐτῶν οὐδετέρας λό-
 γος τοῖς τοῦ ἐναντίου προσεγίνετο. Καὶ Μάξιμος δὲ ὁ τῶν
 30 Ἱεροσολύμων, ἀνὴρ ταῖς εἰς Χριστὸν ἐνδιαπρέπων ὁμολογί-
 αῖς καὶ τοῖν ὀφθαλμοῖν τὸν δεξιὸν κατὰ τοὺς τοῦ τυράννου
 χρόνους ἐκκεκομμένος, ἄλλην κατὰ πόδας ἐν Ἱεροσολύμοις

21. Σωζ. 3, 12.

22. Σωκρ. 2, 22.

23. Θεοδ. 2, 8-39-52. Σωζ. 3, 2.

πού διοικοῦσε παράνομα τὴν Ἀλεξάνδρεια, τὸ Μηνόφαντο τῆς Ἐφέσου καὶ τὸν Θεόδωρο Ἡρακλείας μαζί με ἄλλους ὄχι κατώτε-
ρους²¹. Δικαίωσε ὅμως τὸν Ἀθανάσιο καὶ τὸν Παῦλο, δύο ἀρι-
στεῖς, καὶ βέβαια καὶ τὸν Μάρκελλο καὶ τὸν Λούκιο καὶ τὸν
Ἀσκληπᾶ, ἄνδρες ὄχι ἄμεμπτους²². Ἐκτός ἀπὸ αὐτὰ ἐπεκτείνοντας
τὸ σύμβολο τῆς Νίκαιας σὲ πλάτος πέρα ἀπὸ τὰ ὅρια, ἐνῶ δὲν
ἔπρεπε, περιόρισε πάρα πολὺ τὴν αἴγλη τῆς δόξας της²³. Ἡ σύνο-
δος ἐξᾶλλου τῶν Φιλίππων πού πρόβαλε τοὺς περισσότερους νὰ
στασιάζουν ἤδη καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ὀνομασία τοῦ ὁμοουσίου, καὶ
χωρὶς νὰ εἶναι παρὼν ὁ Ρώμης Ἰούλιος, τὸν καθαίρεσε, ἐπειδὴ εἶχε
δεχθεῖ ἐκείνους πού καθαιρέθηκαν ἀπὸ αὐτὴν· καθαίρεσε ὅμως
καὶ τὸν Ὅσιο, τὸν περιβόητο καὶ γιὰ τὰ γερατεία του μεταξὺ τῶν
ιερέων, ἐννοῶ τὸν Κοδρουῦθη²⁴, καὶ τὸν Πρωτογένη καὶ τὸν Γαυ-
δέντιο²⁵, καὶ ἐπικύρωσε ἐπίσης τὴν καθαίρεση τῶν θείων Ἀθα-
νασίου καὶ Παύλου, καὶ ἀκόμα τοῦ Μαρκέλλου καὶ τοῦ Ἀσκληπᾶ,
πού ἦταν ἄνθρωποι ὅπως τοὺς προμνημονεύσαμε.

7. Ἐτσι ἀντὶ σταθερότητας καὶ εἰρήνης τῶν ἐκκλησιῶν, ὀλό-
κληρη ἢ οἰκουμένη γέμισε ἀπὸ σύγχυση καὶ ταραχὴ καὶ τὸ κακὸ
ἀπλωνόταν σὲ ὅλους καὶ δὲν σταματοῦσε πουθενά. Κάθε μέρα
καθαιροῦνταν ἄλλοι ἀπὸ ἄλλους, καὶ ἀπὸ ἄλλους ἄλλοι ἀπολύο-
νταν, καὶ ὅποιους δικαίωναν ἄλλοι, ἄλλοι πάλι, ἢ καὶ ἴδιοι, τοὺς
καταδίκαζαν. Καὶ ἦταν μεγάλη καὶ ἀνυπολόγιστη ἡ μεταξὺ τους
φιλονεικία καὶ ὁ πόλεμος ἐναντίον τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ γι αὐτὴ τὴ
βαρῦτατη νόσο μέχρι τὴ δεύτερη οἰκουμενικὴ σύνοδο δὲν βρι-
σκόταν κανένα φάρμακο²⁶. Στὴν Κοδρουῦθη λοιπὸν ὁ Ὅσιος
συγκροτεῖ πάλι σύνοδο πού δογματίσει τὰ ἴδια με τὴ σύνοδο τῆς
Σαρδικῆς καὶ πού ἔλπιζε ὅτι ἐνίσχυε ἐκείνην, ἀλλὰ κανένας λό-
γος τῆς μᾶς ἢ τῆς ἄλλης δὲν πλησίαζε τοὺς λόγους τοῦ ἐναντίου²⁷.
Καὶ ὁ Μάξιμος Ἱεροσολύμων, ἱεράρχης πού διέπρεπε στὶς ὁμο-
λογίες γιὰ τὸν Χριστὸ καὶ πού κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ τυράννου
τοῦ εἶχαν θγάλει τὸ δεξιὸ μάτι, συγκρότησε ἀμέσως ἄλλη σύνοδο
στὰ Ἱεροσόλυμα, δικαίωσε τὸν Ἀθανάσιο καὶ ὑπεραμύνθηκε τὶς

24. Θεοδ. 2, 14, 5.

25. Σωζ. 3, 2.

26. Σωζ. 3, 13.

27. Σωκρ. 2, 31.

συγκροτήσας σύνοδον, Ἀθανάσιον μὲν ἐδικαίωσε καὶ τὰς
 προλαβούσας δέ, οἷς συνεφθέγγοντο, συνεπήμυνεν. Ἀλλ' οἱ
 τοῦ ἑτέρου μέρους οὐ μόνον ἄκυρα ταῦτα ἐτίθεντο, ἀλλὰ καὶ
 αὐτὸν τὸν Μάξιμον ἐν αἰτίαις ἐμβαλόντες, ὡς καθ' ἑαυτοὺς
 5 ἀνεπλάσαντο, καθαιρέσει καθυπέβαλον, Κύριλλον ἀντ'
 αὐτοῦ τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Ἱεροσολύμων ἐγκαθιδρούσαντες,
 ἄνδρα τῆς μὲν Ἀρείου πλάνης οὕτω τότε κεκαθαρόμενον,
 ὕστερον δὲ καὶ πολλὴν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας συνεισηνεγκόντα
 τὴν προαίρεσιν καὶ πολλοὺς τοῖς κατηχητικοῖς αὐτοῦ λόγοις
 10 σωφρονίσαντα· κατηχητὴν δὲ τοῦτον ἐκ τοῦ ἐπιτηδεύματος
 ἢ Ἐκκλησία οὐδέ τε καὶ ἐπίκλησιν ἔθετο.

ἦ. Εἶτα, ἵνα μὴ τὰ κατὰ μέρος λέγων ἕκαστα τὰς ὑμετέ-
 ρας ἀκοὰς ἀποκναίσω, ἐν τῷ Σιριμίῳ πάλιν ἕτερα συνάγεται,
 ἔπειτα ἐν Ἀριμίνῳ καὶ δὴ καὶ ἐν Νίκῃ τῇ κατὰ Θράκην
 15 ἕτερα, καὶ μετὰ ταῦτα ἐν Σελευκείᾳ πάλιν, εἶτα ἐν Κωνσταν-
 τινουπόλει, ὑφ' ὧν παντελῶς ἡ τοῦ ὁμοουσίου φωνὴ ἐξωρί-
 ζετο. Ἐν δὲ τῇ Κωνσταντινουπόλει καὶ στάσις ἐμφύλιος εἰς
 αὐτοὺς τοὺς τοῦ ὁμοουσίου προεστηκότας ἐκ Σελευκείας
 καταρραγεῖσα καὶ ὧν ἑτέρων εἰρήνη ἄρχειν ἐπάγγελμα ἄνω
 20 καὶ κάτω διέθηκεν ἅπαντα. Καὶ καθαιρεῖται μὲν Βασίλειος
 καὶ Εὐστάθιος καὶ ὁ Ταρσοῦ Σιλβανὸς σπουδῇ Ἀκακίου
 τοῦ Καισαρείας, ἄνδρες, οὓς ἐπὶ λαμπροῖς τότε τοῖς εὐσεβεί-
 ας ἀγωνίσμασιν ὑπερορῶ φυγῇ Κωνσταντίος ἐξημίωσεν, εἰ
 καὶ τοῖς τὰ Ναυάτου ὑποθειάζουσι· ὥσπερ ἄλλοι τέ τινες εἰς
 25 τὴν ἐκείνων δόξαν, οὓς ἐστηλίτευσαν, οὕτω καὶ οὗτοι εἰς
 τὰναντία ὧν ἠρίστευσαν περιέλκονται· οὐδὲ γάρ, εἰ καὶ τισιν
 αὐτῶν ὕστερον, ὡς φασιν, εὐχερῆς ἐγνώσθη ἢ μεταβολή,
 ἀγένητα τὰ γεγενημένα λόγον ἔχει ἀποφαίνεσθαι. Καθαι-
 30 ρεῖται δὲ καὶ Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων, οὗ μνήμην ἐποίησά-
 μεθα. Δι' ὃ καὶ ἡ πρὸς ἐκείνους ἔχθρα τῷ Ἀκακίῳ ὑπετύφε-
 το καὶ ἡ τῆς πίστεως παρατροπὴ ἐσχηματίζετο, τὴν γλῶσ-

28. Σωκρ. 2, 24. Σωζ. 3, 21-22. 29. Σωκρ. 2, 38. Σωζ. 4, 20. Φωτ. Βιβλ. 258, 482.

30. Σωκρ. 2, 30.

31. Σωκρ. 2, 37, 2, 41, Σωζ. 4, 17 καὶ 24. Θεοδ. 2, 151.

προηγούμενες συνόδους πού συμφωνοῦσαν²⁸. Ἀλλὰ τῆς ἄλλης παράταξης ὄχι μόνο θεωροῦσαν ἄκυρες αὐτὲς τὶς ἀποφάσεις, ἀλλὰ κατηγόρησαν καὶ τὸν ἴδιο τὸν Μάξιμο, μὲ κατηγορίες πού ἔπλασαν οἱ ἴδιοι, τὸν καταδίκασαν σὲ καθαίρεση, ἐγκατέστησαν στὴ θέση του στὴν ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων τὸν Κύριλλο, ὁ ὁποῖος δὲν ἦταν τότε καθαρὸς ἀπὸ τὴν πλάνη τοῦ Ἀρείου, στὴ συνέχεια ὅμως ἐπέδειξε πολὺ ζῆλο ὑπὲρ τῆς εὐσέβειας καὶ σωφρόνισε πολλοὺς μὲ τοὺς κατηχητικούς του λόγους. Καὶ ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τὴν ἐργασία του αὐτὴ κατηχητὴ τὸν γνωρίζει καὶ ἔτσι τὸν ὀνόμασε²⁹.

8. Ἐπειτα, γιὰ νὰ μὴ σᾶς κουράσω μιλώντας γιὰ τὸ καθένα χωριστά, συνέρχεται πάλι ἄλλη σύνοδος στὸ Σίρμιο³⁰, ἔπειτα στὸ Ἀρίμινο³¹ καὶ βέβαια καὶ στὴ Θρακικὴ Νίκη³² ἄλλη, καὶ ἔπειτα πάλι στὴ Σελεύκεια³³, ἔπειτα στὴν Κωνσταντινούπολη, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐξοβελιζόταν τελείως ἡ λέξη ὁμοούσιο. Στὴν Κωνσταντινούπολη μάλιστα ξέσπασε καὶ ἐμφύλια στάση στοὺς ἴδιους τοὺς ἡγέτες τοῦ ὁμοουσίου ἀπὸ τὴ Σελεύκεια, καὶ αὐτοὶ πού εἶχαν ὑποσχεθεῖ νὰ διοικοῦν μὲ εἰρήνη ἔκαναν τὰ πάντα ἄνω κάτω. Καθαιρεῖται μὲ ἐνέργεια τοῦ Καισαρείας Ἀκακίου ὁ Βασίλειος καὶ ὁ Εὐστάθιος καὶ ὁ Ταρσοῦ Σιλβανός, πού ἦταν ἄνδρες διακρινόμενοι γιὰ τοὺς λαμπροὺς ἀγῶνες τους ὑπὲρ τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ πού ὁ Κωνσταντῖος τοὺς τιμώρησε μὲ ἐξορία, παρόλο πού ἐκθείαζαν τὶς ἀπόψεις τοῦ Ναυάτου. Ὅπως κάποιοι ἄλλοι ἐπέστρεψαν στὴν πίστη ἐκείνων πού στηλίτευσαν, ἔτσι καὶ αὐτοὶ παρασύρθηκαν στὰ ἀντίθετα πρὸς ἐκεῖνα πού εἶχαν ἀριστεύσει. Οὔτε βέβαια, ἂν καί, ὅπως λένε γιὰ κάποιους ἀπὸ αὐτούς, διαπιστώθηκε ὅτι ἔγινε εὐκόλα ἡ μεταβολή, ὑπάρχει δικαιολογία νὰ λέμε ὅτι δὲν ἔγιναν αὐτὰ πού ἔχουν γίνει. Καθαιρεῖται ἐπίσης καὶ ὁ Κύριλλος Ἱεροσολύμων τὸν ὁποῖο μνημονεύσαμε. Γι' αὐτὸ καὶ ὑπέκαιε στὴν ψυχὴ τοῦ Ἀκακίου ἡ ἔχθρα πρὸς ἐκείνους καὶ διαμορφωνόταν ἡ μεταβολὴ του ἀπὸ τὴν πίστη καθὼς

32. Θεοδ. 2, 16. Σωζ. 4, 19.

33. Σωκρ. 2, 39. Θεοδ. 2, 22.

σαν, ἀλλ' οὐ τὴν γνώμην, τοῖς αἵρετικοῖς ἀποχρήσαντι, ὡς αἶ
γε πρὶν καὶ αἶ μετὰ ταῦτα πράξεις αὐτόθεν ἀρχόμεναι τὸν
ἄνδρα δεικνύουσι.

Καθαιρεῖται γὰρ αὐτοῦ κατάρχοντος καὶ Ἀέτιος τῆς
5 διακονίας, ὁ Ἀρείου μὲν τῆς ἀσεβείας διάδοχος, Εὐνομίου
δὲ καὶ Εὐδοξίου διδάσκαλος καὶ πάσης ἀσεβείας ἐλάσας
ἐπέκεινα, μεθ' οὗ καὶ δι' ὃν Σέρρας τε καὶ Στέφανος καὶ
Ἡλιόδωρος, εἰς ἐπισκόπους μὲν παραγγείλαντες, θερμοὶ δὲ
τῆς Ἀετίου πλάνης ὑπέρμαχοι, ναὶ δὴ καὶ Θεόφιλος ἐκεῖ-
10 νος, ὃν οὐδὲν ἔλαττον ἢ τολμηρὰ τῶν αἵρετιζόντων γλῶσσα,
ἢ τοὺς ἀποστόλους αἶ πράξεις, δημιουργὸν θαυμάτων ἀνα-
κηρύττουσιν. Ὅμως δ' οὖν οὗτοι σὺν Ἀετίῳ πάντες, ἧς ἕκα-
στος ἀξίας περιεβέβλητο, ἐγυμνώθησαν, αὐτοῦ συνδικάσαν-
τος καὶ ἄκοντος Εὐδοξίου καὶ τὴν Ἀετίου δυσσέβειαν κα-
15 τακρίναντος, ἧς αὐτὸς ὁμοίως αὐτοῖς ἐραστής ὑπῆρχε
περιώνυμος. Ἴνα γὰρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μὴ ἐκπέση
προεδρία, πάντα πράττειν καὶ τὰ μὴ δοκοῦντα ῥαδίως
ὑπήγετο· ἦδη γὰρ ἦρχε τῆς Κωνσταντίνου, ἀπὸ Γερμανι-
κειίας πρότερον τὴν Ἀντιόχειαν ἀρπασάμενος Καὶ Εὐνομίῳ
20 δὲ παρανόμως ἢ Κύζικος καταδικάζεται, ἄθλον δοθεῖσα τῆς
ἀσεβείας, τοῦ ταύτην ποιμάναντος Ἐλευσίου τοῖς προειρη-
μένοις τῶν ὀρθῶν δογμάτων ἀθληταῖς τὴν καταδίκην συν-
διενέγκαντος Καὶ πρό γε τούτων ὁ πνευματομάχος ἐξο-
στρακίζεται Μακεδόνιος, ὡς πολλῶν φόνων αἴτιος καὶ τῆς
25 τοῦ βασιλικοῦ σώματος μεταθέσεως διδοὺς τὰς εὐθύνas, ἣν
αὐτὸς ἐπετέλεσε, πολλῶν ἀντιλεγόντων καὶ δίχα τῆς τοῦ
βασιλεύοντος υἱοῦ συναινέσεως.

Θ. Μικρὸν δὲ χρόνον μετὰ ταῦτα Κωνσταντίος ἐπιβιούς,
ἦδη τοῦ Ἰουλιανοῦ τὴν τυραννίδα κρατύναντος, καὶ πρὸς
30 τοῦτον ἀντιπαρασκευαζόμενος, ἐν Μόψου κρήναις ἐξ ἄν-
θρώπων ἀφανίζεται. Οὕτως ἢ τοῦ κρατοῦντος εὐριπος

34. Θεοδ. 2, 27, 5. Σωκρ. 2, 37.
Σούδα Θ 197. Φωτίου, Βιβλ. 40, 8.

35. Θεοδ. 2, 28.

36. Φιλοστράτου II-IX.

37. Θεοδ. 2, 27, 21. Φωτ. Βιβλ. 137-138. 97-98.

χρησιμοποίησε τὴ γλῶσσα τῶν αἵρετικῶν καὶ ὄχι τὴ γνώμη, ὅπως δείχνουν οἱ προηγούμενες καὶ οἱ μετέπειτα πράξεις του τὸν ἄνδρα, πού ἡ ἀρχὴ τους βρῖσκεται ἐδῶ.

“Ὅταν ἦταν ἐπικεφαλῆς αὐτός, καθαιρεῖται ἀπὸ τὴ διακονία καὶ ὁ Ἀέτιος³⁴, ὁ διάδοχος τοῦ Ἀρείου στὴν αἵρεση καὶ δάσκαλος τοῦ Εὐνομίου καὶ τοῦ Εὐδοξίου³⁵ πού προχώρησε πέρα ἀπὸ τὰ ὅρια κάθε ἀσέβειας, μαζί μὲ τὸν ὁποῖο καὶ ἔξαιτίας αὐτοῦ ὁ Σέρρας καὶ ὁ Στέφανος καὶ ὁ Ἡλιόδωρος, πού παρήγγειλαν βέβαια στοὺς ἐπισκόπους, ἦταν ὅμως θερμοὶ ὑπέρμαχοι τῆς πλάνης τοῦ Ἀετίου, καὶ βέβαια καὶ ἐκεῖνος ὁ Θεόφιλος, πού ἡ τολμηρὴ γλῶσσα τῶν αἵρετικῶν καθόλου λιγότερο, ἀπὸ ὅ,τι οἱ πράξεις τοὺς ἀποστόλους, τὸν ἀνακηρύττουν δημιουργὸ θαυμάτων³⁶. Ὅσοσο ὅλοι αὐτοὶ μαζί μὲ τὸν Ἀέτιο γυμνώθηκαν καὶ ἀπὸ ὁποῖο ἀξίωμα εἶχαν, καὶ εἶχε λάβει μέρος στὴ δίκη σάν δικαστής, ἂν καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλει, ὁ ἴδιος ὁ Εὐδόξιος, καὶ καταδίκασε τὴν δυσσέβεια τοῦ Ἀετίου, τῆς ὁποίας κι αὐτὸς ὅμοια μ' ἐκείνους ἦταν περιδότης ἐραστής της. Γιατί, γιὰ νὰ μὴν ἐκπέσει ἀπὸ τὴν προεδρία τῆς Κωνσταντινούπολης, ὑποχωροῦσε καὶ ἔπραττε εὐκόλα καὶ ὅσα δὲν πίστευσε. Ἦδη ἦταν πρόεδρος τῆς Κωνσταντινούπολης ἔχοντας προηγουμένως ἀπὸ τὴ Γερμανικεῖα ἀρπάσει τὴν Ἀντιόχεια. Στὸν Εὐνόμο δίδεται ἡ Κύζικος παράνομα, ἔπαθλο τῆς ἀσέβειάς του, ἐπειδὴ ὁ Ἐλεύσιος πού τὴν εἶχε ποιμάνει περιλήφθηκε στὴν καταδίκη μαζί μὲ τοὺς ἀθλητὲς πού προαναφέραμε τῶν ὀρθῶν δογμάτων³⁷. Πρὶν ἀπὸ αὐτοὺς ἐξοστρακίζεται ὁ πνευματομάχος Μακεδόνιος³⁸, ἐπειδὴ ἦταν ἔνοχος πολλῶν φόνων καὶ ὑπεύθυνος γιὰ τὴ μετάθεση τοῦ βασιλικοῦ σώματος, πού τὴν ἐνέργησε ὁ ἴδιος παρὰ τὶς ἀντιρρήσεις πολλῶν καὶ χωρὶς τὴ συγκατάθεση τοῦ ἀντιβασιλέα υἱοῦ.

9. Ὁ Κωνστάντιος, ἀφοῦ ἔζησε λίγο διάστημα ἔπειτ' ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἔχοντας ἤδη ἀναλάβει ὁ Ἰουλιανὸς δυναμικὰ τὴν ἐξουσία καὶ προετοιμαζόταν ἐναντίον αὐτοῦ, στὶς Μόψου κρῆνες φεύγει ἀπὸ τὴ ζωὴ³⁹. Ἔτσι ἡ εὐμετάβλητη γνώμη τοῦ βασιλιᾶ

38. Θεοδ. 2, 5. Σωκρ. 2, 38. Σωζομ. 4, 21.

39. Σωκρ. 2, 47. Σωζ. 5, 1.

γνώμη καὶ τὸ τῆς δόξης ἐπισφαλὲς συνέχεεν ἅπαντα. Οὕτω κατὰ μικρὸν τὸ τῆς ἀσεβείας προέκοψε σύνταγμα. Οὕτως αἱ πρὸς ἀλλήλους στάσεις καὶ φιλονεικίαι τὸν θίον ἀνέτρεψαν καὶ τὴν πίστιν διεσπάραξαν· στάσις γὰρ ἐν μὲν ζώου
5 σώματι λύσιν καὶ θάνατον ἀπεργάζεται, ἐν Ἐκκλησίᾳ δὲ διασπορὰν τῶν μελῶν καὶ τῆς κατὰ τὴν εὐσέβειαν ἀρμονίας ἔκλυσιν καὶ τὸν ψυχικὸν σπαραγμὸν καὶ τὸν ὄλεθρον.

ἰ. Ἄλλ' ἐκεῖνα μὲν οὕτω τότε κακῶς τε καὶ συγκεχυμένως διεπράττετο καὶ ἐν μεγάλῃ ζάλῃ καὶ ταράχῃ ἡ Ἐκκλη-
10 σία ἐφέρετο, ἡμεῖς δέ, ἀγαπητοί, Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Πνεῦμα ἅγιον καρδία καὶ χεῖλεσι σέβοντες ἐν μιᾷ οὐσίᾳ καὶ δόξῃ καὶ βασιλείᾳ καὶ θεότητι, μήτε τὸν Υἱὸν ἑτερόφυλον τοῦ Πατρὸς ἐφ' ὕβρει τοῦ γεγεννηκότος βλασφημήσωμεν, μήτε τῆς κυριότητος καὶ ἰσοσθενοῦς ἐξουσίας ἐπὶ κολοβώ-
15 σει καὶ διαβολῇ καὶ περικοπῇ τῆς ἀχράντου καὶ παντελοῦς θεότητος τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐξορίσωμεν, κτίσμα καὶ ποίημα καὶ δοῦλον ὑπερουσίῳ καὶ παντοκρατορικῇ Τριάδι περιγράφοντες, ἀλλ' ὁμοούσιον καὶ ὁμόθρονον καὶ ὁμοφυᾶ αὐτὴν ἑαυτῇ εὐσεβοφρόνως πρεσβεύοντες, ἀσύγχυτον τὴν
20 ἰδιότητα Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος ὀρθοδόξως συντηρήσωμεν, ἀγέννητον τὸν Πατέρα, γεννητὸν τὸν Υἱόν, ἐκπορευτὸν τὸ ἅγιον Πνεῦμα δοξάζοντες καὶ κηρύττοντες, οὐ συνάναρχα τῷ αἰτίῳ (ἀρχὴ γὰρ ὁ Πατὴρ καὶ αἰτία τοῦ μὲν Υἱοῦ ὡς γεννήτωρ, μόνος γὰρ οὗτος ἐκ μόνου
25 γεγέννηται, ὡς προβολεὺς δὲ τοῦ Πνεύματος καὶ γὰρ καὶ τοῦτο μόνον ἐκ μόνου προδέβληται), συνάναρχα δὲ τῷ χρόνῳ ὑπὲρ χρόνον γὰρ καὶ ὑπὲρ αἰῶνα καὶ ὑπὲρ ἔννοιαν ὁ μὲν ἐγέννησεν, ὁ δὲ ἐγεννήθη, τὸ δὲ ἐκπεπόρευται, οὔτε τοῦ Πνεύματος τῇ τοῦ Υἱοῦ γεννήσει συνεγγραφομένου, οὔτε
30 τοῦ Υἱοῦ τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ Πνεύματος συγκληρουμένου, ἀλλ' ἑκατέρου τὴν ἰδιότητα καθαρὰν καὶ ἀσύγχυτον διασώζοντος, τῆς ἑτερότητας τῶν ἰδιοτήτων καὶ τῶν κλήσεων οὐχ

καὶ τὸ ἐπισφαλὲς τῆς πίστεώς του προκάλεσε σύγχυση σὲ ὅλα. Ἔτσι καὶ γιὰ λίγο πρόκοψε ἡ παράταξη τῆς ἀσέβειας. Ἔτσι οἱ μεταξύ τους στάσεις καὶ φιλονεικίες ἀνέτρεψαν τὴ ζωὴ καὶ κατασπάραξαν τὴν πίστη· γιὰ τὴν ἡ στάση στὸ σῶμα ἑνὸς ζώου προκαλεῖ τὴ διάλυση καὶ τὸ θάνατο, στὴν Ἐκκλησία ὅμως τὴ διασπορά τῶν μελῶν καὶ τὴ διάσπαση τῆς ἁρμονίας τῆς εὐσέβειας, τὸν ψυχικὸ σπαραγμὸ καὶ τὸν ὄλεθρο.

10. Ἄλλὰ ἔτσι τότε ἐκεῖνα ἐξελίσσονταν κακῶς καὶ ἡ Ἐκκλησία βρέθηκε σὲ μεγάλη ζάλη καὶ ταραχὴ. Ἐμεῖς ὅμως, ἀγαπητοί, τιμώντας μὲ καρδιὰ καὶ χεῖλη Πατέρα καὶ Υἱὸ καὶ ἅγιο Πνεῦμα, μία οὐσία καὶ δόξα καὶ βασιλεία καὶ θεότητα, ἅς μὴ βλασφημήσομε οὔτε τὸν Υἱὸ θεωρώντας τον διαφορετικῆς φύσης ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ὑβρίζοντας τὸν γεννήτορά του, οὔτε νὰ ἐξορίσομε τὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἀπὸ τὴν κυριότητα καὶ τὴν ἰσοδύναμη ἐξουσία μὲ ἀποτέλεσμα τὴν κολόβωση, τὴ διαβολὴ καὶ τὴν περικοπὴ τῆς ἄχραντης καὶ τέλειας θεότητας, περιγράφοντάς το ὡς κτίσμα καὶ ποίημα καὶ ὑπόδουλο στὴν ὑπερούσια καὶ παντοκρατορικὴ Τριάδα, ἀλλὰ πρεσβεύοντας τὴν θεότητα μὲ εὐσεβῆ πίστη ὁμοούσια, ὁμόθρονη καὶ ὁμοφυῆ μὲ τὸν ἑαυτὸ της, νὰ διατηρήσομε μὲ ὀρθόδοξο φρόνημα ἀσύγχυτη τὴν ἰδιότητα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀγέννητον δηλαδὴ πιστεύοντες καὶ κηρύττοντας τὸν Πατέρα, γεννητὸ τὸν Υἱό, καὶ ἐκπορευτὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ὄχι συνάναρχα ὡς πρὸς τὸ αἶτιο (γιὰ τὴ ἀρχὴ εἶναι ὁ Πατέρας καὶ αἰτία τοῦ Υἱοῦ ὡς γεννήτοράς του, γιὰ τὸ μόνος αὐτὸς ἀπὸ μόνου αὐτὸν ἔχει γεννηθεῖ, καὶ ὡς αὐτὸς πού προβάλλει τὸ Πνεῦμα· γιὰ τὸ κι αὐτὸ προβάλλεται μόνου ἀπὸ μόνου), συνάναρχα ὅμως ὡς πρὸς τὸν χρόνον· γιὰ τὸ πάνω ἀπὸ τὸν χρόνον καὶ πάνω ἀπὸ τὴν αἰωνιότητα καὶ πάνω ἀπὸ ἔννοια ὁ Πατέρας γέννησε, ὁ Υἱὸς γεννήθηκε, καὶ τὸ Πνεῦμα ἔχει ἐκπορευθεῖ, καὶ οὔτε τὸ Πνεῦμα συγκαταγράφεται μὲ τὴ γέννηση τοῦ Υἱοῦ, οὔτε ὁ Υἱὸς εἶναι συγκληροῦχος στὴν ἐκπόρευση τοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἕνας καὶ τὸ ἄλλο διατηροῦν καθαρὴ καὶ ἀσύγχυτη τὴν ἰδιότητά τους, χωρὶς ἢ ἑτερότητα τῶν ἰδιοτήτων καὶ τῶν ὄνο-

έτερότητα τῆς οὐσίας παρεισαγόντων, τὴν διαφορὰν δὲ τῶν ὑποστάσεων ἐπιδεικνύντων καὶ τὴν Σαβελλίου βλασφημίαν ἐπιστομιζόντων.

ια'. Οὕτω φρονοῦντες καὶ οὕτω πιστεύοντες, πᾶσαν μὲν
 5 αἵρετικὴν συμμορίαν διαπτύσωμεν, πᾶσαν δὲ σχισματικὴν
 πονηρίαν βδελυξώμεθα. Μισήσωμεν τὰς πρὸς ἀλλήλους
 ἔρεις, μεμνημένοι τῶν εἰρημένων καὶ ὅσῃν κακῶν φορὰν αἱ
 ἐμφύλιοι στάσεις ἀπέτεκον. Μηδὲ εἴη τις ἐν ὑμῖν, ἐγὼ μὲν
 εἶμι Παύλου, λέγων, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ, ἐγὼ δὲ τοῦ δεῖνα ἢ τοῦ
 10 δεῖνα. «Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νό-
 μου» τῷ ἰδίῳ αἵματι, Χριστοῦ πάντες καὶ ἐσμέν καὶ καλού-
 μεθα. Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἐσταυρώθη καὶ θάνατον ἤνεγκε
 καὶ ἐτάφη καὶ ἀνέστη, ἵνα τοὺς μακρὰν καὶ τοὺς πόρρω διε-
 στῶτας ἐνοποιήσῃ, ἐν βάπτισμα καὶ μίαν πίστιν καὶ μίαν
 15 Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν θεοπρεπῶς συ-
 στησάμενος. Τοῦτο τῆς Χριστοῦ πρὸς ἀνθρώπους ἐπιδημίας
 τὸ κεφάλαιον, τοῦτο τῆς ἄκρας ἐκείνης καὶ ἀφάτου κενώσε-
 ως τὸ κατόρθωμα. Ὁ τούτων τι διασπᾶν καὶ κατατέμνειν
 ἐπιχειρῶν, εἴτε δυσσεβεστάτης αἰρέσεως ἔρωτι, εἴτε σχισμα-
 20 τικῆς μανίας φυσήματι, ὁ τοιοῦτος κατὰ τῆς οἰκονομίας
 Χριστοῦ παρατάττεται, κατὰ τῆς κοινῆς σωτηρίας ὀπλίζε-
 ται, πρὸς τὴν ἐκείνου προᾶξιν ἀντικαθίσταται, καὶ τῆς πρὸς
 αὐτὸν συναφείας ἀπορρηγνύμενος καὶ τοῦ κυριακοῦ σώμα-
 τος τῆς Ἐκκλησίας διασπώμενος, τῇ τοῦ ἀντικειμένου μοίρᾳ
 25 συντάσσεται, καὶ τὰ μέλη αὐτοῦ τῆς νύμφης Ἐκκλησίας
 ἀποσπαράξας, μέλη τῆς πόρνης παρασυναγωγῆς ἀπεργά-
 ζεται.

Αὕτη γὰρ ἐφ' ὑψηλοῦ τοῦ τῆς ἁμαρτίας προκαθεζομέ-
 νη θήματος καὶ πορνικοῖς ἀνθεσι περιεστεμμένη καὶ χρω-
 30 μασιν ἐπιπλάστοις περιεχρωσμένη πρὸς τοὺς παριόντας
 τὴν τοῦ θείου ὁδὸν μέγα καὶ ἀναίσχυντον καὶ ἐπαγωγὸν ἐπι-
 φθέγγεται. «ὅστις ὑμῶν ἐστὶν ἄφρων, ἐκκλινάτω πρὸς με,
 καὶ οἱ ἐνδεεῖς φρενῶν» προσελθόντες τοῖς κόλποις ἐπανα-

μασιῶν τους νὰ παρεισάγουν ἑτερότητα τῆς οὐσίας, ἀλλὰ παρουσιάζουν τὴ διαφορὰ τῶν ὑποστάσεων καὶ ἀποστομώνουν τὴ βλασφημία τοῦ Σαβελλίου.

11. Αὐτὰ φρονῶντας κι αὐτὰ πιστεύοντας, ἅς ἀποστραφοῦμε κάθε αἵρετική συμμορία, κι ἅς θεωρήσομε βδέλυγμα κάθε σχισματική πονηρία. Ἄς μισήσομε τὶς ἀλληλομαχίες, ἔχοντας στὸ νοῦ μας ὅσα εἶπαμε καὶ ὅση συμφορὰ γένησαν οἱ ἐμφύλιες διαμάχες. Καὶ νὰ μὴ βρεθεῖ κανένας ἀνάμεσά μας ποὺ νὰ λέγει, «Ἐγὼ εἶμαι τοῦ Παύλου, ἐγὼ τοῦ Πέτρου»⁴⁰ κι ἐγὼ τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου. «Ὁ Χριστὸς μᾶς ἔχει ἐξαγοράσει ἀπὸ τὴν κατάρα τοῦ νόμου»⁴¹ μὲ τὸ αἷμα του, καὶ τοῦ Χριστοῦ εἶμαστε ὅλοι καὶ ἀπὸ αὐτὸν ἔχομε τὸ ὄνομα. Ὁ Χριστὸς σταυρώθηκε γιὰ μᾶς καὶ ὑπέμεινε τὸ θάνατο καὶ τάφηκε καὶ ἀναστήθηκε, γιὰ νὰ ἐνοποιήσει αὐτοὺς ποὺ ἦταν σπαρμένοι σὲ πολὺ μεγάλη ἀπόσταση, ἰδρύνοντας μὲ τρόπο θεοπρεπῆ ἓνα βάπτισμα, μία πίστη, μία Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀποκορύφωμα τοῦ ἔρχομοῦ τοῦ Χριστοῦ στοὺς ἀνθρώπους, αὐτὸ τὸ κατόρθωμα ἐκείνης τῆς ἄκρας καὶ ἀπερίγραπτης κένωσης. Ὅποιος ἐπιχειρεῖ ἀπὸ αὐτὰ ν' ἀποσπάσει κάτι ἢ νὰ περικόψει, εἴτε ἀπὸ ἔρωτα τῆς δυσσεβέστατης αἵρεσης, εἴτε ἀπὸ ἔπαρση σχισματικῆς μανίας, αὐτὸς ἀντιπαρατάσσεται στὴν οἰκονομία τοῦ Χριστοῦ, ὀπλίζεται ἐναντίον τῆς κοινῆς σωτηρίας, ἀντιτίθεται στὸ ἔργο ἐκείνου, καὶ ἀποσπώμενος ἀπὸ τὴ συνένωση μ' αὐτὸν καὶ ἀποκοπτόμενος ἀπὸ τὸ κυριακὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, συντάσσεται μὲ τὸ μέρος τοῦ ἀντιπάλου μας, καὶ κατασπαράζοντας τὰ μέλη του ἀπὸ τὴ νύμφη Ἐκκλησία, τὰ κάνει μέλη τῆς πόρνης παρασυναγωγῆς.

Γιατὶ αὐτὴ προβάλλοντας καθισμένη στὸ ὑψηλὸ βῆμα τῆς ἁμαρτίας καὶ στεφανωμένη μὲ πορνικὰ ἄνθη καὶ χρωματισμένη μὲ ψεύτικα χρώματα, διαφημίζει μεγαλόφωνα καὶ ἀδιάντροπα καὶ ἔλκυστικὰ στοὺς περαστικούς τὴν ὁδὸ τοῦ βίου. «Ὅποιος ἀπὸ σᾶς εἶναι ἀνόητος ἅς ἔρθει σ' ἐμένα, καὶ ὅσοι ἔχουν ἔλλειψη νοῦ καὶ γνώσης»⁴² ἅς ἔρθουν κι ἅς ἀναπαυθοῦν στοὺς κόλπους μου.

40. Α' Κορ. 1, 12.

41. Γαλ. 3, 13.

42. Παροιμ. 9, 4.

παύσασθε τοῖς ἔμοις Ἄνετος γάρ παρ' ἔμοι καὶ ἀκόλαστος
 δίαιτα. Τρυφή καὶ μέθη καὶ ἡδονὴ οἱ παρ' ἔμοι ἀγῶνες καὶ
 οἱ πόνοι καὶ τὰ ἔπαθλα. Ἐνταῦθα οὐχ ὁ ἡδονῆς ἦττων γε-
 νόμενος δέδοικεν, οὐχ ὁ ψευδορκίαις ἀλοὺς ἐξελέγχεται,
 5 οὐχ ὁ τὴν γλῶσσαν κατὰ τοῦ πλησίον ἀκονῶν καὶ ἰὸν ἀσπί-
 δος ὑπὸ τὰ χεῖλη κρύπτων ὡς κακουργῶν τι καταδικάζε-
 ται· κοιναὶ γάρ πράξεις ταῦτα τῶν ἐμῶν ἐραστῶν. Λαμπρᾶ
 καρυκείας καὶ τρυφῆς πρόκειται τράπεζα· ἐμφορεῖσθαι
 δέοι, γαστρίζεσθαι καὶ τὴν γλῶσσαν ὀπλίξειν κατὰ τῶν
 10 ὑμᾶς ὡς δυστυχοῦντας οἰκτειρόντων. Πάντα πράττειν δέοι
 ὅσα ὑμῖν ἢ ἐπιθυμία ὑποτίθεται. Οὐ γὰρ οἱ περίεργοι καὶ
 αὐστηροὶ τῶν ἀποστόλων καὶ συνόδων κανόνες ἐνταῦθα
 παρακύπτουσιν, οὐδ' ἐπισκόπων κρίσεις καὶ σύνοδοι τοὺς
 ἁμαρτάνοντας σωφρονίζουσι καὶ ὡς περ αὐτῶν κατάγχου-
 15 σαι τὰ θελήματα λυπηρὸν τὸν βίον ἀπεργάζονται· καὶ γὰρ
 καὶ τοῦτο κατ' ἀρχὰς ὑμῖν ὑπεσχόμην, ἐκεῖθεν ὑμᾶς ἀπο-
 σπῶσα καὶ πρὸς ἑαυτὴν ἀγκαλιζομένη. Οὐδὲ γάρ, οὐδὲ
 ταῦτα ἡμέτερα, τὸ κανόσιν ἰθύνειν τὴν πολιτείαν καὶ τῷ ἐγ-
 κρατεῖ τοῦ λόγου τὴν ἐπιθυμίαν κολάζειν τῆς γνώμης· ταῦ-
 20 τα τῆς Ἐκκλησίας τὰ περιττὰ καὶ δύσοιστα καὶ δυσκατόρ-
 θωτα παραγγέλματα. Ἐκείνης τὸ μηδὲν ἄνευ λόγου δια-
 πράττεσθαι, ἐμὸν δὲ τὸ πάντα θυμῷ καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ χαρίζε-
 σθαι· ἐκείνης τὸ διὰ στενῆς πύλης ἄγειν τοὺς πειθομένους
 αὐτῇ, ἐμὸν δὲ τὸ διὰ πλατείας καὶ εὐρυχώρου τοὺς ἐραστὰς
 25 ἐπισύρεσθαι· ἐκείνης ἀργεῖν τῶν παρόντων καὶ πρὸς τὰ
 μέλλοντα ἀνατείνεσθαι, ἐμὸν τὸ μηδὲν τῶν ἐν βίῳ τερπνῶν
 παρορᾶν, μηδ' ἐλπίσι μελλόντων τῶν ὀρωμένων ἀφαιρεῖ-
 σθαι τὴν ἀπόλαυσιν.

ιβ'. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἢ πόρνη παρασυναγωγή, ἐξ
 30 οὗ χρόνος πολὺς ἐμβοῶσα καὶ πράττουσα πολλοὺς μέχρις

Ἡ ζωὴ κοντά μου εἶναι ἄνετη καὶ δὲν γνωρίζει τιμωρία. Τρυφή καὶ μέθη καὶ ἡδονὴ εἶναι οἱ δικοὶ μου ἀγῶνες καὶ οἱ κόποι καὶ τὰ ἔπαθλα. Ἐδῶ δὲν φοβᾶται ὁ δοῦλος τῆς ἡδονῆς, δὲν ἐλέγχεται ὁ αἰχμάλωτος τῆς ψευδορκίας, δὲν καταδικάζεται σὰν κακοῦργος ὅποιος ἀκονίζει τῇ γλῶσσα του ἐναντίον τοῦ πλησίον του καὶ κρύβει κάτω ἀπὸ τὰ χεῖλη του τὸ δηλητήριο τῆς ἀσπίδας⁴³, γιατί αὐτὲς εἶναι κοινὲς πράξεις ὅσων μὲ ἀγαποῦν. Μπροστὰ μας εἶναι στρωμένο λαμπρὸ τραπέζι μὲ καρυκευμένα καὶ ἀπολαυστικὰ φαγητὰ· πρέπει νὰ φᾶμε, νὰ γεμίζομε τὴν κοιλιά μας, νὰ ὀπλίζομε τὴ γλῶσσα μας ἐναντίον ἐκείνων ποὺ μᾶς οἰκτείρουν, γιατί τάχα δυστυχοῦμε. Πρέπει νὰ κάνομε ὅσα μᾶς ζητεῖ ἢ ἐπιθυμία μας. Δὲν ἔχουν θέση ἐδῶ οἱ περίεργοι καὶ αὐστηροὶ κανόνες τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν συνόδων, οὔτε κρίσεις ἐπισκόπων καὶ σύνοδοι σωφρονίζουν ὅσους ἁμαρτάνουν, καὶ πνίγοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὰ θελήματὰ τους κάνουν θλιβερὴ τὴ ζωὴ. Γιατί καὶ αὐτὸ σᾶς τὸ εἶχα ὑποσχεθεῖ στὴν ἀρχή, ἀποσπώντας σας ἀπὸ ἐκεῖ καὶ παίρνοντάς σας στὴν ἀγκαλιὰ μου. Γιατί δὲν εἶναι, δὲν εἶναι δικό μου ἔργο αὐτό, τὸ νὰ ρυθμίζω μὲ κανόνες τὴν πολιτεία σας καὶ μὲ τὴ δύναμη τοῦ λόγου νὰ κολάζω τὴν ἐπιθυμία τῆς γνώμης. Αὐτὰ εἶναι τὰ περιττὰ καὶ ἀνυπόφορα καὶ δυσκατόρθωτα παραγγέλματα τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκείνης παράγγελμα εἶναι νὰ μὴν πράττεται τίποτα χωρὶς λόγο, ἐνῶ τὸ δικό μου νὰ κάνομε τὰ πάντα γιὰ χάρη τοῦ συναισθήματος καὶ τῆς ἐπιθυμίας μας. Ἐκείνης ἔργο εἶναι νὰ ὀδηγεῖ ὅποιους τὴν ἀκολουθοῦν μέσα ἀπὸ τὴ στενὴ πύλη, ἐνῶ τὸ δικό μου ἔργο εἶναι νὰ σέρνω τοὺς ἔραστῆς μου ἀπὸ τὴν πλατιὰ κι εὐρύχωρη. Ἐκείνης ἔργο εἶναι τὸ ν' ἀποφεύγεις τὰ παρόντα καὶ νὰ ὑψώνεσαι πρὸς τὰ μελλοντικά, ἐνῶ τὸ δικό μου εἶναι νὰ μὴν παραβλέπω κανένα ἀπὸ τὰ τερπνὰ τῆς ζωῆς, οὔτε μὲ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλοντικῶν ν' ἀφαιρῶ τὴν ἀπόλαυση αὐτῶν ποὺ βλέπομε.

12. Αὐτὰ καὶ τὰ ὅμοια ἢ πόρνη παρασυναγωγή ἀπὸ πολὺ χρόνονο κραυγάζοντας καὶ πράττοντας, πολλοὺς μέχρι τώρα τοὺς

ἄρτι πρὸς τὸ τῆς ἀπωλείας ἐφέλκεται βάραθρον. Ἡμᾶς δὲ πάντας εἶη, ταύτης ὡς πορρωτάτω φυγόντας, τῆς νύμφης Χριστοῦ Ἐκκλησίας ταῖς πανάγνοις ἀγκάλαις διὰ παντὸς φρουρεῖσθαι καὶ περιθάλπεσθαι, ἵνα δι' αὐτῆς πρὸς τὴν οὐράνιον τρίβον εὐθυδρομῶμεν καὶ χειραγωγῶμεθα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ καὶ τῷ ὁμοουσίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

σύρει στὸ βάραθρο τῆς ἀπώλειας. Ἐμεῖς ὅμως ὅλοι εἶθε νὰ ἀπομακρυνθοῦμε ὅσο πιὸ μακριὰ ἀπὸ αὐτήν, καὶ νὰ φρουρούμαστε καὶ νὰ περιθαλπόμαστε σὶς πᾶναγνες ἀγκάλες τῆς νύμφης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὥστε μέσω αὐτῆς νὰ βαδίζομε πρὸς τὸν οὐράνιο δρόμο ἀκολουθώντας τὸν εὐθὺ δρόμο καὶ νὰ χειραγωγοῦμαστε μὲ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη μαζὶ καὶ στὸν ἀναρχο Πατέρα καὶ τὸ ὁμοούσιο καὶ ζωοποιὸ Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΕΒΔΟΜΗ

ΛΕΧΘΕΙΣΑ ΕΝ Τῷ ΑΜΒΩΝΙ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ
 ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ Τῷ ΜΕΓΑΛῷ ΣΑΒΒΑΤῷ
 ΕΠΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΩΝ ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ,
 ΟΤΕ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΕΞΕΙΚΟΝΙΣΘΗ ΚΑΙ ΑΝΕ-
 ΚΑΛΥΦΘΗ ΜΟΡΦΗ

α'. Σιγαῖν εἴ τις διὰ παντὸς μελετήσῃ τοῦ βίου, νῦν
 λόλος τις εἶναι καὶ πρὸς ῥητόρων τέχνας παρεσκευάσθαι
 τὴν γλῶσσαν, εἴπερ ἄλλο τι διὰ σπουδῆς ἂν ὅτι μάλιστα
 ποιήσῃτο· μᾶλλον δὲ προφητικῇ λαβίδι διεσπομῶσθαι τὰ
 5 χεῖλη καὶ φωνῇ γλωσσῶν πυρίνων διατρανοῦσθαι τὸ στό-
 μα οὐπω πρότερον θαρρήσας εἰς τόλμαν ἤξει αἰτήσεως,
 οὐκ ἔχων, οἶμαι, σιγῇ τὴν χαρὰν φέρειν καὶ ἠρεμούση
 γλώσση τῇ πανηγύρει σεμνύνεσθαι· χαρᾶς γὰρ ὡς ἀληθῶς
 καὶ θυμηδίας πάσης ἀκενώτους αὕτη προχέει τὰς χάριτας
 10 καὶ τὸ λυποῦν ἐλαύνει κομίζουσα πᾶσαν ἀπὸ παντὸς προ-
 σώπου κατήφειαν. Καὶ γὰρ ἐν αὐτῇ, τῶν ὑφ' ἡλίῳ πεπρα-
 γμένων μάρτυρι, πλὴν ὅσα μὴ θεουργικὸς ἐξαιρεῖται λό-
 γος, τρία προλάμπει τὰ μέγιστα· εὐσεβείας κράτος ἄμαχον,
 τῶν οὐρανίων ἀψίδων ὑπερυψούμενον, καὶ δυσσεβείας
 15 θράσος ἄλογον εἰς ἔσχατον φθορᾶς καὶ πυθμένα Ἰδοῦ
 κατελκόμενον, ναὶ δὴ καὶ τῶν ἐν ἀσεβείᾳ καταστρεψάντων
 τὸν βίον, ἐξ ἧς ἔδοξαν ἐπὶ μέγα δόξης καὶ δυναστείας ἐπαί-

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΕΒΔΟΜΗ

ΠΟΥ ΕΚΦΩΝΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΜΒΩΝΑ ΤΗΣ
ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΣΑΒΒΑΤΟ
ΜΕ ΠΑΡΟΝΤΕΣ ΤΟΥΣ ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΟΥΣ ΒΑΣΙΛΕΙΣ
ΟΤΑΝ ΕΞΕΙΚΟΝΙΣΘΗΚΕ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΦΘΗΚΕ
Η ΜΟΡΦΗ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

1. "Αν κάποιος μελέτησε ὅλη του τὴ ζωὴ νὰ σωπαίνει, τώρα θὰ ἐπιδιώξει ὅσο γίνεται περισσότερο νὰ γίνῃ ὁμιλητικὸς καὶ νὰ ἐτοιμάσῃ τὴ γλῶσσα του γιὰ τὶς τέχνες τῶν ρητόρων. "Ἡ μᾶλλον μὲ προφητικὴ λαβίδα¹ νὰ ἀνοίξῃ τὰ χεῖλη του καὶ μὲ φωνὴ γλωσσῶν πύρινων² θὰ ἐνθαρρύνῃ τὸ στόμα του, ποὺ προηγουμένως δὲν εἶχε τὴν τόλμη, νὰ φτάσῃ στὸ σημεῖο τώρα νὰ ζητήσῃ, μὴ μπορώντας, νομίζω, νὰ χαρεῖ τὴ χαρὰ του σιωπηλὰ καὶ μὲ ἤρεμη γλῶσσα, νὰ ὑπερηφανευθεῖ γιὰ τὴν πανήγυρη. Γιατὶ ἀληθινὰ ἡ ἑορτὴ χύνει μπροστά μας ἀκένωτα δωρήματα χαρᾶς καὶ ψυχικῆς ἡδονῆς καὶ ἀπομακρύνει κάθε λυπηρὸ, ἀφαιρώντας κάθε κατήφεια ἀπὸ κάθε πρόσωπο. Γιατὶ σ' αὐτήν, ποὺ εἶναι μάρτυρας ὅσων ἔχουνπραχθεῖ κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο, ἐκτὸς ἀπὸ ὅσα δὲν ἐπιλέγει ὁ θεουργικὸς λόγος, τρία τὰ μέγιστα λάμπουν πρὶν ἀπὸ ὅλα, ἡ ἀκαταμάχητη δύναμη τῆς εὐσέβειας ποὺ ὑπερβαίνει τὸ ὕψος τῶν οὐράνιων ἀψίδων, καὶ τὸ παράλογο θράσος τῆς δυσσέβειας ποὺ κατασύρει στὴν ἔσχατη φθορὰ καὶ τὸν πυθμένα τοῦ "Αδῆ, καὶ βέβαια καὶ ἐκείνων ποὺ ἔχουν τελειώσει τὸν βίον τους μέσα στὴν ἀσέβεια, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας νόμισαν ὅτι ὑψώνονται σὲ μεγάλη

2. Πράξ. 2, 3.

ρεσθαι, στήλη παρανοίας καὶ θρίαμβος ἀνεξάλειπτος,
 ἀψευδὲς προφητευόντων ὄμμα, τῷ μακρῷ αἰῶνι σὺν ἀκμῇ
 παραπεμπόμενα· καὶ γὰρ ἐπὶ πολλῶν ἰδεῖν ἔνεστιν ὡς, οἷς
 βραχὺς παρετάθη χρόνος καινοτομίαις ὑπηρετούμενος,
 5 τούτων τὴν μνήμην ὁ τῆς δίκης ὀφθαλμὸς ἐπ' ἐλέγχῳ τῶν
 τολμηθέντων μέχρι παντὸς οἶδε φυλάττειν ἀκήρατον· εἰ
 βούλει δέ, καὶ βασιλέων ζῆλος ἔνθεος, ὧν ὁ παρελθὼν οὐκ
 ἔχει χρόνος, ὑπ' ἀληθείᾳ δικαζούσῃ, εὐσεβεστέροις ἐγκαλ-
 λωπίζεσθαι, καὶ δι' ὧν ἀνθεῖ καὶ βλαστάνει τὰ σοφὰ τῆς
 10 θεογνωσίας διδάγματα, ὥσπερ ἀπὸ τινος εὐγενοῦς καὶ
 καλλιστελέχου ῥίζης τῆς ἐκείνων φιλοθεάμονος ψυχῆς
 ἐκφυόμενα, ἐξ ὧν καὶ ἡμεῖς καρποὺς ὠραίους, τῆς ψυχικῆς
 σωτηρίας τὸν γλυκασμὸν ἀποστάζοντας, ἐπὶ πολλῶν πολ-
 λάκις κατὰ πολλὴν εὐφροσύνην, ἐτρογγήσαμεν· εἰ δέ καὶ
 15 σπείραντες αὐτοὶ καὶ σὺν πόνῳ νεώματα προαρόσαντες,
 ἀλλ' οὐκ οὐδὲ ταῦτα τῆς βασιλικῆς σπουδῆς καὶ συνεργεί-
 ας κεχώρισται. Καὶ τῶν χθὲς λευχειμονούντων ὁ χορὸς καὶ
 ὅσον οὐπω παρεσόμενος, μοῖρά τις οὔσα τῶν καρποφορου-
 μένων, εἰς αὐτόπιστον πᾶσιν ἀρκέσει μαρτύριον· χορὸς,
 20 σήμερον μὲν λευκαῖς ἐλλαμπρυνόμενος στολαῖς καὶ τὸ τῆς
 ψυχῆς διαυγαζόμενος καθαρὸν, πολλοῖς δὲ πρότερον ἔτεσι
 τῷ τῆς πλάνης ἐγκατορωρυγμένος ζόφῳ καὶ μηδ' ὅτι το-
 σοῦτος αὐτοῖς ἐπεκέχυτο γνόφος, μηδ' εἰς συναίσθησίν πω
 ἔληλακῶς

25 Ἀνθρώπων πλῆθος οὐκ εὐαρίθμητον, τὰ μὲν ἄλλα περὶ
 τὴν τοῦ θεοῦ θεραπείαν δόξης οὐ δοκοῦν διημαρτῆσθαι
 τῆς ὀρθῆς, ἐξ ὅτου δὲ Νικαία πατράσιν ἱεροῖς ἱερῶν δο-
 γμάτων ἐξήρκεσε τέμενος, ἐν ᾧ τῆς ὀρθοδοξίας τοὺς στύ-
 λους ἐπήξαντο καὶ ἧς οὐδεὶς οὐδὲ τῶν τὰ πέρατα τῆς γῆς
 30 οἰκούντων ἱερὸς ἀνὴρ ἀπελίπετο, ἐκεῖθεν οὗτοι δέον συνά-
 πτεσθαι, μᾶλλον εἰς ἀντίπαλον ἀποκριθέντες μοῖραν οὐδὲν
 ἐξ ἐκείνου μέχρι νῦν οὔτε θεσμοῖς τῶν ἐφεξῆς συνόδων

δόξα και δύναμη, στήλη παράνοιας και διαπόμπευση ἀνεξάλειπτη, ἀψευδές στόμα³ τῶν προφητῶν, πού παραπέμπουν ἀκμαῖα στόν μακρὸ αἰῶνα. Γιατί μπορούμε νὰ δοῦμε σὲ πολλές περιπτώσεις, ὅτι αὐτοὶ στοὺς ὁποίους δόθηκε μικρὴ παράταση χρόνου γιὰ νὰ τὸν ὑπηρετήσουν μὲ καινοτομίες, αὐτῶν τῆ μνήμη πρὸς ἀπόδειξη τῶν τολμημάτων τους ὁ ὀφθαλμὸς τῆς δίκης συνηθίζει νὰ τῆ φυλάει ἀνεξάλειπτη γιὰ πάντα. Καὶ ἂν θέλεις καὶ ὁ ἔνθεος ζῆλος τῶν βασιλέων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὅλος ὁ χρόνος πού πέρασε δὲν μπορεῖ, μὲ κριτὴ τὴν ἀλήθεια, νὰ στολισθεῖ ἀπὸ εὐσεδέστερους, καὶ πού μὲ τῆ βοήθειά τους ἀνθοῦν καὶ βλαστάνουν τὰ σοφὰ διδάγματα τῆς θεογνωσίας, βλαστάνοντας σὰν ἀπὸ εὐγενῆ καὶ καλλίκορμη ρίζα ἀπὸ τῆ φιλοθεάμονα ψυχὴ ἐκείνων καὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους καὶ ἐμεῖς ἀποτρυγήσαμε καρποὺς ὠραίους, πού ἀποστάζουν τὸν γλυκασμὸ τῆς ψυχικῆς σωτηρίας γιὰ πολλοὺς πολλὰς φορές μὲ πολλὴ εὐφροσύνη. Ἄλλὰ κι ἂν ἀκόμα σπείραμε ἐμεῖς καὶ ὀργώσαμε μὲ κόπο νέα χωράφια, ὅμως οὔτε αὐτὸ ἔγινε χωρὶς τῆ βασιλικὴ φροντίδα καὶ σύμπραξη. Καὶ ὁ χορὸς ἐκείνων πού χθὲς ἦταν λευκοφορεμένοι καὶ πού ὅπου νὰ ἴναι θὰ παραστοῦν, πού εἶναι ἓνα μέρος τῶν καρποφορουμένων, θὰ εἶναι ἱκανὴ μαρτυρία αὐτοβεβαίωσης γιὰ ὅλους· χορὸς, πού σήμερα βέβαια λάμπει μέσα σὲ λευκὲς στολὲς καὶ ἀκτινοβολώντας τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς, ἐνῶ γιὰ πολλὰ χρόνια προηγουμένως ἦταν παραχωμένος μέσα στὸ σκοτάδι τῆς πλάνης, καὶ οὔτε κ'ἂν εἶχε φτάσει στὴ συναίσθηση ὅτι τόσο σκοτάδι τοὺς εἶχε τυλίξει.

Πλῆθος ἀνθρώπων, ὅχι εὐκόλο νὰ μετρηθεῖ, πού δὲν φαινόταν κατὰ τὰ ἄλλα ὅτι εἶχει κάνει λάθος στὴν πίστη του γιὰ τὴ λατρεία τοῦ θεοῦ, ἀπὸ τότε ὅμως πού ἡ Νίκαια ἔγινε γιὰ τοὺς ἱερούς πατέρες ναὸς ἱερῶν δογμάτων, στόν ὁποῖο ἔστησαν τοὺς στύλους τῆς ὀρθοδοξίας καὶ ἀπὸ τὴν ὁποία κανένας εὐσεβῆς ἄνθρωπος δὲν ἔλειψε κι ἀπὸ αὐτοὺς ἀκόμα πού κατοικοῦν τὰ πέρατα τῆς γῆς, ἐνῶ ἔπρεπε ἀπὸ αὐτὴν νὰ ἐνωθοῦν, αὐτοί, χωρισμένοι μᾶλλον σὲ ἀντίπαλη παράταξη, τίποτε δὲν ἔπραξαν ἀπὸ

3. Ἄλλη γραφὴ «ὄμμα»· προτιμοῦμε τὸ στόμα.

ἀπευθυνόμενοι διετέλεσαν, οὔτε μὴν πατρικαῖς ὑποθήκαις
 καταρτιζόμενοι, ὡς νεωτεροποιὸν δὲ τόλμημα τῆς ἀποστο-
 λικῆς διδασκαλίας διαβάλλοντες τὰ ἡμέτερα, μόνους ἑαυ-
 τοὺς τῶν ὑπ' οὐρανὸν μὴ παρενηνέχθαι ταύτης κατηλαζο-
 5 νεύοντο. Οὕτως αὐτοὺς τῆς ἐν προλήψει δεισιδαιμονίας τὸ
 πάθος ἐφλέγμαине καὶ ἡ νόσος ἐγγὺς εἰστήκει τοῦ μηδὲ
 θεραπείας τινὸς ἠττηῆσθαι μηδέποτε· καὶ ταῦτα κατὰ τῶν
 ἀπανταχοῦ γῆς, ὅσους ὁ Χριστιανῶν ἐκόσμηι θεσμός, ἐφυ-
 σῶντο κατεπαίρεσθαι, καίτοι τοῖς ἰουδαίκοις αὐτοὶ κατα-
 10 κλειόμενοι ἔθεσι κἀκείνοις χειραγωγοῖς ἀποχρώμενοι, ὧν
 οὐδ' αὐτοὶ κατονειδίξιν ἐδίσταζον τὴν τυφλότητα· ἤροῦν-
 το γὰρ καὶ αὐτοὶ τὸ Πάσχα κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, καθ' ὃν ὁ
 τῆς σελήνης πλησιφαῆς ἀποκαθίσταται δίσκος τῷ ἡλίῳ
 διαμετρούμενος, τεσσαρασκαιδεκάτην ἀγούσης μετ' ἰσημε-
 15 ρίαν τοῦ ἔαρος, ἀφ' ἧς ὑπανγος ταῖς ἡλιακαῖς ἀκτῖσι πρὸς
 τὴν ἡμετέραν ὄψιν ἐκρίνετο· ἔξ οὗ καὶ τεσσαρασκαιδεκατί-
 τας αὐτοὺς ἡ παλαιὰ τῆς ἀληθείας κρίσις ἀπεκάλει. Οὐ
 μὴν οὐδὲ μέχρι τούτου τὰ τῆς πλάνης αὐτοῖς ἔστη, ἀλλ'
 ἅπαξ αὐτοὺς ἡ τοῦ κακοῦ λαβοῦσα φορὰ καὶ πατρικῆς
 20 ὑφαρπάσσα παιδαγωγίας, εἰς ἀλλοκότους καὶ βρεφο-
 πρεπεῖς ὑπηγάτετο δόξας· θίβλοισ τε γὰρ ἀπεχρῶντο πα-
 ραγγράπτοις καὶ πρὸς μύθους ἐξέπιπτον τερατώδεις, ἀρ-
 χιερωσύνης τε συγχέοντες νόμους, καὶ μύρω δὲ τοῖς βαπτι-
 ζομένοις οὐκ ἦν χριομένοις ἀγιάζεσθαι· καὶ τοιαύταις τισὶν
 25 ἑτέραις παροινίαις ἐκβεβακχευμένοι ἐνωργίαζον, ὧν τῆς
 ἀτόπου μοχθηρίας ἀνενεχθέντες καὶ τοῦ σκότους ὑπεκδρα-
 μόντες, λαμπροὶ λαμπρῶς εἰς τοὺς πατρικοὺς ἐπανέδραμον
 κόλπους, τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας οὐκ ἐλαχίστω μέρει τὸ
 πλήρωμα αὖξοντες

30 β. Ἀλλὰ μακρότερον μὲν ἡμᾶς ἴσως ἢ τοῦ λόγου παρέ-
 συρεν ἐκβολή, οὐκ ἀνασχομένους προᾶξιν ἀδελφὴν τῆς προ-

ἐκεῖνο τὸν καιρὸ μέχρι τώρα, οὔτε ἀπὸ τοὺς θεσμοὺς τῶν στῆ συνέχεια συνόδων κατευθυνόμενοι, οὔτε βέβαια καταρτιζόμενοι ἀπὸ τὶς πατρικῆς ὑποθηκῆς, ἀλλὰ διαβάλλοντας τὴ δική μας πίστη ὡς νεοτεροποιοὶ ἀπόπειρα τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας, καταλαζονεύονται ὅτι αὐτοὶ μόνο ἀπὸ ὅσους ζοῦν κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸ δὲν ἔχουν μετακινηθεῖ ἀπὸ αὐτὴν. Ἔτσι αὐτοὺς τοὺς φλόγιζε τὸ πάθος τῆς δεισιδαιμονίας ποῦ προείπαμε καὶ ἡ νόσος τοὺς ἦταν κοντὰ στὸ σημεῖο ποῦ νὰ μὴ μπορεῖ νὰ ἡττηθεῖ οὐδέποτε ἀπὸ κάποια θεραπεία. Καὶ αὐτὰ εἶχαν τὴν ἔπαρση νὰ τὰ καυχῶνται πρὸς ὅλους ὅσοι κατοικοῦν σὲ κάθε μέρος τῆς γῆς, ὅσοι κοσμοῦνται ἀπὸ τὴ χριστιανικὴ πίστη, μολονότι αὐτοὶ περικλειόμενοι ἀπὸ τὰ ἰουδαϊκὰ ἔθνη χρησιμοποιοῦσαν ἐκείνου-χειραγωγούς τους, τῶν ὁποίων οὔτε αὐτοὶ δίσταζαν νὰ καταχλευάζουν τὴν τυφλότητα τους· γιατί τοποθετοῦσαν κι αὐτοὶ τὸ Πάσχα σ' ἐκείνη τὴν περίοδο, κατὰ τὴν ὁποία ὁ δίσκος τῆς σελήνης γίνεται ὀλόφωτος μὲ ἴδια διάμετρο μὲ τὸν ἥλιο, δεκατέσσερις ἡμέρες μετὰ τὴν ἑαρινὴ ἰσημερία, ἀπὸ τὴν ὁποία φωτισμένη ἀπὸ τὶς ἡλιακῆς ἀκτίνες προβάλλει μπροστὰ μας ὀλόλαμπρη. Γι' αὐτὸ καὶ κατὰ τὴ σωστὴ γνώμη τῶν παλαιῶν λέγονταν τεσσαρσκαίδεκατίτες⁴. Ἡ πλάνη τους ὅμως δὲν σταμάτησε μέχρις ἐδῶ, ἀλλὰ μιὰ καὶ τοὺς πῆρε ἡ φόρα τοῦ κακοῦ καὶ τοὺς ἄρπαξε ἀπὸ τὴν πατρικὴ παιδαγωγία, τοὺς παρέσυρε σὲ ἀσυνάρτητες καὶ βρεφοπρεπεῖς ἀντιλήψεις. Γιατὶ χρησιμοποιοῦσαν βιβλία νόθα καὶ ἔπεφταν σὲ μύθους τερατώδεις, συγχέοντας καὶ τοὺς νόμους τῆς ἀρχιερωσύνης, καὶ τοὺς βαπτιζόμενους δὲν τοὺς ἔχριαν μὲ μύρο πρὸς ἀγιασμό· χρησιμοποιοῦντας ἐπίσης καὶ κάποιες ἄλλες παρόμοιες ἀνοησίες, τελοῦσαν μεθυσμένοι τὰ ὄργια, ἀπὸ τῶν ὁποίων τὴν ἄτοπη μοχθηρία ἀφοῦ ἀναδύθηκαν καὶ διέφυγαν ἀπὸ τὸ σκότος, ἐπανῆλθαν ὀλόλαμπροι στοὺς πατρικούς κόλπους, αὐξάνοντας ὄχι καὶ λίγο τὸ πλήρωμα τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

2. Ἡ παρέκβαση ὅμως ἀπὸ τὸ λόγο μας μᾶς παρέσυρε ἴσως μακρύτερα, ἐπειδὴ δὲν ἀνεχθήκαμε νὰ περᾶσομε σιωπηλὰ μιὰ

κειμένης σιγῇ παρελθεῖν, δι' ἧς οὐδὲν ἔλαττον ἢ τῆς ἀλη-
 θείας ἀπαστραπτει αὐγῇ· ἃ δὲ τὴν πανήγυριν ἄγει καὶ οἷς
 ἢ σήμερον ἑορτῇ φαιδρύνεται διαπρέπουσα, καθῶς καὶ
 φθάσαντες ἔφημεν, ταῦτά ἐστιν. Εὐσέβεια λαμπρὰ κατὰ
 5 χριστομάχου δόξης ἰστῶσα τὰ τρόπαια· καὶ δυσσέβεια
 κάτω κειμένη καὶ αὐτάς που τὰς ὑστάτας ἐλπίδας ἐσκυ-
 λευμένη· καὶ τῶν ὑφερπυσάντων ἀρχῇ τῇ Ῥωμαίων μιξο-
 βαρβάρων καὶ νόθων γενῶν, οἱ τοῖς βασιλευσιν ὕβρις ἦσαν
 καὶ ὄνειδος, τούτων ἢ θεομάχος στηλιτευομένη γνώμη καὶ
 10 μῖσος πᾶσι προκειμένη καὶ βδέλυγμα· ναὶ δὴ καὶ τὸ ἡμέτε-
 ρον, βασιλέων εὐσεβῶν ξυνωρίς ἀξιέραστος τῆς πορφυρί-
 δος προλάμπουσα καὶ ταῖς τιμιωτάταις Πατρὶ καὶ Υἱῷ
 συναπτομένη τῶν κλήσεων καὶ μηδὲν ψευσθῆναι τὰς κλή-
 σεις παραχωροῦσα τῶν σχέσεων, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις
 15 ἅπασι προκειῖσθαι φιλονεικοῦσα μείζονος ἢ κατ' ἀνθρώ-
 πους ἀγάπης παράδειγμα, ἧς ἔργον ὀρθοδοξία μᾶλλον ἢ
 τῷ βασιλείῳ σεμνύνεσθαι διαδήματι· τούτοις ἡμᾶς ἢ κατ'
 ὀφθαλμοὺς παρισταμένη προᾶξις φιλοτιμεῖσθαι προτρέ-
 πεται· τοιαύταις ἡμᾶς ἢ τῆς Παρθένου μορφή ἐγχαραττο-
 20 μένη κατευφραίνει δεξιῶσεσιν, οὐκ οἴνου κρατῆρος, ἀλλὰ
 καλοῦ θεάματος παρέχουσα ἀπαρύεσθαι, ὑφ' οὗ τὸ νοερὸν
 ἡμῶν τῆς ψυχῆς διὰ τῶν σωματικῶν ὀμμάτων καταρδόμε-
 νον καὶ πρὸς ἔρωτα θεῖον ὀρθοδοξίας τὴν βλάστησιν ὀμ-
 ματούμενον, τὴν τοῦ ἀληθοῦς ἀκριδεστάτην θεάν ἐν λόγῳ
 25 καρποφορίας προβάλλεται.

Οὕτως ἢ τῆς Παρθένου χάρις εὐφραίνει, θάλπει, ῥων-
 νύει καὶ εἰκονίσμασι. Παρθένος μήτηρ ἀγναῖς ἀγκάλαις
 τὸν κοινὸν φέρουσα πλάστην εἰς κοινὴν τοῦ γένους σωτη-
 ρίαν ὡς βρέφος ἀνακλινόμενον, τὸ μέγα τοῦτο καὶ ἄφρα-
 30 στον τῆς οἰκονομίας μυστήριον. Παρθένος μήτηρ, παρθέ-
 νον ἅμα καὶ μητρικὸν ὄρωσα καὶ πρὸς ἄμφω τὰς σχέσεις ἐν
 ἀμερίστῳ σχήματι μεριζομένη τὸ βούλημα καὶ μηδέτερον

πράξη ἀδελφή τῆς ἐξεταζόμενης ἐδῶ, ἀπὸ τὴν ὅποια ἀπαστρῶπτει καθόλου λιγότερο ἢ λάμπη τῆς ἀλήθειας. Αὐτὰ ὅμως ποὺ κάνουν τὴν πανήγυρη καὶ μὲ τὰ ὅποια λάμπει ξεχωριστὰ ἢ σημερινὴ ἑορτή, ὅπως εἶπαμε καὶ πρὶν ἀπὸ λίγο εἶναι αὐτὰ. Εὐσέβεια λαμπρὴ ποὺ στήνει τρόπαια ἐναντίον τῆς ἐχθρικῆς πρὸς τὸν Χριστὸ αἵρεσης· δυσσέβεια ἐπίσης πεσμένη κάτω στὸ ἔδαφος, τῆς ὁποίας ἔχουν λαφυραγωγηθεῖ ἀκόμα κι αὐτὲς σχεδὸν οἱ τελευταῖες ἐλπίδες τῆς καὶ τῶν μιξοβάρβαρων καὶ νόθων λαῶν, οἱ ὅποιοι λαθραῖα γλίστρησαν στὸ κράτος τῶν Ρωμαίων καὶ ἀποτελοῦσαν προσβολὴ καὶ ὄνειδος τῶν βασιλέων, αὐτῶν στηλιτευόμενῃ ἢ ἐχθρόθετῃ γνώμῃ, κείμεται μπροστὰ σὲ ὅλους μισητὴ καὶ βδελυρῆ. Καὶ βέβαια καὶ τὸ δικό μας, τὸ ἀξιέραστο ζευγάρι τῶν εὐσεβῶν βασιλέων, ποὺ λάμπει μέσα στὴν πορφύρα καὶ συνδέεται μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸ μὲ τίς πιὸ ἔντιμες ὀνομασίες καὶ ποὺ δὲν ἐπιτρέπει καθόλου νὰ διαψευσθοῦν αὐτὲς οἱ ὀνομασίες τῶν σχέσεων, ἀλλὰ ποὺ καὶ σ' ὅλους τοὺς ἄλλους φιλονικεῖ νὰ ἀποτελεῖ παράδειγμα ἀγάπης μεγαλύτερης ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη, τῆς ὁποίας ἐπιδίωξη εἶναι νὰ τιμᾶται μὲ τὴν ὀρθοδοξία μᾶλλον παρὰ μὲ τὸ βασιλικὸ στέμμα. Μὲ αὐτὰ ἢ πράξη ποὺ ἐκτυλίσσεται μπροστὰ στὰ μάτια μας μᾶς προτρέπει νὰ καυχώμαστε· μὲ τέτοια φιλοξενήματα μᾶς κατευφραίνει ἢ ζωγραφισμένη μορφή τῆς Παρθένου, δίνοντάς μας ν' ἀντλοῦμε εὐφροσύνη ὄχι ἀπὸ κρατήρα κρασιοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ καλὸ θέαμα, ἀπὸ τὸ ὅποιο θέαμα ἀρδευόμενο τὸ νοερὸ τῆς ψυχῆς μας μέσω τῶν σωματικῶν ματιῶν μας καὶ βλέποντας νὰ βλαστάνει ὁ θεῖος ἔρωτας τῆς ὀρθοδοξίας, προβάλλει ὡς καρποφορία τὴν ἀκριβέστατη θεά τοῦ ἀληθινοῦ.

Ἔτσι ἢ χάρη τῆς Παρθένου μᾶς εὐφραίνει, μᾶς θάλπει καὶ μᾶς δυναμώνει καὶ μὲ τίς ἀπεικονίσεις τῆς. Παρθένος μητέρα ποὺ φέρει στὴν ἀγνὴ ἀγκαλιὰ τῆς τὸν κοινὸ πλάστη μας γιὰ τὴν κοινὴ σωτηρία τοῦ γένους σὰν βρέφος πλαγιασμένο, αὐτὸ τὸ μεγάλο καὶ ἀνείπωτο μυστήριον τῆς οἰκονομίας. Παρθένος μητέρα μὲ παρθενικὸ μαζὶ καὶ μητρικὸ βλέμμα ποὺ μοιράζει ἀμέριστα καὶ πρὸς τίς δύο σχέσεις τῆ θέλησὶς τῆς καὶ κανένα ἀπ' αὐτὰ

μέρος τῷ ἀτελεῖ ἐξυβρίζουσα. Ὑπόκρισις ἄρα τῆς ἄνωθεν ἐπιπνοίας ἢ ζωγράφος τέχνη οὕτως ἀκριδῶς εἰς φύσιν τὴν μίμησιν ἔστησε. Καὶ γὰρ οἶονεὶ τῇ μὲν στοργῇ τῶν σπλάγχων τὴν ὄψιν πρὸς τὸ τεχθὲν συμπαθῶς ἐπιστρέφουσα, 5 οἷα δὲ τῷ ἀπαθει καὶ ὑπερφυεῖ τοῦ τόκου εἰς ἄσχετον ἄμα καὶ ἀτάραχον ἀρμοζομένη κατάστημα διαθέσεως, παραπλησίως φέρει τὸ ὄμμα σχηματιζόμενον. Εἵποις ἂν αὐτὴν (μηδ' εἴ τις ἐπερωτῶη, πῶς δὲ παρθενεύεις καὶ τέτοκας;) μηδ' ἂν τὸ φθέγγασθαι παραιτήσασθαι. Οὕτω διεσαρκώθη 10 τὰ χεῖλη τοῖς χρώμασιν, ὥστε καὶ συνεπτύχθαι μόνον καὶ ἠρεμεῖν ὡς ἐν μυστηρίοις, ἀλλ' οὐκ ἔχειν δι' ὅλου τὴν ἡσυχίαν ἀκίνητον, οὐδὲ μιμήσει τὴν μορφήν ἐνωραΐζεσθαι, ἀλλ' αὐτόχρομα τυγχάνειν ἀρχέτυπον.

γ'. Ὁρᾶς οἴου κάλλους τὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐχίρεινε πρό- 15 σωπον, ὄσης δὲ λαμπρότητος ἀπεστέρητο, ἠλίκων δὲ χαρίτων, σκυθρωπὸς ἐκράτει κατήφεια; Ἐκεῖνο παλαμναίας χειρὸς ἰουδαϊκῆς, οὐδὲν ἐλλεῖπον θρασύτητος, τόλμημα, τοῦτο φρενὸς θεοληπτουμένης καὶ δεσποτικῆς ἀγάπης περιφανέστατον γνώρισμα, καθ' ἣν καὶ ὁ τῶν ἀποστόλων 20 ἔτελειοῦτο μυσταγωγούμενος θίασος, ὑφ' ἧς καὶ ὁ τῶν ἀθλοφόρων δρόμος μέχρι τῶν στεφάνων εἰς νίκας ἐπτέρωτο, καὶ προφήται, Θεοῦ γλῶσσαι, τῇ τῶν ἐσομένων γνώσει καὶ παναληθεῖ προρρήσει τοῖς ἀνθρώποις ἦλθον εἰς δόξαν ἀδίστακτον· ἀγάπης γὰρ εἰλικρινεστάτης καὶ θείας ὡς 25 ἀληθῶς ἄθλα ταῦτα καὶ δωρήματα, ἧς καὶ τῶν σεπτῶν εἰκόνων τὸ σέβας ἐξήρτηται, καὶ ὥσπερ ἀσκέτου καὶ μισρωτάτου μίσους ἢ τούτων καθαίρεσις Ἐκεῖνοι τὴν νύμφην Χριστοῦ Ἐκκλησίαν τοῦ οἰκείου κόσμου περιδύσαντες καὶ πικροῖς ἐγκαθυβρίσαντες τραύμασι, δι' ὧν τὰ τῆς μορφῆς 30 αὐτῆς ἐξωρύσσετο, γυμνήν οἷα καὶ ἄμορφον καὶ τοῖς πολλοῖς ἐκείνοις ἐπιστυγνάζουσαν τραύμασι λήθης βυθῷ παραπέμψαι ἐφρουράξαντο, ἰουδαϊκὴν κἀνταῦθα παραζηλοῦν-

δὲν τὸ ταπεινώνει γιὰ ἀτέλεια. Ἐπειὶ λοιπὸν ἡ ζωγραφικὴ τέχνη, ποὺ εἶναι παράσταση τῆς θείας ἔμπνευσης, μὲ τὴν ἀκρίβεια μετέβαλε τὴ μίμηση σὲ φύση. Γιατί, στρέφοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὸ πρόσωπο πρὸς τὸ παιδί μὲ στοργὴ καὶ συμπάθεια, καὶ μὲ τὴν ἀπαθῆ καὶ ὑπερφυσικὴ γέννα τῆς προσαρμοζόμενης σὲ ἄσχετη μαζὶ καὶ ἀτάραχη διάθεση, κάνει καὶ τὸ μάτι νὰ παίρνει παραπλήσια ὄψη. Θὰ μπορούσες νὰ πεῖς (οὔτε ἂν ρωτοῦσε κάποιος, πῶς εἶσαι παρθένος καὶ ἔχεις γεννήσει;) ὅτι ἀπὸ αὐτὴν δὲν λείπει οὔτε ἡ ὁμιλία. Τόσο καλὰ ἀποδόθηκε ἡ σὰρκα στὰ χεῖλη μὲ τὸ χρῶμα, ὥστε εἶναι κλειστὰ μόνον καὶ ἡρεμοῦν ὅπως στὰ μυστήρια, ἀλλὰ δὲν εἶναι τελείως στατικὴ ἢ ἡσυχία, οὔτε ἡ μορφή ὁμορφαίνει μὲ τὴ μίμηση, ἀλλ' εἶναι ἀληθινὰ ἀρχέτυπη.

3. Βλέπεις ἀπὸ ποιά ὁμορφιά⁵ χήρευε τὸ πρόσωπο τῆς Ἐκκλησίας, πόση λάμψη στερήθηκε, πόσες χάριτες στερήθηκε, ἐπικρατώντας σκυθρωπότητα καὶ κατῆφεια; Ἐκεῖνο ἦταν τόλμημα ἐγκληματικοῦ ἰουδαϊκοῦ χεριοῦ, ποὺ δὲν τοῦ λείπει καθόλου ἡ θρασύτητα, ἐνῶ αὐτὸ εἶναι περιφανέστατο γνῶρισμα διάνοιας θεόληπτης καὶ ἀγάπης δεσποτικῆς, μὲ τὴν ὁποία διδασκόταν καὶ τελειοποιοῦνταν ἡ ὁμάδα τῶν ἀποστόλων, καὶ ἀπὸ τὴν ὁποία ἀναπτεινόταν καὶ ὁ δρόμος τῶν ἀθλοφῶρων πρὸς τὴ νίκη μέχρι τὸ στεφάνωμα, καὶ οἱ προφῆτες, τὰ στόματα τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴ γνῶση τῶν μελλοντικῶν καὶ τὴν παναληθῆ πρόρρηση στους ἀνθρώπους ἔφτασαν σὲ ἀδιαφιλονείκητη δόξα. Γιατί αὐτὰ εἶναι ἀληθινὰ ἔπαθλα καὶ δωρήματα εἰλικρινέστατης καὶ θείας ἀγάπης, ἀπὸ τὴν ὁποία ἐξαρτᾶται καὶ ὁ σεβασμὸς τῶν σεπτῶν εἰκόνων, καὶ ἡ καθάρεισή τους σὰν ἀποτέλεσμα ἀσυγκράτητου καὶ μαρότατου μίσους. Ἐκεῖνοι τὴ νύμφη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ἀφοῦ τὴν ξέντυσαν ἀπὸ τὸν οἰκεῖο στολισμὸ τῆς κι ἀφοῦ τὴν ἀτίμασαν μὲ ὀδυνηρὰ τραύματα, μὲ τὰ ὁποῖα κατέστρεψαν τὰ γνῶρισμα τῆς μορφῆς τῆς, κυριεύθηκαν ἀπὸ τὴ μανία τους νὰ τὴν παραπέμψουν στὸ θυθὸ τῆς λήθης γυμνὴ καὶ κατὰ κάποιον τρόπο χωρὶς μορφή καὶ ἀποτρόπαια ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ πολλὰ τραύματα,

5. Τὴν ὁμορφιά δηλαδὴ τῶν εἰκόνων λόγω τῆς εἰκονομαχίας.

τες ἀπόνοϊαν, αὕτη δὲ νῦν τὰς ἐπ' ἐκείναις ταῖς πληγαῖς
 οὐλάς εἰς ἔλεγχον τῆς ἰσαυρικῆς καὶ χριστομάχου γνώμης
 ἐπὶ τοῦ σώματος ἔτι φέρουσα καὶ ταύτας ἀπαλειφομένη
 καὶ ἀντὶ τούτων τῆς οἰκείας δόξης περιβαλλομένη τὴν λαμ-
 5 πρότητα, τὸ ἀρχαῖον τῆς εὐπρεπείας ἀναμορφοῦται ἀξίω-
 μα, πλατὺν τῶν καταφρουξαμένων αὐτῆς τὸν χλευασμὸν
 καταχέουσα καὶ τῆς ὡς ἀληθῶς ἀτόπου φρενοβλαβείας
 οἰκτείρουσα. Ταύτην τὴν ἡμέραν εἴ τις ὀρθοδοξίας ἀρχὴν
 καὶ ἡμέραν, ἵνα μηδὲν ὑπέρογκον εἶπω, καλέσειεν, οὐκ ἂν
 10 ἀμάρτοι τοῦ δέοντος· καὶ γάρ, εἰ καὶ βραχὺς ὁ χρόνος, ἐξ
 οὗ τῆς εἰκονομαχικῆς αἰρέσεως ἀπηθαλώθη τὸ φρόνημα
 καὶ τὰ τῶν ὀρθῶν δογμάτων εἰς πάντα τῆς οἰκουμένης
 περιηυγάσθη τὰ πέρατα βασιλικῶ καὶ θείῳ προστάγματι
 φρυκτωρούμενα, ἐμὸν καὶ τοῦτο καλλώπισμα· τῆς γὰρ αὐ-
 15 τῆς θεοφιλοῦς βασιλείας ἀγώνισμα.

δ'. Ἄλλ' οὖν, ἐπεὶπερ ὁ τῆς οἰκουμένης ὀφθαλμός, ὁ
 περιώνυμος οὗτος καὶ θεῖος ναός, οἴονεὶ τὰ τῆς ὀράσεως
 ἐκκεκολλαμμένος μυστήρια ἐσκυθρώπαζεν (τῆς γὰρ εἰκο-
 νουργικῆς ἀναστηλώσεως οὕτω ἀπειλήφει τὸ δικαίωμα),
 20 ἀμυδρὰς τοῖς προσιούσι τὰς ἀκτῖνας ἠφίει τῆς ὄψεως καὶ
 στυγνὸν ἐπὶ τούτοις τὸ τῆς ὀρθοδοξίας ἐδείκνυτο πρόσω-
 πον. Νῦν δὲ καὶ ταύτην ἀποτιθεμένη τὴν σκυθρωπότητα
 καὶ τοῖς οἰκείοις πᾶσιν ἐνωραίζομένη καὶ διαπρέπουσα
 ἀγλαῖσμασι καὶ τὸν πλοῦτον αὐτῆς προικοφοροῦσα καὶ
 25 χαίρουσα φαιδρά, φαιδρῶς ὑπακούει τῆς τοῦ νυμφίου φω-
 νῆς διακεκραγότης καὶ λέγοντος. «Ὅλη καλὴ ἢ πλησίον
 μου, καὶ μῶμος οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῇ». «Καλὴ ἢ πλησίον μου»·
 τῇ γὰρ τῶν δογμάτων ὀρθότητι τὰ τῶν χρωμάτων ἄνθη
 κεράσασα καὶ κάλλος ἱερὸν ἱεροπρεπῶς αὐτῇ δι' ἀμφοῖν
 30 ἐμμορφώσασα καὶ οἴονεὶ ὅλην δι' ὅλου καὶ παντέλειον
 ἀγαλματοφοροῦσα τὴν εὐσέβειαν, οὐ παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν
 ἀνθρώπων ὠραία κάλλει γνωρίζεται, ἀλλὰ καὶ τὰς παρ'

ζηλεύοντας κι ἔδω τὴν ἰουδαϊκὴ ἀνοησία· ἐνῶ αὐτὴ φέροντας τώρα ἐπάνω στὸ σῶμα τῆς τὶς οὐλές ἐκείνων τῶν πληγῶν πρὸς ἀπόδειξη τῆς χριστομάχου γνώμης τῶν Ἰσαύρων καὶ ἀπαλείφοντας αὐτές, καὶ ἀντὶ αὐτῶν προβάλλοντας τὴν λαμπρότητα τῆς δόξας τῆς, ἀναμορφώνεται ἢ παλαιὰ τιμὴ τῆς ὠραιότητάς τῆς, καταχύνοντας πλατὺ χλευασμὸ σ' ἐκείνους ποὺ κυριεύθηκαν ἀπὸ μανία ἐναντίον τῆς καὶ ἀποδεικνύοντας ἐλεεινὴ τὴν ἀληθινὰ ἄνομη φρενοβλάβειά τους. Αὐτὴ τὴν ἡμέρα ἂν τὴν καλοῦσε κανεὶς ἀρχὴ καὶ ἡμέρα τῆς Ὁρθοδοξίας, γιὰ νὰ μὴν πῶ κατὶ ὑπερβολικῶ, δὲν θὰ ἔκανε λάθος στὸ πρέπον. Γιατί, ἂν καὶ ὁ χρόνος εἶναι λίγος, ἀπὸ τότε ποὺ ἔγινε στάχτη τὸ φρόνημα τῆς εἰκονομαχικῆς αἵρεσης καὶ τὰ ὀρθὰ δόγματα φώτισαν ὅλα τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, γινόμενα πύργοι τῆς βασιλικῆς καὶ θείας προσταγῆς, εἶναι κι αὐτὸ δικό μου καλλώπισμα· γιὰτὶ εἶναι ἄθλος τῆς ἴδιας τῆς θεοφιλοῦς βασιλείας.

4. Ἄλλ' ὅμως, ἐπειδὴ ὁ ὀφθαλμὸς τῆς οἰκουμένης, αὐτὸς ὁ περίφημος καὶ θεῖος ναός, σκυθρώπαζε, ἐκκολαπτόμενος τὰ μυστήρια τῆς ὄρασης (γιατὶ δὲν εἶχε ἀκόμα λάβει τὸ δικαίωμα τῆς εἰκονόφιλης ἀναστήλωσης), ἔριχνε ἀμυδρές τὶς ἀκτῖνες τῆς ὄψης σ' αὐτοὺς ποὺ προσέρχονταν καὶ ἔδειχνε λυπημένο ἔξαιτίας αὐτοῦ τὸ πρόσωπο τῆς Ὁρθοδοξίας. Τώρα ὅμως ἀποβάλλοντας κι αὐτὴ τὴ σκυθρωπότητα καὶ ἐξωραϊσμένη καὶ διαπρέποντας μὲ ὅλο τὸν δικό της στολισμὸ καὶ ἔχοντας προῖκα τὸν πλοῦτο καὶ χαίροντας γεμάτη ἀπὸ ἀκτινοβολία, μὲ μεγάλη χαρὰ ὑπακούει στὴ φωνὴ τοῦ νυμφίου ποὺ φωνάζει καὶ λέγει· «Εἶναι ὅλη ὠραία αὐτὴ ποὺ εἶναι πλησίον μου καὶ ἐλάττωμα ἐπάνω τῆς δὲν ὑπάρχει»⁶. «Εἶναι ὠραία αὐτὴ ποὺ εἶναι πλησίον μου»· ἀναμιγνύοντας τὰ ἄνθη τῶν χρωμάτων μὲ τὴν ὀρθότητα τῶν δογμάτων καὶ μορφώνοντας μὲ ἱεροπρέπεια μὲ τὰ δύο ἱερῶ κάλλος γιὰ τὸν ἑαυτοὺς καὶ κατὰ κάποιον τρόπο καὶ προβάλλοντας σὰν τέλειο ἄγαλμα ὀλόκληρη τὴν εὐσέβεια, δὲν ἀναγνωρίζεται ὠραία ὡς πρὸς τὸ κάλλος περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ

6. Ἔσσημα Ἔσσημ. 4, 7.

οὔστινας οὖν ἑτέρους εἰς ἄφραστον εὐπρεπείας ἐξήρηται
 ὠραιότητα. «Ὁλη καλή ἢ πλησίον μου»· τὰς πληγὰς δια-
 πέφευγε, τῶν τραυμάτων ἠλευθέρωται, τοὺς σπύλους ἀπερ-
 ρύψατο, τοὺς ὑβριστὰς ἐταρτάρωσε, τοὺς ὑμνητὰς ὑπερύ-
 5 ψωσε. «Καὶ μῶμος οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῇ»· τῶν στιγμάτων κρείσ-
 σων γέγονεν, οἷς ἀλλόφυλος καὶ μιαρὰ χεὶρ ὄλον αἰκίζομέ-
 νη τὸ σῶμα κατέστιξε. Τούτων ἀπάντων τὰς κηλίδας ἀπε-
 σμήξατο, τὸν νυμφικὸν καὶ ἀρχαῖον ἐπανηρημένη κόσμον
 περιέθετο.

10 «Εἶδοσαν αὐτὴν θυγατέρες καὶ μακαριοῦσιν αὐτὴν βα-
 σίλισσαι καὶ αἰνέσουσιν αὐτήν. Τίς αὕτη ἢ ἐκκύπτουσα ὡσεὶ
 ὄρθρος, καλὴ ὡσεὶ σελήνη καὶ ἐκλεκτὴ ὡς ὁ ἥλιος;». Ταύτην
 ἄρα τὴν εὐπρέπειαν καὶ τὴν βασιλείον στολὴν ἄνωθεν ὁ
 θεσπέσιος ὑπέγραφε Δαβὶδ τῷ Δεσπότη καὶ βασιλεῖ τῶν
 15 ὄλων ἐν ἄσματι μελωδούμενος· «Παρέστη ἢ βασίλισσα ἐκ
 δεξιῶν σου, ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ περιδεδλημένη, πεποι-
 κιλμένη». Ὦντως «ὠραιώθησαν διαβήματα αὐτῆς». «Ἐξε-
 γείρου, Σιών, ὡς ἐν ἀρχῇ ἡμέρας, ὡς γενεὰ αἰώνιος· ἐπὶ γὰρ
 τῆς κεφαλῆς σου ἀγαλλίασις καὶ αἴνεσις καὶ εὐφροσύνη
 20 καταλήψεταιί σε». «Ἐγὼ εἶμι, ἐγὼ εἶμι ὁ παρακαλῶν σε, λέ-
 γει Κύριος». «Ἴδου ἐπὶ τῶν χειρῶν μου ἐξωγράφηκα τὰ
 τεῖχη σου καὶ ἐνώπιόν μου εἶ διὰ παντός». Ταύτην ἄρα καὶ
 αὐτὴ προορωμένη αὐτῆς τὴν φαιδρότητα διὰ Ἑσαίου προ-
 ανεφώνησε λέγουσα· «Ἀγαλλιᾶσθω ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τῷ
 25 Κυρίῳ· ἐνέδυσε γὰρ με ἱμάτιον σωτηρίου καὶ χιτῶνα εὐφρο-
 σύνης, περιέθηκέ με ὡς νυμφίῳ μίτραν καὶ ὡς νύμφην κατε-
 κόσμησέ με κόσμον». Καὶ οὐκέτι ἔσομαι «ὡς πόλις καταλε-
 λειμμένη, ἀλλ' ὡς ἐπιζητουμένη», καὶ «ὡς στέφανος κάλλους
 ἐν χειρὶ Κυρίου καὶ διάδημα βασιλείας ἐν χειρὶ Θεοῦ».

30 ε'. Ταύτη τοι καὶ ἡμεῖς ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιᾶσει

7. Πρὸβλ. Ψαλμ. 44, 3.
 10. Ἔσμα Ἔσμ. 7, 2.

8. Ἔσμα Ἔσμ. 6, 9-10.
 11. Ἑσ. 51, 9 καὶ 11.

9. Ψαλμ. 44, 10.
 12. Ἑσ. 51, 12.

ὅποιους ἄλλους ὑψώθηκε σὲ ἀφραστη ὠραιότητα καὶ ὁμορφιά'. «Εἶναι ὅλη ὠραία αὐτὴ πού εἶναι πλησίον μου»· ἀπέφυγε τὰ χτυπήματα, ἀπαλλάχθηκε ἀπὸ τὰ τραύματα, καθαρίσθηκε ἀπὸ τοὺς ρύπους, ἔριξε τοὺς ὑβριστὲς στὰ τάρταρα καὶ ἀνέβασε στὰ ὑψηλοὺς ὑμνητὲς τῆς. «Καὶ ἐλάττωμα ἐπάνω τῆς δὲν ὑπάρχει»· ξεπέρασε τὰ στίγματα τῆς, μὲ τὰ ὁποῖα ἀλλοφυλο καὶ μιαρὸ χέρι καταστιγμάτισε ὅλο τὸ σῶμα τῆς κακοποιώντας την. Ὅλων αὐτῶν καθάρισε τὶς κηλίδες, ξαναπαίρνοντας καὶ ξαναφορώντας τὸν παλαιὸ νυφικὸ στολισμὸ τῆς.

«Τὴν εἶδαν οἱ κοπέλλες καὶ θὰ τὴν καλοτυχίσουν καὶ θὰ τὴν ἐπαινέσουν οἱ βασίλισσες. Ποιὰ εἶναι αὐτὴ πού προβάλλει σὰν τὴν αὐγή, καλὴ σὰν τὴ σελήνη καὶ ξεχωριστὴ σὰν τὸν ἥλιο;»⁸. Ἔρα αὐτὴν τὴν ὠραιότητα καὶ τὴ βασιλικὴ στολὴ ἀπὸ παλαιὰ σχεδίαζε ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ γιὰ τὸν Δεσπότη καὶ βασιλιὰ τῶν ὄλων μελωδώντας στοὺς ψαλμοὺς του· «Στάθηκε ἡ βασίλισσα στὰ δεξιὰ σου, φορώντας τὰ διάχρυσά καὶ ποικιλόμορφα ἐνδύματα τῆς»⁹. Πράγματι «εἶναι ὠραία τὰ δῆματά τῆς»¹⁰. «Σήκω, Σιών, ὅπως στὴν ἀρχὴ τῆς ἡμέρας, σὰν γενεὰ αἰώνια. Ἀγαλλίαση θὰ πλημμυρίσει στὸ κεφάλι σου καὶ ἐξαιτίας τῆς ἐξύμνησής σου θὰ γεμίσεις ἀπὸ εὐφροσύνη»¹¹. «Ἐγὼ εἶμαι, ἐγὼ εἶμαι πού σὲ παρηγορῶ»¹², λέγει ὁ Κύριος. «Νά, ἐπάνω στὰ χέρια μου ζωγράφισα τὰ τείχη σου καὶ εἶσαι κοντὰ μου παντοτινὰ»¹³. Αὐτὴν ἄρα τὴν ὠραιότητά τῆς προβλέποντας καὶ αὐτὴν προφήτευσε μὲ τὸ στόμα τοῦ Ἡσαΐα λέγοντας· «Ἀγαλλίαση θὰ νοιώσει ἡ ψυχὴ μου γιὰ τὸν Κύριο· γιατί μοῦ φόρεσε ἔνδυμα σωτηρίας καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης· μοῦ ἔβαλε σὰν νὰ ἦμουν νυμφίος μίτρα καὶ σὰν νύμφη μὲ στόλισε μὲ κοσμήματα»¹⁴. Καὶ δὲν θὰ εἶμαι πιὰ σὰν πόλη ἐγκαταλελειμμένη, ἀλλὰ σὰν πόλη περιζήτητη»¹⁵, «καὶ σὰν στεφάνι ὠραιότητος στὸ χέρι τοῦ Κυρίου καὶ διάδημα βασιλικὸ στὸ χέρι τοῦ Θεοῦ»¹⁶

5. Χοροστατώντας καὶ ἐγὼ μὲ χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση ψυχῆς σ'

13. Ἡσ. 49, 16.

15. Ἡσ. 62, 12.

14. Ἡσ. 61, 10.

16. Ἡσ. 62, 3.

ψυχῆς χοροστατοῦντες τῇ πανηγύρει, καὶ τῆς ἀναμορφώσε-
 ως τὰ ἐγκαίνια συνεορτάζοντες σήμερον, τὰς προφητικὰς
 ἐκείνας φωνὰς ἐπιθειάζομεν λέγοντες· «Χαῖρε σφόδρα, θύ-
 γατερ Σιών, κήρυσσε, θύγατερ Ἱερουσαλήμ. Περιεῖλε Κύ-
 5 ριος τὰ ἀδικήματά σου, ἐρρύσατό σε ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν
 σου». «⁵ Ἄρον κύκλω τοὺς ὀφθαλμούς σου καὶ ἴδε συνηγμέ-
 να τὰ τέκνα σου· ἰδοὺ γὰρ ἦκασί σοι πάντες οἱ υἱοὶ σου
 μακρόθεν καὶ αἱ θυγατέρες σου», οὐ χρυσίον καὶ λίθανον
 καὶ λίθους, ἔκγονα γῆς πάντα καὶ ἀνθρωπίνῳ νόμῳ πλου-
 10 τοῦντα τὸ τίμιον, ἀλλὰ χρυσίου παντὸς καθαρωτέραν καὶ
 λίθων ἀπασῶν τιμιωτέραν τὴν πατρῶαν πίστιν ἀκίδδηλὸν
 σοι προσάγοντες· «τέρπου καὶ εὐφραίνου ἐξ ὅλης τῆς καρ-
 δίας σου· ἰδοὺ γὰρ ἦκει Κύριος καὶ κατασκηνώσει ἐν μέσῳ
 σου». Τί τῆς παρούσης ἡμέρας τερπνότερον, τί δὲ τῆς ἐορτῆς
 15 εἰς θυμηδίας λόγον καὶ χαρᾶς ἐναργέστερον; Ἄλλο τοῦτο
 κατὰ τοῦ θανάτου σήμερον δι' αὐτῶν τῶν σπλάγγνων κέν-
 τρον πῆγνυται, οὐχὶ τάφῳ νεκρώσεως εἰς κοινὴν τοῦ γένους
 ἔγερσιν τοῦ Σωτῆρος καλυπτομένου, ἀλλὰ τῆς μητρικῆς
 εἰκόνοσ ἀπ' αὐτῶν τῆς λήθης τῶν πυθμένων ἀνισταμένης
 20 καὶ συνανιστώσης ἑαυτῇ τὰ τῶν ἀγίων μορφώματα. Χριστὸς
 σαρκὶ ἐπεδήμησε καὶ τῆς τεκούσης ὠλέναις ἐφέρετο· τοῦτο
 καὶ ταῖς εἰκόσιν ὁρᾶται καὶ πιστοῦται καὶ κηρύσσεται, αὐτο-
 ψίας νόμῳ διατρανουμένης τῆς μαθήσεως καὶ τοὺς θεατὰς
 ἐφελκομένης εἰς ἀπροφάσιστον συγκατάθεσιν.

25 Μισεῖ τις τὴν διὰ τούτων διδασκαλίαν; πῶς οὐ πρότε-
 ρον οὗτος τὸ τῶν εὐαγγελίων εἰς μῖσος ἀπώσατο κήρυγμα;
 Ὡσπερ γὰρ ὁ λόγος ὁ δι' ἀκοῆς, οὕτω δι' ὄψεως ἡ μορφή
 τοῖς τῆς ψυχῆς ἐγχαράσσεται πίναξιν, ὁμόφωνον τῆς εὐσε-
 βείας, οἷς πονηρῶν δογμάτων ἢ πρόληψις οὐκ ἐνέστικται,
 30 τὴν μάθησιν διαγράφουσα. Μάρτυρες δεσποτικῆς ἀγάπης
 ὑπερήθλησαν, τὸ φίλτρον τοῦ πόθου τοῖς αἵμασι παραστή-

αὐτὴ τὴν πανήγυρη καὶ συνεορτάζοντας σήμερα τὰ ἐγκαίνια τῆς ἀναμόρφωσής μας ἐκφωνῶ ἐκεῖνα τὰ προφητικὰ λόγια καὶ λέγω «Ὁ Ἄς εἶναι μεγάλη ἡ χαρὰ σου, θυγατέρα Σιών, καὶ κήρυττε αὐτὴ τὴν χαρὰ σου, κόρη Ἱερουσαλήμ. Ἐφαίρεσε ὁ Κύριος τὰ ἀδικήματά σου, σὲ ἔσωσε ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν σου»¹⁷. «Γύρισε ὀλόγυρα τὰ μάτια σου καὶ κοίταξε μαζεμένα τὰ παιδιὰ σου· γιατί νά, ἦρθαν ἀπὸ μακριὰ κοντὰ σου ὅλοι οἱ υἱοὶ σου καὶ οἱ θυγατέρες σου»¹⁸, φέροντάς σου ὄχι χρυσάφι καὶ λιθάνι καὶ πολύτιμους λίθους¹⁹, προϊόντα τῆς γῆς ὅλα καὶ πού σύμφωνα μὲ τὸν ἀνθρώπινο νόμο αὐξάνουν τὴν πολυτιμότητα, ἀλλὰ ἀπὸ κάθε χρυσάφι καθαρότερη καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς πολύτιμους λίθους πολυτιμότερη, ἀκίβδηλη τὴν πατρῶα πίστη. «Νοιῶσε τέρψη καὶ εὐφροσύνη μὲ ὅλη τὴν καρδιά σου»²⁰. γιατί νά, φτάνει ὁ Κύριος καὶ θά κατασηκνώσει ἀνάμεσά σου. Τί ὑπάρχει πιὸ τερπνὸ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἡμέρα, τί πιὸ ζωντανὸ ἀπὸ τὴν ἑορτὴ πρὸς ψυχικὴ ἱκανοποίηση καὶ χαρὰ; Ἄλλο κεντρὸ εἶναι αὐτὸ σήμερα ἐναντίον τοῦ θανάτου πού περνᾷ μέσα ἀπὸ τὰ σπλάγχνα του, πού δὲν καλύπτεται μὲ τάφο νέκρωσης ὁ Σωτὴρας γιὰ τὴν κοινὴ ἀνάστασις τοῦ ἀνθρώπινου γένους, ἀλλὰ ἡ μητρικὴ εἰκόνα ἀναδύεται ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς πυθμένες τῆς λήθης καὶ συνεγείρει μαζί τῆς τῆς μορφῆς τῶν ἁγίων. Ὁ Χριστὸς ἦρθε στὸν κόσμον μὲ σάρκα καὶ τὸν κρατᾷ ἡ μητέρα του στὴν ἀγκαλιά της· αὐτὸ βλέπομε καὶ στίς εἰκόνες, πού μᾶς τὸ ἐπιβεβαιώνουν καὶ μᾶς τὸ κηρύσσουν, καὶ μὲ τὸ νόμον τῆς αὐτοψίας ἰσχυροποιεῖται ἡ μάθησις καὶ ἐλκύονται οἱ θεατῆς σὲ συγκατάθεσις ἀπροφάσιστη.

Μισεῖ κάποιος τὴ διδασκαλίαν μέσω τῶν εἰκόνων; Πῶς αὐτὸς δὲν ἀπέρριψε τὸ κήρυγμα τῶν Εὐαγγελίων μὲ μῖσος; Γιατί, ὅπως ὁ λόγος γίνεται δεκτὸς μέσω τῆς ἀκοῆς, ἔτσι μέσω τῆς θέας ἡ μορφή χαράσσεται στοὺς πίνακες τῆς ψυχῆς, καταγράφοντας τὴ μάθησις σ' αὐτούς, στοὺς ὁποίους δὲν ἔχει ἐγχαραχθεῖ προσηγουμένως ἡ πρόσληψις τῶν πονηρῶν δογμάτων. Οἱ μάρτυρες πραγματοποιοῦσαν τὰ ὑπεραθλήματα γιὰ χάρις τῆς δεσποτικῆς ἀγάπης,

19. Πρβλ. Ἡσ. 60, 6.

20. Σοφον. 3, 14.

σαντες καὶ τὴν μνήμην αἱ βίβλοι συνέχουσι· ταῦτα καὶ ταῖς εἰκόσιν ὁρῶνται διαπραττόμενοι, ἐναργεστέραν τῆς γραφῆς παρεχομένης τῶν μακαρίων ἐκείνων εἰς γνῶσιν τὴν ἄθλησιν. Ἄλλοις αἱ σάρκες καὶ ζῶσιν ὠλοκαυτώθησαν, 5 προσευχῆς καὶ νηστείας καὶ τῶν ἄλλων πόνων καλλιερῶντων τὰ θύματα· ταῦτα καὶ λόγοι καὶ εἰκόνες φέρουσαι μᾶλλον τοὺς ὁρῶντας ἢ τοὺς ἀκούοντας πρὸς μίμησιν ἐπιστρέφουσι. Ἡ Παρθένος τὸν κτίστην χερσὶν ὡς βρέφος βαστάζει. Τίς καθορῶν ἢ τοῖς ὡσὶ ταῦτα βαλλόμενος οὐ μᾶλλον 10 καταπλαγείη τοῦ μυστηρίου τὸ μέγεθος καὶ πρὸς ὕμνον διανασταίη τῆς ἀφάτου καὶ λόγους πάντας νικώσης συγκαταβάσεως; Εἰ γὰρ καὶ δι' ἀλλήλων ἐκάτερον συνεισάγεται, ἀλλὰ πολὺ προέχειν ἐπὶ τῶν ἔργων αὐτῶν ἐπιδείκνυται τῆς κατὰ τὴν ἀκοὴν εἰσδυομένης μαθήσεως ἢ διὰ τῆς 15 ὄψεως ἐγγινομένη κατάληψις Ἐκκλινέ τις τὸ οὖς εἰς διήγημα; εἴλκυσε φανταζομένη τὸ ἀκουσθὲν ἢ διάνοια; νηφούση μελέτη τὸ κριθὲν τῇ μνήμῃ ἐναπέθετο. Οὐδὲν τούτων ἔλαττον, εἰ μὴ καὶ πολὺ μᾶλλον, κρατεῖ τὰ τῆς ὄψεως· καὶ γὰρ καὶ αὐτὴ γέ δήπου τῇ προχύσει καὶ ἀπορροῇ τῶν ὀπτικῶν 20 ἀκτίνων τὸ ὄρατὸν οἶονεὶ πῶς ἐπαφωμένη καὶ περιέπουσα τὸ εἶδος τοῦ ὄραθέντος τῷ ἡγεμονικῷ παραπέμπεται, ἐκεῖθεν διαπορθμευθῆναι διδοῦσα τῇ μνήμῃ πρὸς ἐπιστήμης ἀπλανεστάτης συνάθροισιν. Εἶδεν ὁ νοῦς, ἀντελάβετο, ἐφαντάσθη, τοὺς τύπους ἀκόπως ἐν τῇ μνήμῃ παρεπέμψα- 25 το.

ζ. Ἄθετεῖ τις τοὺς περὶ τούτων λόγους ἱεροὺς καί, οἷς ἅπαν ἐλαύνεται ψεῦδος, οὐ κρείσσους ἄγει ἀμφισθητήσεως; Οὗτος πολὺ πρότερον καὶ τῶν σεπτῶν εἰκονισμάτων ἐξορχεῖσθαι τὸ σέβας πεπλάνηται. Ἀλλὰ τιμᾶ ταῦτα καὶ 30 ταῖς προσηκούσαις γεραίρει σεβασμιότησι; Τὴν ὁμοίαν ἔξει καὶ περὶ τοὺς λόγους διάθεσιν· ὀποτέρῳ γὰρ ἂν τις τούτων τὰ τῆς τιμῆς ἢ τὰ τῆς ἐξουδενώσεως προσάψῃ, τῶν

παρουσιάζοντας τὸ φίλτρο τοῦ πόθου μὲ τὰ αἵματὰ τους καὶ τὴ μνήμη αὐτῶν τὴν περιέχουν τὰ βιβλία. Αὐτὰ βλέπομε νὰ διαπράττουν καὶ στὶς εἰκόνες, ἀφοῦ ἡ ζωγραφικὴ δίνει τὴ δυνατότητα νὰ πληροφορηθοῦμε πιὸ ζωντανὰ τὴν ἄθληση ἐκείνων τῶν μακάρων. Σὲ ἄλλους οἱ σάρκες ἐνῶ ζοῦσαν ἀκόμα ἔγιναν ὀλοκαύτωμα, καθὼς ἡ προσευχὴ καὶ ἡ νηστεία καὶ οἱ ἄλλοι ἀγῶνες πρόσφεραν εὐπρόσδεκτα τὰ θύματα. Αὐτὰ παρουσιάζοντας καὶ λόγοι καὶ εἰκόνες ὀδηγοῦν πρὸς μίμηση καλύτερα αὐτοὺς ποὺ τὰ βλέπουν, παρὰ αὐτοὺς ποὺ τὰ ἀκοῦν. Ἡ Παρθένος βαστάζει στὴν ἀγκαλιά της τὸν Κτίστη ὡς βρέφος. Ποιὸς βλέποντας αὐτὴ τὴ σκηνὴ ἢ ἀκούοντας τοὺς λόγους δὲν θὰ μείνει κατάπληκτος ἀπὸ τὸ μέγεθος τοῦ μυστηρίου καὶ δὲν θὰ σηκωθεῖ νὰ ὑμνήσει τὴν ἀφατη συγκατάβαση ποὺ ξεπερνᾷ κάθε λόγο; Γιατὶ μολονότι καὶ μὲ τὰ δύο εἰσάγεται τὸ καθένα, ἀλλὰ στὴν πράξη ἀποδεικνύεται ὅτι πολὺ ὑπερέχει ἀπὸ τὴ μάθηση ποὺ ἀποκτᾶται μὲ τὴν ἀκοή, ἢ κατανόηση ποὺ ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν ὄψη. Ἔστρεψε κάποιος τὴν ἀκοή του στὴ διήγηση; ἀπέσπασε ἢ διάνοια μὲ τὴ φαντασία της αὐτὸ ποὺ ἀκουσε; Μὲ ἡρεμὴ μελέτη ἀπέθεσε στὴ μνήμη αὐτὸ ποὺ ἔκρινε. Καθόλου λιγότερο σ' αὐτά, ἂν ὄχι καὶ πολὺ περισσότερο, ἰσχυρότερη εἶναι ἡ ὄψη· γιατί κι αὐτὴ κατὰ κάποιον τρόπο μὲ τὴ διάχυση καὶ τὴν ἀπορροσὴ τῶν ὀπτικῶν ἀκτίνων ἀγγίζοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὸ ὄρατὸ καὶ φροντίζοντας τὸ εἶδος αὐτοῦ ποὺ εἶδε, τὸ παραπέμπει στὸ ἡγεμονικὸ τῆς ψυχῆς, ἀφήνοντάς το νὰ μεταβιβασθεῖ ἀπὸ ἐκεῖ στὴ μνήμη γιὰ τὴ συγκέντρωση γνώσης χωρὶς καμμιά πλάνη. Ὁ νοῦς εἶδε, κατάλαβε, φαντάσθηκε, χωρὶς κόπο ἔστειλε τοὺς τύπους στὴ μνήμη.

6. Ἄθετεῖ κάποιος αὐτοὺς τοὺς ἱεροὺς λόγους καὶ μὲ τοὺς ὁποίους ἀποδιώκεται κάθε ψεῦδος καὶ δὲν τοὺς θεωρεῖ ἀνώτερος ἀπὸ κάθε ἀμφισβήτηση; Αὐτὸς πολὺ πιὸ πρὶν ἔχει πέσει στὴν πλάνη νὰ περιφρονήσει τὸν σεβασμὸ τῶν σεπτῶν εἰκονισμάτων. Ἀντίθετα, τὰ τιμᾷ αὐτά καὶ ἀποδίδει σ' αὐτά τὸν πρέποντα σεβασμὸ; Θὰ ἔχει τὴν ἴδια διάθεση καὶ γιὰ τοὺς λόγους· γιατί σὲ ὅποιο ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ προσφέρει κανεὶς τὴν τιμὴ ἢ τὴν περι-

ἴσων ἀνάγκη καὶ τῷ ἑτέρῳ μεταδιδόναί, εἰ μὴ τις μετὰ τῆς
 ἀσεβείας καὶ τοῦ φρονεῖν ὅλως παρενήνεκται, οὐ δυσ-
 σεβῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑαυτῷ πρεσβεύων μαχόμενα.
 Οὕτως οἱ ταῖς ἱεραῖς εἰκόσι προσπταίειν κατολισθήσαν-
 5 τες, οὐδὲ τῶν δογμάτων φυλάττειν ἐλέγχονται τὴν ὀρθό-
 τητα, ἀλλὰ θατέρῳ συνεξόμεννται θάτερον· καὶ θαρρεῖν
 οὐκ ἔχουσι ὁμολογεῖν ὃ δοξάζουσιν, οὐχὶ τὸ ἀσεβεῖν, τὸ
 δὲ μὴ δοκεῖν φυλαττόμενοι· καὶ φεύγουσι κλησιν, ἧς τὴν
 προᾶξιν προθύμως μεταδιώκουσι· βδελυκτοὶ τῆς κακουρ-
 10 γίας, βδελυκτότεροι τὴν ἀσέβειαν, ὧν κλάδοις αὐτοῖς καὶ
 αὐταῖς ἀπάσαις ῥίζαις ἢ παραφυᾶς ἐναπόλωλεν, οἷα δὴ
 τῷ θεσπεσίῳ Δαυΐδ ἐν ἄσμασιν ἀνακρούεται μετ' ἤχου
 τῶν ἀσεβῶν ἀπολλύμενον τὸ μνημόσυνον, ἐκείνου σὺν δί-
 κῃ τὴν κρίσιν αὐτοῖς ἐπαφιέντος, ὃν αὐτοὶ διὰ τῆς εἰκόνης
 15 ἐξουδένωσαν. Ἡμῖν δὲ κατ' ὀφθαλμοὺς ἡ Παρθένος τὸν
 κτίστην ὡς βρέφος ἀγκαλοφοροῦσα κἂν ταῖς γραφαῖς ὡς-
 περ τοῖς λόγοις καὶ ταῖς θεωρίαις ἀκίνητος ἔστηκε, πρέ-
 σβυς μὲν ὑπὲρ σωτηρίας, διδάσκαλος δὲ θεοσεβείας, καὶ
 χάρις μὲν ὀφθαλμῶν, χάρις δὲ διανοίας, αἷς εἰς τὸ νοητὸν
 20 τῆς ἀληθείας κάλλος ὃ ἐν ἡμῖν θεῖος ἔρως ὀχοῦμενος ἀνα-
 φέρεται.

ζ. Ἀλλὰ γὰρ τί πάθω, λέγειν ἅμα καὶ σιγαῖν συνελαννό-
 μενος; Τῷ θέλγοντι γὰρ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως
 προσλιπαρεῖν τοῖς λόγοις καὶ κόρον οὐκ ἔχειν τοῦ λέγειν
 25 προήρημαι. Ὁ δὲ καιρὸς ῥέων καὶ ἀναμονῆς οὐκ εἰδῶς
 νόμους, σιγὴν ἐπιθέντας τῷ λόγῳ, ἐφ' ἑτέραν ἡμᾶς ἀπαραί-
 τητον ὑπηρεσίαν προτρέπεται. Πλὴν ἐπειδήπερ τὸν μὲν
 οὐκ ἔστι λαβεῖν παρελθόντα, τῆς δέ, κἂν ὅλον τις τὸν βίον
 λόγους ποιῆται, κατ' ἀξίαν εἰπεῖν οὐδεὶς ἐξικνεῖται, ὅτι
 30 χαλεπὸν ἀμφοῖν ἐκπεσεῖν, τὸ δυνατὸν ἐμοὶ καὶ πρέπον
 σιγήσας, τῷ καιρῷ καλοῦντι πεισθήσομαι. Ἀλλ', ὧ νυμφίε

φρόνηση, εἶναι ὑποχρεωτικὸ νὰ τὴν ἀποδώσει καὶ στὸ ἄλλο, ἂν κάποιος δὲν ἔχει παρασυρθεῖ τελείως ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀσέβεια καὶ ἀπὸ τὴ φρόνηση, καὶ δὲν ἀσεβεῖ μόνο, ἀλλὰ πρεσβεύει καὶ πράγματα ποὺ ἀντιμάχονται τὸν ἑαυτό του. Ἔτσι ὅσοι ὀλίσθησαν στὴν ἀντίθεση πρὸς τὶς ἱερὲς εἰκόνες, ἀποδεικνύεται ὅτι δὲν φυλάγουν οὔτε τὴν ὀρθότητα τῶν δογμάτων, ἀλλὰ μὲ τὸ ἓνα ἀρνοῦνται καὶ τὸ ἄλλο, καὶ δὲν ἔχουν τὸ θάρρος νὰ ὁμολογοῦν αὐτὸ ποὺ πιστεύουν, γιὰ τὴ φυλάγονται ὄχι ἀπὸ τὴν ἀσέβεια, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ νὰ μὴ νομίζονται ἀσεβεῖς, καὶ ἀποφεύγουν τὴν ὀνομασία, τῆς ὁποίας μὲ προθυμία ἐπιδιώκουν τὴν πραγμάτωση. Εἶναι σιχαμεροὶ γιὰ τὸ κακούργημά τους, πὶο σιχαμεροὶ ὅμως γιὰ τὴν ἀσέβειά τους, τῶν ὁποίων ἡ παραφυάδα χάθηκε μαζὶ μὲ τὰ ἴδια τὰ κλαδιά της καὶ ὅλες τὶς ρίζες της, ὅπως ψάλλει μελωδικᾶ ὁ θεσπέσιος Δαυὶδ μὲ τὰ ἄσματά του ὅτι «ἔχει χαθεῖ μὲ πάντα τὸ μνημόσυνο τῶν ἀσεβῶν»²¹, καὶ ἐκεῖνος ἀφήνει δίκαια τὴν κρίση σ' αὐτοὺς ποὺ αὐτοὶ μὲ τὴν εἰκόνα τὸν ἐξουδένωσαν. Στὰ μάτια μας ἡ Παρθένος κρατώντας ὡς βρέφος τὸν Κτίστη στὴν ἀγκαλιά της, ἔστω κι ἂν στὶς Γραφές, ὅπως καὶ στοὺς λόγους καὶ στὶς θεωρίες στέκεται ἀκλόνητη, εἶναι ἀπὸ τὴ μιᾶ πρευσβεύτρια γιὰ τὴ σωτηρία μας, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη διδάσκαλος τῆς θεοσεβείας, καὶ χάρη βέβαια τῶν ματιῶν, χάρη ὅμως καὶ τῆς διάνοιας, μὲ τὶς ὁποῖες φέρεται ὁ μέσα μας θεῖος ἔρωτας καὶ προχωρεῖ στὸ νοητὸ κάλλος τῆς ἀλήθειας.

7. Ἀλλὰ τί νὰ κάνω, ὄντας ἀναγκασμένος νὰ μιλῶ ταυτόχρονα καὶ νὰ σωπαίνω; Γιατί, ἐπειδὴ ἔχω θελχθεῖ ἀπὸ τὸ ἐξεταζόμενο γεγονός, ἐπέλεξα νὰ μιλήσω ἐκτεταμένα καὶ νὰ μὴ νιώθω κόρο στὸ λόγο μου. Ὁ χρόνος ὅμως κυλώντας καὶ μὴ γνωρίζοντας νόμο ἀναμονῆς, μᾶς προτρέπει νὰ ἐπιβάλομε στὸ λόγο σιωπὴ καὶ νὰ ἀναλάβομε ἄλλη ἀπαραίτητη ὑπηρεσία. Πλὴν ὅμως, ἐπειδὴ δὲν μποροῦμε νὰ πιᾶσομε τὸ χρόνο ποὺ πέρασε, ἐνῶ γιὰ τὴν ὑπηρεσία, ἀκόμα κι ἂν ὅλη τὴ ζωὴ του μιλᾷ κάποιος, κανένας δὲν θὰ μπορέσει νὰ μιλήσει ἐπάξια, ἐπειδὴ εἶναι φοβερὸ νὰ ἀποτύχω καὶ στὰ δύο, ἀφοῦ ἀποσιωπήσω ποὺ εἶναι τὸ δυνατὸ σ' ἐμένα καὶ πρέπον,

Λόγε καὶ σοφία τοῦ Πατρὸς ἐννύπστατε, ἧς τὸ ἱερόν τοῦτο
 καὶ σεπτὸν ἐπάννυμον τέμενος, δίδου μὲν ἡμῖν, ὧν ἐλλιπῶς
 εἴρηται, συγγνώμην· σὸν γὰρ ἐστίν, οὐκ εἰς τὴν χρεῖαν, ἀλλ'
 εἰς τὴν γνώμην ὄραῖν καὶ ταύτην τοῦ δώρου μέτρον ποιεῖ-
 5 σθαι, ἀλλ' οὐ πρὸς τὴν ἀξίαν τοὺς λόγους ζυγοστατεῖν.
 Δίδου δὲ καὶ τοὺς διὰ σοῦ λαχόντας τῶν ἐπὶ γῆς βασιλεύ-
 ειν καὶ τὰ ὑπόλοιπα τοῦ νεὰ τοῖς ἱεροῖς μορφώμασι κα-
 θιερωῶσαι, καὶ οἷά περ τῆς οἰκουμένης ὑπὸ σοῦ τεχθέντας
 ὀφθαλμοὺς φύλαξον ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, πάσης μὲν ἀνω-
 10 τέρους τιθεῖς ἐπηρείας, φοβεροὺς δὲ τοῖς πολεμίοις καὶ
 ἀνυποστάτους δεικνύς, εὐμενεῖς δὲ καὶ σωτηρίους τοῖς
 ὑπηκόοις, καὶ τῆς σῆς ἀδιαδόχου καὶ μακαρίας ἐκείνης
 ἅμα ἡμῖν ἀξιόους ποιῶν βασιλείας. Ὅτι σὸν τὸ κράτος καὶ ἡ
 τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις τῆς ὁμοουσίου καὶ ζωαρχικῆς καὶ
 15 παντοδυνάμου Τριάδος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας
 τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

θα ὑπακούσω σὸν καιρὸ πού με καλεῖ. Ἄλλά, ὦ Λόγε νυμφίε καὶ ἐνυπόστατη σοφία τοῦ Πατέρα, πού ἐπώνυμό της εἶναι αὐτὸς ὁ σεπτὸς ἱερὸς ναός, δῶσε σ' ἐμένα συγγνώμη γιὰ ὅσα εἶπα ἐλλιπῶς· γιατί σέ σένα ἀνήκει νὰ βλέπεις, ὄχι τὴ χρησιμότητα, ἀλλὰ τὴν πρόθεση, κι αὐτὴ νὰ κάνεις μέτρο τοῦ δώρου, καὶ ὄχι νὰ ζυγίζεις τοὺς λόγους ἀνάλογα μὲ τὴν ἀξία τους. Δῶσε ὅμως καὶ σ' αὐτούς, πού ἀπὸ σένα τοὺς ἔλαχε νὰ βασιλεύουν στὴ γῆ, νὰ καθαριάσουν μὲ ἱερὲς μορφές καὶ τὰ ὑπόλοιπα μέρη τοῦ ναοῦ, καὶ σὰν ὀφθαλμοὺς τῆς οἰκουμένης πού γεννήθηκαν ἀπὸ σένα, φύλαξέ τους ὡς κόρη ὀφθαλμοῦ, θέτοντάς τους πάνω ἀπὸ κάθε βλαβερῆ ἐπενέργεια, ἀποδεικνύοντάς τους φοβεροὺς καὶ ἀκαταμάχητους γιὰ τοὺς ἐχθροὺς, γιὰ τοὺς ὑπηκόους τοὺς ὅμως φίλους καὶ σωτῆρες, καὶ καθιστώντας τους μαζί μ' ἐμᾶς ἀξιους ἐκείνης τῆς ἀδιάδοχης καὶ μακάριας βασιλείας σου. Γιατὶ δική σου εἶναι ἡ δύναμη καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνηση τῆς ὁμοούσιας καὶ ζωαρχικῆς καὶ παντοδύναμης Τριάδας, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΟΓΔΟΗ

ΛΕΧΘΕΙΣΑ ΕΝ Τῷ ΟΜΒΩΝΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ,
 ΗΝΙΚΑ ΤΟΙΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΙΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΙΣ ΗΜΩΝ
 ΒΑΣΙΛΕΥΣΙ ΜΙΧΑΗΛ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΙῶ Ο ΚΑΤΑ ΠΑ-
 ΣΗΣ ΑΙΡΕΣΕΩΣ ΕΣΤΗΛΟΓΡΑΦΗΘΗ ΘΡΙΑΜΒΟΣ

α. Ἦν ἄρα ἐκ πολλοῦ γεγηρακῶς ὁ χρόνος καὶ νέαν
 οὐχ ἔχων ὠδῖνα, καθ' ἣν ἀκμάζων ἐθάρρει σεμνύνεσθαι,
 μόναις δὲ ταῖς παλαιαῖς ἐγκεκυφῶς ἐκείναις καὶ λαμπρὸν
 οὐδὲν οὐδὲ γενναῖον εἰς τόκον ἔχων νεανιεύσασθαι, τὰ
 5 αὐτὰ φέρων κύκλω περιήει στρεφόμενος, ἐκείνων μόνῃ τῇ
 φορᾷ φιλοτιμούμενος, ὧν ὁ φθάσας ἐμέτρει τὴν γένεσιν καὶ
 ἂ τὴν χάριν ἀνθεῖν οὐκ ἐδίδου νεάζουσιν. Νῦν δὲ δι' ἐνὸς
 ἀνδρός, εὐσεβῶν καὶ καινῶν καὶ γενναίων ἔργων ἀθλητοῦ,
 καὶ νεαζούσαις ὠδῖσιν ἐγκαλλωπίζεται καὶ τὸ γῆρας αὐ-
 10 τοῖς ὀνειδέσιν ἀποδύεται, οἷά περ τόκον εὐγενῆ τε καὶ κρά-
 τιστον καὶ τῶν ἄλλων καλῶν ἀνθοῦντα τὰς χάριτας ὑπὸ
 φωτὶ τῆς ἀληθείας πᾶσιν εὐτυχήσας ἐπιδείξασθαι· εἰ δὲ
 καὶ ῥητόρων ἤνεγκε φορᾶν, μετρεῖν εἰδότης τοῖς λόγοις τὰ
 πράγματα καὶ τῷ μεγέθει τῶν ἔργων συμπαρατείνειν τῆς
 15 γλώσσης τὴν δύναμιν, εἰς ὀλόκληρον ἂν αὐτῷ τὰ τῆς ἀκμῆς
 καὶ τὰ τῆς ἀνανεώσεως ἐκρατύνετο.

Νῦν δὲ οὐ βραχυτάτῳ μέρει ζημιούμενος, τοῖς μὲν πα-
 ροῦσι καὶ θεατοῖς, καὶ μὴδὲς ἐφέστηκε τοῖς ὀρωμένοις
 ῥήτωρ, οὐδὲν ἥττον ταῖς γοναῖς ἐνακμάζων δεικνύει τὸ τέ-

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΟΓΔΟΗ

ΠΟΥ ΕΚΦΩΝΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΜΒΩΝΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ
ΣΟΦΙΑΣ ΟΤΑΝ ΓΡΑΦΗΚΕ ΣΕ ΣΤΗΛΗ Ο ΘΡΙΑΜΒΟΣ ΤΩΝ
ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΜΑΣ ΜΙΧΑΗΛ
ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΤΑ ΠΑΣΗΣ ΑΙΡΕΣΕΩΣ

1. Εἶχε ἀπὸ πολὺ διάστημα ὁ χρόνος γεράσει καὶ δὲν εἶχε κανένα νέο ὀδυνηρὸ πόνον, γιὰ τὸν ὁποῖο νὰ ἔχει τὸ θάρρος νὰ ὑπερηφανεύεται, ἀλλ' ἦταν σκυμμένος μόνο στοὺς παλαιούς ἐκείνους, καὶ κανένα λαμπρὸ οὔτε γενναῖο δὲν εἶχε νὰ γεννήσει πρὸς ἐπίδειξη τῆς νεότητάς του, καὶ ἐπαναφέροντας τὰ ἴδια προχωροῦσε περιστρεφόμενος, καὶ ἱκανοποιοῦνταν μὲ τὴ φορὰ ἐκείνων μόνο, τῶν ὁποίων τὴ γέννηση μετροῦσε ὁ χρόνος ποὺ εἶχε περάσει καὶ τὰ ὁποῖα δὲν ἐπέτρεπαν τὴ χάρη νὰ ἀνθίσει νεανική. Τώρα ὅμως μὲ ἓνα ἄνθρωπο, ἀθλητὴ εὐσεβῶν καὶ νέων καὶ γενναίων ἔργων, καὶ μὲ νέες ὠδίνες καλλωπίζεται, καὶ τὸ γῆρας ἀποβάλλει μὲ αὐτὲς τὶς ὠδίνες, ἐπειδὴ ἓνα γόνον εὐγενῆ καὶ ἀριστο, καὶ ποὺ εἶναι πλούσιος καὶ στίς χάριτες ἄλλων καλῶν, εὐτύχησε νὰ παρουσιάσει κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ἀλήθειας. "Ἄν ὅμως ὑπέμεινε καὶ τὴν ὀρμὴ τῶν ρητόρων, ποὺ γνωρίζουν νὰ κόβουν τὰ πράγματα στὰ μέτρα τῶν λόγων καὶ μὲ τὸ μέγεθος τῶν ἔργων νὰ συνεπεκτείνουν τὴ δύναμη τῆς γλώσσας, θὰ ἐνισχυόταν στὸ ἀκέραιο ἢ ἀκμῆ καὶ ἢ ἀνανέωσή του.

Τώρα ὅμως, ἂν καὶ δὲν ζημιώνεται οὔτε κατὰ τὸ ἐλάχιστο, στὰ παρόντα βέβαια καὶ ὄρατά, καὶ ἂν ἀκόμα κανένας ρήτορας δὲν παραδρισκόταν σὲ ὅσα φαίνονται, δὲν δείχνει καθόλου λιγό-

λειον, ὅσοι δὲ τοῦ βίου γενεαῖς ὑστέραις προκύνουσι, τούτοις δὲ ἄρα τὴν ἐν τοῖς λόγοις μνήμην οὐκ ἔχων δωρήσασθαι, εἰς γῆρας, οἶμαι, πάλιν ἢ νόσον ἢ τὰ τοιαῦτα διαβληθήσεται· πράξεων μὲν γὰρ μετριοζούση σεμνότητι λόγοι
 5 φιλοῦσι παρρησιάζεσθαι, δειλία δὲ καὶ συστολῇ καταδύονται, ὄγκον αὐτοῖς πραγμάτων ὀρῶντες ἐπιφερόμενον καὶ κατορθωμάτων μεγέθη προκείμενα. Ἐντεῦθεν καὶ γὰρ σιγᾶν ἐβουλόμην καὶ τῶν ὑπὲρ λόγον ἔργων τὸ μέγεθος τῇ ἀτονίᾳ μὴ καθυβρίζεσθαι τοῦ λέγοντος, τὸν τοῦ ἥττηθῆναι φόβον
 10 πρὸ τοῦ παθεῖν τὴν ἥτταν αὐτῷ προβαλλόμενος εἰς ἀσφάλειαν. Ἄλλ' ἐπειδήπερ αὐταὶ παρεστήκασιν αἱ πράξεις καὶ τὸ λαμπρὸν τῶν ἔργων κατ' ὀφθαλμοὺς ἔστηκεν ἀπάντων, οὐκ ἐν μεγάλῳ τὰ τῆς ζημίας, οἶμαι, πεσειῖσθαι, τὸ ἔλαττον ἀποφερομένης τῆς διηγήσεως· τὰ γὰρ ὀρώμενα τὸ λειῖπον
 15 ἀναπληρώσει καὶ τὸ ἐνδέον τοῦ λόγου τὴν ὑπεροχὴν σαλπίζει τῆς πράξεως.

β'. Ἀλλὰ γὰρ λαμπροὺς μὲν ἔστιν ἰδεῖν αὐτοῦ τοὺς ἐν πολέμοις ἄθλους καὶ τὰς νίκας καὶ τὰ τρόπαια, ὧν χρόνος οὐδεὶς, ἔξ οὗ τῆς βασιλείας οὗτος διέκλυψεν, ἄγονος ἔμει-
 20 νεν. Ἐμοὶ δὲ τούτων καταλέγειν οὐδὲν εἰς σπουδὴν ἤκει· καὶ γὰρ οὐδὲ γνώμης μᾶλλον ἢ ῥώμης ταῦτα καὶ τούτων οὐδετέρας μᾶλλον, ἢ τῆς εἰς ἄδηλον ἀναφερομένης αἰτίας ἐπὶ πολλῶν πολλάκις ἠλέχθη δεικνύμενα. Οὐ μὲν οὐδὲ πόλεων τῶν μὲν πολεμίων ἀνδραποδισμοὺς καὶ μετανα-
 25 στάσεις, οἰκοδομὰς δὲ καὶ ἀνοικισμοὺς τῶν φίλων· οὐδ' ὅτι φαιδρῶ καὶ μειδιῶντι προσώπῳ τοῖς ἐντυγχάνουσιν ὁμιλῶν καὶ τὸν τύραννον φόβον εἰς πόθον ἐκούσιον ἀμειβόμενος κατήφειαν πᾶσαν ἀπὸ παντὸς προσώπου ἀφείλετο, πατὴρ μᾶλλον πατρίδος ἢ δεσπότης καλεῖσθαι φιλοτιμού-
 30 μενος, οὐ κατὰ τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους, Κῦρον καὶ Αὔγουστον, ὧν ὁ μὲν Περσῶν, ὁ δὲ Ῥωμαίων ἄρξας ἐπὶ πρα-

τερο τὸ τέλειο νὰ ἀκμάζει στὰ τέκνα του· ὅσοι πάλι προκόψουν σὲ κατοπινὲς γενεές, ἀπὸ αὐτοὺς βέβαια, μὴ ἔχοντας νὰ τοὺς χαρίσει τὴ μνήμη τῶν λόγων, θὰ κατηγορηθεῖ πάλι, νομίζω, γιὰ γῆρας ἢ νόσο ἢ τὰ ὅμοια· γιατί οἱ λόγοι συνήθως ἐκδηλώνουν τὴν παρρησία τους στὴ μετρημένη περηφάνεια τῶν ἔργων, ἐνῶ στὴ δειλία καὶ στὴ συστολὴ ἐξαφανίζονται, βλέποντας νὰ ἔρχεται κατὰ πάνω τους ὄγκος πραγμάτων καὶ νὰ ὀρθώνονται μπροστὰ τους μεγέθη κατορθωμάτων. Ἐξαιτίας αὐτοῦ θὰ ἤθελα καὶ ἐγὼ νὰ σιγήσω καὶ τὸ μέγεθος τῶν πάνω ἀπὸ τὸ λόγο ἔργων νὰ μὴν ἐξευτελίζεται ἀπὸ τὴν ἀδυναμία τοῦ ρήτορα καὶ νὰ προβάλλω γιὰ τὴν ἀσφάλειά μου τὸ φόβο τῆς ἥττας πρὶν ἔρθει ἢ ἡττα. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἶναι παροῦσες οἱ ἴδιες οἱ πράξεις καὶ ἡ λαμπρότητα τῶν ἔργων εἶναι μπροστὰ στὰ μάτια ὄλων, δὲν εἶναι μεγάλη ἡ ζημία, νομίζω, ἂν ἡ ἀφήγησή μου προσφέρει τὸ λιγότερο· γιατί αὐτὰ ποὺ εἶναι ὄρατὰ θὰ ἀναπληρώσουν ὅσα λείπουν, καὶ ἡ πτωχεία τοῦ λόγου θὰ σαλπίζει τὴν ὑπεροχὴ τῆς πράξης.

2. Ἀλλὰ βέβαια μπορούμε νὰ δοῦμε πόσο λαμπροὶ εἶναι οἱ ἄθλοι του στοὺς πολέμους καὶ οἱ νίκες του καὶ τὰ τρόπαιά του, ἀπὸ τὰ ὅποια κανένας χρόνος ἀπὸ τότε ποὺ αὐτὸς ἔγινε βασιλιάς δὲν ἔμεινε ἄγονος. Ὅμως ἐμένα κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν μὲ βιάζει νὰ τὰ ἀπαριθμήσω. Γιατὶ αὐτὰ δὲν εἶναι θέμα μᾶλλον διὰθεσης, ἢ ρώμης, καὶ πολλὰ φορὲς σὲ πολλὰ ἀποδείχθηκαν ὅτι δὲν ἦταν ἀποτελέσματα αὐτῆς ἢ τῆς ἄλλης συγκεκριμένης αἰτίας, ἀλλὰ αἰτίας ἄγνωστης. Καὶ βέβαια οὔτε καὶ τοὺς ἑξανδραποδισμοὺς καὶ τὶς μετακινήσεις τοῦ πληθυσμοῦ πόλεων τῶν ἐχθρῶν, οὔτε καὶ οἰκοδομήσεις νέων πόλεων τῶν φίλων καὶ ἀνακαινίσεις, οὔτε τὸ ὅτι, μιλώντας σὲ ὅσους συναντᾶ μὲ φαιδρὸ καὶ γελαστὸ πρόσωπο καὶ μεταβάλλοντας τὸ φόβο τοῦ τυράννου ποὺ εἶχαν σὲ αὐθόρμητο πόθο, ἀφαίρεσε ὅλη τὴν κατήφεια ἀπὸ κάθε πρόσωπο, φιλοδοξώντας νὰ ὀνομάζεται πατέρας μᾶλλον τῆς πατρίδας, παρὰ δεσπότης, ὄχι σύμφωνα μὲ τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους, τὸν Κύρο καὶ τὸν Αὔγουστο, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ πρῶτος εἶχε τὴν ἀρχὴ τῶν Περσῶν, καὶ ὁ ἄλλος τῶν Ρωμαίων, καὶ δοξάσθηκαν

ότητι καὶ φιλανθρωπία δόξαν ἔλιπον τῷ πλήθει, πρὸ τῶν
 ἔργων τὰς κλήσεις ἀρνύμενος, ἀλλ' ὡς ἂν ὁ πρόπων ἐπι-
 στατῆ λογισμός, πρὸ τῶν ὀνομάτων ταῖς πράξεσι σεμνυ-
 νόμενος· ἀλλ' οὐδ' ὅτι χρυσοῦ ρέουσαν τὴν χεῖρα τῆ πο-
 5 λιτεία προέτεινεν, ὡς οὐδεὶς ἄλλος πενίαν ἐξ οἰκίας οὕτως
 αὐτὸς ἐλάσας ταύτην τοῦ πολιτεύματος· καὶ πόλις ἢ βα-
 σιλίς καὶ τῷ πλούτῳ βασιλεύουσα διὰ μιᾶς βασιλικῆς δε-
 ξιάς εἰς πάντα τοὺς ὑπηκόους τὰ τῆς εὐδαιμονίας ἐξή-
 πλωσεν. Οὐδὲν οὖν τούτων ἀριθμεῖν ἐμοὶ μελέτη καὶ σπού-
 10 δασμα, καὶν αὐτὴν ἔχω συνεφεστῶσαν αὐτοῖς καὶ μάρτυρα
 τὴν ἀλήθειαν· οὐδὲ γάρ, οὐδὲ πομπικός τις ἐγὼ καὶ τέρψιν
 ἐκ λόγων τοῖς ἀκροαταῖς τεχνάζων χαρίζεσθαι, ὧν περ ὑλή
 μᾶλλον ἂ παρέρχομαι, οὐ μὴν οὐδὲ πρὸς ἐπαίνους ἄγων
 τὴν γλῶσσαν γυμνάζεσθαι καὶ τοῦ θεάτρου κρότους ἐκτρί-
 15 βειν τοῖς ῥήμασιν· ὅ τε γὰρ τοῦ βίου τρόπος καὶ τὸ τῆς ἱε-
 ρωσύνης δικαίωμα οὐκ οἶδε τούτοις ἐναποδύεσθαι, οὐδ'
 ὅτι νεῶς αὐτῷ καὶ οἰκοδομημάτων ἱερῶν ἱεραὶ φροντίδες
 εἰς ἀνέλπιστον προελθεῖν πράξιν καὶ κάλλος ἀνίκητον
 ἐξεκίνησαν· τὰ μὲν γὰρ ἄλλοις παρεῖται, τὰ δὲ λόγος ἄλλος
 20 ὑπόθεσιν ἄλλης ἔχει πανηγύρεως· ἐκεῖνα δὲ μόνα τῶν ἄλ-
 λων πάντων ἀποτεμνόμενος ποιουμαι διήγησιν, ἂ τῆς εὐ-
 σεβείας αὐτῆς ἄκρατον εὐθύς καὶ θαυμαστὸν ἠλίκον τὸν
 ζῆλον παρίστησιν.

γ'. Ἄλλὰ γὰρ πόθεν ἀπάρξωμαι; ποῖον δὲ πρῶτον
 25 ἐκδιηγῆσωμαι; Πότερον, μηνύσω τῆς Ἐκκλησίας τὰ εὐαγ-
 γέλια, ἢ τὸν θρίαμβον τὸν κατὰ τῶν αἰρέσεων ἐπιδείξωμαι
 ἢ τοῦ καταγαγόντος τὸν θρίαμβον καὶ λαμπρὰ τὰ τρόπαια
 στήσαντος τὸ παράστημα τῆς ψυχῆς καὶ τοὺς ὑπὲρ εὐσε-
 βείας ἀγῶνας προσιμιάσωμαι; Ἐκάτερον γὰρ τῶν εἰρημέ-
 30 νων τοῖς λογισμοῖς προπηδῶν καὶ τὴν πρώτην τάξιν ἐπέ-
 χειν φιλονεικοῦν ἀμφίδολον ποιεῖται τὴν ἀρχὴν τοῦ διη-
 γήματος, καὶ καθάπερ ἐν πολυανθεῖ καὶ καλῷ λειμῶνι ἔκα-

ἀπὸ τὸ πλῆθος γιὰ πραότητα καὶ φιλανθρωπία, παίρνοντας τὴν ὄνομασία πρὶν ἀπὸ τὰ ἔργα, ἀλλὰ ὅπως ὁρίζει ὁ σωστὸς λογισμὸς, ὑπερηφανευόμενος γιὰ τὶς πράξεις πρὶν ἀπὸ τὴν ὄνομασία· οὔτε καὶ ἐπειδὴ ἄπλωνε τὸ χέρι στοὺς πολίτες σκορπίζοντας χρυσό, ἀπομακρύνοντας, ὅπως κάποιος ἄλλος τὴ φτώχεια ἀπὸ τὸ σπίτι, ἐκεῖνος αὐτὴν ἀπὸ τὸ κράτος· καὶ ἡ βασίλισσα πόλη, βασιλεύουσα καὶ στὸν πλοῦτο, μὲ ἓνα βασιλικὸ χέρι ἄπλωσε τὴν εὐδαιμονία σὲ ὅλους τοὺς ὑπηκόους. Σκοπὸς λοιπὸν καὶ ἐπιδίωξή μου δὲν εἶναι ν' ἀπαριθμήσω κανένα ἀπὸ αὐτὰ, ἔστω κι ἂν ἔχω τὴν ἴδια τὴν ἀλήθεια νὰ εἶναι μαζί μ' αὐτὰ καὶ νὰ τὰ βεβαιώνει. Γιατὶ ἐγὼ δὲν εἶμαι, δὲν εἶμαι κάποιος ἐπιδεικτικὸς ρήτορας ὥστε νὰ θέλω μὲ τεχνάσματα νὰ χαρίζω στοὺς ἀκροατὲς μου τέρψη ἀπὸ τοὺς λόγους μου, τῶν ὁποίων μᾶλλον εἶναι ὕλη αὐτὰ πού παρέρχομαι, οὔτε βέβαια ἀσκῶ καὶ ὁδηγῶ τὴ γλώσσα μου σὲ ἐπαίνους, προξενώντας μὲ τὰ λόγια τῆς τὰ χειροκροτήματα τῶν θεατῶν. Γιατὶ καὶ ὁ τρόπος τοῦ βίου καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης δὲν γνωρίζουν νὰ ἐπιδίδονται σ' αὐτὰ, οὔτε ἐπειδὴ ὁ ναὸς καὶ οἱ ἱερὲς φροντίδες γιὰ ἱερὰ οἰκοδομήματα ἐπέτυχαν νὰ φτάσουν σὲ ἀνέλπιστη πραγματοποίηση καὶ κάλλος ἀνυπέροβλητο· γιατί ἄλλα ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἀφήνει σὲ ἄλλους, καὶ ἄλλα τὰ ἔχει ἄλλος λόγος ὡς ὑπόθεση ἄλλης πανήγυρης. Ἔτσι λοιπὸν κάνω τὴ διήγησή μου ἀποκόπτοντας ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ἐκεῖνα μόνο, ἐκεῖνα πού παρουσιάζουν ἀμέσως καθαρὸ καὶ τόσο θαυμαστὸ τὸν ζῆλο τῆς εὐσέβειας.

3. Ἀπὸ ποῦ ὅμως νὰ ξεκινήσω; ποιὸ νὰ διηγηθῶ πρῶτο; Ποιὸ ἀπὸ ὅλα· νὰ ἀναγγείλω τὶς καλὲς εἰδήσεις γιὰ τὴν Ἐκκλησία, νὰ παρουσιάσω τὸν θρίαμβο ἐναντίον τῶν αἱρέσεων, ἢ νὰ ἐκθέσω ὡς προοίμιο τὸ θάρρος τῆς ψυχῆς καὶ τοὺς ἀγῶνες ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδοξίας αὐτοῦ πού ἐπέτυχε τὸν θρίαμβο καὶ ἔστησε λαμπρὰ τὰ τρόπαια; Γιατὶ καθένα ἀπὸ ὅσα ἀναφέραμε, προσηδώντας ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς καὶ φιλονεικώντας νὰ καταλάβει τὴν πρώτη θέση, κάνει ἀμφίρροπη τὴν ἀρχὴ τῆς διήγησης, καὶ ὅπως σὲ πολὺανθο καὶ ὠραῖο λιβάδι καθένα ἀπὸ τὰ ὠραῖα ἄνθη καὶ

στον τῶν ὠραίων ἀνθῶν καὶ καρπῶν ἐφ' ἑαυτῶ τὰς ὄψεις μετακλῖνον καὶ μετακαλούμενον εἰς ἄπορον τοὺς ὀρῶντας περιῖστησιν, ὁποτέρῳ τῶν ὀρωμένων τὴν νικῶσαν ἐπιψηφίσονται, οὕτω καὶ τὰ καλὰ ταῦτα καὶ ὠραῖα θεάματα δι' 5 ἑκατέρου τῶν εἰρημένων τὰς τῆς εὐσεβείας αὐγὰς ἐξ ἴσου τοῖς θεαταῖς ἐναπαστρούπτοντα τὴν ἐκλογὴν παρέχονται ἀδιάκριτον. Πλὴν ἐπειδήπερ ἐν τῇ φαιδρᾷ τῆς Ἐκκλησίας χαρμονῇ καὶ τὸ θεοστυγὲς τῶν αἰρέσεων στηλιτεύεται καὶ τοῦ τροπαιοφόρου προλάμπει τὰ ἀγωνίσματα, ἐντεῦθεν 10 πῶς ἀρχὴν καὶ κρηπίδα θέμενος τοῦ λόγου, μετὰ τοῦ θειάζοντος τῇ νύμφῃ Χριστοῦ Ἐκκλησία τὰ τῆς χαρᾶς ἀναφθέγξομαι.

«Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών, κήρυσσε, θύγατερ Ἱερουσαλήμ· περιεῖλε Κύριος τὰ ἀδικήματά σου· ἐρρύσατό σε 15 ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν σου». Ὁρᾶς σου τὸν ἠγαπημένον Υἱόν, ὃν ἐξ αὐτῶν σπαργάνων εἰς Υἱὸν θεμένη καὶ βασιλέα σου, καὶ εὐσεβεία μὲν συνεκθρέψασα, εὐσεβεία δὲ συνανδρώσασα εἰς τοῦτο τὸ μέτρον τῆς κατὰ Χριστὸν ἡλικίας προήγαγες, ὀρᾶς τοῦτον, οἷά σοι φέρων καινοπρεπῆ καὶ 20 φαιδρὰ καὶ σὺν μεγάλοις τόκοις παρέστηκε τὰ θρεπτήρια, καὶ ὄσων καὶ ἡλίκων λαφύρων τὸ ἱερόν τοῦτο καὶ σεπτὸν ἐπλήρωσε τέμενος; Οὐκ Ἄρειον γὰρ δεσμώτην ἄγει σοι, οὐδὲ δοριάλωτον Μακεδόνιον, οὐδ' αἰχμάλωτον τὸν Νεστόριον καὶ Διοσκόρου τέκνα, μυρίαῖς σποραῖς ἐκφύλοις τὴν 25 οἰκουμένην ἐκβαρβαρώσαντος, οὐδὲ τοῦτον ἢ τοῦτον τῆς Ἐκκλησίας τὸν ἐχθρὸν καὶ πολέμιον, οὐδ' ἀρχηγὸν μιᾶς ἢ πλειόνων αἰρέσεων, ἀλλ' ἅμα πάσας τὰς φάλαγγας τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῖς ἠγεμόσι καὶ αὐτοῖς τεχνάσμασι καὶ βουλαῖς μιᾶ καὶ τῇ αὐτῇ πληγῇ τῆς βασιλικῆς δεξιᾶς νεκροὺς καὶ 30 ἐσκυλευμένους παρεστήσατο. «Ἐἶ Αρον κύκλω τοὺς ὀφθαλμούς σου καὶ ἴδε συνηγμένα τὰ τέκνα σου», οὓς αἰρέσεων πάλαι καὶ σχισμάτων δάκχαι καὶ ἄρπνιαι συναρπάσασαι

τούς καρπούς μεταστρέφοντας καὶ μετακαλώντας τὰ βλέμματα ἐπάνω του προκαλεῖ τὴν ἀπορία τοῦ θεατῆ, σὲ ποιὸ ἀπὸ ὅσα βλέπει ν' ἀποφασίσει νὰ ρίξει τὴν ψῆφο του, ἔτσι κι αὐτὰ τὰ ὠραῖα καὶ καλὰ θεάματα μὲ καθένα ἀπὸ ὅσα εἰπώθηκαν ἀκτινοβολώντας ἐξίσου τὶς λάμπεις τοὺς στοὺς θεατές, προκαλοῦν σύγχυσι στὴν ἐπιλογή. Ἐπειδὴ ὅμως στὴν κατάστασι τῆς φαιδρῆς χαρμονῆς τῆς Ἐκκλησίας καὶ το μῖσος στηλιτεύεται τῶν αἱρέσεων κατὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ προβάλλουν λαμπρὰ τὰ ἀγωνίσματα τοῦ τροπαιοφόρου, κάπου ἀπὸ ἐδῶ κάνοντας ἀρχὴ καὶ δάζοντας θεμέλιο τοῦ λόγου μου, μαζὶ μὲ αὐτὸν ποὺ ἔνθεος προφητεύει στὴ νύμφη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, θὰ ἀναφωνήσω τὸν χαιρετισμὸ τῆς χαρᾶς.

«Γέμισε ἀπὸ ἀνυπέροβλητη χαρὰ, θυγατέρα Σιών, κήρυττε αὐτήν, θυγατέρα Ἱερουσαλήμ· ὁ Κύριος ἔσθησε τὰ ἀδικήματά σου καὶ σὲ ἔσωσε ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν σου»¹. βλέπεις τὸν Υἱὸ σου τὸν ἀγαπημένο, αὐτὸν ποὺ ἀπὸ τὰ σπάργανά του τὸν ἔκανες Υἱὸ καὶ βασιλέα σου, καὶ ἀφοῦ μὲ τὴν εὐσέβεια τὸν ἀνέθρεψες καὶ ἀφοῦ μὲ τὴν εὐσέβεια τὸν ἔκανες ἄνδρα, τὸν ἔφερες σ' αὐτὸ τὸ μέτρο τῆς κατὰ Χριστὸν ἡλικίας, τὸν βλέπεις αὐτὸν ποῖα καινούργια καὶ φαιδρὰ ἤρθε καὶ σοῦ φέρνει, καὶ μαζὶ μὲ τόκους μεγάλους παρουσίασε τὰ τροφεῖα καὶ μὲ πόσα πολλὰ καὶ μεγάλα λάφυρα γέμισε αὐτὸ τὸν ἱερὸ καὶ σεβαστὸ ναό; Γιατὶ δὲν σοῦ φέρνει δεσμώτη τὸν Ἄρειο, οὔτε αἰχμάλωτο τὸν Μακεδόσιο, οὔτε αἰχμάλωτο τὸν Νεστόριο καὶ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Διοσκόρου, ποὺ μὲ μύριες ἄνομες σπορὲς ἐκβαρβάρωσαν τὴν οἰκουμένη, οὔτε αὐτὸν ἢ ἐκεῖνο τὸν ἐχθρὸ καὶ πολέμιο τῆς Ἐκκλησίας, οὔτε τὸν ἀρχηγὸ μᾶς ἢ περισσότερων αἱρέσεων, ἀλλ' ὅλες μαζὶ τὶς φάλαγγες τοῦ ἐχθροῦ μὲ τοὺς ἴδιους τοὺς ἡγεμόνες τοὺς καὶ μὲ τὰ τεχνάσματα καὶ τὶς βουλές τοὺς μ' ἓνα καὶ τὸ ἴδιο χτύπημα τῆς βασιλικῆς δεξιᾶς τοὺς ἔδειξε νεκροὺς καὶ ἀπογυμνωμένους. «Σήκωσε γύρω τὰ μάτια σου καὶ κοίταξε συναγμένα τὰ παιδιὰ σου»², τὰ ὁποῖα παλαιὰ οἱ Βάκχες καὶ οἱ θύελλες τῶν αἱρέσεων καὶ τῶν σχισμάτων τὰ ἄρπαξαν,

1. Σοφον. 3, 14-15.

2. Ἦσ. 60, 4.

καὶ πολλῆς κορυβαντίας ἐμπλήσασαι εἰς ὄρη καὶ κρημνοὺς ἀπωλείας διέσπειραν ἀνοιστρήσασαι. «Εὐφραίνου καὶ κατατέροπου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου». Υἱὸς Πατρὶ κηρύσσεται ὁμοούσιος, τὸ Πνεῦμα τούτοις εἰς μίαν συναριθμεῖται θεότητα· ὁ Λόγος ἐκ Παρθένου σάρκα λαβὼν εἰς κοινήν τοῦ γένους σωτηρίαν καὶ ἀνάπλασιν οὐ μερίζεται τῆς θεότητος· αἱ φύσεις ἐπ' αὐτοῦ φυλάττουσι τὸ ἀσύγχυτον καὶ τῶν θελημάτων ἑκάτερον τῇ οἰκείᾳ φύσει συναναφαίνεται ἐνεργούμενον· πᾶσα πλάνη καὶ λῆρος μακρὸς ἀπελήλαται, καὶ ψυχῶν οὐδεὶς μετοικισμὸς ἀναπλάττεται, οὐδὲ δαιμόνων ὄχλος, ἧς ἐθελοκακοῦντες αὐτοὶ κατέπεσον λήξεως, εἰς ταύτην ἀναπηδῶσι, τοῖς μύθοις ὀχούμενοι· οὐμένουν, οὐδὲ Χριστὸς αὐτὸς ἐν εὐφημίας προσχήματι πικρῶς ὑβρίζεται χλευαζόμενος· ἄλλο τοῦτο κενολόγημα καὶ ξένος τρόπος τῶν πονηρῶν μεμηχανημένος ἐξουδενώσεως, μαίνεσθαι μὲν κατὰ τῆς εἰκόνας, ἐπὶ τιμῇ δὲ τοῦ εἰκονιζομένου τερατολογεῖν, ταύτην σπαράττειν καὶ διπλῆν μανίαν ἐπιμαίνεσθαι.

Οὐδὲν οὖν ἔτι τῶν ἀσεβημάτων παρρησιάζεται. Οἷα γὰρ θεοχαλκεύτω λόγῃ ὁ καλλίνικος ἡμῶν πρωταγωνιστῆς τῆς γραφῆς τῶ καλάμῳ χρησάμενος διὰ μέσων αὐτοῖς τῶν ἐγκάτων τὸν ὄλεθρον ἤλασε, καὶ πᾶσα νῦν κάτω κεῖται δυσσέβεια καὶ αὐτάς που τὰς ἐσχάτας ἐλπίδας ἐσκυλευμένη καὶ μηδ' ἀναδιώσεως ὀνειροῖς ἐπαναψύχουσα. Τοῦτο τῶν ἄλλων τροπαίων, ὅσα τῶ μακροῦ διεμετρήθη χρόνῳ καὶ βασιλέων εὐσεβῶν εὐσεβεῖς ἔστησαν παλάμαι, κατὰ πολὺ λαμπρότερόν τε καὶ ὑψηλότερον· ἃ γὰρ πάντες ἀνὰ μέρος τε καὶ κατὰ καιροὺς οἰκείους μόλις εἰργάσαντο, τούτων ἕκαστον ἅμα καὶ ἀθρόον καὶ μιᾶς χειρὸς βολίδι ὁ πιστὸς ἡμῶν καὶ μέγας βασιλεὺς κατὰ κράτος ἐτροπώσατο. Τοῦτο τοῦ κατὰ
30 Θεὸν στρατηγούντος ὡς ἀληθῶς αἱ στρατηγικαὶ βουλαιὶ καὶ μελέται καὶ τὰ κατορθώματα. Τοῦτο τὴν οἰκουμένην πᾶσαν, ὁπόσῃν ὁ Χριστιανῶν θεσμὸς περιτρέχων στεφανοῖ, πάσης

καὶ ἀφοῦ τὰ γέμισαν μὲ μανιακὲς ἰδέες, παραδομένα στὸ μανιακὸ πάθος τὰ σκόρπισαν στὰ ὄρη καὶ τοὺς γκρεμοὺς τῆς ἀπώλειας. «Ὁ Ἄς γεμίσει ἡ καρδιά σου ἀπὸ εὐφροσύνη καὶ χαρά»³. Ὁ Υἱὸς κηρύσσεται ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα, τὸ Πνεῦμα συναριθμεῖται μαζί τους σὲ μία θεότητα· ὁ Λόγος, ἂν καὶ ἔλαβε σάρκα ἀπὸ τὴν Παρθένο γιὰ τὴν κοινὴ σωτηρία καὶ ἀνάπλαση τοῦ γένους μας, δὲν χωρίζεται ἀπὸ τὴ θεότητα· οἱ φύσεις σ' αὐτὸν (ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρώπινη) φυλάγουν τὸ ἀσύγχυτο καὶ κάθε μία ἀπὸ τὶς δύο θελήσεις συνεμφανίζεται νὰ ἐνεργεῖ ἀνάλογα μὲ τὴ φύση τῆς· κάθε πλάνη καὶ μακρὰ φλυαρία ἀπομακρύνθηκε, καὶ δὲν ἀναπλάθεται καμμιά μετοικισία ψυχῶν, οὔτε ὁ ὄχλος τῶν δαιμόνων, ἡ ζωὴ ἀπὸ τὴν ὁποία ξέπεσαν ἔξαιτίας τῆς θελημένης κακίας τους, ἀναπηδοῦν σ' αὐτήν, ἀκολουθώντας τοὺς μύθους. Οὔτε βέβαια ὁ Χριστὸς ὁ ἴδιος δέχεται ἀσχημοὺς ὑβριστικοὺς χλευασμοὺς μὲ τὸ πρόσημα τοῦ ἐπαίνου· αὐτὸ εἶναι ἄλλη κενολογία καὶ πρωτόγνωρος τρόπος χλευασμοῦ πού τὸν ἔχει μηχανευθεῖ ὁ πονηρός; νὰ φέρεται βέβαια μὲ μανία ἐναντίον τῆς εἰκόνας, νὰ καταφεύγει ὅμως σὲ τερατολογίες γιὰ νὰ τιμηθεῖ ὁ εἰκονιζόμενος, νὰ σπαράζει τὴν εἰκόνα καὶ νὰ ὀργιάζει ἐκδηλώνοντας διπλῆ μανία.

Κανένα λοιπὸν ἀσέβημα δὲν θὰ ἐκδηλώνεται πιά μὲ παρηγοσία. Γιατὶ ὅμοια μὲ θεοχάλκευτη λόγχη ὁ καλλίνικος πρωταγωνιστῆς μας, χρησιμοποιώνοντας τὸν κάλαμο τῆς γραφῆς, πέρασε τὸν ὄλεθρο μέσα στὰ ἴδια τὰ ἔγκατά τους, καὶ τώρα κάθε δυσσέβεια κείτεται χάμω, ἀπογυμνωμένη καὶ ἀπὸ τὶς τελευταῖες ἐλπίδες τῆς καὶ μὴ ζωογονούμενη οὔτε μὲ ὄνειρα ἀναβίωσης. Αὐτὸ ἀπὸ τὰ ἄλλα τρόπαια, ὅσα μετρήθηκαν στὸν μακρὸ χρόνο καὶ τὰ ἔστησαν εὐσεβῆ χέρια εὐσεβῶν βασιλέων, εἶναι κατὰ πολὺ λαμπρότερο καὶ ὑψηλότερο. Γιατὶ ὅσα κατὰ μέρος καὶ σὲ κατάλληλους καιροὺς μὲ δυσκολία ἔπραξαν ὅλοι, καθένα ἀπὸ αὐτὰ χωριστὰ καὶ ὅλα μαζί καὶ μὲ τὴν κίνηση ἑνὸς χεριοῦ ὁ πιστὸς καὶ μέγας βασιλιάς μας τὰ νίκησε κατὰ κράτος. Αὐτὸ εἶναι γνῶρισμα ἐκείνου πού στρατηγεῖ ἀληθινὰ κατὰ Θεόν· οἱ στρατηγικὲς σκέψεις καὶ οἱ μελέτες καὶ τὰ κατορθώματα. Αὐτὸ ὅλη τὴν οἰκουμένη, ὅση ἡ χριστιανικὴ πίστη

μὲν ἀπαλλάττει κακώσεως, πάσης δὲ συμφορᾶς ἀπεργάζεται
 ται κρείττονα, πάσης δὲ χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης ἀναστομοῖ
 δι' ἀλλήλων πηγάζειν τὰ νάματα, μίαν ὁρῶν συμφωνίαν καὶ
 μίαν ὁμολογίαν πίστεως καὶ Καθολικὴν Ἐκκλησίαν μίαν,
 5 εἰς πάντα διαπλουμένην τὰ πέρατα.

δ'. Ῥανάτωσαν τὰ ὄρη γλυκασμὸν καὶ οἱ βουνοὶ ἀγαλ-
 λίασιν, ὅτι φιλανθρώποις ὀφθαλμοῖς ἐπέιδεν ὁ Κύριος ἐπὶ
 τὸν λαὸν αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ, ἐγείρας καὶ
 ἀννηψάσας τὴν βασίλειον ὄντως τοῦ κράτους δυναστείαν,
 10 Βασίλειον, τὸν ἠγαπημένον υἱὸν αὐτοῦ· δῆλον γὰρ ὡς, ὅσα
 τῷ πατρὶ διαπεπραῖχθαι κατώρθωται καὶ λόγοι ταῦτα σκιω-
 τῶσιν ἐκδιηγούμενοι, εἰς κληρὸν οὗτος καὶ οἰκεῖον ἐκδέχε-
 ται σεμνολόγημα. Τὰς συνόδους, αἱ κατὰ καιροῦς τὴν οἰκου-
 μένην τῶν ζιζανίων ἐκάθαιρον, ἢ τοῦ παναγίου Πνεύματος
 15 χάρις συνήθροισεν· ἀλλ' ἐξ ἐτέρων καὶ αὐταὶ τὴν γνῶσιν
 εἰλκύσαντο· ἔσχε πρὸ ταύτης ἡ πρώτη πολλῶν ἐν μέρει τὰς
 πράξεις μιμήσασθαι· ἡ δευτέρα τὴν πρώτην ὑπογραμμὸν
 καὶ τύπον ἐδέξατο, τῆς δὲ τρίτης αὐτὴ μετὰ τὴν πρώτην
 ὑπῆρξε παράδειγμα, ναὶ δὴ καὶ τετάρτην ταύταις ἐπλούτει
 20 μιμήσασθαι καὶ ταῖς ἐφεξῆς ὑπῆρχον αἱ προλαβοῦσαι διδά-
 σκαλοι. Σὺ δέ, τῆς εὐσεβείας προαπιστά, ποῖον παράδειγμα
 λαβὼν ἐπὶ νοῦν ταύτης ἡμῖν τῆς ἱεράς πράξεως νέος ἐπέστης
 δημιουργός; Τίνα διδάσκαλον εὐρῶν; Πρὸς ποῖον σεαντὸν
 ἀναφέρων ἀρχηγόν; Τίνι χρώμενος ὀδηγῶ; Ἡ δῆλον ὡς ὁ
 25 κοινὸς ἀπάντων καὶ Δεσπότης καὶ δημιουργὸς αὐτός σοι
 γέγονε μυσταγωγὸς καὶ ταύτης τῆς τελετῆς, ὃς ἐν τοῖς ἱεροῖς
 λογίοις ἀποθεσπίζει μέγα κεκραγῶς, «πᾶς ὅστις ὁμολογήσει
 ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω καὶ ἐν
 αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

30 Οὐ γὰρ ἀνθρώπων μόνον ἐφεστηκότων καὶ τῶν ἀγγέ-
 λων χοροστατούντων, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς, οἶμαι, τῆς δεσπο-
 τικῆς φύσεως ἄνωθεν ἐποπτευούσης καὶ τὴν νίκην ἀγωνο-
 θετούσης, ὁ κατὰ πασῶν αἰρέσεων πεπαρρησιασμένη καὶ

περιτρέχοντας περικλείει, ἀπαλλάσσει ἀπὸ κάθε κακοποίηση καὶ τὴν ἀναδεικνύει νικήτρια ἀπὸ κάθε συμφορὰ, καὶ ἀνοίγει τὰ στόματα νὰ πηγάζουν μεταξύ τους τὰ νάματα κάθε χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης, βλέποντας μία συμφωνία καὶ μία ὁμολογία πίστεως καὶ μία καθολικὴ Ἐκκλησία νὰ ἀπλώνεται σὲ ὅλα τὰ πέρατα.

4. Ἐσ σοκορπίσουν τὰ ὄρη γλυκύτητα καὶ τὰ βουνὰ ἀγαλλίαση⁴, γιὰτὶ ὁ Κύριος ἔριξε φιλάνθρωπο βλέμμα σὸ λαό του καὶ τοὺς κληρονόμους του, ἀφοῦ σήκωσε καὶ ἀνύψωσε τὴν βασιλείο ἀληθινὰ δυναστεία στὴν ἐπικράτεια, τὸν Βασίλειο, τὸν ἀγαπημένο υἱό του. Γιατὶ εἶναι φανερό πὼς ὅσα κατορθώματα πέτυχε ὁ πατέρας του καὶ οἱ λόγοι σκιροῦν διηγώντας τα, τὰ δέχεται αὐτὸς ὡς κληρο καὶ ἔπαινό του. Τίς συνόδους, οἱ ὁποῖες κατὰ καιροὺς καθάρισσαν τὴν οἰκουμένη ἀπὸ τὰ ζιζάνια, τίς συγκέντρωσε ἢ χάρη τοῦ παναγίου Πνεύματος, ἀλλὰ καὶ αὐτὲς ἀπὸ ἄλλες ἔλαβαν τὴ γνώση· πρὶν ἀπὸ αὐτήν, ἢ πρώτη εἶχε νὰ μιμηθεῖ τίς πράξεις πολλῶν ἐπιμέρους· ἢ δεύτερη δέχθηκε ὡς τύπο καὶ ὑπογραμμὸ τὴν πρώτη, ἐνῶ τῆς τρίτης ἢ ἴδια ἢ δεύτερη μετὰ τὴν πρώτη ὑπῆρξε παράδειγμα, καὶ βέβαια καὶ ἢ τέταρτη εἶχε τὴν εὐχέρεια νὰ μιμηθεῖ αὐτὲς, καὶ τῶν ἐπόμενων διδάσκαλοι ἦταν οἱ προηγούμενες. Ἐσὺ ὅμως, πρόμαχε τῆς ὀρθῆς πίστεως, ποιοὺ παράδειγμα ἔλαβες ὑπόψη καὶ ἔγινες νέος δημιουργὸς αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ ἔργου γιὰ χάρη μας; Ποιὸν δάσκαλο βρῆκες; Σὲ ποιὸν ἀναφέρεσαι ὡς ἀρχηγό σου; Ποιὸν ὀδηγὸ εἶχες; Ἡ εἶναι φανερό ὅτι ὁ κοινὸς ὄλων Κύριος καὶ δημιουργὸς αὐτὸς σοῦ ἔγινε δάσκαλος καὶ αὐτῆς τῆς τελετῆς, ὁ ὁποῖος θεσπίζοντας στὴν ἀγία Γραφή κράυγαζε, «Καθένας ποὺ θὰ μὲ ὁμολογήσει μπροστὰ στοὺς ἀνθρώπους, θὰ ὁμολογήσω καὶ ἐγὼ γι' αὐτὸν μπροστὰ στὸν Πατέρα μου στοὺς οὐρανοὺς»⁵.

Καὶ δὲν στέκονταν ἐκεῖ μόνο ἄνθρωποι καὶ οἱ ἄγγελοι χοροστατοῦσαν, ἀλλὰ καὶ ἐποπτεύοντας ὁ ἴδιος ὁ Δεσπότης ἀπὸ ἐπάνω καὶ ὄντας ὁ ἀγωνοθέτης τῆς νίκης, γράφτηκε στὴ στήλη ὁ θρίαμβος ἐναντίον ὄλων τῶν αἱρέσεων μὲ παρηρησία καὶ γνώμης

4. Πρὸβλ. Ἦσ. 45, 8. Ἰωήλ 4, 18.

5. Ματθ. 10, 32.

γνώμη καὶ γλώσση καὶ χειρὶ ἐστηλογράφηθη θρίαμβος καὶ
 τὸ τῆς εὐσεβείας κρατυνθέν, ὡς οὐπω πρότερον, ἀνωμολο-
 γήθη μυστήριον· ναὶ δὴ καὶ σύμβουλος ἐκεῖνος ἦν σοι, ὁ τῶν
 οὐρανίων κλειδοῦχος πυλῶν καὶ τῆς πίστεως καὶ πέτρα καὶ
 5 θεμέλιος ὑπὸ τῆς ἀληθείας ἀναρρηθείς, Πέτρος ἐκεῖνος, ὁ
 κορυφαῖος τῶν μαθητῶν, ὡδέ πως τῆς σῆς καρδίας ἐνοργιά-
 ζων τοῖς ὠσίν, «ἔτομον εἶναι πρὸς ἀπολογία» ἱερολογῶν
 «παντὶ τῶ αἰτοῦντι λόγον» περὶ τῆς ἐν σοὶ καθαρωτάτης καὶ
 ἀκιδήλου πίστεως Ἔλαβες τὴν συμβουλήν ἐν ψυχῇ, ὡδί-
 10 νησας τὴν μελέτην, οὐκ ἀνέμεινας τὸν ἐπερωτῶντα, ἀλλ' ἅμα
 τε τελεσφορηθεῖσαν ἔγνωσ καὶ εἰς φῶς προήγαγες τὴν ἐργα-
 σίαν ταύτην, τὴν ὡς ἀληθῶς θεοφιλῆ, ἄξιον τῶν σπερμάτων
 πᾶσιν ἐπιδείξας τὸν καρπὸν, τὴν πίστιν κηρύσσων καὶ γρά-
 φων ὀρθῶς καὶ τὰς αἰρέσεις πάσας εἰς Ἄδου πέταυρον
 15 κατασπῶν· τοῦτο τῶν ὀπόσα γῆς καὶ θαλάσσης εἰς ἡμέρον
 διαμονὴν καὶ δίον ἀκύμονα βασιλικαὶ φροντίδες τῆ πο-
 λιτεία χρηματίζουσιν, ὅσω ψυχὴ σώματος καὶ σελήνης ἥλιος
 καὶ τῶν κατὰ τὴν αἴσθησιν ἀντιλήψεων ἢ κατὰ νοῦν θεωρία
 προανέστηκεν, ἐπὶ τοσοῦτῳ μέτρῳ τούτων ἀπάντων φέρει
 20 τὰ νικητήρια. Οὕτω λαμπροτάταις καὶ καινοπρεπέσι τῆς
 εὐσεβείας ἐπιβουλαῖς εἰς ὁμοίας πράξεις τὸ βούλημα ἤνεγ-
 κας καὶ γλώσσα νῦν πᾶσα μελέτην ἔχει τὰ σὰ διηγήματα.

Μωσῆς ἐκεῖνος ὁ μέγας, ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων, ὁ πλη-
 γαῖς ἀπίστοις μαστίζων τὴν Αἴγυπτον, τὰ στιχεῖα γὰρ αὐ-
 25 τῶ εἰς μάστιγας μετεπλάττετο, ὅτε τῆς θαλάσσης πεξεύων
 τὰ κύματα καὶ γεωργῶν εὐχῆ καὶ γλώσση νεφέλας ὡς αὐ-
 λακας καὶ τὴν τροφήν ἐκεῖθεν τοῖς ἐν ἐρήμῳ ταλαιπωρου-
 μένοις καρπούμενος ἄφθονον, οὗτος ἐκεῖνος, ὃν ἐπαιδαγώ-
 γει λαόν, ὑπὲρ οὗ πάντα ἐπράττετο, τούτους ἰδὼν εἰς εἰδω-
 30 λολατρίαν ἐκπορνεύσαντας, οὐκ ἤνεγκε πρῶως τὸ συννε-
 χθέν, ἀλλ' ἅμα τε διανέστη καὶ στήσαι βουλόμενος τὴν
 φορὰν τοῦ κακοῦ οὐκ ἐν ἐλαχίστῳ μέρει τὸ ξίφος ἐμβάψας
 καὶ τὸ πλῆθος ἐλαττώσας τὸ λοιπὸν τῆς πλάνης ἀνεσώ-

καὶ γλώσσας καὶ διακηρύχθηκε πανίσχυρο, ὅπως ποτὲ πρωτύτερα, τὸ μυστήριον τῆς ὀρθῆς πίστεως. Καὶ βέβαια ἐκεῖνος ἦταν καὶ ὁ σύμβουλος σου, ὁ κλειδοῦχος τῶν οὐράνιων πυλῶν καὶ τῆς πίστεως καὶ πέτρα καὶ θεμέλιος λίθος ἀνακηρυγμένος ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, ὁ Πέτρος ἐκεῖνος, ὁ κορυφαῖος τῶν μαθητῶν, ἔτσι κάπως ἱερολογώντας μυστικῶς στὴν ἀκοή τῆς καρδιᾶς σου, «νᾶ εἶσαι ἔτοιμος νὰ δώσεις λόγο στὸν καθένα»⁶ γιὰ τὴν καθαρότατη καὶ γνήσια πίστη σου. Δέχθηκες τὴ συμβουλή στὴν ψυχὴ σου, κυφόρησε τὴ μελέτη, δὲν περίμενες ἐκεῖνον ποὺ θὰ ἔκανε τὴν ἐρώτηση, ἀλλ' ἀμέσως μόλις κατάλαβες ὅτι ὠρίμασε, πραγματοποιήσες ἀμέσως αὐτὴ τὴν ἐργασία, ποὺ εἶναι ἀληθινὰ θεάρεστη, παρουσιάζοντας σὲ ὅλους τὸν καρπὸ ἄξιον τῶν σπόρων, κηρύττοντας καὶ γράφοντας ὀρθὰ τὴν πίστη, καὶ συντρίβοντας ὅλες τὶς αἱρέσεις στὴν καταπακτὴ τοῦ Ἄδῃ⁷. Αὐτὸ εἶναι ἓνα ἀπὸ ὅσα ἐπιτελοῦν οἱ βασιλικὲς φροντίδες στὴ γῆ καὶ στὴ θάλασσα γιὰ τὴν πολιτεία πρὸς ἡμέρη διαβίωση καὶ ζωὴ ἀκύμαντη, ὅσο ὑπερέχει ἢ ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ ὁ ἥλιος ἀπὸ τὴ σελήνη καὶ ἀπὸ τὶς κατ' αἴσθησιν ἀντιλήψεις ἢ νοερὴ θεωρία, σὲ τόσο βαθμὸ ἔχει τὰ νικητήρια σὲ ὅλα αὐτὰ. Τόσο μὲ λαμπρότατες καὶ νέες ἐνέργειες εὐσέβειας ὑλοποίησες τὰ σχέδιά σου σὲ ἀνάλογες πράξεις καὶ τώρα καθὲ γλώσσα μελέτη ἔχει τὰ διηγήματα τὰ δικά σου.

Ἐκεῖνος ὁ μέγας Μωυσῆς, ὁ ὑπηρέτης τοῦ Θεοῦ, ποὺ μὲ ἀπίστευτες πληγὲς μάστιζε τὴν Αἴγυπτο, γιὰ τὴν μετέπλαθε τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως σὲ μιὰ στιγμή, ὅταν περνοῦσε πεζὸς τὰ κύματα τῆς θάλασσας καὶ ὄργωνε μὲ προσευχὴ καὶ γλώσσα τὴ νεφέλη σὰ νὰ ἦταν αὐλάκια χωραφιοῦ καὶ ἔπαιρνε ἀπὸ ἐκεῖ ἄφθονη τροφή γιὰ ἐκείνους ποὺ ταλαιπωροῦνταν στὴν ἔρημο, ὁ ἴδιος αὐτὸς τὸ λαὸ ποὺ παιδαγωγοῦσε, γιὰ χάρι τοῦ ὁποῖου ἔκανε τὰ πάντα, βλέποντάς τους νὰ ἔχουν ἐκπορνευθεῖ στὴν εἰδωλολατρία, δὲν ἀνέχθηκε μὲ πραότητα τὸ συμβάν, ἀλλ' ἀμέσως ἔξανέστη καὶ θέλοντας νὰ σταματήσῃ τὴν ὀρμὴ τοῦ κακοῦ, δὲν ἔβαψε τὸ ξίφος σὲ λίγο μόνον μέρος, καὶ ἐλαττώνοντας τὸ πλῆθος, ἔσωσε ἀπὸ τὴν

6. Α' Πέτρ. 3, 15.

7. Πρβλ. Παροιμ. 9, 18.

σατο· καὶ ἦν αὐτῷ ἡ σωτηρία ἡ πεπραγμένη τοῦ καταλείμματος τῆς φθορᾶς ἠρτημένη τῶν ὁμογενῶν καὶ ἡ τούτων σφαγὴ ἐκείνοις τίκτουσα τὴν μεταβολήν. Ἄλλ' ὁ τοῦ Χριστοῦ μαθητῆς οὐχ ὁμοφύλων φθόρῳ τὸ λεῖπον τοῦ πάθους 5 ἀπήλλαξεν, ἀλλ' αὐτῆς ὀλέθρῳ τῆς κακίας εἰς ὀλόκληρον ἅπαν περισώζει τὸ ὑπήκοον, καὶ κατ' ἐκείνης μὲν τὴν τοῦ καλάμου λόγχην προέτεινεν, ὅλον δὲ τὸν ὑπὸ χεῖρα λαὸν τῆς ἐκεῖθεν λώθης ἀπείρατον ἔδειξε. Καὶ Φινεὲς ἐκεῖνος τὸν Ἰσραηλίτην τῇ Μαδιανίτιδι συνεκκεντήσας θραῦσιν 10 ἔστησεν, ἐκδαπανῶσαν πάντα τὸν λαόν· ἀλλ' οὐδ' οὗτος ἦν αἵματος ὁμοφύλου καθαρός, καὶ σωματικῆς δὲ φθορᾶς, ὧν ὑπερεμάχει, τούτων ὑπῆρχεν ἐλευθερωτής· ὁ δὲ ἡμέτερος Φινεὲς οὐκ ἐπιστῆναι παρασχὼν τὴν θραῦσιν, οὐδ' ἐμφυλίῳ βάψας αἵματι τὴν δεξιάν, οὐδὲ σωμάτων, ἀλλὰ ψυχῶν 15 τὴν λύμην ἀνδρικῶς λίαν ἐκκεντήσας καὶ βασιλικῶς, πάσης πλάνης καὶ φθορᾶς τὴν πολιτείαν πᾶσαν ὑπερανασχεῖν ἀπειργάσατο.

Δαβὶδ μᾶλλον, ὅτι καὶ βασιλεύς, ἐγγίξει τῷ παραδείγματι· σφαγῇ γὰρ ἄλλοφύλου ἑνὸς ὅλον ἤρπασε τὸ ὁμόφυλον αἰχμαλωσίας καὶ τραυμάτων καὶ μαχαίρας ἐχθρῶν· ἀλλὰ σωμάτων μὲν κἄνταῦθα ἡ πρόνοια· ἓνα δὲ μόνον 20 βαλὼν καὶ πολλοὺς τῶν ἄλλοφύλων λιπῶν, οἷς ἄσπονδος ὁ κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἠκμαζε πόλεμος, ἐλπίδι δευτέρας μάχης τῆς νίκης ἐπεσκίασε τὴν λαμπρότητα καὶ πλέον οὐκ 25 εἶχε τέρπειν ἢ παροῦσα τῆς νίκης χαρὰ ἢ ὁ τῶν μελλόντων φόβος τὸ νενικηκὸς ἀνασοβεῖν καὶ ὑποσεῖειν τὸ στρατόπεδον. Ἡ δὲ γε βασιλικὴ παλάμη οὐ κατὰ μιᾶς τῶν ἄλλοφύλων αἰρέσεων τὴν σταυρικὴν ῥομφαίαν ἐσπάσατο, οὐδ' ἀτελεῖ παρέσχε τὴν χάριν τοῦ κατορθώματος, οὐδ' ἀναμα- 30 χέσασθαι τὴν ἦτταν τοῖς ἐχθροῖς οὐδὲ σκιὰν ἐλπίδος κατέλιπεν, ἀλλ' ἅμα πάσας αὐτῶν τὰς παρατάξεις συγκόψασα

8. Ἐξ. 32, 27-28.

9. Ἀριθμ. 25, 7-8.

πλάνη τὸ ὑπόλοιπο μέρος⁸. Καὶ ἡ σωτηρία του ποὺ ἐπιτεύχθηκε ἦταν συναρτημένη μὲ τὸ ὑπόλοιπο τῆς φθορᾶς τῶν ὁμοεθνῶν, καὶ ἡ σφαγὴ ἐκείνων γέννησε τὴ μεταβολὴ αὐτῶν. Ἀλλὰ ὁ μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ δὲν ἀντάλλαξε μὲ τὴ φθορὰ τῶν ὁμοφύλων αὐτὸ ποὺ ἔλειπε ἀπὸ τὸ πάθος, ἀλλὰ μὲ τὸν ὄλεθρο τῆς ἴδιας τῆς κακίας ὀλοκληρωτικὰ ἔσωσε ὅλους τοὺς ὑπηκόους, καὶ ἐναντίον ἐκείνης βέβαια πρότεινε τὴ λόγχη τοῦ καλάμου, ἐνῶ ὅλο τὸν κἄτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία του λαὸ τὸν παρουσίασε ἀπείραχτο ἀπὸ τὴ λέπρα ἐκείνης. Καὶ ἐκεῖνος ὁ Φινεὲς ποὺ λόγχισε τὸν Ἰσραηλίτη μαζὶ μὲ τὴ Μαδιανίτιδα σταμάτησε θραῦση ποὺ κατέτρωγε ὅλο τὸν λαό· ἀλλ' οὔτε αὐτὸς ἦταν καθαρὸς ἀπὸ αἷμα ὁμοφύλων του, καὶ μὲ τὴ σωματικὴ φθορὰ ἐκείνων ποὺ ἦταν ὑπέρμαχος τους, μὲ αὐτὴν ὑπῆρξε ἐλευθερωτὴς αὐτῶν⁹. Ὁ δικὸς μας ὅμως Φινεὲς ποὺ δὲν ἐπέτρεψε νὰ γίνῃ ἡ θραύση, οὔτε ἔβασε τὸ χέρι του σὲ αἷμα ἐμφύλιο, οὔτε λόγχισε τὴν ἀκαθαρσία τῶν σωμάτων, ἀλλὰ κεντώντας τὴν ἀκαθαρσία τῶν ψυχῶν μὲ πολὺ ἀνδροπρεπῆ τρόπο καὶ βασιλικό, ἔκανε ὅλη τὴν πολιτεία νὰ ἀπαλλαχθεῖ ἀπὸ κἄθε πλάνη καὶ φθορὰ.

Ἀλλὰ πολὺ περισσότερο ὁ Δαβίδ, ἐπειδὴ ἦταν καὶ βασιλιάς, βρίσκεται πλησιέστερα στὸ παράδειγμα· γιατί μὲ τὴ σφαγὴ ἑνὸς ἀλλοφύλου μόνου, ἔβγαλε ὅλους τοὺς ὁμοφύλους του ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία καὶ ἀπὸ τοὺς τραυματισμοὺς καὶ τὰ μαχαίρια τῶν ἐχθρῶν. Ἀλλὰ ἐδῶ βέβαια λαμβάνεται πρόνοια γιὰ τὰ σώματα· χτυπώντας ἕναν μονάχα καὶ ἀφήνοντας πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἀλλοφύλους, τῶν ὁποίων ὁ ἄσπονδος πόλεμός τους ἐναντίον τῶν Ἰσραηλιτῶν ἦταν στὴν ἀκμὴ του, μὲ τὸ φόβο δεύτερης μάχης ἐπισκίασε τὴ λαμπρότητα τῆς νίκης, καὶ δὲν μπορούσε νὰ τοὺς εὐχαριστήσῃ περισσότερο ἢ χαρὰ τῆς παρούσας νίκης, ἀπὸ ὅσο τάραιζε καὶ συγκλόνιζε τὸ στρατόπεδο ὁ φόβος τῶν μελλοντικῶν. Ἡ βασιλικὴ ὅμως παλάμη δὲν ἔσυρε τὴ ρομφαία τοῦ σταυροῦ ἐναντίον μιᾶς μόνο ἀπὸ τὶς ἀλλόφυλες αἱρέσεις, οὔτε ἔκανε μισὴ τὴ δωρεὰ τοῦ κατορθώματος, οὔτε ἄφησε κἄν σκιὰ ἐλπίδας στοὺς ἐχθροὺς νὰ ἐπανορθώσουν τὴν ἥττα τους, ἀλλὰ, ἀφοῦ διέλυσε

καὶ κατὰ πασῶν λαμπρῶς τὰς στρατηγικὰς ἀνδραγαθίας ἐπιδείξασα, θαθεῖαν μὲν εἰρήνην καὶ ἀστασίαστον παντὶ τῷ τῆς Ἐκκλησίας βραβεύει πληρώματι, παραπλησίαν δὲ τὴν ὁμοφροσύνην καὶ ὁμοίαν παντὶ προτανεύει τῷ πολι-
5 τεύματι, στήλην Ὁρθοδοξίας τῶν ὡς ἀληθῶς εὐσεβεστάτων καὶ καλλινίκων ἡμῶν βασιλέων, Μιχαὴλ καὶ Βασιλείου, γενεαῖς ἀπάσαις ἀείμνηστον ἀναστήσασα.

ε'. Εὐδαίμονες δὲ ἄρα καὶ τρισμάκαρες καὶ ὑμεῖς, ὁ τῶν πατρικίων χορός, ἡ τιμία πολιὰ καὶ αἰδέσιμος, τηλικούτοις
10 στρατηγοῖς καὶ ταξίαρχοις καὶ κατὰ τηλικούτων καὶ τοσοῦτων αἰρέσεων συνεστρατηγηκότες καὶ συνταξιαρχῆσαι λογάδες γινόμενοι καὶ τοὺς ἱεροὺς τούτους καὶ θείους ἄθλους συνδιενέγκαντες. Ὑμεῖς δέ, ὧ ἱερέων καὶ ἀρχιερέων ἱερὸν ἄθροισμα, τί οὕτω σιγῶντες ἐστήκατε καὶ ὡσπερ ὑπὸ τῆς
15 ἄγαν ἠδονῆς καὶ χαρᾶς διαχυθέντες τοῖς ἐκπεπληγμένοις καὶ ἐξεστηκόσιν εἰοίκατε, πρὸς οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' ἢ πρὸς αὐτὴν τῶν ἔργων τὴν φαιδρότητα ὄμμα τε καὶ αὐτὴν ἐναπερείσαντες τὴν διάνοιαν; Ἐν ἴσῳ μὲν γὰρ πέφυκε λύπης μέγεθος καὶ χαρᾶς, κἂν ἐκ διαμέτρου ἐστήκασιν, οἷς ἂν ἐπι-
20 στῶσι, τὴν αὐτὴν διάθεσιν ἀπεργάζεσθαι. Ἀλλὰ ῥήξατε φωνὴν ἀξίαν τῆς πανηγύρεως καὶ τὸν θεοπάτορα Δαβὶδ τοῦ ἡμετέρου χοροῦ κορυφαῖον προστησάμενοι, τορόν τε καὶ διαπρύσιον ἐκβοήσατε, «ἐντεινε καὶ κατενοδοῦ καὶ βασίλευε», βασιλέων δυὰς ἀξιέραστε, ἐν ἧ τῆς Τριάδος ἡ
25 χάρις ἐγκατοικίζεται. «ἐντεινε καὶ κατενοδοῦ καὶ βασίλευε», ἕνεκεν ἀληθείας καὶ πραότητος καὶ δικαιοσύνης.

ὅλες μαζί τις παρατάξεις τους καὶ ἔδειξε ἐνάντια σὲ ὅλες λαμπρὰ τὰ στρατηγικά της ἀνδραγαθήματα, ἀπέδωσε ὡς βραβεῖο βαθεῖα καὶ ἀκλόνητη εἰρήνη σὲ ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ παραπλήσια καὶ ὅμοια ὁμοφροσύνη προσφέρει σὲ ὅλη τὴν πολιτεία, στήνοντας στήλη ὀρθοδοξίας τῶν ἀληθινὰ εὐσεδέστατων καὶ καλλίνικων βασιλέων μας Μιχαὴλ καὶ Βασιλείου, ποὺ θὰ μείνει ἀείμνηστη σὲ ὅλες τις γενεές.

5. Εὐδαίμονες λοιπὸν καὶ τρισμακάριοι εἶστε κι ἐσεῖς, ὁ χορὸς τῶν πατρικίων, ἡ ἔντιμη καὶ σεβᾶσθαι πολιά, μὲ τέτοιους στρατηγούς καὶ ταξίαρχους καὶ ποὺ κατὰ τόσων μεγάλων καὶ πολλῶν αἰρέσεων συστρατηγήσατε καὶ ἐπιλεχθήκατε νὰ συνταξιαρχήσετε καὶ νὰ πραγματοποιήσετε τοὺς ἱερούς αὐτοὺς καὶ θείους ἄθλους. Καὶ σεῖς, ὦ σύναξη ἱερέων καὶ ἀρχιερέων, γιατί στέκεστε τόσο σιωπηλοὶ καὶ σὰ νὰ ἔχετε παραλύσει ἀπὸ τὴ μεγάλη εὐφροσύνη, μοιάζετε μὲ τοὺς ξαφνιασμένους καὶ ἐκστατικούς, καὶ ἔχετε καθηλώσει τὰ μάτια καὶ τὴ διάνοιά σας σὲ κανένα ἄλλο, παρὰ μόνο στὴν ἴδια τὴ λαμπρότητα τῶν ἔργων; Γιατὶ ἔχουν ἴση συνήθως δυνατότητα τὸ μέγεθος τῆς λύπης καὶ τῆς χαρᾶς, ἔστω κι ἂν εἶναι διαμετρικὰ ἀντίθετα, νὰ προξενήσουν σὲ ὅποιους τὰ δοκιμάσουν τὴν ἴδια διάθεση. Ἀλλὰ θγάλετε φωνὴ ἄξια τῆς πανήγυρης καὶ θάζοντας κορυφαῖο στὸ χορὸ σας τὸν θεοπάτορα Δαβίδ, φωνάξτε δυνατὰ καὶ διαπρῦσια: «Τέντωσε τὸ τόξο σου καὶ προχώρα ἀνεμπόδιστα καὶ βασίλευε»¹⁰, ἀξιάγαστο ζεῦγος τῶν βασιλέων, στὸ ὁποῖο ἐγκατοικεῖ ἡ χάρη τῆς Τριάδας. «Τέντωσε τὸ τόξο σου καὶ προχώρα ἀνεμπόδιστα καὶ βασίλευε», γιὰ χάρη τῆς ἀλήθειας, τῆς πραότητος καὶ τῆς δικαιοσύνης.

10. Ψαλμ. 44, 5.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΕΝΑΤΗ

ΕΓΚΩΜΙΟΝ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑ ΘΕΚΛΑΝ

α. Θέκλης ἡ μνήμη τῆς πρωτομάρτυρος γυναικῶν μὲν
 ὑπάρχει καλλώπισμα, ἡδὺ δὲ ἀνδρῶν σεμνολόγημα, ὁμοῦ δὲ
 πάντων πρὸς ἀρετὴν καὶ ἀνδραγαθίαν προτροπὴ καὶ παρρά-
 κλησις, δαιμόνων δὲ πληγὴ καὶ κατήφεια καὶ τὸ κατὰ τῆς
 5 προμήτορος ἀφαιρουμένη τροπαιον, μᾶλλον δὲ οὐκ ἀφαι-
 ρουμένη μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ κατ' αὐτῶν ἀνιστῶσα λαμπρό-
 τερον· οἷς γὰρ μετὰ τὴν νίκην καὶ τὸ φρύαγμα τοὺς ἀλαζό-
 νας ἐτραυμάτισε καὶ πολλῆς αἰσχύνης καὶ ἀμηχανίας ἐνέ-
 πλησεν, οὐ μόνον αὐτῶν καθεῖλε τὸ γανρίαμα, ἀλλὰ καὶ φο-
 10 βερὸν ἠγεῖσθαι τὸ ἠττημένον γένος ἐδίδαξεν. Εἰ μὲν οὖν ἐν
 ἦν τῶν εἰρημένων διηγωνισμένον τῇ μάρτυρι, οὐδ' οὕτως ἂν
 ὁ λόγος εἰς θάρσος ἐπήρθη παρησιάσασθαι τὴν ἐπὶ μέρος
 διήγησιν· ἐπεὶ δὲ τοσαῦτα δι' ἐνὸς σώματος συνῆλθεν εἰς ἓν
 καὶ μιᾶς παρθένου πράξις τοσοῦτους ἐκίνησε κατορθωμά-
 15 των τε καὶ θαυμάτων ποταμούς, τίς ἂν εὐρεθείη λόγος τού-
 τοις ἅπασιν ῥώμην ἔχων συμπαρεκτείνεσθαι; Παρθένος
 κόρη, θαλάμων ἄρτι προκύπτουσα, οὐδέπω μαθοῦσα θεᾶς
 ἀρρένων ἀνέχεσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς ἐπερυθριῶσα τοῖς ὀνό-
 μασι, αὕτη, θεῖον καὶ γενναῖον ἐξαίφνης ἀναλαβοῦσα φρό-
 20 νημα, ἐπὶ στάδιον ἀθλητικὸν καταβαίνει καὶ συμπλέκεται τῷ
 κοινῷ τῆς φύσεως ἀνταγωνιστῇ· καὶ τὸ θέατρον πολυάνθρω-
 πον· καὶ τοῖς μὲν ὡσὶν ὀρθοῖς, ἀνεωγμένοις δὲ τοῖς ὄμμασι

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΕΝΑΤΗ

ΕΓΚΩΜΙΟ

ΣΤΗΝ ΑΓΙΑ ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑ ΘΕΚΛΑ

1. Ἡ μνήμη τῆς πρωτομάρτυρας Θεκλας εἶναι τὸ στόλισμα τῶν γυναικῶν κι εὐχάριστο καύχημα τῶν ἀνδρῶν καὶ ὅλων μαζί προτροπὴ καὶ παρακίνηση πρὸς τὴν ἀρετὴ καὶ τὰ κατορθώματα τῆς πίστεως, ἀλλ' εἶναι τραῦμα καὶ λύπη τῶν δαιμόνων ποὺ ἐξαλείφει τὸ τροπαιό τους κατὰ τῆς πρώτης μητέρας μας, καὶ δὲν τὸ ἐξαλείφει μόνο, ἀλλὰ καὶ ὑψώνει λαμπρότερο τὸ ἐναντίον ἐκείνων τροπαιο. Γιατὶ μὲ ὅσα μετὰ τὴ νίκη καὶ τὸ φροῦαγμα τραυμάτισε τοὺς ἀλαζόνες καὶ τοὺς γέμισε μὲ πολλὴ ντροπὴ καὶ ἀμηχανία, ὄχι μόνο κατέστειλε τὴν ἔπαρση αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ δίδαξε νὰ θεωρεῖται φοβερὸ το γένος ποὺ εἶχε ἠττηθεῖ. Ἄν λοιπὸν ἦταν ἓνα ἀπὸ ὅσα εἰπώθηκαν τὸ ἀγώνισμα τῆς μάρτυρος, κι ἔτσι ἀκόμα ὁ λόγος δὲν θὰ ἐλάμβανε τὸ θράσος νὰ παρουσιάσει τὴν ἐπὶ μέρος διήγηση, ἐπειδὴ ὅμως τόσα πολλὰ συγκεντρώθηκαν σὲ ἓνα σῶμα καὶ ἡ πράξη μιᾶς παρθένου κίνησε τόσους ποταμούς κατορθωμάτων καὶ θαυμάτων, ποιὸς λόγος μπορεῖ νὰ βρεθεῖ ποὺ νὰ ἔχει τὴ δύναμη νὰ συμπαρατεθεῖ σὲ ὅλα αὐτά; Μιὰ παιδούλα παρθένος, ποὺ μόλις ἔβγαινε ἀπὸ τοὺς θαλάμους της, ποὺ δὲν εἶχε μάθει ἀκόμα νὰ βλέπει ἄνδρες, ἀλλὰ ποὺ κοκκίνιζε καὶ μὲ τὰ ὀνόματα μόνο, αὐτὴ, ἀποκτώντας ξαφνικὰ φρόνιμα θεῖο καὶ γενναῖο, κατεβαίνει στὸ ἀθλητικὸ στάδιο καὶ συμπλέκεται μὲ τὸν κοινὸ τῶν ἀνθρώπων ἀνταγωνιστὴ. Καὶ τὸ θέατρο γεμᾶτο ἀπὸ ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι μὲ ὄρθια τὰ αὐτιά καὶ μὲ ἀνοι-

κέχηνε μὲν πρὸς τοὺς ἄθλους καὶ καταπλήττεται τοῖς θεάμα-
σιν, ὀρῶντες δὲ τὴν παρθένον περιφανῶς τὴν νίκην ἀρπά-
ζουσιν, ὅσον γεγήθασιν, τοσοῦτον τοῖς ὀρωμένοις ἀπιστεῖν
ἀπὸ τοῦ θαύματος ἐκδιάζονται.

5 Πίπτει δ' οὖν ὁμοῦ ἀνὰ κράτος ὁ τοῦ γένους ἐχθρὸς καὶ
πολέμιος, καὶ χορεῖται μὲν παρθένων τὴν νίκην χορεύουσιν,
ἀνδρῶν δὲ συστήματα κροτοῦσι χεῖρας καὶ δι' ἑκατέρου
γένους τὸ θέατρον ἐκπληττόμενον ἐρᾷ μὲν τῶν ἄθλων, σκιρ-
τᾷ δὲ τὴν νίκην, ἀνεπτέρωται δὲ πρὸς τὴν μίμησιν. Καὶ
10 Παῦλος μὲν, ὁ κοινὸς τῆς οἰκουμένης παιδαγωγός, οἷα δὴ
τῆς παρθένου παιδοτροίβης πρὸς τοὺς ἄθλους καὶ μυσταγω-
γός, χαίρων τῷ πνεύματι καὶ συναγαλλόμενος τῷ κατορθώ-
ματι, τὴν μὴ σιγῶσαν τοῦ Πνεύματος σάλπιγγα λαβὼν, τὰ
τῶν ἀγώνων ἅμα σαλπίζει καὶ τὰ τῆς νίκης ἔπαθλα· «Τὴν
15 πίστιν τετήρηκας, τὸν δρόμον τετέλεκας, λοιπὸν ἀπόκειται
σοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος», καὶ ὁ στεφοδότης τὴν
χεῖρα προτείνει, τῇ τροπαιοφόρῳ κεφαλῇ τὸ στέφος περιτι-
θέμενος Ἐρ' ὁ λόγος οὐ συνετῶς τὸν ὄκνον ἀντὶ τοῦ λέγειν
προβάλλεται καὶ πρὸς τὴν κατὰ μέρος ἱστορίαν ἀναβάλλε-
20 ται διπλῆν; Ἄλλᾳ πῶς ἂν εἶη τηλικαῦτα κατορθώματα τῷ
χρόνῳ σωζόμενα μὴ τῷ τῆς ἀληθείας λόγῳ περιηχούμενά τε
καὶ στηλογραφούμενα ἀναγράψασθαι;

β'. Παῦλος τοιγαροῦν οὗτος, ὁ θεῖος καὶ οὐράνιος ἄν-
θρωπος, ὃν προλαβὼν ὁ λόγος ἰστόρησε, Παῦλος ἐκεῖνος, ὁ
25 τὸν γυῖρον τῆς οἰκουμένης τῇ διδασκαλίᾳ διαδραμών, μετὰ
τὸν ἐξ Ἀντιοχείας αὐτοῦ διωγμὸν καταλαβὼν τὸ Ἰκόνιον,
Ὀνησιφόρου τινὸς τῶν θεοφιλῶν ξενίαν αὐτῷ παρασκευά-
σαντος, κατάγεται μὲν παρ' αὐτῷ, κηρύττων δὲ τὸν σωτή-
ριον λόγον ἄλλους τε πολλοὺς προσήγαγε τῇ πίστει καὶ δὴ
30 καὶ ταύτην, τὴν πολυύμνητον καὶ πρωτομάρτυρα Θέκλαν·
ἐκ γειτόνων γὰρ τῆς οἰκίας παραπήλαυσε καὶ αὐτὴ τῆς σω-
τηρίου διδασκαλίας. Κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ Θάμυρις τις

χτὰ τὰ μάτια, ἔμειναν μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα μπροστὰ στὰ ἀθλήματα καὶ κατάπληκτοι ἀπὸ ὅσα ἔβλεπαν, καὶ βλέποντας τὴν παρθένον ὡς ἀρπάζει περίλαμπρα τὴ νίκη, ὅσο χαίρονται, ἄλλο τόσο ἐκβιάζονται ἀπὸ τὸ θαῦμα ὡς ἀπιστοῦν σ' αὐτὰ πού βλέπουν.

Πέφτει ὅμως νικημένος κατὰ κράτος ὁ ἐχθρὸς καὶ πολέμιος τοῦ γένους καὶ ὀμάδες παρθένων χορεύουν τὴ νίκη, ἐνῶ ὀμάδες ἀνδρῶν χειροκροτοῦν καὶ μὲ τὸ καθένα φύλο τὸ θέατρο γεμᾶτο ἐκπληξῆ ἀγαπᾶ τοὺς ἀθλοῦς, σκιρτᾶ γιὰ τὴ νίκη καὶ παίρνει φτερὰ γιὰ νὰ τὴ μιμηθεῖ. Καὶ ὁ Παῦλος βέβαια, ὁ κοινὸς τῆς οἰκουμένης παιδαγωγὸς, σὰν προπονητῆς καὶ δάσκαλος τῆς παρθένου στοὺς ἀθλοῦς, μὲ ψυχὴ χαρούμενη καὶ γεμᾶτος ἀγαλλίαση γιὰ τὸ κατόρθωμά της, παίρνοντας τὴ σάλπιγγα τοῦ Πνεύματος τὴν ἀσίγαστη σαλπίζει μαζὶ τοὺς ἀγῶνες καὶ τὰ ἔπαθλα τῆς νίκης· «Τὴν πίστη τὴν ἔχεις τηρήσει, τὸν δρόμο τὸν ἔχεις τελειώσει, καὶ τώρα πιά σὲ περιμένει τὸ στεφάνι τῆς δικαιοσύνης»¹ καὶ ὁ στεφανοδότης ἀπλώνει τὸ χέρι του, θέτοντας τὸ στεφάνι στὸ τροπαιοφόρο κεφάλι. Ἐπειὴ ὁ λόγος δὲν προβάλλει συνετὰ τὸν δισταγμὸ νὰ μλήσει καὶ ἀναβάλλει διπλὰ πρὸς τὴν κατὰ μέρος ἱστορία; Ἀλλὰ πῶς θὰ ἦταν δυνατὸ τόσο σπουδαῖα κατορθώματα, πού διασώζονται στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, νὰ μὴν ἀναγραφοῦν, ἀφοῦ διαδίδονται μὲ τὸ λόγο τῆς ἀλήθειας καὶ στηλογραφοῦνται;

2. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Παῦλος, ὁ θεῖος καὶ οὐράνιος ἄνθρωπος, γιὰ τὸν ὁποῖο προηγουμένως μίλησε ὁ λόγος μου, ὁ Παῦλος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μὲ τὴ διδασκαλία του περιέτρεξε τὴν οἰκουμένη, μετὰ τὸν διωγμὸ του φτάνοντας ἀπὸ τὴν Ἀντιόχεια στὸ Ἰκόνιο, κάποιος Ὀνησιφόρος πιστὸς στὸν Θεὸ τοῦ ἐτοίμασε φιλοξενία, καὶ πῆγε βέβαια σ' αὐτόν, κηρύττοντας ὅμως τὸ λόγο τῆς σωτηρίας, προσέλκυσε πολλοὺς ἄλλους στὴν πίστη, καὶ μάλιστα τὴν πολυύμνητη καὶ πρωτομάρτυρα Θέκλα· γιὰ τὴν ἀπὸ τοὺς γείτονες τοῦ σπιτιοῦ ἀπήλαυσε καὶ αὐτὴ ἔμμεσα τὴ σωτήρια διδασκαλία. Ἐκεῖνο ὅμως τὸν καιρὸ κάποιος Θάμυρις ὀνομαζόμενος,

1. Β' Τιμ. 4, 7-8.

ὄνομα, τῶν ἐν τοῖς πολίταις οὐκ ἄσημος, τὴν παρθένον ἐμνηστεύετο, τῆς μητρὸς αὐτῆς Θεοκλείας τὸν γάμον κατεγγυωμένης Ἄλλ' ἢ μακαρία Θέκλα τῷ θείῳ πυροπολουμένη ἔρωτι, ὃν ὁ τῶν ῥημάτων τοῦ θεσπεσίου Παύλου πυρσὸς αὐτῇ ἀνε-
 5 φλέξατο, τὸν τῶν ῥεόντων πόθον ἅπαντα ὑπερεώρα καὶ εἰς οὐδὲν ἐλογίζετο. Συνῆν δὲ τότε καὶ Δημᾶς τῷ μακαρίῳ Παύλῳ, ἀλλὰ καὶ Ἐρμογένης, τὰ τῶν μαθητῶν μὲν καὶ φίλων σχηματιζόμενοι, καιρὸν δὲ ζητοῦντες τὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπιδείξασθαι· ἐσπούδαζον δὲ καὶ συμπαρατάξασθαι τῷ Θαμύριδι
 10 κατὰ τοῦ διδασκάλου.

γ'. Δικαστηρίου τοίνυν καὶ θήματος προευτρεπισμένου, ἢ παρθένος παρίσταται, Καστελλίνου μὲν τοῦ ἀνθυπάτου ἐν αὐτῇ τῇ πόλει δικάζοντος, τοῦ μνηστῆρος δὲ διὰ τὴν ἀποτυχίαν τὴν κατηγορίαν σπουδάζοντος, ἀλλὰ καὶ τῆς
 15 μητρὸς αὐτῆς Θεοκλείας συνεπιτιθεμένης τῇ μάρτυρι· ἄγεται δὲ καὶ ὁ Παῦλος πρότερον ἐπὶ τὸ θῆμα, χριστιανισμόν τε φέρων ἔγκλημα καὶ τοὺς κατὰ θεσμόν γάμους ἀνατρέπων τῆς πόλεως Ὁ δὲ ἀνθύπατος τὸν μακάριον Παῦλον πρότερον δεινῶς ἀνακρίνας εἰρκτῇ κατατίθεται· εἶτα τὴν
 20 μακαρίαν παρθένον ἔκδοτον ποιεῖται τῇ τῆς μητρὸς ὀργῇ καὶ τῇ τοῦ μνηστῆρος ἀκολασίᾳ. Οἱ δὲ πυρᾶν ὑφαψάμενοι τὴν παρθένον ἐμβληθῆναι παρασκευάζουσιν, ἡνίκα καὶ τὸν Παῦλον ὁ ἀνθύπατος φραγγελώσας, ποιναῖς τε ἄλλαις ὑποβαλὼν, τῆς πόλεως ὑπερώρισεν. Τοῦ δὲ πυρὸς εἰς ὑπερ-
 25 θάλλουσαν φλόγα ἐπαρθέντος, ὕδατος οὐρανόθεν μεγάλη φορᾶ κατενεχθέντος καὶ ἐπικαταρραγείσης χαλάξης, ὡς καὶ φόνον ἀνθρώπων οὐκ ὀλίγων γενέσθαι, τῶν τὴν πυρᾶν παρασκευασαμένων, ὁ Θεὸς κακῶν ἀπαθῆ τοῦ πυρὸς ἐξαρπάσει τὴν ἑαυτοῦ μάρτυρα. Ἡ δὲ ἀπαλλαγεῖσα, τὸν τῆς
 30 εὐσεβείας διδάσκαλον, τὸν Παῦλον, ἐξήτει παραντίκα· καὶ ἐπιζητήσασα θᾶπτον εὐρίσκει καὶ τῆς παλιγγενεσίας τυχεῖν αἰτεῖται καὶ δέχεται τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι λήψεται.

δ'. Συναποδημεῖ δὲ τέως αὐτῷ πρὸς τὴν τῆς Συρίας

ὄχι ἄσημος πολίτης, μνηστεύθηκε τὴ Θέκλα μὲ ἐγγυήτρια τοῦ γάμου τὴ μητέρα της Θεόκλεια. Ἀλλὰ ἡ μακάρια Θέκλα, φλεγόμενη ἀπὸ θεῖο ἔρωτα, τὸν ὅποιο ἀναψε στὴν ψυχὴ της ὁ πυρσὸς τῶν λόγων τοῦ θεσπέσιου Παύλου, περιφρονοῦσε καθε πόθο τῶν πραγμάτων ποὺ ἔρχονται καὶ φεύγουν καὶ δὲν τὰ ὑπολόγιζε καθόλου. Ἦταν τότε μαζί μὲ τὸν μακάριο Παῦλο καὶ ὁ Δημᾶς ἀλλὰ καὶ ὁ Ἑρμογένης, ποὺ ὑποκρίνονταν βέβαια ὅτι ἦταν μαθητὲς καὶ φίλοι του, ζητοῦσαν ὅμως εὐκαιρία νὰ δείξουν τὴν ἐχθρότητά τους, καὶ ἐπιδίωκαν νὰ συμπαραταχθοῦν μὲ τὸν Θάμυρη ἐναντίον τοῦ δασκάλου τους.

3. Ἐνῶ ἐτοιμαζόταν τὸ δικαστήριον καὶ τὸ βῆμα, παρουσιάζεται ἡ παρθένος· δικαστὴς ἦταν ὁ Καστελλῖνος, ἀνθύπατος σ' αὐτὴν τὴν πόλιν, ἐνῶ ὁ μνηστήρας της ἐξαιτίας τῆς ἀποτυχίας του προωθοῦσε τὴν κατηγορία, ἀλλὰ καὶ ἡ μητέρα της Θεόκλεια κατηγοροῦσε μαζί τους τὴ μάρτυρα. Ὁδηγεῖται καὶ ὁ Παῦλος προηγουμένως στὸ βῆμα, κατηγορούμενος ὅτι ἦταν Χριστιανὸς καὶ ὅτι ἀνέτρεπε τοὺς θεσμοὺς τῆς πόλης γιὰ τὸ γάμο. Ὁ ἀνθύπατος ἀφοῦ ἀνέκρινε σκληρὰ τὸν μακάριο Παῦλο τὸν ἔκλεισε στὴ φυλακὴ· ἔπειτα παραδίδει τὴ μακάρια παρθένο στὴν ὀργὴ τῆς μητέρας της καὶ στὴν ἀκολασία τοῦ μνηστήρα. Αὐτοὶ οἱ δύο ἀφοῦ ἀναψαν φωτιά, ἐνεργοῦν νὰ ριχθεῖ σ' αὐτὴν ἡ παρθένος, ὅταν καὶ τὸν Παῦλο ὁ ἀνθύπατος, ἀφοῦ τὸν μαστίγωσε καὶ τὸν ὑπέβαλε καὶ σὲ ἄλλα βασανιστήρια, τὸν ἔδιωξε ἀπὸ τὴν πόλιν. Ἐνῶ ὅμως ἡ φωτιὰ φούντωσε κι ἔγινε πελώρια φλόγα, πέφτοντας τότε νερὸ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ μὲ μεγάλη ὄρμη καὶ ἐπὶ πλεόν καὶ χαλάζι, τέτοιο ποὺ νὰ φονευθοῦν ὄχι καὶ λίγοι ἄνθρωποι ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εἶχαν ἐτοιμάσει τὴ φωτιὰ, ὁ Θεὸς ἀρπάζει χωρὶς βλάβες ἀπὸ τὴ φωτιὰ τὴ μάρτυρά του. Αὐτὴ, ἀφοῦ ἀπαλλάχθηκε ἀπὸ τὴ δοκιμασία, ζητοῦσε ἀμέσως τὸν Παῦλο, τὸν διδάσκαλο τῆς πίστεως, καὶ ἀναζητώντας τον, ἀφοῦ τὸν βρῆκε, γρήγορα ζήτησε ἀπὸ αὐτὸν νὰ λάβει τὸ βάπτισμα, καὶ δέχεται τὴν ὑπόσχεση ὅτι θὰ τὸ λάβει.

4. Φεύγει τότε ἀπὸ τὴν πόλιν μαζί του στὴν Ἀντιόχεια τῆς

Ἀντιόχειαν. Τῶν δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ πρωτεύειν δοκούντων, Ἀλέξανδρος ὄνομα, ἔρωτι δυσώδει ἐκβακχεύεται κατὰ τῆς παρθένου, καὶ ἐπειδὴ τῆς ὁρμῆς διαμαρτάνει, γράφεται μὲν ταύτην δημοσίῳ κατηγορήματι ἔγκλημα ἱεροσυλίας, 5 ἰδιολογεῖται δὲ τῷ ἡγεμόνι, ὡς περιορῆξαι τε τὸν ἑαυτοῦ χιτωνίσκον ἢ κατηγορουμένη, καὶ τὸν τῆς κεφαλῆς στέφανον περιέλοι, οὐδὲν ἕτερον ἐγκαλεῖν ἔχουσα, ἢ ὅτι πόθος αὐτὸν ὁ περὶ αὐτὴν ἐδιάσατο ταύτης ἄψασθαι. Ὁ δὲ ἡγεμὼν τὴν δυναστείαν θεραπεύειν προαιρούμενος τοῦ Ἀλεξάνδρου, 10 θηριομαχεῖν καταδικάζει τὴν πολλῶν στεφάνων ἀξίαν Ἐν ταύτῃ τῇ πόλει καὶ τῇ πράξει Τρύφαινά τις, εἰς βασιλικὸν ἀναφερομένη αἷμα, πλούτῳ τε κομῶσα καὶ ταῖς ἀρεταῖς οὐδὲν ἔλαττον σεμννομένη, συμβαλοῦσα τῇ Θέκλα καὶ εἰς γνῶσιν καταστᾶσα τῆς παρθένου, τὸ ἐπὶ τῇ θυγατρὶ πένθος 15 εἰς τὸν ταύτης πόθον μεταβάλλει· ἐτύγχανε γὰρ οὐ πρό πολλοῦ θυγατέρα ἀποβαλοῦσα, Φαλκονίλαν ὀνόματι, ἧς τὴν στέρησιν καὶ τὸν θάνατον οὐκ ἔκαρτέρει.

ε'. Τῆς δὲ μακαρίας παρθένου καὶ πρωτομάρτυρος Θέκλης θηριομαχεῖν ἐκδεδομένης, λέαινα μὲν αὐτῇ κατ' 20 ἀρχᾶς ἐπαφίεται, εἶτα ἄρκτος καὶ μετ' ἐκείνην λέων Ἡ δὲ λέαινα οὐ μόνον τοῦ μακαρίου ἐκείνου σώματος φειδῶ πᾶσαν καὶ εὐλάβειαν ἐποιεῖτο, ἀλλὰ καὶ τὴν ἄρκτον, ὁρμήσασαν ὥστε ἄψασθαι, διεσπέραξε, καὶ τὸν λέοντα δὲ ἐπιφερόμενον συνδιαφθαρεῖσα διαφθείρει, ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς 25 μάρτυρος τῆς ἰδίας ζωῆς ἀλογήσασα. Ἐπὶ τούτοις θηρίων ἄλλων πλῆθος κατὰ τῆς μάρτυρος ἀθρόως ἀφίεται, ἀλλ' οὐδὲ ἐν τούτων αὐτῇ προσεπέλασεν. Ὁρύγματος δὲ χειροποιήτου κατὰ τὸ θέατρον παρεσκευασμένου, ἐν ᾧ φῶκαί τε καὶ ἄλλα τῶν ἐναλίων θηρίων ἐπενήχето, ἐπεὶ ἢ τοῦ τυράννου 30 ψῆφος καὶ ταύτην τὴν δίκην κατὰ τῆς μάρτυρος ἐξηνέγκατο, ἐκείνη, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπικαλεσάμενη, ἀφήσιν ἑαυτὴν τοῖς θηρίοις καὶ τῷ ὕδατι, βάπτισμα τοῦτο σωτήριον καὶ δεξαμένη καὶ ὀνομάσασα. Ὡς δὲ καὶ

Συρίας. Ἀπὸ τοὺς θεωροῦμενους πρῶτους στὴν πόλη κάποιος ὀνομαζόμενος Ἀλέξανδρος κυριεύεται ἀπὸ βρωμερῶ ἔρωτα γιὰ τὴν παρθένο, κι ἐπειδὴ δὲν ἐκπληρώνεται ἡ ἐπιθυμία του, τὴν καταγγέλλει στὸ δημόσιο γιὰ ἔγκλημα ἱεροσυλίας καὶ σὲ κατ' ἰδίαν συνομιλία μὲ τὸν ἡγεμόνα τοῦ ἀναφέρει ὅτι ἡ κατηγορούμενη ἔσκισε τὸ πουκάμισό του καὶ ἀφαίρεσε τὸν κεφαλόδεσμο τῆς κεφαλῆς του, μὴ ἔχοντας γιὰ τίποτε ἄλλο νὰ τὴν κατηγορήσει, παρὰ μόνο ὅτι ὁ πόθος του γι' αὐτὴν τὸν εἶχε ὠθήσει νὰ τὴν ἀγγίξει. Ὁ ἡγεμόνας θέλοντας νὰ ἱκανοποιήσει τὴ δύναμη τοῦ Ἀλεξάνδρου, καταδικάζει τὴν γιὰ πολλὰ στεφάνια ἄξια νὰ ἀγωνισθεῖ μὲ τὰ θηρία. Στὴν πόλη αὐτὴ καὶ τὴ διαδικασία κάποια Τρυφαινα, ποῦ εἶχε βασιλικὸ αἷμα καὶ ἦταν φορτωμένη μὲ πλοῦτη καὶ τὴν τιμοῦσαν ὄχι λιγότερο γιὰ τὶς ἀρετὲς της, συνάντησε τὴν Θέκλα, κι ἀφοῦ γνώρισε τὴν παρθένο, μεταβάλλει τὸ πένθος γιὰ τὴν κόρη της στὸν πόθο τῆς Θέκλας. Τύχαινε ὄχι πρὶν ἀπὸ πολὺ καιρὸ νὰ ἔχει χάσει τὴ θυγατέρα της, ὀνομαζόμενη Φαλκονίλα, ποῦ δὲν ἄντεχε τὴ στέρηση καὶ τὸ θάνατό της.

5. Ὄταν ἡ μακάρια παρθένος καὶ πρωτομάρτυς Θέκλα παραδόθηκε νὰ ἀγωνισθεῖ μὲ τὰ θηρία, πρῶτα ἀφήνεται ἐναντίον της μία λέαινα, ἔπειτα μία ἀρκουῦδα, καὶ ἔπειτα ἀπὸ αὐτὴν ἓνα λιοντάρι. Ἡ λέαινα ὄχι μόνο σπλαχνίσθηκε καὶ σεβάσθηκε ἀπόλυτα τὸ μακάριο ἐκεῖνο σῶμα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρκουῦδα ποῦ εἶχε ὀρμήσει νὰ τὴν ἀγγίξει τὴν κατασπάραξε, καὶ ἐπίσης καὶ τὸ λιοντάρι ποῦ ὀρμησε τὸ σκότωσε πεθαίνοντας καὶ ἴδια μαζί του, ἀδιαφορώντας γιὰ χάρη τῆς σωτηρίας τῆς μάρτυρος γιὰ τὴ ζωὴ της. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ ἀφήνονται κατὰ τῆς μάρτυρος πολλὰ θηρία μαζεμένα, ἀλλὰ κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν τὴν πλησίασε. Ἐχοντας κατασκευάσει στὸ θέατρο ἓνα λάκκο χειροποίητο, ὅπου καλυμποῦσαν φῶκες καὶ ἄλλα θαλάσσια ζῶα, ἐπειδὴ ἡ ἀπόφαση τοῦ τυράννου περιεῖχε κι αὐτὴν τὴν ποινὴ κατὰ τῆς μάρτυρος, αὐτὴ ἀφοῦ ἐπικαλέσθηκε τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, πέφτει μόνη της στὰ θηρία καὶ στὸ νερὸ, χαρακτηρίζοντας καὶ ἀποδεχό-

ταύτης παραδόξως τῆς τιμωρίας ἢ παρθένος ἀνωτέρα ἐπιδέ-
 δεικται, τὸ θέατρον μὲν ἐπεκρότει τὴν μάρτυρα καὶ τὸν ταύ-
 τῆς Θεὸν ἐμεγάλυνε, τὰ δὲ ἐν τῷ ὕδατι θηρία, σελαγιζούσης
 ἀστραπτῆς καὶ φοβερόν τι καὶ κατάπληκτον ἀστραπτούσης
 5 ἐπιφανείσης, διεφθάρη τε καὶ ἀπώλετο, τοῦ παρθενικοῦ
 σώματος περιστελλομένου, ἀντὶ στολῆς τοῦ σελαγίζοντος
 φωτὸς αὐτῷ περιχυθέντος.

ζ. Ἄλλ' οὐδὲν τούτων ἐδυσώπει τὸν Ἀλέξανδρον, ἀλλὰ
 ποινήν ἐτέραν τῇ μάρτυρι προσάγει· σχοινίοις γὰρ τοὺς
 10 πόδας αὐτῆς ἐξαψάμενοι καὶ ταύροις ἀγρίοις ἐνδησάμενοι,
 παρώξυναν τούτους δρόμῳ τὸ μαρτυρικὸν σῶμα ἐκεῖνο δια-
 σπᾶσαι. Ἀλλὰ καὶ ταύτης ὁ Χριστὸς τῆς τιμωρίας τὴν αὐτοῦ
 θεράπαιναν ἐξαρπάξει ἀπορρήτῳ λόγῳ. Ἡ δὲ Τρύφαινα
 παροῦσα καὶ θεωμένη τὸ πάθος (οὐπω τῆς θείας εὐμενείας
 15 τὸ οἰκεῖον ἔργον ἐπιδεδειγμένης), ἐπλήγη τε τὴν ψυχὴν
 ἰσχυρῶς καὶ πεσοῦσα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἔκειτο ὡσεὶ νεκρά.
 Ὅπερ ὁ παρανομώτατος ἰδὼν Ἀλέξανδρος καὶ φοβηθεὶς
 μὴ παραίτιος γένηται θανάτου γυναικὸς οὕτω λαμπραῆς καὶ
 γένους βασιλικοῦ τυγχανούσης, ἐπεὶ καὶ τὸ θέατρον εἴωρα
 20 δυσχεραῖνον καὶ καταγιγνώσκον τῶν κακῶς πραττομένων,
 αἰτεῖται τὸν ἡγεμόνα ἀπολύσαι τὴν μάρτυρα τῶν τε ἐγκλη-
 μάτων καὶ τῆς τιμωρίας. Ὁ δὲ ἀνακαλεσάμενος αὐτὴν καὶ τὸ
 σέβας αὐτῆς μαθὼν, ἀμφιάσμασί τε δίδωσι περισταλῆναι
 καὶ πάσης ἄλλης ἐνοχλήσεως ἐλευθέραν ἀποπέμπει.

25 ζ. Ἡ δὲ Τρύφαινα, ὅσῳ πρότερον ἐπὶ τὸ πάθος τῆς μάρ-
 τυρος ἐπλήγη τὴν ψυχὴν καὶ κατεπλάγη, τοσοῦτω τηνικαῦ-
 τα χαρᾶς ἐπληρώθη, περιπτυσσάμενη τε αὐτὴν καὶ φιλοφρο-
 νησαμένη καὶ κατὰ τὴν ἑαυτῆς οἰκίαν ὑποδεξαμένη, τὸν
 κληρὸν μὲν αὐτῇ τῆς ἰδίας περιουσίας καταγράφει, τὸν λό-
 30 γον δὲ τῆς εὐσεβείας καὶ σωτηρίας αὐτῆ κατηχηθεῖσα ἅμα
 τοῖς συνοῦσιν αὐτῇ πᾶσι, τὸν ἐν ἐσθήμασι καὶ <χρήμασι>
 πλοῦτον καὶ πολλῶν ἄλλων ἐπίπλων ἐγχειρίζει διὰ τῆς μάρ-
 τυρος τῷ ἀποστόλῳ Παύλῳ, ὅπως ταῦτα ἐκεῖνος πένησι καὶ

μενη τὴν πράξη της ὡς βάπτισμα σωτηρίας. Καθὼς κι ἀπὸ αὐτὴ τὴν τιμωρία ἢ παρθένος βγήκε ἄθικτη, οἱ θεατὲς χειροκροτοῦσαν τὴν μάρτυρα καὶ δόξαζαν τὸν Θεὸ τῆς Θέκλας, ἐνῶ τὰ θηρία στὴ λάμψη μιᾶς ἀστραπῆς ξαφνικῆς, πού ἀστραψε φοβερὰ καὶ τρομερὰ, πέθαναν καὶ χάθηκαν, ἐνῶ τὸ παρθενικὸ σῶμα ντύθηκε, ἀντὶ μὲ φορέματα, μὲ τὸ ἀστραφτερὸ φῶς πού τὸ τύλιξε.

6. Ὅμως κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν σταματοῦσε τὸν Ἀλέξανδρο, καὶ ἐπιβάλλει στὴ μάρτυρα ἄλλη τιμωρία. Ἀφοῦ δηλαδὴ ἔδεσαν μὲ σχοινιά τὰ πόδια της καὶ στὴ συνέχεια τὰ πρόσδεσαν σὲ ἄγριους ταύρους, τοὺς ἐρέθισαν νὰ τρέξουν γιὰ νὰ κομματιάσουν ἐκεῖνο τὸ μαρτυρικὸ σῶμα. Ἀλλὰ κι ἀπὸ αὐτὴ τὴν τιμωρία ἐξαπατᾷ ὁ Χριστὸς τὴν δούλη του μὲ ἀπόρητο λόγο. Ἡ Τρύφαινα πού ἦταν ἐκεῖ καὶ παρακολουθοῦσε τὸ μαρτύριο δέχθηκε ἰσχυρὸ ψυχικὸ κλονισμὸ (δὲν εἶχε ἐκδηλώσει ἀκόμα ἢ θεία εὐμένεια τὸ ἔργο της) καὶ πέφτοντας στὸ ἔδαφος κειτόταν σὰν νεκρή. Ὅταν τὸ εἶδε αὐτὸ ὁ παρανομώτατος Ἀλέξανδρος φοβήθηκε μὴ γίνεῖ αἴτιος θανάτου γυναίκας τόσο ἐπιφανοῦς καὶ βασιλικῆς γενιᾶς, κι ἐπειδὴ ἔβλεπε καὶ τοὺς θεατὲς νὰ ὀργίζονται καὶ νὰ καταδικάζουν ὅσα κακῶς διαδραματίζονταν, ζητεῖ ἀπὸ τὸν ἡγεμόνα ν' ἀπαλλάξει τὴ μάρτυρα καὶ ἀπὸ τὴν κατηγορία καὶ ἀπὸ τὴν τιμωρία. Ἐκεῖνος ἀφοῦ τὴν κάλεσε κοντὰ του καὶ ἔμαθε τὴν πίστη της, τῆς ἔδωσε ἐνδύματα νὰ ντυθεῖ καὶ τὴν ἄφησε ἐλεύθερη ἀπὸ κάθε ἐνόχληση.

7. Ἡ Τρύφαινα ἐξάλλου, ὅσο προηγουμένως ψυχικὸ τραῦμα καὶ τρόμο εἶχε δεχθεῖ γιὰ τὸ βασανισμὸ τῆς μάρτυρος, τόσο τώρα γέμισε ἀπὸ χαρὰ: τὴν ἀγκάλιασε, τῆς ἐξέφρασε τὴν ἀγάπη της, τὴ δέχθηκε στὸ σπῖτι της καὶ τὴν ἄφησε μὲ διαθήκη κληρονόμο τῆς περιουσίας της, κι ἀφοῦ κατηχήθηκε καὶ ἡ ἴδια τὴν κατήχηση τῆς εὐσέβειας καὶ τῆς σωτηρίας μαζί μὲ ὅλους πού εἶχε στὸ σπῖτι της, παραδίδει στὰ χέρια τοῦ ἀποστόλου Παύλου μέσω τῆς μάρτυρος τὸν πλοῦτο της σὲ φορέματα καὶ χρήματα καὶ πολλὰ

δεομένοις διανείμη. Ἡ δὲ παρθενομάρτυς Θέκλα, ἐν Μύροις
 διατρίβειν μαθοῦσα τὸν διδάσκαλον καὶ τὸν τῆς εὐσεβείας
 λόγον κηρύττειν, παραγίνεται μὲν θᾶπτον πρὸς αὐτόν, ἀνα-
 διδάσκει δὲ τοῦτον πάντα τὰ καθ' ἑαυτήν, ὅπως τε ἐπὶ πᾶσι
 5 τοῖς δεινοῖς ὑπέρμαχον ἔσχε τὴν τοῦ Ὑψίστου δεξιὰν καὶ ὡς
 εἶη κατηξιωμένη τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας Διακομί-
 ζει δὲ καὶ ἄπερ ἢ μεγαλόφρων καὶ φιλόθεος Τρύφαινα διε-
 πέμψατο, τὴν ἔνδειαν παραμυθουμένη τῶν εὐσεβούντων.

ἦ. Ἀπολαύσασα δὲ τῆς ἐνταῦθα διδασκαλίας καὶ τοῦ
 10 θείου πόθου πρὸς τὸ Ἰκόνιον ἀποστέλλεται παρὰ τοῦ θείου
 Παύλου διδάσκαλος τῆς εὐσεβείας καὶ κήρυξ τῆς ἀληθείας
 καὶ καταγγέλλει λαμπρῶς τὴν ἐν Χριστῷ πίστιν καὶ τὴν
 ἄλλην τῶν ἀρετῶν γεωργίαν ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς
 συγκατασπείρει τε καὶ συναυξάνει θερίζουσα. Ἐτύγχανε
 15 γὰρ ἤδη καὶ Θάμυρις μὲν ἑκατέρας ἀποφθαρεῖς τῆς ζωῆς,
 Θεόκλεια δὲ ἢ μήτηρ προότερόν τε καὶ ἡμερώτερον διακει-
 μένη τῇ θυγατρὶ. Ἐκ δὲ τοῦ Ἰκονίου μεθίσταται πρὸς τὴν
 Σελεύκειαν, καὶ τοῦ μὲν θείου κηρύγματος ἐπιμελῶς εἶχετο,
 ἀρεταῖς δὲ πάσαις καὶ θαύμασιν ἐλαμπρύνετο.

20 θ. Ἐνταῦθα δὲ πρὸ τῆς πόλεως ἐν σπηλαίῳ διαίτης τε
 καὶ τῆς τῶν πολλῶν ὀχλήσεως ἀνακεχωρηκυῖα (Μυρση-
 νῶν ὁ ἡσύχιος τόπος ἐκεῖνος ἐκαλεῖτο), τὸν ὑπόλοιπον χρό-
 νον ἀποστολικῶς τε καὶ θεαρέστως ἐκτελέσασα, πρὸς τὴν
 ἀγήρω ζωὴν μετανίσταται, καὶ εἰς ἐνενηκοστὸν ἔτος παρα-
 25 ταθείσης τῆς ζωῆς, ὧν τὰ μὲν ὀκτωκαίδεκα πρὸ τοῦ τῆς
 κατηχήσεως τοῦ σωτηρίου διήνυσε λόγου, τὰ δὲ δύο καὶ
 ἑβδομήκοντα ἐν μαρτυρικοῖς καὶ ἀσκητικοῖς καὶ παραδό-
 ξοις διετέλεσεν ἀγωνίσμασιν, ἧς τοῖς μαρτυρικοῖς καὶ πο-
 λυάθλοις ἰδρῶσι γένοιτο καὶ ἡμᾶς σωθῆναι, τοὺς μόνον
 30 τὸν εἰς σὲ πόθον καὶ τὴν πίστιν ἀκίβδηλον καὶ ἀνύδριστον
 διασώζοντας. Εἰ δὲ τοῖς μώλωπι τῶν ἁμαρτιῶν τὸ καθα-
 ρὸν αὐτοῦ σῶμα καὶ ἀθόλωτον κατερρουπώσαμεν, ὅμως τῷ
 πελάγει τῆς σῆς εὐσπλάγχχνου οἰκονομίας καὶ τῶν ψυχικῶν

ἄλλα ἐπιπλα, γιὰ νὰ τὰ μοιράσει σὲ ἄπορους καὶ φτωχοὺς. Ἡ παρθενομάρτυς ὅμως Θέκλα ὅταν ἔμαθε ὅτι ὁ διδάσκαλός της διέμενε στὰ Μύρα καὶ κήρυττε τὸν λόγο τῆς πίστεως, πηγαίνει ἀμέσως κοντά του, τοῦ ἐξιστορεῖ ὅσα τῆς εἶχαν συμβεῖ, πῶς σὲ ὅλα τὰ δεινὰ της εἶχε ὑπέρμαχο τὸν Ὑψιστο, καὶ ὅτι εἶχε ἀξιωθεῖ τὸ θεῖο βάπτισμα τῆς παλιγγενεσίας, μεταφέροντάς του καὶ ὅσα ἢ μεγαλόψυχη καὶ φιλόθεη Τρύφαινα τοῦ ἔστειλε πρὸς ἀνακούφιση τῆς φτώχειας τῶν πιστῶν.

8. Ἀφοῦ ἀπήλαυσε ἐκεῖ τὴ διδασκαλία καὶ τὸν θεῖο πόθο, ἀποστέλλεται στὸν Ἰκόνιο ἀπὸ τὸν θεῖο Παῦλο νὰ διδάξει τὴν εὐσέβεια καὶ νὰ κηρύξει τὴν ἀλήθεια, καὶ κηρύττει λαμπρὰ τὸ μήνυμα τῆς πίστεως στὸν Χριστό, κατασπείρει τὴν ἄλλη καλλιέργεια τῶν ἀρετῶν σὲ ψυχῆς τῶν ἀνθρώπων καὶ τίς αὐξάνει καὶ τίς θερίζει. Εἶχε ἤδη καὶ ὁ Θάμυρις χάσει καὶ τὴ μιὰ καὶ τὴν ἄλλη ζωὴ, ἐνῶ ἡ Θεόκλεια ἡ μητέρα της ἦταν πιὸ μαλακὴ καὶ πιὸ ἡμερῆ πρὸς τὴ θυγατέρα της. Ἀπὸ τὸ Ἰκόνιο μεταβαίνει στὴ Σελεύκεια, καὶ ἐνῶ ἀσκοῦσε μ' ἐπιμέλεια τὸ θεῖο κήρυγμα, στολιζόταν μὲ κάθε ἀρετὴ καὶ κάθε θαῦμα.

9. Ἐδῶ, λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν εἴσοδο στὴν πόλη, ἀποσύρθηκε σὲ σπήλαιο μακριὰ ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἐνόχληση τῶν πολλῶν (ὁ ἥσυχος ἐκεῖνος τόπος λεγόταν τῶν Μυρσηνῶν), καὶ ἀφοῦ ἔζησε τὴν ὑπόλοιπη ζωὴ της ἀποστολικά καὶ θεάρεστα, ἀλλάζει τόπο μεταβαίνοντας καὶ στὴ ζωὴ τὴν αἰώνια, φτάνοντας στὴν ἡλικία τῶν ἐνενήντα ἐτῶν. Ἀπὸ τὰ ἐνενήντα αὐτὰ ἔτη τὰ δεκαοχτὼ τὰ πέρασε πρὶν ἀπὸ τὴν κατήχησή της στὸ σωτήριο λόγο, καὶ τὰ ἑβδομήντα δύο τὰ ἔζησε μὲ μαρτυρικά καὶ ἀσκητικά καὶ πρωτοφανῆ ἀγωνίσματα, μὲ τοὺς μαρτυρικοὺς καὶ πολυάθλους ἰδρωῶτες τῆς ὁποίας μακάρι νὰ σωθοῦμε κι ἐμεῖς, ποῦ μόνο τὸν πρὸς ἐσένα πόθο καὶ τὴν πίστη ἀκίβδηλη καὶ ἀμώμητη διασώζουμε. Ἄν ὅμως μὲ τοὺς μάλωπες τῶν ἁμαρτιῶν καταρρυπώσαμε τὸ καθαρὸ καὶ ἄσπιλο σῶμα του, ἀλλ' ὅμως ἐσὺ καθάρισέ το μέσα στὸ πέλαγος τῆς σπλαχνικῆς οἰκονομίας σου καὶ ἀπὸ τὰ

μολυσμάτων καὶ τῶν σωματικῶν ἀποκάθαρων· αὐτήν σοι
τὴν πολυάθλον καὶ πρωτομάρτυρα Θέκλαν ἀνθ' ἱκετηρίας
προβαλλόμεθα.

ί. Δυσωπήθητι τοὺς ἀγῶνας, τὰ πάθη, τὸν δρόμον, τὸ
5 κήρυγμα, καὶ τούτοις ἡμᾶς οἰκτειρήσας, τοὺς σοὺς ἀναξί-
τους ἰκέτας τῆς τῶν δικαίων σου μάνδρας καὶ κληρουχίας
ἀξίωσον, συμπρεσβευούσης τῆς παναχράντου Δεσποίνης
ἡμῶν τῆς Θεομήτορος, τῶν θεοειδῶν ἀγγέλων καὶ πάντων
ἀγίων, ὅτι σοὶ πρέπει δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις νῦν καὶ
10 αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ψυχικά καὶ ἀπὸ τὰ σωματικά μολύσματα, προβάλλοντάς σου γιὰ προσφορὰ ἰκεσίας τὴν ἴδια τὴν πολυάθλη καὶ πρωτομάρτυρα Θέκλα.

10. Δεῖξε συμπάθεια στοὺς ἀγῶνες, τὰ δεινά, τὶς ταλαιπωρίες, τὸ κήρυγμα, καὶ δείχνοντας γιὰ ὅλα αὐτὰ τὴν εὐσπλαγχνία σου πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀνάξιους ἰκέτες σου, ἀξίωσέ μας γιὰ τὴ μάνδρα καὶ τὴν κληρονομία τῶν δικαίων σου, μὲ τὶς πρεσβεῖες τῆς πανάχρονης Δέσποινάς μας τῆς Θεομήτορος, τῶν θείων ἀγγέλων καὶ ὅλων τῶν ἁγίων, γιατί σ' ἐσένα πρέπει ἡ δόξα, ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνηση τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

22	9	64. 190			Ζαχαρίας	
	Ἰησὺς Ἰησοῦ		1	3		30
			7	11		104
4	7	448	9	9		238
6	9-10	450			Μαλαχίας	
7	2	450				
	Σοφία Σολομῶντος		3	19		28
1	14-16	28			Ἡσαΐας	
2	5	54	1	3		340
	Σοφία Σειράχ			4-6		134
				13-14		356
1	30	34	5	11		36
4	26	62	6	6		438
5	7	74. 82		10		340
7	36	54	7	9-10		236
10	7	34		14		164
10	9	34	13	9-11		28
17	22	32	28	16		270
18	30-31	36	29	24		238
31	6	34	30	15		62
39	29	140	32	4		238
40	9-10	140	43	25-26		32. 62
	Ἔσθθ		44	22		32
			45	8		470
4	16	96	48	19		110
10	2	36	49	16		450
	Ἰωήλ		51	1		140
				9		450
2	12-13	32		11		450
	Ἰωνᾶς			12		450
			58	5		354
3	5-10	40	60	4		452
	Ναοὺμ			6		452. 466
2	2-6	104	61	10		450
	Σοφονίας		62	3		450
				4		450
3	14	452. 468			Ἰερεμίας	
	14-15	452				
	14-15	468	4	3		192

5	15	116	10	42	68-82
6	23	96	11	5-6	338
	24-25	98		27	166
9	1	108	12	9-13	338
27	12	96		41	40
33	13	116	13	40-42	28
			14	13-21	340
	Βαρούχ		15	19	102
2	9-10	104	16	18-19	40
	Θρηνοὶ Ἰερεμίου		17	5	168
			18	3	244
1	2	108		6	374
	8	108	21	9	232. 246
	13	108		19	184
	14	108	22	12	82
	20	110	23	3	402
2	13	98	24	42	84
	Ἰεζεκιήλ			48-51	84
			25	1-13	70
33	7	402		12	72
	Δανιήλ			18	76
				24-30	82
2	45	270		34	74. 192
	Ματθαῖος			34-37	74
				35	74
1	23	164		40	64. 74. 192. 244
2	1	324		41	26
3	12	26		41-43	72
5	4	60		44-45	72
	7	64. 190	26	26-28	342
6	14	32		69-75	40
7	1	348. 350		75	60
	2	188	27	52-53	316
	3	348		62-64	308
	16	400		51	90
	19	186	28	6-7	324
8	12	62		18	324
	22-26	338		Μᾶρκος	
9	1-8	338			
	27-30	338	1	40-45	338
10	32	470	2	1-12	338

4	8	184	23	45	90
	15	184	24	6	324
5	25-34	338	26	25	66
8	22-26	338			
9	42	374			
	48	374	11	32-44	60
11	9	246		43	240
11	20	232	12	2	240
16	6	324	13	35	192
			20	15	324
				17	324
1	26-28	156			
	28	172. 174. 214. 216.			
	28	226	1	18	378
	29	158	2	3	438
	30	160. 162	5	1-11	40
	31	164	20	28	20
	32	166		35	82
	34	168			
	35	168			
	36-37	172			
	38	172	1	14	188
	42	172		21	234
2	14	324		22	234
3	17	26	2	1	350
6	25	36		5	100
	37	348		6	28
	41	348	7	4	186
7	44	60	13	14	20
8	4-14	184	14	4	350. 370
	5-8	102			
12	20	34			
	34	78	1	12	432
15	3-7	204	2	8	234
	11-32	204	6	15	32
	21	30		17	32
16	19	44		18	32
	19-25	192	10	5	38
	20-21	102	11	24	342
17	2	374	13	1-3	198
18	11	82		3	202
21	21	36		4-8	198

15	50	34			Ἑβραίους	
	55	178. 342.	1	26		66
	56	60. 100	9	1-4		322
	Γαλάτας			12		20
			13	17		326
3	13	432			Ἰακώβου	
4	5	66				
	Ἐφεσίους		2	13		64. 190
			3	6-7		370
5	6	122			Πέτρου Α΄	
	Φιλιππησίους					
			3	15		472
3	14	52			Ἰωάννου Α΄	
	Τιμόθεον Α΄					
			1	9		30
2	15	222	2	9-11		194
5	19	386	4	7-8		194
6	15	180		20		194

3. Εύρετήριο Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφῶν

	Εὐσεβίου Καισαρείας		3	21-22	426
			4	20	426
	Εἰς τὸν Βίον Μ. Κωνσταντίνου			17	426
3	50	412		24	426
	Θεοδωρήτου Κύρου			Σωκράτους	
	Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία			Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία	
1	5	396	1	14	384
	14	378		23	384
	21	386		24	388. 396
	25	390		25	408
2	2	408		27	388
	3	396		28, 2	388
	8	400		28, 3	388
	14,5	424		28, 3έ.	390
	15	426		28,4	388
	19	400		29	392
	27,5	429		31	394
	27,21	428		32	392
	28	428	2	7	386
	Σωζομενοῦ			8	412
	Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία			10	418
1	15	378		19	386. 420
2	23	392		22	424
	25	390. 394		24	426
	26	386		30	426
	29	378		31	424
3	1	408		37	426. 428
	2	424		38	426
	3	396		Φωτίου	
	4	396		Βιβλιοθήκη	
	11	420	40, 8		428
	12	424	97-98		428
	13	424	115-116		442
	18	408	137-138		428
			256-258		410
			257		422

2. Εύρετήριο ονομάτων και πραγμάτων

438.

Α

Ἄαρών 38. 170.
 Ἄβειρῶν 38.
 Ἄβιουδ 38.
 Ἄβραάμ 66. 112. 112. 114.
 ἀγαθότης 334.
 ἀγαθουργία 52. 144.
 ἀγαλλίασις 24. 44. 46. 52. 86. 204. 210.
 286. 366. 450. 470.
 ἀγανάκτησις 134. 148. 216. 404.
 ἀγάπη 192. 194. 196. 198. 200. 202. 206.
 274. 326. 402. 406. 444. 446. 452.
 ἄγγελος 158. 164. 180. 186. 198. 228. 290.
 316. 320. 324. 344. 358. 490.
 Ἄγκυρα 422.
 ἀγνεία 162. 164.
 ἀγνωμοσύνη 244. 294.
 ἀγριότης 126.
 ἀγρυπνία 366.
 Ἄδὰμ 154. 162. 174. 214. 246. 254. 260.
 334. 392.
 ἄδης 76. 242. 246. 250. 270. 290. 304. 320.
 324. 326. 332. 342. 472.
 ἀδικεῖν 142.
 ἀδικία 30. 34. 88. 150. 188. 200. 350.
 ἀδοξία 128.
 Ἄειπάρθετος 210. 224. 230.
 Ἄεπιος 428.
 ἀθανασία 90. 166. 210. 290. 320. 334. 334.
 336. 342. 344.
 Ἄθανάσιος (ὁ Μέγας) 384. 388. 390.
 392. 394. 396. 412. 424. 426.
 ἀθεότης 414.
 ἀθλιότης 24. 76. 358.
 ἀθυμία 74. 366
 ἀθώωσις 82.
 Αἰγύπτιοι 38. 146. 368.
 Αἴγυπτος 38. 332. 472.
 αἵρεσις 382. 384. 388. 410. 416. 432. 464.
 466. 470. 472. 474. 476.
 αἵρετικός, -οἱ 394. 400. 420.
 αἰσχρορρημοσύνη 88.

αἰσχρορρημοσύνη 88.

αἰσχύνη 36. 74. 122. 188. 292. 318. 390.
478.

αἰχμαλωσία 114. 128. 136. 148. 332.

ἀκακία 244.

Ἄκάκιος Καισαρείας 422. 426.

ἀκολασία 88. 374. 482.

ἀκρασία 46.

ἀλαζονεία 150. 260.

Ἄλεξάνδρεια 394. 400. 412. 424.

Ἄλεξανδρος Ἄλεξανδρείας 380. 384.

Ἄλεξανδρος, εἰδωλολάτρης, 484. 486.

Ἄλεξανδρος Κωνσταντινουπόλεως 378.
380. 382.ἀλήθεια 92. 200. 206. 236. 238. 240. 242.
244. 256. 284. 294. 316. 384. 408. 444.
456. 460. 472. 476. 488.

ἀλουργίς 228.

ἀμάρτημα, -τα 30. 32. 40. 48. 60. 98. 128.
130. 138. 188. 260. 334. 354. 356.ἄμαρτια 22. 28. 30. 32. 36. 38. 60. 62. 90.
94. 100. 104. 108. 116. 118. 122. 134.
138. 146. 150. 154. 164. 166. 212. 228.
246. 252. 260. 282. 288. 292. 336. 342.
344. 346. 350. 366. 420. 488.

ἀμαρτωλός, -οἱ 26. 28. 134. 140.

ἀμβροσία 174.

ἀμέλεια 142. 180. 314. 406.

ἀμοιβή 188.

ἀναγέννησις 22. 26.

ἀναισθησία 256.

ἀναισχυντία 256. 308. 310. 318. 350.

ἀναληψία 44.

Ἄνανίας 40.

ἀνάπλασις 144. 214. 218. 226. 266. 288.
322. 468.

ἀναρχία 296.

ἀνάστασις 86. 250. 304. 310. 312. 314. 316.
318. 320. 322. 324. 332. 336. 344.

ἀνάστασις 246. 288. 294. 306.

ἀνδραγαθία 476. 478.

ἀνδρ(ε)ία 216.

ἀνθρωπαρέσκεια 346.

ἀνθρωπολατρία

Ἄννα 252. 254. 268.
 ἄνοια 360.
 ἀνομία 22. 28. 30. 32. 62 86. 118. 122. 134.
 370.
 ἀνοχή 330.
 ἀντιλογία 104.
 ἀντιμοσθία 66. 74. 76.
 Ἄντιόχεια 386. 388. 396. 400. 412. 418.
 420. 422. 428. 480. 484.
 Ἄντιόχος 396.
 ἀοργησία 200.
 ἀπάθεια 46. 290. 330. 358. 360.
 ἀπάτη 154. 160. 162. 174. 182. 204. 242.
 392. 416.
 ἀπειλή 72. 84. 86. 122. 142.
 ἀπιστία 242. 294. 316.
 ἀπόγνωσις 40. 62. 84. 86. 128. 202.
 ἀπολύτρωσις 344.
 ἀπόνοια 242. 306. 322. 448.
 ἀπορία 68.
 Ἄπόστολος 212. 282. 416. 428. 434.
 ἀπροσπάθεια 42.
 ἀπώλεια 134. 162. 204. 244. 294. 358. 436.
 468.
 ἀρά 72. 154. 216. 226. 260.
 ἀρειανοὶ 396. 416.
 ἀρειομανῖται 382. 422.
 Ἄρειος 378. 380. 382. 384. 388. 396. 400.
 410. 414. 420. 422. 426. 428. 466.
 ἀρετή 24. 46. 52. 64. 92. 100. 136. 144. 150.
 174. 192. 196. 198. 212. 214. 262. 268.
 326. 352. 354. 358. 364. 366. 404. 406.
 410. 478. 484. 488.
 Ἄριμαθαία 298.
 Ἄριμνον 426.
 ἄρμονία 430.
 ἄρνησις 40.
 Ἄρσένιος 390. 392.
 ἀρρητοποιία 102.
 ἀρχιερωσύνη 442.
 ἀσέβεια 30. 44. 210. 242. 382. 384. 400.
 414. 428. 430. 438. 456.
 ἀσέθημα 468.
 ἀσέλγεια 260. 310.
 Ἄσία 110.
 ἀσιτία 358.

Ἄσκληπᾶς 424.
 ἀσπλαγχνία 70. 72. 76. 190.
 ἀσυμπάθεια 64.
 ἄσωτος 40.
 ἀταξία 196.
 ἀτεκνία 252.
 ἀτιμία 34. 36.
 Αὐγουστος 462.
 αὐτάρκεια 66.
 αὐτεξούσιον 180.
 ἀφεις 342.
 ἀφθαρσία 34. 170. 218. 342. 344.
 ἀφροσύνη 320.
 ἀχαριστία 38. 104. 148. 244.
 Ἄχιλλᾶς 380.

B

βάπτισις 250. 332.
 βάπτισμα 20. 26. 30. 346. 394. 418. 432.
 Βαπτιστῆς 332.
 βασιλεία 192. 430.
 βασιλεία Θεοῦ-οὐρανῶν 24. 34. 40. 68.
 72. 92. 200. 206. 230. 244. 360. 376.
 Βασίλειος Ἀγκύρας 422. 426.
 Βασίλειος (Βουλγαροκτόνος) 470. 476.
 βδέλυγμα 102. 444.
 βδελυρία 374.
 βεβήλωσις 112.
 Βηθανία 232.
 Βηθλεὲμ 322.
 Βηρύτιοι 394. 412.
 Βιθυνία 394.
 Βικέντιος 396.
 βλασφημία 182. 244. 374. 414. 418. 432.

Γ

Γαβριήλ 156. 172. 212. 216. 218. 224.
 Γαλατία 410.
 Γαλιλαία 156.
 Γαλλία 394.
 γαστριμαργία 36. 88. 348.
 Γαυδέντιος 424.
 γέεννα 370.
 γενναιότης 216.

γέννησις 250. 252. 266. 268. 332. 432.
 γέννησις ἄφραστος 170.
 Γερμανίικεια 420. 428.
 γῆ ἐπαγγελίας 296.
 γλυκασμὸς 288. 470.
 γλυκασμὸς γνώσεως 174.
 γλωσσαλγία 352. 356.
 γνῶσις 174. 196. 198. 200.
 γογγυσμὸς 104.
 γοητεία 390.
 Γραφή 354.
 Γρηγόριος, αἰρετικὸς, 412. 414. 422.

Δ

Δαβιδ 40. 42. 104. 156. 170. 206. 208. 216.
 236. 450. 456. 474. 476.
 Δαθάν 38.
 δαιμόνιον 210. 290.
 δαίμων,- ες 32. 270. 296. 308. 344. 352.
 358. 478.
 δάκρυον 24. 60. 62. 68. 72.
 Δαλμάτιος 388.
 δειλία 124. 302. 462.
 δεισιδαιμονία 442.
 δελέασμα 42. 206.
 Δέσποινα 406. 490.
 Δεσπότης 26. 158. 174. 182. 186. 190. 192.
 196. 212. 218. 220. 222. 224. 232. 240.
 248. 262. 290. 292. 294. 304. 306. 318.
 322. 324. 330. 336. 338. 340. 342. 450.
 Δημᾶς 482.
 διαβολή 310. 348. 350. 384. 388. 400. 430.
 διάβολος 72. 90. 226. 264. 358. 374.
 διαγογγυσμὸς 38.
 δικαιοκρισία 100.
 δικαιοσύνη 20. 24. 34. 88. 172. 186. 200.
 206. 222. 268. 284. 476. 480.
 Διόσκορος 466.
 διχοστασία 88.
 δολιότης 204.
 δόλος 160. 262.
 δόξα θεία - Θεοῦ 36. 72. 76. 92. 118. 144.
 152. 162. 230. 234. 246. 272. 286. 422.
 430. 436. 438. 490.
 δοξοκοπία 244.

δοξολογία 176. 344.
 δουλεία 48. 90. 212. 246. 326. 336.
 δυναστεία 438.
 δυσγένεια 212.
 δυσπραγία 124.
 δυσσέβεια 206. 244. 260. 382. 400. 408.
 414. 416. 418. 428. 438. 444. 468.
 δυσσέθημα 400.
 δυστυχία 64.
 δυσφημία 418.
 δυσχέρεια 26.

Ε

ἐγκράτεια 46. 88. 356.
 Ἐζεκίας 60
 εἰδωλολατρία 472.
 εἰκονομαχία 382.
 εἰκονομάχοι 388. 414. 416.
 (εἰκῶν) κατ' εἰκόνα 266. 332.
 εἰρήνη 20. 164. 192. 204. 238. 240. 384.
 424. 426. 476.
 Εἰρήνη ἁγία (ναὸς) 50. 178.
 ἐκδίκησις 238.
 Ἐκκλησία 204. 206. 232. 236. 252. 414.
 416. 430. 432. 436. 446. 464. 466. 476.
 Ἐκκλησία Καθολικὴ 442. 470.
 ἐκπόρευσις 430.
 ἐλάττωμα, -τα 136. 372.
 ἐλεημοσύνη 32. 36. 68. 70. 116. 136. 190.
 192. 196. 200. 222.
 ἔλεος 62. 64. 70. 100. 134. 136. 138. 190.
 302.
 ἐλευθερία 22. 150. 154. 182. 246. 336.
 Ἐλεύσιος 428.
 Ἐλισάβετ 170.
 ἔλλαμψις 250.
 Ἐλλην,- ες 188.
 ἔλιπς 62. 66. 100. 118. 124. 130. 132. 150.
 186. 200. 202. 222. 344.
 Ἐμμανουήλ 164.
 ἔνωσις 218.
 ἔξιλασμός 116. 132. 190.
 ἔξομολόγησις 62. 134.
 ἔξουδένωσις 454. 468.
 ἔπαρσις 334.

ἐπιβουλή 40. 88. 146. 154. 162. 204. 262.
356. 370. 388. 400. 406. 412. 372.
ἐπίγνωσις 62. 168.
ἐπιείκεια 200. 276. 338.
ἐπιθυμία 20. 34. 36. 62. 144. 184. 252. 434.
ἐπικουρία 24. 144.
ἐπιμέλεια 202.
ἐπιμμονή 140.
ἐπίπνοια 240. 274. 296. 350.
ἔρις 88. 200. 248.
ἔρμωγένης 482.
ἔρως θεῖος 86. 186. 208. 214. 274. 444.
456.
ἔρως πορνικός 236.
Εὔα 154. 214. 218. 254. 260. 334.
Εὐαγγελισμὸς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτό-
κου (τίτλος) 154.
εὐγένεια 196. 262. 332.
εὐγνωμοσύνη 40. 340.
εὐδαιμονία 320. 404. 464.
εὐδοκία 74.
Εὐδόξιος Γερμανικείας 420. 428.
εὐεργεσία 52. 54. 80. 158. 164. 182. 308.
336.
εὐήθεια 102. 258.
εὐημερία 44. 64. 86. 366.
εὐθυμία 44. 366.
εὐκαρπία 218. 262.
εὐκρασία 68.
εὐλάβεια 300. 410. 484.
εὐλογία 66. 174. 218. 222. 262.
εὐμένεια 128. 348. 486.
εὐμοιρία 76.
εὐπάθεια 64.
εὐπείθεια 326. 352.
εὐπραγία 44.
εὐπρέπεια 448. 450.
Εὐρώπη 110.
εὐσέβεια 62. 192. 196. 204. 236. 240. 242.
260. 322. 324. 326. 328. 378. 380. 382.
384. 390. 396. 398. 402. 404. 412. 414.
418. 420. 426. 430. 438. 444. 448. 452.
464. 466. 470. 472. 482. 486. 488.
Εὐσέβιος Νικομηδείας 386. 388. 390.
394. 412. 420.
εὐσπλαγχία 62. 68. 72. 128. 136.

Εὐστάθιος 386. 400. 426.
εὐτέλεια 228.
Εὐτόκιος 408. 410.
εὐφημία 270.
Εὐφρατᾶς 396. 398. 400.
Εὐφρόνιος 412.
εὐφροσύνη 24. 44. 52. 78. 204. 210. 288.
302. 440. 450. 470.
εὐχαριστία 64. 118. 150. 246. 276. 324.
Ἔφεσος 424.
ἔχθρα 204. 238.
ἔωσφόρος 358.

Z

Ζαχαρίας, πατὴρ Ἰωάννου, 238.
Ζαχαρίας, προφήτης,
Ζεῦξις 280.
ζηλοτυπία 302.
ζωὴ αἰώνιος 36.
ζωὴ ἀτελεύτητος 162.

H

ἡδονὴ 42. 44. 46. 80. 90. 100. 140. 146.
184. 214. 258. 266. 336. 366. 434. 476.
ἡδονὴ πόρνης 22. 42.
ἡδυπάθεια 26. 42. 46.
Ἡλιόδωρος 428.
Ἡλιος δικαιοσύνης 172.
Ἡράκλεια 412. 424.
Ἡσαΐας, προφήτης, 32. 36. 164. 450.

Θ

Θάμυρις 480. 482. 488.
θάνατος 48. 54. 56. 58. 90. 130. 154. 166.
178. 180. 246. 288. 292. 306. 320. 326.
330. 332. 336. 338. 340. 342. 432. 452.
θαυματουργία 240.
Θέκλα 478. 480. 482. 484. 488. 490.
θέλημα (Θεοῦ) 170. 172.
θεογνωσία 236. 240. 244. 250. 440.
Θεογόσιος 394.
Θεόδωρος Ἡρακλείας 412. 424.
Θεόκλεια 482. 488.

θεολογία 240. 244.
 θεομαχία 244. 304.
 Θεομήτωρ 92. 230. 490.
 θεοπτία 212.
 Θεός 22. 24. 30. 32. 34. 38. 68. 74. 80. 98.
 100. 112. 118. 122. 124. 132. 132. 136.
 138. 142. 144. 146. 148. 150. 152. 156.
 158. 162. 164. 166. 170. 172. 174. 194.
 200. 204. 206. 262. 274. 326. 344. 362.
 386. 400. 404. 486.
 θεοσέβεια 174. 196.
 θεοσημεία 248.
 θεότης 166. 430. 468.
 Θεοτόκος 48. 154. 206. 406. 438.
 θεοφάνεια 226.
 Θεόφιλος 428.
 θέωσις 162. 210.
 θηριωδία
 θλίψις 28. 86. 98. 184.
 Θράκη 388. 426.
 Θράξ 278.
 θρήνος 108.
 θυμηδία 62. 148. 274. 438. 452.
 θυμός 40. 98. 104. 112. 116. 120. 128. 132.
 138. 140. 144. 216. 302. 396. 434.
 θυσία 246. 296.
 θυσία ἀναίμακτος 110. 270.
 θυσιαστήριον 110. 296.

I

Ἰακώβ 96. 208. 282.
 Ἰεζάβελ 354.
 ἱεράτευμα βασιλείων 20. 104.
 Ἰερεμίας 98. 116.
 Ἰεροσόλυμα - Ἱερουσαλήμ 96. 108. 112.
 148. 238. 282. 386. 412. 424. 426. 452.
 466.
 ἱεροσυλία 484.
 ἱερωσύνη 112. 296. 420. 464.
 Ἰησοῦς (Χριστός) 60. 62. 92. 118. 156.
 164. 166. 272. 298. 300. 324. 362. 376.
 436. 484.
 Ἰκόνιον 480. 488.
 Ἰλλυρικόν 422.

Ἰλλυριοί 400.
 Ἰουδαῖος 26. 134. 186. 236. 244. 250. 252.
 254. 256. 292. 294. 298. 300. 304. 306.
 308. 316. 322. 338. 344.
 Ἰούδας, 378.
 Ἰουλιανός 428.
 Ἰούλιος Ῥώμης 412. 424.
 Ἰσαάκ 254.
 ἰσονομία 84.
 Ἰσραήλ 142. 146. 148. 150. 208. 282. 340.
 368. 402.
 Ἰσραηλίτης 38. 474.
 Ἰταλία 410.
 Ἰωακείμ 252. 268.
 Ἰωάννης Κωνσταντινουπόλεως 382.
 Ἰώβ 36.
 Ἰωσῆς ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας 298. 300. 302.
 304. 306. 342.
 Ἰωσήφ (μνηστήρ Θεοτόκου) 156.

K

καθαίρεσις 426.
 καθαρότης 22. 46.
 κάθαρσις 20.
 Κάϊν 36.
 Καισάρεια 388. 422. 426.
 κακία 24. 196. 198. 292. 352. 358. 360. 366.
 370. 372. 474.
 κακόννοια 422.
 κακοπραγία 144.
 κακοτεχνία 414.
 κακούργημα 352.
 κακουργία 456.
 κᾶκωσις 110.
 καρποφορία 444.
 καρτερία 216.
 Καστελλῖνος 482.
 κατάγνωσις 396. 418.
 καταδίκη 80. 86.
 κατακλυσμὸς 104. 292.
 κατάκρισις 118.
 καταλαλιά 150. 360. 368. 372.
 κατάνυξις 50. 92.
 κατάρα 48. 218. 292. 432.
 καταφρόνησις 104. 380.

κατήφεια 260. 298. 302. 438. 446. 462.
478.
κενοδοξία 244. 348. 356. 360.
κένωσις 432.
κέρδος 198.
Κηφᾶς 432.
κίνδυνος 110.
κλαυθμὸς 32.
κληροδοσία 150.
κληρονομία 132. 142.
κληρουχία 182. 246. 332.
κλοπή 312. 314. 316.
Κοδρουῦθη 424.
κολακεία 240. 368.
κόλασις 64. 72. 78. 80. 82. 190. 192. 308.
κοσμογονία 320.
κουστωδία 344.
κραιπάλη 36. 354. 358.
κρῖμα 24.
κρίσις (μέλλουσα) 78.
Κροῖσος 44.
Κύζικος 428.
κυφορία 252.
Κύριλλος Ἱεροσολύμων 426.
Κύριος 22. 24. 28. 30. 32. 34. 42. 62. 72. 84.
88. 96. 104. 112. 114. 116. 118. 120.
128. 130. 134. 138. 140. 156. 170. 172.
184. 192. 204. 208. 214. 216. 244. 244.
246. 272. 282. 286. 292. 340. 346. 354.
370. 376. 404. 436. 450. 452. 470. 484.
Κῦρος 462.
κωμωδία 404.
Κωνσταντία 410.
Κωνσταντῖος 398. 408. 412. 422. 426. 428.
Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας 384. 386. 394.
396. 408. 412. 428.
Κωνσταντινούπολις 380. 392. 394. 400.
426. 428.
Κώνστας 396. 410. 422.

Λ

Λάζαρος 60. 66. 240. 250. 290. 340.
Λάζαρος (ὁ πτωχὸς) 192.
λαὸς περιούσιος 142.
λαμπρότης 446.
λατρεία 112.

λατρεία νομική 322.
λατρεία πνευματική -
Λεόντιος Ἀντιοχείας, αἵρετικός, 400.
ληστής 26. 40.
Λίβανος 88. 74.
λίβελος 382.
Λιδύη 110.
Λικίνιος 410.
λογισμὸς ἔμπαθής 26.
Λόγος 132. 136. 150. 174. 210. 218. 468.
λοιδορία 348. 350. 352. 356. 368. 374. 400.
Λούκιος 424.
λύπη 154. 162. 216. 302. 320. 476.
λύτρωσις 160.

Μ

Μαδιανίτις 474.
μακαριότης 24. 334.
Μακεδόنيος 420. 428. 466.
μακροθυμία 104. 200. 330.
μαλακία 42. 340.
Μαλαχίας 28.
μανία 350. 360. 432. 468.
μάννα 322.
Μάξιμος Ἱεροσολύμων 412. 424. 426.
μαργαρίτης πολύτιμος 174.
μαργαρίτης ὑπέρλαμπρος 298.
Μαρεῶτις (λίμνη) 392.
Μάρθα 60.
Μαρία (Θεοτόκος) 60. 156. 220.
Μαρία, κόμη παρὰ τὴν λίμνην Μαρεῶ-
τιδα, 392.
Μαριὰμ 156. 160. 162. 214.
Μάρκελλος 420. 424.
Μαρτύριος 420.
ματαιοπονία 350.
ματαιότης 34. 78. 202.
μεγαλοπρέπεια 276.
μεγαλορρημοσύνη 82.
μέθη 36. 46. 84. 88. 136. 140. 150. 310. 354.
358. 434.
μεθοδεία 352.
Μελιτιανὸς 390.
μεμψιμοιρία 348.
μέριμνα 78. 184.

μέριμνα διοικητική 36.
 μετάγνωσης 310.
 μεταμέλεια 192. 380. 382. 392.
 μετάνοια 30. 40. 62. 84. 86. 88. 90. 102.
 132. 134. 140. 136. 140. 204. 222. 332.
 340. 380. 382. 384.
 Μηνόφαντος 424.
 μαιφονία 124. 300. 314. 354.
 μίμησις 50.
 μισαδελφία 142. 150. 356.
 μισανθρωπία 88. 196.
 μισθαποδοσία 66. 346.
 μῖσος 198. 298. 302. 348. 354. 444. 446.
 452.
 Μιχαήλ, αυτοκράτωρ, 476.
 μνηστεία 210.
 μνηστεία δεσποτική 212.
 μόλυσμός 100.
 Μοῖρα 488.
 μοχθηρία 26. 238. 306. 442.
 μοιχεία 102. 164.
 μόλυσμός 260. 288.
 μοχθηρία 138. 232. 358.
 Μόψος 428.
 Μοψουεστία 420.
 μυκτηρισμός 122. 306. 330.
 Μυρσηναι 488.
 μυστήριον 24. 90. 156. 158. 168. 170. 198.
 214. 216. 228. 230. 240. 268. 276. 292.
 318. 322. 330. 344. 444. 446. 454. 472.
 Μωσῆς-Μωυσῆς 38. 112. 114. 116. 146.
 148. 282. 322. 472.

N

Ναβάδ 38.
 Ναβουθὲ 354.
 Ναζαρέτ 156.
 Ναυᾶτος 426.
 νέκρωσις 48. 288. 292. 320. 332. 344. 452.
 Νεστόριος 466.
 νηστεία 34. 46. 114. 346. 346. 348. 350.
 352. 354. 356. 358. 360. 454.
 νῆψις 32.
 Νίκαια 384. 386. 414. 418. 420. 424. 440.
 Νίκη (πόλις Θράκης) 426.

Νικηφόρος Κωνσταντινουπόλεως 382.
 Νικομήδεια 382. 386. 388. 412.
 Νινευίται 40.
 νομοθεσία 236. 322.
 νόμος 432.
 νουθεσία 140.
 νυμφαγωγία 220.
 Νῶε 228. 320.

Ξ

ξύλον δρώσεως 174.
 ξύλον ζωῆς 174.

Ο

ὀδύνη 122.
 οἴησις 242. 244. 326. 348.
 οἰκείωσις 32.
 οἰκονομία θεϊκή 156. 288. 304. 322. 332.
 432. 444. 488.
 οἰκονομία μυστική 168.
 οἰστρηλασία 368.
 ὄλεθρος 140.
 ὀλιγωρία 134. 136.
 ὀλολυγμός 112. 128.
 Ὀλυμπος 260.
 ὁμόνοια 114. 264.
 ὁμοιούσιον 416.
 ὁμοούσιος, ον 414. 416. 418. 420. 424.
 426. 430. 436. 468.
 ὁμοφροσύνη 248. 476.
 Ὀναγρος 398.
 ὄνειδισμός 90. 122. 174. 252.
 ὄνειδος 106. 268. 444.
 ὄνησις 192.
 Ὀνησιφόρος 480.
 ὄργη (θεία) 74. 84. 118. 120. 122. 124.
 130. 132. 134. 136. 138. 140. 142. 302.
 306. 356. 388. 404.
 ὀρθοδοξία 440. 444. 448. 476.
 ὄρκος 388. 390. 410.
 ὄρος ἅγιον 172.
 Ὀρφεύς 278.
 Ὄσιος 424.
 οὐσία, θεία, 218. 414. 416. 418. 430. 432.

Π

πάθημα 130. 188. 270. 302. 332. 338.
 πάθος 24. 26. 32. 38. 40. 46. 56. 60. 80. 90.
 104. 106. 112. 114. 116. 120. 122. 124.
 130. 136. 140. 142. 144. 146. 150. 156.
 160. 182. 216. 234. 242. 258. 264. 288.
 290. 292. 300. 314. 320. 330. 336. 338.
 346. 348. 352. 356. 358. 372. 442.
 παιδαγωγία 442.
 παιδοποιία 252.
 Παλαιστινοί 388.
 παλιγγενεσία 482. 488.
 παλινωδία 380.
 πανδαισία 228.
 πανουργία 240.
 πανωλεθρία 62. 294. 296. 320.
 παράδασις 180. 226. 260. 332. 334. 336.
 παράδεισος 64. 74. 80. 162. 182. 264. 332.
 334. 358. 414.
 παραίनेσις 92.
 παράκλησις 98. 132.
 παρακοή 38. 156. 162. 218. 334. 414.
 παράνοια 26. 242. 260. 352. 440.
 παρανομία 240. 294. 326. 354. 374. 386.
 παραπληξία 76.
 παράπτωμα 30. 76. 94. 144. 190. 344.
 Παράσιοι 280.
 Παρασκευή άγία 50. 178. 298. 308.
 παρασυναγωγή 432. 434.
 παραφορά 310.
 παραψυχή 68.
 παρθενία 44. 70. 88. 160. 162. 164. 222.
 252. 320. 326. 390.
 Παρθένος 150. 154. 156. 158. 158. 168.
 174. 214. 224. 226. 250. 270. 332. 456.
 468. 480.
 παροιμία 368.
 παροιμία 380. 418. 442.
 παρηρησία 132. 246. 258. 378. 384. 394.
 400.
 παστάς ούράνιος 172.
 Πάσχα 442.
 Πατήρ 118. 166. 168. 176. 192. 204. 230.
 234. 238. 320. 324. 336. 362. 376. 414.
 416. 418. 420. 430. 436. 444. 468. 470.

Παῦλος 20. 22. 196. 198. 200. 202. 234.
 326. 350. 366. 386. 394. 432. 480. 482.
 486. 488.
 Παῦλος Κων/πόλεως 412. 420. 424.
 πειρασμός 54. 138. 216.
 Πείρινθος (Ήράκλεια) 412.
 πένθος 100. 112.
 Πέρσαι 462.
 Πέτρος 40. 60. 472.
 Πέτρος Ἀλεξανδρείας 380.
 πηγή έσφαργισμένη 172.
 Πιλᾶτος 298. 300. 306. 308. 314. 342.
 πίστις 112. 150. 190. 192. 196. 198. 202.
 244. 254. 256. 260. 294. 318. 324. 326.
 342. 384. 400. 408. 414. 4189. 420. 422.
 424. 428. 430. 432. 452. 470. 472. 480.
 488"
 πλάνη 160. 174. 182. 202. 242. 246. 250.
 256. 258. 260. 264. 308. 380. 408. 416.
 426. 428. 440. 442. 468. 472. 474.
 πλεονεξία 34. 88. 150. 354.
 πλημμέλημα 32. 100. 104. 128. 150. 294.
 Πνεῦμα άγιον 20. 22. 34. 118. 176. 196.
 222. 230. 246. 284. 362. 376. 422. 436.
 468. 470. 480.
 πνευματομάχος 420.
 πόθος 150. 232. 270. 342. 452. 482. 484.
 488.
 πολυπραγμοσύνη 348.
 πονηρία 138. 160. 240. 244. 350. 354. 374.
 390. 418. 432.
 πονηρολογία 354.
 πορνεία 32. 62. 88. 102. 136. 142. 150. 398.
 πόρνη 60.
 Πραξιτέλεις 280.
 προότης 88. 200. 206. 216. 222. 284. 476.
 προαίρεσις 48. 68. 162. 164. 180. 302.
 πρόγνωσις 306.
 προδοσία 160. 300.
 Πρόδρομος 332.
 προθυμία 48. 50. 58. 68. 156. 220. 222.
 226. 292. 302. 318.
 πρόνοια 38. 90. 92. 168. 258. 286. 288.
 290. 294. 330. 336. 384. 414. 474.
 προνομή 110.
 προνομία 38.

προπάτορες 268.
 προπέτεια 374.
 προπηλακισμός 406.
 προσδοκία 132.
 προσευχή 88. 130. 454.
 προσκύνησις 118. 152. 176. 344. 362. 376.
 416. 458.
 προσπάθεια 240.
 πρόσταγμα Κυρίου 60.
 προφητεία 200.
 Πρωτογένης 424.
 πρωτοκλισία 242.
 πρωτόπλαστος 174.
 πώρωσις 60. 90. 232. 242. 338. 340.

Ρ

ῥαθυμία 22. 90. 134. 142. 180. 326. 336.
 ῥαστώνη 22. 136. 178. 336. 406.
 ῥωμαῖος, -οι 92. 122. 444.
 ῥώμη 412. 424.
 ῥως 94.

Σ

Σάββατον Μέγα 298. 438.
 Σαβέλλιος 420. 432.
 Σαβελλισμός 388.
 Σαλιανός, στρατηγός, 396.
 Σαλφείρα 40.
 Σαρδική 422. 424.
 Σαρδός 422.
 σάρκωσις 154. 166. 266.
 Σάρα 254.
 Σατανᾶς 36. 184.
 Σελεύκεια 426. 488.
 σεμνολόγημα 478.
 σεμνολογία 296.
 σεμνότης 78. 326. 368.
 Σέρρας 428.
 Σιλβανός 426.
 Σίρμιον 426.
 Σιών 238. 450. 452. 466.
 σιωπή 156.
 σκληροκαρδία 38. 70.
 σκυθροπότης 56.

Σοδομίται 104.
 Σοφία Θεοῦ 112. 232. 284. 334. 336.
 σταυρός 90. 154. 178. 180. 246. 248. 290.
 300. 302. 304. 306. 318. 332. 340.
 σταύρωσις 332.
 στείρωσις 172. 252.
 στεναγμός 114.
 Στέφανος Ἀντιοχείας, ἄρειανός, 396.
 398. 400.
 στοργή 102. 194. 202. 300. 446.
 συγγνώμη 96. 100. 180. 186. 202. 380. 382.
 384. 458.
 συγκατάβασις 74. 212. 226. 324. 336. 454.
 σύγχυσις 424.
 συγχώρησις 96.
 συκοφαντία 348. 354. 356. 360. 368. 374.
 390. 392. 400. 406.
 συμμαχία 144.
 συμμορία 432.
 συμπάθεια 66. 68. 70. 74. 76. 92. 128. 190.
 192. 336.
 συμφορὰ 24. 44. 64. 68. 70. 78. 94. 98. 104.
 106. 108. 114. 120. 122. 130. 132. 140.
 296. 336. 470.
 συναίσθησις 440.
 συνείδησις 44.
 σύνεσις 216. 284.
 συντέλεια αἰῶνος 28. 220.
 Συρία 482.
 Σωξομενός 422.
 Σωκράτης 422.
 Σωτήρ 34. 74. 238. 250. 288. 306. 314. 316.
 362.
 σωτηρία 26. 30. 50. 52. 62. 70. 76. 90. 100.
 108. 112. 116. 118. 128. 132. 134. 152.
 154. 156. 162. 164. 174. 180. 184. 186.
 192. 202. 204. 210. 214. 224. 238. 250.
 254. 260. 286. 288. 292. 294. 308. 332.
 340. 344. 352. 380. 432. 440. 444. 456.
 468. 474. 486.
 σωφρονισμός 56. 140. 192. 298.
 σωφροσύνη 88. 114. 136. 206. 222. 326.

Τ

ταλαιπωρία 56. 64. 388.

ταπεινώσις 30.
 ταπεινοφροσύνη 88. 360.
 ταραχή 424.
 Ταρσός 426.
 Τειρεσίας 258.
 τελείωσις 322. 332.
 τελώνης 40.
 Τεσσαρασκαιδεκατίται 442.
 τιμή 152. 362. 376. 454. 458. 490.
 Τιμόθεος (πρεσβύτερος) 390.
 τιμωρία 38. 62. 86. 96. 122. 124. 180. 182.
 186. 188. 306. 374. 486.
 τράπεζα μυστική 110.
 Τριάς 476.
 Τριάς ζωαρχική 152. 362. 376.
 Τριάς παντοδύναμος 458.
 Τριάς παντοκρατορική 430.
 Τριάς υπερούσιος 272. 394.
 Τρίβερς Γαλλίας 394.
 τροπαιοφορία 150.
 Τρύφαινα 484. 486. 488.
 τρυφή 46. 78. 334. 346. 358. 434.
 τυραννίς 292. 332.
 Τύρος 388. 390.
 τυφος 114.

Υ

ὑβρις 182. 218. 306. 312. 444.
 υίοθεσία 66. 244. 246. 252. 346.
 Υἱός 174. 266. 270. 400. 416. 418. 444. 468.
 ὕμνολογία 172. 178. 360.
 ὑπακοή 326. 402.
 ὑπερηφάνια 34.
 ὑποκριτής 84.
 ὑπομονή 200. 324.
 ὑπόστασις 432.
 Ὑψηλὸς (ἐπίσκοπὸς) 392.

Φ

φαιδρότης 302.
 Φαλκολίνα 484.
 Φαραώ 38. 58. 146.
 Φαρισαῖος 242. 308.
 Φειδίας 280.

φθόνος 44. 150. 242. 250. 298. 302. 310.
 332. 334. 352. 356. 358. 360. 366. 404.
 φθορά 34. 196. 218. 320. 344. 474.
 φιλαδελφία 88. 114. 360. 366.
 φιλανθρωπία 28. 30. 36. 48. 64. 66. 70. 74.
 84. 118. 128. 132. 134. 136. 138. 140.
 142. 152. 156. 176. 190. 246. 262. 288.
 290. 294. 298. 308. 322. 326. 330. 336.
 340. 350. 360. 382. 464.
 φιλαργυρία 66. 136. 294. 316.
 Φίλιπποι 388. 422. 424.
 φιλονεικία 200. 430.
 φολοξενία 66. 222.
 φιλοτιμία 162.
 Φινεές 40. 474.
 Φλάκιλλος 412.
 φόβος 134. 270. 302.
 φόβος θεῖος
 φόνος 40. 88. 108. 142. 242. 250. 294. 306.
 310. 314. 354. 360.
 Φουδ
 φραγγέλωσις 330. 332.
 φρενοβλάβεια 244. 448.
 φρίκη 290.
 φρόνημα 240.
 φυσίωσις 406.
 φῶς οὐράνιον 26.
 Φωτεινός 420.

Χ

χαρά 44. 148. 154. 162. 210. 214. 218. 226.
 232. 244. 260. 286. 318. 344. 366. 438.
 452. 466. 470. 476. 486.
 χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως (Θεοῦ)
 χάρις 20. 24. 38. 162. 176. 186. 218. 240.
 250. 258. 318. 322. 360.
 χάρισμα 20. 22. 26. 40. 68. 162. 196. 198.
 200. 216. 250. 264. 270. 274. 296.
 χαρμονή 466.
 Χερουβιμ 164. 268.
 χλευασμός 106. 122. 306. 312. 448.
 χλεύη 330.
 χοροστασία 234. 260.
 χρηστότης 20. 30. 36. 74. 104. 200. 330.
 340. 372. 374.

χρῖσμα 112.

χριστέμπορος 26.

Χριστιανισμός 482.

Χριστιανός 108. 248. 400. 442.

Χριστός 20. 26. 32. 48. 60. 68. 72. 76. 88.

92. 118. 150. 152. 154. 174. 176. 178.

180. 188. 198. 200. 202. 204. 230. 232.

236. 248. 250. 252. 270. 272. 274. 282.

286. 288. 316. 322. 326. 332. 342. 344.

362. 366. 376. 378. 386. 400. 402. 418.

420. 424. 436. 446. 452. 466. 474. 484.

586. 488.

Ψ

ψευδολογία 304.

ψευδομαρτυρία 374.

ψευδορκία 40. 434.

ψεῦδος 256. 294. 318. 418. 454.

Ω

ώμότης 26. 126. 300. 302. 306.

ᾠδῶν 28.

ὠφέλεια 52. 54. 60. 352. 382.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	20
ΟΜΙΛΙΑ Α', ΛΕΧΘΕΙΣΑ ΤΗ ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΕΝ ΤΩ ΑΜΒΩΝΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΙΝ ΤΩΝ ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΝ	20
ΟΜΙΛΙΑ Β', ΛΕΧΘΕΙΣΑ ΤΗ ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΕΝ ΤΩ ΑΜΒΩΝΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΕΙΡΗΝΗΣ	50
ΟΜΙΛΙΑ Γ', ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΩΤΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΦΟΔΟΝ ΤΩΝ ῚΡΩΣ	94
ΟΜΙΛΙΑ Δ', ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΦΟΔΟΝ ΤΩΝ ῚΡΩΣ	120
ΟΜΙΛΙΑ Ε', ΛΕΧΘΕΙΣΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΝ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑ- ΓΙΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ	154
ΟΜΙΛΙΑ Ϛ, ΛΕΧΘΕΙΣΑ ΕΝ ΤΩ ΑΜΒΩΝΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΤΗ ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΙΝ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΣΥΝΗΘΕΙΑΝ ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ	178
ΟΜΙΛΙΑ ϛ, ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΝ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ. ΕΛΕΧΘΗ ΕΠΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ.	208
ΟΜΙΛΙΑ η, ΕΙΣ ΤΑ ΒΑΪΑ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΛΑΖΑΡΟΝ	232
ΟΜΙΛΙΑ θ, ΕΙΣ ΤΟ ΓΕΝΕΣΙΟΝ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ ΗΜΩΝ ΘΕΟΤΟΚΟΥ	248
ΟΜΙΛΙΑ ι, ῚΡΘΕΙΣΑ ΩΣ ΕΝ ΕΚΦΡΑΣΕΙ ΤΟΥ ΕΝ ΤΟΙΣ ΒΑΣΙΛΕΙ- ΟΙΣ ΠΕΡΙΩΝΥΜΟΥ ΝΑΟΥ	274
ΟΜΙΛΙΑ ια', ΡΗΘΕΙΣΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΟΣΩΜΟΝ ΤΑΦΗΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΤΩ ΑΓΙΩ ΣΑΒΒΑΤΩ	288
ΟΜΙΛΙΑ ιβ', ῚΡΘΕΙΣΑ ΤΩ ΘΕΙΩ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΩ ΣΑΒΒΑΤΩ	330

ΟΜΙΛΙΑ ΙΓ', ῬΗΘΕΙΣΑ ΕΝ Τῷ ΑΜΒΩΝΙ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ Τῆ ΤΕΤΡΑΔΙ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ.	346
ΟΜΙΛΙΑ ΙΔ', ΛΕΧΘΕΙΣΑ ΕΝ Τῷ ΑΜΒΩΝΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ Τῆ ΠΑΡΑΣΚΕΥῆ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ.	364
ΟΜΙΛΙΑ ΙΕ', ΛΕΧΘΕΙΣΑ ΕΝ Τῷ ΑΜΒΩΝΙ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.	378
ΟΜΙΛΙΑ ΙϚ', ΛΕΧΘΕΙΣΑ ΕΝ Τῷ ΑΜΒΩΝΙ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.	408
ΟΜΙΛΙΑ ΙΖ', ΛΕΧΘΕΙΣΑ ΕΝ Τῷ ΑΜΒΩΝΙ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ Τῷ ΜΕΓΑΛῷ ΣΑΒΒΑΤῷ ΕΠΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΩΝ ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ, ΟΤΕ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΕΞΕΙΚΟΝΙΣΘΗ ΚΑΙ ΑΝΕΚΑΛΥΦΘΗ ΜΟΡΦΗ.	438
ΟΜΙΛΙΑ ΙΗ', ΛΕΧΘΕΙΣΑ ΕΝ Τῷ ΟΜΒΩΝΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ, ΗΝΙΚΑ ΤΟΙΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΙΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΙΣ ΗΜΩΝ ΒΑΣΙΛΕΥΣΙ ΜΙΧΑΗΛ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΙῶ Ο ΚΑΤΑ ΠΑΣΗΣ ΑΙΡΕΣΕΩΣ ΕΣΤΗΛΟΓΡΑΦΗΘΗ ΘΡΙΑΜΒΟΣ.	460
ΟΜΙΛΙΑ ΙΘ', ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑ ΘΕΚΛΑΝ.	478
ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ	
1. Εύρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς	493
2. Εύρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων	498

ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ ΕΡΓΑ

ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Α' ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Τόμος

- 1ος **Ἐπιστολές**: Πρὸς Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, Καισάριον, ἀδελφὸν Γρηγόριον, θεῖον Γρηγόριον, Ἀμφιλόχιον Ἰκονίου, Εὐσέβιον Σαμοσάτων, Μελέτιον Ἀντιοχείας, Μ. Ἀθανάσιον.
- 2ος **Ἐπιστολές**: Πρὸς δυτικούς ἐπισκόπους, Πρὸς Εὐστάθιον Σεβαστείας, Ἐπὶ θεμάτων ἐκκλησιῶν Πόντου καὶ Ἀρμενίας, Πρὸς διαφόρους κληρικούς, Σχετικές μὲ θέματα τῆς ἐπισκοπῆς του, Πρὸς πολιτικούς ἄρχοντας, Πρὸς φίλους διαφόρους, Μεσιτευτικές, Συστατικές, Παραμυθητικές, Συμβουλευτικές.
- 3ος **Ἐπιστολές**: Πρὸς Γρηγόριον Θεολόγον, ἀδελφὸν Γρηγόριον, Ἀμφιλόχιον, Εὐσέβιον Σαμοσάτων, Μελέτιον, Πρὸς Ἀλεξανδρεῖς, Πρὸς δυτικούς ἐπισκόπους, Ἐπὶ θεμάτων ἐκκλησιῶν Πόντου καὶ Ἀρμενίας, Πρὸς διαφόρους κληρικούς, Πρὸς πολιτικούς ἄρχοντας, Πρὸς ρήτορας, πρὸς φιλοσόφους, Ἐπιστολές μεσιτευτικές, συστατικές, παραμυθητικές, συμβουλευτικές.
- 4ος **Ὁμιλίες** Εἰς τὴν Ἑξαήμερον (Α' - Θ').
- 5ος **Ὁμιλίες εἰς Ψαλμούς**: Ψαλμὸν Α', Ζ', ΙΔ', ΚΗ', ΚΘ', ΛΒ', ΛΓ', ΜΔ', ΜΕ', ΜΗ', ΝΘ', ΞΑ', ΡΙΔ'.
- 6ος **Α'. Ὁμιλίες ἠθικές καὶ πρακτικές**: Περὶ νηστείας Α'-Β', Περὶ εὐχαριστίας, Περὶ ταπεινοφροσύνης, Περὶ φθόνου, Κατὰ ὀργιζόντων, Κατὰ μεθυσόντων, Εἰς τὸ «Πρόσεχε σεαυτῶ» Προτρεπτικὸς εἰς τὸ βάπτισμα.
Β'. Ὁμιλίες κοινωνικές: Πρὸς τοὺς πλουτοῦντας, καὶ εἰς τὸ «Καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας».
- 7ος **Γ'. Ὁμιλίες δογματικές**: Περὶ πίστεως, εἰς τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος», Κατὰ Σαβελλιανῶν καὶ Ἀρείου καὶ Ἀνομοίων, καὶ «Ὅτι οὐκ ἔστι αἷτιος τοῦ κακοῦ ὁ Θεός».
Δ'. Ὁμιλίες περιστατικές: Ἐν λιμῶ καὶ ἀνχμῶ, Περὶ τοῦ μὴ προσηλῶσθαι τοῖς διωτικοῖς.
Ε'. Ὁμιλίες ἐγκωμιαστικές: Εἰς τὴν μάρτυρα Ἰουλίτταν, εἰς τοὺς μάρτυρας Βαρλαάμ, Γόρδιον, ἅγιον Μάμαντα, Ἁγίους Τεσσαράκοντα.
ΣΤ'. Ὁμιλίες παιδαγωγικές: Πρὸς τοὺς νέους, ὅπως ἂν ἔξ ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων, Εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Παροιμιῶν.
- 8ος **Ἀσκητικά Α'**: Λόγος περὶ κρίματος, Περὶ πίστεως, Ἀσκητικὴ προδιατύπωσις, Λόγοι ἀσκητικοὶ Α'-Β', Περὶ ἀσκήσεως, Ὅροι κατὰ πλάτος Α'-Β').

Φωτοστοιχειοθεσία: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
Γ. Μπακατσέλου 3 – Τηλ. 2310/283 880 – Θεσσαλονίκη
Έκτύπωση Ώφσετ: Χρ. ΘΩΜΑΣ – Τηλ. 2394/72.394. Λητή Θεσσ/νίκης
Βιβλιοδεσία: Άφοι ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ, Τηλ. 2310/710 140 – Θεσ/νίκη
Κεντρική διάθεση: Βιβλιοπωλείο Ε. ΜΕΡΕΤΑΚΗ
Γ. Μπακατσέλου 3-Θεσσαλονίκη. Τηλ. 2310/283 880-(Οικίας 2310-696 653)